

KADİR-İ MUTLAK DEVLET

Ludwig von Mises

LİBERTE

Ludwig von Mises

Mises, demiryolu mühendisi bir babanın oğlu olarak 29 Eylül 1881'de Lemberg, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nda (şimdi Ukrayna sınırları içindedir) doğmuştur.
19 yaşında Viyana Üniversitesinde hukuk ve idari bilimler eğitimine başlayan Mises, Carl Grünberg ile idari bilimler tarihi üzerine çalışırken 1903'de Carl Menger'in *Ekonominin Prensipleri* kitabını okumasıyla tarihçi bakış açısından kurtularak ekonomi üzerine odaklanmaya başlamıştır. 1906'da doktorasını alarak finansal yönetici olarak kamuda çalışmaya başlamış, sonrasındaysa bürokrasinin işleyişinden rahatsızlık duyarak bir hukuk firmasında stajyer olarak 2 yıl çalışmıştır. Bu sırada Avusturya İktisat Okulu'nda ekonomi dersleri vermeye başlamış, böylelikle Carl Menger'in temelini attığı Avusturya Okulu'nun Eugen von Böhm-Bawerk geleneğinden ikinci kuşağını Hans Mayer ve Joseph Alois Schumpeter ile birlikte oluşturmuştur. Daha sonra 25 yıl çalışacağı Viyana Ticaret Odası'nda işe başlamış, 1934-1940 döneminde Nazilerden kaçmak için Viyana'dan ayrılarak Cenova Üniversitesi'nde ders vermeye başlamış ancak baskıların artmasıyla 1940'da ABD'ye göç etmiştir. 1945'te New York Üniversitesi'nde konuk öğretim görevlisi olmuş ve 1969'a kadar burada çalışmalarına devam etmiştir. Bu dönemde verdiği seminerlerle Murray Rothbard, Hans Sennholz, George Reisman, Ralph Raico, Leonard Liggio ve Israel Kirzner gibi liberteryen aydınların yetişmesine katkıda bulunmuştur.

Seçilmiş Eserleri

- *The Development of the Relationship Between Peasant and Lord of the Manor in Galicia*, 1772-1848 (1902, İngilizceye çevrilmedi)
- *The Theory of Money and Credit* (1912, genişletilmiş ABD baskısı 1953)
- *Nation, State, and Economy* (1919)
- *Socialism: An Economic and Sociological Analysis* (1922, 1932, 1951)
- *Liberalism* (1927, 1962)
- *Critique of Interventionism* (1929)
- *Epistemological Problems of Economics* (1933, 1960)
- *Omnipotent Government: The Rise of Total State and Total War* (1944)
- *Bureaucracy* (1944)
- *Planned Chaos* (1947, *Sosyalizm* kitabının 1951 yılındaki versiyonuna ek olarak)
- *Human Action: A Treatise on Economics* (1949, 1963, 1966, 1996)
- *The Anti-Capitalistic Mentality* (1956)
- *Theory and History: An Interpretation of Social and Economic Evolution* (1957)
- *The Ultimate Foundation of Economic Science* (1962)
- *Economic Policy: Thoughts for Today and Tomorrow* (1979, 1959'daki ders notlarını içermektedir.)
- *Interventionism: An Economic Analysis* (1998)

LiBeRtE
liberteyayınları

KADİR-İ MUTLAK DEVLET

TOTALİTER DEVLET VE TOPYEKÛN SAVAŞIN YÜKSELİŞİ

OMNIPOTENT GOVERNMENT: THE RISE OF THE TOTAL STATE AND TOTAL WAR

Ludwig von Mises

Çeviren: Yusuf Şahin

Ludwig von Mises
Kadir-i Mutlak Devlet
Totaliter Devlet ve Topyekün Savaşın Yükselişi
Omnipotent Government: The Rise of Total State and Total War (1944)

All rights reserved, including the right of reproduction in whole or in part in any form

Liberte Yayınları: 162
1. Baskı, Ocak 2010
Tüm hakları saklıdır.
ISBN: 978-975-6201-57-2
© Liberte Yayınları

Çeviren: *Yusuf Şahin*
Konsept Tasarımı: *Muhsin Doğan*
Sayfa Düzeni: *İbrahim N. Ayyıldız*
Baskı: *Cantekin Matbaası*

Liberte Yayınları
GMK Bulvarı No: 108/16
06570 Maltepe - Ankara
Tel: (312) 230 87 03
Faks: (312) 230 80 03
Web: www.liberte.com.tr
E-mail: info@liberte.com.tr

İçindekiler

Önsöz 9
Teşekkür 13

Giriş 15

Birinci Bölüm: Alman Liberalizminin Çöküşü 33
A. Alman Liberalizmi 33
1. Eski Rejim ve Liberalizm 33
2. Alman Liberalizminin Zayıflığı 37
3. Prusya Ordusu 38
4. Prusya'da Anayasal Çatışma 41
5. "Küçük Alman" Programı 43
6. Lassalle Olayı 45
B. Militarizmin Zaferi 47
1. Yeni Alman İmparatorluğunda Prusya Ordusu 47
2. Alman Militarizmi 49
3. Liberaller ve Militarizm 53
4. Militarizmin Başarısının Güncel Açıklaması 54

İkinci Bölüm: Milliyetçilik 57
C. Devletçilik 57
1. Yeni Zihniyet 57
2. Devlet 59
3. Liberalizmin Siyasî ve Sosyal Öğretileri 61
4. Sosyalizm 63
5. Rusya ve Almanya'da Sosyalizm 67
6. Müdahalecilik 70

7. Devletçilik ve Korumacılık 77
8. İktisadî Milliyetçilik ve Yerli Tekel Fiyatları 80
9. Otarşi 83
10. Alman Korumacılığı 85
D. Devletçilik ve Milliyetçilik 89
1. Milliyet İlkesi 89
2. Dilsel Grup 94
3. Liberalizm ve Milliyet İlkesi 99
4. Saldırgan Milliyetçilik 102
5. Sömürge Emperyalizmi 105
6. Yabancı Yatırım ve Dış Borçlar 109
7. Topyekûn Savaş 112
8. Sosyalizm ve Savaş 116
E. Bazı Yanıltıcı Açıklamaların Çürütülmesi 119
1. Bugünkü Açıklamaların Kusurları 119
2. Milliyetçilikle İlgili İleri Sürülen Mantıksızlık 120
3. Aristokratik Öğreti 123
4. Yanlış Anlaşılan Darwinizm 128
5. Şovenizmin Rolü 129
6. Mitlerin Rolü 132

Üçüncü Bölüm: Alman Nazizmi 137
F. Alman Milliyetçiliğinin Tuhaf Özellikleri 137
1. Uyanış 137
2. Pan-Cermenizmin Nüfuzu 139
3. Devletçi Bir Dünyada Alman Milliyetçiliği 143
2. Alman Milliyetçiliğinin Eleştirisi 146
5. Nazizm ve Alman Felsefesi 148
6. Çok Mantıkçılık 151
7. Pan-Cermenizm ve Nazizm 155
G. İmparatorluk Almanya'sında Sosyal Demokratlar 156
1. Efsane 156
2. Marksizm ve İşçi Hareketi 158
3. Alman İşçileri ve Alman Devleti 162
4. Alman Kast Sisteminde Sosyal Demokratlar 168
5. Sosyal Demokratlar ve Savaş 170
H. Yahudi Düşmanlığı ve Irkçılık 174
1. Irkçılığın Rolü 174

2. Yahudi Zihnine Karşı Mücadele 179
3. Müdahalecilik ve Yahudilere Karşı Hukukî Ayrımcılık 185
4. "Kahpelik" 190
5. Milletlerarası Siyasette Bir Faktör Olarak Yahudi Düşmanlığı 192
İ. Weimar Cumhuriyeti ve Çöküşü 196
1. Weimar Cumhuriyeti 196
2. Başarısız Sosyalleştirme 206
3. silâhlı Partiler 209
4. Versay Anlaşması 213
5. İktisadî Kriz 220
6. Nazizm ve Alman İşçisi 221
7. Nazizmin Yabancı Tenkitçileri 223
K. Bir Dünya Sorunu Olarak Nazizm 229
1. Tarihin Kapsamı ve Sınırlılıkları 229
2. "Millî Karakter" Kavramı Yanılgısı 231
3. Almanya'nın Rubikon'u 234
4. Alternatif 237

Dördüncü Bölüm: Batı Medeniyetinin Geleceği 241
L. Dünya Plânlaması Hayalleri 241
1. Plânlama Terimi 241
2. Diktatörlük Kompleksi 242
3. Dünya Hükûmeti 244
4. Plânlı Üretim 246
5. Dış Ticaret Anlaşmaları 250
6. Parasal Plânlama 251
7. Milletlerarası Sermaye İşlemlerini Plânlama 254
M. Barış Projeleri 255
1. silâh Denetimi 255
2. Önerilen Diğer Birtakım Plânların Eleştirisi 259
3. Batılı Demokrasiler Birliği 264
4. Doğu Avrupa'da Barış 270
5. Asya'nın Sorunları 276
6. Milletler Cemiyetinin Rolü 278
Sonuç 281
İndeks 289

Önsöz

Sosyal ve iktisadî sorunlarla ilgilenirken sosyal bilimler; sadece bir soruyu –teklif edilen önerilerin, gerçekten, öneriyi yapan yazarlarca araştırılan/elde edilmek istenen etkileri beraberinde getirmek için uygun olup olmadığı veya (*önerileri destekleyenlerin bakış açısından*) değiştirmeyi niyet ettiği daha önceki durumdan daha da istenmeyen bir duruma yol açıp açmadığı sorusunu- dikkate alır. İktisatçı, nihaî hedeflerin arzu edilirliği hakkındaki kendi yargısını hemcinsi vatandaşlarınkinin yerine ikâme edemez; sadece, milletler, hükümetler, siyasî partiler ve baskı grupları tarafından elde edilmeye çalışılan amaçlara gerçekten hâlihazırda onların gerçekleştirilmesi için seçilen yöntemlerle erişilip erişilemeyeceğini sorar.

Haklısınız, bu iş beyhude bir iştir. Çok sayıda insan, benimsediği sosyal ve iktisadî inançlarla ilgili bir eleştiriyi hoş görmez. Bu inanç sahipleri, yöneltilen itirazların sadece uygun olmayan yöntemlere işaret ettiğini ve onların çabalarının nihaî amaçlarını tartışmadığını anlamazlar; iktisatçıların tavsiyesini göz ardı etmek yerine takip ederek kendi hedeflerine daha kolay bir şekilde erişebilecekleri ihtimâlini kabul etmeye hazır değiller. Onların baş tacı edilen politikalarını eleştirmeye cesaret eden biri, kendi milletinin, ırkının veya grubunun bir düşmanı olarak addedilir.

Bu inatçı dogmatizm tehlikelidir ve dünyanın bugünkü vaziyetinin temel sebeplerinden biridir. Asgarî ücret oranlarının, ücretle geçinenlerin hayat standartlarını yükseltmenin uygun bir yolu olmadığını ileri süren bir iktisatçı; ne bir "emek işkencecisi" ne de işçilerin bir düşmanıdır, aksine, ücretle geçinenlerin maddî refahının iyileşmesi için daha uygun yöntemler önererek elinden geldiği kadar onların zenginliğinin gerçekten teşvikine katkıda bulunmaktadır.

Herkesin kapitalizmin işleyişinden elde ettiği avantajlara işaret etmek, kapitalistlerin müktesep menfaatlerini savunmakla eşdeğer değildir. Kırk veya elli

yıl önce özel mülkiyet ve serbest girişimden ibaret bir sistemin korunmasına kendini adayan bir iktisatçı; *o vakit* zengin olanların bencil sınıf menfaatleri için savaşmadı, meteliksiz kendi çağdaşları arasında bugün sıradan insan hayatını daha mutlu kılan endüstrileri geliştirecek zekâya sahip keşfedilmemiş meçhul kimselere sınırsız bir serbestlik tanımak istedi. Bu endüstriyel değişikliklerin çok sayıda öncüsü zenginleşti ama onlar zenginliklerini halkın motorlu araçlar, uçaklar, radyo setleri, buzdolapları, hareket eden ve konuşan resimler, daha göz alıcı olan ama daha az yararlı olmayan bir dizi yenilikleri temin ederek elde ettiler. Bu yeni ürünler, hakikaten, memurların ve bürokratların bir başarısı değildir. Bir tek teknik iyileşme bile Sovyetlere izafe edilemez. Rusların başardıkları en iyi şey, küçük görmeye devam ettikleri kapitalistlerin [yaptığı] iyileştirmelerin bir kısmını kopyalamaktı. İnsanoğlu, nihaî teknolojik yetkinlik aşamasına erişmemiştir. Daha fazla ilerleme ve hayat standardını daha fazla iyileştirme için bol imkân vardır. Yaratıcı ve yenilikçi ruh, aksine bütün iddialara rağmen var olur ama sadece iktisadî özgürlüğün mevcut olduğu yerde neşvünema bulur.

Bir milletin (gelin onu Thule [eski coğrafî bilgilere göre dünyanın en kuzey bölgesi, ç.n.] olarak adlandıralım) kendi izlediği dış ticaret politikaları ve yurtiçi yerli azınlık gruplarıyla ilgilenme tarzıyla yine kendinin temel menfaatlerine zarar verdiğini gösteren bir iktisatçı; ne Thule'ün ne de Thule halkının bir düşmanıdır.

Uygun olmayan politikaları eleştirenlere lâkap takmak ve onların saikleri üzerine şüphe düşürmek boşunadır. Bu, gerçeğin sesini kısabilir ama uygun olmayan politikaları uygun hâle getiremez.

Totaliter kontrol taraftarları, muhaliflerinin tutumlarını inkârcılık (*negativism*) olarak adlandırırlar. Kendileri tatmin edici olmayan şartların iyileştirilmesini istiyorlarken diğerlerinin belâların sürmesine izin vermeyi amaçladıkları şeklinde bir tavır takınırlar. Bu, bütün sosyal meseleleri dar kafalı bürokratların bakış açısından değerlendirmektir. Yeni ofisler kurmanın, yeni kararnameler çıkarmanın ve hükümet çalışanlarının sayısını artırmanın, tek başına, olumlu ve yararlı önlemler olarak tasvir edilebileceği, buna karşın başka her şeyin eylemsizlik ve dingincilik (*quietism* [tam bir gönül dinginliği, ç.n.]) olduğu fikri, sadece bürokratların aklına gelebilir.

İktisadî özgürlük programı menfi (*negativistic*) değildir; kesinlikle üretim araçlarında özel mülkiyete ve serbest teşebbüse dayalı piyasa ekonomisi sistemini kurmayı ve muhafaza etmeyi, serbest rekabeti ve tüketicilerin egemenliğini amaçlar. Bu taleplerin mantıkî neticesi olarak liberaller, müdahale edilmemiş piyasa ekonomisinin işleyişinin yerine hükümet kontrolünü ikâme etmeye yönelik her çabaya karşı çıkarlar. *Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler* (*laissez-faire, laissez passer*), belâların sürmesine izin veriniz anlamına gelmez; aksine,

müdahaleler zorunlu olarak üretimi sınırlandıracağı, insanları daha yoksul hâle getireceği için piyasanın işleyişine karışmayınız, ayrıca, hükümet ve siyasetçiler tarafından yoluna konulan bütün engellere rağmen daha önce görülmemiş bir şekilde kitlelerin hayat standardını yükseltmiş olan kapitalist sistemi ortadan kaldırmayınız veya kötürüm etmeyiniz, anlamına gelir.

Özgürlük, Nazizmin Alman öncülerinin iddia ettikleri gibi, menfi bir ideal değildir. Bir kavramın müspet veya menfi bir şekilde takdim edilip edilmediği, bir dil sorunundan ibarettir. *Yoksulluktan özgürlük (*freedom from want*), insanların zorunlu ihtiyaçlarının daha iyi sunulduğu bir duruma ulaşmaya çalışma*yı ifade etmekle; *konuşma özgürlüğü, herkesin söylemek istediği şeyi söyleyebileceği bir durum*la eş anlamlıdır.

Bütün totaliter öğretilerin temelinde yöneticilerin, tebaalarından daha akıllı ve yüce oldukları ve bu yüzden yönetilenlere fayda sağlayan şeyi onlardan daha iyi bildikleri inancı yer alır. –Yıllarca Marksizmin fanatik bir destekçisi ve daha sonra Nazizmin [Marksizme göre] daha fanatik taraftarı olan- Werner Sombart; Führer'in, emirlerini Tanrıdan –evrenin yüce Führer'inden aldığını ve Fuhrertum'un sürekli bir vahiy olduğunu samimî olarak ifade edecek kadar gözü pekti.[1] Bunu kabul eden biri, doğal olarak, kadir-i mutlak hükümetin [amaca] uygunluğunu sorgulamayı bırakmak zorundadır.

Diktatörlüklerle ilgili bu teolojik meşrulaştırmaya katılmayanlar, kendi adlarına, söz konusu soru[n]ları özgürce tartışma hakkı talep ederler. "Devlet"in ilk harfini büyük harfle yazmazlar. Hegelcilik ve Marksizmin metafizik mefhumlarını izah etmekten çekinmezler. Bütün bu yüksek sesli söylevi, basit bir soruya indirgerler: Önerilen araçlar, ulaşılmaya çalışılan hedefleri elde etmek için uygun mudur? Bu soruyu cevaplandırırlarken hemcinslerinin büyük bir çoğunluğuna bir hizmet sunmayı ümit ederler.

Ludwig von Mises

New York, Temmuz 1944

[1] *Deutscher Sozialismus* (Charlottenburg, 1934), s. 213 Amerikan Baskısı: *A New Social Philosophy*, (çev. ve ed.) K. F. Geiser (Princeton, 1937), s. 194.

Teşekkür

Bu çalışmaya girişmemi mümkün kılan hibeler için Rockefeller Vakfı ile İktisadî Araştırma Millî Bürosu'na müteşekkirim. Henry Hazlitt Beyefendi, bütün müsveddeyi gözden geçirerek ve eleştirileri ve önerileriyle bana ziyadesiyle yardımcı olmuştur. Arthur Goodman Beyefendi, dil ve üslûba ilişkin sorunlarla ilgili bana önerilerde bulunmuştur. Yale Üniversitesi Yayınlarından Eugene Davidson Beyefendi, yıllarca bana yardım etmiştir. [Burada] ifade edilen bütün fikirlerin sorumluluğu, doğal olarak, yalnız bana aittir.

Giriş

I

Alman Millî Sosyalist İşçiler Partisi'nin planlarındaki temel hedef, Almanlar için *Lebensraum*'un –yani doğal kaynakların, başka herhangi bir milletinkinden daha az olmayan bir hayat standardında iktisadî açıdan kendi kendine yeterlilik içinde yaşayabilecekleri kadar geniş ve zengin olduğu bir toprağın/bölgenin- fethidir. Aşikâr olan şu ki, başka bütün milletlere meydan okuyan ve onları tehdit eden bu program, ancak Alman dünya hâkimiyetinin tesis edilmesi yoluyla hayata geçirilebilir.

Nazizmin ayırt edici işareti, sosyalizm veya totaliterizm veya milliyetçilik değildir. Bugün bütün milletlerde "ilericiler (*progressives*)", kapitalizmin yerine sosyalizmi ikâme etmeye isteklidirler. Alman saldırganlarıyla savaşırken Büyük Britanya ve Amerika Birleşik Devletleri, adım adım Alman modeli sosyalizmini kabul ediyorlar. Her iki ülkedeki kamuoyu, iş dünyasının (*business*) bütünüyle hükümet tarafından kontrol edilmesinin savaş zamanında kaçınılmaz olduğuna tamamen inanmıştır ve pek çok seçkin siyasetçi ile milyonlarca seçmen, savaşın ardından sosyalizmi sürekli yeni bir sosyal düzen olarak muhafaza etme konusunda çok kararlıdır. Ne diktatörlük ne de muhaliflerin şiddetle bastırılması Nazizmin ayırt edici özelliğidir. Bunlar, Sovyet tarzı hükümet etmedir ve bu haliyle, bugünkü Rusya'nın çok sayıda dostu tarafından bütün dünyada müdafaa edilmektedir. Milliyetçilik –bu kitapta gösterileceği gibi, hükümetin iş dünyasına müdahalesinin bir sonucu- bizim çağımızda her milletin dış politikasını belirlemektedir. Nazileri ayırt eden şey, aslında, onların *Lebensraum* için uğraşan özel milliyetçilik türüdür.

Bu Nazi hedefi, en radikal gruplarının İkinci Dünya Savaşı öncesine denk düşen otuzlu yıllarda kendilerini *Alldeutsche* (Alman Birliği Yanlıları [*Pan-Germans*]) olarak adlandırdığı ilk dönem Alman milliyetçilerinin amaçlarından

ilke olarak farklılaşmaz. Kayzer [Alman İmparatoru demektir; 1871-1918 arasında kullanılan ûnvan, ç.n.] Almanya'sını Birinci Dünya Savaşına iten ve –yirmi beş yıl sonra- İkinci Dünya Savaşını ateşleyen bu ihtirastı.

Lebensraum programı, daha önceki Alman ideolojilerine veya son beş yüz yılın Alman tarihindeki emsallerine kadar geriye gidip izi sürülemez. Almanya, bütün diğer milletlerin sahip oldukları gibi, kendi şovenlerine sahipti. Ama şovenizm (*chauvinism* [müfrit vatanseverlik]), milliyetçilik değildir. Şovenizm, bir kimsenin kendi milletinin başarılarına ve niteliklerine fazla kıymet takdir etmesi ve başka milletleri küçük görmesidir. Kendi başına şovenizm, herhangi bir eyleme sebep olmaz. Diğer taraftan milliyetçilik, siyasî ve askerî eylem için ayrıntılı bir plan ve bu planları anlamaya yönelik bir çabadır. Alman tarihi, başka milletlerin tarihleri gibi, fetih için istekli prenslerle doludur ama bu imparatorlar, krallar ve dükler, zenginlik ve gücü, kendi milletlerinin Lebensraum'u için değil de kendileri ve akrabaları için elde etmek istediler. Alman saldırgan milliyetçiliği, son altmış yılın bir olgusudur. [Kitabın, ilk baskısının 1944'te yapıldığına dikkat edilmelidir, ç.n.]. Bu milliyetçilik, modern iktisadî şartların ve politikaların içinde gelişti.

Milliyetçilik; halk hükümeti, millî kendi kaderini tayinle ve siyasî özerklik için uğraşmayla karıştırılmamalıdır. 19. Yüzyıl Alman liberalleri, bütün Alman milletini kapsayan demokratik bir hükümeti otuz küsur prensin müstebit yönetiminin yerine ikâme etmeyi amaçladıklarında; başka milletlere karşı herhangi bir düşmanca plan yapmadılar. Despotluğun bertaraf edilmesini ve parlamenter bir hükümet kurulmasını istediler. Fetih ve toprak yönünden genişlemenin özlemini duymadılar. Kendi prenslerinin fethettikleri Polonya ve İtalya topraklarını hayâllerindeki Alman devletinin içine dâhil etmeyi düşünmediler; aksine, İtalyan ve Polonyalı liberallerin bağımsız İtalyan ve Polonya demokrasilerini kurmaları yönündeki özlemlerine sempatiyle baktılar. Onlar, Alman milletinin refahını teşvik etmeye istekliydiler; istekli olmalarına rağmen, yabancı milletlerin baskı altına alınmasının ve yabancılara zarar verilmesinin kendi milletlerine en iyi hizmet etme şekli olduğuna inanmadılar.

Milliyetçilik ile vatanseverlik (*patriotism*) aynı şey değildir. Vatanseverlik, bir kimsenin kendi milletinin refahı, yeşermesi ve özgürlüğü için gayrettir. Milliyetçilik, bu amaçların elde edilmesi için önerilen çeşitli yöntemlerden biridir. Ama liberaller, milliyetçilik tarafından önerilen araçların uygun olmadığını ve bu araçların tatbikinin elde edilmeye çalışılan hedefleri gerçekleştirmeyeceğini, aksine millet için bir felâkete sebep olacağını ileri sürerler. Liberaller de vatanseverdirler ama onların millî zenginliğe ve yüceliğe yönelik doğru yollarla ilgili fikirleri milliyetçilerinkinden köklü bir biçimde farklılaşmaktadır. Onlar, sadece yabancıların hatırına değil aynı zamanda kendi milletinin mutluluğunu teşvik

etmek için milletler arasında serbest ticareti, Milletlerarası işbölümünü, iyi niyeti ve barışı tavsiye ederler.

Milliyetçiliğin amacı, yabancılara zarar vererek bütün milletin veya kendi vatandaşlarının bazı gruplarının refahını teşvik etmektir. Çağdaş milliyetçiliğin göze çarpan/bariz yöntemi, iktisadî alanda yabancılara karşı ayrımcılık yapmadır (*discrimination*). Yabancı mallar, yurtiçi piyasasından dışlanır veya ancak bir ithalat resmi ödendikten sonra yurda sokulur. Yabancı emek, yurt içi emek piyasasından hariç tutulur. Yabancı sermayenin müsadere edilmesi muhtemeldir. Bu iktisadî milliyetçilik; ne zaman ki, zarar görenler, şiddete başvuran eylemle kendi refahlarına zararlı önlemleri bertaraf etmek için yeteri kadar güçlü olduklarına inanırlar, o zaman savaşa yol açmak zorundadır.

Bir milletin politikası [birbirini] tamamlayıcı bir bütün oluşturmaktadır. Dış ve iç politika, birbiriyle yakından bağlantılıdır; bir tek sistem vardır; bu ikisi birbirini sınırlandırır. Serbest ticaretin yurt içi/yerli iktisadî özgürlüğün tamamlayıcısı olması gibi; iktisadî milliyetçilik de, iş (dünyası) ve millî planlamayla birlikte hükümet müdahalesinin bugünkü iç politikalarının doğal sonucudur. Yurt içi serbest ticarete sahip bir ülkede korumacılık var olmayabilir ama yurt içi serbest ticaretin olmadığı bir yerde ticaret korumacılığı kaçınılmazdır. Millî bir hükümetin kudreti, bu hükümetin egemenliğine tâbi toprakla sınırlıdır. Millî bir hükümet, doğrudan doğruya yurt dışındaki şartlara müdahale edecek güce sahip değildir. Serbest ticaretin olduğu yerde dış rekabet, yurt içi işle/iş dünyasıyla ilgili hükümet müdahalesinin çeşitli önlemleriyle elde edilmeye çalışılan amaçları kısa vadede bile boşa çıkartacaktır. İç piyasa yabancı piyasalardan bir dereye kadar yalıtılmadığında, hükümet kontrolü sorunu olamaz. Bir millet kamusal regülasyon ve disiplin altına alma yolunda ne kadar ileri giderse, o kadar fazla iktisadî tecride itilir. Milletlerarası işbölümü şüpheli hâle gelir zira millî egemenliğin tam kullanımına mâni olur. Otarşi doğrultusundaki eğilim, esas itibariyle yurt içi iktisat politikalarına ilişkin bir eğilimdir; devleti, iktisadî meselelerde en yüce hâline getirmeye yönelik çabanın sonucudur.

Serbest ticaret ve demokrasiden ibaret bir dünyada savaş ve fetih için müşevvikler yoktur. Böyle bir dünyada bir milletin egemenliğinin daha geniş veya daha dar bir toprak üzerinde yayılıp yayılmadığı önemli değildir. Onun vatandaşları bir vilâyetin ilhak edilmesinden bir avantaj elde edemez. Bu yüzden sorunlar önyargısız ve ihtirassız ele alınabilir; kendi kaderini tayin için başka insanların taleplerine karşı âdil olmak sorunsuz değildir. Serbest ticaret [ülkesi] Büyük Britanya, deniz aşırı İngiliz yerleşmelerine kolayca egemenlik hakkı statüsü, yani fiilen özerklik ve siyasî bağımsızlık bahşetti ve Yedi Adalar'ı Yunanistan'a terk etti. İsveç, Norveç'i İsveç'e bağlayan bağın kopmasına mâni olmak için askerî harekâta girişmedi; Bernadotte'un kraliyet konutu, Norveç tacını kaybet-

ti; ama İsveç'in her bir vatandaşı için kendi kralının Norveç'in de egemeni olup olmadığı önemli değildi. Liberalizm günlerinde halk, plebisitlerin ve milletlerarası mahkemelerin kararlarının milletler arasındaki bütün uyuşmazlıkları barışçıl bir biçimde çözüme kavuşturacağına inanabiliyordu. Barışı korumak için ihtiyaç duyulan şey, özgürlük karşıtı hükümetlerin devrilmesidir. Bazı savaşlar ve devrimler o zaman bile, en son tiranları ortadan kaldırmak ve hâlâ devam eden ticaret duvarlarını yıkmak için kaçınılmaz olarak değerlendirildi. Ve bu amaç ebediyen elde edilseydi artık savaş için sebep kalmazdı. İnsanoğlu, bütün çabalarını genel refahın teşvikine hasredecek bir mevkide olurdu.

Ama insancıllar (humanitarians) bu liberal ütopyanın lûtuflarını dermeye dalarlarken, yeni ideolojilerin liberalizmin yerini almak ve barışçıl çözümlerin bulunamayacağı düşmanlıkları tahrik eden yeni bir düzeni şekillendirmek için yolda olduklarını fark edemediler. Bunu görmediler zira bu yeni zihniyetlere ve politikalara liberalizmin temel öğretilerinin devamı ve icrası/yerine getirilmesi olarak baktılar. Liberalizm aleyhtarlığı doğru ve sahici liberalizm olarak maskelenerek halkın zihnini esir aldı. Bugün kendilerini liberaller olarak isimlendirenler, eski liberalizmin ilke ve öğretilerine tamamen karşı programları destekliyorlar. Üretim araçlarında özel mülkiyeti ve piyasa ekonomisini küçük görüyorlar. Ve onlar, iktisadî yönetime ilişkin totaliter yöntemlerin ateşli dostlarıdırlar. Kadir-i mutlak hükümet için uğraşıyorlar ve memurlar ile hükümet birimlerine daha fazla güç veren her önlemi alkışlıyorlar. Onların [her şeyi] sıkı denetim altına almaya yönelik bu tercihlerini paylaşmayan herkesi gerici ve bir iktisadî kralcı olarak mahkûm ediyorlar.

Kerameti kendinden menkûl bu liberaller ve ilericiler, kendilerinin gerçek demokrat olduklarına samimî olarak ikna edilmişlerdir. Ama onların demokrasi mefhumu, 19. Yüzyıl'ın demokrasi mefhumunun tam zıddıdır. Onlar demokrasiyi sosyalizmle karıştırıyorlar. Sosyalizm ve demokrasinin bağdaşmaz olduğunu anlamadıkları gibi; sadece sosyalizmin gerçek demokrasi anlamına geldiğine inanıyorlar. Bu hatayla zihni karışmış hâlde Sovyet sistemini, halk hükümetinin bir çeşidi olarak değerlendiriyorlar.

Avrupa hükümetleri ile parlamentoları, piyasanın işleyişine mâni olmak, iş dünyasına müdahale etmek ve kapitalizme zarar vermek için altmış yıldan fazla istekli olmuşlardır. İktisatçıların uyarılarını gülerek göz ardı etmişlerdir. Ticaret duvarlarını dikmişler, kredi genişlemesini ve kolay para politikasını hızlandırmışlar, fiyat kontrolüne, asgarî ücret oranlarına ve sübvansiyonlara başvurmuşlardır. Vergilendirmeyi, müsadereye ve kamulaştırmaya dönüştürmüşlerdir; dikkatsiz harcamayı zenginliği ve refahı artırmanın en iyi yolu olarak yüceltmişlerdir. Ama –iktisatçılar tarafından tahmin edilenden çok önce böyle politikaların kaçınılmaz sonuçları gittikçe aşikâr hâle geldiğinde kamuoyu, suçu bu baş tacı edilmiş politikalara atmadı, kapitalizmi suçladı. Halkın gözünde iktisadî krizin;

işsizliğin, enflasyonun, artan fiyatların, tekel ve israfın, sosyal huzursuzluk ve savaşın asıl sebebi kapitalizm karşıtı politikalar değil, kapitalizmdir.

Barışı korumaya yönelik bütün çabaları boşa çıkartan tarihsel önem taşıyan hata, kesinlikle, halkın; ancak saf, mükemmel ve engellenmemiş/müdahale edilmemiş kapitalizmden müteşekkil bir dünyada saldırganlık ve fetih için teşviklerin bulunmadığı hakikatini idrak etmemesiydi. Başkan Wilson'a; demokrasilerin fetihten herhangi bir kâr elde edemedikleri ve sonuç olarak barışa sadık kaldıkları, ancak müstebit hükümetlerin savaşçı oldukları fikriyle yol gösterildi/nasihat edildi. Başkan Wilson ve Milletler Cemiyeti'nin diğer kurucularının anlamadıkları şey, bunun ancak üretim araçlarının özel mülkiyetine, serbest girişime dayalı bir sistemde ve müdahale edilmemiş bir ekonomide geçerli olduğuydu. İktisadî özgürlüğün bulunmadığı yerde durum, tamamen farklıdır. Devletçilikten (*etatism*)[2] ibaret çağımızda kendisini yalıtmak ve otarşi peşinde koşmak için istekli olan her millette fetihten hiç kimsenin herhangi bir kazanç elde edemeyeceğini ileri sürmek tamamen yanlıştır. Ticaret duvarları ile göç engellerinden, döviz kontrolünden ve yabancı sermayenin kamulaştırılmasından ibaret bu çağda fetih ve savaş için yeteri miktarda teşvik vardır. Neredeyse her vatandaş, sayesinde yabancı hükümetlerin kendisine zarar verebildiği önlemlerin yürürlükten kaldırılmasında maddî bir menfaate sahiptir. Sonuç olarak, neredeyse her vatandaş, kendi ülkesini yüce ve güçlü görmeye isteklidir zira ülkesinin askerî gücünden elde edilecek avantajlardan kişisel avantaj bekler. Kendi hükümetinin egemenliğine tâbi toprağın genişletilmesi, en azından, yabancı bir hükümetin onun başına sarmış olduğu kötülüklerden kurtulma anlamına gelir.

Bir an için demokrasinin hükümetin iş dünyasına müdahale ettiği bir sistem veya sosyalizm altında varlığını devam ettirip ettirmeyeceği sorunuyla ilgilenmeyi bir kenara bırakabiliriz. Her hâlde, başarı için askerî ihtimâller tercihe şayansa devletçilik altında sıradan vatandaşların bizzat saldırganlığa yöneldiklerinde şüphe yoktur. Başka milletlerin iktisadî milliyetçiliğiyle mağdur edilmeme, küçük milletlerin elinde değildir. Ama büyük milletler onların silâhlı güçlerinin yiğitliğine güven duyarlar. Bugünkü savaşçılık, prenslerin ve *Junker* [Prusyalı aristokrat] oligarşilerinin hırslarının bir sonucu değildir; ayırt edici işareti müşevviklerinde ve dürtülerinde değil de tatbik ettiği yöntemlerde saklı olan bir baskı grubu politikasıdır. Alman, İtalyan ve Japon işçiler, diğer milletlerin iktisadî milliyetçiliğine karşı savaştıklarında daha yüksek bir hayat standardı için uğraşıyorlar. Onlar fena hâlde yanılmışlardır; seçilen araçlar, uğraşılan hedefleri elde etmek için uygun değildir. Ama onların hataları, bugün çok yaygın

[2] (Fransızca état-devlet sözcüğünden gelen) "devletçilik" terimi bana, daha yeni îcat edilmiş "devletçilik (*statism*)" terimine tercih edilebilir gibi geliyor; devletçiliğin (*statism*) Anglo-Sakson ülkelerde ortaya çıkmadığı hakikatini açık bir biçimde ifade ediyor velâkin bu terim, Anglo-Sakson zihninde daha yeni yer etmiştir.

bir şekilde kabul gören sınıf savaşı ve sosyal devrim öğretileriyle uyumludur. Mihver Devletleri'nin [II. Cihan Harbi'nde Almanya, İtalya ve Japonya'nın] emperyalizmi, daha yüksek bir sınıfla ilgili hedeflerden hâsıl olan bir politika değildir. Eğer revaçta olan Marksizm'in sahte [görünüşleri aynı ama yapıları ayrı] kavramlarını tatbik etseydik; onu işçi emperyalizmi olarak adlandırmak zorunda kalırdık. General Clausewitz'in meşhur vecizesi özetlenerek şöyle denilebilir: Bu, başka araçlarla takip edilen iç politikanın devam ettirilmesinden ibarettir ve [yurt] iç[i] sınıf savaşının milletlerarası ilişkiler alanına aktarılmasıdır.

Altmış yıldan uzun bir süredir bütün Avrupa milletleri, hükümetlerine daha fazla güç aktarmaya, hükümet zorlaması ve tazyikinin (*compulsion and coercion*) alanını genişletmeye, bütün beşerî faaliyetleri ve çabaları devlete tâbi kılmaya istekli olmuşlardır. Ve yine de pasifistler (*pacifists*); ülkesinin geniş mi küçük mü, güçlü mü zayıf mı olup olmadığının tek tek vatandaşı ilgilendirmediğini sürekli tekrarlamışlardır. Dünya üzerindeki milyonlarca insan bütün umutlarını saldırganlık ve fethe bağlarlarken onlar, barışın nimetlerini göklere çıkarmışlardır. Barışı sürdürmenin tek yolunun savaşın asıl sebeplerini ortadan kaldırmak olduğunu görmemişlerdir. Bu pasifistlerin iktisadî milliyetçiliğe karşı çıkmak için bazı çekingen çabalar içine girmiş oldukları doğrudur. Ama onlar, devletçiliğin nihaî sebebine –işin/iş dünyasının hükümet kontrolüne geçmesi doğrultusundaki eğilime– asla karşı çıkmamışlardır ve bu yüzden onların çabaları başarısızlığa mahkûmdu.

Elbette pasifistler, çeşitli milletler arasındaki bütün çatışmaları barışçıl bir biçimde çözümleyebilecek ve milletler-üstü bir polis gücüyle kurallarını hayata geçirebilecek milletler-üstü bir dünya otoritesini amaçlıyorlar. Ama milletlerarası ilişkilerin yakıcı sorununa ilişkin tatmin edici bir çözüm için ihtiyaç duyulan şey; ne daha fazla komitelere, sekreterliklere, komisyonlara, raporlara ve regülasyonlara sahip yeni bir ofis/bürodur ne de silâhlı cellâtlardan müteşekkil yeni bir örgüttür. Aksine, ihtiyaç duyulan şey, mutlaka çatışmaya sebep olan zihniyetler ile yurt içi politikalarının tümden bir kenara itilmesidir. Cenevre deneyiminin üzücü başarısızlığının sebebi, kesinlikle, devletçiliğin bürokratik boş inançlarıyla önyargılı insânların, büroların ve memurların herhangi bir sorunu çözemediklerini anlamamalarıydı. Milletlerarası bir parlamentoya sahip milletler-üstü bir otoritenin var olup olmaması, ikinci derecede önemlidir. Asıl ihtiyaç, diğer milletlerin menfaatlerine zararlı politikaları kaldırmaktır. Eğer iktisadî savaşlar devam ederse milletler-üstü bir otorite barışı koruyamaz. Milletlerarası işbölümünden müteşekkil çağımızda serbest ticaret, milletler arasındaki iyi niyetli herhangi bir düzenlemenin ön şartıdır. Ve serbest ticaret, devletçilikten ibaret bir dünyada mümkün değildir.

Diktatörler bize başka bir çözüm teklif ediyorlar. "Yeni [bir] Düzen", –galip orduların silâhlarıyla desteklenen ve korunan– bir milletin veya milletlerden

oluşan bir grubun dünya hâkimiyetinden ibaret bir sistemi planlıyorlar. Ayrıcalıklı azıcık insan, "[derece itibariyle] aşağı" ırkların kahir ekseriyetine hâkim olacaktır. Bu Yeni Düzen, çok eski bir kavramdır. Bütün galipler bunu amaçlamışlardır; Cengiz Han ve Napoleon, Führer [Adolf Hitler'e verilen ünvan]'in habercileriydiler. Tarih, savaş yoluyla barışı, zorlamayla işbirliğini ve muhalifleri katlederek ittifakı dayatmaya yönelik pek çok çabanın başarısızlığına şahit olmuştur. Hitler, onlardan daha fazla başarılı olmayacaktır. Sağlam bir düzen, süngülerle tesis edilemez. Bir azınlık, yönetilenlerin rızasıyla desteklenmezse yönetemez; böyle bir yönetim bazen başarılı olsaydı bile baskı altına alınanların isyanı er veya geç onu alaşağı edecektir. Ama Naziler kısa bir süre bile başarılı olma şansına sahip değildir. Onların hücumu başarısızlığa mahkûmdur.

II

Beşerî medeniyetin bugünkü krizinin odak noktası Almanya'dadır. Yarım yüzyıldan uzun bir süredir Alman İmparatorluğu (*Reich*), barışın ihlâl edicisi olmuştur. Birinci Cihan Harbi'nin öncesine denk düşen otuz yılda Avrupa diplomasisinin asıl ilgisi, çeşitli planlar ve ustalıklarla Almanya'yı kontrol altında tutmaktı. Alman savaşkanlığı hariç, ne Çarların iktidar iştahı ne de güney-doğu Avrupa'nın çeşitli halklarının husumetleri ve rekabetleri dünya barışını ciddî bir biçimde bozmuştur. Yatıştırma araçları 1914'te işlemez hâle geldiğinde cehennemin güçleri birden bire ortaya çıktı.

Müttefik Devletlerin zaferinin meyveleri; barış anlaşmalarının eksikliklerinden, savaş sonrası politikalarla ilgili hatalardan ve iktisadî milliyetçiliğin itibar görmesinden dolayı heba edildi. İki dünya savaşı arasındaki bu yılların keşmekeşi içinde her millet, başka millete mümkün olduğu kadar fazla zarar vermeye istekli olduğundan; Almanya, çok daha büyük bir saldırganlığa hazırlanmak için fırsat buldu. Naziler hariç, ne İtalya ne de Japonya, Milletler Cemiyeti'nin bir muadili olacaktı. Bu yeni savaş, Birinci Cihan Harbi gibi bir Alman savaşıdır.

Alman tarihinin en önemli hakikatlerine ilişkin bir kavrayışa sahip olmaksızın durmadan savaşılmış bütün savaşların en korkuncunun temel meselelerini anlamak mümkün değildir. Bir yüzyıl önce Almanlar, bugünkü durumlarından hayli farklıydılar. O zaman, Hunlara üstün gelme ve Attila'yı kapı dışarı etme gayeleri yoktu. Onların öncü yıldızları Schiller, Goethe, Herder, Kant, Mozart ve Beethoven'dı; asıl düşünceleri fetih ve baskı değil, özgürlüktü. Bir zamanlar yabancı gözlemciler tarafından şairlerin ve düşünürlerin ülkesi olarak adlandırılmış bir milletin Nazi Hücum Kıtalarının acımasız çetelerinden ibaret bir millete dönüşme sürecinin aşamaları, bugünkü dünya siyasî işleri ve sorunları üzerine kendi yargısını oluşturmayı isteyen herkes tarafından bilinmelidir. Nazi saldırganlığının kaynaklarını ve ana fikirlerini anlamak, hem savaşın siyasî ve askerî yönetimi hem de savaş sonrası kalıcı bir düzenin şekillendirilmesi için

oldukça önemlidir. Alman milliyetçiliğinin esası ve güçleri hakkında daha iyi ve açık bir düşünceyle pek çok hatadan ve fedakârlıktan kaçınılabilirdi.

Bu kitabın amacı, Alman ve Avrupa meselelerinin çağdaş durumunu beraberinde getiren değişiklikler ile olayların ana hatlarının izini sürmektir. Bu kitap, tarihî hakikatleri fena hâlde tahrif eden efsanelerden ve iktisadî gelişmeleri ve politikaları yanlış takdim eden öğretilerden kaynaklanan revaçta olan pek çok hatayı düzeltmeye çalışmaktadır; hem tarihle hem de sosyoloji ve iktisadın temel meseleleriyle ilgilenmektedir; açıklanması, dünyanın Nazi meselesine ilişkin tam bir tasvir yapması için gerekli olan hiç bir bakış açısını ihmâl etmemeye uğraşmaktadır.

III

Son iki yüzyılın tarihinde iki ayırt edici ideolojik eğilimi fark edebiliriz. İlk olarak özgürlük, insanların hakları ve kendi kaderini tayine/self determinasyona (*self-determination*) doğru bir eğilim vardı. Bu bireycilik, müstebit hükümetin düşüşüne, demokrasinin tesisine, kapitalizmin evrimine, teknik iyileşmelere ve hayat standardında daha önce hiç görülmemiş bir yükselişe sebep oldu; eski boş inançların yerine aydınlanmayı, kökleşmiş önyargıların yerine bilimsel araştırma yöntemlerini ikâme etti ve köleliği, serfliği, işkenceyi, engizisyonu ve karanlık çağların diğer kalıntılarını silip süpürdü.

Bu dönemin ikinci bölümünde bireycilik yerini başka, kadir-i mutlak devlete doğru bir eğilime terk etti. İnsanlar şimdi bütün güçleri hükümetlere, yani sosyal zorlama ve tazyik araçlarına tevdi etmeye istekli gibi gözükmektedirler. Onlar, totalitaryenizmi, yani içinde bütün beşerî meselelerin hükümetler tarafından idare edildiği şartları amaçlamakta; daha mükemmel bir dünyaya doğru bir ilerleme olarak daha fazla hükümet müdahalesine yönelik her adımı alkışlamakta; hükümetlerin yeryüzünü bir cennete dönüştüreceklerine inanmaktadırlar. Belirgin bir şekilde, bugünlerde totalitaryenizm doğrultusunda en ileri noktaya varılmış ülkelerde her bir vatandaşın boş zamanının kullanımı bile hükümetin bir amacı olarak değerlendirilmektedir. İtalya'da *dopolavoro* (boş zaman) ve Almanya'da *Freizeitgestaltung* (boş zamanın kullanımı), hükümet müdahalesinin mutat meşru alanlarıdır. Bir dereceye kadar insanların zihni, hükümet tarafından düzenlenmiş bir eğlencenin paradoksunu görmedikleri devlet meftunluğunun inançlarıyla allak bullak edilmektedir.

Devletperestliğin (*statolatry* [putperestlikle devleti birleştirme, ç.n.]) veya *devletçiliğin* (etatism) bütün sorunlarıyla ilgilenmek, bu kitabın amacı değildir. Kitabın kapsamı, devletçiliğin milletlerarası ilişkilerle ilgili sonuçlarının tartışılmasıyla sınırlıdır. Milletlerarası işbölümünden ibaret çağımızda egemen millî hükümetlerle ilgili birkaç hususun içinde totalitaryenizm, kendisiyle çelişiktir. İktisadî değerlendirmeler her totaliter/mutlak hükümeti dünya hâkimiyetine

doğru itmektedir. Sovyet hükümeti, kuruluş sözleşmesine göre millî bir hükümet değildir ama evrensel bir hükümettir; sadece, talihsiz şartlar yüzünden, bütün ülkelerde güçlerini tatbik etmekten geçici olarak alıkonulmaktadır. Onun resmî adı, Rusya'ya herhangi bir gönderme içermez. Lenin'in amacı onu, bir dünya hükümetinin çekirdeği yapmaktı. Her ülkede, sadece Sovyetlere sadık partiler vardır; onların gözlerinde kendi hükümetleri mütecavizlerdir. Bu ihtiraslı planların bugüne kadar başarı kazanamamış ve beklenen dünya devriminin ortaya çıkmamış olması Bolşeviklerin marifeti değildir. Naziler, ülkelerinin yani Almanya (*Deutsches Reich*)'nın resmî ünvanını değiştirmemiştir. Ama onların aydın savunucuları, Reich'i tek meşrû hükümet olarak telâkki ederler ve bu kimselerin siyasî şefleri açıkça dünya hâkimiyetini şiddetle arzularlar. Japonya'nın entelektüel liderleri, Avrupa üniversitelerinde devletçilik ruhuyla aşılanmışlardır ve eve dönünce ilâhî İmparatorlarının, yani Cennetin oğlunun bütün insanları yönetmede makul bir payeye sahip olduğuna dair eski inancı canlandırmışlardır. Kendi ülkesinin askerî güçsüzlüğüne rağmen Duçe bile, eski Roma İmparatorluğu'nu yeniden diriltme niyetini açıkça beyan etti. İspanyol Falanjistler, II. Philip ülkesinin eski sahibine iade edilmesini sayıkladılar.

Böyle bir atmosferde milletlerin barışçıl işbirliği için bırakılmış bir alan yoktur. Sayesinde insanoğlunun günümüze ulaştığı/geldiği ateşten gömlek, kontrol edilemez doğal güçlerin işleyişinin sonucu değildir; aksine, çağdaşlarımızdan milyonlarca insan için revaçta olan öğretiler ile politikaların işlemesinin kaçınılmaz sonucudur.

Bununla birlikte, birkaç on yıl önce medenî milletlerce terk edilmiş liberalizmin politikalarına bir dönüşün bu kötülükleri tedavi edebileceğini ve milletlerin barışçıl işbirliği ile zenginliğe yol açabileceğini varsaymak, tarihsel önem taşıyan bir hata olacaktır. Eğer Avrupalılar ve yeryüzünün diğer parçalarındaki Avrupalı nesillerden müteşekkil halklar devletçiliğe boyun eğmemiş, hükümetin işe/iş dünyasına müdahalesiyle ilgili geniş programlara girişmemiş olsaydılar; bizim bugünkü siyasî, sosyal ve iktisadî felâketlerimizden kaçınılabileceklerdi. İnsanlar bugün daha tatmin edici şartlarda yaşayacak ve bütün yeteneğini ve entelektüel güçlerini karşılıklı yok etmeye tatbik etmeyeceklerdi. Ama husumet ve çatışma dolu bu yıllar, insan zihninde izi kolayca silinemeyecek derin bir tesir, insanların ruhlarında iz bırakmıştır; beşerî işbirliğini parçalamış ve ancak yüzyıllar içinde ortadan kaldırılabilecek düşmanlıkların tohumunu ekmiştir. Bugünkü şartlarda Batı'nın medenî milletlerinin bir bölümünde toptan *bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler* şeklinde bir politikanın kabulü, totaliter milletlere yönelik kayıtsız şartsız bir teslimiyete denk olacaktır. Örneğin, göç engellerini ele alınız. Amerika, Avustralya ve Batı Avrupa'nın kapılarının göçmenlere sınırsız bir biçimde açılması bugün, kapıların Almanya, İtalya ve Japonya ordularının öncülerine açılmasına denk olacaktır.

Bireyler ile milletlerin barışçıl çabalarının muntazam eşgüdümünü koruyabilecek başka bir sistem yoktur ama bu sistem bugün yaygın bir şekilde Mançesterizm (*Manchesterism*) şeklinde küçümsenmektedir. –Böyle umutlar çok yersiz olmasına rağmen– Batılı demokratik dünyanın insanlarının bu hakikati anlamaya ve bugünkü totaliter yönelimlerini terk etmeye hazır olacağını ümit edebiliriz. Ama insanların kahir ekseriyeti için militarist fikirlerin liberalizmin bu fikirlerinden çok daha fazla cazip geldiğinde şüphe olmayabilir. Yakın gelecekte en çok beklenen şey, dünyanın iki bölüme ayrılmasıdır: Dünyanın toplam nüfusunun üçte birine sahip liberal, demokratik ve kapitalist bir Batı ve dünya coğrafyası ile nüfusunun çok daha büyük bir bölümünü içeren militarist ve totaliter bir Doğu. Bu durum Batı'yı, onun, hayatı daha medenî ve iktisadî şartları daha müreffeh yapmaya dönük çabalarına ciddî bir biçimde mâni olan savunma politikalarına zorlayacaktır.

Bu melankoli hali bile çok iyimser gelebilir. Batı halklarının devletçilikle ilgili politikaları terk etmeye hazır olduklarına dair herhangi bir işaret yoktur. Ama sonra bu insanlar, kendilerini karşılıklı iktisadî refahlarına, iktisadî milliyetçiliklerine adamaktan ve kendi ülkeleri arasında barışçıl ilişkilerden alıkoyulacaklardır. Şu hâlde biz, iki dünya savaşı arasındaki dönemde dünyanın durduğu yerde duracağız. Sonuç, öncekilerden daha korkunç, daha yakıcı bir üçüncü dünya savaşı olacaktır.

Bu kitabın son bölümünün amacı, en azından Batılı demokrasiler için siyasî ve iktisadî güvenliği koruyabilecek şartları tartışmak; bu kadir-i mutlak devlet çağında barışı kalıcı hâle getirebilecek hayâl edilebilir herhangi bir planın olup olmadığını ortaya çıkarmaktır.

IV

Hem önyargısız bir şekilde günümüzün sosyal, siyasî ve iktisadî sorunlarını çalışmaya yönelik her çabanın hem de medeniyetin bugünkü krizine yol açmış politikaların yerine daha tatmin edici olanlarını ikâme etme uğraşlarının önündeki esas engel, çağımızın inatçı, uzlaşmaz dogmatizminde aranıp bulunmalıdır. Yeni bir boş inanç türü, yani devlete tapınma, insanların zihnini esir almıştır. İnsanlar şiddet ve tehditten müteşekkil zorlama ve tazyik yöntemlerinin tatbikini istemektedirler. Revaçtaki putlar için dizini bükmeyen kimseye, yazıklar olsun!

Bu durum, bugünün Rusya ve Almanya'sında aşikârdır. Rus ve Alman barbarlarına işaret edilip böyle şeylerin, Batı'nın daha medenî milletlerinde olamayacağı ve olmayacağı söylenerek bu hakikat bir kenara itilemez. Batı'da, terk edilmiş hoşgörünün ancak çok az sayıda dostu vardır. Sağ ve sol partiler her yerde özgürlük düşüncesi konusunda çok şüphecidir. Nazi saldırganlığına karşı çaresiz mücadeleden ibaret son yıllarda meşhur bir Sovyet yanlısı İngiliz yazar, Engizisyon Mahkemesi davasını savunma yüzsüzlüğünü göstermektedir. "En-

gizisyon," der T. G. Crowther, "yükselen bir sınıfı koruduğu zaman bilim için faydalıdır."[3] Zira "korkunun veya bir engizisyonun değeri; gerici mi, ilerici mi bir yöneten sınıfın adına kullanılıp kullanılmadığına bağlıdır."[4] Ama "ilerici" kimdir? Ve "gerici" kimdir? Harold Laski ile Alfred Rosenberg arasında bu mesele yönünden kayda değer bir farklılık vardır.

Rusya ve Almanya'nın dışında muhaliflerin henüz ölüm mangasına veya bir toplama kampında yavaşça ölüme mâruz kalmadıkları doğrudur.[5] Ama muhalif görüşlere artık az sayıda insan ciddî bir biçimde dikkat kesilmeye hazırdır. Eğer bir insan devletçilik veya milliyetçilik öğretilerini sorgulamaya kalkarsa neredeyse hiç kimse onun iddialarını değerlendirmeye cesaret edemez. Heretik (*heretic* [yerleşik inançlara aykırı düşünen, ç.n.]) kimseyle alay edilir, ona isimler takılır, kulak asılmaz. Güçlü baskı gruplarının veya siyasî partilerin görüşlerini eleştirmek veya kadir-i mutlak devletin faydalı uygulamalarından şüphe etmek, küstahlık veya terbiyesizlik olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Kamuoyu, eleştirmek için oldukça az özgürlüğün var olduğu bir dogmalar setini benimsemiştir. İlerleme ve özgürlük adı altında hem ilerleme hem de özgürlük hükümsüz hâle getirilmektedir.

Polis gücüne veya kendisini korumak için diğer şiddet veya tehdit yöntemlerine başvuran her öğreti, kendi iç zayıflığını ortaya koyar. Eğer Nazi öğretilerini yargılamak için başka araçlara sahip olmasaydık, Nazilerin Gestapo arkasına gizlenmeye çalışmaları şeklindeki biricik hakikat, onlara karşı yeterli bir delil olurdu. Mantık ve aklın muhakemesi karşısında durabilen öğretiler, işkence gören şüphecilere muhtaç olmayabilirler/işkence gören şüpheciler olmadan da yapabilirler/eyleyebilirler.

Bu savaş, tek başına Nazizmin sebep olduğu bir savaş değildir. Diğer bütün milletlerin Nazizmin yükselişini zamanında durdurmada ve yeni bir Alman saldırganlığına karşı bir set oluşturmada başarısız olmaları, felâketi beraberinde getirmede Almanya'nın iç evrimiyle ilgili olaylardan daha az araçsal değildi. Nazilerin arzu ve istekleri konusunda gizli-saklı olan bir şey yoktu. Bizzat Naziler

[3] Crowther, *Social Relations of Science* (Londra, 1941, s. 333.)

[4] *Idem*, s. 331.

[5] Faşizm de acımasız baskıdan ibaret totaliter bir sistemdir. Bununla birlikte yine de bir tarafta Faşizm ve diğer tarafta Nazizm ve Bolşeviklik arasında çok küçük farklılıklar vardır. Filozof ve tarihçi Benedetto Croce, dikkatli bir biçimde polis tarafından gözetlenen Napoli'de yaşamıştır ama demokrasi ruhu ve özgürlük sevgisiyle dolu muhtelif kitaplar yazma ve yayımlama konusunda özgür olmuştur. İtalyan Parlamentosu'nun eski komünist üyesi Profesör Antonio Graziadei, komünist fikirlerine sürekli olarak bağlı kalmıştır. Yine İtalya'da yaşamış ve (en meşhur İtalyan yayın evleriyle birlikte) Ortodoks Marksist kitaplar basmıştır. Buna benzer daha pek çok örnek vardır. Böyle istisnaî hakikatler faşizmin ayırt edici özelliklerini değiştirmemektedir. Ama tarihçi bu hakikatleri göz ardı etme hakkına sahip değildir.

sayısız kitap ve broşürle ve kendilerine ait çok sayıda gazete ve derginin her sayısında bizzat bunların reklâmını yaptılar. Kimse Nazileri, kendi entrikalarını gizlice hazırlamakla suçlayamaz. İşitmek için kulaklara ve görmek için gözlere sahip olan kimse, onların özlemlerinden sakınabilir ama sınırlarını da bilebilirdi

Dünyanın bugünkü durumunun sorumluluğu, son yüzyılda siyasetin istikâmetine hâkim olan öğretiler ile partilere aittir. Nazizmi suçlamak, suçluları aklamanın tuhaf bir yoludur. Evet, Naziler ile onların müttefikleri kötü insanlardır. Ama siyasetin asıl amacı, milletleri kötü insanların düşmanca tutumlarından kaynaklanan tehlikelerden korumaktır. Eğer kötü insanlar olmasaydı bir hükümet ihtiyacı da olmazdı. Eğer hükümet faaliyetlerini yönlendirme mevkiindekiler felâketi önlemede başarısız olurlarsa kendi görevine denk/lâyık olmadıklarını kanıtlamış olurlar.

Son yirmi beş yıldır tek bir siyasî sorun vardı: Bu savaş felâketini önlemek. Ama siyasetçiler, vukuu bulan felâketten kaçınmak için ya düşüncesizlikle grevdedirler ya da herhangi bir şey yapmaya güçleri yetmez. Sol partiler, kötü ve iyi olan şeyin ne olduğunu onlara söyleyen bir ifşaatı/açıklamayı elde etmiş insanların mutlu mevkiindedirler. Onlar, özel mülkiyetin bütün hastalıkların kaynağı olduğunu ve üretim araçlarının kamusal kontrolünün yeryüzünü bir cennete dönüştüreceğini bilirler; sorumluluğu kendi üzerlerinden atarlar. Bu "emperyalist" savaş, bütün savaşlarda olduğu gibi, sadece kapitalizmin bir sonucudur. Ama Batılı demokrasilerdeki sosyalist ve komünist partilerin siyasî faaliyetlerini gözden geçirmeye geçersek; onların, Nazilerin saldırganlık planlarını destekleyebilecek her türlü şeyi yaptıklarını kolayca keşfedebiliriz. Onlar, silâhsızlanma ve tarafsızlığın Nazileri ve diğer müttefik güçleri durdurmanın en iyi yolları olduğu şeklindeki öğretiyi yaymışlardır. Nazilere yardım yapmayı niyet etmediler ama bu niyete sahip olsaydılar eğer, farklı bir şekilde yapamayacaklardı.

Solun idealleri Sovyet Rusya'da tamamen gerçekleştirildi. Bu ülke, Marksizm'in en üst noktasıdır, tek başına proletaryalar yönetmektedirler. Ama Sovyet Rusya, bu savaşı engellemede diğer herhangi bir milletten daha da fazla acınacak bir şekilde başarısız oldu. Ruslar, Nazilerin Ukrayna'yı fethetmeye istekli olduklarını çok iyi biliyorlardı. Yine de onlar, Hitler'in onların davranmasını istediği gibi hareket ettiler. Onların politikaları, Almanya'da Nazizmin hâkimiyetine, Almanya'nın yeniden silâhlanmasına ve sonunda savaşın patlak vermesine bir hayli katkıda bulundu. Onların kapitalist milletlerden şüphe duymalarının bir mazereti yoktur. Rusya'ya felâketi Ağustos 1939 anlaşmasının getirdiğini hiç kimse inkâr edemez. Stalin, Nazilerle uzlaşmak yerine Büyük Britanya'yla uzlaşsaydı ülkesine daha fazla hizmet etmiş olacaktı.

Aynısı, bütün diğer Avrupalı ülkeler için de doğruluk payı içeriyor. 1938'de Çekoslovakya'nın veya Belçika'nın bir parçasını ilhak ettiğinde; 1936'da ken-

disini Fransa'yla bağlayan ittifak bağlarını çekilmez hâle getirdiklerinde; Polonya'dakinden daha akılsız bir politika zor hayâl edilebilirdi. Polonyalılar, Çekler, Norveçliler, Danimarkalılar, Belçikalılar, Yunanlılar ve Yugoslavyalıların kaderi, bütünüyle acınacak hâldedir. Ama hiç kimse, onların bu talihsiz duruma kendilerinin davet ettiklerini söylemeye cesaret edemez. Eğer Naziler düşmanlıklarının ilk gününde Büyük Britanya, Fransa, Rusya ve ABD'den ve birleşik bir kumandanın liderliğinde Avrupa'nın bütün küçük demokrasilerinden müteşekkil birleşik ve uygun bir şekilde silâhlanmış bir cepheyle karşılaşmayı beklemiş olsaydı, bu İkinci Cihan Harbi asla patlak vermeyecekti.

Nazizm hâkimiyetinin asıl sebeplerine ilişkin bir inceleme, sadece Almanya'nın iç şartlarının nasıl Nazizme yol açtığını göstermemeli, aynı zamanda bütün diğer milletlerin bu büyük tahribata karşı kendilerini koruma konusunda niçin başarısız olduklarını da göstermelidir. İngilizler, Polonyalılar veya Avusturyalıların bakış açısından bakıldığında asıl soru(n), "Nazilere ne oldu?" sorusu değil, aksine, "Hastalığın yayılmasını engelleme yöntemlerimize ne oldu?" sorusuydu.

Hayat, kendisini gerçek şartlara uyarlamayı ve vaziyeti, onların olmasını isteyeceğimiz şeyler şeklinde değil de gerçekten oldukları şeyler şeklinde dikkate almayı ihtiva eder. Mikroplar da, tehlikeli barbarlar da olmasaydı daha iyi olurdu. Ama başarılı olmak isteyen kimse, özlem dolu rüyalara dalmamalı, bakışlarını gerçekliğe odaklamalıdır.

Eğer insanlar, çağdaş siyasetin asıl görevinde bütünüyle başarısızlığa uğramış olduklarını anlamazlarsa daha tatmin edici şartlara bir dönüş için geriye kalan bir umut yoktur. Bugünkü bütün siyasî, sosyal ve iktisadî öğretiler ile bunlara başvuran bütün parti ve baskı grupları, tarihin temyizi imkânsız hükmüyle mahkûm edilmektedir. Eğer insanlar yanlış yolda olduklarını anlamazlarsa gelecekten bir şey beklenemez.

Bir milletin politikalarının tamamen doğru olmadığını ve dehşet verici bir felâkete yol açmış olduğunu tespit etmek, herhangi bir millete yönelik düşmanlığın bir işareti değildir. Nerede yanlış yaptıklarına ve bugünkü tatmin edici olmayan duruma nasıl sebep olduklarına işaret etmek, bir sınıfın, baskı grubunun veya örgütün üyelerine yönelik düşmanlığın bir emaresi sayılmaz. Çağdaş sosyal bilimin asıl amacı, sayesinde yerleşik öğretilerin eleştirilere karşı kendi yanılgılarını ve yanlışlarını korumaya uğraştığı tabulara meydan okumaktır. Sonuçları henüz tam olarak görülemeyen büyük felâkete rağmen hâlâ eleştirinin ötesinde bazı öğretilerin, kurumların veya politikaların olduğuna inanan bir kimse, mucizelerin anlamını kavramamıştır.

Gelin, bizim için bir uyarı olarak Almanya örneğine bakalım. 1870'te en meşhur Alman bilim adamlarından birinin –Emil du Bois-Reymond'un– Berlin Üniversitesi'nin "Hohenzollern hanedanının entelektüel muhafızı" olduğu

şeklinde –çelişkiye mukabele etmeksizin– açıkça böbürlenebildiği gün, Alman Kültürünün (*Kultur*) talihi tersine dön(dürül)dü. Üniversitelerin muhafız olduğu ve öğretim üyelerinin kendilerini bir "bilimsel cephe"ye yerleştirmeye istekli bulundukları yerde kapılar barbarlığın girişi için açıktır. Totalitaryenizmin yöntemlerini kabul ederek totalitaryenizmle savaşmak boşunadır. Özgürlük ancak, bir şekilde özgürlüğün ilkelerine kayıtsız şartsız bağlı kalan insanlarla kazanılabilir. Daha iyi sosyal bir düzen için ilk gereklilik, sınırlandırılmamış düşünce ve ifade özgürlüğüne geri dönüştür.

V

Siyasî meselelerin bugünkü durumunu anlamak isteyen herkes tarih çalışmalıdır. Meselelerimizin ve çatışmalarımızın artmasına sebep olan güçleri bilmelidir. Tarihî bilgi, daha iyi bir dünya inşa etmek isteyen kimseler için kaçınılmazdır.

Maalesef, milliyetçiler tarihe başka şekilde bakarlar. Onlar için geçmiş, bilgi ve öğretimin bir kaynağı değil; aksine, savaş ahlâkı için bir silâh deposudur. Onlar, saldırganlık ve baskı için sahip oldukları dürtülere bahaneler ve mazeretler olarak kullanılabilecek hakikatleri araştırırlar. Eğer elde edilebilir belgeler bu türden hakikatleri sağlamıyorsa gerçekleri tahrif etmekten ve belgeleri çarpıtmaktan kaçınmazlar.

19. Yüzyıl'ın başlarında bir Çek, kendi insanlarının Orta Çağa ait atalarının zaten daha yüksek bir medeniyet seviyesine erişmiş ve güzel edebî çalışmalar üretmiş olduklarını ispatlamak için bir el yazması uydurdu. Orr yıllarca Çek âlimleri fanatik bir şekilde bu şiirin otantikliğini iddia ettiler ve uzunca bir süre eski Avusturya'nın Çek devlet liseleri (*gymnasiums*) resmî müfredatı, onun okunmasını ve yorumlanmasını Çek edebiyatı eğitimindeki temel konu hâline getirdi. Yaklaşık elli yıl sonra bir Alman, "Kuzey Avrupalılar (*Nordics*)"ın başka herhangi bir halktan daha eski ve iyi bir medeniyet oluşturduklarını ispatlamak için Ura Linda Kroniğini uydurdu. Hâlâ bu kroniğin uzman olmayan ve aptal basit bir kimsenin savruk/acemi uydurması olduğunu kabul etmeye hazır olmayan Nazi profesörleri vardır. Ama gelin, iddianın hatırına, bu iki belgenin otantik olduğunu varsayalım. Bu belgeler milliyetçilerin özlemleri için neyi ispatlayabilir? Çeklerin birkaç milyon Alman ile Slovak'ın veya Almanların bütün Çeklerin özerkliğini inkâr etme ısrarını destekler mi?

Örneğin, Nicholas Copernicus'un bir Polonyalı mı, Alman mı olduğuna dair düzmece bir tartışma vardır. Ulaşılabilir belgeler bu sorunu çözmemektedir. Yine de, Copernicus'un ancak dili Lâtince olan okullarda ve üniversitelerde eğitildiği, Lâtince ve Grekçe dışındaki dillerde yazılmış başka matematik ve astronomi kitapları bilmediği ve bizzat kendi denemelerini sadece Lâtince yazdığı belirgindir. Ama gelin, iddianın hatırına, onun gerçekten, dilleri Almanca olan ebeveynlerin oğlu olduğunu varsayalım. Bu, Polonyalılarla ilgilenirken Alman-

lar tarafından tatbik edilen yöntemler için bir gerekçe temin edebilir mi? –Bu yüzyılın ilk on yılında- ebeveynleri Prusya'nın Polonya vilâyetlerinin okullarındaki Lehçe (Polonya dili) din ilmihalinin ([Hıristiyanlar için] sorulu yanıtlı din öğretim kitabının) yerine Almanca din ilmihalinin ikâme edilmesinden hoşlanmayan küçük çocukları kırbaçlayan Alman okul öğretmenlerini temize çıkarır mı? Nazilere Polonyalı kadın ve çocukları katletme hakkı verir mi?

Demokratik ilkelerin eleştirisine karşı duramayan siyasî özlemleri desteklemede tarihî veya coğrafî gerekçeleri artırmaya gerek yoktur. Demokratik hükümet barış ve milletlerarası işbirliğini muhafaza eder zira başka halkların baskı altına alınmasını amaçlamaz. Eğer bazı insanlar tarihin veya coğrafyanın kendilerine başka ırkları, milletleri veya insanları zapt etme hakkı verdiğini iddia ediyorlarsa bir barış tesis edilemez.

Hâkimiyet, zorbalık ve baskıyla ilgili çok köklü bu ahlâksız fikirlerinin en seçkin çağdaşlar arasında bile nasıl var olduğu inanılmaz bir şeydir. Señor Salvador de Madariaga, insanların en milletlerarası fikirlilerinden birisidir. O, bir âlim, bir devlet adamı ve bir yazardır; İngilizce, Fransızca dilleri ile edebiyatına mükemmel bir şekilde âşinadır; demokrat, ilerici ve Milletler Cemiyeti ile barışı kalıcı hâle getirmeye yönelik bütün çabaların ateşli bir destekçisidir. Yine de onun kendi ülkesi ve milletinin siyasî sorunları hakkındaki fikirleri, inatçı milliyetçiliğin ruhuyla hayat bulmaktadır. O, Kataşanlar ile Baskların bağımsızlık taleplerini mahkûm etmekte ve kendisini ırkî, tarihî, coğrafî, dilsel, dinî ve iktisadî mülâhazalar için Kastil İspanyolcası'nın hâkimiyetine adamaktadır. Eğer Senyör Madariaga bu dilsel talepleri, tartışmasız sınır çizgileri çizmenin mümkün olmadığı ve onların bağımsızlığının sonuçta çatışmanın sebeplerini ortadan kaldırmayacağı aksine kalıcı hâle getireceği gerekçesiyle reddetseydi veya Kastil İspanyolcası hâkimiyeti altındaki İspanya devletinin içinde her dil grubunun kendi lehçelerini kullanmaktan mutluluk duyduğu bir devlete dönüşümünün lehinde olsaydı o zaman bu fikirler savunulabilirdi. Ama Senyör Madariaga'nın niyeti kat'iyen bu değildir. O kendisini üç dilsel gruptan –yani Kastillilerden, Katalanlardan ve Basklardan- müteşekkil millet-üstü bir hükümeti, Kastil İspanyolcasının baskın olduğu İspanya devletinin yerine ikâme etmeye adamadı. Onun İspanya için ideali Kastil İspanyolcası hâkimiyetidir. O "İspanya'nın, yüzyılların çalışmasını bir nesil içinde heba etmesini" istememektedir.[6] Öte yandan bu çalışmalar söz konusu insanların bir başarısı değil, hanedanlar arası evliliğin (*dynastic intermarriage*) bir sonucudur. 12. Yüzyıl'da Barselona Kontu'nun Arago Kralı'nın kızıyla ve 15. Yüzyıl'da Aragon Kralı'nın Kastil Kraliçesi'yle evlendiği şeklindeki Katalanların iddialarına karşı çıkmak doğru mu?

Senyör Madariage daha da ileri gitmekte ve Portekiz'in özerklik ve eyalet olma (*statehood*) hakkını inkâr etmektedir. Zira "Portekiz, arkası Kastil'e bakan

[6] Madariaga, *Spain* (London, 1942), s. 176.

yüzü Atlantik Okyanusuna bakan bir İspanyoldur."[7] Şu hâlde, İspanya, niçin Portekiz'i de içine çekmedi/soğurmadı? Bu soruya Senyör Madariaga ilginç bir cevap verir: "Kastil hem doğu hem de batıyla bir anda/zamanda evlenemez"; "her şeyden önce bir kadın olarak" belki Isabel, "Ferdinand'ın bakışlarını Alfonso'nun bakışlarına tercih etmiştir zira böyle şeylerle de tarih yapılır."[8]

Senyör Madariaga, meşhur İspanyol yazar Angel Ganivet'ten bir İspanya ve Portekiz birliğinin "onların kendi özgür iradeleri"nin[9] neticesi olmalı şeklindeki alıntıyı yaparken haklıdır. Ama Portekizlilerin Kastil veya İspanyol tahakkümünü özlememeleri meseledir.

Senyör Madariaga'nın İspanya'nın sömürgecilik ve dışişleri hakkındaki fikirleri daha da şaşırtıcıdır. Amerikan sömürgelerinden söz ederken Madariaga, İspanyol monarşisinin onları "kendi rehber –bütün insanların kardeşliği– ilkesine sadık"[10] organize ettiği gözlemini yapmaktadır. Bununla birlikte Boliva, San Martin ve Morelos, bu tuhaf kardeşlik türünü sevmedi. O zaman Madariaga, İspanya'nın "tarih, coğrafya ve doğuştan gelen kader tarafından açık bir biçimde ima ediliyor gibi gözüken mevkii"ne[11] işaret ederek Fas'taki İspanyol özlemlerini gerekçelendirmeye uğraşmaktadır. Önyargısız bir okuyucu için bu türden "doğuştan kader" ile Messrs, Hitler, Mussolini ve Stalin'in küçük ülkeleri ilhak ederken gönderme yaptığı mistik güçler arasında neredeyse hiçbir fark yoktur. Eğer "doğuştan kader" İspanya'nın Fas'taki özlemlerini gerekçelendiriyorsa aynı şekilde Rusların Baltık ülkeleri ile Kafkas Gürcüler için duydukları iştahını, Almanların Bohemya ve Hollanda'ya yönelik taleplerini, İtalya'nın Akdeniz hâkimiyeti hakkını desteklemez mi?

Hafızalarımızdan geçmişi silemeyiz. Ama tarihin amacı, çoktandır ölmüş düşmanlıkları canlandırmak ve yeni çatışmalar için bahane oluşturacak arşivleri araştırma yoluyla yeni çatışmaları alevlendirmek değildir. Bizler, yüzyıllarca önce krallar ve fatihler tarafından işlenen suçların intikamını almak zorunda değiliz; yeni ve daha güzel bir dünya inşa edebiliriz. Ruslar ile Polonyalılar arasındaki eski çağların husumetlerinin Ruslar tarafından mı, yoksa Polonyalılar tarafından mı başlatıldığının veya IV. Louis'nin paragözleri tarafından Palatin [Almanya'nın Ren Nehri kıyısında bir eyalet, ç.n.]'de işlenmiş vahşetlerin, bugün Naziler tarafından işlenmiş olanlardan daha kötü olup olmadığının, günümüzün sorunlarıyla bir ilgisi yoktur. Bizler, böyle tecavüzlerin tekrarını kesinlikle önlemeliyiz. Bu amaç, tek başına, bugünkü savaşı insanlığın en asil

[7] *Idem*, s. 185.

[8] *Idem*, s. 187.

[9] *Idem*, s. 197.

[10] *Idem*, s. 49.

[11] Madariaga, *op. cit.*, s. 200.

girişimi mevkiine yükseltebilir. Nazizmin acımasızca yok edilişi, özgürlük ve barışa doğru ilk adımdır.

Ne kader ne tarih ne coğrafya ne de antropoloji bizleri, barışı, milletlerarası işbirliğini ve iktisadî zenginliği kalıcı hâle getirebilecek siyasî organizasyonun bu[rada bahsedilen] yöntemlerini seçmekten alıkoymalıdır.

Birinci Bölüm

Alman Liberalizminin Çöküşü

A. Alman Liberalizmi

1. Eski Rejim ve Liberalizm

Nazizmin Eski Rejim [Fransa'da 1789 ihtilâlinden önceki sosyal ve yönetsel sistem, ç.n.] politikaları ile zihniyetlerinin canlandırılması veya devam ettirilmesi veyahut da "Prusya ruhu"nun gösterimi olduğuna inanmak, temel bir hatadır. Nazizm, ne eski Alman tarihinin fikirler silsilesine ne de Alman tarihinin kurumlarına sarılmaktadır. Ne Nazizm ne de –Nazizmin kendisinden kaynaklandığı ve daha sonraki evrimini temsil ettiği- Alman Birliği, I. Frederick William'ın veya Büyük lâkabıyla da bilinen II. Frederick'in Prusyacılığından çıkarılabilir. Alman Birliği ve Nazizm, asla Brandenburg seçmenlerinin (Mukaddes Roma-Cermen İmparatorluğu'nda seçmeye yetkili prenslerden her biri [*electors*]) veya Prusya'nın ilk dört kralının politikasını restore etmeye niyetlenmedi. Onlar bazen çabalarının gayesini kayıp Prusya'nın dönüşü olarak ifade etmişlerdir ama bu, yaşayan ve geçip gitmiş kahramanlara tapınan bir halkın tüketimi için propaganda konuşmasından ibaretti. Nazizmin programı eski olan şeylerin restore edilmesini amaçlamaz, aksine yeni ve hiç işitilmemiş şeylerin tesis edilmesini amaçlar.

Hohenzollern hanedanının eski Prusya devleti, Jena ve Auerstädt (1806) muharebe meydanlarında Fransa tarafından tamamen tahrip edilmiştir. Prusya ordusu, Prenzlau ve Ratkau'da ümidini yitirdi; daha önemli istihkâmlar ve kalelerden müteşekkil garnizonlar bir ateş bile açılmadan teslim oldu. Kral, onun aracılığı tek başına kendi ülkesinin korunmasını beraberinde getirecek Çar'la birlikte sığındı. Ama eski Prusya devleti, bu askerî yenilgiden çok önce içten çökmüştü; Napoleon ona son darbeyi vurmadan uzun süre önce parçalanmış ve çürümüştü. Zira onun dayandığı ideoloji, gücünü tamamen yitirmiş, liberalizmin yeni fikirlerinin saldırısıyla parçalanmıştı.

Cermen Milleti'nden müteşekkil Kutsal Roma İmparatorluğu'nun enkazı üzerine kendi egemenliklerini kurmuş diğer bütün prensler ve dükler gibi Hohenzollernler de kendi topraklarını –sınırlarını şiddet, hile ve aile bağlarıyla genişletmeye uğraştıkları- bir aile mülkü olarak gördüler. Mülklerinde yaşayan insanlar, düzene uymak zorunda olan tebaalardı. Onlar toprağın ilâveleri/uzantıları [asıl mülke bağlı olan ve onunla beraber intikal eden hak ve imtiyazları, ç.n.], onlara *istediği gibi* (*ad libitum*) davranma hakkına sahip yöneticinin mülkiyetiydiler.

Doğal olarak kral, kendi tebaasının maddî refahıyla ilgilendi. Ama bu ilgi, sivil hükümetin amacının insanları zengin hâle getirmek olduğu inancına dayandırılmadı. Böyle fikirler 18. Yüzyıl Almanyası'nda saçma telâkki ediliyordu. Kral köy ve kent halkının zenginliğini artırmaya istekliydi zira onları gelirleri, kendi gelirlerini temin ettiği kaynaktı. O, tebaayla değil vergi ödeyen kimseyle ilgiliydi. Kendi güç ve ihtişamını artırmanın aracını ülkesinin yönetiminden almayı istedi. Alman prensleri, Fransa ve Büyük Britanya'ya güçlü ordular ile donanmaların bakımı için fonlar temin eden Batı Avrupa'nın zenginliğini kıskandılar. Onlar kamusal geliri artırmak için ticareti, madenciliği ve tarımı teşvik ettiler. Bununla birlikte tebaalar, yöneticilerin oyununda piyonlardan ibarettiler.

Ama bu tebaaların tutumları 18. Yüzyıl'ın sonunda hatırı sayılır ölçüde değişti. Batı Avrupa'dan yeni fikirler Almanya'ya nüfuz etmeye başladı. Prenslerin Tanrı vergisi otoritesine gözü kapalı bir şekilde itaat etmeye alışmış insanlar, ilk defa, özgürlük, kendi kaderini tayin etme, insan hakları, parlamento, anayasa gibi terimleri duydular. Almanlar, tehlikeli parolaların anlamını kavramayı öğrendiler.

Hiçbir bir Alman, toplumun yapısını dönüştürmüş ve krallar ile kraliyet metreslerinin yönetimini halkın hükümet etmesi ile değiştirmiş muhteşem liberal düşünce sisteminin ayrıntılı hâle getirilmesine herhangi bir katkıda bulunmamıştır. Liberal düşünceyi geliştirmiş olan filozoflar, ekonomistler ve sosyologlar İngilizce veya Fransızca düşündü ve yazdılar. 18. Yüzyıl'da Almanlar İngiliz, İskoç ve Fransız yazarların okunabilir tercümelerine bile erişmediler. Alman idealist felsefesinin bu alanda ürettiği şey, çağdaşı İngiliz ve Fransız düşüncesiyle kıyaslandığında hakikaten zayıftır. Ama Alman entelektüeller, özgürlük ve insan haklarıyla ilgili Batılı fikirleri tutkuyla karşıladılar. Alman klâsik edebiyatı onlarla doludur ve büyük Alman bestecileri, özgürlüğe övgüler terennüm eden müzik parçaları bestelediler. Frederick Schiller'in şiirleri, oyunları ve diğer yazıları, baştan sona özgürlüğe bir methiyedir. Schiller tarafından yazılan her kelime, Almanya'nın eski siyasî sistemine bir darbeydi; onun çalışmaları, kitap okuyan veya tiyatroya giden neredeyse bütün Almanlar tarafından içtenlikle takdir ediliyordu. Bu entelektüeller, doğal olarak, bir azınlıktan ibaretti. Kitleler için kitaplar ve tiyatrolar bilinmez şeylerdi. Onlar, doğu illerindeki yoksul

serflerdi; kendilerini dinsel reform [16. Yüzyıl'da Katolikliğin ıslahı ile başlayıp Protestanlıkla sona eren dinsel ıslahat, ç.n.] karşıtlığının sıkı tahakkümünden özgürleştirmede ancak yavaş yavaş başarılı olan Katolik ülkelerin sakinleriydiler. Daha gelişmiş batı bölümlerinde ve kentlerinde bile hâlâ okur-yazar olmayan ve yarı okuryazar pek çok kimse vardı. Bu kitleler herhangi bir siyasî sorunla ilgili değillerdi; gözü kapalı bir şekilde itaat ediyorlardı zira kilisenin onları tehdit ettiği cehennemde cezalandırılma ve yine daha fazla polis korkusu içinde yaşıyorlardı. Onlar, Alman medeniyeti ile Alman kültürü sınırlarının dışındaydılar; ancak kendi bölgelerinin diyalektlerini biliyorlardı ve sadece Alman edebî dilini veya başka bir diyalekti bilen bir insanla zorlukla konuşabiliyorlardı. Ama bu geri insanların sayısı sürekli olarak düşüyordu. İktisadî zenginlik ve eğitim, yıldan yıla yayılıyordu. Sürekli daha fazla insan, kendisine gıda ve barınmanın yanı sıra başka şeyleri de isteme ve eğlenmesini içki içmekten daha fazla şeyle yerine getirme imkânı veren bir hayat standardına erişti. Sefaletten kurtulan ve medenîleşmiş insanlar topluluğuna katılan herkes, bir liberal hâline geldi. Küçük bir grup prens ve onların aristokrat hizmetlileri hariç, pratikte, siyasî meselelerle ilgisi olan herkes, liberaldi. Bu dönemde Almanya'da sadece liberal insanlar ile tarafsız insanlar vardı ama tarafsız olanların [toplumsal] konumları sürekli olarak önemini yitirdi; buna karşın, liberallerinki arttı.

Bütün entelektüeller Fransız Devrimi'ne sempati duydular. Jakobenlerin terörizmini küçümsediler ama büyük reformu sürekli olarak onayladılar. Napoleon'u da bu reformları koruması ve tamamlaması gereken kimse olarak gördüler ve –Beethoven gibi– özgürlüğe ihanet eder ve kendisini imparator yapar yapmaz ondan soğudular.

Daha önce hiçbir manevî hareket, bütün Alman halkını etkisi altına almamış ve onların duygu ve düşünlerini birleştirmemişti. Hatta Almanca konuşan ve İmparator'un prenslerinin, [baş]piskoposlarının, kontlarının ve kentsel aristokratlarının tebaaları olan insanlar, Batı'dan gelen yeni fikirlerin kabulüyle bir millet, yani Alman milleti hâline geldiler. Ancak o zaman daha önce var olmamış bir şey gündeme geldi: Alman kamuoyu, Alman halkı, Alman edebiyatı, Alman anavatanı. Almanlar şimdi okullarda okumuş oldukları eski yazarların amacını anlamaya başladılar. Kendi milletlerinin tarihini artık, prenslerin toprak ve gelir için mücadelesinden daha fazla bir şey olarak tasavvur ettiler. Çok sayıda önemsiz lordun tebaası, Batılı fikirlerin kabulüyle Almanlar hâline geldiler.

Bu yeni ruh, üzerine prenslerin kendi hükümranlıklarını inşa etmiş oldukları temelleri –ayrıcalıklı ailelerden müteşekkil bir grubun despotik yönetimine razı olmaya hazır tebaaların geleneksel sadakatini ve boyun eğişini– sarstı. Almanlar artık, parlamenter hükümet ve insan hakları ile birlikte bir Alman devleti hayâl ettiler. Onlar, var olan Alman devletlerinden hoşlanmadılar. Kendilerini

–Fransa'dan yeni ithal edilen yeni ortaya çıkmış- "vatanseverler" olarak takdim eden bu Almanlar, despotik yanlış yönetim ve kötüye kullanımdan ibaret koltuklardan/makamlardan nefret ettiler. Tiranlardan tiksindiler ve en çok da Prusya'ya düşmanlık beslediler zira o Alman özgürlüğünün önündeki en güçlü ve dolayısıyla en tehlikeli şey olarak gözüktü.

19. Yüzyıl'ın Prusyalı tarihçilerinin hakikatleri haddini bilmez bir biçimde umursamayışı ile şekil verdikleri Prusyalı miti bizleri, II. Frederick'in kendi çağdaşları tarafından –Almanya'nın büyüklüğünün savunucusu, Almanya'nın birlik ve güce doğru yükselişinin önderi, milletin kahramanı olarak- kendilerini temsil eden birisi olarak görüldüğüne inandıracaktır. Doğrudan bu kadar uzak bir şey olamaz. Cesur kralın askerî kampanyaları, onun çağdaşları için, sadece hanedanlıkla ilgili Brandenburg sülâlesinin mülklerini artırma çabalarıydı. Onlar kralın stratejik yeteneklerine hayran kaldılar ama Prusya sisteminin gaddarlıklarından tiksindiler. Her kim ki kendi hükümranlık sınırları içinde Frederick'e övgü düzdü; bunu zorunluluktan, her muhalifi sert bir şekilde cezalandırarak intikam alan bir prensin öfkesinden kaçınmak için yaptı. Prusya'nın dışındaki insanlar ona methiye yağdırdıklarında [bu methiyeyle] kendi yöneticilerinin eleştirisini gizliyorlardı. Önemsiz prenslerin tebaaları, kendi küçük Neronları ile Borgialarını küçümsemek için bu ironiyi buldular. Onlar, Frederick'in askerî başarılarını göklere çıkardılar ama kendilerini mutlu insanlar olarak değerlendirdiler zira onun kaprisleri ile merhametsizliklerinin insafına kalmamışlardı. Frederick'i sadece kendi ülkelerindeki yerli tiranlarla savaştığı sürece onayladılar.

18. Yüzyıl'ın sonunda Alman kamuoyu, Fransız Devrimi'nin hemen öncesinde Fransa'daki kadar ittifakla eski rejime karşıydılar. Alman halkı Fransa'nın Ren Nehri'nin sol tarafını ilhak etmesine, Avusturya ile Prusya'nın yenilgilerine, Kutsal İmparatorluğun dağılmasına ve Ren Konfederasyonu'nun kurulmasına kayıtsız kaldı. Almanlar, Fransız fikirlerinin hâkimiyeti sayesinde bütün kendi devletlerinin hükümetleri üzerinde baskı oluşturan reformları alkışladılar. Napoleon'a, aynen Prusya'nın Frederick'ine daha önce hayran kaldıkları gibi, büyük bir general ve yönetici olarak hayran kaldılar. Almanlar, sadece –İmparatorluğun Fransız tebaaları gibi- sonunda sonu gelmez ağır savaşlardan yorgun düştüklerinde Fransa'ya öfke duymaya başladılar. Büyük Ordu Rusya'da yok edildiğinde Alman halkı, sırf, Napoleon'un düşüşü parlamenter hükümetin kurulmasına sebep olacak ümidiyle onu bitiren kampanyalarda yer aldı. Daha sonraki olaylar bu yanılsamayı bertaraf etti ve 1848 Ayaklanması'na yol açan devrimci ruh yavaş yavaş ortaya çıktı.

Bugünkü milliyetçilik ve Nazizmin kaynaklarının, Romantiklerin yazılarında, Heinrich von Kleist'in oyunlarında ve Napoleon'a karşı son savaşa eşlik eden siyasî şarkılarda/nakaratlarda bulunması gerektiği ileri sürülmüştür. Bu da yanlıştır. Romantiklerin karmaşık/anlaşılması güç çalışmaları, Kleist'in kötü/

sapık duygularla dolu oyunları ve kurtuluş savaşlarının vatansever şiirleri, halkı fazla etkilemedi. Ve Orta Çağ kurumlarına bir dönüşü teklif eden bu yazarların filozofik ve sosyolojik denemeleri muğlâk kabul edildi. Halk Orta Çağlarla ilgili değildi ama Batı'nın parlamenter faaliyetleriyle ilgiliydi. Onlar Romantiklerin değil de Schiller ve Goethe'nin kitaplarını okudular; Kleist'in değil de Schiller'in oyunlarına gittiler. Schiller, milletin tercih edilen şairi hâline geldi; onun özgürlüğe tutkulu bağlılığında Almanlar, kendi siyasî ideallerini buldular. (1859'da) Schiller'in 100. yılı kutlamaları, Almanya'da daha önce vuku bulmayan en etkileyici siyasî gösteriydi. Alman milleti, Schiller'in fikirlerine, liberal ideallere bağlılıkta birleşti.

Alman halkını özgürlük gayesinden mahrum etmeye yönelik bütün çabalar başarısız oldu. Onun muhaliflerinin öğretileri etkili olmadı. Metternich'in polisi, artan liberalizm dalgasına karşı boş yere savaştı.

Ancak 19. Yüzyıl'ın son on yıllarında liberal ideallerle el sıkışıldı. Bu, devletçilik öğretisi sayesinde gerçekleşti. –Bizim daha sonra ilgilenmek zorunda kalacağımız- devletçilik; –teklif ettiği politikaların teknik karakterine nazaran- bazı gerekçelendirmelerle birlikte yeni-merkantilizm olarak adlandırılabilirse de, daha eski tarihte bir muadili bulunmayan ve eski düşünme biçimleriyle bağlantılı olmayan sosyal-siyasî ideallerden müteşekkil bir sistemdir.

2. Alman Liberalizminin Zayıflığı

Yaklaşık 19. Yüzyıl'ın ortalarında siyasî meselelere ilgi duyan [yukarıda sözü edilen] Almanlar, liberalizme bağlıkta birleştiler. Yine de Alman milleti mutlakıyetçiliğin boyunduruğundan yakayı kurtarmayı ve demokrasi ile parlamenter hükümeti tesis etmeyi başaramadı. Bunun sebebi neydi?

Gelin, ilk olarak, benzer bir durumda olan İtalya'nın şartları ile Almanya'nın şartlarını karşılaştıralım. İtalya da liberal zihniyetliydi ama İtalyan liberaller güçsüzdüler. Avusturya ordusu her devrimci ayaklanmayı bastıracak kadar güçlüydü. Yabancı bir ordu, İtalya'yı kontrol altında tuttu; diğer yabancı ordular İtalya'yı bu kontrolden kurtardı. Solferino, Königgrätz ve Marne'nin kenarlarında Fransızlar, Prusyalılar ve İngilizler, İtalyanları Habsburglardan bağımsız hâle getiren muharebeleri yaptılar.

İtalyan liberalizminin Avusturya ordusunun muadili/dengi olmaması gibi; Alman liberalizmi de Avusturya ve Prusya ordularıyla baş edemedi. Avusturya ordusu esas itibariyle Alman olmayan askerlerden oluşuyordu. Prusya ordusu, doğal olarak, mevkilerinde çoğunlukla Almanca konuşan insanlara yer verdi; Polonyalılar, diğer Slavlar ve Litvanyalılar bir azınlıktan ibaretti. Ama Alman diyalektlerinden birini konuşan bu insanların büyük bir bölümü, toplumun henüz siyasî konulara karşı ilgi duymaları sağlanmamış tabakalarından devşirildi.

Bu askerler, doğu vilayetlerinden, Elbe Nehri'nin doğu yakalarından geldiler. Çoğunlukla okuma yazma bilmiyorlardı ve entelektüeller ile kent halkının zihniyetine âşina değillerdi. Yeni fikirler hakkında daha önce hiçbir şey işitmemişlerdi; köylerinde yönetsel ve yargısal güç kullanan, köylülerin yükümlülük ve angarya (ücretsiz statüdeki emek) borcu altında olduğu ve hukukun köylülerin meşru derebeyi olarak kabul ettiği *Junker*'e itaat etme alışkanlığı içinde büyümüşlerdi. Bu sözde serfler, halka ateş açan bir düzene itaat etmeme imkânına sahip değillerdi. Prusya ordusunun Yüksek Savaş Lordu, onlara güvenebilirdi. Bu insanlar ve Polonyalılar, 1848'deki Prusya Devrimi'ni bastıran [özel görevle görevlendirilen] askerî kuvvetleri oluşturdular.

Alman liberallerini dediğini yapmaktan alıkoyan bu şartlardı. Onlar, bu geri insanları liberalizm saflarına getirebilecek zenginliğin ve eğitimin ilerlemesine kadar beklemeye zorlandılar. Çok geçmeden onlar, liberalizmin zaferinin zorunlu olduğuna ikna edildiler. Zaman bu zafer için işliyordu/çalışıyordu. Aman Tanrım, öte yandan olaylar bu beklentileri boşa çıkardı. Liberalizmin bu zaferi elde edilemeden önce liberalizm ile liberal fikirlerin –sadece Almanya'da değil her yerde– yine Batı'dan Almanya'ya nüfuz eden başka fikirler tarafından alaşağı edilmesi, Almanya'nın kaderiydi. Alman liberalizmi, devletçilik, milliyetçilik ve sosyalizm tarafından mağlûp edildiğinde henüz kendi görevini tamamlamamıştı.

3. Prusya Ordusu

Leipzig ve Waterloo muharebelerinde çarpışan Prusya ordusu, I. Frederick William'ın örgütlediği ve II. Frederick'in üç büyük savaşta kumandanlık yapmış olduğu ordudan çok farklıydı. Prusya'nın eski ordusu 1806 seferinde parçalanmış ve tahrip edilmiştir, bir daha da toparlanamamıştır.

18. Yüzyıl'ın Prusya ordusu zorla askere alınan, kırbaçlanarak merhametsizce eğitilen ve barbarca bir disiplinle bir araya toplanan insanlardan oluşuyordu. Krallar yabancıları kendi tebaalarına tercih ettiler. Onlar, kendi tebaalarının çalışır ve vergi öderlerken silâhlı kuvvetlerde hizmet etmelerine nazaran ülkelerine daha yararlı olabileceklerine inandılar. 1742'de II. Frederick hedefini, piyade birliğinin üçte ikisinin yabancılardan üçte birinin ise yerlilerden oluşturulması şeklinde belirledi. Birliklerin büyük bir kısmı, yabancı ordulardan kaçanlar, savaş tutukluları, suçlular, sünepeler, serseriler ve hile ve şiddet sayesinde [zorla, kandırılarak] askere toplanmış kişilerden oluşuyordu. Bu askerler kaçmak için her fırsatı kullanmaya hazırdılar. Bu yüzden kaçmayı engelleme, askerî işleri yönetimin en önemli meselesiydi. II. Frederick kendi yazdığı strateji denemesine, *Harbin Genel İlkeleri* (*General Principles of Warfare*)'ne, askerlikten kaçmaya nasıl mâni olunacağı hakkında 14 ilkenin açıklamasıyla başlar. Ona göre, firarı önlemek için taktik ve hatta stratejik mülâhazalar daha alt birimin emrine verilmeliydi. Askerî birlikler ancak, sıkı bir biçimde bir araya toplandıklarında kullanılabilirdi. Askerî devriyeler dı-

şarıya gönderilmezdi. Mağlûp olmuş düşman gücünün stratejik takibi mümkün değildi. Geceleyin yürümekten veya saldırı yapmaktan ve ormanların kenarında kamp kurmaktan katı bir biçimde kaçınılırdı. Askerlere hem savaş hem de barış döneminde sürekli olarak birbirlerini gözetleme emri verilirdi. Siviller, en yüksek cezalarla tehdit edilerek, asker kaçaklarının yolunu kapamak, onları yakalamak ve orduya teslim etmekle yükümlü kılınırdı.

Bu ordunun muvazzaf (commissioned) subayları kural olarak asilzâdelerdi. Onlar arasında da çok sayıda yabancı vardı ama büyük bir kısmı Prusya Junker sınıfına mensuptu. II. Frederick, yazılarında, halktan bir kişinin askerî mevkiler için uygun olmadığını zira onların zihinlerinin onura değil de kâra dönük olduğunu sürekli olarak tekrarlamaktadır. Askerî bir kariyer çok kârlı olmasına rağmen bir şirketin yöneticisi göreli olarak yüksek bir gelir sağladığı için toprak sahibi aristokratların büyük bir bölümü kendi çocuklarının askerlik mesleğini seçmelerine karşı çıktılar. Krallar asil toprak sahiplerinin çocuklarını çalsın ve onları kendi askerî okullarına koysunlar diye polisleri dışarıya göndermeye alışmışlardı. Bu okullar tarafından sağlanan eğitimin, ilkokul tarafından sağlanan eğitimden neredeyse hiç farkı yoktu. Yüksek eğitime sahip insanlar, Prusya subayları sınıflarında çok nadirdi.[12]

Böyle bir ordu, ancak benzer bir yapıdaki ordularla karşılaştığında savaşabilir ve –güçlü bir kumandanın emri altında– galip gelebilirdi. Bu ordu, Napoleon'un güçlerine karşı savaşmak zorunda kaldığında saman gibi dağıldı.

Fransız Devrimi ve ilk İmparatorluk orduları halktan devşirilmişti. Bu ordular zorla askere alınmış ayak takımından değil özgür insanlardan müteşekkil ordulardı. Onların kumandanları firardan korkmadılar. Bu yüzden geleneksel tertiplenmiş/düzenlenmiş müdafaa hatlarında ileriye doğru hareket etme ve nişan almadan yaylım ateşine geçme taktiklerini terk edebilirlerdi. Onlar yeni bir mücadele, yani kol ve hatlarda savaşma yöntemini benimseyebilirlerdi. Ordunun bu yeni yapısı ilk olarak yeni bir taktiği ve daha sonra yeni bir stratejiyi gündeme getirdi. Bu gelişmeler karşısında Prusya ordusunun güçsüz kaldığı anlaşıldı.

Fransız tarzı ordu 1808-1813 yılları arasında Prusya ordusunun örgütlenmesi için bir model olarak işlev gördü. Yeni ordu, fizikî olarak uygun bütün erkeklerin zorunlu askerlik hizmeti yapması ilkesine dayandırıldı. Bu ordu, 1813-1815 yılları arasındaki savaşlarda testi geçti. Dolayısıyla onun örgütlenmesi yaklaşık yarım yüzyıl değiştirilmedi. Bu ordunun yabancı bir saldırgana karşı başka bir savaşta nasıl savaşacak olduğu, asla bilinemeyecektir, [burada] böyle bir değerlendirme yapılmadı. Ama bir şey çok açıktır ve 1848 Devrimi'ndeki olaylarla ispatlandı: Halka, hükümetin "yerli muhalifi"ne karşı bir savaşta ancak onun bir bölümüne bel bağlanabilirdi ve saldırganlık dolu halk savaşı, bu askerlerle bastırılamazdı.

[12] Delbrück, *Geschichte der Kriegskunst* (Berlin, 1920), IV. Bölüm, s. 273 vd., 348 vd.

1848 Devrimi'ni bastırmada sadece, askerleri Krala sadakatlerine göre seçilen Kraliyet muhafız birlikleri yani süvariler ile doğu vilâyetlerinden asker devşiren birlikler tamamen güvenilir olarak görülebilirdi. Batı'dan devşirilen askerlerden oluşan ordu birlikleri yani yedek askerler (*Landwehr*) ile pek çok doğu birliğinin yedek subayları, az veya çok, liberal fikirlerle ifsat edilmişlerdi.

Askerî güçlerin diğer bölümleri için iki yıl olmasına karşın muhafız ve süvari olanlar fiilî olarak üç yıl hizmet etmek zorundaydılar. Bu yüzden generaller, iki yılın, bir sivili krala kayıtsız şartsız itaat eden bir askere dönüştürmek için çok kısa bir süre olduğu sonucuna ulaştılar. Junker'ler tarafından tatbik edilen krallık mutlakıyetçiliğiyle birlikte Prusya'nın siyasî sistemini korumak için ihtiyaç duyulan şey, kumandanları onlara saldırmayı emretmiş herkese karşı –soru sormaksızın– savaşmaya hazır insanlardan oluşan bir orduydu. Bu ordu –parlamentonun veya halkın bir ordusu değil, Zatışahane'nin ordusu-, Prusya veya Alman Konfederasyonunun küçük devletlerinin içindeki herhangi bir devrimci hareketi mağlûp etme ve Alman prenslerini kendi tebaalarına anayasa ve imtiyazlar bağışlamaya zorlayabilen Batı'dan gelen muhtemel istilaları püskürtme görevine sahip olacaktı. Fransız İmparatoru ile İngiliz Başbakanının –Lord Palmerston'un– açıkça krallar ile aristokratların yerleşik menfaatlerini tehdit eden halk hareketlerine sempatilerini saklamadıkları 1850'lerin Avrupa'sında Hohenzollern hanedanının ordusu, yükselen liberalizm dalgasının ortasındaki bronz taşıydı (*rocher de bronze*). Bu orduyu güvenilir ve yenilmez yapmak, sadece Hohenzollernler ile onların aristokratik hizmetlilerini korumak anlamına gelmiyordu, aynı zamanda daha da fazlası, yani medeniyetin devrim ve anarşinin tehdidinden selameti anlamına geliyordu. Frederick Junius ile sağ kanat Hegelcilerin felsefeleri de, Kral IV. Frederick William'ın hükümdarlık sarayındaki askerî birliğin zihniyeti de, *Kleindeutsche* tarih okulunun Prusyalı tarihçilerinin fikirleri de buna benziyordu. Bu kral, doğal olarak, her gün onu tam bir zihnî yetersizliğin hemen kenarına getiren sağlığa zararlı bir sinir hastasıydı. Ama General von Roon tarafından yönetilen ve Prens William –kralın erkek kardeşi– ile veliaht tarafından desteklenen generaller makullerdi ve sürekli olarak kendi hedeflerinin takipçisi oldular.

Devrimin kısmî başarısı, bir Prusya parlamentosunun açılmasına sebep olmuştu. Ama onun yetkileri o kadar sınırlıydı ki, yüksek savaş lordu, orduyu kumandanlarının ellerinde daha güvenilir bir araç hâline getirmek için kaçınılmaz gördüğü tedbirleri almaktan geri kalmadı.

Uzmanlar, faal görevin iki yılının piyade birliğinin askerî eğitimi için yeterli olduğuna tamamen ikna edildiler. Askerî teknik niteliğinden dolayı değil de tamamen siyasî mülâhazalardan dolayı kral, müdafaa hattının piyade birliklerinin faal görev süresini 1852'de iki yıldan iki buçuk yıla, 1856'da da üç yıla uzattı. Bu önlem yoluyla devrimci bir hareketin tekrarına karşı başarı şansı büyük öl-

çüde artırıldı. Askerî kurum/topluluk şimdi yakın gelecekte zayıf bir şekilde silâhlandırılmış isyancıları yenmek için kraliyet muhafızları ve cephe birliklerinde faal görev sunan insanlarla birlikte yeteri kadar güçlü olduklarından emindiler. Buna güvenerek daha da ileri gitmeye ve silâhlı kuvvetlerin örgütlenmesini tamamen reforma tabi tutmaya karar verdiler.

Bu reformun amacı orduyu daha güçlü ve krala daha bağlı hâle getirmekti. Piyade taburlarının sayısı neredeyse iki katına çıkacaktı; topçuların sayısı ise dörtte bir oranında arttırıldı; çok sayıda yeni süvari birliği oluşturuldu. Her yıl askere alınanların sayısı 40.000'den 63.000'e yükseltilecekti; subay sınıfları da benzer şekilde artırıldı. Diğer taraftan, yedek askerler (*militia*) faal ordunun bir yedeğine dönüştürülecekti. Daha yaşlı olan erkekler tamamen güvenilir olmadıkları gerekçesiyle görevden uzaklaştırıldılar. Yedek askerlerin yüksek mevkileri, profesyonel birliklerin subaylarına emanet edilecekti.[13]

Faal görevin uzatılmasının zaten onlara vermiş olduğu güç ve kendilerinin devrimci bir kalkışmayı geçici olarak bastıracaklarına olan güvenin farkında olan hükümdar sarayı, parlamentoya danışmadan bu reformu yaptı. Kralın budalalığı bu esnada o kadar belirgin hâle geldi ki, Prens William prens kral olarak atanmak zorunda kalındı; kraliyete ait güç artık aristokratik bir grubun ve askerî şahinlerin uysal bir taraftarının ellerindeydi. 1859'da Avusturya ve Fransa arasındaki savaş esnasında Prusya ordusu, bir ihtiyat önlemi olarak ve tarafsızlığı korumak için seferber edilmişti. Seferberliğin sona erdirilmesi öyle bir biçimde gerçekleştirildi ki, reformun asıl hedeflerine erişildi. 1860'ın baharında yeni planlanmış birliklerin tamamı zaten kurulmuştu. Ancak ondan sonra kabine reform yasa tasarısını parlamentoya getirdi ve ilgili masrafı oylamaya sundu.[14]

Bu askerî yasa tasarısına karşı mücadele, Alman liberalizminin son siyasî faaliyetiydi.

4. Prusya'da Anayasal Çatışma

İlericiler (Prusya alt kademe meclisinde [millet meclisinde] yer alan liberallerin kendi partilerine verdikleri isimdir) bu reforma karşı çıktılar. Meclis tekrar tekrar bu yasa tasarısı ile bütçeye karşı oy kullandı. Kral –IV. Frederick William artık ölmüş ve I. William onun yerine geçmişti- parlamentoyu dağıttı ama seçiciler (*electors*) ilericilerden müteşekkil bir çoğunlukla geri döndüler. Kral ve onun bakanları yasama organının muhalefetini kıramadılar. Ama planlarına sadık kaldılar ve onu anayasal onay ve parlamenter rıza aranmaksızın hayata geçirdiler. Onlar, yeni orduyu iki kere sefere yolladılar ve 1864'te Danimarka'da,

[13] Ziekursch, *Politische Geschichte des neuen deutschen Kaiserreichs* (Frankfurt, 1925-30), I, 29 vd.

[14] Sybel, *Die Begründung des deutschen Reiches unter Wilhelm I* (2. Baskı, Münih, 1889), II, 375; Ziekursch, *op. cit.*, I, 42.

1866'da da Avusturya'da yenildiler. Hanover krallığı, Hessen seçicisinin (*elector*) mülkleri, Nassau, Schleswig ve Holstein ile Frankfurt Serbest Kenti dükleri ilhak edildikten; kuzey Almanya'nın bütün devletlerinin üzerinde Prusya hegemonyası ve -sayesinde güney Almanya devletlerinin Hohenzollern'e teslim oldukları- bu devletlerle ilgili askerî anlaşmalar neticelendikten sonra; ancak o vakit Prusya parlamentosu teslim oldu. İlerici parti ikiye bölündü ve onun daha önceki üyelerinin bir kısmı hükümeti destekledi. Bu sayede kral bir çoğunluk sağladı. Meclis, hükümetin anayasal olmayan davranışlarının tazmin edilmesini oyladı ve altı yıl boyunca karşı çıkmış olduğu bütün önlemler ile harcamaları sonradan onayladı. Büyük anayasal çatışma, kral için tam bir başarıya ve liberalizm için ise tam bir yenilgiye sebep oldu.

Millet meclisinin yetki devri, kralın aklına, Meclisin uysal cevabına yeni oturumun açılışında kraliyet konuşması yapmayı getirdiği zaman; kral gururla, geçen yıllarda yapmış olduğu gibi faaliyette bulunmanın kendi görevi olduğunu; aynı şartlar vukuu bulduğunda gelecekte de aynı şekilde davranacağını ifade etti. Ama çatışma esnasında kralın, birçok kez cesareti kırılmıştı. 1862'de halkın karşı koymasını bastırmaya ilişkin bütün ümidini yitirmişti ve [hükümdarlıktan] feragat etmeye hazırdı. General von Roon, Bismarck'ı başbakan atayarak onu son bir hamle yapmaya zorladı. Bismarck, Prusya'yı III. Napoleon'un hükümdarlık sarayında temsil ettiği yer olan Paris'ten koşarak geldi. Kralı, "yıpranmış, kederli ve cesareti kırılmış" hâlde buldu. Bismarck, siyasî durumla ilgili kendi bakış açısını izah etmeye çalıştığında William ona müdahale etti ve şöyle dedi: "Bütün bunların nasıl sonuçlanacağını tamamen görüyorum. Tam burada, bu pencerelerin baktığı bu opera alanında onlar ilk önce senin boynunu vuracaklar ve çok kısa bir süre sonra da benimkini." Korkudan titreyen Hohenzollern'e cesaret telkin etmek, Bismarck için yorucu bir işti. Ama sonuçta Bismarck durumu, "Konuşmalarım onun askerî dürüstlüğüne müracaat etti ve o kendisini görev yerini ölünceye kadar savunma görevini üstlenmiş bir görevli mevkiinde gördü"[15] diye anlatmaktadır.

Kraliçe, kraliyet prensleri ve pek çok general, yine de kraldan daha fazla korkmuştu. İngiltere'de Kraliçe Victoria, Prusya hükümdar prensiyle evlenen en yaşlı kardeşinin konumunu düşünerek uykusuz geceler geçirdi. Berlin kraliyet sarayı, XVI. Louis ve Marie Antoinette'in hayâletleriyle doluydu.

Bununla birlikte bütün bu korkular asılsızdı. İlericiler yeni bir devrime girişmediler ve eğer girişselerdi yenilmiş olacaklardı.

1860'ların çok kötüye kullanılmış liberalleri, itinalı alışkanlıkların sahibi bu insanlar, felsefî denemelerin okuyucuları, müzik ve şiiri seven bu insanlar, 1848 ayaklanmasının niçin başarısız olduğunu çok iyi anladılar. Onlar, milyonlarca

[15] Bismarck, *Gedanken und Erinnerungen* (Yeni Baskı, Stuttgart, 1922), I, 325 vd.

insanın hâlâ boş inancın, kabalığın ve cehaletin kollarına atıldığı bir millette halk hükümeti kurulamayacağını biliyorlardı. Siyasî sorun, esas itibariyle bir eğitim sorunuydu. Liberalizm ile demokrasinin nihaî zaferi şüphesizdi. Parlamenter yönetim doğrultusundaki eğilim karşı konulamaz bir eğilimdi. Ama liberalizmin zaferi sadece, halkın kralın kendi güvenilir askerlerini derlediği katmanlarının aydınlatılmış ve bu sayede liberal fikirlerin destekçilerine dönüşmüş olmaları hâlinde elde edilebilirdi. Şu hâlde kral, teslim olmaya zorlanacak ve parlamento kan akmadan üstünlük sağlayacaktı.

Liberaller, –mümkün olan her zaman– devrim ve iç savaş korkularından halkı korumayı düşündüler. Çok uzak olmayan bir gelecekte bizzat kendilerinin Prusya'nın kontrolünü tamamen ellerine alacaklarından emindiler. Ancak, beklemek zorundaydılar.

5. "Küçük Alman" Programı

Prusya ilericileri, anayasal çatışmada Prusya ordusunun yıkımı veya zayıflatılması için mücadele etmediler. Onlar, bu şartlar altında Almanya'nın kendi bağımsızlığını savunmak için güçlü bir orduya ihtiyacı olduğunu anladılar. Orduyu, kraldan ayırmak ve Alman özgürlüğünün korunması için bir araca dönüştürmek istediler. Çatışmanın konusu, orduyu kral mı, yoksa parlamento mu kontrol etmeli sorunuydu.

Alman liberalizminin amacı, otuz küsur Alman devletinin rezil yönetiminin birleşik liberal bir hükümetle yer değiştirmesiydi. Liberallerin çoğu, gelecekteki bu Alman devletinin Avusturya'yı içermemesi gerektiğine inanıyordu. Avusturya, Almanca konuşan diğer ülkelerden çok farklıydı; milletin kalanına yabancı kendine has sorunlara sahipti. Liberaller elinde olmayarak Avusturya'yı Alman özgürlüğünün önündeki en tehlikeli engel olarak gördüler. Avusturya hükümdarlık sarayına, Cizvitler [1534'te *Ignatius Loyola* tarafından kurulan bir Katolik örgütüne mensup olan kimse, ç.n.] hâkimdiler; Avusturya hükümeti, IX. Pius'la, yani bütün modern fikirlere bütün gayretiyle savaş açan papayla bir antlaşma imzalamışlardı. Ama Avusturya imparatoru, kendi sarayının Almanya'da dört yüz yıldan uzun bir süredir işgâl edilmiş olan mevkiinden gönüllü olarak feragat etmeye hazır değildi. Liberaller Prusya ordusunun güçlü olmasını istediler zira Avusturya hegemonyasından, yeni bir karşı devrimden ve müteveffa Prens Metternich'in gerici sisteminin yeniden kurulmasından korkuyorlardı. Onlar Avusturya (ve İsviçre)'nin dışında bütün Almanlar için birleşik bir hükümeti amaçladılar. Sonuç olarak, daha önceleri Kutsal [Roma-Cermen] İmparatorluğ[un]a ait olmuş Avusturya'nın bu parçalarını da içine almayı isteyen Büyük Almanlarla (*Grossdeutsche*) zıtlık oluştursun diye kendilerini Küçük Almanlar (*Kleindeutsche*) olarak adlandırdılar.

Ama bunun yanı sıra Prusya ordusunda bir artışı teklif etmek için dış politikayla ilgili başka mülâhazalar vardı. Fransa bu yıllarda kendi imparatorluğunu ancak taze askerî zaferlerle sürdürebileceğine ikna olmuş bir maceraperest tarafından yönetiliyordu. Hükümranlığının ilk on yılında o, iki kanlı savaşı zaten bitirmişti. Şimdi sırada Almanya var gibi gözüküyordu. III. Napoleon'un Ren Nehri'nin sol kıyılarını ilhak etme fikriyle gönül eğlendirdiğinden şüphe yoktu. Almanya'yı Prusya ordusundan başka kim koruyabilirdi?

Şu hâlde, bir sorun daha vardı: Schleswig-Holstein. Holstein, Lauenburg ve güney Schleswig'in vatandaşları, Danimarka'nın yönetimine karşı çıktılar. Alman liberalleri, Elbe düklüklerindeki/düklerindeki haleflik için çeşitli sahtekârların talepleriyle ilgili hukukçular ile diplomatların karmaşık iddiaları hakkında çok az kaygı duydular. Onlar bir ülkeyi kim yönetmeli sorusunun feodal hukuk ve asırlık aile bağları kurallarına (*provisions*) göre belirlenmesi gerektiği şeklindeki öğretiye inanmadılar. Batılı kendi kaderini tayin etme ilkesini desteklediler. Bu düklerin/düklüklerin halkı, ünvanını sırf, Schhleswig'de halefliğe yönelik tartışmalı bir hakka sahip bir prensesle evlenmiş olmasından alan ve Holstein'de haleflik için kat'iyen bir hakkı olmayan bir adamın egemenliğine ses çıkarmamaya karşı koydular. Onlar, Alman Konfederasyonu içinde özerkliği hedeflediler. Bu hakikat tek başına liberallerin gözünde önemli gibi gözüktü. Bu Almanlar; İngiliz, Fransız, Belçikalı ve İtalyanların sahip oldukları şeyden niçin mahrum edilmelidir? Ama Danimarka kralı kendi taleplerinden feragat etmeye hazır olmadığı için bu sorun silâhlara müracaat etmeksizin çözülemedi.

Bütün bu olayları daha sonraki olaylara ilişkin bir bakış açısından hareketle yargılamak bir hata olacaktır. Bismarck, Schleswig-Holstein'i sırf Rusya'ya iltihak etmek için Danimarkalı tahakkümcülerinin boyunduruğundan kurtardı ve sadece güney Schleswig'i değil aynı zamanda nüfusu Danimarka krallığında kalmaya istekli kuzey Schleswig'i de ilhak etti. III. Napoleon Almanya'ya saldırmadı; Fransa'ya karşı savaşı ateşleyen kimse Bismarck'tı. Bu neticeyi 1860'larda kimse önceden görmedi. Bu dönemde Avrupa'da ve Amerika'da herkes Fransa İmparatorluğu'nu, en önemli barış ihlâlcisi ve saldırgan olarak addediyordu. Birleşik bir Almanya'nın Fransa'yı dengeleyeceği ve bu yüzden Avrupa'yı barış için güvenli hâle getireceği inancıyla, birlik için özlem duyan Almanların yurt dışında karşılaştığı sempatiler çok büyüktü.

Küçük Almanlar kendi dinî önyargıları tarafından da yanlış yönlendirildiler. Liberallerin çoğu gibi onlar da Protestanlığı Orta Çağa ait karanlıktan aydınlanmaya giden yolda ilk adım olarak düşündüler. Katolik olduğu için Avusturya'dan korktular. Nüfusunun çoğu Protestan olduğu için Prusya'yı tercih ettiler. Bütün deneyimlere rağmen Prusya'nın liberal fikirlere Avusturya'dan daha açık olduğunu ümit ettiler. Bu kritik yıllarda Avusturya'daki siyasî şartlar, elbette tatmin

edici değildi. Ama daha sonraki olaylar, Protestanlığın Katoliklik'ten daha fazla, özgürlüğün bir koruyucusu olmadığını ispatlamıştır. Liberalizmin ideali kilise ile devletin tamamen ayrılması ve –Kiliseler arasındaki farklılıkları dikkate almaksızın– toleranstır.

Ama bu hata da Almanya'yla sınırlı değildi. Fransız liberalleri o kadar kandırıldılar ki, ilk başta Königgrätz (Sadova)'daki Prusya zaferini alkışladılar. Ancak daha sonra, Avusturya'nın yenilgisinin Fransa kapılarının da açılması anlamına geldiğini anladılar ve –çok geç de olsa- savaş parolasını *–Sadova'nın öcünü al* (Revanche pour Sadova)– söylemeye başladılar.

Königgrätz, her halükârda, Alman liberalizmi için ezici bir yenilgiydi. Liberaller bir seferi kaybetmiş olduklarının farkındaydılar. Yine de umut doluydular. Yeni kuzey Almanya'nın yeni parlamentosu için mücadelelerini sürdürmeye kesinlikle kararlıydılar. Bu savaş, onların hissiyatına göre, liberalizmin zaferi ve mutlakıyetçiliğin yenilgisi ile bitmeliydi. Kralın artık "kendi" ordusunu halka karşı kullanmayacağı an, her gün biraz daha yaklaşıyor gibi gözüküyordu.

6. Lassalle Olayı

Ferdinand Lassalle'in ismini zikretmeksizin de Prusya anayasal çatışmasıyla ilgilenmek mümkün olacaktır. Lassalle'in müdahalesi olayların doğrultusunu etkilemedi. Ama bu çatışma, önceden yeni bir şeyi haber verdi. Bu olay, Almanya ve Batı medeniyetinin kaderini şekillendirmesi mukadder güçlerin şafağıydı.

Prusya ilericileri özgürlük mücadelelerinde yer alırlarken Lassalle, onlara şiddetle ve hararetle saldırdı. O, ilericilerden sempatilerini çeksinler diye işçileri kışkırtmaya çalıştı. Sınıf savaşı inancına övgü yağdırdı. Lassalle'e göre; burjuvazinin temsilcileri olarak ilericiler, emeğin fâni muhalifleriydiler. Sadece devlete karşı değil aynı zamanda sınıfları sömürmeyle de savaşmalısınız. Devlet senin arkadaşındır; doğal olarak bu devlet, Herr von Bismarck tarafından hükümet edilen devlet değil de benim –Lassalle- tarafından kontrol edilen devlettir.

Lassalle, bazı insanların şüphelendiği gibi, Bismarck'ın kadrosunda yer almıyordu. Hiç kimse Lassalle'e rüşvet veremezdi. Ancak ölümünden sonra onun eski arkadaşları hükümet parası aldılar. Ne var ki, Bismarck da, Lassalle de ilericilere hücum ettiği için onlar, sözde müttefikler hâline geldiler. Lassalle çok kısa sürede Bismarck'a yaklaştı. İkisi de gizlice buluşmaya alışmışlardı. Ancak yıllar geçtikten sonra bu ilişkilerin gizliliği ortaya çıkarıldı. Lassalle (31 Ağustos 1864'te) bir düelloda aldığı bir yaradan dolayı bu buluşmalardan çok kısa bir süre sonra ölmüş olmasaydı, bu iki gayretli insan arasında açık ve sürekli bir işbirliği ortaya çıkmış olacaktı diye tartışmak boşunadır. Onların ikisi de Almanya'da en yüksek iktidarı amaçladılar. Ne Bismarck ne de Lassalle ilk mevkii/ilk adam olmak için kendi taleplerinden feragat etmeye hazırdılar.

Bismarck ile onun askerî ve aristokrat arkadaşları; bizzat sosyalistler, kendilerinin [Bismarck ve avanelerinin, ç.n.] iktidarını korumak için çok zayıf olduklarını göstermiş/ispatlamış olsaydılar, ülkenin kontrolünü elde etmeleri konusunda onlara [sosyalistlere] yardım etmeye hazır olacak kadar liberallere kızgındılar. Ama onlar –şimdilik– ilericiler üzerindeki dizginleri sıkı tutacak kadar güçlüydüler. Lassalle'in desteğine ihtiyaçları yoktu.

Lassalle'in Bismarck'a, devrimci sosyalizmin liberalizme karşı savaşta güçlü bir müttefik olduğu fikrini verdiği doğru değildir.

Bismarck uzun süre, daha alt sınıfların orta sınıflardan daha itaatkâr olduklarına inanmıştır.[16] Bunun yanında Paris'te Prusya bakanı olarak o, istibdadın (*Caesarism*) işleyişini gözlemek fırsatı yakalamıştır. Belki onun evrensel ve eşit oya doğru temayülü, Lassalle'le yaptığı konuşmalar sayesinde güçlendi. Ama şimdilik, Bismarck'ın Lassalle'le işbirliği yapmakta bir çıkarı yoktu. Lassalle'in partisi henüz önemli telâkki edilecek kadar büyük değildi. Lassalle'in ölümünde Alman İşçi Birliği (*Allgemeine Deutsche Arbeiterverein*)'nin üye sayısı 4.000'den daha fazla değildi.[17]

Lassalle'in ajitasyonu ilericilerin faaliyetlerine mâni olmadı. Bu, onlar için bir engel değil bir baş belasıydı. İlericiler onun öğretilerinden hiçbir şey öğrenmemişlerdir. Prusya parlamentosunun bir kılıftan/göz boyamadan ibaret ve ordunun Prusya'nın mutlakıyetçiliğinin esas kalesi olması, onlar için yeni değildi. Bu tam da onların büyük çatışmada [yukarıdaki "Prusya'da Anayasal Çatışma" başlığına bakınız, ç.n.] mücadele ettikleri, bildikleri bir şeydi.

Lassalle'in kısa demagojik kariyeri kayda değerdir zira Almanya'da ilk kez sosyalizm ve devletçilik fikirleri, liberalizm ve özgürlüğün karşısında siyasî alanda gözüktü. Lassalle'in kendisi Nazi değildi ama Nazizmin en mümtaz öncüsüydü ve Führer mevkiini amaçlayan ilk Alman'dı. O aydınlanma ve liberal felsefenin büyük değerlerini reddetti ama bunu Orta Çağların veya kraliyet meşrulaştırıcılığının romantik methiyecileri gibi yapmadı. Lassalle onları [söz konusu değerleri] inkâr etti ama aynı zamanda onları daha tam ve geniş anlamda hayata geçirmeyi vaat etti. Onun iddiasına göre; liberalizm, sahte özgürlüğü amaçlıyor ama ben (Lassalle) size doğru özgürlüğü getireceğim. Ve doğru özgürlük kadir-i mutlak hükümet anlamına gelmektedir. Özgürlüğün muhalifleri polis değil burjuvazidir.

Ve gelmekte olan çağın ruhunu en iyi ayırt eden kelimeleri sarf eden Lassalle'di: "Devlet Tanrıdır."[18]

---

[16] Ziekursch, *op. cit.*, I, 107 vd.

[17] Oncken, *Lassalle* (Stuttgart, 1904), s. 393.

[18] Gustav Mayer, "Lassalleana," *Archiv für Geschichte des Sozialismus*, I, 196.

B. Militarizmin Zaferi

1. Yeni Alman İmparatorluğu'nda Prusya Ordusu

Bir görevli, III. Napoleon ile ordusunun tamamının teslim olmasının kesin olduğu haberini getirdiğinde, 1 Eylül 1870'in ikindi vakti prens ve generallerden müteşekkil mağrur bir kadroyla çevrili kral I. William, Meuse'un güneyinde bir tepeden aşağıya doğru devam eden muharebeye bakıyordu. O zaman Moltke, aynen kendisi gibi Kuzey Almanya Parlamentosu'nun bir üyesi olan Kont Falkenberg'e döndü ve şu yorumu yaptı: "Pekâlâ, değerli meslektaşım, bugün olan şey bizim askerî sorunumuzu uzunca bir süre çözmektedir." Ve Bismarck, Württemberg'in veliahdı olan Alman prenslerinin en kıdemlisiyle birlikte elleri sıktı ve şöyle dedi: "Bugün, Alman prensleri ile muhafazakârlığın ilkelerini korumakta ve güçlendirmektedir."[19] Karşı konulmaz zafer saatinde bunlar, Prusya'nın iki en önemli devlet adamının ilk tepkileriydi. Onlar liberalizmi mağlûp etmiş oldukları için zafer kazandılar. Resmî propagandanın belgi sözlerini –irsî muhalifle ilgili mücadele/savaş, milletin sınırlarının muhafaza edilmesi, Hohenzollern ve Prusya hanedanının tarihsel misyonu, Almanya'nın birleştirilmesi, dünyada en önde/başta Almanya- bir nebze önemsemediler: Prensler kendi halklarını alaşağı ettiler; tek başına bu, onlar için önemli gibi gözüktü.

Yeni Alman İmparatorluğu'nda imparator –onun konumunda imparator olarak değil de Prusya kralı olarak– Prusya ordusunun kontrolünü tamamen eline aldı. –Alman İmparatorluğu'nun değil– Prusya'nın, Alman İmparatorluğu'nun diğer 24 üye devletinin 23 tanesiyle akdettiği özel antlaşmalar; bu devletlerin silâhlı kuvvetlerini Prusya ordusuna dâhil etti. Sadece görkemli Bavyera ordusu, barış dönemiyle sınırlı bir bağımsızlığı muhafaza etti. Ama savaş anında o da imparatorun tam kontrolüne tâbiydi. Askere alma ve fiilî askerlik hizmetinin süresiyle ilgili hizmetler *Reichstag* [eski Alman Millet Meclisi, 1871-1945, ç.n.] tarafından belirlenmek zorundaydı; ayrıca, ordunun bütçe tahsisi için parlamenter rızaya ihtiyaç duyuluyordu ama parlamento, askerî işlerin yönetimi üzerinde herhangi bir etkiye sahip değildi. Ordu, halkın veya parlamentonun ordusu değil de Prusya Krallığının ordusuydu. İmparator ve kral, yüce savaş lordu ve başkomutandı. Genelkurmay başkanı, operasyonların yönetiminde Kayzer'in birinci yardımcısıydı. Ordu sivil yönetim aygıtının –içinde değil– üstünde bir kurumdu. Her askerî kumandan, ne zaman askerî olmayan yönetimin işleyişinin tatmin edici olmadığını hissetti, [o zaman] bu yönetime müdahale etme hak ve yetkisine sahipti. Bu müdahalesinin hesabını da ancak imparatora vermek zorundaydı. Bir keresinde, 1913'te Zabern'de meydana gelmiş olan böyle bir askerî müdahale, parlamentoda şiddetli tartışmalara sebep oldu ama parlamento bu konuda yetki sahibi değildi ve ordu galip geldi.

[19] Ziekursch, *Politische Geschichte des neuen deutschen Kaiserreichs*, I, 298.

Bu ordunun güvenilirliği sorgulanamazdı. İsyanları ve devrimleri bastırmak için silâhlı kuvvetlerin bütün bölümlerinin kullanılabileceğinden hiç kimse şüphe duyamazdı. [Özel görevle gönderilen] bir askerî birliğin bir emre itaat etmeyi reddettiği veya fiilen göreve çağrılan yedeklerin [çağrıya uymayıp] dışarıda kalabileceği şeklindeki sıradan bir önerme, bir saçmalık olarak telâkki edilecekti. Alman milleti kayda değer bir şekilde değişmişti. Biz daha sonra bu büyük dönüşümün kökenini ve sebebini tartışacağız. 1850'ler ile 1860'ların başlarının en önemli siyasî sorunu –askerlerin güvenilirliği meselesi- yok olmuştu. Bütün Alman askerleri şimdi kayıtsız şartsız yüce savaş lorduna bağlıydı. Ordu, Kayzerin güvendiği bir araçtı. Kibar kişiler, bu ordunun potansiyel bir iç düşmana karşı kullanılmaya hazır olduğuna açık bir şekilde işaret etmeyecek kadar tedbirliydiler ama böyle çekingenlikler II. William'a yabancıydı. O, acemi askerlerine, eğer onlara böyle yapmaları emrini verirse babalarına, annelerine, erkek ve kız kardeşlerine ateş açmanın onların görevleri arasında yer aldığını açık bir şekilde söyledi. Böyle konuşmalar liberal basında eleştirildi ama liberaller güçsüzdüler. Askerlerin sadakati mutlaktı; bu sadakat artık fiilî askerlik süresine bağlı değildi. Bizzat ordu, 1892'de piyade birliğinin fiilî görevinin sadece iki yıl askerlik olmasını önerdi. Bu tasarının parlamentoda ve basında tartışılmasında askerlerin siyasî güvenilirliğine ilişkin herhangi bir sorun yoktu. Herkes, ordunun –fiilî hizmet süresi dikkate alınmaksızın- şimdi "siyasî ve partizan olmadığı"nı, yani imparatorun ellerinde uysal ve yönetilebilir bir araç olduğunu biliyordu.

Hükümet ve Reichstag askerî meseleler hakkında sürekli kavga ettiler ama silâhlı kuvvetlerin zar zor gizlenen/gizlenmiş despotizmin muhafazası için yararına ilişkin mülâhazaları bunda asla bir rol oynamadı. Ordu o kadar güçlü ve güvenilirdi ki, devrimci bir çaba birkaç saat içinde ezilebilirdi. Alman İmparatorluğunda hiç kimse bir devrim başlatmayı istemedi; direnme ve isyan ruhu azalmıştı. Eğer gerekli kaynakları artırma sorununu çözmek zorlaşmış olmasaydı; Reichstag, hükümet tarafından ordu için önerilen herhangi bir harcamaya yönelik rıza göstermeye hazır hâle getirilmiş olacaktı. En nihayetinde ordu ve donanma, genelkurmayın istediği parayı her zaman aldı. silâhlı kuvvetlerin artmasına yönelik finansal mülâhazalar, generallerin, muvazzaf subaylar için erişilebilir kabul ettikleri insanların arzındaki azalıştan daha küçük bir engeldi. silâhlı kuvvetlerin genişlemesiyle birlikte subaylara sadece asilzâdelik vermek uzun süreden beri imkânsız hâle gelmişti. Aristokrat olmayan subayların sayısı sürekli arttı. Generaller, muvazzaf subayların saflarına dâhil edilmeye hazır değillerdi ama "iyi ve zengin aileler"in asalet ünvanı taşıyan üyeleri arasına girmeye hazırlardı. Bu tür başvurular ancak sınırlı sayıdaydı. Üst orta sınıfın oğullarının çoğu başka kariyerleri tercih ettiler. Onlar profesyonel subay olmaya ve aristokrat meslektaşları tarafından hakir görülmeye hazır değildiler.

Hem Reichstag hem de liberal basın tekrar tekrar teknik açıdan da hükümetin askerî politikasını eleştirdi. Genelkurmay bu türden sivil müdahalelere

şiddetle karşı çıktı. Onlar,–askeriye hariç– başka herkesten askerî meselelerle ilgili gelebilecek bir fikri reddettiler. Meşhur savaş tarihçisi ve mükemmel strateji risalelerinin yazarı Hans Delbrück bile onlar için sadece bir acemiydi. Muhalif basına katkıda bulunan emekli olmuş subaylar, önyargılı partizanlar olarak adlandırıldılar. Kamuoyu en sonunda genelkurmayın yanılmazlık iddiasını kabul etti/benimsedi ve bütün eleştiriler bastırıldı. Birinci Cihan Harbi'nin olayları, doğal olarak, bu eleştirmenlerin askerî yöntemlerle ilgili olarak genelkurmay uzmanlarından daha iyi bir kavrayışa sahip olduklarını ispatladı.

2. Alman Militarizmi

Yeni Alman İmparatorluğu'nun siyasî sistemi militarizm olarak adlandırılmıştır. Militarizmin ayırt edici özelliği, bir milletin güçlü bir orduya veya donanmaya sahip olması değil; orduya siyasî yapı içinde son derece önemli bir rol verilmesidir. Barış döneminde bile ordu hâkimdir; siyasî hayatta baskın faktördür. Tebaalar, aynen askerlerin üstlerine tâbi oldukları gibi hükümet[in emirlerin]e uymalıdırlar. Militarist bir toplulukta özgürlük yoktur, sadece itaat ve disiplin vardır.[20]

Silahlı kuvvetlerin büyüklüğü haddizatında belirleyici faktör değildir. Orduları küçük, zayıf bir biçimde teçhizatlı ve bir yabancı istilasına karşı ülkeyi savunamayacak kadar kabiliyetsiz olmasına rağmen bazı Lâtin Amerika ülkeleri militaristtir. Diğer taraftan askeriyesi ve donanması çok güçlü olmasına rağmen Fransa ve Büyük Britanya, 19. Yüzyıl'ın militarist olmayan ucunda yer almaktaydı.

Militarizm, yabancı bir orduyla desteklenen despotizmle karıştırılmamalıdır. Avusturya'nın İtalyan olmayanlardan müteşekkil Avusturya birlikleriyle desteklenen İtalya'daki yönetimi ile Çarın Rus askerler tarafından korunan Polonya'daki yönetimi despotizmin bu türden örnekleridir. Geçen yüzyılda 1850'ler ile 1860'ların ilk yarısında Prusya'daki şartların benzer olduğundan daha yeni bahsedilmiştir. Ama Königgrätz ve Sedan muharebeleri üzerine kurulan Alman İmparatorluğu'nda durum farklıydı. Bu imparatorluk yabancı asker istihdam etmiyordu; süngülerle değil ama kendi tebasının neredeyse tamamının rızasıyla muhafaza ediliyordu. Millet bu sistemi onayladı ve sonuç olarak askerler de sadıktı. Halk "devlet"in liderliğine rıza gösterdi zira böyle bir sistemi kendisi için adil, uygun ve faydalı addetti. Doğal olarak buna karşı çıkanlar oldu ama bu kimseler son derece az ve güçsüzdüler.[21]

Bu sistemdeki eksiklik, onun monarşik liderliğiydi. II. Frederick'in ardılları, onlara tahsis edilen görevlere uygun değillerdi. I. William, Bismarck'ın şahsında zeki bir başbakan buldu/keşfetti. Bismarck oldukça neşeli ve iyi eğitimli bir in-

[20] Herbert Spencer, *The Principles of Sociology* (New York, 1897), III, 588.

[21] II. William'ın tebaalarının siyasî zihniyetini öğrenmek isteyen herkes, Baron Ompteda, Rudolf Herzog, Walter Bloem ve benzer yazarların romanlarını okuyabilir. Bunlar, insanların okumaktan hoşlandıkları şeylerdi. Onların bir kısmı yüz binlerce sattı.

san, iyi bir konuşmacı ve üstüne başına çok dikkat eden birisiydi. Yetenekli bir diplomattı ve her yönden Alman asilzâdelerini aştı. Ama onun vizyonu sınırlıydı. Kırsal hayata, Prusya *Junker*'lerinin ilkel tarımsal yöntemlerine, Prusya'nın doğu vilayetlerinin aristokratik şartlarına ve Berlin ile St. Petersburg saraylarındaki hayata âşinaydı. Paris'te Napoleon'un saray erkânıyla tanıştı; [ama] Fransız entelektüel [hayatının] temayülleri hakkında bir fikre sahip değildi. Alman ticareti ve sanayisi ile iş adamlarının ve profesyonel insanların zihniyeti hakkında çok az şey biliyordu. Bilim adamlarını, bilginleri ve sanatçıları kendinden uzak tuttu. Onun siyasî amentüsü bir kralın [derebeylik sisteminde] vasalının eski moda sadakatiydi. 1849 Yılı'nın Eylülü'nde karısına şöyle dedi: "Kralı küçük düşürme! Bizler, müştereken bu hatanın suçlularıyız. O günah işlese ve sapıtsa bile bizler onun hakkında ailelerimiz hakkında konuştuklarımızdan farklı şekilde konuşmamalıyız zira biz ona ve onun hanedanına sadık kalmaya yemin etmişiz." Böyle bir düşünce kraliyet teşrifatçısı için uygundur ama büyük bir imparatorluğun kadir-i mutlak başbakanına yakışmaz. Bismarck, II. William'ın kişiliği yüzünden milleti tehdit eden kötülükleri önceden gördü; genç prensin karakterine âşina hâle gelebilecek uygun bir konumdaydı. Ama sadakat ve bağlılık dolu fikirleriyle kafası son derece karışmış Bismarck, felâkete mâni olmak için bir şey yapamadı.

Halk şimdi II. William'a karşı insafsızdır. O görevine muadil birisi değildi. Ama çağdaşlarının ortalamasından daha kötü de sayılmazdı. Bismarck'ı imparator ve kral yapan kraliyet veraset ilkesinin onu imparator yapması ve Alman imparatoru ve Prusya kralı olarak kendisinin bir müstebit olmak zorunda kalması onun suçu değildi. Başarısız olan o değil sistemdi. Eğer II. William Büyük Britanya kralı olsaydı onun Prusya kralı olarak kaçınamayabileceği ciddî hataları işlemesi mümkün olmayacaktı. Başarısızlığın sebebi, onun atadığı dalkavukların, generaller ile bakanların yetersiz olduğu sistemin zafiyetiydi. Bu Bismarck'ın şanssızlığıydı ve yaşlı Moltke de saraylıydı denilebilir. Mareşal, orduya genç bir subay olarak hizmet vermişti; kariyerinin büyük bir bölümü, Roma'da hasta ve inziva içinde yaşamış ve orada ölmüş bir kraliyet prensinin refakatinde geçti. II. William pek çok beşerî zaafa sahipti ama bu zaaflar açıkgöz/ferasetli insanlara karşı onu gözden düşüren niteliklerdi. Siyasî meselelerle ilgili olarak kör cehaleti onu –kendisi kadar cahil olan ve onun önyargıları ile kuruntularını paylaşan- tebaasına uygun hâle getirdi.

Modern bir devlette irsî monarşi, ancak parlamenter demokrasinin var olduğu yerde tatmin edici bir şekilde işler. Mutlakıyetçilik –ve üstelik hayâlet bir anayasa ve güçsüz bir parlamentoyla gizlenmiş mutlakıyetçilik– yöneticide ölümlü bir insanın asla sahip olamayacağı nitelikleri gerektirmektedir. II. William; II. Nicholas ve –daha öncesinde– Bourbonlar gibi başarısız oldu. Mutlakıyetçilik ortadan kaldırılmadı, açıkçası çöktü.

Mutlakıyetçiliğin çöküşü sadece kralların entelektüel kabiliyetsizliğinden kaynaklanmaz. Modern büyük bir milletin mutlak yönetimi yöneticiye herhangi bir

insanın kapasitesinin ötesinde çalışma yükü yükler. 18. Yüzyıl'da I. Frederick William ve II. Frederick hâlâ yönetsel işlerini günlük çalışmalarının birkaç saatinde yerine getirebiliyordu. Onlar hobileri ve zevkleri için yeteri kadar eğlenceye sahiptiler. Onların ardılları sadece daha az yetenekli değildi, aynı zamanda daha az çalışkandılar. II. Frederick William'ın günlerinden itibaren, krallar değil de onun gözdeleri [ülkeyi] yönetiyorlardı. Kral, meraklı beyefendiler ve hanım efendilerden müteşekkil bir toplulukla çevriliydi. Bu rekabetlerde ve entrikalarda en başarılı olan, başka bir asalak onun yerini alana kadar hükümetin kontrolünü eline aldı.

Gizli komite orduda da hâkimdi. I. Frederick William ordu güçlerini bizzat örgütlemişti. Onun oğlu büyük seferlerde bu güçlere bizzat kumandanlık yaptı. Bu noktada onun ardılları da yetersiz olduklarını ortaya koydular. Onlar zayıf örgütleyiciler ve yetersiz generallerdi. Görünürde sadece kralın yardımcısı olan genelkurmay başkanı, neredeyse başkumandan hâline geldi. Değişim uzunca bir süre dikkatlerden kaçırıldı. 1866 yılındaki savaş gibi geç bir döneme kadar, çok sayıda üst düzey general, hâlâ uymak zorunda oldukları emirlerin kraldan değil de General von Moltke'den geldiği gerçeğinin farkında değillerdi.

II. Frederick askerî başarısını büyük ölçüde kendisinin savaştığı Avusturya, Fransız ve Rus ordularının bu ülkelerin egemenleri tarafından değil de generalleri tarafından kumanda ediliyor olmasına borçluydu. Frederick –tabiatıyla göreli olarak küçük– ülkesinin bütün askerî, siyasî ve iktisadî gücünü kendi ellerinde topladı. O emirleri tek başına verdi. Onun düşmanlarının ordu kumandanları ancak sınırlı güce sahiptiler. Görevlerinin onları hükümdarlık saraylarından uzakta tutuyor olması, onların konumunu zorlaştırıyordu. Onlar [muharebe] sahasındaki ordularıyla birlikte kalırlarken [onların] rakipleri [savaş] alanında dolap çevirmeye devam ettiler. Frederick, sonucu belirsiz olan cesur operasyonlara girişebildi. Eylemleri için kimseye değil, sadece kendine hesap vermek zorundaydı. Düşman generalleri her zaman, kendi krallarının fena davranışının korkusu içindeydiler. Başarısızlık durumunda kendilerini aklamak için sorumluluğu başkalarıyla paylaşmayı hedefliyorlardı. Onlar, astlarındaki generalleri savaş konseyi için toplayacaklar ve konseyin kararlarının gerekçesini araştıracaklardı. Egemenden –kendisine ya operasyon alanından çok uzakta istişare eden bir savaş konseyi ya da tembel hilekârlardan müteşekkil topluluktan biri veya birkaçı tarafından teklif edilmiş olan– kesin emirler aldıklarında kendilerini rahat hissederlerdi. Elverişsiz olduğuna ikna olduklarında bile emri yerine getirirlerdi. Frederick, bir kumandanda bölünmemiş sorumluluğun temerküz etmesi/merkezîleşmesinin sunduğu avantajın tamamen farkındaydı. O asla bir savaş konseyi toplamadı. –Ölüm cezasında bile- bir kimseyi toplamayı kendi generallerine tekrar tekrar yasakladı. Bir savaş konseyinde, der Frederick, en ürkek taraf her zaman hâkim olur. Bir savaş konseyi öfke doludur zira bu bir vakıadır.[22]

[22] Delbrück, *Geschichte der Kriegskunst*, IV. Bölüm, s. 434 vd.

Bu öğreti, Kral Frederick'in bütün diğer fikirleri gibi, Prusya ordusunun bir dogması hâline geldi. Bazı kimseler Kral William'ın kendi seferleri için bir savaş konseyi toplamış olduğunu söylediklerinde yaşlı Moltke öfkelendi. Kral, der Moltke, askerî personelinin [genelkurmay] başkanının önerilerini dinleyecek ve daha sonra karar verecektir; bu, hep bu şekilde olmuştur.

Pratikte bu ilke, doğal olarak kendisini kralın atadığı genelkurmay başkanının mutlak kumandasına yol açtı. Sadece I. William değil aynı zamanda Helmuth von Moltke de 1866 ile 1870-1871 seferlerinde ordulara liderlik yaptılar. II. William, savaş anında ordularına kişisel olarak kumandanlık yapacağını ve ancak barış döneminde bir kurmay başkanına ihtiyacı olduğunu deklare etmeye alışmıştı. Ama Birinci Cihan Harbi patlak verdiğinde bu böbürlenme unutuldu. Herhangi bir askerî bilgiye veya yeteneğe sahip olmayan, dağınık ve kararsız, hasta ve sinirli, Rudolph Steiner'in şüpheli teosofinin [bireyle Allah ve melekler arasında doğrudan dinsel bağlantı kurmayı amaçlayan dinsel sistem, ç.n.] uzmanı bir saraylı olan Helmuth von Moltke'nin yeğeni, Alman ordusunu Marne'daki bozguna sürükledi; daha sonra başarısızlığa uğradı. Savaş Bakanı –Eric von Falkenhayn- kendiliğinden bu boşluğu doldurdu ve lakaytlık içindeki Kayzer, buna rıza gösterdi. Çok geçmeden Ludendorff, Falkenhayn'a karşı gizli planlar yapmaya başladı. Zekice örgütlenmiş entrikalar 1916'da İmparatoru Falkenhayn'ın yerine Hindenburg'u getirmeye zorladı ama başkumandan, artık, –görünürde sadece Hindenburg'un birinci yardımcısı olan– Ludendorff'tu.

Militarizmin öğretilerine tarafgir Alman milleti, bu sistemin başarısız olmuş bir sistem olduğunu anlamadı. Onlar şunu söylemeyi alışkanlık hâline getirmişti: Biz "sadece" doğru adamdan yoksunuz. Schlieffen çok yakında ölmemiş olsaydı! Efsane bu son kurmay başkanının kişiliği üzerine inşa edildi. Onun mâkul planı, onun yetersiz halefi tarafından acemice uygulamaya konulmuştu. Keşke Moltke'nin gereksiz yere Rusya sınırına sevk etmiş olduğu iki ordu birliği Marne'de yer almış olsaydı! Doğal olarak Reichstag da suçlu görüldü. Parlamentonun, ordunun yerleştirilmesiyle ilgili hükümet önerilerine asla içtenlikle karşı koymamış olmasını hatırlatmaya gerek yoktur. Özellikle Lieutenant Colonel Hentsch günah keçisi hâline getirildi. Bu subay, iddialara göre, yetkilerini aşmıştı, belki de bir vatan hainiydi. Ama eğer Hentsch geri çekilme emrini vermekten hakikaten sorumlu olsaydı; o zaman, Alman ordusunu sağ taraftan çembere alınarak imha edilmekten kurtaran adam olarak değerlendirilmek zorundaydı. Hentsch'in müdahalesi de olmasa Almanların Marne'de zafer kazanmış olacağı masalı, kolaylıkla çürütülebilir.

Şüphe yok ki, Alman ordu ve donanmasının kumandanları, görevlerine muadil değillerdi. Ama generaller ile amirallerin –ve aynı şekilde bakanlar ile diplomatların- eksiklikleri sisteme yüklenmelidir. Kabiliyetsiz insanları en tepeye koyan bir sistem, kötü bir sistemdir. Schlieffen'in daha fazla başarılı olup olamayacağı hak-

kında söylenecek bir şey yok; o asla hareket hâlindeki birliklere kumanda etme fırsatına sahip olmadı; savaştan önce öldü. Ama bir şey kesindir: Fransa ve Büyük Britanya'nın "parlamentoya ait orduları" bu dönemde onları zafere götüren kumandanlar tedarik etmişti. Prusya Krallığının ordusu bu kadar şanslı değildi.

Militarizmin öğretileriyle uyum içinde genelkurmay başkanı kendisini imparator ve kralın birinci hizmetkârı olarak değerlendirdi ve şansölyenin astı olmayı talep etti. Bu talepler hemencecik Bismarck ile Moltke arasında çatışmalara sebep oldu. Bismarck; başkumandanın, davranışını dış politika mülâhazalarına uydurmasını istedi; Moltke çekinmeden bu türden temennileri reddetti. Çatışma çözüme kavuşturulmadan öylece kaldı. Birinci Cihan Harbi'nde başkumandan kadir-i mutlak bir komutan hâline geldi. Şansölye [konum itibariyle] gerçekte daha düşük bir düzeye düşürüldü. Kayzer sadece törensel ve sosyal işlevlere sahip oldu; Hindenburg, yani Kayzer'in kurmay başkanı, gösterişli ama esamisi okunmayan bir adamdı. Ludendorff –ilk levazım dairesi başkanı- neredeyse kadir-i mutlak bir diktatör hâline geldi. Eğer Foch onu mağlûp etmemiş olsaydı bütün hayatını bu konumda geçirmiş olabilirdi.

Bu evrim, irsî mutlakıyetçiliğin gerçekleştirilme imkânsızlığını açıkça ortaya koymaktadır. Monarşik mutlakıyetçilik, bir vekilharcın (*major-domo*), [Japonya'da 1868'e kadar] bir başkumandanın (*shogun*), bir önderin (*duce*) yönetimine yol açmaktadır.

3. Liberaller ve Militarizm

Prusya parlamentosunun alt kanadı –*Abgeordnetenhaus*– evrensel oy hakkına dayandırıldı. Her seçim bölgesinin vatandaşları üç sınıfa bölündü; onların her biri, sayesinde bu seçim çevresinin parlamenter temsilcilerinin seçildiği nihaî oylama için aynı sayıda seçicileri (*electors*) seçerler. İlk sınıf, en yüksek vergileri ödeyen ve hep birlikte bölgede toplanan vergilerin toplam miktarının üçte birini, ikinci sınıf, üçte ikisini, üçüncü sınıf ise üçte üçünü (tamamını) bağışlayan yetişkin erkek sakinlerden oluşuyordu. Bu yüzden daha zengin vatandaşlar, kendi seçim çevrelerinin daha yoksul insanlarından daha iyi oy hakkına sahipti. Orta sınıflar seçim sandıklarına hâkimdi. Kuzey Alman Federasyonunun ve daha sonra Reich'in Reichstag'ı için böyle bir ayrım tatbik edilmedi. Her olgun erkek, seçim çevresinin temsilcilerine dönüşen oylamalarda doğrudan doğruya kendi oyunu kullandı; oy hakkı, sadece evrensel değil aynı zamanda eşit ve doğrudandı. Bu yüzden milletin daha yoksul katmanları daha fazla siyasî nüfuz elde ettiler. Hem Bismarck'ın hem de Lassalle'in amacı, bu seçim sistemiyle liberal partinin gücünü zayıflatmaktı. Liberaller, yeni oy verme yönteminin ileride onların parlamenter güçlerini baltalayacağının bütünüyle farkındaydılar ama bununla ilgilenmediler. Onlar, liberalizmin zaferinin ancak bütün bir milletin çabasıyla elde edilebileceğini anladılar. Önemli olan şey, sadece

mecliste liberallerden müteşekkil bir çoğunluğa sahip olmak değil aynı zamanda halk arasında ve bu suretle orduda da liberal bir çoğunluğa sahip olmaktı. Prusya Abgeordnetenhaus'unda ilericiler hükümet yandaşlarını aştı. Yine de liberalizm güçsüzdü zira kral hâlâ ordunun büyün bir bölümünün sadakatine güvenebiliyordu. İhtiyaç duyulan şey, siyasî kayıtsızlıkları mutlakıyetçiliğin güvencesi olan geri kalmış cahil kitleleri liberalizm saflarına katmaktı. Ancak o zaman halk hükümeti ile demokrasiye geçilen gün doğacaktır.

Sonuç olarak liberaller, yeni seçim sisteminin onların durdurulamaz nihaî zaferini geciktireceği veya ciddî bir biçimde tehlikeye atacağı korkusunu taşımadılar. Yakın geleceğin genel görünümü çok teselli edici değildi ama nihaî beklentiler mükemmeldi. Sadece Fransa'ya bakılmalıdır. Bu ülkede de bir müstebit, ordunun sadakatine ve evrensel ve eşit oy hakkına dayalı olarak kendi despotluğunu kurdu ama şimdi Sezar ezildi ve demokrasi zafer kazandı.

Liberaller sosyalizmden çok fazla korkmadı. Sosyalistler bir ölçüde başarı elde etmişlerdi ama mâkul işçilerin çok geçmeden sosyalist ütopyaların hayata geçirilemez olduğunu anlayacağı beklenilebilirdi. Hayat standartları günden güne iyileşen ücretliler –söylentilerin fısıldadığı gibi- Bismarck'ın kadrosunda yer alan lâfebeleri tarafından niçin aldatılmalı?

Ancak daha sonra liberaller milletin zihniyetinde vuku bulan değişmenin farkına vardılar. Yıllarca bu değişimin sadece geçici bir aksaklık, çok geçmeden yok olmaya mahkûm kısa süreli gerici bir olay olduğuna inandılar. Onlar için yeni ideolojilerin her destekleyicisi ya yanlış yönlendiriliyordu ya da bir dönekti. Ama bu fikir değiştirenlerin sayıları arttı. Gençlik artık liberal partiye katılmıyordu. Eski liberalizm savaşçıları yorgun düştü. Her yeni seçim kampanyasıyla birlikte onların safları azaldı; onlara öfke duyan gerici sistem, yıldan yıla daha güçlü hâle geldi. Bazı inançlı insanlar hâlâ, hem sağdan hem de soldan liberalizme yönelik müşterek saldırılara karşı kahramanca çarpışarak özgürlük ve demokrasi ideallerine bağlı kaldılar. Ne var ki onlar, kimsesiz/umutsuz müfrezeydiler. Königgrätz muharebesinden sonra doğmuş olanlar arasında neredeyse hiç kimse liberal partiye katılmadı. Liberaller yavaş yavaş ortadan kayboldular. Yeni nesil bu kelimenin anlamını bile bilmiyordu.

4. Militarizmin Başarısının Güncel Açıklaması

Dünya çapında Alman militarizmin karşı konulmaz zaferi, Alman sosyal demokratlarının propagandası yoluyla geliştirilmiş efsanelerle uyum içinde yorumlanmaktadır. Sosyalistler; Alman burjuvazisinin, özgürlük ilkelerinden ayrıldığını ve bu yüzden "halk"a ihanet ettiğini ileri sürmektedirler. Emperyalizmin kökeni ve gelişimi hakkında Marksçı tarihsel materyalizme dayalı saçma teoriler îcat edildi. Kapitalizm, der bu teoriler, militarizme, emperyalizme, kanlı savaşlara, faşizme ve Nazizme yol açar. Finans ve büyük iş(letme), medeniyeti yıkımın eşiğine getirmiştir; Marksizm insanlığı kurtarma görevini üstlenmiştir.

Böyle yorumlar sorunu çözmede başarısız olmaktadır. Hakikaten onlar kasıtlı olarak sorunu gözden ırak tutmaya çalışmaktadırlar. 1860'ların ilk yıllarında, siyasî olarak liberalizme, demokrasiye, halk hükümetine geçişe güçlü bir biçimde karşı çıkan hanedan mutlakçılığını, militarizmi ve otoriter hükümeti destekleyen az sayıda kişi Almanya'da yer alıyordu. Bu azınlık esas itibariyle prenslerden ve onların saray erkânından, soylulardan, yüksek rütbeli subaylardan ve bazı sivil memurlardan oluşuyordu. Ama burjuvazinin, entelektüellerin ve nüfusun daha yoksul katmanlarının siyasî fikirlere önem veren üyelerinin büyük bir kısmı kesinlikle liberaldi ve İngiliz tarzı parlamenter hükümeti amaçlıyorlardı. Liberaller, siyasî eğitimin hızla ilerleyeceğine inandılar; siyasî kayıtsızlığı bırakan ve siyasî konularla haşır neşir hâle gelen her vatandaşın onların anayasal sorunlar hakkındaki tutumunu destekleyeceklerine ikna oldular. Onlar yeni siyasîleşmiş bu insanların bir kısmının kendi saflarına katılmayacaklarının tamamen farkındaydılar. Katoliklerin, Polonyalıların, Danimarkalıların ve Alsaslıların kendi partilerini oluşturacakları beklenmeliydi. Ama bu partiler kralın taleplerini desteklemeyeceklerdi. Katolikler ile Alman olmayanlar bariz bir şekilde Protestan ve Alman bir Alman İmparatorluğu'nda parlamenterizmi desteklemek zorundaydı.

Bütün ülkenin siyasete karışması, liberallerin öngörmüş olduklarından daha hızlı oldu. 1870'lerin sonlarında halkın tamamı, siyasî çıkarlarla, hatta tutkularla harekete geçirilmişti ve coşkuyla siyasî faaliyetlere katıldı. Ama bunun sonuçları liberallerin beklediklerinden köklü biçimde farklıydı. Reichstag gizlenmesi oldukça zor mutlakıyetçiliğe içtenlikle meydan okumadı; anayasal sorunu kamuoyunun dikkatine sunmadı; sadece boş konuşmalara daldı. Ve daha da önemlisi şuydu: Şimdi tamamen siyasîleşmiş bir milletten devşirilen askerler o kadar kayıtsız şartsız güvenilir hâle geldiler ki; onların bir iç muhalife karşı mutlakıyetçilik için savaşmaya yönelik hazırlıklarıyla ilgili her şüphe, bir saçmalık olarak değerlendirildi.

Cevaplandırılması gereken sorular cevaplandırılmıyor: Bankacılar ve zengin girişimciler ile kapitalistler niçin liberalizmden yüz çevirdiler? Profesörler, doktorlar ve hukukçular niçin barikatlar diktiler? Dahası şunu da sormalıyız: Alman milleti, mutlakıyetçiliği kaldırmayan Reichstag üyelerini niçin [milletvekili] seçti? Büyük bir kısmı sosyalist veya Katolik oy pusulasına oy veren insanlardan oluşmuş ordu, kumandanlarına niçin kayıtsız şartsız sadıktı? Liberalizmin ilkelerine sadık kalmış gruplar sürekli daha fazla halk desteğini kaybederlerken başta geleni sosyal demokratlar olan liberalizm karşıtı partiler, milyonlarca insanın oyunu nasıl toplayabiliyordu? Devrimci sayıklamanın içine dalmış milyonlarca sosyalist seçmen prensler ile saray erkânının idaresine niçin razı oldu?

Büyük iş(letmeler)in Hohenzollern mutlakıyetçiliğini desteklemesinin bazı gerekçelerinin olduğunu veya Loncalar Birliği'ne bağlı tüccarlar ile gemi sa-

hiplerinin donanmanın büyümesine sempatiyle baktığını söylemek, yukarıdaki sorular için tatmin edici bir cevap değildir. Alman milletinin büyük çoğunluğu, ücretlilerden ve maaşlı insanlardan, esnaf ve zanaatkârlardan ve küçük çiftçilerden müteşekkildi. Bu insanlar seçimlerin sonucunu belirlediler; onların temsilcileri parlamentoda oturdular ve ordu saflarını doldurdular. Zengin burjuvazinin sınıf menfaatlerinin onları gerici hâle getirdiğini ortaya koyarak Alman halkının zihniyetindeki değişimi izah etme çabaları, ister "çelik tabak"[23] efsanesi kadar çocukça, isterse emperyalizmle ilgili Marksist teoriler kadar karmaşık olsun, mantıksal değildir.

[23] "*Panzerplatten*-öğretisi"; Alman militarizmi ile Alman silâhlı kuvvetlerinin büyümesi eğiliminin, kârlarını genişletmeye istekli ağır sanayilerin entrikalarının bir sonucu olduğunu ileri sürdü. Karşılaştırma için bkz. s. 132–133.

İkinci Bölüm

Milliyetçilik

C. Devletçilik

1. Yeni Zihniyet

Son yüzyıllık tarihteki en önemli olay liberalizmin devletçilikle yer değiştirmesidir.

Devletçilik iki şekilde ortaya çıkar: Sosyalizm ve müdahalecilik. Bireyi kayıtsız şartsız devlete, yani zorlama ve tazyikin sosyal aracına tâbi kılma amacı, her ikisinde de ortaktır.

Devletçilik de –ilk zamanlardaki liberalizm gibi– Batı Avrupa'da ortaya çıktı ve ancak ondan sonra Almanya'ya geldi. Devletçiliğin yerli Alman köklerinin Fichte'nin sosyalist ütopyasında ve Schelling ve Hegel'in sosyolojik öğretilerinde bulunabileceği ileri sürülmüştür. Ne var ki bu felsefecilerin tezleri sorunlara ve sosyal ve iktisadî politikaların gayelerine o kadar yabancıydı ki onlar, siyasî meseleleri doğrudan doğruya etkileyemediler. Pratik siyaset Hegel'in "Devlet, etik ideanın gerçekliğidir; sağlam irade açıklaması ve kendisine ilham verilmiş olması *sıfatıyla*, bizzat bilen ve düşünen, bildiğini ve bildiği sürece yapan etik akıldır" iddiasından veyahut da onun "Devlet, bilinçlilik onun [bilincin] evrenselliğine ilişkin bilinçliliğe yükseltildikten sonra hassaten kendini bilen sağlam iradenin gerçekliği olduğu sürece tamamıyla rasyoneldir"[24] özdeyişinden ne yarar sağlayabilirdi?

Devletçilik devlete vatandaşlara rehberlik etme ve onları vesayet altında tutma görevini verir. Bireyin eylemde bulunma özgürlüğünü sınırlandırmayı amaçlar. Onun kaderini belirlemeye ve bütün inisiyatifleri tek başına hükümete tevdi etmeye uğraşır. Devletçilik Almanya'ya Batı'dan geldi.[25] Saint Simon,

[24] Hegel, *Philosophy of Right*, (İng. çev.) T. M. Knox (Oxford, 1942), s. 155-156.

[25] Hayek, "The Counter-Revolution of Science," *Economica*, VIII, 9–36, 119–150, 281–320.

Owen Fourier, Pecqueur, Sismondi, Auguste Comte, onun temellerini attı. Lorenz von Stein bu yeni öğretiler hakkında kapsamlı bilgiyi Almanlara getiren ilk yazardı. Onun *Socialism and Communism in Present-Day France* adlı kitabının ilk baskısının 1842'de ortaya çıkışı Marksizm öncesi Alman sosyalizmindeki en önemli olaydı. Hükümetin iş (âlemine), emek düzenlemesine ve sendikacılığa[26] müdahalesinin unsurları da Almanya'ya Batı'dan geldi. Amerika'da, Frederick List, Alexander Hamilton'ın korumacı teorilerinden haberdar hâle geldi.

Liberalizm, Alman entelektüellerine Batılı siyasî fikirleri saygıdan ileri gelen huşuyla özümsemeyi öğretmişti. Şimdi onlara göre liberalizm zaten geride bırakılmış; hükümetin iş (âlemin)e müdahalesi eski moda liberal ortodokslukla yer değiştirmişti ve kaçınılmaz bir şekilde sosyalizme yol açacaktı. Geri kalmış gözükmek istemeyen kimse "sosyal", yani ya müdahaleci ya da sosyalist hâline gelmeliydi. Yeni fikirler ancak biraz zaman geçtikten sonra başarılı olur; entelektüellerin daha geniş bir katmanına erişmeden önce yıllar geçmek zorundadır. List'in *National System of Political Economy* adlı eseri, Stein'in kitabından birkaç ay önce 1841'de basıldı. 1847'de Marx ve Engels *Communist Manifesto*'yu yazdı. 1860'ların ortalarında liberalizmin prestiji azalmaya başladı. Çok geçmeden ekonomi, felsefe, tarih ve yargıyla ilgili üniversite okutmanları/öğretim görevlilileri liberalizmi karikatür şeklinde gösteriyorlardı. Sosyal bilimciler İngiliz serbest ticareti ile *laissez faire (bırakınız yapsınlar)*'in duygu yüklü eleştirisinde birbirinden geri kalmadılar; felsefeciler, faydacılığın "borsa simsarı" etiğinden, aydınlanmanın yapaylığından ve özgürlük fikrinin olumsuzluğundan söz ettiler; hukukçular demokratik ve parlamenter kurumların paradoksunu ortaya koydular ve tarihçiler Fransa ve Büyük Britanya'nın ahlâkî ve siyasî çürümesiyle ilgilendiler. Diğer taraftan, öğrenciler I. Frederick William'dan –asilzâde sosyalistten– I. William'a –sosyal güvenlik ve emek yasalarının büyük Kayzerine- kadar "Hohenzollernlerin sosyal krallığı"na hayran kalmayı öğrendiler. Sosyal demokratlar Batı'nın "zengin demokrasisi"ni ve "sözde özgürlüğü"nü küçümsediler ve "burjuva iktisadı"nın öğretileriyle alay ettiler.

Profesörlerin sıkıcı ukalâlığı ve sosyal demokratların palavracı nutku eleştirel insanları etkilemede başarısız oldu. Elit, devletçilik için başka insanlar sayesinde fethedildi. İngiltere'den Carlyle, Ruskin ve İhtiyatlıların (*Fabians*[27]), Fransa'dan dayanışmacılığın (solidarism) fikirleri sızdı. Bütün inançların kiliseleri koroya katıldı. Romanlar ve şiirler devlete ilişkin yeni öğretinin propagandasını yaptı.

---

[26] Adolf Weber (*Der Kampf zwischen Kapital und Arbeit*, 3. ve 4. Baskılar, Tübingen, 1921, s. 68) Alman sendikacılığıyla ilgilenirken oldukça doğru bir şekilde şöyle demektedir: "Şekil ve ruh ...dışarıdan geldi."

[27] Fabian, (1) oyalama, geciktirme ve yıpratma ile zafere/başarıya ulaşmaya çalışan, yıpratma politikası taraftarı (bu tarzda Hannibal'i yenen Roma generali *Quintus Fabius Maximus*'a izafeten), (2) İngiltere'de ılımlı sosyalist *Fabian Society* üyesi ve taraftarı. Burada Fabian'ın ikinci anlamı kastedilmektedir, ç.n.

Shaw ile Wells, Spielhagen ile Gerhart Hauptmann ve daha az yetenekli diğer yazarlar topluluğu, devletçiliğin yaygınlaşmasına katkıda bulundular.

2. Devlet

Devlet esas itibariyle zorlama ve tazyikin bir aracıdır. Onun faaliyetlerinin ayırt edici özelliği, zor tatbik etmek veya zor tehdidi yoluyla insanları davranmak isteyeceklerinden başka türlü davranmaya zorlamaktır.

Ne var ki, zorlama ve tazyikin her aracı bir devlet olarak adlandırılmaz. Ancak –en azından belirli bir süre- kendi gücü sayesinde varlığını sürdürmek için yeteri kadar güçlü olan genellikle bir devlet olarak adlandırılır. Göreli olarak güçlerinin zayıflığından dolayı başka örgütlenmelerin güçlerine belirli bir süre başarılı bir şekilde karşı koyma ihtimâli olmayan bir hırsızlar çetesi, bir devlet olarak adlandırılmayı hak etmez. Devlet, bir çeteyi ya ezecek ya da hoş görecektir. Birinci durumda çete bir devlet değildir zira onun bağımsızlığı ancak kısa bir süre sürmektedir. İkinci durumda da bu çete bir devlet değildir zira kendi ayaklarının üzerinde durmamaktadır. İmparatorluk Rusya'sının [Yahudilere karşı, ç.n.] katliam çeteleri, bir devlet değildi zira ancak hükümetin göz yummasına bağlı olarak öldürebildiler ve yağma yapabildiler.

Devlet mefhumunun bu şekilde sınırlandırılması bizleri doğrudan doğruya devlet toprağı ve egemenliği kavramlarına götürmektedir. Kendi ayaklarının üzerinde durma, yeryüzünde [zorlama] aygıtının işleyişinin başka örgütlenmenin müdahalesiyle sınırlandırılmadığı bir mekânı ima eder; bu mekân, devletin toprağıdır/ülkesidir. Egemenlik (*suprema potestas*, en yüksek güç), örgütlenmenin kendi ayaklarının üzerine durmasına işaret eder. Topraksız bir devlet boş bir kavramdır. Egemenlik olmaksızın bir devlet anlam bakımından bir çelişkidir.

Komutasında/yönetiminde bulunan kimselerin zorlama ve tazyiki uyguladığı ilkelerden müteşekkil külliyeye de hukuk adı verilmektedir. Yine de devletin ayırt edici özelliği haddizatında bu kurallar değildir, bilakis şiddetin tatbik edilmesi veya şiddet tehdididir. Yöneticileri kendilerince o an uygun gibi gözüken her şeyi yapmak için sadece bir tek kuralı benimsedikleri bir devlet, hukuksuz bir devlettir. Bu tiranların "iyiliksever" olup olmadıkları önemli değildir.

Hukuk terimi ikinci bir anlamda da kullanılır. Egemen devletlerin karşılıklı ilişkileriyle ilgili olarak açık bir biçimde veya üstü kapalı olarak neticelendirdikleri antlaşmalardan ibaret külliyeyi biz milletlerarası hukuk olarak adlandırıyoruz. Ne var ki, başka devletlerin böyle antlaşmaların neticelendirilmesi yoluyla onun varlığını tanımış olması bir örgütlemenin devlet olması için zorunlu değildir; gerekli olan bir toprakta egemen olma keyfiyetidir, formalitelerden değildir.

Devlet makinesini elinde tutan insanlar başka işlevler, görevler ve faaliyetler de üstlenebilirler. Hükümet okullara, demiryollarına, hastanelere ve yetim yurt-

larına sahip olabilir ve bunları işletebilir. Böyle faaliyetler bir devlet kavramsallaştırması için sadece tâli şeylerdir. Kabul ettiği başka işlevler ne olursa olsun devlet, her zaman tatbik edilen zorlama ve tazyikle ayırt edilir.

İnsan tabiatıyla birlikte düşünüldüğünde görülüyor ki devlet zorunlu ve kaçınılmaz bir kurumdur. Devlet, eğer uygun bir şekilde yönetilirse, toplumun, beşerî işbirliğinin ve medeniyetin temelidir. İnsanın beşerî mutluluğunu ve refahını artırmaya yönelik çabalarındaki en yararlı ve kullanışlı araçtır. Ama devlet sadece ve sadece bir araçtır, nihaî hedef değil. Tanrı değildir. Zorlama ve tazyikten ibarettir; polis kuvvetidir.

Devletçilikle ilgili mitolojiler ile metafizik, onları gizemli hâle getirmede başarılı olduğu için bu apaçık gerçekler üzerinde durmak zorunlu olmuştur. Devlet bir beşerî kurumdur, insanüstü bir varlık değil. "Devlet"ten söz eden kimse zorlama ve tazyiki kasteder. Bu konuyla ilgili bir yasa olmalı diyen birisi, hükümetin silâhlı kuvvetleri insanları yapmak istemedikleri şeyi yapmaya veya hoşlandıkları şeyi yapmamaya zorlamalı demek ister. Bu yasa daha iyi uygulanmalı diyen birisi, polisin insanları bu yasaya itaat ettirmek için zor kullanmasına işaret eder. "Devlet Tanrıdır" diyen birisi, askerî birlikleri ve hapishaneleri tanrılaştırır. Devlete tapınma, güce tapınmadır. Medeniyete yetersiz, ahlâksız ve kötü insanlardan müteşekkil bir hükümetten daha tehlikeli bir tehdit yoktur. İnsanoğlunun her zaman mukavemet etmek zorunda kaldığı en kötü belâlar, kötü hükümetlerin eseriydi. Devlet, tarih boyunca *fesadın ve felâketin asıl kaynağı* olabilir ve çoğu kere olmuştur da.

Zorlama ve tazyik aracı her zaman ölümlü insanlar tarafından işletilir. Yöneticilerin hem yeterlilikte hem de adâlette kendi çağdaşlarına ve hemcinsi vatandaşlarına üstün gelmiş oldukları [örnekler] tekrar tekrar vukuu bulmuştur. Ama bunun tersine de bol miktarda örnek vardır. Hükümet üyeleri ile onun yardımcılarının halktan daha zeki oldukları ve onların birey için iyi olan şeyi onlardan daha iyi bildikleri şeklindeki devletçilik tezi, tamamen mantık dışıdır. Führerler ve Duçeler ne Tanrıydılar ne de Tanrının vekilleri.

Devlet ve hükümetin asıl ayırt edici özellikleri onların özel/istisnaî yapısı ve anayasalarına bağlı değildir. Bu, hem despotik hem de demokratik hükümetler için geçerlidir. Demokrasi de ilâhî değildir. Biz daha sonra toplumun demokratik hükümetten elde ettiği faydalarla ilgileneceğiz. Ama bu avantajlar ne kadar büyük olursa olsun asla unutulmamalı ki, çoğunluklar yanlış yapma ve hayâl kırıklığına uğramaya karşı krallardan ve diktatörlerden daha az savunmasız değildir. Çoğunluk tarafından bir hakikatin doğru addedilmesi, onun doğruluğunu ispatlamaz. Çoğunluk tarafından bir politikanın elverişsiz olarak görülmesi, onun elverişsiz olduğunu göstermez. Çoğunluğu oluşturan bireyler, tanrılar ve onların ortak kararları da zorunlu olarak tanrısal kararlar değildir.

3. Liberalizmin Siyasî ve Sosyal Öğretileri

İnsanların sosyal işbirliğinin zorlama veya tazyik olmaksızın elde edilebileceğini telkin eden bir düşünce okulu vardır. Anarşizm, içinde bütün insanların işbirliğinden derilebilecek avantajları fark edecekleri ve toplumun idamesinin gerektirdiği her şeyi gönüllü olarak yapmaya ve topluma zararlı her türlü eylemden gönüllü olarak vazgeçmeye hazır olacakları bir sosyal düzenin kurulabileceğine inanır. Ama anarşistler iki hakikati göz ardı ederler. Zihinsel kabiliyetleri toplumun onlara getireceği faydaların hepsini kavrayamayacak kadar sınırlı olan insanlar vardır. Ve beşer tabiatları, topluma zararlı eylemler vasıtasıyla bencil avantajlar peşinde koşmanın ayartmasına karşı duramayacak kadar zayıf olan insanlar bulunmaktadır. Anarşik bir toplum her bireyin insafına karşı korumasız olacaktır. Her aklı başında yetişkinin sosyal işbirliğinin iyiliğini fark etme ve buna uygun olarak davranma yeteneğine doğuştan haiz olduğunu kabul edebiliriz. Öte yandan, şüphesiz, çocuklar, yaşlılar ve deliler vardır. Sosyallik karşıtı davranışlar sergileyen bir kimsenin zihinsel olarak hasta olduğu ve tedaviye ihtiyacı bulunduğu değerlendirilmesine katılabiliriz. Ama hepsi tedavi edilmediği ve çocuklar ve yaşlılar/bunaklar bulunduğu sürece bu kimseler toplumu tahrip etmesinler diye bazı hizmetler sunulmalıdır.

Liberalizm anarşizmden köklü bir biçimde farklılaşır. Anarşizmin saçma kuruntularıyla ortak bir yanı yoktur. Bu noktayı vurgulamalıyız zira devletçiler bazen bir benzerlik bulmaya çalışmaktadırlar. Liberalizm devletin ortadan kaldırılmasını amaçlayacak kadar aptal değildir. Liberaller bir ölçüde zorlama ve tazyik olmaksızın sosyal işbirliği ve medeniyetin var olamayacağını tamamen kabul ederler. Hükümetin amacı, toplumun idamesine ve işleyişine zararlı eylemler planlayan kimselerin saldırılarına karşı sosyal sistemi korumaktır.

Liberalizmin esas öğretisi, sosyal işbirliğinin ve işbölümünün ancak üretim araçlarının özel mülkiyette olduğu bir sistemde, yani bir piyasa toplumunda veya kapitalizmde elde edilebileceğidir. Liberalizmin bütün diğer ilkeleri –demokrasi, bireyin kişisel özgürlüğü, konuşma özgürlüğü, basın özgürlüğü, dinsel hoşgörü, milletlerarasında barış- bu temel önermenin sonuçlarıdır. Bu ilkeler, ancak özel mülkiyete dayalı bir toplumda gerçekleştirilebilir.

Bu bakış açısından liberalizm hükümete, şiddete başvuran veya hilekâr saldırganlığa karşı tebaasının hayatını, sağlığını, özgürlüğünü ve mülkiyetini koruma görevi vermektedir.

Liberalizmin üretim araçlarında özel mülkiyeti amaçlaması, üretim araçlarının kamusal mülkiyetini, yani sosyalizmi reddettiğini ima eder. Bu yüzden liberalizm üretim araçlarının sosyalleştirilmesine karşıdır. Pek çok devletçinin yaptığı gibi liberalizmin devlete karşı düşman olduğunu veya ona kızdığını söylemek mantık-

sızdır zira liberalizm demiryollarının veya pamuklu bez fabrikalarının mülkiyetinin devlete aktarılmasına karşıdır. Eğer bir kimse sülfürik asidin iyi bir el losyonu yapmadığını söylerse aslında sülfürik aside karşı bir düşmanlığı ifade ediyor olmaz; sadece onun kullanımının sınırları hakkındaki kendi fikrini söylemiş olur.

Bu çalışmanın amacı, liberalizmin veya sosyalizmin programının bütün siyasî ve sosyal sistemler için ortak amaçları gerçekleştirmenin, yani beşerî mutluluk ve refahın sağlanmasının, daha uygun bir yolu olup olmadığını tespit etmek değildir. Biz sadece, mutlakıyetçiliğin/totalitarizmin tesis edilmesine yol açan evrimde liberalizm ile –ister sosyalist isterse müdahaleci olsun– anti-liberalizmin oynadığı rolün izini sürüyoruz. Bu yüzden, liberalizmin sosyal ve siyasî programı ile onun işleyişinin ana hatlarına özet bir biçimde göz atmakla yetinebiliriz.

Üretim araçlarının özel mülkiyette olduğu iktisadî bir sistemde piyasa, sistemin odak noktasıdır. Piyasa mekanizmasının işleyişi, tüketicilerin ihtiyaçlarını tatmin etmek için kapitalistleri ve girişimcileri doğal kaynakların, mevcut insan gücünün miktarı ve niteliği ile teknolojik bilginin izin verdiği kadarıyla iyi ve ucuz üretmeye zorlar. Eğer bu göreve lâyık değillerse, kötü veya çok pahalıya mal üretiyorlarsa veyahut da tüketicilerin en âcil bir biçimde talep ettikleri malları değil de başka malları üretiyorlarsa kaybedeceklerdir. Yöntemlerini tüketicilerin ihtiyaçlarını daha iyi tatmin etme doğrultusunda değiştirmedikleri takdirde kapitalistler ve girişimler olarak sahip oldukları konumlarını sonunda kaybedeceklerdir. Tüketiciye nasıl hizmet edileceğini daha iyi bilen başkaları onların yerini alacaktır. Piyasa toplumunda fiyat mekanizmasının işleyişi tüketiciyi hâkim hâle getirmektedir. Tüketiciler, ödedikleri fiyatlar ve yaptıkları harcamalarla üretimin hem miktarını hem de niteliğini; doğrudan doğruya tüketim mallarının fiyatlarını ve bu yolla dolaylı olarak üretimin bütün maddî faktörlerinin fiyatları ile istihdam edilenlerin ücretlerini belirlerler.

Piyasa ekonomisinde herkes kendi hemcinsine hizmet sunar ve herkese hemcinsleri tarafından hizmet edilir. Piyasa ekonomisi, hizmetlerin ve malların karşılıklı mübadelesinden, karşılıklı verme ve almadan ibaret bir sistemdir. Bu sonsuz çevrim mekanizmasında girişimciler ile kapitalistler tüketicilerin köleleridirler. Tüketiciler, kaprislerine, girişimciler ile kapitalistlerin üretime ilişkin yatırımları ile yöntemlerini uyarlamak zorunda oldukları patronlardır. Piyasa, girişimciler ile kapitalistleri seçer ve başarısız oldukları ortaya çıkar çıkmaz onları silip süpürür. Piyasa, her kuruşun bir oy verme hakkına sahip olduğu ve oy vermenin her gün devam ettiği bir demokrasidir.

Piyasanın dışında zorlama ve tazyikin sosyal aracı ve onun yöneticileri, yani hükümet caridir. Devlet ve hükümete yurt içinde ve dışında barışı muhafaza etme görevi verilir. Zira iktisadî sistem ancak barış içinde kendi hedeflerine –beşerî ihtiyaçlar ile arzuların en mükemmel şekilde tatminine- erişebilir.

Ama zorlama ve tazyik aletine kim kumanda etmelidir? Bir başka ifadeyle kim yönetmelidir? Düşünceye dayandırılan ve sonuç olarak eğer onu oluşturan insanlar ile bu insanların tatbik ettiği yöntemler yönetilenlerin çoğunluğu tarafından kabul edilmezse uzun vadede var olamayacak hükümet fikri, liberal fikriyatın temel ilkelerinden birisidir. Eğer siyasî işlerin idaresi kendilerine uymuyorsa, vatandaşlar, en sonunda şiddet içeren eylemle hükümeti alaşağı etmede ve yöneticileri daha yeterli addedilen insanlarla değiştirmede başarılı olacaklardır. Yöneticiler her zaman bir azınlıktır. Eğer çoğunluk onları düşürmeye kararlıysa onlar yerlerinde kalamazlar. Devrim ve iç savaş, halka dayalı olmayan yönetimin nihaî çaresidir. Liberalizm, iç barış hatırına, demokratik hükümeti amaçlar. Bu sebeple demokrasi, devrimci bir kurum değildir. Aksine, devrimleri önlemenin en önemli aracıdır. Hükümetin çoğunluğun iradesine barışçıl biçimde uyum sağlamasını sağlayan bir sistemdir. Görevdeki insanlar ile onların yöntemleri milletin çoğunluğuna artık hoş gelmediğinde onlar –bir sonraki seçimde- görevlerinden alınacak ve başka insanlar ve başka sistemle yer değiştireceklerdir. Demokrasi, ülkede ve vatandaşlar arasında barışı korumayı amaçlar.

Liberalizmin amacı, bütün insanların barışçıl işbirliğidir. Liberalizm, milletler arasında da barışı amaçlar. Her yerde üretim araçlarının özel mülkiyeti var olduğunda ve kanunlar, mahkemeler ve yönetim yabancılar ile vatandaşlara eşit şartlarda muamele ettiklerinde bir ülkenin sınırlarının çizilip çizilmediği çok da önemli değildir. Kimse fetihten fayda sağlayamaz zira çok sayıda insan savaşmaktan kaynaklanan zararlardan dolayı acı çeker. Savaş artık kâr etmez; saldırganlık için bir saik yoktur. Her toprağın nüfusu hangi ülkeye ait olmak istediğini belirlemede ve kendi devletini kurmayı tercih edip etmemekte özgürdür. Bütün milletler barışçıl bir biçimde bir arada yaşayabilir zira hiçbir millet kendi devletinin genişliğiyle ilgili değildir.

Doğal olarak bu, barış ve demokrasinin son derece soğukkanlı ve ihtiraslı olmayan bir gerekçesidir. Faydacı bir felsefenin neticesidir. Doğal hukukun metafiziğinden ve insanın doğal ve vazgeçilemez haklarından uzak olduğu gibi; kralların ilahî hakkına ilişkin mistik mitolojiden de çok uzaktır. Bu düşünce, müşterek fayda mülâhazalarına dayandırılmaktadır. Özgürlük, demokrasi, barış ve özel mülkiyet; beşerî mutluluk ile refahı teşvik etmenin en iyi aracı oldukları için iyi olarak addedilir. Liberalizm, insan için korku ve ihtiyaçtan uzak bir hayatı güvence altına almayı amaçlar. Hepsi bu [kadar].

Yaklaşık 19. Yüzyıl'ın ortasında liberaller, planlarının hayata geçmesinin arifesinde olduklarına ikna olmuşlardı. Bu bir yanılgıydı.

4. Sosyalizm

Sosyalizm, üretim araçlarının kamusal mülkiyetine dayalı sosyal bir sistemi amaçlar. Sosyalist bir toplulukta bütün maddî kaynaklar, hükümetin mülkiye-

tinde ve tasarrufundadır. Bu, hükümetin tek işveren olduğunu ve hiç kimsenin hükümetin ona verdiğinden daha fazlasını tüketemeyeceğini ima eder. "Devlet sosyalizmi" terimi fazla şişirilmiştir; sosyalizm zorunlu olarak her zaman devlet sosyalizmidir. Bugünlerde sosyalizmin revaçta olan eşanlamlısı planlamadır. 1917'ya kadar komünizm ve sosyalizm genellikle eşanlamlı olarak kullanıldılar. *Komünist Manifesto*, farklı Milletlerarası İşçi Dernekleri'nde bir araya gelmiş bütün sosyalist partilerin sosyalizmin ebedi ve değiştirilemez olarak gördüğü ve hâla böyle görmeye devam ettikleri Marksist sosyalizmin temel dokümanı olmayı hak etmektedir. Rus Bolşevikliğinin hâkimiyetinden bu yana pek çok insan, komünizm ve sosyalizm arasında bir ayrıma gittiler. Ama bu farklılaştırma sadece siyasî taktiklere işaret eder. Bugünkü komünistler ve sosyalistler, bir tek, her ikisi için de ortak hedeflerin gerçekleştirilmesi için tatbik edilmesi gereken yöntemlerde anlaşamazlar.

Alman Marksist sosyalistleri kendi partilerini sosyal demokratlar olarak adlandırdılar. Sosyalizmin demokratik hükümetle bağdaşır olduğuna –hatta demokrasi programının ancak sosyalist bir toplulukta bütünüyle gerçekleştirilebileceğine- inanıldı. Batı Avrupa ve Amerika'da bu fikir hâlâ geçerlidir. 1917'den bu yana gerçekleşen olayların ortaya koymuş olduğu bütün deneyimlere rağmen çok sayıda insan, inatla, gerçek demokrasinin ve gerçek sosyalizmin aynı şey olduğu inancına bağlanırlar. –Mutlak baskının klâsik ülkesi- Rusya, sosyalist olduğu için demokratik olarak telâkki edilmektedir.

Bununla birlikte Marksistlerin demokratik kurumlara ilişkin sevgisi sadece bir manevraydı, kitleleri kandırmak için göstermelik bir hileydi.[28] Sosyalist bir toplulukta özgürlük için bir alan bırakılmamaktadır. Hükümetin bütün basımevlerine sahip olduğu yerde basın özgürlüğü var olamaz. Hükümetin tek istihdam edici olduğu ve herkese yerine getirmesi gereken görevleri dağıttığı bir yerde meslek seçimi veya ticaret özgürlüğü var olamaz. Hükümetin bir kimsenin çalışma yerini sabitleme gücüne sahip olduğu yerde yerleşme özgürlüğünden söz edilemez. Hükümetin bütün kütüphanelerin, arşivlerin, laboratuarların sahibi olduğu ve herhangi bir kimseyi araştırmalarını devam ettiremeyeceği yere gönderme hakkını elinde bulundurduğu yerde gerçek bir bilimsel araştırma özgürlüğü yeşeremez. Hükümetin sanat ve edebiyatı kimin yaratacağını belirlediği yerde sanat ve edebiyatta özgürlükten söz edilemez. Hükümetin kendi sağlığına zararlı bir iklim doğrultusundaki herhangi bir muhalifi ortadan kaldırma veya ona, onun gücünü aşan ve onu fiziksel ve entelektüel olarak harap eden görevler verme gücüne sahip olduğu yerde ne vicdan ne de ifade özgürlüğü var olabilir. Sosyalist bir toplulukta tekil vatandaş ordudaki bir askerin veya yetimler evindeki bir sakinin özgürlüğünden daha fazla özgürlüğe sahip olamaz.

[28] Bukharin, *Program of the Communists* (Bolshevist), s. 29.

Ama sosyalistler, sosyalist siyasî toplumun (commonwealth) böyle örgütlerden bu esas bakımından/yönünden farklılaştığı yani sakinlerin/ikâmet eden kimselerin hükümeti tercih etme hakkına sahip oldukları itirazını yaparlar. Ne var ki onlar, oy verme hakkının sosyalist bir devlette bir kılıf hâline geldiğini unuturlar. Vatandaşlar hükümetin sağladıklarının dışında bir bilgi kaynağına sahip değillerdir. Basın, radyo ve toplantı salonları yönetimin elindedir. Muhalif bir parti örgütlendirilemez veya fikirlerini dillendiremez. Sosyalizmde seçimler ile plebisitlerin gerçek anlamını görmek/keşfetmek için sadece Rusya ve Almanya'ya bakmalıyız.

İktisadî işlerin sosyalist bir hükümet tarafından yönetimi, parlamenter kurulların oyuyla veya vatandaşların kontrolüyle gözden geçirilemez. İktisadî girişimler ve yatırımlar uzun dönemler için planlanır. Hazırlık ve uygulama için yıllara ihtiyaç duyar; meyvelerini çok geç verir. Mayıs'ta resmen kabul edilmiş bir ceza yasası, kazasız belâsız Ekim'de lağvedilebilir. Atanmış bir dışişleri bakanı, birkaç ay sonra görevden uzaklaştırılabilir. Ama endüstriyel yatırımlar vaktiyle başlatılmışsa başarılı olana kadar girişime sadık kalmak ve kâr ediyor gözüktüğü sürece kurulan/dikilen fabrikayı sömürmek zorunludur. Orijinal planı değiştirmek israf olacaktır. Bu, zorunlu olarak, hükümet personelinin kolayca kapı dışarı edilemeyeceğini ima eder. Planı yapanlar onu uygulamalıdırlar. Onlar daha sonra ortaya çıkarılan planı yürütmelidirler zira başkaları bu planların uygun bir tarzda yönetimi için sorumluluk üstlenemez. Vaktiyle meşhur dört –ve beş– yıllık planlarda anlaşmış halk, neredeyse, sistemi ve sadece –planlanmış yatırımlardan istifade edilmesi gereken- dört veya beş yıl boyunca değil takip eden yıllar boyunca da hükümet personelini değiştirme hakkını terk etmektedir. Sonuç olarak, sosyalist bir hükümet, belirsiz bir süre boyunca görevde kalmalıdır; bundan böyle, milletin iradesinin uygulayıcısı değildir; onun eylemleri, artık halka uygun gelmiyorsa hatırı sayılır zarar vermeksizin görevden uzaklaştırılamaz; geri alınamaz yetkilere sahiptir; halkın üzerinde bir otorite hâline gelir; kendiliğinden topluluk adına düşünür ve eylemde bulunur ve dışarıdakilerin "onun özel işi"ne karışmasını hoş görmez.[29]

Kapitalist bir ekonomide girişimci, piyasaya ve tüketicilere bağımlıdır. Alım yapma ve almaktan vazgeçme yoluyla tüketicilerin ona gönderdiği emirlere uymalıdır ve sayesinde tüketicilerin onu sorumlu tuttukları vesayet belli bir saatte geri alınabilir. Her girişimci ve üretim araçlarının mâliki, tüketicilerin isteklerine boyun eğerek kendi sosyal işlevlerini her gün ayarlamalıdır/uyarlamalıdır.

Sosyalist ekonominin yönetimi, kendisini bir piyasanın işleyişine uyarlama zorunluluğu altında değildir, tam bir tekele sahiptir, tüketicilerin isteklerine bağımlı değildir. Neyi yapması gerektiğine tek başına karar verir. Tüketicilere iş

[29] Hayek, *Freedom and the Economic System* (Chicago, 1939), s. 10 vd.

adamlarının hizmet ettikleri gibi hizmet vermez. Babanın kendi çocuklarının veya bir okul müdürünün öğrencilerinin geçimini sağladığı gibi onların geçimini sağlar. Tüketicileri çekmek isteyen bir iş adamı değil de lütuflarını bahşeden bir otoritedir. Satıcı, kendi dükkânını seçtiği için tüketiciye teşekkür eder ve ona tekrar gelmesini söyler. Ama sosyalistler der ki: Hitler'e minnettar ol! Stalin'e teşekkür et! Güzel ve uysal ol! O zaman o yüce insan da sana kibar olacaktır.

Yönetimin demokratik kontrolünün birincil aracı bütçedir. Eğer parlamento bir tahsisat ayırmamışsa ne bir memur atanabilir ne de bir kalem satın alınabilir. Hükümet harcanan her kuruşun hesabını vermelidir. Tahsisatı aşmak veya parlamentonun belirlediği amaçlardan başka amaçlar için kullanmak yasal değildir. Böyle sınırlandırmalar, fabrikaların, madenlerin, çiftliklerin ve ulaşım sistemlerinin yönetimi için uygulanabilir değildir. Onların harcamaları, o anın değişen şartlarına uyarlanmalıdır. Yabanî otları ayıklamak veya demiryollarından karları temizlemek için ne kadar harcama yapılması gerektiğini önceden belirleyemezsiniz. Bu, şartlara göre o anda belirlenmelidir. Halkın temsilcileri vasıtasıyla bütçe kontrolü, yani demokratik hükümetin en etkin silâhı sosyalist bir devlette ortadan kaybolur.

Bu yüzden sosyalizm demokrasinin çözülmesine yol açmak zorundadır. Tüketicilerin hâkimiyeti ve piyasa demokrasisi, kapitalist sistemin ayırt edici özellikleridir. Onların siyasetteki muadili halkın egemenliği ve hükümetin demokratik kontrolüdür. Pareto, Georges Sorel, Lenin, Hitler ve Mussolini; kapitalist bir yöntem olduğu gerekçesiyle demokrasiyi suçlamakta haklıydılar. Kapitalizmden planlamaya doğru atılan her adım, bizleri, zorunlu olarak mutlakıyetçilik ve diktatörlüğe doğru bir adım daha yaklaştırır.

Bunu anlamak için yeteri kadar istekli sosyalizm taraftarları bize, özgürlük ve demokrasinin kitleler için değersiz olduğunu söylerler. Halk, der onlar, gıda ve barınma ister; muktedir babacan bir otoriteye başvurarak daha fazla ve daha iyi ekmek elde etmek için özgürlük ve kendi kaderini tayin etmeden feragat etmeye hazırdır. Buna eski liberaller, sosyalizmin kitlelerin hayat standardını iyileştirmeyeceği, aksine kötüleştireceği zira sosyalizmin kapitalizmden daha az verimli bir üretim sistemi olduğu şeklinde bir cevap vermeyi alışkanlık hâline getirmişlerdi. Ama bu cevap da sosyalizm taraftarlarının sesini kesmeye yetmedi. Evet, onların pek çoğu, sosyalizmin herkes için zenginliğe değil de, genellikle, daha küçük bir zenginlik üretimine sebep olacağı, yine de kitlelerin kederlerini hemcinsleri vatandaşlarla paylaşacakları ve daha yoksulların kıskanacakları daha zengin sınıflar olmayacağı için sosyalist sistemde daha mutlu olacakları cevabını verdiler. Sovyet Rusya'nın aç ve sefil işçileri, der onlar bize, Rusya standartlarında karşılaştırıldığında lüks şartlar altında yaşayan Batı'nın işçilerinden binlerce kere daha neşelidirler; yoksullukta eşitlik, lüksü, ortalama insandan daha fazla teşhir edebilen insanların var olduğu refahtan/esenlikten daha tatmin edici bir durumdur.

Böyle tartışmalar asıl noktayı kaçırdığı için yararsız tartışmalardır. Sosyalist yönetimin sözde avantajlarını tartışmak boşunadır. Tam sosyalizm, asla hayata geçirilemez, katiyen bir üretim sistemi değildir, kaos ve hayâl kırıklığına yol açar.

Sosyalizmin temel sorunu iktisadî hesaplama sorunudur. İşbölümüne dayalı bir sistemdeki üretim ve bu sayede gerçekleşen sosyal işbirliği, hedefleri elde etmenin düşünülebilir ve muhtemel farklı yollarıyla, talep edilen harcamaların hesaplanmasının yöntemlerini gerektirmektedir. Kapitalist sistemde piyasa fiyatları bu hesaplamanın birimleridir. Ama bütün üretim faktörlerinin devlete ait olduğu bir sistemde piyasa ve bu yüzden de bu faktörlerin fiyatları yoktur; dolayısıyla, sosyalist bir topluluğun yöneticilerinin hesaplama yapması imkânsız hâle gelir. Yöneticiler, planlıyor ve elde ediyor oldukları şeyin akla uygun olup olmadığını bilemezler. Gözden geçirilen çeşitli üretim yöntemlerinin hangisinin daha avantajlı olduğunu bulmanın bir yolunu bulamazlar. Üretimin farklı maddî faktörleri ile farklı hizmetlerin nitelikleri arasında gerçek bir karşılaştırma ölçütüne ulaşamazlar; bu yüzden, tahmin edilen çıktılar için gerekli harcamaları karşılaştıramazlar. Böyle karşılaştırmalar ortak bir birime ihtiyaç duyar. Ve piyasanın fiyat sisteminin sağladığı türden bir ortak birim mevcut değildir. Sosyalist yöneticiler, yeni bir demiryolu hattının inşasının yeni bir karayolunun inşasından daha avantajlı olup olmadığını bilemezler. Ve eğer onlar bir demiryolunun inşasına vaktiyle karar vermişlerse muhtemel pek çok rotanın hangilerini kapsaması gerektiğini bilemezler. Özel mülkiyet sisteminde bu türden sorunları çözmek için parasal hesaplamalar kullanılır. Ama sosyalist sistemde harcamaların çeşitli sınıfları ile gelirlerin aynı şekilde farklı sınıfları arasında karşılaştırma yapılabilen bu türden bir hesaplama mümkün değildir. Nitelikli ve nitelikli olmayan emeğin çeşitli türlerinin, demirin, kömürün, farklı türden yapı malzemelerinin, makinenin ve demiryolu yapımı, onarımı ve işletimi için gerekli olan başka her şeyin miktarlarını ortak bir birime indirgemek imkânsızdır. Ama böyle ortak bir birim olmaksızın bu planları iktisadî hesaplamaların konusu yapmak mümkün değildir. Planlama, dikkate almamız gereken bütün mal ve hizmetlerin paraya indirgenebilmesini gerektirmektedir. Sosyalist bir topluluğun yönetimi, sisle kaplı yıldızlarla ve bir pusulanın veya denizciliğe ait başka bir yönlendirme aracının yardımı olmaksızın okyanusu aşmak zorunda kalmış bir gemi kaptanının konumuna benzer bir konumda olacaktır.

Evrensel bir üretim biçimi olarak sosyalizm, sosyalist bir sistemde iktisadî hesaplamalar yapmak imkânsız olduğundan, uygulanabilir değildir. İnsanoğlunun tercihi, iki iktisadî sistem arasında değil, kapitalizm ile kaos arasındadır.

5. Rusya ve Almanya'da Sosyalizm

Rus Bolşevikleri ile Alman Nazilerinin, sosyalizmi bir programdan gerçekliğe dönüştürmeye yönelik çabaları, sosyalizmdeki iktisadî hesaplama sorununun

üstesinden gelmemiştir. Bu iki sosyalist sistem büyük bir bölümü hâlâ bir piyasa ekonomisine bağlı bir dünyada çalışıyor. Bu sosyalist sistemlerin yöneticileri, kararlarına, yurt dışında belirlenmiş fiyatlara dayalı olarak aldıkları hesaplamaları temel aldılar. Bu fiyatların yardımı olmaksızın onların kararları amaçsız ve plansız olacaktı. Ancak bu fiyat sistemine gönderme yaptıkları sürece hesap yapabilirler, muhasebe kaydı tutabilirler ve planlarını hazırlayabilirler. Zihnimizde bu gerçekle birlikte çeşitli sosyalist yazar ve siyasetçinin, bir veya birkaç ülkede sosyalizmin yine de gerçek sosyalizm olmadığı ifadesine katılabiliriz. Doğal olarak bu kimseler, iddialarına tamamen farklı bir anlam yüklemekte; sosyalizmin bütün iyiliklerinin ancak bütün dünyayı kapsayan sosyalist bir toplulukta derlenip toplanabileceğini söylemeye çalışmaktadırlar. Buna karşın, bu iddia sahiplerinin dışındakiler/bizler, dünyanın büyük bir bölümünde tatbik edilirse sosyalizmin kesinlikle tam bir kaosa yol açacağını fark etmelidirler/etmeliyiz.

Sosyalizmin Alman ve Rus sistemleri, hükümetin üretim araçlarının tam bir kontrolüne sahip olması bakımından aynı özelliğe sahiptir; neyin, nasıl üretileceğine karar verir; tüketimi için herkese tüketim mallarından bir hisse dağıtır. Eğer başka türlü olsaydı bu sistemlerin sosyalist olarak adlandırılmasına gerek kalmazdı.

Ama –sosyalizmin temel özellikleriyle ilgili değilse de– iki sistem arasında bir farklılık vardır.

Sosyalizmin Rus tarzı tamamen bürokratiktir. Bütün iktisadî girişimler, ordu veya posta sistemi yönetimi gibi hükümet daireleridir. Her fabrika, mağaza veya çiftlik, daha üst merkezî örgütlenmeyle bir posta ofisinin posta genel müdürünün ofisiyle olan ilişkisinde olduğuna benzer bir konumda birbirine bağlıdır.

Sosyalizmin Alman tarzı (görünüş itibariyle ve ismen) üretim araçlarında özel mülkiyeti muhafaza ettiği ve mutat fiyatları, ücretleri ve piyasaların dış görünümünü saklı tuttuğu için Rus tarzından farklılık arz eder. Bununla birlikte artık girişimciler değil de sadece mağaza yöneticileri (*Betriebsführer*) vardır. Bu mağaza yöneticileri alım ve satım yapar, işçilere ücret öder ve borç sözleşmesi imzalar ve faiz ile yıpranma payı/amortisman öderler. Emek piyasası yoktur; ücretler ve maaşlar hükümet tarafından sabitlenir. Hükümet mağaza yöneticilerine neyi, nasıl üreteceğini, kimden, kaça alım yapacağını ve kime, kaça satacağını söyler. Hükümet, kapitalistlerin kime ve hangi şartlar altında fonlarını emanet etmesi ve emekçilerin nerede ve kaça çalışması gerektiğini kararnameyle belirler. Piyasa mübadelesi bir aldatmacadan ibarettir. Bütün fiyatlar, ücretler ve faiz oranları merkezî bir otorite tarafından sabitlenir. Onlar sadece görünürde fiyatlar, ücretler ve faiz oranlarıdır; gerçekte ise hükümetin emirleri şeklindeki miktar ilişkileriyle ilgili hükümlerden ibarettir. Üretimi, tüketiciler değil de hükümet yönlendirir. Bu, kapitalizm kılığındaki sosyalizmdir. Kapitalist piyasa

ekonomisinin bazı etiketleri muhafaza edilir ama bunlar, gerçek bir piyasa ekonomisindeki anlamlarından tamamen farklı şeyler anlamına gelir.

Her bir ülkedeki kalıbın yürütülmesi, başka kalıbın bazı imtiyazlarına izin verilmediği, bu anlamda çok katı olunduğu anlamına gelmez. Almanya'da da doğrudan doğruya hükümet memurları tarafından yönetilen fabrikalar ve mağazalar vardır; özellikle, millî bir demiryolu sistemi mevcuttur; hükümete ait maden işletmeleri, millî telgraf ve telefon hatları bulunmaktadır. Bu kurumların çoğu, Alman militarist rejimi altındaki bir önceki hükümetler tarafından gerçekleştirilen millîleştirmenin kalıntılarıdır. Diğer taraftan, Rusya'da bazı görünüşte bağımsız mağazalar ve terk edilmiş çiftlikler vardır. Bu istisnalar [söz konusu] iki sistemin genel ayırt edici özelliklerini değiştirmez.

Rusya'nın bürokratik tarzı ve Almanya'nın *Betriebsführer* tarzını kabul etmesi bir kaza eseri değildir. Rusya, dünyadaki en geniş ülkedir ve seyrekçe iskân edilmiştir. Onun sınırları içinde en zengin kaynaklar vardır. Doğal olarak başka bir ülkeden çok daha iyi teçhiz edilmiştir. Kendi nüfusunun refahına çok fazla zarar vermeksizin dış ticaretten feragat edebilir ve iktisadî açıdan kendi kendine yeterlilik içinde yaşayabilir. Çarlığın başta kapitalist üretimin önüne koyduğu engeller olmasaydı; Bolşevik sistemin daha sonra ortaya çıkan aksaklıklarından dolayı, dış ticaret olmaksızın bile Rusya, uzunca bir süre dünyadaki en yüksek hayat standardının keyfini çıkarmış olmalıydı. Eğer yönetim iktisadî hesaplama için yabancı kapitalist ülkelerin piyasalarında sabitlenmiş fiyatları kullanabilecek ve yabancı kapitalizmin girişimleri tarafından geliştirilmiş teknikleri uygulayabilecek mevkideyse böyle bir ülkede bürokratik üretim sisteminin tatbik edilmesi imkânsız değildir. Bu şartlar altında sosyalizm sadece tam bir kaosa yol açmayacak, aynı zamanda, aşırı fakirliğe de sebep olacaktır. Birkaç yıl önce Ukrayna'da, yani Avrupa'nın en verimli toprağında milyonlarca insan mübalâğasız açlıktan öldü.

Büyük ölçüde sanayileşmiş bir ülkede şartlar farklıdır. Bariz bir şekilde sanayileşmiş bir ülkenin ayırt edici özelliği, bu ülkenin nüfusunun büyük ölçüde ithal edilmiş gıda ve hammaddeye bağlı yaşamak zorunda olmasıdır. Esas itibariyle ithal etmiş olduğu hammaddelerden üretmiş olduğu mamül malların ihracatıyla bu ithalatlar için ödeme yapmak zorundadır. Onun asıl gücü fabrikalarına ve dış ticaretine dayanır. Endüstriyel üretimin verimliliğini tehlikeye atma geçimliğin temelini tehlikeye atmayla eştir. Eğer imâlathaneler daha kötü veya daha yüksek fiyatta ürünler üretiyorsa dış merkezli mallara baskın çıkmak zorunda kaldıkları dünya piyasalarında rekabet edemezler. Eğer ihracat düşerse gıda ve diğer lüzumlu şeylerin ithalatı aynı şekilde düşer; millet asıl hayat kaynağını kaybeder.

Şimdi Almanya, bariz bir şekilde endüstriyel bir ülkedir. Birinci Cihan Harbi'nin öncesindeki yıllarda Alman girişimcileri sürekli olarak ihracatlarını genişlettiklerinde durumu iyileşti. Kitlelerin hayat standardının İmparatorluk

Almanyası'ndakinden daha hızlı iyileştiği başka bir Avrupa ülkesi yoktu. Alman sosyalizmi için Rus modelini taklit etme sorunundan söz edilemezdi. Buna teşebbüs etmek Alman dış ticaret aygıtını derhal tahrip etmiş; kapitalizmin başarılarıyla pohpohlanan bir milleti hemencecik sefaletin içine sürüklemiş olacaktı. Bürokratlar dış piyasaların rekabetiyle başa çıkamazlar; ancak, zorlama ve tazyikiyle birlikte devletçe korundukları yerde neşvünema bulurlar. Bu yüzden Alman sosyalistleri, Alman sosyalizmi diye adlandırdıkları yöntemlere başvurmaya zorlandılar. Bu yöntemler, evet doğru, özel girişimcilikten çok daha az verimlidir ama Sovyetlerin bürokratik sisteminden çok daha verimlidir.

Bu Alman sistemi ilâve bir avantaja sahiptir. Alman kapitalistleri ile *Betriebsführer* yani eski girişimciler, Nazi rejiminin sonsuzluğuna inanmadılar. Aksine onlar, Hitler yönetiminin bir gün çökeceğinden ve o zaman Nazi öncesi günlerde onların mülkiyetinde bulunan imalâthanelerin mülkiyetinin kendilerine iade edileceğinden emindiler. Birinci Dünya Savaşında da Hindenburg programının neredeyse onları malından mülkünden mahrum bırakmış olduğunu ve imparatorluk hükümetinin dağılmasıyla birlikte *de facto* eski durumlarına yeniden eriştiklerini hatırlamaktadırlar. Bunun yeniden olacağına inanmaktadırlar. Sonuç olarak, görünürde mâlikleri ve mağaza müdürlerinin kendileri olduğu imâlathanelerin işletiminde çok dikkatlidirler. İsrafı önlemek ve yatırılan sermayeyi muhafaza etmek için yapabileceklerinin en iyisini yapmaktadırlar. Alman sosyalizminin askerî kuvvetler, uçaklar ve gemilerin kâfi üretimini güvence altına almasının nedeni, sadece *Betriebsführer*'in bu bencil menfaatleridir.

Sosyalizm, eğer dünya çapında bir üretim sistemi olarak tesis edilse ve bu yüzden iktisadî hesaplama yapma imkânından mahrum olsaydı, tümüyle hayata geçirilemezdi. Kapitalist bir dünya ekonomisinin ortasında bir veya birkaç ülkeyle sınırlandığında sadece verimsiz bir sistemdir. Onun hayata geçirilmesine ilişkin iki model dikkate alındığında; Alman modeli, Rus modelinden daha az verimsizdir.

6. Müdahalecilik

Bütün medeniyet bugüne kadar üretim araçlarının özel mülkiyetine dayandırılmıştır. Geçmişte medeniyet ve özel mülkiyet birbiriyle bağlantılı olmuştur. Eğer tarih bize bir şey söyleyebilseydi özel mülkiyetin ayrılmaz bir biçimde medeniyetle bağlantılı olduğunu söylerdi.

Hükümetler her zaman özel mülkiyete şüphe ile bakmıştır. Hükümetler eğilim itibariyle asla liberal değillerdir. Onun gücünü tatbik etmeyi ve ani/dolaysız etkisine karşı beşerî hayatın bütün alanlarını zapt etmeye uğraşmayı önemsemekten dolayı zorlama ve tazyik aracını eline alma, insanların tabiatındadır. Devletçilik, yöneticilerin, savaşçıların ve memurların meslekî hastalığından ibarettir. Hükümetler, ancak vatandaşlar tarafından zorlandıklarında liberal hâle gelmektedirler.

Çok eskiden bu yana hükümetler, piyasa mekanizmasının işlemesine müdahale etmeye istekli olmuştur. Onların çabaları asla ulaşılmak istenen hedeflere ulaşılmasını sağlamamıştır. İnsanlar bu başarısızlığı tatbik edilen önlemlerin verimsizliğine ve hayata geçirilmesindeki gevşekliğe atfetmeye alışmışlardı. İstenen şey, onlara göre, daha fazla enerji ve gaddarlıktı; o zaman başarı garanti edilecekti. 18. Yüzyıl'a kadar insanlar müdahaleciliğin zorunlu olarak başarısızlığa mahkûm olduğunu anlamaya başlamadılar. Klâsik iktisatçılar, piyasanın her kümesinin/parçasının kendisine uyan bir fiyat yapısına sahip olduğunu ortaya koydular. Fiyatlar, ücretler ve faiz oranları arz ve talebin karşılıklı etkisinin sonucudur. Eğer fiyat yapısı bozulursa/altüst edilirse bu –doğal- durumu düzeltmeye meyleden ve piyasada iş gören güçler vardır. Uğraştığı belirli hedefleri elde etmenin aksine hükümet kararnameleri, sadece piyasanın işleyişini bozmaya meyillidir ve tüketicilerin ihtiyaçlarının tatminini tehlikeye atar.

Ekonomi biliminin savunmasında modern müdahaleciliğin çok popüler öğretisi, ne kapitalizm ne de sosyalizm olan, iktisadî örgütlenmenin kalıcı bir formu olarak tatbiki mümkün bir iktisadî işbirliği sisteminin var olduğunu ileri sürer. Bu üçüncü sistem, mülkiyet haklarının tatbikinde emir ve yasaklarla hükümetin müdahale ettiği ama üretim araçlarının özel mülkiyette bulunduğu bir düzen olarak tasavvur edilir. Bu müdahalecilik sisteminin kapitalizmden uzak olduğu kadar sosyalizmden de uzak olduğu ileri sürülür. Ve bu sistem, her ikisinin de avantajları muhafaza edilerek ikisinde bulunan dezavantajlardan kaçınır. Devletçiliğin eski Alman okulu, Amerikan kurumsalcıları ve başka ülkelerdeki pek çok grup tarafından desteklenen müdahaleciğin iddiaları bunlardır. Müdahalecilik –Rusya ve Nazi Almanya'sı gibi sosyalist ülkeler hariç- her çağdaş hükümet tarafından tatbik edilmektedir. Müdahaleci politikaların bariz örnekleri İmparatorluk Almanyası'nın *Sozialpolitik*'i ve bugünkü Amerika'nın yeni sistem (*New Deal* [ABD'de 1930'lu yıllarda işsizlere iş bulmayı, toplumsal ve iktisadî durumu düzeltmeyi amaçlayan hükümet politikası, ç.n.]) politikasıdır.

Marksistler müdahaleciği desteklemezler. İktisat biliminin, müdahaleci önlemlerin yarattığı hayâl kırıklığı hakkındaki öğretilerinin doğruluğunu kabul ederler. Bazı Marksist teorisyenler müdahaleciliği desteklemişler ama bunu kapitalist ekonomiyi felce uğratmanın ve tahrip etmenin bir aracı olarak telâkki ettikleri ve bu yolla sosyalizmin gelişini hızlandırmayı umdukları için yapmışlardır. Diğer taraftan tutarlı ortodoks Marksistler müdahaleciği proleterlerin menfaatlerine zararlı, boş reformculuk olarak küçümserler. Sosyalist ütopyayı, kapitalizmin evrimine zarar vererek gerçekleştirmeyi ümit etmezler; aksine, ancak kapitalizmin üretken güçlerinin tam bir gelişiminin sosyalizme yol açabileceğine inanırlar. Tutarlı Marksistler, kapitalizmin *doğal* evrimi olduğuna inandıkları şeye bir müdahalede bulunmaktan kaçınırlar. Ama insicam/tutarlılık Marksistler arasında çok nadir bulunan bir niteliktir. Bu yüzden çok sayıda

Marksist parti ve Marksistler tarafından yönetilen sendika, müdahaleciliğe destekçi olma konusunda isteklidir.

Kapitalist ve sosyalist ilkelerin bir karışımı uygulanabilir bir karışım değildir. Eğer üretim araçlarının özel mülkiyette olduğu bir toplumda bu araçların bir kısmı kamusal olarak sahiplenilir ve işletilirse bu bizleri, sosyalizm ile kapitalizmi birleştiren karma bir sisteme yaklaştırmaz. Devlet veya belediyeler tarafından sahiplenilen ve işletilen girişimler, bir piyasa ekonomisinin ayırt edici özelliklerini değiştirmez. Bu girişimler; hammaddelerin, ekipman ve emeğin alıcıları ve mal ve hizmetlerin satıcıları olarak kendilerini piyasa ekonomisi şemasına uydurmak zorundadırlar. Tüketicilerin ihtiyaçları için üretim yapmayı belirleyen kanunlara tâbidirler. Kâr peşinde koşmaya veya en azından zarardan kaçınmaya çalışmak zorundadırlar. Hükümet, kamusal fonlardan çekerek fabrikaları ile mağazalarının zararlarını kapatıp bu bağımlılığı ortadan kaldırmak veya azaltmak için uğraştığında ortaya çıkan tek sonuç, bu bağımlılığın başka bir alana kaydırılmasıdır. Zararları kapatmanın aracı olarak vergiler artırılmalıdır. Ama bu vergilendirme piyasada bir etkiye sahip olacaktır. Vergilerin etki alanının kimin üzerinde kaldığına ve üretim ile tüketimi nasıl etkilediğine karar veren vergileri toplayan hükümet değil piyasa mekanizmasının işleyişidir. Kamusal olarak işletilen bu girişimlerin işleyişini hükümet değil de piyasa belirler.

Müdahalecilik sosyalizmin Alman türüyle de karıştırılmamalıdır. Piyasanın tümden ortadan kaldırılmasını amaçlamaması, özel mülkiyeti bir kılıfa ve girişimcileri mağaza yöneticilerine indirmek istememesi, müdahaleciliğin temel özelliğidir. Müdahaleci hükümet özel girişimi kaldırmayı istemez, sadece yalıtılmış müdahale önlemleriyle özel girişimin işleyişini düzenlemek ister. Bu türden önlemler, bütün üretim ve dağıtımın aygıtlarını kontrol etmeyi amaçlayan geniş kapsamlı emir ve yasaklar çerçevesinde hileler/[bir çarkın]dişlileri şeklinde tasarımlanmaz; özel mülkiyet ile piyasa ekonomisini sosyalist planlamayla değiştirmeyi amaçlamaz.

Müdahaleciliğin anlamı ile etkilerini kavramak için müdahaleciliğin iki önemli türünün -sınırlamayla müdahale ile fiyat kontrolüyle müdahalenin- işleyişini incelemek yeterlidir.

Sınırlandırma ile müdahale doğrudan doğruya üretimin piyasa ve tüketiciler tarafından belirlenen kanallardan ayrılmasını amaçlar. Hükümet ya belirli malların imalâtını ya belirli üretim yöntemini yasaklar, ya da yasaklar ve cezalar koyarak böyle yöntemleri daha zor hâle getirir. Bu yüzden beşerî ihtiyaçların tatmini için mevcut araçların bir kısmını ortadan kaldırır. Buna en iyi örnekler, ithalat resimleri ve ticaret engelleridir. Açıktır ki, bu türden bütün önlemler halkı daha zengin değil daha yoksul hâle getirir. İnsanların bilgi ve kabiliyetlerini, emek ve doğal kaynaklarını kullanabileceklerinden daha az verimli bir şekilde

kullanmalarına sebep olur. Müdahale edilmemiş piyasada piyasa güçleri, her üretim aracının insan isteklerinin en yüksek tatminini sağlayacak bir şekilde kullanmaya meylederek iş görür. Hükümetin müdahalesi, kaynakların farklı bir istihdamını beraberinde getirir ve bu yolla arzı azaltır.

Bizim burada bazı sınırlandırıcı önlemlerin –sebep olduğu arz azalışına rağmen– başka alanlardaki avantajlarıyla gerekçelendirilip gerekçelendirilemediğini sorgulamamıza; buğday üzerine konan ithalat resminin ekmek fiyatlarını artırmasının dezavantajının yerli çiftçilerin gelirindeki artışla önemsiz hâle getirilip getirilmediğini tartışmamıza gerek yoktur. Bizim amacımız için sınırlandırıcı önlemlerin zenginlik ve refahı artırmanın önlemleri olarak telâkki edilemeyeceğini, aksine harcamalardan ibaret olduğunu anlamak yeterlidir. Bu önlemler, hükümetin vatandaşlara vergi koyarak topladığı gelirlerden harcadığı sübvansiyonlar gibi, üretim politikası önlemleri değil, harcamadan ibaret önlemlerdir; zenginlik yaratan bir sistemin parçaları değil, onu tüketmenin bir yöntemidir.

Fiyat kontrolünün amacı, fiyatları, ücretleri, faiz oranlarını piyasa tarafından belirlenenden farklı bir şekilde kararnameyle belirlemektir. Gelin ilk olarak hükümetin piyasa fiyatlarından daha düşük fiyatları hayata geçirmeye uğraştığı tavan fiyatlar örneğini ele alalım.

Müdahale edilmemiş piyasada belirlenen fiyatlar arz ve talep dengesine tekabül eder. Piyasa fiyatını ödemeye hazır herkes, satın almak istediği kadar fazla alış yapabilir. Piyasa fiyatında satış yapmaya hazır herkes, satmak istediği kadar fazla satış yapabilir. Eğer hükümet –satış için elde hazır/mevcut malların miktarında mukabil/benzer bir artış olmaksızın– satın alma ve satmanın daha düşük bir fiyattan olması gerektiğini kararnameyle belirlerse ve bu yüzden potansiyel piyasa fiyatını istemeyi veya ödemeyi illegal hâle getirirse o zaman bu denge artık devam edemeyecektir. Arz değişmemesine rağmen piyasada şimdi daha fazla potansiyel alıcılar, yani daha yüksek piyasa fiyatını ödemeye gücü yetmeyecek ama daha düşük resmî orandan alış yapmaya hazır kimseler vardır. Şimdi, hükümet tarafından belirlenen fiyatı ve daha yüksek bir fiyatı ödemeye hazır olmalarına rağmen alış yapamayan potansiyel alıcılar vardır. Fiyat artık alış yapabilen potansiyel alıcılar ile alış yapamayanları ayrıştırmanın bir aracı değildir. Farklı bir eleme ilkesi gündeme gelmiştir. İlk gelenler alış yapabilirler; diğerleri bu fırsattan mahrum kalırlar. Bu tür işlerin görünen neticesi, manavlar önünde uzun kuyruklar oluşturan kadın ve çocukların görülmesidir. Bu fiyat kontrolleri döneminde Avrupa'yı ziyaret etmiş herkesin âşina olduğu bir manzaradır. Eğer hükümet, başkaları eli boş dönerken sadece ilk gelenlerin (veya satıcıların kişisel dostlarının) alış yapmalarını istemiyorsa mevcut stokların dağıtımını da düzenlemelidir.

Ama tavan fiyatları arzı artırmada başarısız olmakla kalmaz, aynı zamanda onu azaltır. Bu yüzden otoritelerin arzuladıkları sonuçları elde edemez; aksine, hükü-

met ve kamuoyunun bakış açısından, değiştirmeye niyetlenmiş oldukları daha önceki durumdan daha az arzuya şayan bir durumun ortaya çıkmasına sebep olur. Eğer hükümet yoksullar çocuklarına daha fazla süt verebilsinler istiyorsa sütü piyasa fiyatından satın almalı ve daha düşük bir orandaki kayıpla yoksul ailelere satmalıdır. Kayıp, vergilendirmeyle karşılanabilir. Ama eğer hükümet basitçe piyasadakinden daha düşük bir oranda sütün fiyatını sabitlerse sonuç onun istediği şeyin aksi olacaktır. Marjinal üreticiler, yani en yüksek maliyete sahip olanlar, kayıplardan kaçınmak için süt üretme ve satma işine girmeyeceklerdir. İneklerini ve kabiliyetlerini başka, daha kârlı amaçlar için kullanacaklardır. Örneğin, peynir, tereyağı veya et üreteceklerdir. Tüketiciler için daha fazla değil de daha az süt mevcut olacaktır. O zaman hükümet iki alternatif arasında bir seçim yapmalıdır: Ya süt fiyatını kontrol etmeye yönelik çabalarından vazgeçmek ve bununla ilgili kararnamesini yürürlükten kaldırmak ya da birinci önlemine ikinci bir önlemi ilâve etmek. İkinci durumda hükümet, marjinal üreticilerin artık kayıptan şikâyet etmeyecekleri ve çıktıyı sınırlandırmaktan kaçınacakları bir oranda süt üretimi için gerekli üretim faktörlerinin fiyatını sabitlemelidir. Ama aynı sorun bu kez daha uzak bir alanda tekrar eder. Süt üretimi için gerekli üretim faktörleri arzı düşer ve tekrar hükümet, yaptığı müdahalede başarısız olarak başladığı yere geri döner. Eğer planlarını kimseye aldırmadan daha da ileri götürürse yine daha ileri gitmek zorundadır. Süt üretim için ihtiyaç duyulan üretim faktörlerinin üretimi için gerekli üretim faktörlerinin fiyatlarını sabitlemelidir. Bu yüzden hükümet, bütün tüketim malları ile üretimin –hem beşerî (örneğin emek) hem de maddî– bütün faktörlerinin fiyatlarını sabitleyerek sürekli daha ileri gitmeye zorlanır ve her girişimciyi ve her işçiyi bu fiyatlarda ve ücretler seviyesinde çalışmaya devam etmeleri için zorlar. Sanayinin hiçbir şubesi, fiyat ve ücretlerin bu şekilde kapsamlı bir şekilde belirlenmesinin ve hükümetin üretilmesini görmek istediği miktarları üretmeye dönük bu genel düzenin dışında tutulamaz. Eğer bazı şubeler kendi hâline bırakılsaydı sonuç sermaye ve emeğin onlara kayması ve fiyatları hükümetçe belirlenmiş olan malların arzında muadil bir düşüş olurdu. Bununla birlikte hükümetin kitlelerin ihtiyaçlarının tatmini için hassaten önemli telâkki ettiği mallar kesinlikle bu şekilde fiyatları sabitlenen mallardır.[30]

Ama iş (âlemin)in tamamen kontrolünden ibaret bu duruma erişilince piyasa ekonomisi sosyalist planlamanın Alman tarzıyla yer değiştirmiş olur. Üretim yönetimiyle ilgili hükümet heyeti, münhasıran bütün iş (âlemi) faaliyetlerini kontrol eder ve üretim araçlarının –insanların ve maddî kaynakların– nasıl kullanılması gerektiğini belirler.

Fiyat sabitlemeye ilişkin yalıtılmış önlemler erişilmek istenen hedefleri elde etmede başarısız olur. Hatta hükümet tarafından amaçlananın aksine etkiler

[30] İçinde fiyat kontrol önlemlerinin dar bir şekilde sınırlandırılmış bir alanda etkin bir şekilde kullanıldığı iki farklı durum için bkz. Mises, *Nationalökonomie*, s. 674-675.

üretir. Eğer bu önlenemez ve hoş olmayan sonuçların üstesinden gelmek için hükümet aynı doğrultuda daha da ileri giderse sonunda kapitalizm ve serbest girişim sistemini sosyalizme dönüştürür.

Fiyat kontrolünün çok sayıda Alman ve İngiliz destekçisi, Nazi fiyat kontrolünün sözde başarısıyla büyülenir. Onlar, Alman deneyiminin bir piyasa ekonomisi sisteminin çerçevesi içinde fiyat kontrolünün hayata aktarılabilirliğini ispatlamış olduğuna inanırlar. Onlara göre, sadece Naziler kadar enerjik, sert ve gaddar olmalısınız ve [eğer böyle olursanız] başarılı olacaksınız. Nazizmin yöntemlerini kabul ederek onunla savaşmak isteyen bu kimseler, Nazilerin elde etmiş oldukları şeyin bir piyasa ekonomi sistemi içindeki şartlara ilişkin bir reform değil de bir sosyalizm sisteminin inşası olduğunu göremiyorlar.

Bir piyasa ekonomisi ile sosyalizm arasında üçüncü bir sistem yoktur. İnsanoğlu –kaos bir alternatif olarak telâkki edilmediği takdirde– bu iki sistem arasında tercih yapmalıdır.[31]

Hükümet taban fiyatlara başvurduğunda da durum aynıdır. Pratik olarak müdahale edilmemiş piyasada belirlenmiş olandan daha yüksek bir seviyede fiyatları sabitlemeye ilişkin en önemli örnek, asgarî/taban ücretler olayıdır. Bazı ülkelerde asgarî ücret oranları doğrudan doğruya hükümetçe takdir edilir. Diğer ülkelerin hükümetleri sadece dolaylı olarak ücretlere müdahale eder; isteksiz işveren ile işçilere karşı sendikalar vasıtasıyla zorlama ve tazyik kullanımına rıza göstererek işçi sendikalarına tam yetki verir. Eğer başka türlü olsaydı grevler sendikaların elde etmeyi istediği hedefleri elde edemezdi. Eğer işveren grevcilerin yerini alması için insanları istihdam etmede özgür olsaydı; grev, işvereni müdahale edilmemiş piyasanın belirlediğinden daha yüksek ücretleri vermeye zorlamada başarısız olurdu. Şimdilerde işçi sendikası politikasının esası, hükümetin müşfik koruması altında şiddet tatbiki veya tehdididir. Sendikalar, sonuç olarak, zorlama ve tazyikten ibaret devlet aygıtının hayatî bir parçasıdır. Onların asgarî ücret oranlarını belirlemesi, asgarî ücretleri belirleyen bir hükümet müdahalesinin muadilidir.

İşçi sendikaları, girişimcileri daha yüksek ücret vermeye zorlamada başarılı oldular. Ama onların çabalarının sonucu, halkın genellikle onlara atfettikleri şey değildir. Yapay olarak artırılmış ücret oranları, potansiyel emek gücünün hatırı sayılır bir bölümünün sürekli işsiz kalmasına sebep olur. Bu daha yüksek oranlarda, emeğin marjinal istihdamı artık kârlı değildir. Girişimciler, çıktıyı sınırlandırmaya zorlanır ve emek piyasasına talep düşer. Sendikalar faaliyetlerinin bu kaçınılmaz sonucundan nadiren rahatsız olurlar; sendikalarının üyesi olmayanların kaderleriyle ilgili değillerdir. Ama bütün insanların refahının artışını

[31] Hâkimiyeti altında iktisadî hesaplamanın imkânsızlığından dolayı sosyalizmin de kaosa sebep olmak zorunda olduğu gerçeğini nazarı itibara almıyoruz.

amaçlayan ve sadece sendika üyelerine değil aynı zamanda kendi işlerini kaybetmiş olanlara da yarar sağlamak isteyen hükümet için durum farklıdır. Hükümet bütün işçilerin gelirini artırmak ister; onların önemli bir bölümünün istihdam imkânı bulamamış olması, onun niyetlerinin aksine bir durumdur.

İşçi sendikacılığı daha fazla hâkim oldukça asgarî ücretlerin bu kasvetli etkileri her geçen gün daha belirgin hâle gelmiştir. Sadece emeğin bir bölümü –çoğunlukla nitelikli işçiler sendikalaştığı sürece- sendikalar tarafından elde edilen ücret artışı işsizliğe yol açmadı; aksine, etkili sendikaların bulunmadığı veya hiçbir sendikanın olmadığı iş alanlarındaki emeğin arzında bir artışa sebep oldu. Sendika politikasının bir sonucu olarak işlerini kaybeden işçiler sendikasız şubelerin piyasasına girdi ve bu şubelerdeki ücretlerde düşüşe yol açtı. Organize işçilerin ücretlerindeki artışın dengi, organize olmamış işçilerin ücretlerindeki bir düşüştü. Ama sendikacılığın yaygınlaşmasıyla birlikte şartlar değişmiştir. Şimdilerde endüstrinin bir kolundaki işlerini kaybeden işçilerin başka iş kollarında istihdam imkânı elde etmeleri daha da zorlaşmaktadır. Onlar mağdur edilirler.

Bir hükümet veya sendika müdahalesinin yokluğunda bile işsizlik olabilir. Ama müdahale edilmemiş bir emek piyasasında işsizliği yok edecek bir eğilim hâkim olur. İşsizin iş arıyor olması, girişimcilerin çalışmaya ve ücret almaya istekli herkesi istihdam etmesini mümkün kılan bir yükseklikte ücret oranlarını sabitlemesine sebep olacaktır. Ama eğer asgarî ücret oranları, ücret oranlarının arz ve talep şartlarına uyum sağlamasını engellerse işsizlik daimî toplumsal olgu hâline gelmeye meyleder.

Piyasa ücret oranlarını çalışmaya istekli herkes için artırmanın bir tek yolu vardır: Üretimin teknolojik yöntemlerini iyileştirmeyi ve bu yolla emeğin marjinal verimliliğini artırmayı mümkün kılabilen mevcut sermaye stokunun miktarında bir artış. Acı gerçek şu ki, milyonlarca insanın askere yazılmasının beraberinde getirdiği insan gücü eksikliğinin bir kez üstesinden gelindiğinde sermaye malları stokunun bir bölümünü tahrip eden büyük bir savaş, gerçek ücret oranlarında geçici bir azalışa sebep olmak zorundadır. Bu kesinlikle böyledir çünkü onlar, liberallerin savaşı sadece siyasî değil aynı zamanda iktisadî bir felâket olarak telâkki ettikleri bu arzu edilmeyen sonucun tamamen farkındadırlar.

Hükümet harcaması işsizliği gidermenin uygun bir aracı değildir. Eğer hükümet vergi toplayarak veya halktan borç alarak harcamalarını finanse ederse –bu politikanın kendi harcama kapasitesinde yarattığı artış kadar- özel vatandaşlarının yatırım yapma ve harcama yapma güçlerini kısıtlar. Eğer hükümet enflasyonist yöntemlerle (ilâve kâğıt para veya ticarî bankalardan borç alma meselesi) kendi harcamalarını finanse ederse bu, emtia fiyatlarında genel bir artışı beraberinde getirir. Eğer o zaman *para ücret oranları* hiç veya emtia fiyatlarıyla

aynı ölçüde artmazsa kitlesel işsizlik ortadan kaybolabilir. Ama bu kesinlikle *gerçek ücret oranları* düşmüş olduğu için kaybolur.

Teknolojik ilerleme beşerî çabanın verimliliğini artırır. Sermaye ve emeğin aynı miktarı, şimdi öncekinden daha fazla üretebilmektedir. Sermaye ve emeğin bir toplamı, zaten var olan endüstrilerin genişlemesi ve yenilerinin gelişmesi için mevcut hâle gelmektedir. "Teknolojik işsizlik" geçici bir olgu olarak vuku bulabilir. Ama çok geçmeden işsiz ya yeni endüstrilerde ya da genişleyen eski endüstrilerde yeni işler bulacaktır. Milyonlarca işçi bugün son on yıllarda ortaya çıkan endüstrilerde istihdam edilmektedir. Ve ücretle geçinenler bizzat bu yeni endüstrilerin ürünlerinin asıl satın alıcılarıdır.

Geniş kitleler için daimî işsizliğin tek çözümü vardır: Hükümet kararnamesiyle veya şiddet tatbiki veya tehdidiyle ücret oranlarını artırma politikasının terk edilmesi.

Kapitalizmi sabote etmek ve bu yolla sonuçta sosyalizme geçmek istedikleri için müdahaleciliğe kendilerini adamış olanlar en azından tutarlıdır. Onlar neyi amaçladıklarını bilmektedirler. Ama özel mülkiyetin yerine Alman Zwangswirthschaft veya Rus Bolşevikliğini koymak isteyenler, esefle belirtmek gerekir ki, fiyat kontrolü ve sendika zorlamasını önermekle yanlış yapmaktadırlar.

Müdahaleciliğin en istekli ve sofistike destekçileri, hükümetin iş (âlemin)e müdahalesinin ulaşılmak istenen amaçları gerçekleştirmede uzun vadede başarısız olduğunu fark edecek kadar zekidirler. Ama onlar, ihtiyaç duyulan şeyin âcil eylem, kısa vadeli bir politika olduğunu ileri sürerler. Müdahalecilik güzeldir zira onun daha uzun vadeli sonuçları felâket olsa bile âni sonuçları yararlıdır. Yarından endişe etmeyin; sadece bugünü hesaba katın. Bu tutum hakkında iki noktanın altı çizilmelidir: (1) Bugün, müdahaleci politikalardan yıllarca, on yıllarca yıl sonra, müdahaleciliğin uzun vadeli sonuçlarıyla daha yeni karşı karşıya geliyoruz. (2) Ücret müdahaleciği, korumacılığın benzer önlemleri eşlik etmese bile, kısa vadede bile başarısız olmaya mahkûmdur.

7. Devletçilik ve Korumacılık

–İster müdahalecilik ister sosyalizm şeklinde olsun– devletçilik, millî bir politikadır. Çeşitli ülkelerin millî hükümetleri onu kabul eder. Onların ilgisi, ne düşünürlerse düşünsünler, kendi milletlerinin menfaatlerini kollamaktır. Onlar yabancıların kaderi veya mutluluğu hakkında endişelenmezler. Onları yabancılara zarar vermekten uzaklaştıracak engellemelerden yoksundurlar.

Biz devletçilik politikalarının bütün milletin ve hatta fayda sağlamayı niyet ettiği grupların veya sınıfların refahına nasıl zarar verdiğiyle daha yeni ilgilenmiştik. Bu kitabın amacı için, millî devletçilik sistemlerinin hiçbirinin, serbest ticaretten ibaret bir dünyada iş göremeyeceğine vurgu yapmak yine de çok

önemlidir. Milletlerarası ilişkilerde devletçilik ve serbest ticaret, sadece uzun vadede değil aynı zamanda kısa vadede de bağdaşır değildir. Devletçiliğe, dış piyasalarla iç piyasanın bağlantılarını koparan önlemler eşlik etmelidir. Her ülkeyi mümkün olduğu kadar fazla iktisadî olarak kendi kendine yeter hâle getirme eğilimiyle birlikte modern korumacılık, müdahalecilikle ve onun tabiat itibariyle sosyalizme dönüşme temayülüyle sıkı sıkıya bağlıdır. İktisadî milliyetçilik, devletçiliğin kaçınılmaz neticesidir.

Geçmişte çeşitli öğretiler ve telâkkiler hükümetleri bir korumacılık politikasına girişmeye zorladı. İktisatçılar bütün bu iddiaların bir yanılgı olduğunu ortaya koydular. İktisadî teoriye oldukça âşina hiç kimse, bugün, uzun süredir aşikâr hâle getirilmiş yanlışları müdafaa etmeye cesaret edemez. Bu yanlışlar popüler tartışmada hâlâ önemli bir rol oynamaktadır; demagojik tenkitlerin tercih edilen temalarıdır; ama bugünkü korumacılıkla hiçbir alâkası yoktur. Bugünkü korumacılık, hükümetin iş (âlemin)e müdahalesine ilişkin iç politikanın zorunlu muadilidir. Müdahalecilik iktisadî milliyetçiliğe sebep olur. Bu yüzden savaşa sebep olan husumetleri ateşler. Eğer milletler iş dünyasına müdahaleye bağlıysa iktisadî milliyetçiliğin kaldırılması hayata geçirilebilir [bir şey] değildir. Milletlerarası ilişkilerde serbest ticaret yurt içi serbest ticareti zorunlu kılar. Bu, çağdaş Milletlerarası ilişkilere ilişkin her bir anlayışın temelidir.

Aşikâr olan şu ki, eğer yabancı ürünler, ya yurt içi piyasadaki rekabetten tamamen dışlansaydı ya da ithal edildiğinde cezalandırılsaydı; yerel üreticilerin menfaati için yurt içi fiyatlarındaki bir artışı amaçlayan bütün müdahaleci önlemler ile âni etkisi üretimin yurt içi maliyetlerinde bir artışı ihtiva eden bütün önlemler amacına ulaşamazdı. Diğer şeyler değişmeksizin, emek yasaları, çalışma saatlerini kısaltmada veya başka bir yolla işverenin üzerine işçilerin avantajı için ilâve külfetler yüklemede başarılı olduğunda; bunun âni etkisi, üretim maliyetlerinde bir artıştır. Yabancı üreticiler, hem yurt içi hem de yurt dışında öncekinden daha elverişli şartlarda rekabet edebilirler.

Bu hakikatin anlaşılması uzun süreden beri farklı ülkelerdeki emek yasalarını eşitleme fikrine ivme kazandırmıştır. Bu planlar, 1890'da Alman hükümeti tarafından toplanan Milletlerarası konferanstan bu yana daha kesin bir şekilde ele alınmış; sonunda 1919'da Cenevre'de Milletlerarası Çalışma Ofisi'nin kurulmasına yol açmıştır. Elde edilen neticeler son derece azdır. Dünya ölçeğinde işçi şartlarını eşitlemenin en verimli yolu göç etme özgürlüğü olacaktır. Ama doğuştan daha iyi nitelikleri haiz ve göreli olarak az nüfuslu ülkelerin sendikalaşmış emeğinin mevcut her türlü araçla savaştıkları şey kesinlikle bu özgürlüktür.

Üretimin doğal şartlarının daha elverişli ve nüfusun göreli olarak seyrek olduğu bu ülkelerin işçileri, emeğin daha yüksek marjinal verimliliğinin avantajlarının keyfini çıkarırlar. Daha yüksek ücret alırlar ve daha yüksek bir hayat stan-

dardına sahiptirler. Yurt içine göçü yasaklayarak veya sınırlandırarak avantajlı konumlarını korumaya isteklidirler.[32] Diğer taraftan, daha düşük bir düzeyde ücret alan yabancı işçi tarafından üretilen malların rekabetini "damping" olarak suçlarlar ve böyle malların ithal edilmesine karşı koruma talep ederler.

Göreli olarak aşırı nüfuslu –örneğin, emeğin marjinal verimliliğinin başka ülkelerdekinden daha düşük olduğu– ülkeler, daha avantajlı ülkelerle rekabet etmek için bir tek araca sahiptir: Daha düşük ücretler ve daha düşük hayat standardı. Ücret oranları Macaristan ve Polonya'da İsveç ve Kanada'dan daha düşüktür zira doğal kaynaklar daha zayıftır ve nüfus onlara nispetle daha fazladır. Bu hakikat, Milletlerarası anlaşmayla veya Milletlerarası Çalışma Ofisi'nin müdahalesiyle bertaraf edilemez. Ortalama hayat standardı Japonya'da Birleşik Devletlerden daha düşüktür zira aynı miktarda emek Japonya'da Birleşik Devletler'den daha az üretmektedir.

Böyle şartlar altında, emek yasaları ve sendika politikalarıyla ilgili Milletlerarası anlaşmaların amacı, ücret oranlarının, çalışma saatlerinin veya bu türden başka "emek yanlısı" önlemlerin eşitlenmesi olamaz. Bu anlaşmaların tek amacı bu şeyleri rekabetin önceki hâkim şartlarında bir değişiklik olmayacak şekilde koordine etmek olabilir. Eğer, örneğin, Amerikan yasaları veya sendika politikaları inşaat maliyetlerinde %5 oranında bir artışa sebep olsaydı bunun, Amerika ve Japonya'nın rekabet ettikleri veya –üretim maliyetleri ilişkisi değişmeseydi– rekabet edebilecekleri çeşitli sanayi dallarındaki üretimin maliyetini ne kadar artırdığını bulup çıkarmak zorunlu olurdu. Şu hâlde hangi türden önlemlerin her iki milletin rekabetçi gücünde hiçbir değişimin vuku bulmamış olacağı ölçüde Japon üretimine yük yükleyebileceğini araştırmak zorunluluk arz ederdi. Aşikâr olan şu ki, böyle hesaplamalar çok güç olacaktır. Uzmanlar, hem kullanılması gereken yöntemler hem de muhtemel sonuçlar yönünden hemfikir olmayacaklardır. Ama bu olmasaydı bile bir anlaşmaya ulaşılamazdı. Zira bu türden tazmin önlemlerini kabul etmek Japon işçilerinin menfaatlerine aykırıdır. Onlar için Amerikan ihraç mallarının dezavantajına karşın kendi ihraç malı satışlarını genişletmek daha avantajlı olacaktır; bu yüzden kendi emeği için talep artacak ve Japon işçilerinin şartları gözle görülür bir şekilde iyileşecektir. Bu fikirle hareket eden Japonya, Amerikan önlemleriyle etkilenmiş üretim maliyetlerindeki artışı en aza indirmeye hazır ve tazmin edici önlemleri kabul etmeye isteksiz

[32] Pek çok Amerikalı, iki dünya savaşı arasında neredeyse bütün Avrupa milletlerinin çok katı göç karşıtı yasalara başvurmuş olduğunu bilmez. Bu yasalar Amerikan yasalarından daha katıydılar zira onların çoğu herhangi bir göç kotasını şart koşmuyordu. Her millet ücret seviyeleri hâlâ daha düşük olan başka ülkelerden gelen insanların göç etmesine karşı –Amerikan şartlarıyla karşılaştırıldığında düşük bir seviye olan– kendi ücret seviyesini korumak için can atıyordu. Sonuç, karşılıklı nefret ve –tehdit edici müşterek bir tehlike öncesinde- ihtilaftı.

olacaktır. Sosyo-iktisadî politikalarla ilgili milletlerarası anlaşmaların korumacılıkla ikâme edilebileceğini ummak hayâldir.

Pratik olarak, işverene yükümlülük getiren her yeni emek yanlısı önlemin daha yüksek üretim maliyetlerine ve bu yüzden rekabet şartlarında bir değişime sebep olduğunu anlamalıyız. Eğer korumacılık için olmasaydı bu türden önlemler elde edilmek istenen hedeflere ulaşmada hemencecik başarısız olurdu. Bu önlemler ancak yurtiçi üretiminin sınırlandırılmasına ve sonuç olarak işsizlikte bir artışa yol açardı. İşsizler ancak daha düşük ücret oranlarında iş bulabilirdi. Eğer onlar bu çözüme razı olmaya hazır olmasaydılar işsiz kalmaya devam ederlerdi. Dar kafalı insanlar bile iktisadî yasaların birbirinden ayrılmaz olduğunu ve hükümetin iş dünyasına müdahalesinin bu müdahaleden beklenen hedeflere ulaşamayacağını, aksine, –hükümet ve bu politikanın destekçilerinin bakış açısından– değiştirilmesi tasarlanmış şartlardan bile daha az arzuya şayan bir durumun ortaya çıkmasına sebep olmak zorunda olduğunu anlardı.

Korumacılık, doğal olarak, müdahaleciliğin kaçınılmaz sonuçlarını silemez; sadece görünürde şartları iyileştirir; ancak işlerin gerçek durumunu gizler. Onun amacı yurtiçi fiyatlarını artırmaktır. Daha yüksek fiyatlar, üretim maliyetlerindeki artış için bir tazminat sağlar. İşçi nakit ücretlerdeki bir kesintiden yakınmaz ama satın almak istediği mallar için daha fazla ödeme yapmak zorundadır. Yurtiçi piyasasıyla ilgilenildiği sürece mesele görünürde çözülür.

Ama bu bizi yeni bir sorunla karşı karşıya getirir: Tekel.

8. İktisadî Milliyetçilik ve Yerli Tekel Fiyatları

Korumacı tarifenin amacı, hükümet müdahalesinin sebep olduğu üretimin yurtiçi maliyetlerindeki artışın arzu edilmeyen sonuçlarını bertaraf etmektir. Amaç, üretim maliyetlerindeki artışa rağmen yerli sanayilerin rekabetçi gücünü muhafaza etmektir.

Bununla birlikte sırf bir ithalat resmi konulması, ancak, yurtiçi üretimin yurtiçi talebi karşılamadığı emtialar örneğinde bu hedefi elde edebilir. Yurtiçi tüketim için ihtiyaç duyulandan daha fazlasını üreten endüstrilerle birlikte bir tarife, tek başına, bir tekelle tamamlanmadıkça boş[una bir düzenleme] olacaktır.

Sanayileşmiş bir Avrupa ülkesinde, örneğin Almanya'da buğday üzerine konan bir ithalat resmi, yurtiçi fiyatlarını dünya piyasa fiyatı ile ithalat resminin toplamı seviyesine çıkartır. Yurtiçi buğday fiyatlarındaki artış, bir taraftan yurtiçi üretimde bir genişlemeye, diğer taraftan da yurtiçi tüketiminde bir sınırlandırmaya sebep olmasına rağmen, ithal mallar yurtiçi talebin tatmini için hâlâ zorunludur. Marjinal buğday satıcısının maliyetleri, hem dünya piyasa fiyatını hem de ithalat resmini ihtiva ettiği için yurtiçi fiyatı bu yüksekliğe fırlar.

Almanya'nın, bir parçası ihraç edilebilecek miktarlarda ürettiği emtialar farklıdır. Almanya'nın sadece yurtiçi piyasası için değil aynı zamanda ihracat için ürettiği imalâtlar üzerindeki bir Alman ithalat resmi, ihracat ticaretiyle ilgili olduğu kadarıyla, üretimin yurtiçi maliyetlerindeki bir artışı tazmin etmede lüzumsuz bir önlem olacaktır. Bu önlemin yabancı imalâtçıları Alman piyasasında satış yapmaktan alıkoyacağı doğrudur. Ama ihracat ticareti, yurtiçi üretim maliyetlerindeki artışla engellenerek devam etmelidir. Diğer taraftan, yurtiçi piyasada yerli üreticiler arasındaki rekabet, hükümet müdahalesinden dolayı ortaya çıkan üretim maliyetlerindeki artışı karşılamadığı Alman imalâthanelerini ortadan kaldıracaktır. Yeni denge durumunda yurtiçi fiyatı, dünya piyasa fiyatı ile ithalat resminin bir bölümünün toplamı seviyesine erişecektir. Yurtiçi tüketim şimdi yurtiçi üretim maliyetlerindeki artış ile ithalat resminin konulması öncesinden daha düşük olacaktır. Yurtiçi tüketimin sınırlandırılması ve ihracatın düşmesi, üretimde bir daralma, buna bağlı olarak işsizlik ve ücret oranlarında bir düşüşe sebep olan emek piyasası üzerinde artan baskı anlamına gelir. Sozialpolitik'in başarısızlığı belirgin hâle gelir.[33]

Ama hâlâ başka bir çıkış yolu vardır. İthalat resminin yurtiçi piyasasını yalıtmış olması, yerli üreticilere bir tekel planı oluşturmaları için fırsat sunar. Yerli üreticiler bir kartel oluşturabilir ve yerli tüketicilere dünya piyasa fiyatı ile ithalat resminin toplamından sadece çok az düşük bir seviyeye kadar çıkabilen tekel fiyatları yükleyebilirler. Yurtiçi tekel kârlarıyla birlikte onlar, yurtdışında daha düşük bir fiyattan satış yapabilirler. Üretim fırlar. Sozialpolitik'in başarısızlığı, cahil bir halkın gözünden maharetle gizlenir. Ama yerli tüketiciler daha yüksek fiyatlar ödemek zorundadır. İşçinin ücret artışları ve emek yanlısı yasalarla kazandığı şey, tüketici olarak onun iktidarını sınırlandırır.

Ama hükümet ve sendika liderleri kendi hedeflerini gerçekleştirmiştir. Şu hâlde girişimcilerin, daha yüksek ücretler ile daha fazla emek yasasının kendi imalâthanelerini kârsız hâle getireceğini ve üretime zarar vereceğini tahmin etmede yanılmış olmalarıyla övünebilirler.

Marksist mitler, boş bir balonla tekel sorununu kuşatmada başarılı olmuştur. Marksist emperyalizm öğretilerine göre müdahale edilmemiş bir piyasa toplumunda tekellerin oluşmasına yönelik bir eğilim hâkim olur. Tekel, bu öğretilere göre, müdahale edilmemiş bir kapitalizmde faaliyet gösteren güçlerin işlemesinden kaynaklanan bir kötülüktür; reformcuların gözünde, *laissez-faire* sisteminin bütün mahzurlarından en kötü olanıdır; onun varlığı, müdahaleciliğin

[33] İthalat resmi olayını, yurtiçi imalâthanelerinin sadece az bir kısmı veya hiçbirisi yerli piyasa için üretime devam edemeyecek kadar düşük bir seviyeye kadar değerlendirmemize gerek yoktur. Bu olayda yabancı rekabetçiler yurtiçi piyasaya sızabilecek ve fiyatlar dünya piyasa fiyatı ile tüm ithalat resminin toplamı seviyesine erişecekti. Tarifenin başarısızlığı üstelik daha belirgin olacaktı.

en iyi gerekçelendirilmesidir; ona karşı savaşmak için hükümetin iş dünyasına müdahalesinin en başta gelen amacı olmalıdır. Tekelin en ciddî sonuçlarından birisi, emperyalizme ve savaşa sebep olmasıdır.

Doğrudur, bazı ürünlerle ilgili bir tekelin –bir dünya tekelinin- belki hükümet zorlaması ve tazyiki olmaksızın tesis edilebildiği örnekler vardır. Cıva üretimi için doğal kaynakların çok az olması, örneğin, hükümet teşvikinin/özendirmesinin yokluğunda bile bir tekele yol açabilir. Yine, yüksek ulaşım maliyetlerinin hantal mallar, yani elverişsiz yerleştirilmiş yerlerdeki bazı bina malzemeleri için yerel tekeller tesis edilmesini mümkün kılan örnekler vardır. Ama bunun, çoğu insanın tekeli tartışırken kastettiği sorunla ilgisi yoktur. Kamuoyu tarafından hücum edilen ve hükümetlerin kendilerine karşı savaşıyor gözüktüğü tekellerin hemen hepsi, hükümet tarafından oluşturulan tekellerdir. Bunlar, ithalat resimlerinin koruması altında yaratılmış millî tekellerdir. Bir serbest ticaret rejimiyle birlikte yıkılacaklardır.

Tekel sorununun bildik ele alınışı baştan sona gerçekçi ve dürüst değildir. Bu tutumu ayırt etmek için daha nazik bir ifade kullanılamaz. Kısa vadede kendi emek yanlı politikalarının işlemesini güvence altına almak için dünya piyasa seviyesinin üzerindeki söz konusu emtiaların yurtiçi fiyatlarını artırmak, hükümetin amacıdır. Büyük Britanya, Birleşik Devletler ve Almanya'nın oldukça gelişmiş imalâtçıları, eğer kendi hükümetlerinin politikaları için yurtiçi üretimin maliyetleri artmamış olsaydı, dış rekabete karşı bir korumaya ihtiyaç duymazlardı. Ama bu tarife politikaları, yukarıda tasvir edilen örnekte gösterildiği gibi, ancak yurtiçi piyasasındaki tekel fiyatları yüklenen/yükleyen bir kartel var olduğunda çalışabilir. Böyle bir kartelin yokluğunda yerli üretim düşecektir zira yabancı üreticiler yeni emek yanlısı önlemden dolayı oluşacak olanlardan daha düşük maliyetlerde üretmenin avantajına sahip olacaklardır. Eğer yurtiçi fiyatları dünya piyasalarındakinden daha yüksek bir seviyede muhafaza edilmeseydi ve (eğer ihracata devam edilmek isteniyorsa) ihracatçılar yerli piyasada elde edilen tekelci kârlarından daha düşük ihraç fiyatlarını tazmin etme mevkiinde olmasaydılar, genellikle "ilerici emek yasaları" olarak adlandırılan şey tarafından desteklenen hayli gelişmiş bir sendikacılık, kısa vadede bile amacına ulaşamamış olurdu. Üretimin yurtiçi maliyetinin hükümet müdahalesiyle veya sendikaların tatbik ettiği zorlama ve tazyikle artırıldığı yerde dışsatım ticaretinin sübvanse edilmesine gerek duyulmayacaktır. Sübvansiyonlar, haddizatında hükümet tarafından açık bir biçimde bahşedilebilir veya tekelle gizlenebilir. Bu ikinci durumda yerli tüketiciler, tekelin yurtdışında daha düşük bir fiyattan sattığı mallar için daha yüksek fiyatlar şeklinde sübvansiyonları öderler. Eğer hükümet tekel karşıtı hareketlerinde samimî olsaydı çok basit bir tedavi bulabilirdi. İthalat resminin yürürlükten kaldırılması tekel tehlikesini bir çırpıda silip süpürürdü. Ama hükümetler ve onların dostları yurtiçi fiyatlarını artırmada isteklidirler. Onların tekele karşı mücadelesi bir hileden/kılıftan ibarettir.

Hükümetlerin amacı fiyatları yükseltmektir ifadesinin doğruluğu, bir ithalat resminin konulmasının bir kartel tekelinin tesis edilmesine sebep olmadığı şartlara gönderme yaparak kolayca gösterilebilir. Buğday, pamuk ve diğer tarım ürünlerini üreten Amerikan çiftçileri teknik sebeplerden dolayı bir kartel oluşturamaz. Bu yüzden yönetim, çıktının sınırlandırılmasıyla ve hükümet alışlarıyla piyasadan büyük miktarda stokları elinde tutarak ve hükümet borçları vasıtasıyla fiyatları artırmaya dönük bir plan hazırladı. Bu politikayla ulaşılan hedefler, imkânsız bir tarım karteli ve tarım tekelinin bir ikâmesidir.

Bazı hükümetlerin milletlerarası karteller yaratmaya yönelik çabaları daha az belirgindir. Eğer korumacı tarife millî bir kartelin oluşmasına sebep olursa Milletlerarası kartelleşme pek çok örnekte millî karteller arasındaki anlaşmalarla elde edilebilir. Böyle anlaşmalar çoğu kere hükümetlerin tekel yanlısı başka bir faaliyetiyle, patentlerle ve yeni îcatlara verilen diğer ayrıcalıklarla çok güzel bir şekilde iş görür. Bununla birlikte –neredeyse her zaman tarımsal üretimle ilgili durumdaki gibi– teknik engellerin millî kartellerin oluşmasına mâni olduğu yerde böyle milletlerarası anlaşmalar yapılamaz. O zaman hükümetler yeniden müdahale eder. İki dünya savaşı arasındaki dönem, tekeli teşvik etmeye yönelik devlet müdahalesinin ve milletlerarası anlaşmaların sınırlandırmasının açık kaydıyla doludur. Buğday ortaklıkları, kauçuk ve kalay sınırlandırmaları ve benzeri şeyler için planlar vardı.[34] Doğal olarak, onların çoğu çok hızlı bir şekilde çöktü.

Modern tekelin gerçek hikâyesi böyledir. Tekel, Marksistlerin bizim inanmamızı istedikleri gibi müdahale edilmemiş kapitalizmin ve kapitalist evrimin doğal seyrinin bir sonucu değildir; aksine, piyasa ekonomisinin reforma tâbi tutulmasını amaçlayan hükümet politikalarının bir sonucudur.

9. Otarşi

Müdahalecilik, piyasa şartlarının devletçe kontrolünü amaçlar. Egemenliği hâkimiyetine tâbi toprakla sınırlı olduğu ve kendi sınırlarının dışında bir yetkiye sahip olmadığı için millet devlet, milletlerarası iktisadî ilişkilerin bütün türlerini kendi politikasına karşı ciddî tehditler olarak görür. Onun dış politikasının nihaî hedefi iktisadî açıdan kendi kendine yeterliliktir. Bu politikanın bariz yönelimi, doğal olarak, mümkün olduğu kadar ithal mallarını düşürmekten ibarettir. Ne var ki, ihraç malları, ithal mallarına bir ödeme yapmaktan başka bir amaca hizmet etmediğinden, ithalat ve ihracat birlikte düşer.

İktisadî açıdan kendi kendine yeterlilik peşinde koşma, sosyalist hükümetler örneğinde daha da belirgindir. Sosyalist bir toplulukta yurtiçi tüketim için üretim artık tüketicilerin zevkleri ve istekleri tarafından yönlendirilmez. Üretim yönetiminin merkezî kurulu, tüketici için en iyi gördüğü şeyle ilgili kendi fikir-

[34] G. L. Schwartz, "Back to Free Enterprise," *Nineteenth Century and After*, CXXXI (1942), 130.

lerine göre yerli tüketiciye tedarikte bulunur; *halkı dikkate alır* ama artık tüketiciye *hizmet* sunmaz. Ama ihracat için üretim farklıdır. Yabancı alıcılar sosyalist devletin otoritelerine tâbi değillerdir; alıcılara hizmet sunulmalıdır, onların kaprisleri ve istekleri dikkate alınmalıdır. Sosyalist hükümet yerli tüketicilere [gıda, vs.] tedarik etmede egemendir ama dış ticaret ilişkilerinde yabancı tüketicinin egemenliğiyle karşı karşıya gelmektedir. Dış piyasalarda daha düşük maliyetle daha iyi mallar üreten başka üreticilerle rekabet etmek zorundadır. Yabancı ithal mallara ve buna bağlı olarak ihraç mallarına bağımlılığın Alman sosyalizminin bütün yapısını nasıl etkilediğinden daha önce bahsetmiştik [yukarıdaki "Rusya ve Almanya'da Sosyalizm" alt başlığına bakınız, ç.n.].

Sosyalist üretimin esas hedefi, Marx'a göre, piyasanın ortadan kaldırılmasıdır. Sosyalist topluluk hâlâ kendi üretiminin bir bölümünü –ister yabancı sosyalist hükümetler isterse yabancı iş (âlemi) için olsun- dışarıya satmaya zorlandığı sürece şimdilik piyasa için üretim yapar ve piyasa ekonomisinin yasalarına tâbidir. Sosyalist bir sistem, haddizatında iktisadî olarak kendi kendine yeterli olmadığı sürece kusurludur.

Milletlerarası işbölümü, her milletin iktisadî otarşisinden daha verimli bir üretim sistemidir. Aynı miktar emek ve maddî üretim faktörü daha fazla çıktı üretir. Bu artık üretim ilgili herkese fayda sağlar. Korumacılık ve otarşi her zaman üretimin şartların daha elverişli yani aynı miktar fiziksel girdi için çıktının daha fazla olduğu merkezlerden daha az elverişli olduğu merkezlere kaymasına sebep olur. Daha az verimli kaynaklar kullanılırken daha verimli kaynaklar kullanılmadan kalır. Sonuçta, beşerî çabanın verimliliğinde genel bir düşüşe ve bu yolla bütün dünyada hayat standardının düşmesine yol açar.

Korumacılık politikalarının ve otarşiye yönelik eğilimin iktisadî sonuçları bütün ülkeler için aynıdır. Ama niteliksel ve niceliksel farklılıklar vardır. Sosyal ve siyasî sonuçlar göreli olarak aşırı nüfuslu sanayi ülkeleri ve göreli olarak seyrek nüfuslu tarım ülkeleri için farklıdır. Bariz bir biçimde sanayileşmiş ülkelerde en âcil bir biçimde ihtiyaç duyulan gıda maddelerinin fiyatları fırlıyor. Bu er veya geç bariz bir biçimde tarımsal ülkelerdeki imal edilmiş malların fiyatlarında muadil bir artıştan ziyade kitlelerin refahında düşüşe sebep olur. Ayrıca, sanayileşmiş ülkelerdeki işçiler şikâyetlerini duyurmak için tarımsal ülkelerde çiftçilerden ve tarla amelelerinden daha iyi bir konumdadırlar. Büyük ölçüde sanayileşmiş ülkelerin devlet adamları ve iktisatçılar korkudan ödü kopar hâle gelmektedirler. Doğal şartların, kendi ülkelerinin gıda ve hammadde ithalatının yerini yerli üretimin almasına yönelik çabalarını durduruyor olduğunun farkındadırlar. Açıkçası, Avrupa'nın sanayileşmiş ülkelerinin kendi nüfusunu sadece yerli ürünlerle ne besleyebileceğini ne de giydirebileceğini bilmektedirler. Daha fazla koruma, her ülkenin daha fazla yalıtılmasını ve sonunda kendi kendine

yeterlik doğrultusundaki eğilimin –gerçek bir açlığa değilse bile- hayat standardında büyük bir düşüşü beraberinde getireceğini önceden görmektedirler. Bu yüzden çare için bütün ihtimâlleri gözden geçirmektedirler.

Saldırgan Alman milliyetçiliği bu telâkkilerle canlandırılmaktadır. Altmış yıldan daha uzun bir süredir Alman milliyetçileri, diğer milletlerin korumacı politikalarının eninde sonunda Almanya için meydana getirmek zorunda olduğu sonuçları tasvir ediyorlar. Almanya, onların işaret ettiği üzere, gıda ve hammadde ithal etmeksizin yaşayamaz. Bir gün bu maddeleri üreten milletler kendi yerli imalâtlarını geliştirmede başarılı ve Alman ihraç mallarının girişine mâni olduklarında Almanya, bu ithal mallarının parasını nasıl ödeyecektir? Onların bizzat söyledikleri tek bir çıkış yolu vardır: Biz daha fazla yaşama alanı, daha fazla *Lebensraum* fethetmeliyiz.

Alman milliyetçileri, başka pek çok milletin –örneğin Belçika'nın- aynı elverişsiz konumda olduğunun bütünüyle farkındadırlar. Ama, der onlar, çok önemli bir fark vardır. Bunlar küçük milletlerdir. Bu yüzden onlar güçsüzdür/çaresizdir. Almanya, daha fazla alan fethedecek kadar güçlüdür. Ve Almanya için iyi bir tesadüf olarak, der onlar bugün, Almanya'yla aynı konumda olan başka iki güçlü millet, yani İtalya ve Japonya vardır. Onlar, zenginlere karşı zengin olmayanların savaşlarında Almanya'nın doğal müttefikleridir.

Almanya savaşı sürdürmeye istekli olduğu için otarşiyi hedeflememekte; otarşiyi –iktisadî açıdan kendi kendine yeterlilik içinde yaşamayı- istediği için savaşı hedeflemektedir.

10. Alman Korumacılığı

1871'de Versailles'da kurulan İkinci Alman İmparatorluğu sadece güçlü bir millet değildi; aynı zamanda –1873'de başlayan krize rağmen– iktisadî olarak çok zengindi. Onun sanayi imalâthaneleri –hem yurtiçinde hem de yurtdışında- yabancı ürünlerle rekabet etmede çok başarılıydı. Homurdanan bazı kimseler Alman imalâthaneleriyle ilgili hatalar buldular; Alman malları, diyordu bu kimseler, ucuzdu, lâkin adiydi. Ama geniş dış talep kesinlikle bu ucuz mallar içindi. Kitleler mükemmel nitelikten daha çok ucuzluk üzerine vurgu yaparlar. Satışları artırmak isteyen kimse, fiyatları düşürmeliydi.

Bu iyimser 1870'lerde herkes, Avrupa'nın bir barış ve zenginliğin arifesinde olduğuna bütünüyle ikna olmuştu. Daha fazla savaş olmamalıydı; ticaret engelleri kaldırılmaya mahkûmdu; insanlar tahrip etmek ve birbirlerini öldürmekten daha çok inşa etmeye ve üretmeye istekli olacaklardı. Doğal olarak ferasetli insanlar, Avrupa'nın kültürel üstünlüğünün yavaşça kaybolacağını görmezlikten gelemezlerdi. Üretimin doğal şartları denizaşırı ülkelerde daha elverişliydi. Kapitalizm geri milletlerin kaynaklarını geliştirme noktasındaydı. Üretimin

bazı şubeleri yeni açılmış alanların rekabeti karşısında ayakta duramayacaktı. Tarımsal üretim ve madencilik Avrupa'da gerileyecek; Avrupalılar bu malları imalâtlarını ihraç ederek satın alacaklardı. Ama insanlar endişe etmiyorlardı. Milletlerarası işbölümünün yoğunlaşması onların gözünde bir felâket değil aksine daha zengin arzın bir membaıydı. Serbest ticaret, kesinlikle, bütün milletlerin daha fazla inkişaf etmesini sağlayacaktı.

Alman liberalleri serbest ticarete, altın standardına ve yerli işin/ticaretin özgürlüğüne kendilerini adadılar. Alman imalât sanayii herhangi bir korumaya ihtiyaç duymadı. Başarıyla dünya piyasasını silip süpürdü. Bebek endüstri iddiasını ortaya atmak mantıksız görülmüştü. Alman endüstrisi olgunlaşmıştı.

Doğal olarak hâlâ ithal mallarını cezalandırmaya istekli çok sayıda ülke vardı. Bununla birlikte Ricardo'nun serbest ticaret iddiasından yapılan çıkarım çürütülemez bir çıkarımdı. Bütün diğer ülkeler korumaya bağlı olsalar bile her millet kendi çıkarına, en uygun, serbest ticaretle hizmet eder. Sadece yabancıların hatırına değil aynı zamanda kendi milletinin da hatırına liberaller serbest ticarete gönül verdiler. Karşımızda Büyük Britanya'nın ortaya çıkardığı ve İsviçre gibi bazı küçük milletler tarafından oluşturulan büyük bir örnek vardı. Bu ülkeler serbest ticaretle son derece başarılı oldular. Almanya, onların politikalarını mı kabul etmelidir, yoksa Rusya gibi yarı barbar milletleri mi taklit etmelidir?

Ama Almanya ikinci yolu seçti. Bu karar modern tarihte bir dönüm noktasıydı.

Modern Alman korumacılığıyla ilgili bugün de geçerli çok sayıda hata vardır.

Her şeyden önce, Frederick List'in öğretilerinin modern Alman korumacılığıyla bir ilgisinin bulunmadığını fark etmek önemlidir. List, kendisini tarımsal ürünlere yönelik tarifelere adamadı, bebek endüstrilerin korunmasını talep etti. Bunu yaparak çağdaş Alman imalât sanayisinin rekabetçi gücünü küçümsedi. 1840'ların başlarında bile Alman endüstriyel üretimi zaten List'in inandığından daha güçlüydü. Otuz-kırk yıl daha geç bir dönemde Avrupa kıtasında liderdi ve dünya piyasasında çok başarılı bir şekilde rekabet edebilirdi. List'in öğretileri Doğu Avrupa ve Lâtin Amerika'daki korumacılığın evriminde önemli bir rol oynadı. Ama korumacılığın Alman destekçileri List'e gönderme yaparak iddialarını gerekçelendirmediler. List, kayıtsız şartsız bir şekilde serbest ticareti reddetmedi; ancak bir geçiş dönemi için imalât sektörünün korunmasını savundu ve hiçbir yerde tarımın korunmasını önermedi. List, son altmış beş yıllık Alman dış ticaret politikasının doğrultusuna şiddetle karşı çıkmıştır.

Modern Alman korumacılığının örnek/temsil edici lider yazarı Adolf Wagner'di. Onun öğretilerinin esası şuydu: Aşırı gıda maddeleri ve hammadde üretimine sahip bütün ülkeler, yerli imalât sektörünü geliştirmeye ve yabancı mamûl malların girişine mâni olmaya isteklidir; dünya her bir millet için iktisadî

açıdan kendi kendine yeter olma yolundadır. Böyle bir dünyada yerli gıda maddeleri ve hammaddesiyle kendi vatandaşlarını ne doyurabilecek ne de giydirebilecek milletlerin kaderi ne olacaktır? Bu milletler açlığa mahkûmdurlar.

Adolf Wagner zeki bir zihin değildi, yoksul bir iktisatçıydı. Aynısı, onun destekçileri için de geçerlidir. Ama onlar, korumanın tasvir ettikleri tehlikelere karşı sihirli bir değnek olmadığını fark edemeyecek kadar aptal değillerdi. Onların önerdikleri çare daha fazla alanın fethiydi –savaştı–. Onlar, ülkenin verimsiz topraklarındaki üretimi teşvik etmek için Alman tarımının korunmasını talep ettiler zira Almanya'yı yakında vukuu bulacak savaş için yabancı gıda arzına bağımlı olmaktan kurtarmayı istiyorlardı. Gıda için ithalat resimleri onların gözünde sadece kısa vadeli bir çözümdü, bir geçiş dönemi önlemiydi. Nihaî çözüm savaş ve fetihti.

Öte yandan, Almanya'nın korumacılığa girişmesine yönelik teşvikin savaşı sürdürecek bir zenginlik olduğunu varsaymak yanlış olacaktır. Wagner, Schmoller ve diğer kürsü sosyalistleri, derslerinde ve seminerlerinde uzun süre fetih müjdesini yaydılar. Ama 1890'ların sonlarından önce yazıyla bu türden fikirlerin propagandasını yapmaya cesaret edemediler. Ayrıca, savaş ekonomisine ilişkin mülâhazalar ancak tarım için korumayı haklı kılabilirdi; bu önlemler, imâlat endüstrileri örneğinde tatbik edilebilir değildi. Savaşa hazırlıklı olmaya ilişkin askerî iddia, Almanya'nın endüstriyel üretiminin korunmasında önemli bir rol oynamadı.

İmal ürünler üzerine tarife konulmasının asıl saiki *Sozialpolitik*'ti. Emek yanlısı politika yerli üretimin maliyetlerini artırdı ve bu politikanın kısa vadeli etkilerini güvence altına almak için tarifeleri zorunlu hâle getirdi. Yurtiçi fiyatları, ya daha düşük nakit ücretler ya da ihraç mallarına ilişkin bir sınırlandırma ile işsizliğin artışı ikileminden kaçmak için dünya piyasası seviyesinin üzerine yükseltilmek zorunda kalmıştı. *Sozialpolitik*'le ilgili her yeni ilerleme ve her başarılı adım, şartları Alman girişimlerinin zararına olacak şekilde bozdu ve onların hem iç hem de dış piyasalarda yabancı rakipleri geçmelerini daha zor hâle getirdi. Çok övülmüş *Sozialpolitik*, ancak tarifelerin şemsiyesi altındaki iktisadî bir bünyede mümkündü.

Bu yüzden Almanya kartellerden müteşekkil kendi ayırt edici sistemini geliştirdi. Karteller, yüksek fiyatları yerli tüketicilere yükledi ve yurtdışında daha ucuza satış yaptı. İşçinin emek yasaları ve sendika ücretlerinden elde ettiği şey daha yüksek fiyatlarla tüketildi. Hükümet ve sendika liderleri, kendi politikalarının aşikâr başarısıyla böbürlendiler. İşçiler daha yüksek *nakit* ücret aldılar ama *gerçek* ücretler emeğin marjinal verimliliğinden daha fazla yükselmedi.

Ne var ki, ancak çok az sayıda gözlemci bütün bunları gördü. Bazı iktisatçılar, *Sozialpolitik* ve sendikacılığın meyvelerini korumaya dönük bir önlem olarak

endüstriyel korumacılığı haklı çıkarmaya uğraştılar; kendilerini *sosyal korumacılığa* (*den sozialen Schutzzoll*) adadılar. Bütün bu sürecin işbölümüne zorlayıcı hükümet ve sendika müdahalesinin lüzumsuzluğunu gösterdiğini anlayamadılar. Kamuoyunun büyük bir bölümü, *Sozialpolitik* ve korumanın birbiriyle yakından bağlantılı olduğundan asla şüphelenmedi. Kartellere ve tekele doğru giden hareket tarzı onların düşüncesine göre kapitalizmin çok sayıda yıkıcı sonuçlarından birisiydi. Acımasızca kapitalistlerin açgözlülüğünü suçladı. Marksistler onu, Marx'ın tahmin etmiş olduğu sermayenin merkezîleşmesi şeklinde yorumladılar. Onun, kapitalizmin doğal evriminin bir sonucu olmadığını aksine hükümet müdahalesinin, tarifelerin ve –potas [Odun külünden elde edilen potasyum karbonat, ç.n.] ve kömür gibi bazı alanlardaki örneklerde- doğrudan hükümet zorlamasının sonucu olduğunu kasıtlı olarak göz ardı ettiler. Daha az kurnaz kürsü sosyalistlerinin bir bölümü (örneğin Lujo Brentano) tutarsızlıklarında serbest ticareti ve daha radikal emek yanlısı bir politikayı aynı anda savunacak kadar ileri gittiler.

Birinci Cihan Harbi'nden önceki otuz yılda Almanya, emek yanlısı politikalarda bütün diğer Avrupa ülkelerini geride bırakabilirdi; zira hepsinden önemlisi, korumacılığa ve sonuç olarak kartelleşmeye daldı.

Daha sonra 1929 Krizi esnasında ve takip eden yıllarda işsizlik rakamları sendikalar hızla artan ücret oranlarındaki bir düşüşü kabul etmeyecekleri için bariz bir şekilde fırladığında nispeten düşük tarife korumacılığı kota sitemi, parasal devalüasyon ve döviz kontrolünden ibaret aşırı korumacı politikalara dönüştü. Bu dönemde Almanya artık emek yanlısı politikaların önde gideni değildi; diğer ülkeler onu geçmişti. Bir zamanlar serbest ticaretin önderi Büyük Britanya, sosyal korumaya ilişkin Alman düşüncesini kabul etti. Diğer bütün ülkeler de bunu yaptı. Bugünkü aşırı korumacılık, günümüz Sozialpolitik'in muadilidir.

Neredeyse altmış yıldır Almanya'nın hem *Sozialpolitik* hem de korumacılığın Avrupa'daki örneğini oluşturduğunda şüphe yoktur. Ama çetrefil sorunlar tek başına Almanya'nın sorunları değildir.

Avrupa'nın en gelişmiş ülkeleri çok az yurtiçi kaynaklarına sahiptir. Bu ülkeler nispeten aşırı nüfusa sahiptirler; otarşi, göç duvarları ve yabancı yatırımların kamulaştırılması doğrultusundaki bugünkü eğilim çerçevesine gerçekten çok şanssız bir konumdadırlar. Yalıtma, onlar için hayat standartlarında ciddî bir düşüş anlamına gelmektedir. Bugünkü savaştan sonra –giden yabancı varlıklarıyla birlikte– Büyük Britanya, Almanya'yla aynı konumda olacaktır. Aynısı İtalya, Belçika, İsviçre için de geçerli olacaktır. Belki Fransa, uzun süredir düşük bir doğum oranına sahip olduğu için daha iyi durumdadır. Ama Avrupa'nın doğu bölgesinin daha küçük, bariz bir şekilde tarımsal üretime dayalı ülkeleri bile kritik bir konumdadır. Bu ülkeler pamuk, kahve, çeşitli mineraller ve

benzeri şeylerden müteşekkil ithal malların parasını nasıl ödemelidir? Onların toprakları, Kanada veya Amerikan tahıl kuşağından daha verimsizdir, ürünleri dünya piyasasında rekabet edemez.

Bu yüzden sorun, bir Alman sorunu değil, bir Avrupa sorunudur. Sadece, Almanların –boşuna- savaş ve fetihle çözmeye çalıştıkları bir sorun olması anlamında bir Alman sorunudur.

D. Devletçilik ve Milliyetçilik

1. Milliyet İlkesi

19. Yüzyıl'ın başlarında Büyük Britanya ile İrlanda'dan müteşekkil Birleşik Krallık'ın siyasî sözlüğü, devlet, halk (*people*) ve millet (*nation*) kavramları arasında bir ayrıma gitmedi. Hâkimiyet alanını genişleten ve ülkeleri ve onların sakinlerini boyun eğer hâle getiren fetihler, milletin ve devletin genişliğini değiştirmedi. İngiliz uyruklarının denizaşırı yerleşmelerinin yanı sıra bu eklenmiş alanlar, devlet ve milletin dışında kaldı. Buralar, parlamentonun kontrolü altındaki kralın mülkiyetiydiler. Millet ve halk, bu krallıkların yani İngiltere, İskoçya ve İrlanda'nın vatandaşlarıydı. İngiltere ve İskoçya 1707'de bir birlik oluşturdu; 1801'de İrlanda bu birliğe katıldı. Kuzey Amerika'da denizin ötesinde yerleşmiş vatandaşların bu bünyeye dâhil edilmesi niyeti yoktu. Her koloni kendi parlamentosuna ve yerel hükümetine sahipti. Westminster parlamentosu New England kolonileri ile New England'ın kuzey kolonilerini kendi hâkimiyet alanına dâhil etmeye teşebbüs ettiğinde Amerika'nın bağımsızlığına yol açan çatışmayı ateşledi. Bağımsızlık Bildirgesi'nde on koloni kendilerini Westminster'daki parlamentoda temsil edilen halktan ayrı bir halk olarak değerlendirmektedir. Kendi bağımsız olma hakkını talep etmiş olan tek tek koloniler, siyasî bir birlik oluşturdu ve bu yüzden doğal ve tarihsel olarak uygun bir siyasî örgütlenme oluşturan yeni bir milleti meydana getirdi.

Amerikan çatışması döneminde bile liberaller, kolonilerin hedeflerine sempatiyle baktılar. 19. Yüzyıl boyunca Büyük Britanya, beyaz göçmenlerin denizaşırı mülklerde özerk hükümetler kurma haklarını bütünüyle kabul etti. Dominyonların [İngiliz milletler topluluğuna dâhil, kendi kendini yöneten ülke, ç.n.] vatandaşları, İngiliz milletinin üyeleri değildir. Onlar, medenîleşmiş halklara verilen bütün haklarıyla birlikte kendi milletlerini oluştururlar. Liberaller, üyeleri Westminster parlamentosuna seçilen ülkeyi (*territory*) genişletmeye yönelik bir çaba içinde olmamışlardır. Eğer imparatorluğun bir parçasına özerklik bahşedilirse bu parça kendi anayasasına sahip bir devlet hâline gelir. Vatandaşları Londra parlamentosunda temsil edilen bu ülkenin genişliği, 1801'den bu yana genişlememiştir; [aksine] İrlanda bağımsız devletinin kurulmasıyla daralmıştır.

Fransız devrimcileri için devlet, millet ve halk terimleri benzer terimlerdi. Fransa, onlar için, tarihsel sınırlar içindeki ülkeydi. (Papa Avignon ve Al-

man prenslerinin mülkleri gibi) yabancı komşu ülkeler, doğal kanuna göre, Fransa'nın parçalarıydı ve bu yüzden yeniden birleştirilmeliydi. Devrimin ve I. Napoleon'un zaferle sonuçlanan savaşları bu fikirleri geçici olarak unutulmaya terk etti. Ama 1815'ten sonra bu terimler daha önceki anlamlarına uygun bir hâle getirildi. Fransa, Viyana Kongresi'yle belirlenen sınırları içindeki ülkedir. III. Napoleon daha sonra bu hâkimiyet alanına, içinde Savoy-Piedmont-Sardinia'nın birleştirilmiş olduğu yeni İtalya krallığında artık barınma imkânı kalmayan Fransızca konuşan insanlardan oluşan bölgeler olan Savoy ve Nice'i de dâhil etti. Fransızlar, ülkeleriyle ilgili bu genişleme konusunda istekli değillerdi. Yeni bölgeler, Fransız siyasî toplumuna (commonwealth) asimile edilmede ağır hareket ediyordu. III. Napoleon'un Belçika, Lüksemburg ve Ren Nehrinin batı yakasını ele geçirme planları, Fransa'da yaygın kabul gören planlar değildi. Fransa, Valonları [Güney Belçika halkı, ç.n.] veya Fransızca konuşan İsviçrelileri veya Kanadalıları kendi milletinin veya halkının üyeleri olarak görmüyordu. Bu kimseler, onların gözünde, Fransızca konuşan yabancılardı, iyi eski arkadaşlardı ama Fransız değillerdi.

Alman ve İtalyan liberalleri farklıydılar. Onların reforma tâbi tutmak istedikleri devletler, hanedan mücadelesi ve [başka ırka/dine/millete mensup kimseler arasında] evliliğin ürünüydüler, doğal birimler olarak telâkki edilemezlerdi. Söz konusu hükümdarın sahip olduğu dağınık ülkelerde demokratik bir hükümet kurmak için *Rus Gençlki Kolları* (*Reuss Junior Branch*)'ndan bir prensin [İsmi Rus –Reuss– olan çok sayıda prenslik vardı. Bunlar, kraliyet ailesi, başta bir haneden *–ältere Linie–* olmak üzere küçük prensliklere *–jüngere Linie–* ayrılmıştı, ç.n.] despotluğunu yıkmak hakikaten paradoksal olacaktı. Bu türden küçük prensliklerin tebaaları kendilerini *Gençlik Kolları* Rusları (*Reussians*) veya *Saxe-Weimar* Marksistleri (*Eisenachians*) olarak değil de Almanlar olarak gördüler. Onlar liberal bir *Schaumburg-Lippe* [Almanya'da eski bir devlet, bugünkü Almanya'da başkenti Bückeburg olan Aşağı Saksonya eyaleti, ç.n.] değil de liberal bir Almanya istediler. Aynısı İtalya için de geçerliydi. İtalyan liberalleri bağımsız bir Parma veya Tuscany devleti için değil de bağımsız bir İtalya için savaştılar. Liberalizm, Almanya ve İtalya'ya ulaşır ulaşmaz devletin ve onun sınırlarının genişliği sorunu gündeme geldi. Bu sorunun çözümü kolay gibi gözüktü. Millet, aynı dili konuşan bütün halklardan müteşekkil bir topluluktu; devletin sınırları dilsel sınırlarla uyuşmalıydı. Almanya, Almanca konuşan halkın yerleştiği ülkedir; İtalya, İtalyan dilini kullanan halkın toprağıdır. Hanedanların entrikalarıyla çizilmiş eski sınır çizgileri kaybolmaya mahkûmdu. Bu yüzden Batılı liberalizmin anladığı anlamda kendi kaderini tayin etme hakkı ve halkın yönetme hakkı, liberalizm merkezî Avrupa'da siyasî bir faktör hâline gelir gelmez, milliyet (nationality) ilkesine dönüşmektedir. Siyasî terminoloji devlet ve millet (halk) arasında bir ayrıma gitmekle başlamaktadır. Halk (millet),

aynı dili konuşan insanların tamamından oluşmaktadır; milliyet dil topluluğu anlamına gelmektedir.

Bu düşünceye göre her millet, milletin bütün üyelerini ihtiva eden bağımsız bir devlet oluşturmalıdır. Bir gün bu hedef gerçekleştirilmiş olduğunda artık savaşlar olmayacaktır. Prensler, fetihle kendi güç ve zenginliklerini artırmak istedikleri için birbiriyle savaşmaktadırlar. Milletlerin artık böyle sebepleri yoktur. Bir milletin ülkesinin genişliği doğa tarafından belirlenir. Doğal sınırlar dilsel sınırlardır. Fetih bir milleti daha büyük, daha zengin veya daha güçlü hâle getiremez. Milliyet ilkesi, Avrupa'ya kalıcı barışı getirecek milletlerarası hukukun altın kuralıdır. Krallar savaşları ve fetihleri planlıyorlarken genç Almanya ve genç İtalya'nın devrimci hareketleri zaten, yeni bir Avrupa'nın bu mutlu anayasasının hayata geçirilmesi için işbirliği ediyordu. Polonyalılar ve Macarlar koroya katıldılar. Onların özlemleri, ayrıca, liberal Almanya'nın sempatileriyle birleşti. Alman şairler Polonyalılar ile Macarların bağımsızlık mücadelelerine övgü yağdırdılar.

Ama Polonyalılar ile Macarların özlemleri, Alman ve İtalyan liberallerin özlemlerinden çok önemli bir yönden farklılık arz ediyordu. Birincilerin özlemleri kendi eski tarihsel sınırları içinde Polonya ve Macaristan'ın yeniden inşa edilmesini amaçladı. Onlar yüzlerini yeni liberal bir Avrupa istikâmetinde ileriye doğru değil de, kendi tarihçileri ile yazarlarının tasvir ettikleri gibi, muzaffer kralları ile fatihlerinin muhteşem geçmişi istikâmetinde geriye çevirdiler. Polonya, kralları ile [eskiden Polonya'da/Macaristan'da] senato üyelerinin vaktiyle zapt etmiş oldukları bütün ülkeler, Polonyalılarındı. Macaristan, Orta Çağlarda Saint Stephen'ın ardılları tarafından idare edilmiş bütün ülkeler, Macarlarındı. Bu ülkelerin Polonya ve Macar dilinden başka dilleri konuşan pek çok insanı içeriyor olması önemli değildi. Polonyalılar ile Macarlar milliyet ve kendi kaderini tayin ilkesine görünürde sadık kaldılar. Ve bu tutum, Batı'nın liberallerinin onların programlarına sempatiyle bakmalarına sebep oldu. Buna karşın onların planladıkları şey, diğer dil gruplarının özgürleşmesi değil baskı altına alınmasıydı.

Aynısı Çekler için de geçerliydi. İlk günlerde Çek bağımsızlığının bazı müdafilerinin dilsel sınırlara göre Bohemya'ya ilişkin bir taksimi önerdikleri doğrudur. Ama bu kimseler, Çeklerin kendi kaderini tayin etmesini Çek olmayan binlerce insanın baskı altına alınmasıyla eş gören hemcinsleri tarafından çok geçmeden susturuldular.

Milliyet ilkesi, kendi kaderini tayin etmeyle ilgili liberal ilkeden türetildi. Ama Polonyalılar, Çekler ve Macarlar bu demokratik ilkeyi başka dilleri konuşan halka baskı uygulamayı amaçlayan saldırgan bir milliyetçilikle ikâme ettiler. Çok geçmeden Alman ve İtalyan milliyetçileri ile diğer pek çok dil grubu aynı tutumu benimsedi.

Beşerî şeytanlık/günahkârlık karşısında modern milliyetçiliğe üstünlük izafe etmek, bir hata olacaktır. Milliyetçiler doğuştan saldırgan insanlar değillerdir, milliyetçilik kavramsallaştırması yoluyla saldırgan hâle gelmektedirler. Eski kendi kaderini tayin etme ilkesinin müdafileri için bilindik olmayan şartlarla karşı karşıyadırlar. Ve onların devletçi önyargıları onları, karşılaşmak zorunda kaldıkları sorunlar için saldırgan milliyetçilik tarafından tedarik edilenden başka bir çözüm bulmaktan alıkoyar.

Batılı liberallerin anlamakta başarısız oldukları şey, farklı dilleri konuşan halkların yerleşmiş oldukları geniş toprakların bulunmasıdır. Bu önemli hakikat vaktiyle Batı Avrupa'da göz ardı edilebilirdi ama Doğu Avrupa'da göz ardı edilemezdi. Milliyet ilkesi, dil gruplarının birbirine karışmış olduğu bir ülkede iş göremez. Böyle bir ülkede dil gruplarını açık bir biçimde ayırt eden sınırlar çizemezsiniz. Her dilsel bölünme, zorunlu olarak azınlıkları yabancı yönetimine terk eder.

Bu sorun, dilsel yapıların değişebilirliğinden dolayı hassaten önemli hâle gelir. İnsanlar mutlaka doğdukları yerlerde kalmaz, genellikle göreli olarak aşırı nüfuslu yerlerden daha seyrek nüfuslu yerlere doğru göç ederler. Kapitalizmin beraberinde getirdiği hızlı iktisadî değişimden ibaret çağımızda göç etme temayülü, daha önce görülmemiş bir düzeye çıkmıştır. Milyonlar, tarımsal alanlardan madencilik, ticaret ve sanayi bölgelerine doğru hareket etmektedirler. Milyonlar, toprakları yoksul olan ülkelerden tarım için daha elverişli şartlar sunan ülkelere göç ederler. Bu göçler azınlıkları çoğunluğa dönüştürmekte veya tersi olmaktadır. Birbirine yabancı azınlıkları daha önceden dilsel olarak homojen ülkelere soktu.

Milliyet ilkesi, her bireyin hayatı boyunca –ilk çocukluğunda öğrenmiş olduğu– ebeveynin diline bağlı kaldığı varsayımına dayandırıldı. Bu da bir hatadır. İnsanlar hayatı boyunca dillerini değiştirebilir; ebeveynlerininkinden başka bir dili gündelik hayatta alışkanlık şeklinde konuşabilirler. Dilsel asimilasyon, her zaman bireyin altında yaşadığı şartların kendiliğinden neticesi değildir; sadece çevre ve kültürel faktörlerden kaynaklanmaz, aynı zamanda hükümet tarafından teşvik edilebilir veya zorla sağlanabilir. Dilin, sınırlarla ilgili tarafsız bir sınırlandırma/sınır çizme için zorunlu bir ölçüt olduğuna inanmak bir yanılgıdır. Devlet, belirli şartlar altında, kendi vatandaşlarının dilsel karakterini etkileyebilir.

Zorunlu milletsizleştirme (denationalization) ve asimilasyonun esas aracı eğitimdir. Batı Avrupa, zorunlu kamusal eğitim sistemini geliştirdi. Bu, Doğu Avrupa'ya Batı medeniyetinin bir başarısı olarak geldi. Ama dilsel olarak karışık topraklarda zorunlu eğitim, hükümetlerin ellerinde uyruklarının dilsel sadakatini değiştirmek için korkunç bir silâha dönüştü. İngiltere'nin kendilerini kamusal eğitime adayan insan severleri/hamiyetli kişileri ile pedagogları, bu kurumdan kin ve gücenme dalgalarının ortaya çıkacağını önceden görmediler.

Ama okul dilsel baskı ve tiranlığın tek aracı değildir. Devletçilik devletin ellerine yüzlerce silâh vermektedir. Her olayın özel nitelikleri dikkate alınarak yönetsel takdir yetkisiyle yapılabilen ve yapılmak zorunda kalınan her hükümet eylemi, hükümetin siyasî hedeflerinin elde edilmesi için kullanılabilir. Dilsel azınlığın üyeleri muhalifler veya yasa dışı kimseler olarak muamele görürler. Onlar, boşuna, lisanslar için, bir döviz kontrolü sisteminde döviz değişimi için, bir kota sisteminde ithalat izinleri için başvururlar. Onların dükkânları ile mağazaları, kulüpleri, okul binaları ve toplantı salonları; güya imar mevzuatı kurallarına veya yangınları engelleyen regülasyonlara uymadığı için polis tarafından kapatılır. Onların çocukları ne hikmetse memurluk mesleği sınavlarında başarısız olurlar. Yönetici dilsel grubun ateşli üyelerinin silâhlı çeteleri tarafından saldırıya uğradığında onların mülkiyetlerine, kişiliklerine ve hayatlarına yönelik koruma talebi reddedilir. Onlar kendilerini savunmak sorumluluğunu bile üstlenemezler; silâh sahibi olmak için gereken izinler onlardan esirgenir. Vergi tahsildarları her zaman onların hazineye doldurmuş oldukları evraklardaki gelirlerden daha fazla borçlu olduklarını tespit ederler.

Bütün bunlar, milletlerarası hukuk ve mahkemeler yoluyla azınlıkları korumaya yönelik Milletler Cemiyeti Sözleşmesi'ne ilişkin çabaların niçin başarısızlığa mahkûm olduğuna açık bir biçimde işaret etmektedir. Bir yasa bir kimseyi sözde iktisadî çıkar mülâhazalarıyla dikte edilen önlemlere karşı koruyamaz. Farklı dilsel grupların yerleşmiş olduğu ülkelerde hükümetin iş (âlemin)e müdahalesinin bütün türleri, paryaları [en aşağı tabakadan birileri, ç.n.] incitme gayesiyle kullanılır. Gümrük tarifeleri, vergilendirme, döviz regülasyonları, sübvansiyonlar, iş yasaları ve benzerleri, mahkeme sürecinde ispat edilemezse de ayrımcılık için kullanılabilir. Hükümet her zaman bu önlemleri tamamıyla iktisadî mülâhazalar tarafından dikte edilen önlemler olarak izah eder. Bu türden önlemlerin yardımıyla hukuksal eşitlik resmen ihlâl edilmeksizin sakıncalılar için hayat dayanılmaz hâle getirilebilir. Müdahalecilik ve sosyalizm çağında kötü niyetli bir hükümete karşı hukuksal bir koruma mevcut değildir. Hükümetin iş (âlemin)e müdahalesi bile baskı yapılan dilsel grupların üyelerine karşı millî bir savaş eylemi hâline gelir. Devletçiliğin ilerlemesiyle birlikte dilsel gruplar arasındaki husumet daha keskin ve daha merhametsiz bir hâl alır.

Bu yüzden Batılı siyasî terminolojinin kavramlarının anlamı Orta ve Doğu Avrupa'da köklü bir değişime uğradı. Halk, iyi devlet ile kötü devlet arasında bir farklılaştırmaya gitmekte; bütün diğer devletçilerin yaptıkları gibi devlete tapınmaktadır. Ne var ki iyi devletten sadece kendi dilsel grubunun hâkim olduğu bir devleti kastetmektedir. Halk için böyle bir devlet Tanrı'dır. Onun dilsel grubunun hâkim olmadığı diğer devletler, halkın düşüncesine göre, şeytanlardır. Onların vatandaşları hakkındaki kavram, yaşadıkları yere bakmaksızın onların dillerini konuşan her halkı, Almanların dedikleri gibi bütün *Wolksgenossen*'i

ihtiva eder; başka dili konuşmaya başlamış kendi devletinin vatandaşlarını ihtiva etmez. Bu kimseler muhalifler ve barbarlardır. Bir yabancı boyunduruğunda yaşayan Volksgenossen, özgürleştirilmelidir. Onlar, yabancı yönetimi altına geçmiş ülkedir (irredenta), günahkâr halktır.

Ve, eğer kurtuluş gününün gelişini hızlandırabilirse, her aracın doğru ve âdil olduğuna inanılır. Eğer kurtarmacılığın [yabancı idaresine geçmiş toprakları geri alma politikası, ç.n.] vesilesi olacaksa hile, caniyane tecavüz ve öldürme asil erdemlerdir. *Volksgenossen*'in özgürleşmesi için savaş, âdil bir savaştır. Dilsel grubun büyüklüğü ile doğru ve gerçek devletin ihtişamı, ahlâkiliğin en yüksek kriterleridir. Dikkate alınan tek şey vardır: Kendi dilsel grupları, aynı dili konuşan insanlardan müteşekkil topluluk, *Volksgemeinschaft*.

2. Dilsel Grup

İktisatçılar, sosyologlar ve tarihçiler bizlere millet teriminin farklı tanımlarını vermişlerdir. Ama burada, sosyal bilimin millete atfetmesi gerektiği anlamın ne olduğuyla ilgilenmiyoruz; milliyet ilkesinin Avrupalı destekçilerinin millet ve milliyet kavramlarına atfettikleri anlamı araştırıyoruz. Bu terimlerin bugünkü siyasî eylemin sözlüğünde kullanılma şeklini ve gündelik hayat ile çağdaş çatışmalarda oynadığı rolü tespit etmek önemlidir.

Milliyet ilkesi Amerika ve Avustralya siyaseti için bilindik bir kavram değildir. Amerikalılar kendilerini Büyük Britanya, İspanya ve Portekiz yönetiminden bağımsız hâle getirdiklerinde onların amaçları kendi kaderini tayin etmeydi, milliyet ilkesinin millet terimine verdiği anlamda *millî* devletlerin tesis edilmesi değildi. Dilsel olarak onlar, atalarının vaktiyle Amerika'ya geldikleri eski deniz aşırı ülkelere benziyordu. Şimdi Amerika Birleşik Devletlerini oluşturan halk, İngilizce konuşan Kanada'yı ilhak etmeyi istemedi. İngiliz yönetim sistemine karşı çıkan Fransızca konuşan Kanadalılar da Fransızca konuşan bir devlet için savaşmadı. Her iki dilsel grup Kanada dominyonunda/sömürgesinde az veya çok barışçıl bir biçimde işbirliği yapmaktadır; yabancı yönetimi altına geçmiş ülke (irredenta) yoktur. Lâtin Amerika da dilsel sorunlardan uzaktır. Arjantin'i Şili'den veya Guatemala'yı Meksika'dan ayıran şey dil değildir. Batı yarımkürede de çok sayıda ırksal, sosyal, siyasî ve hatta dinsel çatışma vardır. Ama geçmişte hiçbir dilsel sorun Amerikan siyasî hayatını sıkıntıya sokmamıştır.

Bugünkü Asya'da da ciddî herhangi bir dilsel husumet yoktur. Hindistan dilsel olarak homojen değildir ama orada Hinduizm ve İslâm arasındaki dinsel zıtlık/ihtilaf dillerle ilgili sorundan çok daha önemlidir.

Şartlar belki çok geçmeden değişebilir. Ama şimdilik milliyet ilkesi nispeten bir Avrupa kavramıdır, Avrupa'nın asıl siyasî sorunudur.

Milliyet ilkesine göre, şu hâlde, her dilsel grup bağımsız bir devlet oluşturmalı ve bu devlet bu dili konuşan bütün insanları ihtiva etmelidir. Bu ilkenin prestiji o

kadar büyüktür ki bazı gerekçelerle başka türlü milliyet ilkesine uymayacak olan kendilerine ait bir devlet oluşturmak isteyen insanlardan müteşekkil bir grup, bu ilkenin ışığında özlemlerini haklılaştırmak için dillerini değiştirmeye isteklidir.

Norveçliler şimdi Danimarkalılarla neredeyse benzer olan bir dili konuşuyor ve yazıyorlar. Ama siyasî bağımsızlıklarından feragat etmeye hazır değiller. Siyasî programlarına dilsel destek tedarik etmek için seçkin Norveçliler kendilerine ait bir dil yaratmak istemişlerdir; kendi yerel diyalektlerinin dışında yeni bir dil, eski Norvcççeye dönüş gibi bir şey oluşturmak, 15. Yüzyıl'da kaldı. En büyük Norveçli yazar Henrik Ibsen, bu çabaları cinnet olarak telâkki etti ve *Peer Gynt*'ta[35] haddizatında onlarla alay etti.

İrlanda halkı İngilizce konuşur ve yazar. İngiliz dilinin önde gelen yazarlarının bir kısmı İrlandalıdır. Ama İrlandalılar, siyasî olarak bağımsız olmayı isterler. Bu yüzden, onun akıl yürütmesine göre, kendi ülkesinde vaktiyle kullanılmış Gal diline geri dönüş zorunludur. Onlar bu dili eski kitaplardan ve elyazmalarından kazıp çıkarmışlardır ve yeniden canlandırmaya uğraşmaktadırlar. Bir ölçüde başarılı da olmuşlardır.

Siyonistler, Musevî dinine mensup olduğunu ikrar eden kimselerden müteşekkil bağımsız bir devlet kurmayı isterler. Onlar için Musevîler bir halk ve bir millettir. Burada, bu talepleri haklı çıkarmak için ileri sürülen tarihsel iddiaların doğru mu, yanlış mı olduğuyla veya bu planın siyasî olarak mâkul olup olmadığıyla ilgilenmiyoruz. Ama hakikat şu ki, Musevîler çok farklı dilleri konuşmaktadır; milliyet ilkesine ilişkin bakış açısından bakıldığında Siyonizm'in özlemleri İrlandalılarınkinden daha az geçersiz değildir. Bu yüzden Siyonistler İbranice konuşmaları ve yazmaları için Musevîleri zorlamaya çalışmaktadır. Bu planlar, Hz. İsa'nın döneminde Filistin'de oturanların İbranice konuşmadıkları, onların yerel dillerinin Aramca olduğu hakikati karşısında paradoksaldır. İbranice sadece dinsel edebiyatın diliydi; halk tarafından anlaşılmıyordu. Genellikle bilinen ikinci dil Grekçe'ydi.[36]

Bu hakikatler milliyet ilkesinin anlamını ve prestijini göstermektedir. Taraftarlarının kullandıkları haliyle millet ve milliyet terimleri "dilsel grup" terimine denktir. Bu çatışmalar için Habsburg İmparatorluğu'nda kullanılan terimler *die nationa-*

---

[35] IV. Perde, tımarhane sahnesi.

[36] Kenyon, "The Bible as Christ Knew It," *The History of Christianity in the Light of Modern Knowledge* (Londra, 1929), s. 172. Bazı Siyonistler kendilerini millî bir dil olarak Eskenazice [İbranice ile Almancanın karışımından oluşan bir Alman lehçesi. İbranî alfabesiyle yazılır. Polonya, Lituanya, Ukrayna ve Romanya Yahudileri ile bu bölgelerden gelen Yahudi göçmenleri konuşur, ç.n.]'ye adadılar; ama onu tesis etmede başarılı olamadılar. Eskenazice, bazı kelimeleri İbranice'den, çoğunluğu ise İslavca'dan ödünç alınmış bir Alman diyalektidir; kuzeydoğu Avrupa'daki Alman kökenliler tarafından konuşulur. Amerika'da İbranice türünde basılan ve dağıtılan gazeteler İbranice'de yazılmaz, aksine Eskenizace yazılır.

le Frage (millî sorun) ve aynı anlamda *die Sprachenfrage* (dilsel sorun), *nationale Kämpfe* (millî mücadeleler) ve eş anlamlı olarak *Sprachenkämpfe* (dilsel mücadeleler) idi. Çatışmanın asıl konusu her zaman şu olmuştur: Yönetim, mahkemeler, ordu tarafından hangi dil kullanılmalı, okullarda hangi dil okutulmalıdır?

İngiliz ve Fransız kitapları ile gazetelerinin bu çatışmalara ırksal çatışmalar olarak gönderme yapması ciddî bir hatadır. Avrupa'da ırkların çatışması yoktur. Bir antropologun anatomiye ilişkin bilimsel yöntemlerin yardımıyla belirleyebileceği hiçbir farklı bedensel özellik farklı gruplara ait halkları ayırmaz. Eğer onların bir tanesini bir antropologa gösterseydiniz bu antropolog, kendisine gösterilen kimsenin bir Alman mı, Çek mi, Polonyalı mı veyahut da Macar mı olup olmadığına biyolojik yöntemlerle karar veremezdi.

Bu gruplardan herhangi birine ait halk ortak bir soya da sahip değildir. Elbe Nehri'nin sağ yakası yani kuzeydoğu Almanya'nın tamamı, sekiz yüzyıl önce sadece Slavlar ve Baltık kabilelerinin yerleştiği yerlerdi; Alman tarihçilerinin Doğunun kolonileştirilmesi olarak adlandırdıkları süreçler esnasında Almanca konuşulan bir yer hâline geldi. Batı'dan ve güneyden Almanlar bu alana doğru göç ettiler ama esasında onun bugünkü nüfusu, kilise ve okulların idaresinde Alman dilini kabul etmiş yerli Slav ve Baltık halklarından gelir. Prusya aşırı milliyetçileri, doğal olarak yerli Slavlar ile Baltıklıların kökünün kazındığını ve bugünkü bütün nüfusun Alman kolonicilerinden tevarüs ettiğini ileri sürmektedirler. Bu öğreti için en küçük bir kanıt yoktur. Prusya tarihçileri onu, Almanya'da Prusya hâkimiyetine yönelik talebi Alman milliyetçilerinin gözünde haklı çıkarmak için îcat etti. Ama onlar bile (Pomeranya, Silezya ve Mecklenburg'un) yerli muhteşem/soylu hanedanların ve aristokratik ailelerin pek çoğunun Slav soylarının/atalarının şüpheden uzak olduğunu inkâr etmeye asla cesaret etmemişlerdi. Bütün Alman milliyetçilerinin Alman kadınlığının timsali olarak telâkki ettikleri Prusya Kraliçesi Louise, köken itibariyle Slav özelliği asla tartışılmamış olan Mecklenburg'un düküne ait mâlikânenin bir çocuğuydu. Kuzeydoğu Almanya'nın pek çok asil ailesinin Slav atalarına kadar izi sürülebilir. Orta sınıflar ile köylülerin soy ağaçları, doğal olarak, soylularınki kadar geriye götürülemez; tek başına bu, Slav kökene ilişkin kanıtın niçin onlar için bir tedarik sağlayamayacağını izah eder. Hakikaten, Slav prensler ile şövalyelerin, dışarıdan getirilen Alman serfleriyle birlikte kendi köy haklarını yerleştirmek için Slav serflerinin kökünü kazımış olmaları gerektiğini varsaymak paradoksaldır.

Bu dilsel grupların birisinden diğerine geçmek/sıçramak sadece ilk dönemlerde vuku bulmadı. Bu o kadar sıklıkla oldu ve oluyor ki, onun hakkında kimse yorum yapmıyor. Almanya ve Avusturya'da, Nazizm tarafından sahip çıkılan Slav, Macar ve Romen bölgelerindeki Nazi hareketindeki çok sayıda önemli şahsiyet, dilleri Alman olmayan ailelerin çocuklarıydı. Aynı şartlar bütün Avrupa'da belirgindir. Pek çok örnekte sadakatlerin değişimi aile ismindeki bir

değişimi takip etmiştir; daha sıklıkla insanlar yabancı gelen aile isimlerini muhafaza etmişlerdir. Belçikalı şairler Maeterlinck ve Verhaeren Fransızca yazmışlardır; onların isimleri Flâman ataları çağrıştırmaktadır. 1849 yılında Schässburg Muharebesi'nde Macar devrimi vesilesiyle ölen Macar şair Alexander Petöfi, Petrovic'ler olarak bilinen bir Slav ailenin çocuğuydu. Avrupa topraklarına ve halklarına âşina herkes için böyle bildik binlerce örnek vardır. Avrupa bir eritme potasıdır veyahut eritme potalarından ibaret bir koleksiyondur.

Bir grubun ayrı bir millet olarak telâkki edilmesi gerekip gerekmediği ve bu yüzden siyasî özerklik talep etmeye yetkili olup olmadığı sorusunun gündeme getirildiği her durumda sorun, söz konusu dilin ayrı bir dil mi, yoksa sadece bir diyalekt mi olduğu sorunudur. Ruslar, Ukrayna ve Ruthenya dilinin kuzeydoğu Almanya'daki *Platt-Deutsch* [aşağı tabakaların konuştuğu Almanca, ç.n.] veya güneydoğu Fransa'daki Provans lehçesi gibi bir diyalekt olduğunu ileri sürerler. Çekler Slovakların siyasî özlemlerine karşı, İtalyanlar Rhaeto-Lâtin diline karşı aynı iddiayı kullanmaktadır. Sadece birkaç yıl önce İsviçre hükümeti Romanş [İsviçre'nin Grisons kantonunda konuşulan bir nevi Lâtince]'a hukuken bir millî dil statüsü sağladı. Çok sayıda Nazi, Hollandacanın bir dil olmadığını, aksine bir Alman diyalekti –kendisine bir dil statüsü bahşetmiş bir Platt olduğunu ilân etmektedir.

Milliyet ilkesi İsviçre'nin siyasî düşüncesine sızmada geç kalmıştır. İsviçre'nin bugüne kadar kendi parçalayıcı gücüne başarılı bir biçimde karşı koymuş olmasının iki sebebi vardır.

İlk faktör İsviçre'nin üç temel dilinin –Almanca, Fransızca ve İtalyancanın– niteliğidir. Kıta Avrupa'sının her sakini için bu dillerden birisini öğrenmek büyük bir avantajdır. Eğer Almanca konuşan bir İsviçreli Fransızca veya İtalyancaya da hâkim olursa sadece iş hayatı için daha donanımlı hâle gelmiş olmaz, aynı zamanda dünyanın büyük literatürlerinden birisine de erişme imkânını elde etmiş olur. Aynısı, bilmediği diğer dillerden birisini öğrendiğinde Fransızca veya İtalyanca konuşan bir İsviçreli için de geçerlidir. Bu yüzden İsviçreliler iki dilli bir eğitime karşı çıkmazlar. Böyle bir eğitimi, çocuklarının ülkenin diğer iki önemli dilinden birini veya ikisini öğrenmelerinin başlıca yardımcısı olarak telâkki ederler. Ama bir Fransızca konuşan Belçikalı bir Felemenkçe bilgisinden, bir Slovak bir Macarca bilgisinden veya bir Macar bir Romence bilgisinden ne kazanç elde edebilir? Eğitimli bir Polonyalı veya Çek için Almanca bilmek neredeyse zorunludur ama bir Alman için Çekçeyi veya Polonya dilini öğrenmek bir zaman israfıdır. Bu durum, İsviçre'nin dilsel şartları altında eğitim sorununun niçin oldukça az önemli olduğunu izah etmektedir.

İkinci faktör siyasî yapıdır. Doğu Avrupa ülkeleri asla liberal değillerdi; doğrudan doğruya krallıkla yönetilen mutlakıyetçilikten devletçiliğe atladılar.

1850'lerden bu yana, ancak geçen on yıllarda Batı'da hâkim hâle gelmiş olan müdahalecilik politikasına bağlanmışlardır. Onların uzlaşmaz iktisadî milliyetçiliği, devletçiliklerinin bir sonucudur. Ama Birinci Cihan Harbi'nin arifesinde İsviçre bariz bir biçimde hâlâ liberal bir ülkeydi. Savaştan sonra sürekli daha fazla müdahaleciğe yönelmiştir. Ve bu yayıldıkça dilsel sorun daha ciddî bir hâle gelmiştir. Ticino'da İtalyan kurtarmacılığı (irredentism), Almanca konuşan bölgelerde Nazi yanlısı bir parti ve güneybatıda Fransız milliyetçileri vardır. Müttefik demokrasilerin bir zaferi şüphesiz bu hareketleri durduracaktır. Ne var ki, bu kez de İsviçre'nin bütünlüğü, geçmişte kökenini ve sürekliliğini borçlu olduğu faktörün aynısı, yani özellikle komşu ülkelerinin siyasî şartları sayesinde korunacaktır.

Kıta Avrupa'sında, iki milleti birbirinden farklılaştıran ayırt edici bir özelliğin dilin değil de dinin ve yazmada ve basımda kullanılan alfabe tipinden kaynaklandığı bir örnek vardır. Sırplar ve Hırvatlar aynı dili konuşmaktadır ama Sırplar Kiril alfabesini, Hırvatlar Lâtin alfabesini kullanırlar. Sırplar Doğu Kilisesinin Ortodoks inancına, Hırvatlar ise Roma Katoliklerine bağlıdırlar.

Tekrar tekrar vurgulamak gerekir ki, ırkçılık ve ırksal saflık ve dayanışmaya ilişkin mülâhazalar dilsel gruplarla ilgili bu Avrupalı mücadelelerde bir rol oynamaz. Çoğu kere milliyetçilerin belgi sözler olarak "ırk" ve "ortak soy"a müracaat ettikleri doğrudur. Ama bu, politikalara ve siyasî eylemlere pratik herhangi bir etkisi olmayan bir propagandadan ibarettir. Aksine milliyetçiler, *siyasî* sorunlarla ve faaliyetlerle ilgilenirlerken bilinçli ve amaçlı bir şekilde ırkçılığı ve bireylerin ırksal ayırt edici özelliklerini reddederler. Alman ırkçıları bize, asil Alman veya Aryan kahramanının ilk örneğine ilişkin bir imge, onun bedensel özelliklerinin biyolojik olarak tam bir tasvirini takdim etmişlerdir. Her Alman bu ön modele/ilk örneğe âşinadır ve onların pek çoğu bu portrenin doğru olduğundan emindir. Ama hiçbir Alman milliyetçisi bu kalıbı Almanlar ve Alman olmayanlar arasındaki ayrımı belirlemek için kullanmaya asla cesaret etmemiştir. Almanlığın kriteri bu standarda benzerlikte değil de Alman dilinde bulunur.[37] Irksal özelliklerine göre Almanca konuşan grubu parçalamak, Alman halkının en az %80'ini Almanların saflarından atmaya yol açacaktır. Ne Hitler ne Goebbels ne de Alman milliyetçiliğinin diğer liderlerinden pek çoğu ırksal mitin Aryan ilk örneğine uymaktadır.

Macarlar, Orta Çağların başlarında kendilerinin Macaristan olarak adlandırdıkları bu ülkeyi fethetmiş bir Moğol kabilesinin vârisleri olmaktan gurur duyarlar. Romanyalılar Lâtin kolonicileri olan atalarıyla övünürler. Yunanlılar kendilerini Antik Yunanlıların oğulları olarak görürler. Tarihçiler bu talepler hakkında çok şüphecidirler. Bu milletlerin modern siyasî milliyetçilikleri onları

[37] Milliyetçi Musevî avındaki sözde ırksal faktörleri Sekizinci Bölümde gözden geçireceğiz.

göz ardı etmektedir. Bu milliyetçilik, millete ilişkin kullanışlı/pratik kriteri sözde ataların ırksal özelliklerinde veya bu atalardan tevarüs eden kanıtlarda değil de dilde bulmaktadır.

3. Liberalizm ve Milliyet İlkesi

Liberalizmin muhalifleri, kapitalizmin ve demokratik hükümetin değeriyle ilgili liberalizmin öğretilerini çürütmeye yönelik çabalarında başarısız olmuşlardır. Liberal programın [diğer bölümleriyle karşılaştırıldığında] üçüncü bölümünü –yani farklı milletler ve devletler arasında barışçıl işbirliğine yönelik önerileri– eleştirmede daha mı fazla muvaffak olmuşlardır? Bu soruyu cevaplandırırken, milliyet ilkesinin milletlerarası soruna ilişkin liberal bir çözümü temsil etmediğini yeniden vurgulamalıyız. Liberaller kendi kaderini tayin etmeyi desteklediler. Milliyet ilkesi, liberal fikirlerin anlamını asla bütünüyle kavramamış Orta ve Doğu Avrupa'daki insanların kendi kaderini tayin etme ilkesinden çıkardıkları yorumun bir sonucudur, liberal düşünceyle ilgili bir mükemmelleşme değil, bir tahriftir.

Liberal fikirlerin Anglo-Sakson ve Fransız babalarının söz konusu sorunları fark etmediklerini daha yeni göstermiştik. Bu sorunlar görünür hâle geldiklerinde eski liberalizmin yaratıcı dönemi zaten sona ermişti. Büyük önderler kayboldu. Büyüyen sosyalist ve müdahaleci eğilimlere başarılı bir şekilde karşı duramayan taklitçiler sahneyi doldurdular. Bu kimseler yeni sorunlarla uğraşabilecek güçten yoksunlardı.

Yine de eski klâsik liberalizmin pastırma yazı [(*Indian summer*) güzün sonundaki sıcak günler, ç.n.], Fransız liberalizminin büyük geleneğinin değerli bir dokümanını üretti. Ernest Renan, evet doğrudur, bir liberal olarak telâkki edilemez. O sosyalizme ayrıcalıklar verdi, zira onun iktisadî teorilerle ilgili kavrayışı çok zayıftı, bu yüzden, kendi çağının anti-demokratik önyargılarına karşı munisti. Ama onun 11 Mart 1882'de Sorbonne'da vermiş olduğu meşhur semineri *Qu'est-ce qu'une nation?*, bütünüyle liberal düşünceden ilham almaktadır.[38] Bu, devlet ve millet üzerine eski Batılı liberalizmin söylemiş olduğu son sözdü.

Renan'ın fikirlerine ilişkin doğru bir kavrayış için –İngilizcenin olduğu gibi– Fransızcanın da millet ve devlet terimlerine aynı karşılığı verdiğini hatırlamak önemlidir. Renan, "Millet nedir?" diye sorduğunda, "Çeşitli devletlerin sınırlarını ne belirlemeli?" diye sormak istiyordu. Ve bu soruya şöyle cevap veriyordu: Ne dilsel topluluk ne ortak atalardan gelen nesep üzerine kurulmuş ırksal akrabalık, ne dinsel sempati, ne iktisadî menfaatlerinin uyumu ne de coğrafik veya stratejik mülâhazalar, nüfusun kendi kaderini belirleme hakkı çeşitli devletlerin sınırlarını belirlemelidir.[39] Millet, bir devlette birlikte yaşamak isteyen insanla-

[38] Renan, *Qu'est-ce qu'une nation?* (ed. Paris, 1934).

[39] Renan, *Idem*, s. xi.

rın iradesinin bir ürünüdür.[40] Seminerin büyük bir bölümü bu milliyet ruhunun nasıl ortaya çıktığını göstermeye ayrılır.

Millet bir ruhtur, ahlâksal bir ilkedir (*une âme, un principe spirituel"*).[41] Bir millet, der Renan, iradesini açığa vurarak varlığını aynı devletteki siyasî işbirliğine karşı varlığını her gün takviye eder; sanki her gün tekrar eden bir plebisit. Bu yüzden bir millet bir vilâyete karşı, "Sen bana aitsin, seni almak istiyorum" deme hakkına sahip değildir. Bir vilâyet, orada oturanlardan müteşekkildir. Eğer bir kimse bu vakada kulak verilme/dinlenilme hakkına sahipse bu orada ikâmet edenlerdir. Sınır tartışmaları plebisitle çözülmelidir.[42]

Kendi kaderini tayin hakkının bu yorumunun milliyet ilkesinden farklılaştığını görmek önemlidir. Renan'ın zihnindeki kendi kaderini tayin hakkı, dilsel grupların değil tek tek insanların bir hakkıdır; insanların haklarından türetilmektedir. "İnsan ne diline ne de ırkına bağlıdır; o kendine bağlıdır."[43]

Milliyet ilkesine ilişkin bakış açısından bakıldığında farklı dillerden oluşan İsviçre gibi devletlerin varlığı, Anglo-Saksonlar ile Fransızların kendi dillerini konuşan bütün insanları tek bir devlette bir araya getirmeye istekli olmamaları kadar sakattır. Renan için bu hakikatlerde çarpık olan bir şey yoktur.

Renan'ın söylemediği şey, söylediğinden daha önemlidir. Renan, ne dilsel azınlıklar ne de dilsel değişikliklerle ilgili hakikati görmektedir. Halka danış; onlara karar alma izni ver! Pekâlâ. Öte yandan eğer hatırı sayılır bir azınlık çoğunluğun iradesinden ayrı düşünürse ne olacak? Bu itiraza karşı Renan tatmin edici bir cevap vermemektedir. O –plebisitlerin eski milletlerin dağılmasına ve (bugün Balkanlaştırma diyebileceğimiz) küçük devletlerden müteşekkil bir sisteme yol açacağı endişesine dair- kendi kaderini tayin ilkesinin kötüye kullanılmamakla kalmayıp genel bir usûl çerçevesinde (*d'une façon très générale*) kullanılması gerektiğini belirtmektedir.[44]

Renan'ın harikulâde yorumu, Doğu Avrupa'yla ilgili tehdit edici sorunların Batı'ya yabancı olduğunu göstermektedir. O broşürüne bir kehanetle başlar: Yıkma ve yok etmeden ibaret savaşlara doğru koşuyoruz, zira dünya serbest birlik ilkesini terk etmiş ve –vaktiyle hanedanlara terk ettikleri- arzuları hilafına vilâyetleri ilhak etme hakkını milletlere bahşetmiştir.[45] Ama Renan söz konusu sorunun sadece yarısını gördü ve bu yüzden onun çözümü ancak eksik olabilirdi.

---

[40] *Idem*, s. 84, 88.

[41] *Idem*, s. 83.

[42] *Idem*, s. viii vd.; 89–90, 95 vd.

[43] "L'homme n'appartient ni à sa langue, ni à sa race; il n'appartient qu' à luimême." *Idem*, s. ix.

[44] Renan, *Op.Cit.*, s. 91.

[45] *Idem*, s. viii.

Yine de liberalizmin bu alanda başarısız olduğunu söylemek yanlış olacaktır. Liberalizmin milletlerin ve devletlerin birlikte yaşamasına ve işbirliği yapmasına yönelik önerileri, kapsayıcı liberal programın sadece bir parçasıdır. Bu öneriler ancak liberal bir dünyada hayata geçirilebilir, iş görebilir. Sosyal, iktisadî ve siyasî örgütlenmeye ilişkin liberal programın asıl mükemmelliği kesinlikle liberalizmin milletlerin barışçıl işbirliğini mümkün kılmasıdır. Liberal olmayan bir dünyada hayata geçirilemez olması, müdahalecilik ve sosyalizmden ibaret bir çağda başarısız olmak zorunda kalması, Milletlerarası barışa dair liberal programın bir kusuru değildir.

Bu liberal programın anlamını kavramak için liberalizmin hâkim olduğu bir dünya düzeni hayâl etmeye ihtiyacımız vardır. Onun içindeki devletlerin ya tamamı ya da birleştiklerinde askerî saldırganlıklardan ibaret bir taarruzu geri püskürtebilecek kadarı liberaldir. Bu liberal dünyada veya dünyanın bu liberal bölümünde üretim araçlarında özel mülkiyet vardır. Piyasanın işleyişi hükümet müdahalesiyle kesintiye uğratılmaz. Ticaret engelleri yoktur; insanlar istedikleri yerde yaşayabilir ve çalışabilirler. Sınırlar haritaların üzerine çizilir ama insanların göçlerini ve malların gemilere yüklenmesini engellemez. Yerliler, yabancılardan esirgenen hakların keyfini çıkarmaz. Hükümetler ile onun memurları faaliyetlerini hayatın, sağlığın, hile veya şiddet içeren saldırganlığa karşı mülkiyetin korunmasıyla sınırlandırırlar, yabancılara karşı ayrımcılık yapmazlar. Mahkemeler bağımsızdır ve bürokrasinin tecavüzlerine karşı herkesi etkin bir şekilde korurlar. Herkese istediğini söyleme, yazma ve basma izni verilir. Eğitim hükümet müdahalesine tâbi değildir. Hükümetler, vatandaşların polis gücünü elinde tutma görevini tevdi etmiş oldukları gece bekçileri gibidirler. Memurlar, insanları vesayet altında tutma hak ve yetkisine sahip insanüstü varlıklar veya babacan otoriteler olarak değil de ölümlü insanlar olarak değerlendirilirler. Hükümetler vatandaşlarına gündelik konuşmalarında hangi dili kullanması veya çocuklarını hangi dille yetiştirmesi ve eğitmesi gerektiğini dikte etme gücüne sahip değillerdir. Eğer bir dil bölgedeki makul sayıda sakin tarafından konuşuluyorsa yönetsel organlar ve mahkemeler bir kimseyle ilgilenirken herkesin kendi dilini kullanmak zorundadır.

Böyle bir dünyada bir ülkenin sınırlarının nereden çizildiği önemli değildir. Hiç kimse, yaşadığı devletin toprağının genişletilmesinde özel bir maddî menfaate sahip değildir; eğer bu alanın bir bölümü devletten ayrılırsa hiç kimse bu kayıptan acı duymaz. Ayrıca, devletin toprağının bütün bölümlerinin doğrudan coğrafî bağlantı içinde olup olmadığı veya başka bir devlete ait bir toprak parçasıyla ayrılıp ayrılmadığı önemsizdir. Ülkenin okyanusa bir cephesinin olup olmaması iktisadî açıdan önemli değildir. Böyle bir dünyada her köyün veya bölgenin halkı plebisitle ait olmak istedikleri devleti belirleyebilirler. Saldırganlık için teşvik olmayacağı için artık savaşlar olmayacaktır. Savaş kâr getirme-

yecektir. Ordular ve donanmalar fuzulî olacaktır. Polisler suça karşı savaş için elverişli olacaktır/kâfi gelecektir. Böyle bir dünyada devlet metafizik bir varlık değil güvenlik ve barışın üreticisinden ibarettir. Lassalle'in küçümseyerek adlandırdığı gibi devlet gece bekçisidir. Ama bu görevi tatmin edici bir şekilde yerine getirir. Vatandaşın uykusu bozulmaz, bombalar evleri tahrip etmez ve eğer birisi gecenin geç saatinde onun kapısını çalarsa bu kesinlikle ne Gestapo ne de OGPU [1922'den 1934'e kadar Sovyetler Birliği'nin gizli servisi, ç.n.]'dur.

İçinde yaşamak zorunda olduğumuz gerçeklik, ideal liberalizmin bu mükemmel dünyasından çok farklıdır. Ama bunun tek sebebi, insanların devletçilik için liberalizmi reddetmeleridir. Onlar, az veya çok verimli bir gece bekçisi olabilecek devlete çok sayıda başka görev yüklemişlerdir. Ne doğa ne beşerî kontrolün ötesindeki güçlerin işleyişi ne kaçınılmaz zorunluluk bizleri devletçiliğe yönlendirmiştir; bizi devletçiliğe götüren şey, insanların eylemleri olmuştur. Diyalektik yanılgılar ve fantastik kuruntularla kafası allak bullak edilmiş, yanlış öğretilere gözü kapalı inanan, kıskançlık ve açgözlülükle önyargılı hâle gelmiş insanlar; kapitalizmi alaya almış ve onun yerine barışçıl bir çözümün bulunamayacağı çatışmalara sebep olan bir düzeni ikâme etmişlerdir.

4. Saldırgan Milliyetçilik

–İster müdahalecilik ister sosyalizm şeklinde olsun– devletçilik; çatışmaya, savaşa, geniş kitlelerin totaliter zulme mâruz kalmasına yol açmak zorundadır. Devletçilik altında âdil ve doğru devlet, benim ve dilimi konuşan ve fikirlerimi paylaşan arkadaşlarımın hâkim olduğu bir devlettir. Diğer bütün devletler gayrimeşrudur. Onların da bu mükemmel olmayan dünyada var oldukları inkâr edilemez. Bu devlet henüz benim rüyalarımın ve arzularımın dışındaki varlık âleminde yer almıyor olsa da yine de onlar, benim devletimin, tek erdemli/haklı devletin düşmanlarıdırlar. Bizim Alman Nazi devletimiz, der Steding, Alman İmparatorluğu'dur (*Reich*); diğer devletler ondan sapmalardır.[46] Siyaset, der önde gelen Nazi hukukçusu Carl Schmitt, dost ile düşman arasında ayırım yapmadır.[47]

Bu öğretileri anlamak için ilk olarak dilsel husumetler sorununa yönelik liberal tutuma bakmak zorundayız.

Başka dilsel grubun çoğunluğu oluşturduğu bir topluluktaki dilsel azınlığın bir üyesi olarak yaşayan biri, ülkenin siyasetini etkilemenin araçlarından yoksundur. (Böyle bir dilsel azınlığın ayrıcalıklı bir yer işgâl ettiği ve –örneğin, Baltık dukalıklarındaki Almanca konuşan aristokrasinin bu vilâyetlerin Ruslaştırılmasından öncesine denk gelen yıllarda yaptığı gibi- çoğunluğu baskı altına aldığı özel durumları dikkate almıyoruz.) Demokratik bir toplulukta kamuoyu, seçimlerin neticesini ve bu yolla siyasî kararları belirler. Fikirlerini siyasî hayatta

[46] Steding, *Das Reich und die Krankheit der Kultur* (Hamburg, 1938).

[47] Carl Schmitt-Dorotic, *Der Begriff des Politischen* (Munich, 1932).

hâkim hâle getirmek isteyen herkes, konuşma ve yazma yoluyla kamuoyunu etkilemeye uğraşmalıdır. Eğer hemcinsi vatandaşları ikna etmede başarılı olursa onun fikirleri destek kazanır ve baki kalır.

Fikirlerle ilgili bu mücadelede dilsel azınlıklar yer alamaz. Onlar, içinden belirleyici oyun/reyin ortaya çıktığı siyasî tartışmaların sessiz izleyicileridirler. Tartışmalara ve pazarlıklara katılamazlar. Ama netice onların kaderini de belirler. Onlar için demokrasi kendi kaderini tayin etme anlamına gelmez; başka insanlar onları kontrol ederler. Onlar ikinci sınıf vatandaşlardır. Bunun sebebi, demokratik bir dünyadaki insanların dilsel bir azınlığın üyeleri olmayı bir dezavantaj olarak düşünmeleridir. Bu, aynı zamanda daha önceki çağlarda niçin dilsel çatışmaların olmadığını, demokrasinin nerede olmadığını izah eder. Bu demokrasi çağında insanlar esas itibariyle hemcinsi vatandaşlardan müteşekkil bir çoğunluk şeklinde aynı dili konuşan bir topluluk içinde yaşamayı tercih ederler. Bu yüzden bir vilâyetin hangi devlete ait olacağı sorunuyla ilgili plebisitlerde halk, *her zaman olmasa da bir kural olarak,* bir dilsel azınlığın üyeleri olmayacakları ülkenin lehinde oy kullanmaktadır.

Ama bu hakikatin kabul edilmesi asla liberalizmi milliyet ilkesine götürmez. Liberalizm şunu söylemez: Her dilsel grup sadece ve sadece tek bir devlet oluşturmalıdır ve bu gruba ait her tekil insan, mümkünse, bu devlete ait olmalıdır. Şunu da söylemez: Devlet birkaç dilsel gruptan müteşekkil halkı ihtiva etmemelidir. Liberalizm kendi kaderini tayin etmeyi doğru kabul eder. Bu hakkı kullanan insanların kendilerinin dilsel mülâhazalarla yönlendirilmelerine izin vermeleri, liberalizm için bir hakikatten ibarettir, bir ilke veya ahlâkî bir yasa değildir. Eğer insanlar –örneğin Almanca konuşan Alsaslıların durumunda olduğu gibi- başka bir şekilde karar verirlerse bu onların sorunudur. Böyle bir karara da saygı duyulmalıdır.

Bizim çağımızın devletçiliğinde durum farklıdır. Devletçi devlet, topraklarını zorunlu olarak gücünün yettiği kadar genişletmelidir. Bu genişlemenin vatandaşlarına sağlayacağı faydalar toprakların genişliğiyle orantılı olarak artacaktır. Müdahaleci devletin sağlayacağı her şey, daha küçük bir devlet yerine daha geniş bir devletle daha bol bir şekilde sunulabilir. Ayrıcalıklar, geçerli oldukları toprak genişledikçe daha değerli hâle gelir. Devletçiliğin esası, bir gruptan alıp bir başka gruba vermektir. Ne kadar fazla alırsa o kadar fazla verebilir. Bu, hükümetin, devletlerini mümkün olduğu kadar geniş hâle gelmesini kollamak istediği kimselerin menfaatinedir. Toprak yönünden genişleme politikası herkes tarafından sevilen bir politika hâline gelir. Hükümetlerin yanı sıra halk da fetih için istekli olmaya başlar. Saldırganlık için her bahane haklı addedilir. İnsanlar o zaman barışın lehinde ancak tek iddiayı kabul ederler: Muhtemel düşmanın saldırısını bertaraf etmek için yeteri kadar güçlü olmak. Zayıfın vay hâline!

Milliyetçi bir devletin iç politikaları, yabancılara ve yabancı bir dili kullanan vatandaşlara zarar vererek vatandaşların bazı gruplarının şartlarını iyileştirme amacından ilham alır. Dış politikada iktisadî milliyetçilik yabancılara; iç politikada ise yöneten gruba ait olmayan bir dili konuşan vatandaşlara karşı ayrımcılık anlamına gelir. Bu paryalar her zaman teknik anlamda azınlık grupları değildir. Meran, Bozen ve Brixen'in Almanca konuşan halkları kendi bölgelerinde azınlıktırlar; onların azınlık olmalarının sebebi, ülkelerinin İtalya tarafından ilhak edilmiş olmasıdır. Aynısı Egerland'in Almanları, Polonya'daki Ukraynalılar, Transilvanya'daki Szekler bölgesinin Macarları, İtalyanlar tarafından işgâl edilen Carniola'daki Slovenler için de doğrudur. Başka bir dilin hâkim olduğu bir devlette yabancı bir anadili konuşan kimse vatandaşlık haklarının neredeyse inkâr edildiği kimselerin yanına terk edilen biridir.

Bu saldırgan milliyetçiliğin siyasî sonuçlarının en iyi örneğini Doğu Avrupa'daki şartlar sağlar. Eğer Doğru Avrupa'nın dilsel gruplarının temsilcilerine "Millî devletlerinizin kaderiyle ilgili âdil kararın ne olacağını düşünüyorsunuz?" diye sorarsanız ve bu temsilciler bu sınırları bir harita üzerine çizerlerse bu toprakların büyük bir bölümünün en azından iki millet ve göz ardı edilemeyecek bir bölümünün de üç ve hatta daha fazla millet talep ettiğini fark edeceğiz.[48] Her dilsel grup kendi taleplerini dilsel, ırksal, tarihsel, coğrafik, stratejik, iktisadî, sosyal ve dinsel iddialarla savunur. Uygunluk gerekçeleriyle taleplerinin en kötüsünden feragat etmeye samimî olarak hazır bir millet yoktur. Her millet isteklerini tatmin etmek için silâhlara başvurmaya hazırdır. Bu yüzden her dilsel grup yakın komşularını amansız düşmanları olarak görür ve ortak düşmana karşı kendi toprak talepleriyle ilgili silâhlı destek için komşusunun komşularına itimat eder. Her grup, komşuları pahasına kendi taleplerini tatmin etmek için her fırsattan yarar sağlamaya çalışır. Son on yılların tarihi bu kasvetli anlatımın doğruluğunu ispatlamaktadır.

Örneğin, Ukraynalıların durumunu ele alın! Ukraynalılar yüzlerce yıldır Rusların ve Polonyalıların boyunduruğu altındaydılar. Günümüzde Ukrayna millî devleti olmamıştır. Acımasız yabancı baskısının zorluklarını ağır bir biçimde üzerinde hissetmiş bir halkın niyetlerinde ihtiyatlı olacağı varsayılabilir. Ama milliyetçiler hemencecik niyetlerinden feragat edemez. Bu yüzden Ukraynalılar kendi ifadelerine göre sadece "40 milyondan fazlası" Ukraynalı olan toplamda yaklaşık 60 milyon nüfusa sahip 360.000 mil [579366 kilometre, ç.n.] kareden fazla bir toprak talep etmektedirler.[49] Bu baskı altına alınmış Ukraynalılar kendi özgürlüğü için istekli olmayacaklardır; 20 milyon veya daha fazla sayıda Ukraynalı olmayan insanın baskı altına alınmasına uğraşmaktadırlar.

[48] Örneğin Fiume kenti, Macarlar, Hırvatlar, Yugoslavlar ve İtalyanlar tarafından talep edilmektedir.

[49] Hrushevsky, *A History of the Ukraine* (Ukrayna Millî Derneği için yayımlayan, Yale University Press, New Haven, 1941), s. 574.

1918'de Çekler kendilerine ait bağımsız bir devletin kurulmasıyla yetinmediler. Milyonlarca Almanca konuşan insanı, bütün Slovakları, on binlerce Macar'ı Karpat Rusya'sı Ukraynalılarını ve –demiryolu yönetimi mülâhazalarıyla– aşağı Avusturya'nın bazı bölgelerini bu devlete dâhil ettiler. Ve Polonya'nın, bağımsızlığının yirmibirinci yılında üç komşusunun –Rusya, Lituanya ve Çekoslovakya'nın- topraklarının bir bölümünü şiddet yoluyla yağmalamaya uğraşması, görülmeye değer bir manzaraydı!

Bu şartlar üçlemesi [konuları birbirinin devamı olan üç roman/piyes/opera, vb., ç.n.] *To Damascus*'ta August Strindberg tarafından doğru bir biçimde tasvir edildi:[50]

BABA MELCHER: "Amsted istasyonunda, Gotthard hattında muhtemelen Zwing-Uri Kalesi olarak adlandırılan bir kule görmüştünüz; bu kule, Wilhelm Tell'de Schiller tarafından methedilmektedir. Uri sakinlerinin Alman Kayzeri eliyle acı çektikleri insanlık dışı baskıya karşı bir abide olarak orada ayakta durmaktadır. Pekâlâ! Saint Gotthard'ın İtalyan tarafında, bildiğiniz gibi, Bellinzona istasyonu uzanmaktadır. Orada da pek çok kule vardır ama en kayda değer olanı Castel d'Uri'dir. İtalyan kantonun Uri sakinleri eliyle acı çektiği insanlık dışı baskıya karşı bir anıttır. Anladınız mı?"

YABANCI: "Özgürlük! Özgürlük, bize yasaklayabilmeyi ver."

Bununla birlikte Strindberg, 19. Yüzyıl liberalizmi altındaki üç kantonun –Uri, Schwyz ve Unterwalden'in–, halkı onlar tarafından neredeyse üç yüz yıldır baskı altına alınmış Ticino'yla barışçıl bir biçimde işbirliği yaptığını ilâve etmedi.

5. Sömürge Emperyalizmi

15. Yüzyıl'da Batılı milletler, Hıristiyan olmayan nüfustan oluşan Avrupalı olmayan ülkelerde toprak işgâl etmeye başladılar. Değerli madenleri ve Avrupa'da üretilemeyecek ham maddeleri elde etmeye hevesliydiler. Bu sömürge genişlemesini piyasalar için araştırma olarak izah etmek, hakikatleri çarpıtmaktır. Bu tüccarlar sömürge ürünlerine sahip olmak istediler. Onlara ödeme yapmak zorundaydılar ama peşinde oldukları kâr, başka bir yerde satın alınamayacak ürünlerin elde edilmesiydi. İş adamları olarak onlar –eski ve yabancı ticaretten elde edilen avantajın mal ihraç etmede değil de mal ithal etmede olduğu şeklindeki yeni- merkantilizmin saçma öğretilerine inanacak kadar aptal değillerdi. İhracatla o kadar az ilgiliydiler ki, hiçbir ödeme yapmaksızın istedikleri malları elde edebildiklerinde memnun oluyorlardı. Onlar, çoğu kere tüccarlardan daha çok korsanlar ve esir tüccarlarıydılar. Barbarlarla ilgilenirlerken ahlâkî sınırlamalara sahip değillerdi.

---

[50] III. Bölüm, IV. Perde, II. Sahne; İzinli Çeviri: Sam E. Davidson, *Poet Lore*, XLII, No. 3. (Boston, Bruce Humphries, Inc., 1935), 259.

İşgâl edilen topraklara Avrupalı çiftçileri yerleştirmek, Avrupalı denizaşırı genişlemesini resmen başlatan krallar ile kraliyet tüccarlarının planları değildi. Onlar ne değerli madenler ne de bitkiler bulmayı ümit ettikleri Kuzey Amerika'nın geniş ormanları ile bozkırlarını küçük gördüler. Büyük Britanya'nın yöneticileri kıta Amerikası'nda yerleşim yerleri kurmaya ve esir ticaretine katılmaya [Kuzey Amerika kıtası, ç.n.] Karayip, Afrika ve Doğu Hintlerdeki (*East Indies*) girişimlerinden daha az hevesliydiler. –İngiliz hükümeti değil de- sömürgeciler Amerika'da ve daha sonra Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda ve Güney Amerika'da İngilizce konuşan yerleşim yerleri oluşturdular.

19. Yüzyıl'ın sömürge genişlemesi, önceki yüzyılların genişlemesinden çok farklıydı. Sadece millî şeref ve gurur mülâhazalarıyla motive edildi. Fransız memurlar, şairler ve akşam yemeği sonrası konuşmacıları –milletin kalanı değil- Leipzig ve Waterloo muharebeleri ile daha sonra Metz ve Sedan muharebelerinin onları sevk ettiği aşağılık kompleksinden derinden acı duydular. Onlar şan ve şerefe susamışlardı ve bu susuzluklarını ne liberal Avrupa'da ne de Monroe Doktrini'yle korunan bir Amerika'da giderebildi. Oğulları ile generallerinin Cezayir'de şöhret kazanabilmeleri Louis Philippe'in mükemmel bir tesellisiydi. Üçüncü Cumhuriyet, ordu ve donanmasının moral dengesini yeniden kurmak için Tunus, Fas, Madagaskar Adası ve Tonking'i fethetti. Custozza ve Lissa'nın aşağılık kompleksi İtalya'yı Habeşistan'a, Aduwa'nın aşağılık kompleksi de İtalya'yı Tripoli'ye sevk etti. Almanya'nın sömürge fetihlerine girişmesine yol açan önemli saiklerden birisi, Dr. Karl Peters gibi adi maceraperestlerin kavgacı ihtirasıydı.

Başka örnekler de vardı. Belçika Kralı II. Leopold ve Cecil Rhodos geç kalmış fatihlerdi. Ama modern sömürge fethinin esas saiki askerî şeref arzusuydu. Esas silâhları ülkelerinin hazin verici durumu ile aşılamazlığı olan yoksul yerli halkların savunmasızlığı çok tahrik ediciydi. Onları yenmek, eve bir kahraman olarak dönmek kolaydı, tehlikeli değildi.

Modern dünyanın en önemli sömürge gücü Büyük Britanya'ydı. Doğu Hindistan İmparatorluğu, bütün diğer Avrupalı milletlerin sömürge topraklarını aşikâr surette aştı. 1820'lerde Büyük Britanya sanki tek sömürge *gücü*ydü. İspanya ve Portekiz denizaşırı topraklarının neredeyse tamamını kaybetmişti. Fransa ve Hollanda, İngilizler onları terk etmeyi isteyene kadar, Napoleon Savaşlarının sonuna kadar sömürgelerini ellerinde tuttular; onların sömürge yönetimi İngiliz donanmasının insafına kalmıştı. Ama İngiliz liberalizmi sömürge emperyalizminin anlamını kökten reforma tâbi tuttu; İngiliz yerleşimcilere özerklik –dominyon statüsü- bahşetti ve Doğu Hintliler (*Indies*) ve kalan taç kolonilerini serbest ticaret ilkelerine göre çalıştırdı. Milletler Cemiyeti Sözleşmesinden çok önce manda/vesayet [başka bir ülkeyi yönetme yetkisi, ç.n.] kavramını gündeme getirdi; Büyük Britanya bir bakıma, Britanyalıların inandıkları

gibi, nüfusu bağımsızlık için ehliyetli olmayan ülkelerdeki Avrupa medeniyetinin vasisi/mandateri olarak davrandı. İngiliz Doğu Hindistan politikalarına isnat edilebilecek esas suçlama, İngilizlerin yerel geleneklere çok fazla saygı duymaları, örneğin, daha önce el değmemiş toprakları iyileştirmede yavaş olmalarıdır. İngilizler de olmasa bugün Hindistan olmayacak, sadece çeşitli vesilelerle birbiriyle savaşan gaddarca kötü yönetilen küçük prensliklerden müteşekkil bir yığın olacaktı; orada anarşi, açlık, salgın hastalıklar bulunacaktı.

Sömürgelerde Avrupa'yı temsil eden insanlar; bu insanların işgâl ettiği geri kalmış halklar arasındaki yüce mevkileriyle ilgili birtakım ahlâkî tehlikelere karşı [ileri sürülebilecek] iyi kanıtlar değildi. Onların züppelikleri yerlilerle olan kişisel bağlantılarını ifsat etti/bozdu. İngiliz yönetiminin Hindistan'daki harikulade başarıları, beyaz adamın boş kibri ve aptal ırk gururu yüzünden gölgede kaldı. Asya, sosyal olarak bir köpek ile bir yerli arasında sadece çok küçük bir farklılığın bulunduğunu düşünen centilmenlere karşı açık isyan içindedir. Hindistan, tarihinde ilk kez, bir meselede –İngilizlere düşmanlıkta– fikir birliği içindedir. Bu gücenme o kadar güçlüdür ki, nüfusun Hindistan'ın bağımsızlığının kendilerine felâket ve baskı getirecek olduğunu çok iyi bilen bölümlerini (Müslümanların 80 milyonu, el değmemiş yerlerin 40 milyonu ve milyonlarca Sih, Budist ve Hindistan Hıristiyanı) bile uzunca bir süre körleştirmiştir. Bu, trajik bir durumdur ve Birleşmiş Milletler hedefine yönelik bir tehdittir. Ama aynı zamanda bugüne kadar müşfik mutlakıyetçilik çerçevesinde işletilmeye çalışılan en büyük deneyimin apaçık başarısızlığıdır.

Büyük Britanya son on yıllarda Hindistan'ın adım adım özgürleşmesine ciddî bir biçimde karşı çıkmadı. En önemli hedefi İngiliz imâlathaneleri kapatmak olan bir Hint korumacı sisteminin tesis edilmesine mâni olmadı. Er veya geç İngiliz yatırımları ile diğer hak edişlerinin görünüşte hükümsüz kılınmasına sebep olacak bir Hint para ve mâlî sisteminin gelişmesine göz yumdu. İngiliz yönetiminin bu son yıllarda Hindistan'daki tek görevi çeşitli siyasî partilerin, dinsel grupların, ırkların, dilsel grupların ve kastların birbiriyle savaşmalarını engellemek olmuştur. Ama Hintliler İngilizlerin iyiliklerinin özlemini çekmemektedirler.

İngiliz sömürge genişlemesi son altmış yılda durmadı. Ama bu genişleme, diğer milletlerin fetih düşkünlüklerinin Büyük Britanya'yı mecbur ettiği bir genişlemeydi. Fransa, Almanya veya İtalya'nın ilhak ettiği her toprak parçası, bütün diğer milletlerin ürünleri için piyasayı daralttı. İngilizler serbest ticaret ilkelerine bağlıydılar ve diğer insanları dışlama arzusuna sahip değillerdi. Ama onları sırf/özel rakiplerinin ellerine düşmekten korumak için toprakların geniş bir bölümünü elinde tutmak zorundaydı. Fransız, Alman, İtalyan ve Rus sömürge yöntemlerinin beraberinde getirdiği şartlar altında sadece siyasî kontrolün ticareti yeteri kadar koruyabilecek olması, İngilizlerin hatası değildi.[51]

[51] W. L. Langer, *The Diplomacy of Imperialism* (New York, 1935), I, 75, 95; L. Robbins,

Avrupalı güçlerin 19. Yüzyıl sömürge genişlemesine finans ve iş çevrelerinden müteşekkil baskı gruplarının iktisadî menfaatlerinin sebep olduğu iddiası, Marksist bir îcattır. Hükümetlerin, yabancı yatırım yapmış olan vatandaşları adına hareket ettikleri bazı örnekler olmuştur; amaç, onları, kamulaştırmaya veya temerrüde karşı korumaktı. Ama tarihî araştırma, büyük sömürge projelerinin finans ve iş çevresinden değil de hükümetlerden geldiğine dair kanıtlar sunmuştur. Sözde iktisadî çıkar bir göz boyamadan ibaretti. 1904'teki Rus-Japon Savaşı'nın asıl sebebi Rus hükümetinin, Yalu kereste arazilerini sömürmek isteyen yatırımlardan müteşekkil bir grubun çıkarlarını korumak istemesi değildi; aksine, hükümet, müdahale için bir vesileye ihtiyaç duyduğundan dolayı "kereste tüccarları kılığında gizlenmiş muharip bir öncü kuvvet" tertipledi. İtalyan hükümeti Tripoli'yi Banco di Roma (Roma Bankası) adına fethetmedi. Hükümet fethi kolaylaştırmasını istediği için Banco di Roma Tripoli'ye gitti. Banco di Roma'nın Tripoli'de yatırım yapma kararı, İtalyan hükümetinin sunduğu bir teşvikin -İtalya Bankasına reeskont kolaylıkları ayrıcalığı tanınmasının ve dahası onun gemicilik hizmetlerine bir sübvansiyon verilmesi şeklinde bir tazminat ödenmesinin- neticesiydi. Banco di Roma, en iyi ihtimâlle, oldukça düşük getiriler ümit edebileceği riskli yatırımları istemedi. Alman İmparatorluğu (*Reich*) Fas'taki Mannesmannların çıkarlarını asla önemsemedi; [ama] bu önemsiz Alman firması örneğini, özlemlerinin yetersiz bir bahanesi olarak kullandı. Alman büyük iş ve finans çevreleri asla önemsenmedi. Dışişleri Ofisi, boş yere, onları Fas'ta yatırım yapmaya zorlamak için uğraştı. "Fas'ı zikreder etmez", der Alman Dışişleri Sekreteri Herr von Richthofen, "bütün bankalar greve gider, son banka kalana kadar."[52]

Birinci Cihan Harbi'nin patlamasıyla çoğu asker ve memurlar ile onların ailelerinden oluşan neredeyse 25.000 Alman, Alman sömürgelerinde yaşadı. Ana ülkenin sömürgeleriyle olan ticareti göz ardı edilebilir düzeydeydi; Alman toplam dış ticaretinin 0,5'inden azdı. En saldırgan sömürge gücü İtalya, yurt içi kaynaklarını geliştirmek için sermayeden yoksundu; onun Tripoli ve Etiyopya'daki yatırımları, yurtiçindeki sermaye eksikliğini gidermek için zekice düşünülmüş bir çözümdü.

Sömürge fethinin en modern bahanesi "hammadde kaynakları" sloganında özetlenmektedir. Hitler ve Mussolini, yeryüzünün doğal kaynaklarının âdil bir şekilde dağıtılmadığına işaret ederek kendi planlarını meşrulaştırmaya uğraştılar.

The Economic Causes of War (Londra, 1939), s. 81, 82.

[52] Stanley, *War and the Private Investor* (New York, 1935); Robbins, *op. cit.*; Sulzbach, *"Capitalist Warmongers," A Modern Superstition* (Chicago, 1942). Charles Beard (*A Foreign Policy for America*, New York, 1930, s. 72) Amerika hakkında der ki: "Tarihsel kayıtlara ilişkin hakikatlere sadakat, emperyalist genişleme fikrinin iş adamlarından daha çok esas itibariyle donanma görevlilerine ve siyasetçilere izafe edilmelidir." Bu, diğer bütün milletler için de geçerlidir.

Doğal kaynaklara sahip olmayanlardan olduklarından onlar, aslında sahip olması gerekenlerden daha fazlasına sahip olan milletlerden kendi âdil paylarını almak için istekliydiler. –Doğal ve ilâhî hakka binaen– kendilerinin olandan başkasını istemedikleri zaman onlar, nasıl saldırganlar olarak sınırlandırılabilecekti?

Kapitalizmden ibaret bir dünyada hammaddeler, bütün diğer mallar gibi satın alınabilir ve satılabilir. Onların yurtdışından ithal edilip edilmediği veya yurtiçinde satın alınıp alınmadığı önemli değildir. Avustralya'nın İngiliz İmparatorluğu'nun bir parçası olması, Avustralya yününün alıcısı bir İngiliz için bir avantaj değildir; o da bu mala İtalyan veya Alman rakiplerinin ödediğinin aynısını ödemek zorundadır.

Almanya veya İtalya'da üretilemeyen hammaddeleri üreten ülkeler kimsesiz değildir. Oralarda yaşayan insanlar vardır. Ve bu kimseler, Avrupalı diktatörlerin uyrukları hâline gelmeye hazır değillerdir. Texas ve Louisiana'nın vatandaşları, pamuk ürünlerini onlara para ödemek isteyen birine satmak istemektedirler ama Alman veya İtalyan sömürgesini arzulamıyorlar. Bu, başka ülkeler ve hammaddeler için de geçerlidir. Brezilyalılar, kendilerini kahve plantasyonlarının/büyük çiftliklerinin bir ilâvesi/parçası olarak görmemektedirler. İsveçliler, onların demir cevheri arzının Almanya'nın özlemlerini meşrulaştırdığına inanmıyorlar. Eğer İtalyanlar turunçgillerden, kırmızı şaraptan ve zeytinyağından kendilerine ait âdil payı elde etmek için bir İtalyan vilâyeti isteseydiler kendilerini Danimarkalıların delisi olarak telâkki ederlerdi.

Eğer Almanya ve İtalya serbest ticaret ile bırakınız geçsinler (*laissez passer*)'e genel bir dönüşü ve –bugüne kadar başarısız olan- pek çok hükümetin çıktının zorla sınırlandırılmasıyla hammaddelerinin fiyatlarını artırmaya yönelik çabasının terk edilmesini isteselerdi mantıklı [bir karar] olurdu. Ama böyle fikirler özgürlüğü değil de *Zwangswirtschaft* ve kendi kendine yeterliği isteyen diktatörlere yabancıdır.

Modern sömürge emperyalizmi, kendi başına, bir olgudur; Avrupa emperyalizmiyle karıştırılmamalıdır. Çağımızın büyük savaşları sömürge çatışmalarından kaynaklanmadı; aksine, Avrupa'daki milliyetçi özlemlerden kaynaklandı. Sömürge husumetleri, Batılı milletler arasındaki barışı bozmaksızın sömürge seferlerini/kampanyalarını ateşledi. Bütün savaş tehditleri süresince ne Fashoda ne Fas ne de Etiyopya Avrupa savaşına yol açtı. Alman, İtalyan ve Fransız dışişlerinin bir araya gelmesinde, sömürge planları, tâli bir oyundan ibaretti. Sömürge özlemleri, bir barış zamanı ev dışı sporundan, sömürgeler de hevesli genç subaylar için bir hücum etme alanından daha fazlası değildi.

6. Yabancı Yatırım ve Dış Borçlar

El işleri ile uğraşanlar ile zanaatkârlardan, esnaftan, yüzen gemilerden ve yel değirmenlerinden müteşekkil bir dünyayı motor gücü, elektrik ve kitle üretiminden

müteşekkil bir dünyaya dönüştüren endüstriyel değişmelerin temel şartı sermaye birikimidir. Batı Avrupa milletleri, daha geniş bir ölçekte tasarruf ve yatırımı güvence altına almak için siyasî ve kurumsal şartları hâsıl etti ve bu yolla girişimcilere ihtiyaç duydukları sermayeyi sağladı. Sanayi Devrimi'nin arifesinde Batı ekonomisinin teknolojik ve iktisadî yapısı, yeryüzünün meskûn yerlerinin diğer bölümlerindeki şartlardan esaslı bir şekilde farklı değildi. 19. Yüzyıl'ın ikinci çeyreğiyle birlikte geniş bir uçurum, Batı'nın gelişmiş ülkelerini Doğu'nun geri ülkelerinden ayırdı. Batı hızlı bir ilerleme yolundayken Doğu'da durgunluk vardı.

Sırf Batılı üretim, taşıma ve pazarlama yöntemlerine âşina olmak, [bunların] geri milletler için yararsız olduğunu ortaya koyacaktı. Bu milletler yeni süreçlerin kabulü için sermayeye sahip değillerdi. Batı'nın tekniğini taklit etmek zor değildi. Ama bu modern teknolojik gelişmeleri sıçratan sosyal, hukuksal, kurumsal ve siyasî çevreyi yaratmış olan zihniyet ve ideolojileri nakletmek neredeyse imkânsızdı. Yurtiçi sermaye birikimini mümkün kılabilen bir çevre oluşturmak, modern bir fabrika üretmekten daha zordur. Yeni endüstriyel sistem liberalizm ve kapitalizmden ibaret yeni ruhun etkisinden başka bir şey değildi. Savaşlardan, fetihten ve eski geleneklerin korunmasından ziyade tüketiciye ihtimam gösteren bir zihniyetin neticesiydi. Gelişmiş Batı'nın esas özelliği tekniği değildi; tasarrufu, sermaye birikimini, girişimciliği, işi ve barışçıl rekabeti teşvik eden manevî atmosferiydi.

Geri milletler belki bu temel sorunu anlama noktasına gelmiş ve yerli sermaye birikimini beraberinde getirmiş olacak şekilde sosyal yapılarını dönüştürmeye başlamış olmalıydılar. O zaman bile bu, yavaş ve meşakkatli bir süreç olmuş, uzun bir süreyi gerektirmiş olacaktı. Batı ve Doğu, gelişmiş milletler ile geri milletler arasındaki uçurum sürekli daha da fazla genişlemiş olacaktı. Doğu için, Batı tarafından elde edilmiş avantajı yakalama ümidi kalmamış olacaktı.

Ama tarih başka bir doğrultu aldı. Yeni bir olgu –sermaye piyasasının milletlerarası hâle gelmesi– ortaya çıktı. Gelişmiş Batı, dünyanın bütün bölgelerine yeni yatırımlar için ihtiyaç duyulan sermayeyi sağladı. Borçlar ve doğrudan yatırımlar, bütün ülkeleri modern medeniyetin donanımıyla donatmayı mümkün hâle getirdi. Mahatma Gandhi, adı Batı'nın ve şeytanî kapitalizmin marifetlerinden nefret ettiğini belirtmekte ama demiryolu veya motorlu araçlarla seyahat etmekte ve hasta olduğunda tedavi için Batılı cerrahlığın en rafine araçlarıyla donatılmış bir hastaneye gitmektedir. Batılı sermayenin tek başına Hinduların bu kolaylıkların keyfini çıkarmalarını mümkün kıldığını anlamamış gibi gözükmektedir.

Batı Avrupa'dan dünyanın kalanına büyük miktarda sermaye transferi kapitalizm çağının olağanüstü olaylarından birisiydi. Bu, en uzak bölgelerdeki doğal kaynakları geliştirmiş, çok eski zamanlardan bu yana maddî koşulları bakımından herhangi bir iyileşme elde etmemiş olan insanların hayat standartla-

rını yükseltmiştir. Gelişmiş milletleri sermaye ihracına zorlayan, doğal olarak, hayırseverlik değil kişisel çıkardı. Ama kâr tek taraflı değildi, karşılıklıydı. Bir kere, geri milletler şikâyet etmek için mâkul bir gerekçeye sahip değillerdi zira yabancı kapitalistler onlara makineler ile ulaşım kolaylıkları sağladılar.

Yine de bu anti-kapitalizm çağında yabancı sermayeye düşmanlık genel bir hâl almıştır. Bütün borçlu milletler yabancı kapitalistin malına/mülküne el koymaya heveslidirler. Borçlar, ya açık bir şekilde ya da kambiyo kontrolünün daha hileli yollarıyla geri ödenmemektedir. Yabancı mülkiyet, müsadere düzeyine erişen ayrımcı vergilendirmeye tâbidir. Hattâ bir tazminat olmaksızın açık kamulaştırma tatbik edilmektedir.

Borç veren milletler tarafından borçlu ülkelerin sözde sömürülmesi hakkında çok şey söylenmiştir. Ama sömürme kavramı bu ilişkilere tatbik edilirse bu sömürü, daha çok, yatırım yapmanın borç alan milletler tarafından sömürülmesidir. Bu borçlar ve yatırımların bağış olması amaçlanmadı. Borçlar, anamal ile faizin ödenmesine ilişkin yasal/resmî şarta dayalı olarak verildi. Yatırımlar, mülkiyet haklarına saygı duyulacağı beklentisiyle yapıldı. Birleşik Devletler'de, İngiliz sömürgelerinin bir kısmında ve bazı daha küçük ülkelerde yapılan yatırımların büyük bir bölümü hariç bu beklentiler boşa çıkarılmıştır. Tahviller ödenmemiş veya gelecek birkaç yıl içinde ödenecektir. Doğrudan yatırımlar müsadere edilmiş veya çok yakında edilecektir. Sermaye ihraç eden ülkeler bir şey yapamamakta, ancak geri kalan şeylerini tasfiye edebilmektedirler.

Gelin, bu soruna büyük ölçüde endüstrileşmiş Avrupa ülkelerinin bakış açısından bakalım. Göreli olarak kalabalık bu ülkeler tabiat yönünden son derece kötüdür. Fazlasıyla ihtiyaç duyulan erzaklar ile hammaddelere ödeme yapmak için bu ülkeler, imal ettikleri ürünleri ihraç etmek zorundadırlar. Bu erzakları ve hammaddeleri onlara satma mevkiinde olan milletlerin iktisadî milliyetçilikleri kapıları onların yüzüne kapatmaktadır. Avrupa için ihracatın sınırlandırılması sefalet ve açlık anlamına gelmektedir. Yine de yabancı yatırımlara güvenilebildiği sürece kalan güvenli bir supap vardı. Borç alan ülkeler, faiz ve kâr paylarının (*dividends*) ödemesi olarak ürünlerinin bir miktarını ihraç etmeye zorlanıyordu. Bugünkü yabancı ticaret politikalarının hedefine –yani mamûl malların herhangi bir şekilde ithalinin tümden önlenmesine- ulaşılabilseydi bile borçlu milletler, yine de, ürettikleri gıda ve hammaddelerin fazla olan kısmına ödeme yapsınlar diye borç veren milletlere kolaylıklar/araçlar sağlarlardı. Borç veren ülkelerin tüketicileri, bu malları himaye edilen yurtiçi piyasadan, tabir caizse yurtdışından ödentiler elde eden kimselerin ellerinden, satın alabilecek konumda olurlardı. Bu yabancı yatırımlar borçlu milletlerin zengin kaynaklarındaki borç veren milletlerin hissesini belirli bir biçimde temsil etti; bir ölçüde, [kaynaklara] sahip olanlar ile olmayanlar arasındaki eşitsizliği yumuşattı.

Savaş öncesi Büyük Britanya hangi anlamda [kaynaklara] sahip bir milletti? Kesinlikle, İmparatorluğa "sahip" olma anlamında bir sahip değildi. Ama İngiliz kapitalistler, yabancı yatırımların hatırı sayılır bir miktarına sahipti; bu yatırımların ürünleri Büyük Britanya'yı bugünkü İngiliz ihracatının muadili miktarı aşan yabancı ürünlere eş miktarı satın alabilecek bir ülke hâline getirdi. Savaş öncesi Britanya ve Avustralya'nın iktisadî yapılarındaki farklılık, kesinlikle, Avustralya'nın bu türden yabancı değerlere (*assets*) sahip olmamasıydı. İngiliz işçi; –ürünlerini, himaye edilen İngiliz piyasasında, ödedikleri paraları yurtdışında elde eden kimselere satan- fabrikalarda çalışarak yabancı gıda ve hammaddelerin hatırı sayılır bir miktarını temin edebilirdi. Sanki bu yabancı buğday tarlaları, pamuk ve kauçuk çiftlikleri, petrol kuyuları Büyük Britanya'ya yerleştirilmişti.

Bugünkü savaştan sonra ya savaş masraflarını finanse etmek için tatbik edilen yöntemlerle ya da borçlu milletlerin hükümetleri tarafından savsaklanması veya müsadere edilmesiyle elden giden yabancı değerlerle/varlıklarla birlikte Büyük Britanya ve Batı Avrupa'nın diğer birtakım ülkeleri, göreli olarak yoksul milletlerin statüsüne düşürülecektir. Bu değişim İngiliz işçisinin şartlarını ciddî bir biçimde etkileyecektir. Britanya'nın daha önceleri yurtdışından elde edilen faiz ve kâr payları yoluyla temin edebildiği yabancı gıda ve hammadde miktarları, gelecekte, her ülkenin girişlerini engellemek istediği mamûl mallarını satmaya yönelik çaresiz çabalarla yapılmaya çalışılacaktır.

7. Topyekûn Savaş

Eski rejimin (*ancien régime*) prensleri [ülkelerinin] genişleme[si] için hevesliydiler. Onlar savaş çıkarmak ve fetih yapmak için her fırsatı kullandılar, –göreli olarak küçük- ordular örgütlediler. Bu ordular onların muharebelerinde savaştılar. Vatandaşlar, onlara zarar veren ve vergilerle yük oluşturan savaşlardan nefret ettiler. Ne var ki onlar, yaptıkları muharebelerinin neticesiyle ilgili değillerdi. Bir Habsburg veya bir Bourbon tarafından yönetilip yönetilmedikleri onlar için nispeten önemsizdi. Bu günlerde Voltaire, "İnsanlar, kendi yöneticilerinin savaşlarına kayıtsızdırlar"[53] diyordu.

Modern savaş kraliyet ordularının bir savaşı değil halkların savaşı, yani topyekûn bir savaştır, uyruklarına herhangi bir alan bırakmayan devletlerin savaşıdır; devletler nüfusun tamamını silâhlı kuvvetlerin bir parçası telâkki ederler. Savaşmayan bir kimse ordunun destek ve donanımı için çalışmalıdır. Ordu ve halk tek ve aynı şeydir. Vatandaşlar tutkuyla savaşa katılırlar. Zira savaşan onların devleti, yani onların Tanrısıdır.

Bugünlerde saldırganlık savaşları, ancak zafer ve fethin onların maddî refahını artırabileceğine ikna edilmiş milletlerde gözdedir. Diğer taraftan, hücum edilen milletlerin vatandaşları, hayatta kalmak zorunda olduklarını çok iyi bilir-

[53] Benda, *La Trahison des clercs* (Paris, 1927), s. 253.

ler. Bu yüzden her iki kamptaki her birey verdikleri mücadelelerinin neticesinde hayatî bir çıkara sahiptir.

Alsace-Lorraine'in 1871'de Almanya tarafından ilhak edilmesi, ortalama bir Alman vatandaşının refahında veya gelirinde herhangi bir değişime yol açmadı. İlhak edilen vilâyetin sakinleri mülkiyet haklarını muhafaza ettiler; Alman İmparatorluğu (*Reich*)'nun vatandaşları hâline geldiler ve Reichstag'a milletvekili seçtiler. Alman hazinesi yeni elde edilen topraklardaki vergileri topladı ama öte yandan onun yönetiminin masrafını yüklendi. Bu laissez faire günlerindeydi.

Eski liberaller, liberal ve demokratik bir milletin hiçbir vatandaşının zaferle biten bir savaştan kâr sağlamadığını ileri sürerken haklıydılar. Ama göç ve ticaret duvarlarından ibaret bu çağda durum farklıdır. Her emekçi ve her çiftçi; onu, üretimin doğal şartlarının kendi bulunduğu ülkeninkinden daha elverişli olan ülkelere girişine mâni olan yabancı bir hükümetin politikasıyla incinir. Her mücadeleci/didinen kimse, çalışmasının ürünlerinin satışını cezalandıran yabancı bir ülkenin ithalat resimlerinden zarar görür. Eğer zaferle biten bir savaş bu türden ticaret ve göç duvarlarını yıkarsa söz konusu kitlelerin maddî refahı iyileştirilir. Yurtiçi emek piyasası üzerindeki baskı işçilerin bir kısmının dışarıya göç etmesiyle hafifletilebilir. Başka bir ülkeye göç edenler yeni ülkelerinde daha fazla kazanırlar ve yurtiçi emek piyasasında arzın sınırlandırılması yurtiçinde de ücret oranlarının yükselmesine yol açar. Yabancı tarifelerin kaldırılması ihracatı ve bu yolla yurtiçi emek piyasasındaki talebi artırır. Yurtiçindeki en verimsiz topraklardaki üretim sona erdirilir ve çiftçiler daha iyi toprakların hâlâ mevcut olduğu ülkelere giderler. Bütün dünyada emeğin ortalama verimliliği artar zira en elverişsiz şartlardaki üretim dışa göç eden ülkelerde kısılır ve daha elverişli fiziksel fırsatları sunan göç edilen ülkelerdeki üretimde bir genişlemeyle yer değiştirir.

Ama diğer taraftan göreli olarak az nüfuslu ülkelerdeki emekçiler ile işçilerin menfaatleri zarar görür. Onlar için, emeğin serbest dolaşımından ibaret bir dünyada içkin olan, ücret oranları ile (bir birim toprağı süren insanların kişi başına elde ettiği) tarım ürünlerinin eşitlenmesi doğrultusundaki eğilim kısa vadede gelirde bir düşüşe sebep olur; bu serbest dolaşımın daha sonraki neticelerinin ne kadar yararlı olup olmadığı önemli olmayabilir.

Göreli olarak az nüfuslu ülkelerde –ki onlar arasında Avustralya ve Amerika başta gelir- işsizliğin varlığı; [bu ülkelere yönelik] göçün sadece işsizlik rakamlarında bir artışa sebep olmayacağı, aynı zamanda [söz konusu ülkeye] göç edenlerin koşullarında bir iyileşmeye de yol açacağı düşüncesine karşı çıkmak boşunadır. Bir kitlesel olgu olarak işsizlik her zaman müdahale edilmemiş emek piyasasının sabitlemiş olacağı potansiyel ücretlerden daha yüksek asgarî ücretlerin yasalaştırılmasından kaynaklanır. Eğer işçi sendikaları ücret oranlarını ısrarlı bir şekilde potansiyel ücret oranlarının üzerine çıkarmaya uğraşmasalardı pek çok

işçinin daimî işsizliği var olmazdı. Sorun, farklı ülkelerdeki sendikaların asgarî ücretlerindeki farklılıklar değildir, potansiyel piyasa ücret oranlarındaki farklılıklardır. Eğer ücretlerin sendika yoluyla manipüle edilmesi söz konusu olmasaydı Avustralya ve Amerika, ücretlerle ilgili bir eşitlemeye erişilene kadar milyonlarca göçmen işçiyi emebilirdi/kendine katabilirdi. Hem imalâtta hem de tarımdaki piyasa ücret oranları, Avustralya, Yeni Zelanda ve Kuzey Amerika'da, kıta Avrupa'sından çok daha yüksektir. Bunun sebebi Avrupa'daki yoksul madenlerin hâlâ kullanılması, buna karşın daha zengin maden tesislerinin denizaşırı ülkelerde kullanılmadan kalmasıdır. Avrupa'nın çiftçileri Alplerde, Karpat, Apenin, Balkan Dağlarındaki sert ve verimsiz toprakları, kuzey doğu Almanya düzlüklerinin kumlu topraklarını sürüyorlar; buna karşın daha verimli toprakların milyonlarca kilometrekaresi Amerika ve Avustralya'da el değmeden durmaktadır. Bütün bu insanlar, çabaları ve sıkıntıları çok daha verimli olacağı ve tüketicilere daha iyi hizmetler sunabilecekleri yerlere hareket etmekten alıkonulmaktadır.

Devletçiliğin niçin, mahrumiyet içinde olanların muzaffer olacaklarına inandıkları her durumda savaşa sebep olduğunu şimdi anlayabiliyoruz. İşler bu çağda devletçilikten ibaret olduğundan; Almanlar, İtalyanlar ve Japonlar muzaffer bir savaştan muhtemelen bir fayda elde ede*bil*irler. Japonya'yı merhametsiz saldırganlığa iten sadece cengâver bir kast değildir, aynı zamanda sendikaların politikalarından farklı olmayan ücret politikalarına ilişkin telâkkilerdir. Avustralyalı sendikalar, Avustralya'daki ücret oranlarını artırma düşüncesiyle limanlarını [ülkeye yönelik] göç için kapatmak istemektedirler. Japon işçiler kendi ırklarından işçiler için ücret oranlarını artırma gayesiyle Avustralya limanlarını açmak istemektedirler.

Pasifizm (*pacifism*) devletçilikten ibaret bir çağda mahkûm edilir. Bu yüzden, kraliyete ait mutlakıyetçilikten ibaret eski günlerde insan severler (*philanthropists*) krallara seslendiler: "Mustarip insanoğluna merhamet et; cömert ve şefkatli ol! Doğal olarak, zafer ve fetihten kâr edebilirsin. Ama dul ve yetimlerin kederini, yaralanmış, sakat bırakılmış ve zarar verilmiş kimselerin perişanlığını ve yuvaları yıkılmış olanların sefaletini düşün! On emirden birini hatırla: Öldürmeyeceksin! Şan ve şöhretten, genişlemeden vazgeç! Barışa sahip çık!" Sağır kulaklara vaaz verdiler. Netice olarak liberalizm geldi. Liberalizm savaşa şiddetle karşı çıkmadı; sebepleri ortadan kaldırarak savaşı ortadan kaldırmak için onun kâr etmediği şartları tesis etmek için uğraştı. Başarısız oldu zira bu esnada devletçilik geldi. Günümüzün pasifistleri insanlara, savaşın onların refahını artıramayacağını söylediklerinde hatalıdırlar. Saldırgan milletler, muzaffer bir savaşın kendi vatandaşlarının kaderini iyileştirebileceği inancını muhafaza ederler.

Bu düşünceler, Amerikan ve İngiliz sömürgelerini Alman, İtalyan ve Japon göçmenlere açmanın bir bahanesi değildir. Bugünkü şartlar altında Amerika ve Avustralya; Nazileri, Faşistleri ve Japonları kabul etmekle tek kelimeyle in-

tihar edeceklerdir. [Bunu yapmak] onları, ayrıca, doğrudan doğruya Führer ve Mikado'ya teslim edebilir. Totaliter ülkelerden gelen göçmenler bugün onların ordularının ön safıdır, istilası bütün savunma önlemlerini boşa çıkarabilecek beşinci koldur. Amerika ve Avustralya özgürlüğünü, medeniyetlerini ve iktisadî kurumlarını ancak çok katı bir biçimde bu diktatörlerin uyruklarının girişine mâni olarak koruyabilir. Ama bu şartlar devletçiliğin neticesidir. Liberal geçmişte göçmenler sadece fethin numune-i imtisalları (iyi örnekleri) olarak değil yeni ülkelerinin sadık vatandaşları olarak geldiler.

Diğer taraftan, göç engellerinin ücret artışları ile çitlik ürünleri sorununa herhangi bir gönderme yapmaksızın pek çok çağdaş tarafından önerildiği hakikatinden söz etmemek ciddî bir eksiklik olacaktır. Onların gayesi, çeşitli ırkların hâlihazırdaki coğrafî açıdan tecridinin/ayrılmasının muhafaza edilmesidir. Onların iddiası şudur: Batı medeniyeti, Batı ve Orta Avrupa'nın Kafkas ırkları ile onların denizaşırı ülkelerdeki vârislerinin bir başarısıdır. Eğer bu Batılıların yaşadığı ülkelere Asya ve Afrika'nın yerlileri tarafından akın edilseydi, Batı medeniyeti yok olurdu. Böyle bir istila hem Batılılara hem de Asyalılar ile Afrikalılara zarar verirdi. Çeşitli ırkların tecridi, Batı medeniyetinin parçalanmasına mâni olduğundan bütün insanlık için yararlıdır. Eğer Asyalılar ile Afrikalılar, binlerce yıldır yaşamış oldukları yeryüzünün bu parçasında kalırlarsa beyaz adamın medeniyetinin daha fazla ilerlemesi sayesinde daha fazla yarar sağlayacaklar; her zaman gözlerinin önünde taklit edebilecekleri ve kendi şartlarına uyarlayabilecekleri bir modele sahip olacaklar; belki uzun vadede bizzat kültürün daha da gelişmesine kendi hisselerini katacaklardır. Muhtemelen bu olduğunda tecrit duvarlarını ortadan kaldırmak makul olacaktır. Günümüzde –der onlar- bu türden planları hayata geçirmek imkânsızdır.

Böyle fikirlerin hatırı sayılır ölçüde önemli bir çoğunluğun onayını alıyor olması hakikatine gözlerimizi kapatmamalıyız. Çeşitli ırkların coğrafî olarak tecridinin ortadan kaldırılmasına yönelik bir muhalefetin var olduğunu inkâr etmek beyhude [bir çaba] olacaktır. Renkli (*colored*) ırkların nitelikleri ile kültürel başarılarına ilişkin değerlendirmelerinde insaflı olan ve zaten beyaz insanların ortasında yaşayan bu ırkların üyelerine karşı herhangi bir tecride şiddetle karşı çıkan insanlar bile renkli insanların kitlesel bir şekilde göç etmesine karşıdırlar. Kendi ülkelerinde yaşayan milyonlarca siyah veya sarı insanın resmini görünce tüyleri ürpermeyecek çok az sayıda beyaz insan vardır.

Çeşitli ırklar arasında uyumlu bir şekilde birlikte var oluşu ve barışçıl iktisadî ve siyasî işbirliğini mümkün kılan bir sistemin değerlendirilmesi, sonraki kuşaklar tarafından başarılması gereken bir hedeftir. Ama eğer insanoğlu devletçiliği tamamen ıskartaya çıkarmazsa bu sorunu kesinlikle çözemeyecektir. Gelin, medeniyetimize yönelik güncel tehdidin beyaz ve renkli ırklar arasındaki bir çatışmadan değil de Avrupa'nın çeşitli halkları ile Avrupalı soydan müteşekkil çeşitli

halklar arasındaki çatışmalardan kaynaklandığını unutmayalım. Bazı yazarlar, beyaz ırk ile renkli ırklar arasındaki nihaî bir mücadelenin geldiği kehanetinde bulundu. Ne var ki günümüzün gerçekliği beyaz milletlerden müteşekkil gruplar ile her ikisi de Moğol olan Japonlar ve Çinliler arasındaki savaştır. Bu savaşlar devletçiliğin neticesidir.

8. Sosyalizm ve Savaş

Sosyalistler, savaşın kesinlikle kapitalizmin pek çok musibetinden biri olduğunda ısrar ederler. Sosyalizmin beklenen cennetinde, onların inancına göre, artık savaşlar olmayacaktır. Doğal olarak bizler ile bu barışçıl ütopya arasında yine de savaşılması gereken bazı kanlı savaşlar vardır. Ama komünizmin kaçınılmaz zaferiyle birlikte bütün çatışmalar yok olacaktır.

Yeteri kadar aşikâr olan şey şu ki, tek bir yönetici tarafından yeryüzünün tamamının fethiyle birlikte devletler ve milletler arasındaki bütün mücadeleler ortadan kalkacaktır. Eğer sosyalist bir diktatör her ülkeyi fethetmeyi başarmalıysa artık dışsal (*external*) savaşlar var olmazdı, şu şartla ki: O.G.P.U., bu dünya devletinin parçalanmasına mâni olacak kadar güçlüdür. Ama aynısı başka herhangi bir fatih için de doğrudur. Eğer Büyük Moğol Kağanları amaçlarına ulaşmış olsalardı ebedî barış için dünyayı güvenli hâle getirmiş olacaklardı. Çok kötü olan şey şu ki, Hıristiyan Avrupa, dünya hâkimiyetine ilişkin taleplerine gönüllü bir biçimde teslim olmayacak kadar inatçıydı.[54]

Ne var ki biz, evrensel fetih ve köleleştirme yoluyla dünya barışını sağlama projeleri üzerinde değil de artık bir çatışma kaynağı olmayan bir dünyaya nasıl ulaşılabileceği konusunda kafa yoruyoruz. Böyle bir ihtimâl, kapitalizm altındaki demokratik milletlerin tatlı/pürüzsüz işbirliğini öngören liberalizmin projesinde ima edildi. [Ne var ki] dünya, hem liberalizmi hem de kapitalizmi terk ettiği için başarısız oldu.

Dünyayı sarıp sarmalayan sosyalizm için iki ihtimâl vardır: Birincisi, bağımsız sosyalist devletlerin birlikte var olması veya ikincisi, dünyayı kapsayan birleşik sosyalist bir hükümetin kurulması.

İlk sistem hâlihazırdaki eşitsizlikleri kalıcı hâle getirecektir. Daha zengin ve daha yoksul milletler, daha fazla nüfuslu ve daha az nüfuslu ülkeler var olacaktır. Eğer insanoğlu bu sistemi bir yüzyıl önce hayata geçirmiş olsaydı Meksika veya Venezüella petrol sahalarını kullanmak, Malay'daki büyük kauçuk çiftliklerini kurmak veya Orta Amerika'da muz üretimini geliştirmek mümkün olacaktı. Söz konusu milletler kendi doğal kaynaklarını kullanmak için hem sermayeden hem de eğitimli insanlardan yoksundular. Sosyalist bir düzen yabancı yatırımla,

[54] Voegelin, "The Mongol Orders of Submission to the European Powers 1245–1255," *Byzantion*, XV, 378–413.

Milletlerarası borçlarla, kâr payı ve faiz ödemeleriyle ve bu türden bütün kapitalist kurumlarla bağdaşır değildir.

Gelin, insicamlı sosyalist milletlerden müteşekkil böyle bir dünyadaki şartların bir kısmının nasıl olacağını ele alalım. Beyaz işçilerden oluşan aşırı nüfuslu bazı ülkeler vardır. Bu ülkeler hayat standartlarını iyileştirmek için çalışırlar ama onların çabaları yetersiz doğal kaynaklar yüzünden sekteye uğrar. [Zira] bu ülkeler başka, daha iyi şartları haiz ülkelerde üretilebilen gıda maddeleri ile hammaddelere ziyadesiyle ihtiyaç duyarlar. Ama doğanın kollamış olduğu bu ülkeler oldukça seyrek nüfusludur ve kendi kaynaklarını geliştirmek için gerekli olan sermayeden yoksundur. Bu ülkelerin sakinleri ya çalışkan ya da doğanın onlara bol bol bahşetmiş olduğu zenginliklerden yarar sağlayacak kadar yetenekli değildirler. Girişken olmadıkları gibi, eski moda üretim yöntemlerine bağlıdırlar. İyileştirmeye ilgisizdirler; daha fazla kauçuk, kalay, kuru Hindistan ceviz içi, Hint kendiri üretmeye ve bu malları yurtdışında üretilmiş gıdalarla mübadele etmeye istekli değildirler. Bu tutumla onlar, en önemli değeri/varlığı yetenekleri ve çalışkanlıkları olan insanların hayat standardını etkilemektedirler. Tabiat tarafından göz ardı edilen ülkelerin bu insanları, işlerin bu şekilde olmasına katlanmaya hazır hâle getirilecek midir? Tabiatın kollanmış çocukları kendi hazinelerini daha verimli bir şekilde kullanmaktan inatla kaçındıkları için daha fazla çalışmaya ve daha az üretmeye istekli olacaklar mıdır?

[Bu süreç] kaçınılmaz olarak savaş ve fetihle sonuçlanır. Göreli olarak aşırı nüfuslu alanların işçileri göreli olarak az nüfuslu bölgeleri istila ederler; bu ülkeleri fetheder ve kendi ülkesine ilhak ederler. Ve bunu ganimetlerin paylaşımı için fatihler arasında savaşlar takip eder. Her millet, hakkaniyete uygun paylarını elde etmemiş olduğuna, diğer milletlerin daha fazla ganimet elde ettiklerine ve [dolayısıyla] başkalarına ait ganimetleri bırakması için zorlanmaları gerektiğine inanmaya hazırdır. Bağımsız milletler çerçevesinde sosyalizm bitmek tükenmek bilmeyen savaşlara sebep olur.

Bu telâkkiler, emperyalizmle ilgili mantıksız Marksist teorilerin ifşası için hazırlık mahiyetindedir. Her biri diğeriyle ne kadar çatışırsa çatışsın, bütün bu teoriler ortak bir özelliğe sahiptir: Bu teorilerin hepsi de, kapitalistlerin yabancı yatırım için hevesli olduklarını zira yurtiçindeki üretimin –kapitalizmin ilerlemesiyle birlikte- kâr oranında bir düşüşe doğru meylettiğini, kapitalizm altındaki yurtiçi piyasanın üretimin bütün hacmini emecek kadar geniş olmadığını ileri sürer. Kapitalistlerin ihracat ve yabancı yatırıma yönelik bu istekleri, der bu teoriler, proleterlerin sınıf menfaatleri için zararlıdır; bunun yanı sıra, Milletlerarası çatışmaya ve savaşa yol açar.

Ne var ki kapitalistler, malları yurtiçi tüketimden saklamak için yurtdışına yatırım yapmadılar; aksine, başka türlü asla elde edilemeyecek veya ancak ye-

tersiz miktarda veya daha yüksek fiyatlarda elde edilebilecek hammaddeler ile gıda maddelerini yurtiçi piyasaya tedarik etmek için böyle yaptılar. İhracat ve yabancı yatırım olmaksızın Avrupalı ve Amerikalı tüketiciler, kapitalizmin onlara sağladığı yüksek hayat standardının keyfini asla çıkarmamış olacaklardı. Kapitalistler ile girişimleri yabancı piyasalara ve yabancı yatırıma iten şey, yerli tüketicilerin istekleriydi. Eğer tüketiciler, ithal edilmiş gıda ve hammaddelerden ziyade yabancı hammaddelerin yardımı olmaksızın yurtiçinde üretilebilecek malların daha yüksek bir miktarını elde etmek için daha fazla heves duymuş olsaydılar yurtdışında yatırım yapmak yerine yerli üretimi daha ileriye götürmek daha kârlı hâle gelmiş olacaktı.

Marksist teorisyenler, dünyanın değişik bölgelerindeki doğal kaynakların eşitsizliğine kasıtlı olarak gözlerini kapadılar. Velâkin, bu eşitsizlikler Milletlerarası ilişkilerin esas sorunudur.[55] Ama Cermen (*Teutonic*) kabileler ve daha sonra Moğollar Avrupa'yı istila etmemiş, Tundra veya kuzey İskandinavya'nın geniş boş alanlarına yönelmiş olacaklardı. Eğer doğal kaynakların ve iklimlerin sözünü ettiğimiz eşitsizliklerini dikkate almazsak savaş için bir saik keşfedemeyiz, ancak bazı şeytanî büyüleri, örneğin –Marksistlerin ifade ettikleri gibi- kapitalistlerin uğursuz fesatlarını veya –Nazilerin iddia ettikleri gibi- Dünya Yahudilerinin entrikalarını keşfedebiliriz.

Bu eşitsizlikler doğaldır ve asla ortadan kalkamaz; ayrıca, birleşik bir dünya sosyalizmi için çözümü imkânsız bir sorun yaratacaktır. Dünyayı kapsayan sosyalist bir yönetim, doğal olarak, bütün insanoğlunun aynı muameleye tâbi tutulduğu bir politikayı dikkate alabilir; farklı ülkelerin veya farklı dilsel toplulukların işçi gruplarının yerleşik menfaatlerini dikkate almaksızın, işçileri ve sermayeyi bir bölgeden başka bir bölgeye aktarmaya çalışabilir. Ama hiçbir şey, böyle bir politikayla kişi başına düşen geliri ve hayat standardı düşürülebilecek olan bu işçi gruplarının, bunu hoş görmeye hazır olacağı yanılgısını meşrulaştıramaz. Batılı milletlerin hiçbir sosyalisti (sosyalist üretimin emeğin verimliliğini artıracak olduğu şeklindeki temelsiz beklentilerini kabul etsek bile) sosyalizmi, bu milletlerdeki hayat standartlarını düşürmeye sebep olan bir düzen olarak telâkki etmez. Batı'nın işçileri, gelirlerinin Asya ve Afrika'nın oldukça yoksul bir milyarı aşkın çiftçisi ve işçisinin gelirleriyle eşitlenmesi için uğraşmıyorlar. Aynı gerekçeyle kapitalizm altında dışarıdan içeriye yönelik göçe karşı çıkan bu işçiler, sosyalist bir dünya yönetimi tarafından bu türden bir emek transferi po-

[55] Biz sadece, geri ülkelerin doğal kaynaklarını geliştirmeyi amaçlayan yabancı yatırım türleriyle –örneğin madenciliğe, tarıma, ulaşım kolaylıkları, kamusal kolaylıklar gibi bu yatırımların destekleyicileriyle- ilgileniyoruz. Yabancı imalâta yatırımın sebebi bir ölçüde iktisadî milliyetçiliğin bir sonucudur; bu tür bir yatırım, serbest ticaretten müteşekkil bir dünyada vuku bulmayacaktı. Amerikan motorlu araç üreticileri ile Alman elektrik fabrikalarını yurtdışında yeni şube şeklinde fabrikalar açmaya zorlayan korumacılıktı.

litikasına da karşı çıkacaklardır. Göreli olarak az nüfuslu alanların şanslı sakinleri ile kalabalık alanların şanssız sakinleri arasındaki hâlihazırdaki ayırımların kaldırılmasını kabul etmek yerine savaşacaklardır. Bu türden mücadeleleri iç savaşlar veya dış savaşlar olarak adlandırıp adlandırmamamız önemli değildir.

Batının işçileri sosyalizmi kollarlar zira *kazanılmamış* gelirler olarak tanımladığı şeyin kaldırılmasıyla kendi şartlarını iyileştirebileceklerini ümit ederler. Biz, bu beklentilerin hatalarıyla ilgilenmiyoruz; sadece, bu Batılı sosyalistlerin Doğunun mahrum kitlelerinin gelirleriyle kendi gelirlerini paylaşmak istemediklerini vurgulamak zorundayız. Onlar, devletçilik ve iktisadî milliyetçilik –yabancı emeğin dışlanması- altında keyfini çıkardıkları çok kıymetli ayrıcalıktan feragat etmeye hazır değillerdir. Amerikalı işçiler; Amerikan ve [ucuz ücretle çalışan] işçi düzeyi dolaylarında duracak –ki muhtemelen öncekinden ziyade sonrakine daha yakın duracaktır- sosyalist hayat tarzından ibaret bir dünya için değil de "Amerikan hayat tarzı" dedikleri şeyin devamı için uğraşır. Hiçbir sosyalist retorikçinin aklına getirmediği acı gerçeklik budur.

Göç engelleri yoluyla milletlerin, devletlerin, bireylerin dünya çapında barışçıl işbirliği içine girmelerine yönelik barışçıl işbirliği liberal planlarını boşa çıkarmış aynı bencil grup menfaatleri, sosyalist bir dünya devletindeki iç barışı da tahrip edecektir. Barış iddiası, sosyalizmin pratiğe geçirilebilirliğini ve uygunluğunu göstermek için ileri sürülmüş bütün diğer iddialar kadar temelsiz ve hatalıdır.

E. Bazı Yanıltıcı Açıklamaların Çürütülmesi

1. Bugünkü Açıklamaların Kusurları

Modern milliyetçilikle ilgili bugünkü açıklamalar, Milletlerarası işbölümünden ibaret dünyamızdaki milliyetçiliğin devletçiliğin kaçınılmaz bir sonucu olduğunu fark etmekten çok uzaktır. Bu açıklamaların en revaçta olanının –emperyalizmle ilgili Marksist teorinin- kusurlarını zaten ortaya koymuştuk. Şimdi başka birtakım öğretilerin gözden geçirilmesine geçmek zorundayız.

Marksist teorinin eksikliğinin sebebi onun kötü iktisadıdır. Bizim şimdi kendisiyle ilgileneceğimiz teorilerin çoğu, iktisadî faktörleri asla dikkate almamaktadır. Onlar için milliyetçilik, genellikle iktisadî olarak nitelendirilen faktörlerin etkisine tâbi olmayan alandaki bir olgudur. Üstelik bu teorilerin bir kısmı, milliyetçi güdülerin başka meseleler için iktisadî meselelerin kasıtlı olarak göz ardı edilmesinden doğduğunu ileri sürecek kadar ileri giderler.

Bütün bu muhalif fikirlerin baştan sona bir tetkiki, sosyal hayat ve sosyal felsefenin bütün temel sorunlarına ilişkin bir izahı gerektirecektir. Milliyetçiliğe ve onun ortaya çıkardığı çatışmalara adanmış bir çalışmada bunu başaramayız ama kendimizi incelenen/araştırılan sorunlarla sınırlamak zorundayız.

Yaygın hatalara gelince; pratik etkileri olmaksızın sadece bakış açıları ve fikirleri değil de politikalar ve siyasî eylemler ile bunları etkileyen öğretileri dikkate alıyor olduğumuzu bir kere daha vurgulamak gerekebilir. Amacımız şu tarz sorulara cevap vermek değildir: Çeşitli milletleri, devletleri, dilleri ve diğer sosyal grupları oluşturan insanlar hangi yönden birbirinden farklılaşır? Veyahut da onlar birbirlerine sevgi veya düşmanlık beslerler mi? Onların niçin bir iktisadî milliyetçilik ile savaş politikasını barışçıl işbirliğine tercih ettiklerini bilmek istiyoruz. Eğer onların menfaatlerini, en iyi, böyle bir politikanın teşvik ettiğine ikna edilseydiler, birbirlerine sert bir şekilde düşmanlık besleyen milletler bile barış ve serbest ticarete sarılırdı.

2. Milliyetçilikle İlgili İleri Sürülen Mantıksızlık

Onun irrasyonelliğini tespit ederek milliyetçiliği tatmin edici bir şekilde izah etmiş olduğuna inanan insanlar vardır. Bu kimseler milliyetçiliği insan eleminin her zaman rasyonel olduğunu varsayarak –iktisatçılar için genellikle bildik- ciddî bir hata olarak kabul ederler. İnsan, der onlar, rasyonel bir varlıktır. Onun eylemlerinin nihaî gayeleri her zaman değilse bile çoğu kere akıl dışıdır; milletinin, devletinin, ırkının, dilsel grubunun veya sosyal sınıfının şanı ve büyüklüğü, insanların zenginlik ve refahlarındaki bir artışa veya kendi hayat standartlarının iyileşmesine tercih ettikleri bu türden akıl dışı gayelerdir. İnsanlar barışı, güvenliği ve sessiz hayatı sevmezler; savaş ve fethin değişimlerini, değişim için macera ve tehlikeyi özlerler; öldürmekten, çalmaktan ve tahrip etmekten hoşlanırlar; davullar çalınca ve trampetler duyulunca ve bayraklar rüzgârda dalgalanınca düşmana karşı yürümek isterler.

Ne var ki, rasyonel ve irrasyonel kavramlarının asla nihaî amaçlara tatbik edilmediğini ancak araçlara tatbik edildiğini teslim etmeliyiz. İnsanların çatışan nihaî amaçlar arasında sayesinde kendi tercihlerini yaptıkları değer yargıları, ne rasyoneldir ne irrasyoneldir. Bunlar keyfîdir, sübjektiftir, bireysel bakış açısının neticesidir. Bireysel tercihlerden bağımsız objektif mutlak değerler şeklinde bu türden şeyler yoktur. Hayatın korunması, genellikle, nihaî bir amaç olarak telâkki edilir. Ama hayat, insanların dayanılmaz olarak değerlendirdikleri şartlar altında sürdürülebildiğinde, her zaman ölümü hayata tercih etmiş olanlar bulunmuştur. İnsan eylemleri her zaman eşit addedilmeyen iki iyi veya iki kötü arasındaki bir tercihi ihtiva eder. Mutlak eşitliğin var olduğu yerde insanlar nötr kalır ve bir eyleme girişmez. Ama iyi olan şey ile daha iyi olan şeye veya kötü olan şey ile daha kötü olan şeye, farklı bireylerde farklı ve şartlara göre aynı bireyler için değişen sübjektif standartlar dikkate alınarak karar verilir.

Rasyonel ve irrasyonel kavramlarını değer yargılarına tatbik eder etmez amaçları araçlara indirgeriz. Geçici (*provisional*) bir amaç olarak belirlemiş olduğumuz bir şeye işaret eder ve bu amacı elde etmek için verimli bir araç olup

olmadığı ilkesine dayalı olarak yapılan bir tercihten söz ederiz. Eğer başka insanların eylemleriyle ilgileniyorsak değer yargılarımızı başkalarınınkinin; eğer geçmişteki eylemlerimizle ilgileniyorsak bugünkü değer yargılarımızı eylemi yaptığımız zamandaki değer yargılarımızın yerine ikâme ediyoruz demektir.

Rasyonel ve irrasyonel her zaman, ulaşılmak istenen amaçlarla ilgili bir bakış açısından bakıldığında, mantıklı veya mantıklı olmayan anlamına gelir. Mutlak rasyonellik veya irrasyonellik şeklinde bir şey yoktur.

İnsanların milliyetçiliğe irrasyonel saikleri izafe ettiklerinde söylemeye çalıştıkları şeyi şimdi anlayabiliriz. Onlar; liberalizmin, insanların, örneğin millî onur, tehlikeli hayatın keyfini çıkarma veya sadistçe eğlencelerin tadına düşkünlük gibi başka amaçları elde etmek yerine kendi refahının maddî şartlarını iyileştirmek için daha gayretli olduklarını varsaymasının yanlış olduğunu kastederler. İnsanlar, der onlar, liberalizmin yüce kabul ettiklerinden başka amaçları hedeflediklerinden kapitalizm ve serbest ticareti reddetmişlerdir. Onlar sadece yoksulluk ve endişeden uzak veya sürekli olarak artan güvenlik ve zenginlikten ibaret bir hayatı değil aynı zamanda totaliter diktatörlerin onlara temin ettiği olağanüstü tatminlerin de peşinden koşarlar.

Bu ifadelerin doğru veya yanlış olup olmadığı felsefî veya a priori düşüncelerle belirlenemez. Bunlar hakikatler hakkındaki ifadelerdir. Çağdaşlarımızın tutumunun, bu açıklamaların bizi inandırmaya çalışmış olduğu kadar gerçek olup olmadıklarını sormaya ihtiyacımız var.

Gerçekten maddî şartlarının iyileşmesi yerine başka amaçlarına ulaşmayı tercih eden birtakım insanların olduğunda şüphe yoktur. Her zaman, doğru ve ahlâkî telâkki ettiği şeyi yapmak için pek çok eğlenceden ve hazdan gönüllü olarak feragat eden insanlar olmuştur. İnsanlar, doğru olduğuna inandıkları şeyi terk etmek yerine şehitliği, hakikat ve hikmetin peşinde özgür olmak istedikleri için yoksulluk ve hapsi tercih etmişlerdir. Medeniyetin, refahın ve aydınlanmanın ilerlemesindeki bu asil davranışların hepsi, her tehlikeye göğüs geren ve güçlü krallar ile fanatik kitlelerin tiranlığına karşı koyan insanların başardığı şeylerdir. Tarihin sayfaları ateşe atılan heretiklerin [yerleşmiş dinsel inançlara aykırı düşünenlerin, ç.n.], Sokrates'ten Giordano Bruno'ya ölüme gönderilen filozofların, ölümcül tutuklamalara rağmen inançlarına kahramanca sarılan Hıristiyanlar ile Yahudilerin ve şehitlikleri daha az göz doldurucu ama kesinlikle gerçek olan diğer pek çok dürüstlük ve vefa abidesinin destanını anlatır. Ama feragat ve fedakârlığa hazır olmadan müteşekkil bu örnekler, her zaman istisnaî, küçük bir seçkinler sınıfının ayrıcalığı olmuştur.

Ayrıca, her zaman, güç ve onur peşinde koşan insanların var olduğu da doğrudur. Ama bu türden özlemler, daha fazla zenginlik, daha yüksek gelir ve daha fazla lükse yönelik yaygın özlemin karşıtı değildir. Güce susamak, maddî iyi-

leşmenin terk edilmesini ihtiva etmemektedir. Aksine, insanlar, başka yöntemlerle elde edebileceklerinden daha fazla zenginlik elde etmek için güçlü olmak isterler. Pek çok kimse, başkalarını soyarak, tüketicilere hizmet sunarak elde edebileceğinden daha fazla hazine elde etmeyi ümit eder. Çok sayıda insan, bu şekilde daha başarılı olabileceğine emin olduğundan macera dolu bir kariyeri seçti. Hitler, Goebbels ve Goering, dürüst bir iş için gerçekten uygun değillerdi. Onlar, *kapitalist toplumun barışçıl iş* (âlem)inde tamamen başarısızdılar. Güç, onur ve liderlik için uğraştılar ve bu sayede bugünkü Almanya'nın en zengin insanları hâline geldiler. Onlardaki "güç isteği"nin daha fazla maddî refah özleminin aksine bir şey olduğunu iddia etmek mantıksızdır.

Bu çalışmamızda şimdi kendisiyle ilgilenmek zorunda olduğumuz modern milliyetçilik ve savaşa ilişkin açıklama, sadece liderlere değil aynı zamanda onların takipçilerine de işaret etmektedir. Bununla ilgili soru şudur: İnsanların –seçmenlerin, çağdaşlarımızdan müteşekkil kitlelerin- liberalizmi, kapitalizmi ve serbest ticareti kasıtlı olarak bırakmış ve onların yerine devletçiliği –müdahaleciliği, sosyalizmi-, iktisadî milliyetçiliği ve savaşlar ile devrimleri ikâme etmiş oldukları; zira barış ve güvenlik içindeki güzel bir hayattan ziyade yoksulluk içindeki tehlikeli bir hayatı daha fazla önemsedikleri doğru mudur? Seçmenlerin, çağdaşlarımızdan müteşekkil kitlelerin; -onlardan daha zengin insanların var olduğu- bir piyasa ekonomisinde [yine onlardan] daha zengin olan birinin bulunmadığı bir çevrede, daha yoksul olarak kalmayı gerçekten tercih ederler mi? Kendileri için kesinlikle yoksulluk ve zorluklardan başka bir anlama *gelmediğini bilmelerine rağmen* müdahalecilik, sosyalizm ve sonu gelmeyen savaşlardan ibaret kaosu bu insanlar mı seçtiler? Ancak gerçeklik veya müşterek gözlem hissinden tamamen yoksun bir kimse bu sorulara olumlu cevap vermeye cesaret edebilir. Açıkçası, insanlar liberalizmi terk etmişler ve kapitalizmle savaşıyorlar zira müdahalecilik, sosyalizm ve iktisadî milliyetçiliğin onları daha yoksul değil de daha zengin yapacağına inanıyorlar. Sosyalistler kitlelere "Bizler sizlerin hayat standardınızı düşürmek istiyoruz" demediler ve demiyorlar. Korumacılar "Sizlerin maddî refahınız ithal resimleriyle zarar görecektir" demiyorlar. Müdahaleciler, [başka politikaların] kamu yararına yönelik zararlı etkilerine işaret ederek kendi önlemlerini önerdiler. Aksine bütün bu gruplar bıkmadan usanmadan kendi politikalarının onların taraftarlarını daha zengin hâle getireceğinde ısrar ettiler. İnsanlar kendilerini zenginleştireceğine inandıkları için devletçiliği desteklediler; âdil paylarından mahrum bırakacağına inandıkları için kapitalizmden vazgeçtiler.

1919 ile 1933 yılları arasındaki Nazizmin propagandasındaki asıl tema şuydu: Dünya Yahudileri ve Batı kapitalizmi sizlerin sefaletinize sebep olmuştur; biz bu düşmanlara karşı savaşıyoruz; bu yüzden, sizleri daha zengin hâle getireceğiz. Alman Nazileri ile İtalyan faşistleri hammadde ve verimli topraklar için

savaştılar ve takipçilerine zenginlik ve lüksten ibaret bir hayat vaat ettiler. İtalyanların *kutsal egoizmi* (sacro egoismo) idealistlerin zihniyeti değil soyguncuların zihniyetidir. Mussolini, tehlikeli hayata iyi olduğu için değil de zengin yağmalar elde etmenin bir aracı olarak övgü düzdü. Goering, silâhlar tereyağından daha önemlidir dediğinde yakın vadede Almanların, dünyanın bütün hazinelerini fethetmede gerekli silâhları elde etmek için tereyağı tüketimlerini sınırlandırmak zorunda olduklarına işaret ediyordu. Eğer bu diğerkâmlıksa, özveriyse veya irrasyonel idealizmse, şu hâlde, Brooklyn'in Katil Birliği (*Brooklyn's Murder Syndicate*)'nin centilmenleri en mükemmel diğerkâmlar ve idealistlerdi.

Bütün ülkelerin milliyetçileri, ancak kendi önerdikleri politikaların gerçekten bütün milletin ve onun bütün dürüst vatandaşlarının refahı, yani *bizim* refahımız için avantajlı; diğer bütün politikaların tehlikeli bir şekilde kendi milletlerinin zenginliğini yabancılara, yani *onlara* satmaya hazır olduğuna takipçilerini ikna etmede başarılı olmuşlardır. "Milliyetçi" ismini alarak onlar, diğer partilerin yabancı çıkarlarını kolladıklarını ima ederler. Birinci Dünya Savaşında Alman milliyetçileri kendilerini Anavatan partisi, bu yolla müzakere edilmiş bir barışı, Almanya'nın Belçika'yı ilhak etmesini istemeyen samimî bir beyanı destekleyen diğer bütün partileri milletin hain muhalifleri olarak adlandırdılar. Onlar, muhaliflerinin de kamu yararına yönelik hislerinde dürüst olduklarını kabul etmeye hazır değildiler. Milliyetçi olmayan herkes onların gözünde bir dönme [mürtet] ve haindi.

Bu tutum bütün çağdaş anti-liberal partiler için müşterektir. Sözde "işçi partileri", örneğin, emeğin –doğal olarak- maddî menfaatleri için elverişli yegâne aracı tavsiye eder gibi gözükmektedirler. Onların programlarına karşı çıkan herkes, onlara göre, bir emek düşmanı hâline gelir. Onlar, işçiler için önerdikleri kendi politikalarının elverişliliği hakkında rasyonel tartışmaya izin vermezler. İktisatçılar tarafından onlara karşı yöneltilen itirazlara asla yeteri kadar dikkat etmeyecek kadar gözü kapalıdırlar. Onların tavsiye ettikleri şey emek için iyi, onları eleştirenlerin tavsiye ettikleri şey emek için kötüdür.

Bu inatçı dogmatizm, milliyetçilerin veya işçi liderlerinin kendi milletlerinin veya sınıflarının maddî refahlarından başka amaçlar peşinde oldukları anlamına gelmez. Bu sadece günümüzün ayırt edici bir özelliğini –makul tartışmanın çok mantıkçılığın (*polylogism* [farklı hakların veya halkların farklı gruplarının farklı bir mantığa sahip olduklarına dair inanç, ç.n.]) hatalarıyla yer değiştirmesini- gösterir. Bir sonraki bölümde bu olguyla ilgileneceğiz.

3. Aristokratik Öğreti

Marksist felsefenin yapısını oluşturmaya yarayan yanlış açıklamalar ile hakikate dair hataların sınırsızlığı arasında iki tanesi vardır ki, hassaten itiraz edilebilir niteliktedir. Marx; sevinçle, kapitalizmin, kitlelerin artan yoksullaşmasına sebep

olduğunu ve proleterlerin, entelektüel ve ahlâkî olarak geri kafalı, ahlâksız ve bencil burjuvaziye üstün olduklarını ileri sürer. Bu masalların reddedilmesi için zaman harcamaya değmez.

Oligarşik hükümete geri dönüş şampiyonları, meselelere oldukça farklı bir açıdan bakmaktadırlar. Onlara göre, kapitalizmin, günden güne niçin daha zengin hâle geldiklerini bilmeyen kitleler için bereketli bir kurtuluş yolu açmış olduğu bir hakikattir. Proleterler, teknik yeniliklerin hızını engelleyebilecek veya yavaşlatabilecek her şeyi yapmışlardır –hatta yeni îcat edilmiş makineleri tahrip etmişlerdir. Onların sendikaları bugün hâlâ üretim yöntemlerindeki her iyileşmeye karşı çıkmaktadır. Girişimciler ile kapitalistler, gönülsüz ve isteksiz kitleleri yaşamlarını daha konforlu hâle getiren bir üretim sistemine doğru itmeye muvaffak olmuşlardır.

Müdahale edilmemiş bir piyasa ekonomisinde, der kendilerini aristokrasiye adamış bu kimseler, gelirlerin eşitsizliğinin azalması doğrultusunda bir eğilimin hâkim olur. Ortalama vatandaş daha zengin hâle gelirken, başarılı girişimciler, onları ortalama düzeyin çok üzerine çıkaran zenginliği nadiren elde ederler. Yine de yüksek gelirleri olan küçük bir grup vardır ve bu grubun toplam tüketimi piyasada bir rol oynamada oldukça önemsizdir. Üst orta sınıfın üyeleri kitlelerinkinden daha yüksek bir hayat standardının keyfini çıkarır ama onların talepleri de piyasada dikkate alınacak düzeyde değildir. Onlar hemcinsi vatandaşların ekseriyetinden daha konforlu bir şekilde yaşarlar ama hatırı sayılır ölçüde farklı bir hayat tarzına [malî bakımdan] güç yetirebilecek kadar zengin değildirler. Onların elbiseleri daha düşük katmanlarınkinden daha pahalıdır ama aynı kalıptandır, aynı modaya uyarlanır. Onların banyoları ve arabaları daha zariftir ama sağladıkları hizmet esas itibariyle aynıdır. Standartlardaki eski zıtlıklar/ayrılıklar kesinlikle büyük ölçüde bir tezyinat/süs meselesi olan farklılıklar doğrultusunda azalmıştır. Modern bir girişimci veya yöneticinin özel hayatı, kendi işçilerinden, yüzyıllarca önce bir feodalin hayatının serflerinin hayatından farklılaştığından çok daha az farklılaşmaktadır.

Bütün bunlar, sözünü ettiğimiz aristokrasi yanlısı eleştirmenlerin gözünde, geniş toplum kesimlerinin milletin zihinsel ve siyasî faaliyetlerinde daha aktif yer aldıkları eşitleşmeye ve halk standartlarında bir yükselişe doğru bu eğiminin keder verici bir neticesidir. Onlar [kitleler] sadece sanatsal ve edebî standartlar belirlemezler aynı zamanda siyasette de hâkimdirler. Şimdi toplumsal meselelerde belirleyici bir rol oynayacak kadar konfor ve eğlenceye sahiptirler. Ama makul politikalardaki mantığı kavramada son derece dar görüşlüdürler. Bütün iktisadî sorunları üretim süreci içindeki kendi mevkilerine ilişkin bir bakış açısından hareketle değerlendirirler. Onlar için girişimciler ve kapitalistler, hatta yöneticilerin çoğu; hizmetleri "okuyabilen ve yazabilen herhangi birisi"[56] tara-

[56] Lenin'in girişimcilik ve yönetim sorunları hakkındaki ayırt edici fikirlerini aktardığı

fından kolaylıkla sunulabilecek aylak insanlardan ibarettir. Kitleler düşmanlık ve gücenme doludurlar; hataları onlara çok güzel hizmet sunmak olan kapitalistler ve girişimcilerin mallarına el koymak isterler. Kendilerini ädıyor oldukları önlemlerin daha uzun vadeli neticelerini anlamaktan uzaktırlar. Bu yüzden kendi zenginliklerinin kaynaklandığı kaynakları tahrip etmeye kararlıdırlar. Demokrasilerin politikası intihara yöneliktir. Bozguncu kalabalıklar, toplumun ve kendilerinin en iyi menfaatlerinin aksine eylemler talep ederler. Parlamentoya ahlâksız lâfebelerini, maceracıları ve patentli ilâçlara ve aptalca tedavilere övgü yağdıran şarlatanları gönderirler. Demokrasi, yerli barbarların akla, mâkul politikalara ve medeniyete karşı ayaklanmasına sebep olmuştur. Kitleler pek çok Avrupa ülkesindeki diktatörleri tamamen yerleşik hâle getirmişlerdir. Çok geçmeden Amerika'da da başarılı olabilirler. Liberalim ve demokrasiye ilişkin muhteşem deneyim [bu değerlerin] kolayca satılıp paraya çevrilebilir olduğunu ispatlamış, bütün tiranlıkların en kötüsünü beraberinde getirmiştir.

Sadece seçkinler sınıfının hatırına değil aynı zamanda medeniyetin kurtuluşu ve kitlelerin faydası hatırına radikal bir reforma ihtiyaç vardır. Proleterlerin gelirleri, der *aristokratik bir devrim*in taraftarları, kesilmek zorundadır; çalışmaları daha zor ve bıktırıcı hâle getirilmelidir. İşçi, günlük görevini yerine getirdikten sonra, tehlikeli düşünceler ve faaliyetler için boş vakit bulamayacak kadar yorgun olmalıdır. Oy hakkından mahrum edilmelidir. Bütün siyasî iktidar üst sınıflara tevdi edilmelidir. O zaman halk zararsız hâle getirilecektir. Onlar serf, ama aslında mutlu, müteşekkir ve boyun eğen olacaktır. Kitlelerin ihtiyaç duyduğu şey, sıkı kontrol altında tutulmaktır. Eğer onlar özgür bırakılırsa düzenbaz diktatörlük özlemleri için kolay bir av hâline geleceklerdir. En iyilerin, seçkinlerin, aristokrasinin oligarşik babacan idaresini zamanında tesis ederek onları kurtarın!

Bunlar, çağdaşlarımızın pek çoğunun Burke, Dostoievsky, Nietzsche, Pareto ve Michels'in yazılarından ve geçen on yılların tarihsel deneyiminden elde etmiş oldukları fikirlerdir. Onlar sizin, süprüntü insanlardan ibaret tiranlık ile bilge krallar ve aristokratların müşfik idaresi arasında bir seçim yapma hakkına sahip olduğunuzu söylerler. Tarihte asla daimî bir demokratik sistem var olmamıştır. Kadim ve orta çağa ait cumhuriyetler gerçek demokrasiler değildi; kitleler –köleler ve yabancılar (*metics*)- asla hükümete katılmadılar. Sırası gelmişken, bu cumhuriyetler de demagoji ve çürüme içinde sona erdiler. Eğer bir engizisyon mahkemesi başkanının idaresi kaçınılmazsa bırak o, düşük soydan sadist bir maceracıdan ziyade bir Roma kardinali, bir Bourbon prensi veya bir İngiliz lordu olsun!

Bu akıl yürütmenin esas kusuru, bugünkü tehlikeli politikalar doğrultusundaki evrimde toplumun alt katmanlarınca oynanan rolü büyük ölçüde abartmasıdır. Oligarşi yandaşlarının ayak takımı olarak tasvir ettiği kitlelerin üst sınıf-

---

risalesi için bkz. *State and Revolution* (New York, 1917), s. 83-84.

lara, girişimcilerden, kapitalistlerden ve entelektüellerden müteşekkil seçkinlere hâkim hâle gelebilmiş ve kendi zihniyetlerini onlara zorla dayatabilmiş olduğunu varsaymak paradoksaldır.

Son on yılların keder verici olaylarının sorumlusu kimdir? Alt sınıflar, proleterler mi yeni öğretileri olgunlaştırdılar? Asla. Anti-liberal öğretilerin inşasına hiçbir proleterin bir katkısı olmadı. Modern sosyalizmin soyağacının kökünde kraliyet Fransa'sının en mümtaz aristokrat ailelerinden birisinin ahlâksız bir çocuğunun adıyla karşılaşıyoruz. Sosyalizmin neredeyse bütün babaları üst orta sınıf veya profesyonel/meslek sahibi üyelerdir. Bir zamanlar radikal sol kanat bir sosyalistken bugün radikal bir Nazi yanlısı bir sosyalistten aşağı kalmayan Belçikalı Henri de Man, şu iddiasında çok haklıydı: "Eğer her sosyal ideolojiyi belirli bir sınıfa bağlayan yanıltıcı Marksist ifade kabul edilseydi, bir öğreti olarak sosyalizmin, hatta Marksizm'in burjuva kaynaklı olduğunu söylemek gerekirdi."[57] Ne müdahalecilik ne de milliyetçilik "ayak takımı"ndan gelmedi. Bunlar da varlıklıların ürünüdür.

Barışçıl sosyal işbirliğine bu kadar zararlı olduğu görülmüş ve şimdi medeniyetimizin temellerini sarsmakta olan bu öğretilerin olağanüstü başarısı alt sınıfın faaliyetlerinin bir neticesi değildir. Proleterler, işçiler ve çiftçiler gerçekten suçlu değildirler. Bu yıkıcı fikirlerin yazarları üst sınıfların üyeleridirler. Entelektüeller, kitleleri bu ideolojiye yönelttiler, kitlelerden bu ideolojiyi edinmediler. Eğer bu modern öğretilerin hâkimiyeti entelektüel bir çürümenin işaretiyse bu, alt katmanların üst sınıfları fethetmiş olduklarını göstermez; daha ziyade, entelektüellerin ve burjuvazinin çürüdüğünü ortaya koyar. Kesinlikle anlayışsız ve zihinsel olarak âtıl oldukları için kitleler, asla yeni ideolojiler üretmemişlerdir. Bu her zaman seçkinler sınıfının imtiyazı olmuştur.

Hakikat, bizim toplumun bir bölümüyle sınırlı bir kötülükle değil bütünüyle ilgili bir bozulmayla karşı karşıya olmamızdır.

Liberaller, hem yurt içinde hem de Milletlerarası ilişkilerde daimî barışı korumanın yegâne yolu olarak demokratik hükümeti önerdiklerinde bazı demokrasi eleştirmenlerinin inandıkları gibi kendilerini alelâdenin, soyu bozuğun, aptalın ve yerli barbarların yönetimine adamazlar. Onlar kesinlikle liberal ve demokratlar zira görev için en uygun insanların hükümet etmesini arzularlar. Yönetim için en niteliklilerin hemcinslerini ikna ederek kabiliyetlerini ispatlamaları gerektiğini; böylece gönüllü olarak görevi onlara emanet edeceklerini ileri sürerler. Liyakatin kanıtını görevin şiddet veya hileyle zapt edildiği –bütün devrimciler için müşterek olan- militarist öğretiye bağlamazlar. İkna yeteneğinden yoksun bir yönetici uzun süre görevde kalamaz; ikna, hükümet etmenin kaçınılmaz şar-

[57] De Man, *Die Psychologie des Sozialismus* (Gözden Geçirilmiş Baskı, Jena, 1927), s. 16–17. Man bunu, Alman sol kanat sosyalizmin bir gözdesi olduğunda yazdı.

tıdır. –Ne kadar iyi olduğu önemli değil- bir hükümetin daimî olarak toplumsal rıza olmaksızın iş görebileceğini varsaymak, boş bir kuruntu olacaktır. Eğer topluluğumuz mâkul sosyal ilkeleri genellikle kabul edilebilir hâle getirme gücüne sahip olan insanları vücuda getirmiyorsa –hükümet sisteminin ne olduğu önemli değildir- medeniyet zâyi olmuştur.

Barış, demokrasi, özgürlük ve kapitalizmin devamının "kitlelerin isyanı"nın bir sonucu olduğu doğru değildir. Bunlar, bilim adamları ve entelektüellerin, varlıklıların çocuklarının ve en iyi toplum [düşüncesi] ile büyütülen yazarlar ile sanatçıların bir başarısıdır. Dünyanın her ülkesinde hanedanlar ile aristokratlar, özgürlük aleyhinde sosyalistler ve müdahalecilerle birlikte çalışmışlardır. Neredeyse bütün Hıristiyan kiliseleri ve mezhepleri sosyalizm ile müdahaleciliğin ilkelerini benimsemişlerdir. Neredeyse her ülkede ruhban sınıfı milliyetçiliği tercih etmektedir. Katolikliğin dünyayı sarıp sarmalıyor olduğu hakikatine rağmen Roma kilisesi bile [bu değerlendirmenin dışında] bir istisna oluşturmuyor. İrlandalıların, Polonyalıların ve Slovakların milliyetçiliği bir ölçüde ruhban sınıfının bir başarısıdır. Fransız milliyetçiliği en etkili desteği kilisede buldu.

Diktatörler ile asillerin yönetimine geriye dönüşle bu belayı savuşturmaya çalışmak boş bir çaba olacaktır. Rusya'da çarların veya Fransa, İspanya ve Napoli'de Bourbonların istibdadı, sağlıklı yönetimin bir garantisi değildi. Almanya'da Hohenzollernler ve Prusyalı Junkerler ile İngiliz yönetici grupları, kendilerinin bir ülkeyi yönetmek için uygun olmadıklarını açık bir şekilde ispatlamışlardır.

Eğer değersiz ve pespaye insanlar pek çok ülkenin hükümetini kontrol ediyorlarsa bunun sebebi seçkin entelektüellerin bu idareyi tavsiye etmiş olmalarıdır. Onların güçlerini kendisine göre tatbik ettikleri ilkeler üst sınıf öğreticiler tarafından tasarlanmış ve entelektüellerin onayını almıştır. Dünyanın ihtiyaç duyduğu şey, anayasal reform değil sağlıklı ideolojilerdir. Yöneticiler görevlerine denk olduklarında her anayasal sistemin tatmin edici bir şekilde çalıştırılabileceği açıktır. Mesele, görev için uygun adamlar bulmaktır. Ne a priori akıl yürütme ne de tarihsel deneyim, liberalizmin ve yönetilenlerin rızasının hükümetin başlıca koşulu olduğu demokrasinin temel düşüncesinin yanlış olduğunu göstermiştir. Ne şefkatli krallar ne aydınlanmış aristokratlar ne de cömert rahipler veya filozoflar bu rızanın yokluğunda başarılı olabilirler. Daimî olarak iyi bir hükümet kurmak isteyen herkes, hemcinslerini ikna etmeye uğraşarak ve onlara sağlıklı ideolojiler teklif ederek başlamalıdır. O ikna yerine şiddete, zorlamaya ve tazyike başvurduğunda yetersizliğini ortaya koyuyor demektir. Uzun vadede zorlama ve tehdit, çoğunluklara karşı başarılı bir şekilde tatbik edilemez. Kitleler zararlı politikaları tercih ettiklerinde bir medeniyet için umut kalmaz. Seçkinler sınıfı, ateş eden mangaların yardımıyla değil de ikna etmenin erdemiyle hâkim olmalıdır.

4. Yanlış Anlaşılan Darwinizm

Hiçbir şey, doğal bilimlerin yöntemleri ile kavramlarını sosyal sorunların çözümüne tatbik etmeye yönelik bugünkü revaçta olan çabadan daha fazla hatalı olamaz. Doğa sahasında, olayların izah edilebileceği bir şeye gönderme yaparak, nihaî sebepler hakkında herhangi bir şey bilemeyiz. Ama insan eylemleri alanında eylemde bulunan insanların kesinliği/nihaîliği bulunmaktadır. İnsanlar tercihler yapar. Belirli hedefleri amaçlarlar ve ulaşılmak istenen bu hedefleri tutturabilmek için araçları tatbik ederler.

Darwinizm, 19. Yüzyıl'ın büyük başarılarından birisidir. Ama genellikle sosyal Darwinizm olarak adlandırılan şey, Charles Darwin tarafından geliştirilen fikirlerin [farkında olmadan] tahrif edilmiş halidir.

Her canlının daha küçük ve daha zayıf olanları yok etmesi ve onun, sırası geldiğinde, yine daha büyük ve daha güçlü bir canlı tarafından yutulması, der bu sahte Darwinciler, doğanın kaçınılmaz bir kanunudur. Doğada, barış veya karşılıklı kardeşlik şeklinde şeyler yoktur; her zaman, mücadele ve kendini savunurken başarılı olamayanların merhametsizce yok edilişi vardır. Liberalizmin ebedî barış planları, hayâlî rasyonalizmin bir ürünüdür. Doğa kanunları insanlar tarafından kaldırılamaz. Liberallerin itirazına rağmen bir savaşın tekerrür etmesine şahit oluyoruz. Her zaman savaşlar var olmuştur, her zaman savaşlar var olacaktır. Bu yüzden, modern milliyetçilik, yanıltıcı fikirlerden doğa ve hayatın gerçekliğine bir geri dönüştür.

Gelin, sırası gelmişken, ilk olarak bu öğretinin işaret ettiği mücadelelerin farklı türden hayvanlar arası mücadeleler olduğuna işaret edelim. Daha yüksek/güçlü (*higher*) hayvanlar daha zayıf/düşük havanları yok ederler; genellikle, yamyamca bir tarzda kendi türünü yiyerek beslenmezler. Ama bu hakikat çok önemli değildir.

[Bilhassa iri, dört ayaklı, memeli] hayvanların kendi mücadelelerinde kullanmak zorunda kaldıkları tek ekipman/donanımları fiziksel güçleri, bedensel özellikleri ve dürtüleridir. İnsan daha donanımlıdır. Av hayvanlarının pek çoğundan bedensel olarak daha zayıf, daha tehlikeli mikroplara karşı neredeyse savunmasız olmasına rağmen insan, en değerli yeteneğiyle yani akılla (*reason*) yeryüzünü fethetmiştir. Akıl, hayatta kalma mücadelesinde insanın başlıca kaynağıdır. İnsan aklına doğal olmayan bir şey veyahut da doğa karşıtı olarak bakmak mantıksızdır. Akıl, insan hayatında temel bir biyolojik işlev yerine getirir; insanın muayyen bir özelliğidir. İnsan savaştığı zaman neredeyse her zaman onu en verimli silâhı olarak kullanmaktadır. Akıl, hayatının ve refahının dışsal şartlarını iyileştirmesine yönelik çabalarında insanın attığı adımlara rehberlik eder. İnsan akıllı bir hayvandır, *homo sapiens* [*Homo* türünün ve ilkel *Hominidae* familyasının yaşayan tek üyesi, ç.n.]'tir.

Bugün, aklın en büyük başarısı sosyal işbirliğinin –ve onun muadili işbölümünün- avantajlarını keşfetmesidir. Bu başarı sayesinde insan, soyunu yüz misline çıkarabilmiş ve yine de her birey için birkaç bin yıl önce tabiatın onun insan olmayan atalarına sunduğundan çok daha iyi bir hayat tedarik edebilmiştir. Bu anlamda –bugün yaşayan çok daha fazla insanın bulunması ve onların her birinin babalarından çok daha zengin bir hayatın keyfini çıkarması bağlamında- ilerleme terimini kullanabiliriz. Bu terim, doğal olarak, bir değer yargısı ifade eden ve haddizatında keyfî, pratik olarak bütün insanların kabul ettikleri bir bakış açısından ortaya çıkan bir terimdir. Hemen belirtelim ki, –kont Tolstoy veya Mahatma Gandhi gibi- insanlar, medeniyetimizin tamamını kayıtsız şartsız küçük görüyor gibi gözükmektedirler. İnsan medeniyeti doğaya karşı kazanılan bir şey değildir, daha ziyade, insanın doğuştan sahip olduğu niteliklerin işlemesinin ürünüdür.

Sosyal işbirliği ve savaş uzun vadede bağdaşabilir değildir. Kendi kendine yeten bireyler var oluşlarının temellerini tahrip etmeksizin birbirleriyle savaşabilirler ama işbirliği ve işbölümünden ibaret sosyal sistem içinde savaş parçalanma anlamına gelir. Toplumun ilerlemeci/terakki eden evrimi, savaşın tedricen ortadan kaldırılmasını gerektirmektedir. Milletlerarası işbölümünün bugünkü şartları altında savaşlara yer yoktur. Malların ve hizmetlerin dünyayı kapsayan karşılıklı mübadelesinden ibaret büyük toplum, devletlerin ve milletlerin barışçıl biçimde birlikte var oluşunu talep etmektedir. Birkaç yüzyıl önce yerli üretimin barışçıl gelişiminin şartlarını hazırlamak için birkaç ülke ve bölgeyi yöneten asilzâdeler arasındaki savaşları ortadan kaldırmak gerekliydi. Bugün, aynısını dünya topluluğu için yapmak bir zarurettir. Milletlerarası savaşı ortadan kaldırmak, beş yüz yıl önce birbiriyle savaşan baronlara mâni olmaktan veya iki yüz yıl önce komşusunu soyan ve öldüren bir insanı engellemekten daha fazla anormal değildir. Eğer insanlar bugün savaşı ortadan kaldırmada başarılı olmazlarsa medeniyet ve insanlık yok olmaya mahkûmdur.

Doğru bir Darwinci bakış açısından hareketle bir değerlendirme yapıldığında; sosyal işbirliği ile işbölümünün hayatta kalma mücadelesinde insanın başta gelen araçları olduklarını söylemek doğru olacaktır. Dünyayı kapsayan bir mübadele sistemi doğrultusunda bu karşılıklılığın yoğunlaşması, insanlığın şartlarını hatırı sayılır ölçüde iyileştirmiştir. Bu sistemin muhafaza edilmesi daimî barışı gerekli kılmaktadır. Bu yüzden, savaşın ortadan kaldırılması, insanın hayatta kalma mücadelesindeki önemli bir husustur.

5. Şovenizmin Rolü

Milliyetçilik ile şovenizmi birbirine karıştırma veya milliyetçiliği şovenizmin bir neticesi olarak izah etme çok yaygın bir hatadır.

Şovenizm, karakterin ve zihnin bir özelliğidir, eyleme sebep olmaz. Milliyetçilik, bir taraftan, belirli türden bir eylemi telkin eden bir öğreti, diğer taraftan,

bu eylemin sayesinde ifa edildiği politikadır. Bu yüzden, şovenizm ve milliyetçilik tamamıyla farklı iki şeydir. İkisi birbiriyle mutlaka bağlantılı olmak zorunda değildir. Pek çok eski liberal de şovendiler ama başka milletlere zarar vermenin kendi milletlerinin refahını artırmanın uygun aracı olduğuna inanmadılar. Şovendiler ama milliyetçi değildiler.

Şovenizm, bir kimsenin milletinin nitelikleri ile başarılarının üstünlüğüne ilişkin bir ön kabuldür. Bugünkü şartlar altında Avrupa'da bu, bir kimsenin dilsel grubunun üstünlüğü anlamına gelmektedir. Bu şekilde böbürlenme ortalama insanların ortak bir zaafıdır. Bunun kaynağını izah etmek çok zor değildir. Hiçbir şey insanları bir dil topluluğu kadar daha yakın bir şekilde birbirine bağlayamaz. Ve yine hiçbir şey onları bir dil farklılığı kadar daha etkin bir şekilde birbirinden ayırmaz. Zararı yok, birbirine bağlı olan insanların aynı dili konuştuklarını ve aralarında doğrudan karşılıklı münasebet olmayan insanların aynı dili konuşmadıklarını iddia ederek bunu, tersten ifade edilebiliriz. Eğer İngiltere'nin alt sınıfları ile Almanya'nın alt sınıfları birbirleriyle kendi toplumlarının üst sınıflarından daha fazla ortak yana sahip olsaydılar o zaman her iki ülkenin proleterleri aynı dili –üst sınıflarınkinden farklı bir dil- konuşurlardı. 18. Yüzyıl'ının sosyal sisteminde çeşitli Avrupa ülkesinin aristokratları, kendi milletlerindeki halktan kişilerden daha çok, birbirleriyle yakından irtibatlı hâle geldiklerinde müşterek bir üst sınıf dili –Fransızcayı- kullandılar.

Yabancı bir dili konuşan ve dilimizi anlamayan insan, onunla iletişim kuramayacağımız için "yabancı" biridir. "Yabancı" bir ülke, bizim dilimizin anlaşılmadığı bir yerdir. Böyle bir ülkede yaşamak oldukça rahatsızlık veren bir şeydir; zorluk ve vatan hasretine sebep olur. İnsanlar yabancı bir dili konuşan insanlarla karşılaştıklarında onlara yabancılar gözüyle bakarlar; kendi dilini konuşanları daha yakından bağlı kimseler, arkadaşlar olarak telâkki etmeye başlarlar. Dilsel göstermeleri/adlandırmaları (*designations*) bu dilleri konuşan insanlara aktarırlar. Asıl ve gündelik dili olarak İtalyancayı konuşan bütün insanlar, İtalyanlar olarak adlandırılırlar. Bunu takiben, dilsel terminoloji İtalyanların yaşadıkları ülkeyi ve en sonunda başka ülkelerden farklılaşan bu ülkedeki her şeyi adlandırmak için kullanılır. İnsanlar, İtalyan mutfağından, İtalyan şarabından, İtalyan sanatından, İtalyan endüstrisinden ve benzeri şeylerden söz ederler. İtalyan kurumları doğal olarak yabancılara göre İtalyanlara daha bildik gelir. Kendilerini İtalyanlar olarak adlandırdıkları için bu kurumlardan bahsederlerken "benim" ve "bizim" gibi iyelik zamirleri kullanırlar.

Bir kimsenin kendi dilsel topluluğunun ve aynı sıfatla genellikle dil olarak adlandırılan her şeyin abartılmasını izah etmek, bir bireyin kendi kişiliğinin veya başka insanların kişiliklerinin abartılmasını izah etmekten psikolojik olarak daha zor değildir. (Aksi –bir kimsenin kendi kişiliğini veya milletini abartma-

ması ve başka insanları ve yabancı ülkeleri değerli görmesi- de, nadir olmakla birlikte, bazen vuku bulabilir.) Her ne olursa olsun, şovenizmin aşağı yukarı 19. Yüzyıl'ın başıyla sınırlı olduğu vurgulanmalıdır. Sadece küçük bir azınlık yabancı ülkeler, diller ve kurumlar hakkında bir bilgiye sahipti ve bu az sayıda insan esasında yabancı şeyleri göreli olarak objektif bir şekilde değerlendirecek kadar eğitimliydi. Kitleler yabancı topraklar hakkında hiçbir şey bilmiyorlardı. Onlar için yabancı dünya [değerce] aşağı değildi, sadece âşina olunmayan bir şeyden ibaretti. Bu dönemlerde kendini beğenen herkes, milletiyle değil toplumsal mevkiiyle gurur duyuyordu. Kastlar yönünden farklılıklar millî veya dilsel olanlardan daha fazla hesaba katıldı.

Liberalizm ve kapitalizmin yükselişiyle birlikte şartlar hızla değişti. Kitleler daha iyi eğitimli hâle geldiler; kendi dilleri hakkında daha iyi bir bilgiye sahip oldular; okumaya başladılar ve yabancı ülkeler ve alışkanlıklar hakkında her şeyi öğrendiler. Ulaşım daha ucuz hâle geldi ve daha fazla yabancı ülkeyi ziyaret ettiler. Okullar müfredatlarına daha fazla yabancı dili dâhil etti. Ama yine de kitleler için bir yabancı esas itibariyle hâlâ sadece kitaplardan ve gazetelerden bildikleri bir yaratıktı. Bugün bile Avrupa'da yaşayan, bir muharebe alanı hariç, yabancı biriyle karşılaşma ve konuşma fırsatına asla sahip olmamış milyonlarca insan vardır.

Kibir ve bir kimsenin kendi milletini yüceltmesi çok yaygın bir durumdur. Ama yabancılara ilişkin düşmanlık ve nefretin doğal ve doğuştan gelen özellikler olduğunu varsaymak yanlış olacaktır. Düşmanlarını öldürmek için çarpışan askerler bile tekil düşmanına, eğer bir muharebe alanından uzakta bir yerde karşılaşsalar düşmanlık beslemezler. Övüngen savaşçı düşmanına ne düşmanlık besler ne de tepeden bakar; sadece görkemli bir şafakta cesaretini göstermek ister. Bir Alman imâlatçısı başka bir ülkenin Almanya kadar ucuz ve kaliteli ürünler üretemeyeceğini söylediğinde bu, kendi yerli rakiplerinin ürünlerinin kendisininkinden daha kötü olduğunu ileri sürmekle aynı anlama gelir.

Modern şovenizm edebiyatın bir ürünüdür. Yazarlar ve bestekârlar halklarının gururunu okşayarak başarı için uğraşılar. Şovenizm bu yüzden kitapların, dergilerin ve gazetelerin kitlesel üretimiyle birlikte yayılmaktadır. Milliyetçiliğin propagandası onu kollamaktadır. Yine de göreli olarak oldukça az bir siyasî önemi haizdir ve herhangi bir olayda milliyetçilikten açık bir biçimde ayrılmalıdır.

Ruslar, fizik biliminin sadece Sovyet Rusya okullarında öğretildiğine ve Moskova'nın bir metro sistemine sahip tek kent olduğuna inanmaktadırlar. Almanlar, sadece Almanya'nın gerçek filozoflara sahip olduğunu ileri sürerler; Paris'i eğlence yerlerinden ibaret bir yığın olarak resmederler. İngilizler zinanın [birbiriyle evli olmayan kadın ve erkek arasında isteyerek yapılan cinsel münasebet, ç.n.] Fransa'da oldukça yaygın olduğuna ve Fransızcanın homoseksüelliği *le vice allemand* [fuhuş dansı] şeklinde tanımladığına inanmaktadırlar. Amerika-

lılar, Avrupalıların banyo küveti kullanıp kullanmadıklarından şüphe duymaktadırlar. Bunlar esef verici hakikatlerdir ama savaşa sebep olmaz.

Fransız cahillerinin Descartes, Voltaire ve Pasteur'ün Fransız olduklarından dolayı kendileriyle gurur duymaları ve Molière ve Balzac'ın şanının bir bölümünü kendilerine yakıştırmaları, paradoksaldır ama siyasî olarak zararsızdır. Aynısı, bir kimsenin kendi ülkesinin askerî başarılarını abartması ve tarihçilerin kaybedilen muharebeleri on yıllar veyahut da yüzyıllar sonra zaferler şeklinde yorumlama istekleri için de doğrudur. İncil, [VI. yüzyılda Jüstinyen tarafından toplanan, ç.n.] eski Roma medeni kanunları külliyatı, İnsan Hakları Bildirgesi, Shakespeare, Newton, Goethe, Laplace, Ricardo ve Darwin'in çalışmaları Macarca ve Romence'de Macarlar ve Romenler tarafından yazılsaydı bile Macarlar veya Romenler garip bir şekilde bağdaşmayacak sıfatlarla kendi milletlerinin medeniyetlerinden söz ettiklerinde tarafsız bir gözlemciyi garip bir duygu kaplar. Ama bu iki milletin siyasî düşmanlığının bu ifadelerle bir ilgisi yoktur.

Şovenizm milliyetçiliğe vücut vermemiştir. Onun milliyetçi politikalardan ibaret sistemdeki asıl işlevi, milliyetçilik gösterileri ile festivallerini süslemektir. Resmî konuşmacılar onları insanlığın seçkinleri olarak selâmladıklarında ve ecdatlarının ölümsüz eserlerine ve silâhlı kuvvetlerinin yenilmezliğine övgü yağdırdıklarında insanlar, neşe ve gururla coşarlar. Ama konuşmalar bittiğinde ve gösteri sona erdiğinde insanlar evlerine dönerler ve yataklarına yatarlar, savaş atlarına binmezler.

Siyasî bir bakış açısından, insanların tumturaklı konuşmayla bu şekilde kolayca harekete geçirilmeleri şüphesiz tehlikelidir. Ama modern milliyetçiliğin siyasî eylemleri, şoven sarhoşlukla izah edilemez veya mazur gösterilemez. Bu eylemler, yanlış yönlendirilmiş akıl yürütme de olsa, serinkanlılığın bir ürünüdür. Akademik ve düşünsel kitapların –hatalı da olsa- dikkatli bir şekilde gözden geçirilmiş öğretileri bizleri milletlerin çatışmasına, kanlı savaşlara ve yıkıma götürmüştür.

6. Mitlerin Rolü

"Mitler (*myths*)" terimi uzun süreden beri tamamen kurgusal anlatılar ve öğretilere işaret etmek için kullanılmıştır. Bu anlamda Hıristiyanlar paganizmin öğretileri ile hikâyelerini; Hıristiyanlık inancını paylaşmayan kimseler de –Hıristiyan için mitler değil de hakikat olan- İncil kıssalarını mit olarak adlandırmaktadırlar.

Bu aşikâr hakikat, aklın eleştirisine karşı duramayan öğretilerin her şeye rağmen onlara mitsel bir nitelik atfederek meşrulaştırılabileceğini ileri süren yazarlarca tahrif edilmiştir. Bu yazarlar, hatadan kurtulmak ve sağlıklı akıl yürütmeye karşı korumasından yararlanmak için rasyonel bir teori inşa etmek için uğraşmışlardır.

Eğer bir ifade ispatlanamıyorsa ona bir mit statüsü vererek ve bu sayede mantıklı itirazlara karşı bir kanıt sağlayarak onu meşrulaştıramazsınız. –Bugün genellikle veya esas itibariyle çürütülmüş ve bu yüzden mit olarak adlandırılmış- pek çok kurgu ve öğretinin, tarihte önemli bir rol oynamış olduğu doğrudur. Ama bunlar mitler olarak değil de doğru kabul edilen öğretiler olarak bu rolü oynadılar. Onların destekçilerinin gözünde söz konusu öğretiler tamamen otantikti; onlar da bu öğretilerin dürüst mahkûmlarıydılar. Bu öğretiler, onları kurgusal ve hakikatin zıddı olarak telâkki eden ve bu yüzden eylemlerinin onlardan etkilenmesine izin vermeyenlerin gözündeki mitlere dönüştüler.

Georges Sorel için bir mit gelecekteki başarılı bir eylemin hayâlî inşasıdır.[58] Ama buna, bir yöntemin değerini tahmin etmek için yalnız bir noktanın, ulaşılmak istenen hedefi tutturmak için uygun bir araç olup olmadığının, dikkate alınması gerektiğini eklemeliyiz. Eğer mâkul inceleme uygun bir araç olmadığını gösteriyorsa bu yöntem terk edilmelidir. Uygun olmayan bir yöntemi bir mit niteliğine büründürerek daha elverişli/uygun hâle getirmek mümkün değildir. Sorel şöyle der: "Eğer kendinizi mitlerin bu zeminine yerleştirirseniz eleştirel çürütmenin herhangi bir türüne karşı dayanıklısınızdır."[59] Ama sorun kurnazlık ve hilelere başvurarak polemikte başarı sağlamak değildir. Asıl sorun, söz konusu öğreti tarafından yönlendirilen eylemin ulaşılmak istenen hedefleri gerçekleştirecek olup olmadığıdır. Bir kimse –Sorel'in yaptığı gibi- mitlerin görevini var olan şeyin yıkımı için savaşmada insanları donatmanın bir yolu olarak görse bile,[60] şu sorudan kaçamaz: Söz konusu mitler bu hedefi gerçekleştirmek için uygun bir araç mıdır? Sırası gelmişken, var olan şartların yıkımının tek başına bir hedef olarak telâkki edilemeyeceğine işaret etmek gerekir; yıkılan şeyin yerine yeni bir şey inşa etmek zaruridir.

Eğer sosyal bir sistem olarak sosyalizmin insanların sayesinde gerçekleştirmeyi istedikleri veya ümit ettikleri şeyi hayata geçiremeyeceği veya genel grevin sosyalizme ulaşmanın uygun aracı olmadığı mantıklı kanıtlamayla ispatlanırsa –Sorel'in yaptığı gibi- sosyalizm ve genel grevin mitler olduğunu ifade ederek bu hakikatleri değiştiremezsiniz. Sosyalizm ve genel greve tutunan insanlar onlar vasıtasıyla belirli hedeflere ulaşmak isterler. Bu yöntemlerle başarılı olacaklarına ikna edilmişlerdir. Sosyalizm ve genel grevin milyonlarca insan tarafından desteklenmesi onun, mitler olarak değil de aksine doğru ve sağlam temelli olduğu düşünülen öğretiler olarak görülmesidir.

---

[58] Sorel, *Réflexions sur la violence* (3. Baskı, Paris, 1912), s. 32: "Les hommes qui participent aux grands mouvements sociaux se représentent leur action prochaine sous formes d'images de batailles assurant le triomphe de leur cause. Je propose de nommer *mythes* ces constructions."

[59] *Idem*, s. 49.

[60] *Idem*, s. 46.

Bazı özgür düşünürler der ki: Hıristiyanlık saçma bir inançtır, bir mittir; diğer taraftan, kitlelerin Hıristiyan dogmalara bağlı kalmaları yararlıdır. Ama bu özgür düşünürlerin bekledikleri avantaj, hakikaten İncilleri (*Gospels*) gerçeklik olarak kabul eden kitlelere bağlıdır. Eğer emirleri mitler olarak değerlendirselerdi bu avantaj elde edilemezdi.

Yanlış olduğu gerekçesiyle siyasî bir öğretiyi reddeden biri, genellikle kabul edilen terminolojiyle onu bir mit olarak adlandırmada (diğerleriyle) hemfikirdir.[61] Ama eğer kendi hedeflerine erişmek için yaygın kabul gören bir boş inançtan medet ummak isterse onu açık bir şekilde bir mit olarak adlandırarak küçük görmeme konusunda dikkatli olmalıdır. Zira ancak başkaları onun hakikat olduğunu düşündükleri sürece bu öğretiyi kullanabilir. 16. Yüzyıl'ın prenslerinin inandıkları şeyleri ve dinsel reforma katılanları bilmiyoruz. Samimî inanç olmasa, buna karşın inançların rehberliğinde zenginleşme isteğiyle olsa bile onlar, netice olarak, kendi bencil hevesleri uğruna başka insanların inancını kötüye kullandılar. Diğer taraftan, eğer yeni inanç sistemini mit olarak adlandırmış olsalardı kendi menfaatlerine halel getirmiş olacaklardı. Lenin, devrimlerin [bu]günün sloganlarıyla elde edilmesi gerektiğini söyleyecek kadar alaycıdır. Ve kamuoyunu ele geçirmiş olan sloganları –kendi en iyi amentüsünün aksine- açıkça onaylayarak kendi devrimini gerçekleştirdi. Bazı parti liderleri, kendi parti öğretilerinin yanlışlığına ikna edilebilir. Ama öğretiler, ancak insanlar onları doğru kabul ettikleri sürece gerçek etkiye sahip olabilir.

Sosyalizm ile müdahalecilik ve devletçilik ile milliyetçilik, takipçilerinin gözünde mitler değildir, aksine, amaçlarını gerçekleştirmenin uygun bir yoluna işaret eden öğretilerdir. Bu öğretilerin gücü, onları tatbik ederek kısmetlerini etkin bir şekilde iyileştirecek kitlelerin sarsılmaz inancıdır. Diğer taraftan onlar asılsızdır, yanlış varsayımlardan başlar ve onların akıl yürütmeleri kıyası fasit (*paralogisms* [yanlışlık kıyasın kendisinde olabilir veya öncüllerin yanlışlığından gelebilir, ç.n.]) ile doludur. Bu hatalar vasıtasıyla bakan kimseler onları mitler olarak adlandırmada haklıdırlar. Ama bu öğretilerin müdafaası imkânsız öğretiler olduğu konusunda hemcinslerini ikna etmede başarılı olamadıkları sürece söz konusu öğretiler kamuoyuna hâkim olacak ve siyasetçiler ile devlet adamlarına rehberlik edecektir. İnsanlar her zaman yanlışa hassastırlar. Geçmişte hata yapmışlardır; gelecekte hata yapacaklardır ama kasıtlı olarak hata yapmazlar. Başarılı olmak isterler ve uygunsuz araçların tercih edilmesinin onların eylemlerini boşa çıkaracağını pekâlâ bilirler. İnsanlar mitleri değil aksine ulaşılmak istenen amaçlar için doğru araçlara işaret eden işe yarar öğretileri talep ederler.

Genel olarak milliyetçilik ve özel olarak Nazizm ne kasıtlı mitlerdir ne de kasıtlı mitlerce kurulmakta veya desteklenmektedir. Onlar (hatalı da olsa) siyasî öğretiler ve politikalardır ve hatta niyet bakımından "bilimsel"dir.

---

[61] Perroux, *Les Mythes hitleriens* (Lyon, 1935); Rougier, *Les Mystiques politiques contemporaines* (Paris, 1935); Rougier, *Les Mystiques économiques* (Paris, 1938).

Eğer biri mitleri, bütün milletlerin ve kastların öyle veya böyle kapılmış oldukları "Bizler iyilikte örnek sınıfız" veya "Bizler seçilmiş insanlarız" gibi temalar üzerine çeşitlemeler olarak adlandırmaya hazır olsaydı; şovenizm hakkında söylenmiş şeylere işaret etmek zorunda kalırdık. Bu, topluluğun meftun edilmesi ve zevki için nağmedir, siyasî işe adanmamış saatleri için eğlenceden ibarettir. Siyaset, amaçlar doğrultusunda faaliyet ve uğraşmadır. Sırf kendi kendine övünme ve yaltaklanmaya iptilayla karıştırılmamalıdır.

Üçüncü Bölüm

Alman Nazizmi

F. Alman Milliyetçiliğinin Tuhaf Özellikleri

1. Uyanış

Alman milliyetçiliği; –1870'lerin sonları ve 1880'lerin başlarında– Alman milliyetçilerinin, büyük bir keşif olduğuna inandıkları şeyi yapana kadar diğer halkların milliyetçiliklerinden farklı değildi. Alman milliyetçileri, milletlerinin Avrupa'daki en güçlü millet olduğunu keşfettiler. Almanya'nın bu yüzden Avrupa'yı veyahut da bütün dünyayı zapt edecek kadar güçlü olduğu sonucuna ulaştılar. Onların akıl yürütmesi şöyle devam etti:

Almanlar, Rusya hariç, Avrupa'daki en kalabalık halktı. Bizzat Alman İmparatorluğu, aynı istisnayla birlikte, Bismarck tarafından çizilen sınırları içinde diğer herhangi bir Avrupa ülkesinden daha fazla nüfusa sahiptir. İmparatorluğun sınırlarının dışında Almanca konuşan milyonlarca insan yaşamaktadır; onların hepsi, millet ilkesine göre, İmparatorluğa katılmalıdır. Rusya, der Alman milliyetçileri, homojen bir millet olmadığı aksine çok sayıda farklı milletten müteşekkil bir yığışma/kümelenme olduğundan, dikkate alınmamalıdır. Eğer Polonyalıları, Finleri, Estonyalıları, Letonyalıları, Lituanyaları Beyaz Rusları, Kafkas ve Moğol kabilelerini, Gürcüleri, Baltık illeri ile Volga kıyılarındaki Almanları ve özellikle Ukraynalıları Rusya'nın nüfus rakamlarından çıkarırsanız sadece, Almanlardan sayıca daha az olan Büyük Ruslar (*Great Russians*) kalır. Buna ilâveten, Almanya'nın nüfusu, diğer Avrupa milletlerinkinden hızlı ve "irsî" düşmanın, yani Fransa'nın nüfusundan daha hızlı artmaktadır.

Alman milleti, Avrupa'nın merkezî bölümünü işgâl etmenin çok sayıda avantajının keyfini çıkarır. Bu yüzden stratejik olarak Avrupa'nın tamamı ile Asya ve Afrika'nın bazı bölümlerine hâkim olur. Savaşta, iç hatlarda durmanın avantajlarından yararlanır.

Batılı milletlerin yaşlı ve yozlaşmış olmalarına karşılık Alman halkı genç ve enerjiktir. Almanlar çalışkan, faziletli ve savaşmaya hazırdırlar. Fransızlar ahlâkî olarak çürümüştür; İngilizlerin idolü ihtiras ve kârdır; İtalyanlar cılızdır; Ruslar barbardır.

Almanlar en iyi savaşçılardır. Fransızların savaşlar için uygun olmaması, Rossbach, Katzbach, Leipzig, Waterloo, St. Privat ve Sedan muharebeleriyle ispatlanmıştır. İtalyanlar her zaman tabanları yağlayıp kaçmaktadırlar. Rusya'nın askerî açıdan geriliği/seviyesinin düşüklüğü Kırım'da ve Türklerle son savaşta ortaya çıktı. İngiliz kara kuvvetleri her zaman perişan durumdadır. İngilizler sadece denizleri idare etmektedirler zira siyasî olarak ayrılmış Almanlar geçmişte deniz gücü tesis etmeyi göz ardı etmişlerdir. Eski Hansa'nın faaliyetleri açık bir şekilde Almanya'nın denizcilik dehasını ispatladı.

Bu yüzden, Alman milletinin hâkimiyetinin mukadder olduğu aşikârdır. Tanrı, kader ve tarih, bu yüksek hasletlerle donatmak için Almanları seçti. Ne yazık ki bu kutsanmış millet, henüz, hakkının ve görevinin talep ettiği şeyi keşfedememiştir. Tarihsel görevinden habersiz olan Almanlar, iç düşmanlıklara dalmışlardır. Almanlar birbirleriyle savaşmışlardır. Hıristiyanlık onların savaşçı heyecanını zayıflatmıştır. Reform, onları düşman iki kampa ayırmıştır. Habsburg imparatorları kendi hanedanlarının bencil menfaatleri için imparatorluk güçlerini kötüye kullanmışlardır. Diğer prensler, Fransız istilacıları destekleyerek millete ihanet etmişlerdir. İsviçreliler ve Hollandalılar anlaşmayı bozmuşlardır. Ama şimdi sonuçta Almanların günü başlamaktadır. Tanrı, seçilmiş halkına kurtarıcılarını yani Hohenzollernleri göndermiştir. Hohenzollernler, gerçek Cermen ruhunu yani Prusya ruhunu yeniden canlandırmış; halkı, Habsburglar ile Roma Kilisesinin boyunduruğundan kurtarmışlardır. Uygun adımlarla yollarına devam edecekler; Alman *dünya imparatorluğu*nu (*imperium mundi*) tesis edeceklerdir. Gücü nispetinde onları desteklemek, her Almanın görevidir; bu sayede bir Alman, kendine ait en iyi çıkarlara hizmet eder. Sayesinde Almanların düşmanlarının Alman ruhunu zayıflatmaya çalıştıkları ve Almanların amacına ulaşmasına mâni oldukları her öğreti, tamamen temizlenmelidir. Barışa övgü yağdıran bir Alman, bir vatan hainidir ve bu sıfatla muamele görmelidir.

Yeni politikanın ilk adımı, şimdi dışarıda olan bütün Almanların yeniden [millete] dâhil edilmesini içermelidir. Avusturya İmparatorluğu parçalanmalıdır. Onun 1866 yılına kadar Alman Federasyonunun bir parçası olan bütün ülkeleri/üyeleri ilhak edilmelidir (bu bütün Çekleri ve Slovenleri ihtiva eder). Hollandalılar ve İsviçre, Belçika'nın Flâmanları [Kuzey Belçika'da ve bir kısmı Kuzey Fransa'da yerleşmiş Alman asıllı kimseler, ç.n.] ve üst sınıfları Almanca konuşan Rusya'nın Baltık illeri Alman İmparatorluğu'yla yeniden birleştirilmelidir. Ordu, bu fetihleri yapabilecek duruma gelene kadar güçlendirilmelidir. İngiliz donanmasını ezebilecek kadar güçlü bir deniz gücü oluşturulmalıdır. Daha

sonra, en değerli İngiliz ve Fransız kolonileri ilhak edilmelidir. Endonezya ve Kongo Devleti, ana ülkelerin fethiyle birlikte otomatik olarak Alman idaresi altına girecektir. Güney Amerika'da Alman İmparatorluğu, en azından otuz milyon Almanın yerleşebileceği kadar geniş bir alanı işgâl etmelidir.[62]

Bu program, farklı yabancı ülkelerde yaşayan Alman göçmenlere özel bir görev verdi. Bu göçmenler, Alman İmparatorluğu'nun konsolosluk hizmetlerinin ahlâkî ve finansal destek sağladığı milliyetçi özel temsilcilerce organize edilmeliydi. Alman İmparatorluğu'nca fethedilmesi gereken ülkelerde onlar bir öncü kuvvet oluşturmalıydılar. Diğer ülkelerde, siyasî eylemle, Alman hükümetiyle ilgili sempatik bir tutumun ortaya çıkarılması sağlanmalıydı. Bu, özellikle Alman-Amerikalılara dair bir planlamaydı; zira, plan, Birleşik Devletleri mümkün olduğu kadar uzun bir süre tarafsız tutmaktı.

2. Pan-Cermenizmin Nüfuzu

Pan-Cermenizm, entelektüeller ile yazarların bir başarısıydı. Tarih, hukuk, iktisat, siyaset bilimi, coğrafya ve felsefe profesörleri, onun en uzlaşmaz savunucularıydılar. Onlar üniversite öğrencilerini kendi düşünceleri doğrultusunda dönüştürdüler. (Meşhur Alman *Gymnasium*'u ve aynı düzey eğitim kurumla-

---

[62] Birleşik Devletlere karşı ancak muzaffer bir savaşla gerçekleştirilebilecek, sadece atılgan/düşüncesiz kişilerce değil aynı zamanda radikal milliyetçilerin müsamahaları ve kayıtsızlıklarından dolayı küçümsedikleri daha ılımlı insanlarca doğrulanan bu son talebi ispatlamak için, bir tek, dünyaca Alman kürsü sosyalistlerinin lideri olarak kabul edilen ve Berlin Üniversitesi siyaset bilimi profesörü, iktisadî konularda Alman İmparatorluğu hükümetinin daimî danışmanı, Prusya Lordlar kamarasının ve Prusya akademisinin üyesi olan Gustav von Schmoller'in bir veciz sözüne ihtiyacımız var. Vatandaşları ve Alman memurları Schmoller'i çağın en büyün iktisatçısı ve büyük iktisat tarihçisi olarak telâkki ettiler. Bizim alıntıladığımız sözleri, 1900'de *Handels-und Machtpolitik, Reden und Aufsätze im Auftrage der Freien Vereinigung für Flottenvorträge* ([ed.] Gustav Schmoller, Adolf Wagner ve Max Sering [Berlin Üniversitesi siyaset bilimi profesörleri], I, 35, 36) başlığıyla Stuttgart'ta yayımlanan bir kitapta bulunmaktadır: "Donanmaya ihtiyaç duymamızın ticarî ve kolonyal amaçlarının detayları üzerinde duramam. Ancak bazı noktalardan özet olarak söz edilebilir. Gelecek yüzyılda yirmi veya otuz milyon Almandan müteşekkil bir Alman devletinin Güney Brezilya'da kurulması gerektiğini bütün maliyetleriyle istemeye mahkûmuz. Bunun Alman İmparatorluğu'muzun bir parçası olarak kalıp kalmadığı önemli değildir. Savaş gemileri tarafından sürekli olarak himaye edilen iletişim kanalları olmaksızın, bu ülkelere etkin müdahale için Almanya'nın daimî hazırlığı olmaksızın, bu evrim tehlikeye mâruz kalacaktır."
Ünü ve resmî prestiji neredeyse Schmoller kadar büyük olan ve onun meslektaşı olan Adolf Wagner daha dobra konuşmaktadır. Fazla Alman nüfusuna yerleşim yeri bulmaya yönelik çabaların yol açmak zorunda olduğu savaşlardan ve "barış için" gelecekteki "mücadele"den söz ederken Wagner, "Amerikan Monroe Doktrini gibi boş talepler ... başa çıkılamaz engeller değildir" (*Agrar- und Industriestaat*, 2. Baskı, Jena, 1902, s. 83.) diye eklemektedir. Bunlar, övünen gençlerin değil eski profesörlerin görüşleriydi. Benzer yorumlardan yüzlerce alıntı yapmak zor olmayacaktır.

rındaki) yüksek eğitim alanında görev yapan öğretmenler, avukatlar, hâkimler, memurlar ve diplomatlar olarak onlar; amaçlarına hizmet etmek için çok sayıda imkâna sahiptiler.

Nüfusun bütün diğer katmanları bir süre yeni fikirlere direndi. Onlar, daha fazla savaş ve fetih istemiyorlar, barış içinde yaşamak istiyorlardı. Milliyetçilerin hor görerek gözledikleri gibi onlar, ölmek için can atmayan ama yaşamaktan keyif alan bencil insanlardı.

Junkerler ile subayların, büyük iş(letme)ler ile finansın ve orta sınıfların Alman milliyetçiliğinin başlatıcıları oldukları şeklindeki yaygın kabul gören teori hakikatle bağdaşmaz. Bütün bu gruplar ilk başta Pan-Cermenizmin özlemlerine şiddetle karşı çıktılar. Ama onların direnci boşunaydı zira ideolojik bir destekten yoksundular. Almanya'da artık liberal bir yazar yoktu. Bu yüzden milliyetçi yazarlar ve profesörler kolayca galip geldiler. Çok geçmeden gençler üniversitelerden geri döndüler ve daha alt sınıflar Pan-Cermenlere ikna oldular. Yüzyılın sonunda Almanya, neredeyse Pan-Cermenizmi onaylamada hemfikirdi.

İş adamları ve bankerler yıllarca Pan-Cermenizmin yılmaz muhalifleriydiler. Yabancı şartlara, milliyetçilerden daha fazla âşinaydılar. Fransa ve Büyük Britanya'nın çöken ülkeler olmadıklarını ve dünyayı fethetmenin çok zor olacağını biliyorlardı. Savaş yoluyla yabancı ticaret ve yatırımlarına zarar vermek istemiyorlardı. Zırhlı kruvazörlerin ticaret yapanların (ticaret için seyahat edenlerin) amaçlarını gerçekleştirebileceğine ve onlara daha yüksek kârlar getirebileceğine inanmadılar. Daha fazla silâhın bütçeye ilişkin neticelerinden korkuyorlardı. Ganimetlerin artmasını değil de satışların artmasını istediler. Ama milliyetçiler için bu plütokratik [zengin egemenliğine dayanan, ç.n.] muhaliflerin sesini kısmak kolaydı. Bütün önemli memurluklar, çok geçmeden, üniversite öğretiminin milliyetçi fikirlerle doldurduğu insanların ellerine geçti. Devletçi devlette girişimciler, memur zihniyetinin insafındadır. Memurlar, her firmanın varlığının bağlı olduğu sorunlar hakkında karar vermeye yönelik takdir hakkının keyfini çıkarırlar. Pratik olarak, istedikleri bir girişimciyi harabeye çevirmede özgürdürler. Sadece bu itirazları susturma değil aynı zamanda onları milliyetçiliğin parti fonlarına katkıda bulunmaya zorlama gücüne sahiptiler. İş adamlarının ticaret odalarında mutemetler (yöneticiler) hâkimdi. Pan-Cermen üniversite öğretmenlerinin daha önceki öğrencileri olarak onlar, milliyetçi köktencilikte birbirini geçmek için uğraştılar. Bu yüzden, hükümet yetkililerine ricada bulunmak ve kendi üyelerinin menfaatleri adına başarılı müdahaleler yoluyla daha ileri düzeyde kariyerler için uğraştılar.

Alman milliyetçiliği, Marksistlerin ısrar ettikleri gibi, "silah endüstrisinin bencil sınıf menfaatlerinin ideolojik üstyapısı" değildir. 1870'lerde Almanya –Krupp fabrikasından ayrı olarak- sadece göreli olarak küçük ve çok kârlı ol-

mayan silâh işlerine sahipti. Bunların çağdaş milliyetçi bağımsız yazarları desteklediklerı varsayımını destekleyen en küçük bir kanıt yoktur. Onlar, üniversite öğretmenlerinin çok daha etkili propagandasıyla mücadele etmek için bir şeye sahip değillerdi. 1880'lerden sonra mühimmat işlerine yatırılan geniş sermaye, Alman silâhlanmasının amacından ziyade, bir sonucu olmuştur.[63] Doğal olarak, her iş adamı, satışlarında bir artışa yol açabilecek eğilimlerin peşindedir. "Sabun sermayesi", daha fazla temizlik, "inşaat sermayesi" daha fazla konut, "yayın sermayesi" daha fazla ve daha iyi eğitim ve "silah sermayesi" de daha fazla silâh talep eder. İş dünyasının her sektörünün kısa vadeli menfaatleri, bu türden tutumları destekler. Ne var ki, uzun vadede artan talep, büyüyen sektöre daha fazla sermaye akışına sebep olur ve yeni girişimlerin rekabeti kârları azaltır.

Almanya'nın millî gelirinin daha büyük bir kısmının askerî harcamaya ayrılması, karşılığında, tek tek tüketicilerin kendi tüketimleri için harcayabileceği millî gelirin bu bölümünü azalttı. silâhlanma, mühimmat fabrikalarının satışlarını arttırdığı ölçüde, diğer bütün endüstrilerin satışlarını azalttı. Daha cin fikirli Marksistler; milliyetçi yazarların, mühimmat sermayesi tarafından rüşvetle desteklendiğini değil de, "bilinçsiz bir şekilde" desteklenmiş olduklarını iddia ederler. Ne var ki bu iddia, söz konusu yazarların, aynı ölçüde "bilinçsiz bir şekilde" Alman girişimcileri ile kapitalistlerinin daha büyük bir bölümünün menfaatlerine zarar vermek zorunda olduklarını ima eder. Diğer, daha fazla sayıda sektör pahasına iş dünyasının bazı sektörlerini kollamak için kendi iradelerinin aksine filozofların ve yazarların çalışmasını yönlendiren ve evrimin kaçınılmaz eğilimlerince öngörülen çizgi doğrultusunda fikirlerini uyarlasınlar diye onları zorlayan "dünya ruhu (*world soul*)"nu oluşturan şey nedir?

Yüzyılımızın başlangıcından beri neredeyse bütün Alman kapitalistleri ile girişimcilerinin milliyetçi oldukları doğrudur. Ama bu durum, üstelik daha yüksek bir derecede, Almanya'nın bütün diğer katmanları, grupları ve sınıfları için geçerliydi. Bu, milliyetçi eğitimin bir neticesi, Lagarde, Peters, Langbehn, Treitschke, Schmoller, Houston Stewart Chamberlain ve Naumann gibi yazarların bir başarısıydı.

Berlin Mahkemesinin, Junkerlerin ve aristokrat subayların baştan itibaren Pan-Cermen fikirlere sempatiyle baktıkları doğru değildir. Hohenzollernler ve onların hizmetkârları, Almanya'da Prusya hâkimiyeti ve Avrupa'daki Alman prestijinde bir artış için uğraşmışlardı. Bu hedeflere erişmişler ve tatmin olmuşlardı. Daha fazlasını istememişlerdi. Hanedanlar ile aristokrasinin ayrıcalıklarıyla birlikte Alman kast sistemini muhafaza etmekte endişeliydiler; bu, onların nezdinde dünya hâkimiyeti için mücadeleden daha önemliydi. Güçlü

[63] Almanların 1870'in Fransız-Alman savaşında sahip oldukları beş demir zırhlı savaş gemisinin üçü İngiltere'de, ikisi de Fransa'da inşa edilmişti. Almanya'nın bir yerli deniz silâhları endüstrisi geliştirmesi oldukça geç bir tarihte oldu.

bir donanmanın inşası veya sömürgeci genişlenme konusunda istekli değildiler. Bismarck, istemeyerek sömürgeci planları kabul etti.

Ama mahkemeler ve asilzâdeler, entelektüeller tarafından desteklenen yaygın kabul gören bir harekete karşı başarılı bir direnç gösteremediler. Uzun bir süredir kamuoyu üzerinde etkilerini kaybetmişlerdi. Eski ayrıcalıklarının ölümüne muhalifi liberalizmin mağlûp edilmesinden bir yarar umdular. Ama bizzat kendileri, yeni devletçi fikirlerin nüfuzuna herhangi bir katkıda bulunmadılar; sadece, zihniyet değişiminden yararlandılar. Milliyetçi fikirleri, bir miktar tehlikeli fikirler olarak değerlendirdiler. Pan-Cermenizm, eski Prusya ve onun kurumlarına, ordu ve donanmaya, muvazzaf subaylara ve asilzâdeliğe övgü doluydu. Ama Junkerler, milliyetçi zihniyette onlara demokratik ve devrimci gibi gözüken bir noktadan hoşlanmadılar. Milliyetçi ülküdaşların (*commoners*) dış politika ve askerî sorunlara müdahalelerini küstahlığın bir parçası olarak telâkki ettiler. Onların gözlerinde bu iki alan, egemenliğin özel (umuma açık olmayan) alanıydı. Milliyetçilerin hükümetin iç politikalarına verdikleri destek onları memnun etmesine rağmen, Pan-Cermenlerin "yüksek siyaset" konusunda kendilerine has görüşlerinin olmasını bir isyan türü olarak değerlendirdiler. Mahkeme ve asilzâdeler, halkın, onların bu alanlardaki [dış politika ve askerî konulardaki] başarılarını alkışlama hakkından bile şüphe duyuyor gibi gözüktüler.

Ama bütün bu türden endişeler, daha eski kuşaklarla, yeni imparatorluğun kuruluşundan önce olgunluğa erişmiş insanlarla sınırlıydı. II. William ve onun bütün çağdaşları, zaten milliyetçiydiler. Yeni yetişen nesil, yeni fikirlerin gücünden kendilerini koruyamazdı. Okullar onlara milliyetçiliği öğretti. Onlar, milliyetçiler olarak siyaset sahnesine girdiler. Doğru, resmî görev aldıklarında diplomatik bir çekinceyi muhafaza etmek zorundaydılar. Bu yüzden, defalarca, hükümetin açıkça Pan-Cermenleri azarladığı, gizliden gizliye sempati duyduğu teklifleri sert bir şekilde reddettiği görüldü. Ama bürokrasi ve Pan-Cermenler tam bir uyum içinde olduklarından bu türden hadiseler çok önemli değildi.

Radikal milliyetçiliğe karşı çıkan üçüncü grup Katoliklikti. Ama Katolikliğin siyasî örgütlenmesi yani Merkez Parti, büyük bir entelektüel evrimle savaşmaya ne hazırdı ne de zihinsel olarak donanımlıydı. Onun yöntemi, her yaygın kabul gören eğilime teslim olmaktan ve onu kendi amaçları yani kilisenin korunması ve geliştirilmesi doğrultusunda kullanmaya çalışmaktan ibaretti. Merkez Partinin tek ilkesi Katoliklikti. Bunun dışında bir ilkesi veya inancı yoktu, tamamen fırsatçıydı. Bir sonraki seçim kampanyasında ümit edilebilecek bir başarı için her şeyi yaptı. Değişen şartlara göre bir keresinde Protestan muhafazakârlarla, bir keresinde milliyetçilerle, bir keresinde de sosyal demokratlarla işbirliği yaptı. Eski sistemi alaşağı etmek için 1918'de ve daha sonra da Weimar Cumhuriyetinde sosyal demokratlarla birlikte çalıştılar. Ama 1933'te Merkez Parti, Üçüncü

İmparatorlukta (*Third Reich*) Nazilerle iktidarı paylaşmaya hazırdı. Teklifi reddedildiğinde sadece hayâl kırıklığına uğramadı aynı zamanda öfkeliydi.

Merkez Parti, en değerli destekçilerinden birisini oluşturan Hıristiyan işçi sendikalarından müteşekkil güçlü bir sistem örgütlemiş ve onları çalışan insan partisi olarak adlandırmaya istekliydi. Bu sıfatla, bunu, Almanya'nın ihracatını daha ileriye götürmek için kendi görevi olarak telâkki etti. Alman kamuoyu tarafından genellikle kabul gören iktisadî fikirler, ihracatı artırmanın en iyi yolunun büyük bir donanma ve enerjik bir dış politika olduğu düşüncesini muhafaza etti. Sözde Alman iktisatçıları her ithalata bir dezavantaj ve her ihracata ise bir avantaj gözüyle baktıkları için yabancıların, "Alman deniz gücünün etkileyici bir gösterimi"nden ziyade başka araçlarla daha fazla Alman ürünü almaya nasıl zorlanabileceğini hayâl edemediler. Profesörlerin çoğu, artan silâhlara karşı gelen herkesin işsizliği ve hayat standardında bir düşüşü artırdığını öğrettikleri için bir işçi partisi olarak kapasitesi çerçevesinde Merkez Partisi, milliyetçi aşırılara etkin bir şekilde direnemedi. Bunun yanı sıra, [dikkate alınan] başka düşünceler de vardı. İlk olarak, Pan-Cermenizmin fetih programında ilhak etmek için çizdiği sınırlar, esas itibariyle Katoliklerin yaşadığı yerlerdi. Onların Almanya'ya dâhil edilmeleri Alman İmparatorluğu'nun Katolik güçlerini güçlendirmesi kaçınılmazdı. Merkez Parti bu türden planları mantıksız bulabilir miydi?

Ancak liberalizm, Pan-Cermenizme düşman olacak güce sahip olacaktı. Ama Almanya'da artık çok fazla liberal kalmamıştı.

3. Devletçi Bir Dünyada Alman Milliyetçiliği

Alman milliyetçiliği, diğer Avrupalı ülkelerinkinden ancak, halkın kendisini Avrupa'daki en güçlü millet olduğuna inandırması hakikatiyle farklılaşmaktadır. Pan-Cermenizm ve onun vârisi, yani Nazizm, genel milliyetçi öğretilerin, ithal edilen gıda maddeleri ile hammaddelere bağımlı olmakla şanssız bir konumunda olsa da, en kalabalık ve en güçlü milletin özel durumuna tatbik edilmesidir.

Alman milliyetçiliği, doğuştan [sahip olunan] Cermen gaddarlığının veya dik kafalılığının neticesi değildir, kan veya mirastan kaynaklanmamaktadır. Büyük torunlarının Viking atalarının zihniyetine geri dönmesi olmadığı gibi, Almanlar Vikinglerin vârisleri de değillerdir. Günümüz Almanlarının ataları (eski medeniyete son darbeyi vuran istilalara katıl*ma*[y]an) Almanlar, kuzeydoğunun Sloven ve Baltık kabileleri ile Alplerdeki Kelt yerlileriydi. Bugünkü Almanların damarlarında Alman "kan"ından daha çok Alman olmayan kan vardır. Vikinglerin gerçek vârisleri olan İskandinavyalılar, milliyetçiliğin farklı bir türüne sahiptir ve Almanlarınkinden farklı siyasî yöntemler tatbik ederler. Hiç kimse, İsveçlilerin, eğer bugünkü Almanlar kadar kalabalık olmuş olsalardı, günümüzün milliyetçilik çağında Nazizmin yöntemlerini kabul etmiş olacağından söz

edemezdi. Hakikaten Almanlar, İsveçlilerden daha az sayıda olsalardı, dünya fethi zihniyetine esir düşmemiş olacaklardı.

Almanlar, kaçınılmaz neticesi milliyetçilik olan ne müdahaleciliği ne de devletçiliği îcat ettiler. Bu öğretileri dışarıdan ithal ettiler. Kendi milliyetçiliklerinin bariz şoven dekorunu yani Aryanizm [üstün ırk öğretisi, ç.n.] hikâyesini bile îcat etmediler.

Eğer bir kimse kendisini bilimsel insan eyleminin genel bilimi (*praxeology*) ile iktisadın mâkul temeline ve onlardan çıkarılan liberalizmin pratik felsefesine bırakırsa, bu kimsenin, Alman milliyetçiliğinin temel yanlışlarını, yanılgılarını ve kıyası fasitlerini/yanılmaya dayalı kıyaslarını (*paralogisms* [yanlışlık kıyasın kendisinde olabilir veya öncüllerin yanlışlığından gelebilir, ç.n.]) göstermesi kolaydır. Ama devletçiler, Pan-Cermenizm ve Nazizmin temel önermelerini reddetmeye uğraşırken çaresizdirler. Onların Alman milliyetçiliğinin öğretilerine tutarlı bir şekilde yöneltebileceği tek itiraz, Almanların bütün diğer milletleri fethedebileceklerini varsaydıklarında hatalı olduklarıdır. Ve Nazizme karşı kullanabilecekleri tek silâhları askerî olanlardır.

Zorlama anlamına geldiğini gerekçe göstererek Alman milliyetçiliğine karşı çıkmak, bir devletçi için tutarsız [bir davranış] olacaktır. Devlet her zaman zorlama anlamına gelmektedir. Ama liberalizm zorlama ve tazyiki sınırlı bir alana hapsetmek için uğraşırken devletçiler bu sınırlandırmaları anlamadılar. Devletçilik için zorlama, siyasî eylemin temel aracı, hatta tek aracıdır. Atlantis [eskiden Cebelitarık'ın batısında var olup sonradan battığı söylenen efsanevî ada, ç.n.] hükümetinin, Thule vatandaşlarının Atlantis'in piyasalarında mal satmalarına veya fabrikalarında çalışmalarına mâni olmak için silâhlı insanlarını –örneğin, gümrük ve göçmen memurlarını- kullanmasının uygun olduğu telâkki edilir. Ama eğer bu doğruysa o zaman Thule hükümetinin Atlantis'in silâhlı kuvvetlerini mağlûp etmek ve bu sayede onların Thule vatandaşlarına zarar vermelerine mâni olmak için hazırladığı planlara karşı ileri sürülebilecek geçerli mantıksal bir iddia yoktur. Atlantis için tek işe yarar iddia, saldırganları geri püskürtmektir.

Özel mülkiyet ile coğrafî (toprak) egemenliğin sosyal etkileri karşılaştırılarak bu temel meseleyi görebiliriz. Hem özel mülkiyetin hem de toprak egemenliğinin; bir kimsenin, ya sahipsiz mallara veya toprağa el koyduğu ya da mülkiyeti (*title*) el koymaya dayandırılmış bir selefin malını kamulaştırdığı bir noktaya kadar izi sürülebilir. Hukuka ve hukukîliğe başka bir köken izafe edilemez. "Meşru" bir başlangıç farz etmek çelişkili veya mantıksız olacaktır. İşlerin hakiki durumu ancak, diğer insanların kabul etmesiyle meşru bir durum hâline gelir. Kanunîlik/hukukîlik, daha fazla keyfî veya şiddete dayalı el koymaların hoş görülemeyeceği kuralının genel kabulünü içerir. Barış, güvenlik ve ilerleme hatırına, gelecekte mülkiyete ilişkin her değişimin doğrudan doğruya ilgili tarafların gönüllü mübadelesinin neticesi olacağı konusunda uzlaşılır.

Bu, doğal olarak, geçmişte etkili olan el koymaların ve kamulaştırmaların (*expropriations*) tanınmasını ihtiva eder ve her ne kadar keyfî olarak tesis edilmiş olsa da, dağıtımın bugünkü durumunun hukukî bir durum olarak saygı duyulması gereken bir durum olduğuna dair bir bildirge anlamına gelmektedir. Başka bir alternatif yoktu. Bütün mülklerin kamulaştırılması ve tamamen yeni bir dağıtım yoluyla âdil bir düzen kurmaya yönelik çaba sarf etmek, sonu gelmez savaşlara sebebiyet vermiş olacaktı.

Bir piyasa ekonomisi çerçevesi içinde hukukî şekilciliğin her mülkiyet hakkını ya keyfî el koymaya veya şiddetle kamulaştırmaya kadar izini sürebilmesi hakikati, önemini yitirmiştir. Piyasa toplumunda mülkiyet artık özel mülkiyetin uzak kökeniyle bağlantılı değildir. İlkel insanoğlunun tarihinin karanlıklarında gizli, uzak geçmişteki bu olaylar, artık bizim bugünkü hayatımız için bir anlam ifade etmemektedir. Zira, müdahale edilmemiş bir piyasa ekonomisinde tüketiciler her gün satın alarak veya almayarak kimin mâlik ve mâlikin de neye sahip olması gerektiğine karar verirler. Piyasanın işleyişi her gün üretim araçlarının mülkiyetini tüketicilerin tatmini için onu en iyi nasıl kullanacağını bilenlere yeniden tahsis eder. Ancak hukukî ve şekilci anlamda mâlikler, el koyanlar ile kamulaştıranların ardılları olarak telâkki edilebilirler. Mâlikler, hakikaten, tüketicilerin vekilleridirler, tüketicilerin isteklerine ve kaprislerine hizmet sunmak için piyasanın kurallarıyla bağlıdırlar. Piyasa bir demokrasidir. Kapitalizm, tüketicilerin kendi kaderini tayin etmesinin ikmali/tamamlanmasıdır. Mr. Ford, tüketicilere hizmet sunmada daha başarılı olduğu için Mr. X'ten daha zengindir.

Ama bütün bunlar coğrafî egemenlik için doğru değildir. Bu noktada, uzak bir geçmişte bir zamanlar bir Moğol kalesinin Tibet ülkesini işgâl etmesi, hâlâ önemini bütünüyle korumaktadır. Eğer bir gün Tibet'te herkesin [sahip olduğu] arazi parçasını iyileştirebilecek değerli kaynaklar keşfedilmek zorunda kalınsaydı, dünyanın bu hazineleri kullanmasına izin verilip verilmemesi gerektiği Dalai Lama'nın takdir hakkına bağlı olurdu. O, ülkesinin egemenidir; onun binlerce yıl öncesinden bir kanlı fetihten gelen mülkiyet hakkı, hâlâ hâkimdir ve münhasırdır/özeldir. Gelinen bu tatmin edici olmayan durum, ancak şiddet veya savaşla tedavi edilebilir. Bu yüzden savaş –insanlar liberalizmin ilkelerine müracaat etmedikleri sürece- kaçınılmazdır, *son çare*dir, böyle düşmanlıkları gidermenin tek aracıdır. Liberalizmin siyasî sınırları önemsizleştirecek laissez faire-laissez passer'ı tavsiye etmesi, kesinlikle, savaşı gereksiz hâle getirmektir. Tibet'teki liberal bir hükümet, ülkenin kaynaklarını en iyi kullanan [herhangi] birisine mâni olmayacaktır. Eğer savaşı ortadan kaldırmak istiyorsanız onun sebeplerini ortadan kaldırmalısınız. İhtiyaç duyulan şey, hükümetin faaliyetlerini hayat, sağlık ve özel mülkiyetin korunmasıyla sınırlandırmak ve böylece piyasanın işleyişini korumaktır. Egemenlik, ister vatandaş isterse yabancı olsun, [herhangi] birisine zarar vermek için kullanılmamalıdır.

Devletçilikten ibaret dünyada egemenlik bir kere daha yıkıcı imalara sahiptir. Her egemen hükümet, zorlama ve tazyik aparatlarını vatandaşların ve yabancıların zararına kullanma gücüne sahiptir. Atlantis'in jandarmaları, Thule'un vatandaşlarına karşı zor tatbik eder. Thule, ordularına Atlantis'in güçlerine saldırma emrini verir. Her ülke diğer saldırganı davet eder. Atlantis der ki: "Bu bizim ülkemizdir; kendi sınırlarımız içinde istediğimiz gibi eylemde bulunmakta özgürüz; siz yani Thule, müdahale etme hakkına sahip değilsiniz." Thule cevap verir: "Siz mülkiyet hakkına değil daha önce fethe sahipsiniz; şimdi siz, bizim vatandaşlarımıza karşı ayrımcılık yapmak için egemenliğinizin avantajını kullanıyorsunuz. Ama daha üstün bir güçle mülkiyet hakkınızı iptal edecek kadar güçlüyüz."

Bu şartlar altında savaştan kaçınmak için ancak tek yol vardır: Hiç kimsenin size saldırmaya cesaret edemeyeceği kadar güçlü olmak.

2. Alman Milliyetçiliğinin Eleştirisi

Milliyetçiliğin bütün iddialarını çürütmüş olan liberalizm tarafından tedarik edilenden daha ileri düzeyde bir milliyetçilik eleştirisine gerek yoktur. Ama, liberalizmin öğretilerine bir göndermeyi bir kenara atsak bile *Alman* milliyetçiliğinin planları pratiğe aktarılabilir planlar olarak telâkki edilmemelidir. Hakikaten, Almanların dünyayı fethetmek için yeteri kadar güçlü oldukları ve ayrıca, başarılı olmaları hâlinde zaferin keyfini çıkarabilecekleri doğru değildir.

Diğer milletler akılsızca savunmalarını örgütlemeyi göz ardı ederlerken Almanya kocaman bir askerî makine inşa etti. Yine de Almanya, müttefikleri tarafından desteklendiğinde bile dünyayla savaşmak için çok zayıftır. Pan-Cermenlerin ve Nazilerin kibirliliği; onların, başarılı savaşlar silsilesi içinde her yabancı milletle yalıtılmış bir düşman olarak savaşabileceklerine dair boş bir ümide dayandırıldı. Onlar, tehdit edilen milletlerden müteşekkil birleşik cephe ihtimâlini dikkate almadılar. Dünyanın kalanı tarafsız kalırken Bismarck, ilk olarak Avusturya'yla ve daha sonra Fransa'yla savaşabildiği için başarılı oldu. Bunun son derece şanslı şartlardan dolayı gerçekleştiğini anlayacak kadar zekiydi. Kaderin her zaman kendi ülkesinin kaderini aynı şekilde kollayacağını ümit etmedi ve (*Üç İmparatorlar Birliği* [Bismarck'ın öncülüğünde Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, Almanya ve Rusya arasında birkaç defa tekrarlanan antlaşmalar serisidir, ç.n.]'ne karşı kurulabilecek) *koalisyonlar karabasanının* (cauchemar des coalitions) uykusunu kaçırmasını açıkça kabul etti. Pan-Cermenler daha az ihtiyatlıydılar. Ama 1914'te Bismarck'ın korkmuş olduğu koalisyon, gerçek oldu. Ve bugün de böyle bir koalisyon var.

Almanya, Birinci Cihan Harbi'nden ders almadı. Daha sonra, Yahudi düşmanlığını ele alırken Nazilerin bu dersin anlamını gizlemek için kullandıkları hileyi/dalaverey göreceğiz.

Naziler, en sonunda, galip gelmek zorunda olduklarından emindirler; zira, kendilerini ahlâkîliğin ve insanlığın zincirlerinden koparmışlardır. Bu yüzden onlar şunu iddia ederler: "Eğer biz galip gelirsek bu savaş son savaş olacaktır ve sonsuza kadar egemenliğimizi tesis edeceğiz. Zira muzaffer olduğumuzda düşmanlarımızı yok edeceğiz; böylece bir sonraki öç alma savaşı veya zapt edilen ülkenin isyanı mümkün olmayacaktır. Ama eğer İngilizler ve Amerikalılar galip gelirlerse bize muteber/oldukça iyi bir barış [anlaşması] takdim edeceklerdir. Kendilerini ahlâkî yasayla, ilâhî emirlerle ve diğer ıvır zıvırla bağlı hissettikleri için bize, belki daha iyi veya daha kötü bir şey olan, her halükârda bir imha anlamına gelmeyen ama kısa bir süre geçtikten sonra savaşmak için yenilenmemizi mümkün kılacak yeni bir anlaşma yani Versay Anlaşmasını dayatacaklardır. Bu yüzden, bir gün amacımıza yani düşmanlarımızın kökten yok edilmesi noktasına ulaşmış olacağımız zamana kadar, tekrar tekrar savaşacağız."

Gelin, iddia hatırına, Nazilerin başarılı olduklarını ve dünyaya bir Alman barışı olarak adlandırdıkları şeyi dayattıklarını varsayalım. Ahlâkî temelleri karşılıklı anlayışa değil de zorlamaya dayalı olan böyle bir dünyada Alman devletinin tatmin edici bir şekilde işlemesi mümkün olacak mıdır? Şiddet ve zorbalık ilkelerinin hâkim olduğu yerde, her zaman, milletin kalanına boyun eğdirmekten yarar sağlamaya istekli bazı gruplar olacaktır. Sürekli savaşlar bizzat Almanlar arasında vuku bulacaktır. Zapt edilen Alman olmayan köleler, kendilerini özgürleştirmek ve efendilerini yok etmek için bu belalardan medet umabilirler. Hitler, kendi planlarının Almanya'da karşılaştığı her muhalefeti çetelerinin silâhlarıyla ezmek için uğraştı ve Nazizmin ahlâkî kodu bu çabalara destek oldu. Nazi komando örgütü üyeleri, bira salonlarında, toplantı hollerinde ve arka sokaklarda[64] yapılan "dövüşler", cinâyetler ve hain saldırılarla gurur duyarlar. Kendisini yeteri kadar güçlü hisseden herkes, gelecekte de bu türden manevralara başvuracaktır. Nazi düsturu sonu gelmez iç savaşlara sebep olur.

Güçlü adam, derler Naziler, sadece öldürmeye yetkili değil aynı zamanda meşru silâhlar olarak hile yapmaya, yalan konuşmaya, iftira atmaya ve sahtekârlık yapmaya da yetkilidir. Alman milletine hizmet eden her araç meşrudur. Ama Alman milleti için neyin iyi olduğuna kim karar durumundadır?

Bu soruya Nazi filozofu çok samimî bir şekilde cevap vermektedir: Doğru ve asil, benim ve yoldaşlarımın bu şekilde adlandırdığımız, halkın mâkul hislerinin *(das gesunde Volksempfinden)* iyi, doğru ve âdil kabul ettiği şeydir. Ama kimin hisleri makul ve kiminki akla aykırıdır? Bu mesele hakkında, Naziler der ki, gerçek Almanlar arasında bir tartışma olamaz. Ama gerçek bir Alman kimdir? Kimin düşünceleri ve hisleri gerçekten Alman, kiminki değildir? Düşün-

[64] Eski Nazi komando örgütü üyeleri kendilerini gururla *Saalkämpfer* yani bira salonu dövüşçüleri olarak adlandırmaktadırlar.

celeri Alman düşünceleri olanlar Lessing, Goethe, Schiller midir veyahut da Hitler ve Goebbels midir? Ebedî barışı isteyen Kant gerçekten Alman mıydı? Veya pasifizmi (*pacifism*) bütün fikirlerin en vasatı olarak adlandıran Spengler, Rosenberg ve Hitler gerçek Almanlar mıdırlar? Bizzat Nazilerin Alman adını vermekten kaçınmadıkları kimseler arasında ihtilaf vardır. Naziler, maalesef, Alman olmayan fikirlere sahip olan Bazı Almanların var olduğunu kabul ederek bu açmazdan kurtulmaya çalışırlar. Ama eğer bir Alman her zaman zorunlu olarak doğru bir Alman tarzında düşünmüyor ve hissetmiyorsa Alman fikirlerinin hangilerinin Alman olduğuna, hangilerinin Alman olmadığına kim karar vermektedir? Nazilerin bir kısır döngünün içinde hareket ettikleri açıktır. Onlar, ekseriyet kuralıyla, bariz bir şekilde Alman olmayan karardan nefret duydukları için sonuç, kaçınılmaz olarak şu noktaya gelir: Onlara göre Alman, iç savaşta başarı sağlamış olanların Alman olduğunu telâkki ettikleri her şeydir.

5. Nazizm ve Alman Felsefesi

Nazizmin Alman idealist felsefesinin mantıksal neticesi olduğu, tekrar tekrar ileri sürülmüştür. Bu da yanlıştır. Alman felsefî fikirleri, Nazizmin evriminde önemli bir rol oynadı. Ama bu etkilerin niteliği ve kapsamı büyük ölçüde yanlış takdim edilmiştir.

Kant'ın ahlâkî öğretileri ile kesin buyruğunun (*categorical imperative*) Prusyacılık veya Nazizmle kesinlikle bir ilgisi yoktur. Kesin buyruk, Prusya askerî düsturuna ilişkin regülasyonların felsefî dengi değildir. Son derece uzak küçük bir kasabada Kant gibi bir insanın bir felsefe sandalyesini işgâl etmesi, eski Prusya'nın meziyetlerinden birisi değildi. Büyük Frederick, [bu] büyük tebaasını önemsemedi. Parlayan yıldızları Fransız Voltaire ve Alembert olan felsefe konulu kahvaltı masasına onu davet etmedi. Eğer bir kere daha dinî konular hakkında yazacak kadar saygısız olsaydı onun ardılının yani II. Frederick William'ın kaygısı Kant'ı tart etmekle korkutmak olurdu. Kant boyun eğdi. Kant'ı Nazizmin bir habercisi olarak telâkki etmek mantıklı değildir. Kant, milletler arasında ebedî barışa kendini adadı. Naziler "daha yüce bir beşerî var oluşun ebedî şekli olarak"[65] savaşa övgü yağdırmaktadırlar ve onların ideali "her zaman bir savaş hâlinde yaşamak"tır.[66]

Alman milliyetçiliğinin Alman felsefesine ait fikirlerin neticesi olduğu şeklindeki düşüncenin yaygın kabul görmesi, esas itibariyle, George Santayana'nın otoritesinden kaynaklanır. Ne var ki, Santayana, "Alman felsefesi" olarak adlandırdığı şeyin "Almanya'daki felsefeyle özdeş" olduğunu ve "zeki Almanların çoğunluğunun, gerçek Alman felsefesinin tamamen küçümsemek zorunda

[65] Spengler, *Preussentum und Sozialismus* (Münih, 1925), s. 54.

[66] Theodor Fritsch, *Hammer* (1914), s. 541; aktaran, Hertz, *Nationalgeist und Politik* (Zürih, 1937), I, 467.

olduğu"[67] fikirleri kabul ettiğini itiraf etmektedir. Diğer taraftan, Santayana, Alman felsefesinin birinci ilkesinin "gerçekten Alman olmayanlardan ödünç alındığını"[68] açıklamaktadır. Şimdi, eğer bu adi felsefe Alman kökünden kaynaklanmadığı gibi zeki Almanların çoğunluğu tarafından kabul edilen fikirden de kaynaklanmıyorsa; Santayana'nın ifadeleri, bazı Alman filozoflarının ilk başta Alman olmayanlar[69] tarafından geliştirilen ve –Santayana'nın kendilerinde Nazizmin köklerini keşfetmiş olduğuna inandığı- zeki Almanların çoğunluğunca reddedilen öğretilere bağlanmalarına ilişkin hakikati kabul etmeye yanaşmaktadır. Ama Santayana, Almanlara yabancı ve onların çoğunluğunun inançlarına aykırı olmasına rağmen bu fikirlerin Nazizme niçin sadece Almanya'da vücut verip de başka ülkelerde vücut vermediğini izah etmemektedir.

Daha sonra, yeniden, Fichte ve Hegel hakkında konuşurken o der ki: "Onlarınki, canlandırılmış bir felsefedir, Museviliğin vârisidir, asla Yunan veya Rönesans felsefesi gibi hayat ve doğanın serbest gözlemiyle temellendirilememiştir, rasyonelleştirilmiş Protestan teolojisidir."[70] Tam olarak aynısı, pek çok İngiliz ve Amerikan filozofunun felsefesinin gerekçelendirilmesiyle ilgili olarak da söylenebilir.

Santayana'ya göre Alman milliyetçiliğinin asıl kökeni egotizmdir (*egotism*). Egotizm, "her canlı yaratığa has doğal bencillikle (*natural egoism*) veya kendini beğenmeyle (*self assertion*)" karıştırılmamalıdır. Egotizm, "iddia etmese de [şunu] varsayar: Bir kimsenin varlığının ve gücünün kaynağı bizzat kendisindedir. İrade ve mantık, haklı olarak, kadir-i mutlaktır. Akıl ve vicdanı, yine ancak akıl ve vicdan kontrol etmelidir."[71] Ama –eğer yukarıda Santayana'nın tanımladığı terimi kullanmaya hazırsak- egotizm, Adam Smith, Ricardo, Bentham ve baba [James, ç.n.] ve oğul [J. Stuart, ç.n.] Milllerin faydacı felsefesinin başlangıç noktasıdır. Ne var ki bu İngiliz âlimler ilk ilkelerini bir Nazi karakterinin/tabiatının sonuçlarından çıkarsamadılar. Onlarınki, liberalizmden, demokratik hükümetten, sosyal işbirliğinden, Milletlerarasında iyi niyet ve barıştan ibaret bir felsefedir.

Ne egoizm ne de egotizm Alman milliyetçiliğinin esas özelliğidir. Alman milliyetçiliğinin temel özelliği, bu milliyetçiliğin, sayesinde en yüce iyiliğin elde edildiği araçlarla ilgili fikirleridir. Alman milliyetçileri, tek tek milletlerin menfaatleri ile bütün milletlerden müteşekkil dünyayı kapsayan bir topluluğun menfaatleri arasında çözümü mümkün olmayan bir çatışmanın olduğuna kanidirler. Bu da Alman kökenine ilişkin bir fikir değildir, çok eski bir fikirdir. Yukarıda

---

[67] Santayana, *Egotism in German Philosophy* (Yeni Baskı, Londra, 1939), s. 1.

[68] Santayana, *op. cit.*, s. 9.

[69] Fichte hakkında konuşurken Bay Santayana (*op. cit.*, s. 21) der ki, onun felsefesi "Locke'un hataları üzerine kuruldu."

[70] Santayana, *op. cit.*, s. 11.

[71] *Idem*, s. 151.

sözü edilen İngiliz filozoflar, bütün milletlerin, halkların ve ırkların [yine] bütün bireylerinin –doğru bir şekilde anlaşılan- menfaatlerinin uyumuna ilişkin tamamıyla yeni bir kavram geliştirdiklerinde bu fikir, aydınlanma çağına kadar hâkimdi. 1764 gibi geç bir tarihte kendisine ait *Felsefe Sözlüğü*'ndeki "anavatan" maddesinde sevinçle şunları söyleyebilen Voltaire'den başkası değildi: "İyi bir vatansever olmak, kendi topluluğunun ticaretle zenginlik ve ordularla güç elde edeceğini arzulamak anlamına gelir. Bir ülkenin başka ülkenin zararına yarar sağlayamayacağı ve başka insanları sefil bırakarak muzaffer olamayacağı açıktır." Savaş ve yıkım etkileriyle birlikte barışçıl beşerî işbirliği ile mal ve hizmetlerin karşılıklı mübadelesinin etkilerine ilişkin bu tespit, Nazi öğretilerinin asıl günahıdır. Nazizm, ne basit egoizm ne de basit egotizmdir; *yanlış yönlendirilmiş* egoizm ve egotizmdir. Uzun süre önce çürütülmüş hataların yeniden işlenmesi yani merkantilizme bir geri dönüş ve Herbert Spencer tarafından militarizm olarak adlandırılan fikirlerin yeniden diriltilmesidir. Kısaca, bugün genellikle Manchester Okulu ve laissez faire felsefesi olarak küçümsenen liberal felsefenin terk edilmesidir. Ve Nazi fikirleri, bu bağlamda, maalesef Almanya'yla sınırlı değildir.

Alman felsefesinin Nazi fikirlerinin nüfuzuna katkısı, genellikle ona atfedildiğinden çok farklı bir niteliğe sahiptir. Alman felsefesi her zaman faydacı etiğin ve beşerî işbirliğine ilişkin sosyolojinin öğretilerini reddetti. Alman siyaset bilimi asla sosyal işbirliği ile işbölümünün anlamını kavramadı. Feuerbach hariç bütün Alman filozofları, faydacılığı vasat bir etik sistem şeklinde küçümsedi. Onlar için etiğin temeli sezgiydi. İnsanın ruhundaki mistik bir ses onu neyin doğru neyin yanlış olduğu konusunda yönlendiriyordu. Ahlâkî yasa, başka insanların veya toplumun menfaatleri uğruna insana dayatılan bir sınırlandırmadır. Onlar, her bir bireyin ahlâkî yasaya uyarak ve topluma zararlı faaliyetlere girişmekten ziyade toplumu ilerleten tutumlar sergileyerek –doğru bir şekilde anlaşılan yani uzun vadeli- kendi menfaatlerine daha iyi hizmet ettiğini fark etmediler. Bu yüzden, menfaatlerin uyumu teorisini ve insanların toplumun var oluşunu tehlikeye atmamak için bazı anlık getirilerden feragat etmelerini sağlayan fedakârlığın sadece geçici bir nitelik olduğunu asla anlamadılar. Onların gözünde bireyin amaçları ile toplumunkiler arasında çözümü imkânsız bir çatışma vardır. Onlar; bireyin, sadece başka birisinin veya devletin veya toplumun refahı için değil aynı zamanda kendi refahı için de ahlâklılığı tatbik etmek zorunda olduğunu görmediler. Alman filozoflarının etiği ayrı yasalara tâbidir. Birtakım mistik varlıklar insana ahlâklı davranmasını yani daha yüce, asil ve daha güçlü bir varlık –toplum- için kendi bencilliğinden feragat etmesini buyurmaktadırlar.

Ahlâk yasalarının herkesin menfaatine hizmet ettiğini ve özel ve sosyal menfaatler arasında çözümü imkânsız bir çatışmanın bulunmadığını anlayamayan biri, farklı kolektif varlıklar arasında çözümü imkânsız bir çatışmanın bulunmadığını da anlamaktan yoksundur. Bu kimsenin felsefesinin mantıksal neticesi,

her milletin menfaati ile beşerî toplumun tamamı arasındaki tedavi edilemez bir düşmanlığa duyulan inançtır. İnsan kendi milletine sadakat ile insanlığa sadakat arasında bir tercih yapmalıdır. Büyük Milletlerarası topluma, en iyi, ne hizmet ederse bu her bir millet için tehlikelidir; bunun tersi de doğrudur. Ama, diye ekler milliyetçi filozof, ancak milletler doğru kolektif varlıklardır; buna karşın, daha büyük beşerî toplum kavramı bir yanılsamadır. İnsanlık kavramı; Ari efendi ırkı zayıflatmak için Hıristiyanlık ile Batılı ve Musevî faydacı felsefenin Musevî kurucuları tarafından tertip edilen/hazırlanan lânetlenmiş bir içecektir. Ahlâkîliğin ilk ilkesi bir kimsenin kendi milletine hizmet etmesidir. Doğru, Alman milletine en iyi hizmet eden şeydir. Bu ifade; doğrunun, dünya hâkimiyetine yönelik Almanya'nın özlemlerine inatla direnen ırklar için zararlı olan şey olduğunu ima eder.

Bu çok kırılgan bir akıl yürütmedir. Onun yanılgılarını göstermek zor değildir. Nazi filozofları, liberal felsefenin, iktisadın ve sosyolojinin öğretilerini mantıksal olarak çürütemeyeceklerinin tamamıyla farkındadırlar. Ve bu yüzden çok mantıkçılığa (*polylogism*) müracaat etmektedirler.

6. Çok Mantıkçılık

Naziler çok mantıkçılığı îcat etmediler, sadece kendilerine ait çok mantıkçılık türünü geliştirdiler.

19. Yüzyıl'ın ortalarına kadar hiç kimse, zihnin mantıksal yapısının değişmez ve bütün insanlar için aynı olduğu hakikatini tartışmaya cesaret etmedi. Bütün beşerî münasebetler, tekbiçim bir mantıksal yapıya ilişkin bu varsayıma dayalıdır. Ancak hepimiz için müşterek bir şeye yani aklın mantıksal yapısına dayandığımız için birbirimizle konuşabiliyoruz. Bazı insanlar başkalarından daha derin ve daha rafine düşüncelere dalabilir. Maalesef, tümdengelimli akıl yürütmenin uzun zincirlerindeki çıkarım sürecini kavrayamayan insanlar vardır. Ama bir insan düşünebildiği ve mantıksal yoldan sonuna varan (*discursive*) bir süreci takip edebildiği sürece, her zaman, diğer bütün insanlar tarafından başvurulan akıl yürütmenin aynı temel/nihaî ilkelerine bağlı kalır. Üçten daha fazla sayamayan insanlar vardır ama onların sayması, gidebildiği yere kadarki bölümüyle, Gauss veya Laplace'inkinden farklı değildir. Bugüne kadar hiçbir tarihçi veya seyyah bize, *a* ile *a* olmayan şeyi özdeş olarak gören veya kabul/onaylama (*affirmation*) ile reddin (*negation*) arasındaki farklılığı kavrayamayan insanlarla ilgili bir bilgi aktarmamıştır. Her gün insanların mantıksal ilkeleri ve akıl yürütmeyi ihlâl ettikleri doğrudur. Ama onların çıkarımlarını tam olarak inceleyen biri bu çıkarımlardaki hataları ortaya çıkarabilir.

Herkes bu hakikatleri [kendi çıkarımlarını] sorgulanamaz olarak kabul ettiği için insanlar tartışmalara katılmakta, birbirleriyle konuşmakta ve mektuplar ve kitaplar yazmakta ve [bu çıkarımları] ispatlamaya veya çürütmeye çalışmak-

tadır. Eğer bu böyle olmasaydı insanlar arasında sosyal ve entelektüel işbirliği mümkün olmazdı. Zihinlerimiz bile farklı mantıksal yapılardan veya bizimkinden farklı bir mantıksal yapıdan oluşan insanlarla dolu bir dünyayı tutarlı bir şekilde hayâl edemez.

Ne var ki 19. Yüzyıl boyunca bu inkâr edilemez hakikat tartışılmıştır. Marx ve Marksistler, onlar arasında en önde geleni "proleter filozofu" Dietzgen; düşüncenin düşünürün sınıfsal konumuyla belirlendiğini öğretti. Düşünmenin ürettiği şey, gerçek değil aksine "ideolojiler"dir. Bu kelime, Marksist felsefe bağlamında, düşünen bireyin bağlı olduğu sosyal sınıfın bencil menfaatlerinin bir maskesi anlamına gelir. Bu yüzden diğer sosyal sınıfın insanlarıyla ilgili [herhangi] bir şeyi tartışmak gereksizdir. İdeolojiler mantıksal yoldan sonuna varan akıl yürütmeyle çürütülmeye ihtiyaç duymaz; kendi yazarlarının sınıfsal konumu yani sosyal geçmişi açığa çıkarılarak açıklığa kavuşturulmalıdır. Dolayısıyla, Marksistler fiziksel teorilerin meziyetlerini tartışmazlar; sadece fizikçilerin "burjuva" kökenini ortaya çıkarırlar.

Marksistler, mantıksal yöntemlerle "burjuva" iktisadı tarafından geliştirilen teorileri veya sosyalizmin pratiğe aktarılabilir olmadığını gösteren bu teorilerden elde edilen çıkarsamaları çürütemedikleri için çok mantıkçılığa müracaat etmişlerdir. Kendi fikirlerinin sağlamlığını veya hasımlarının fikirlerinin çürüklüğünü rasyonel olarak gösteremedikleri için kabul edilmiş mantıksal yöntemleri suçlamışlardır. Bu Marksist manevranın başarısı eşsizdi. Bu manevra, her mâkul eleştiriye karşı sözde Marksist iktisat ile sosyolojinin bütün saçmalıklarını kanıt diye takdim etmiştir. Devletçilik, ancak çok mantıkçılığın mantıksal hileleriyle modern zihinde bir yer tutabilirdi.

Çok mantıkçılık, tutarlı bir şekilde nihaî mantıksal neticelerine götürülemeyecek kadar içsel/yapısal olarak mantıksızdır. Hiçbir Marksist, kendi epistemolojik bakış açısının gerektireceği bütün sonuçları ortaya koyacak kadar cesur değildi. Çok mantıkçılık ilkesi bizleri, Marksist öğretilerin de nesnel olarak doğru olmadığı, aksine, sadece "ideolojik" ifadeler olduğu çıkarımına götürecektir. Ama Marksistler bunu inkâr ederler. Mutlak hakikat vasfını kendi öğretileri için talep ederler. Bu yüzden Dietzgen, "proleter mantığın fikirlerinin parti fikirleri olmadığına, aksine, saf ve basit mantığın neticesi olduğu"na işaret eder.[72] Proleter mantık ideoloji değil aksine mutlak mantıktır. Öğretilerini *bilginin sosyolojisi* olarak adlandıran bugünkü Marksistler, aynı tutarsızlıkla dolu kanıt sunmaktadırlar. Onların önde gelenlerinden biri olan Profesör Mannheim, insanlar arasında bir grubun, yani, ideolojik hataların tuzağına düşmeksizin gerçeği kavrama yeteneğiyle donatılmış "bağlantısız entelektüeller"in var

[72] Dietzgen, *Briefe über Logik, speziell demokratisch-proletarische Logik* (2. Baskı, Stuttgart, 1903), s. 112.

olduğunu göstermeye uğraşmaktadır.[73] Doğal olarak, Profesör Mannheim, bu "bağlantısız entelektüeller"in öncüsü olduğundan eminsiniz. Onu kolayca çürütemezsiniz. Eğer onunla aynı fikirde değilseniz, sadece, bizzat sizin "bağlantısız entelektüeller"den müteşekkil bu elitten biri olmadığınızı ve ifadelerinizin ideolojik zırva olduğunu ispatlarsınız.

Alman milliyetçileri, Marksistlerin karşılaştıkları aynı sorunla kesinlikle yüzleşmek zorundaydılar. Ayrıca, ne kendi ifadelerinin doğruluğunu gösterebildiler ne de iktisat ve insan eyleminin genel bilimine (*praxeology*) ilişkin teorileri çürütebildiler. Bu yüzden, Marksistler tarafından onlara hazır edilen çok mantıkçılığın çatısı altına sığındılar. Doğal olarak, çok mantıkçılığın kendilerine ait türünü îcat ettiler. Zihnin mantıksal yapısı, der onlar, farklı milletler ve ırklar için farklıdır. Her bir ırk veya millet kendine has mantığa ve dolayısıyla kendine has iktisada, matematiğe, fiziğe vb. sahiptir. Ama Profesör Mannheim'den daha az tutarsız bir şekilde olmasa da onun, Ari epistemolojinin önderi hüviyetindeki muadili Profesör Tirala, tek gerçek, doğru ve sürekli mantık ve bilimin Arilerinkiler olduğunu deklare etmektedir.[74] Marksistlerin gözünde Ricardo, Freud, Bergson ve Einstein, burjuva oldukları, Nazilerin gözünde [ise] Yahudi oldukları için hatalıdırlar. Nazilerin en öncelikli amaçlarından biri, Descartes, Hume ve John Stuart Mill'in Batılı felsefelerinin kirliliğinden Ari ruhu kurtarmaktı. Onlar, *kendinden/mündemiç* (arteigen)[75] Alman bilimini yani Almanların ırkî tabiatına uygun bir bilimi araştırma peşindedirler.

İnsanın zihnî kabiliyetlerinin onun bedensel özelliklerinin neticesi olduğunu bir hipotez olarak makul bir şekilde kabul edebiliriz. Doğal olarak, bu hipotezin doğruluğunu gösteremeyiz ama teolojik hipotezde ifade edildiği gibi aksi görüşün doğruluğunu da göstermek mümkün değildir. Psikolojik süreçlerden dolayı düşüncelerin nasıl neticelendiğini bilmediğimizi zorunlu olarak fark ederiz. Belirli bedensel organlara acı veren travmatik veya diğer türden zararların sebep olduğu menfi etkilerle ilgili birtakım muğlâk mefhumlara sahibiz; bu türden zararın zihnî kabiliyetleri ve insanların işlevlerini sınırlandırabileceğini veya tamamen tahrip edebileceğini biliyoruz. Ama hepsi bu kadardır. Tabiî bilimlerin bize zihnin mantıksal yapısının sözde farklılığıyla ilgili [herhangi] bir bilgi tedarik ettiğini iddia etmek cüretkâr şarlatanlıktan başka bir şey olmayacaktır. Çok mantıkçılık psikolojiden veya anatomiden veyahut da başka herhangi bir tabiî bilimden çıkarılamaz.

---

[73] Mannheim, *Ideology and Utopia* (Londra, 1936), s. 137 vd.

[74] Tirala, *Rasse, Geist und Seele* (Münih, 1935), s. 190 vd.

[75] *Arteigen* terimi, Naziler tarafından îcat edilen pek çok Alman teriminden birisidir. Bilim ve gerçeğin kriteri artık doğru veya yanlış değil [ırkî tabiatın, ç.n.] kendinde var olan veya [ırkî tabiata, ç.n.] yabancı (*artfremd*) olmaktır.

Ne Marksist ne de Nazi çok mantıkçılığı, bugüne kadar zihnin mantıksal yapısının değişik sınıflar ve ırklarda farklı olduğunu deklare etmekten daha fazla ileriye gitmedi. Onlar, proleterlerin mantığının burjuvazinin mantığından farklı olduğu veya Arilerin mantığının Yahudilerin veya İngilizlerin mantığından farklı olduğu şeyi tam olarak göstermeye cesaret edememişlerdir. Yazarlarının sözde ırkî geçmişini ortaya koyarak karşılaştırmalı maliyetle ilgili Ricardocu teoriyi veya görelilikle ilgili Einstein teorisini tümden reddetmek yeterli değildir. İstenen şey, ilk olarak, Ari olmayan mantıktan farklı bir Ari mantık sistemi geliştirmektir. O zaman bu tartışılan teorilerin ikisini adım adım incelemek ve onların akıl yürütmelerindeki çıkarsamalarının nerede –Ari olmayan mantık bakış açısından doğru olsa da- Ari mantık bakımından geçersiz olduğunu göstermek zorunlu olacaktır. Ve sonuç olarak Ari olmayan çıkarsamaların doğru Ari çıkarsamaların yerini almasının bizleri hangi tür sonuçlara götürdüğü izah edilmelidir. Ama bütün bunlara asla herhangi birisi tarafından cesaret edilememiştir ve edilemeyecektir. Irkçılık ve Ari çok mantıkçılığın geveze lideri Profesör Tirala, Ari mantık ile Ari olmayan mantık arasındaki farklılık hakkında tek kelime sarf etmez. İster Marksist, ister Ari, isterse başkası olsun; çok mantıkçılık asla detaylara girmemiştir.

Çok mantıkçılık muhalif olan fikirlerle ilgilenmenin tuhaf bir yöntemine sahiptir. Eğer onun destekçileri bir muhalifin geçmişini açığa çıkarmakta başarısız olurlarsa sadece onu vatan haini olarak tasnif ederler. Hem Marksistler hem de Naziler iki tür muhalif kategorisi bilirler. –İster proletarya olmayan bir sınıfın isterse Ari olmayan bir ırkın üyeleri olsunlar- yabancılar, yabancı oldukları için yanlıştırlar; proleter veya Ari kökenlilerin muhalifleri vatan haini oldukları için yanlıştırlar. Bu yüzden, kendi sınıfı veya ırkı olarak adlandırdıkları şeyin üyeleri arasında çekişmenin var olduğuna dair hoş olmayan hakikati ciddîye almadan bir kenara ittiler/yok saydılar.

Naziler Alman iktisadını Yahudi ve Anglo-Sakson iktisatla zıtlaştırmaktadırlar. Ama onların Alman iktisadı diye adlandırdıkları şey, kat'iyen, yabancı iktisatlardaki bazı eğilimlerden farklılık arz etmektedir. Söz konusu iktisat, Genevese Sismondi ile Fransız ve İngiliz sosyalistlerinin öğretilerinin üzerinden gelişti. Bu sözde Alman iktisadının eski temsilcilerinin bir kısmı sadece yabancı düşünceyi Almanya'ya ithal etti. Frederick List, Alexander Hamilton'ın, Hildebrand ve Brentano ise ilk dönem İngiliz sosyalizminin fikirlerini Almanya'ya getirdiler. Kendinden/mündemiç (*arteigen*) Alman iktisadı neredeyse diğer ülkelerdeki çağdaş eğilimlerle, örneğin Amerikan kurumsalcılığıyla özdeştir.

Diğer taraftan, Nazilerin Batılı iktisat ve bu yüzden yabancı diye adlandırdıkları şey büyük ölçüde Nazilerin Alman terimini kullanmaktan çekinemeyeceği kimselerin bir başarısıydı. Nazi iktisatçıları, Yahudi atalar bulmak için Carl Menger'in soy ağacını araştırmaya epey bir zaman harcadılar, başarısız oldular.

Bir taraftan iktisadî teori ile diğer taraftan kurumsalcılık ile tarihî ampirizm arasındaki çatışmayı ırkî veya millî çatışma olarak izah etmek mantıklı değildir.

Çok mantıkçılık bir felsefe veya bir epistemolojik teori değildir, herhangi birinin bizzat kendilerinden daha makul veya daha zeki olabileceğini hayâl edemeyen dar kafalı fanatiklerin sergiledikleri bir tutumdur. Çok mantıkçılık bilimsel de değildir. Daha ziyade akıl yürütme ve bilimin batıl inançlarla yer değiştirmesidir, bir kaos çağının ayırt edici zihniyetidir.

7. Pan-Cermenizm ve Nazizm

Nazizmin temel fikirleri Pan-Cermenler ile 19. Yüzyıl'ın son otuz yılındaki kürsü sosyalistleri tarafından geliştirildi. Sistem, Birinci Cihan Harbi patlak vermeden çok önce tamamlandı. Hiçbir şey eksik değildi ve daha sonra yeni hiçbir isim eklenmedi. Nazilerin planları ile politikaları, imparatorluk Almanyası'ndaki atalarınınkiyle aynıydı; tek fark, Nazilerin, bunları siyasî şartlardan ibaret bir takımyıldızına uyarlamalarıydı. Nihaî amaç, yani Alman hâkimiyeti ve onun elde edilmesinin aracı, yani fetih, değişmemiştir.

Modern tarihin en çok merak uyandıran hakikatlerinden birisi, bu Alman milliyetçiliğinin kendileri için bir tehlike oluşturduğu yabancıların vaki geçmeden tehlikenin farkına varamamalarıdır. Az sayıda İngiliz bunun farkına vardı. Ama onlara güldüler. Anglo-Sakson sağduyusuna, Nazi planları, ciddîye alınmak için çok fantastik gözüktü. İngilizler, Amerikalılar ve Fransızlar nadiren Alman dilinin tatmin edici bir hâkimiyetine sahiptiler; Almanca kitap ve gazete okumazlar. Turist olarak Almanya'yı ziyaret etmiş ve Alman devlet adamlarıyla bir araya gelmiş İngiliz politikacılar, hemcinsi vatandaşlar tarafından Alman sorunları üzerine uzmanlar olarak değerlendirildiler. Bir zamanlar Berlin'deki sarayda bir baloya katılmış veya kraliyet muhafızlarından oluşan bir Postdam alayına mensup subayların yemeğinde ziyafet çekmiş İngilizler, Almanya'nın pasifist ve Büyük Britanya'nın iyi bir dostu olduğu şeklindeki memnuniyet verici havadislerle evlerine döndüler. Hemencecik elde ettikleri bilgilerinin gururuyla onlar, muhalif fikir sahiplerini "teröristler ve ukalâ dogmatikler" olarak küstahça bir kenara ittiler.

Kendisi bir alman babanın ve ailesi İngiliz hayat tarzı karşısında asilime olmamış bir annenin oğlu olan kral VII. Edward, yeğeninin, yani II. William'ın meydan okuyucu tutumlularından dolayı hayli şüpheciydi. Büyük Britanya'nın –çok geç de olsa- bir savunma ve Fransa ile Rusya'yla işbirliği politikasına dönmesi, Kralın itibarına karşıydı. Ama öyle bile olsa İngilizler, sadece Kayzerin değil aynı zamanda neredeyse bütün Alman milletinin fetih için istekli olduğunu anlamadı. Başkan Wilson da aynı hatayı yaptı. O da, sarayın ve Junkerlerin saldırgan politikanın kışkırtıcıları ve halkın pasifist olduğuna inandı.

Benzer hatalar bugün de hâkim olmaktadır. Marksist önyargılar tarafından yönlendirilen insanlar, Nazilerin –gurur ve şiddet yoluyla- isteksiz kitlelere boyunduruklarını dikte etmiş göreli olarak küçük bir grup oldukları fikrine sarıldılar. Onlar, Almanya'yı sarsan iç mücadelelerin Alman dış politikasının nihaî hedefleri üzerinde hemfikir olmayan insanlar arasındaki tartışmalar olduğunu anlamadılar. Nazilerin suikast düzenledikleri Rathenau, hem Alman sosyalizminin hem de Alman milliyetçiliğinin sıra dışı edebî öncülerinden biriydi. Nazilerin Batı yanlısı diye küçük gördükleri Stresemann, Birinci Cihan Harbi yıllarında sözde Alman barışının –yani Alman İmparatorluğu'nun hem batı hem de doğu sınırlarındaki geniş toprakların ilhak edilmesinin- en radikal savunucularından biriydi. Onun Locarno politikası, Doğuda, Almanya'ya bir serbestlik sağlamak için tertip edilen geçici bir önlemdi. Eğer komünistler Almanya'da iktidarı zapt etmiş olsaydılar Nazilerin yaptıklarından daha az saldırgan bir politikayı benimsemiş olmayacaklardı. Strasser, Rauschning ve Hugenberg, Hitler'in kişisel rakipleriydiler, Alman milliyetçiliğinin muhalifleri değildiler.

G. İmparatorluk Almanyası'nda Sosyal Demokratlar

1. Efsane

Almanya ile Nazizmin evrimi ve bugünkü eylemleri hakkındaki bilgi, Alman sosyal demokratları hakkındaki efsanelerle muğlâklaştırılmaktadır.

1914 öncesi geliştirilmiş daha eski efsane şöyle devam eder: Alman burjuvazisi, özgürlüğü Alman militarizmine feda etmiştir. Onlar; –emeğin haklı talepleriyle tehdit edilen- sömürücü bir sınıf olarak, Prusya ordusunun korunması yoluyla, kendi konumlarını muhafaza etmek için imparatorluk hükümetine sığınmışlardır. Ama demokrasi ve burjuvazinin terk etmiş olduğu özgürlük davası, proleterler arasında yeni yandaşlar bulmuştur. Sosyal demokratlar kahramanca Prusya militarizmiyle savaşıyorlar. İmparator ve onun aristokrat memurları, feodalizmi muhafaza etmeye isteklidirler. silâhlardan kâr elde eden bankerler ve sanayiciler, milliyetçi bir ideolojiyi yaymak ve Almanya'nın milliyetçilikte birleştiğine dünyayı inandırmak için ahlâksız yazarları işe almıştır. Ama proleterler, büyük iş(letme)lerin milliyetçi uşaklarıyla/ücretli adamlarıyla kandırılamaz. Sosyal demokratlardan elde ettikleri eğitim sayesinde onlar, bu sahtekârlığı fark etmektedirler. Milyonlar sosyalist etikete oy vermekte ve korkusuzca militarizme karşı çıkan parlamento üyelerini yeniden seçmektedirler. Kayzer ile onun generalleri savaş için silâhlanmaktadırlar ama onlar, halkın gücü ve kararlılığını takdir etmede başarısız olmaktadırlar. Onlar, parlamentonun 110 sosyalist üyesidir.[76] Onların arkasında, -partinin kayıtlı üyeleri olmamalarına rağmen- sosyalist etikete oy veren başka seçmenlerin yanı sıra sosyal demokratlara oy veren işçi sendikalarında örgütlenmiş milyonlarca işçi vardır. Onların

[76] 1912 yılında seçildiler; bu seçim, İmparatorluk Almanyası'ndaki son seçimdi.

hepsi milliyetçiliğe karşı savaşmaktadırlar. (İkinci) Enternasyonal Çalışan İşçiler Topluluğunun yanında yer almakta ve bütün maliyetlerine rağmen savaşa karşı durmakta oldukça kararlıdırlar. Gerçekten demokrat ve pasifist (*pacifist*) bu insanlara hiç tereddüt etmeksizin güvenilebilir. Onlar yani işçiler, karar verici faktördürler, sömürücüler ve parazitler yani sanayiciler ve Junkerler değil.

Sosyal demokrat liderlerin kişilikleri bütün dünyada çok iyi biliniyordu. Halk, Reichstag'da veya parti kongrelerinde nutuk çektiklerinde onları dinledi. Onların kitapları neredeyse her dile çevrildi ve her yerde okundu. Bu türden insanlar tarafından yönlendirilen insanoğlu, daha iyi bir geleceğe doğru yürüyor gibi gözüktü.

Efsaneler zor ölür. Gözleri kör eder ve zihni eleştiriye veya deneyime kapatır. Robert Michels[77] ve Charles Andler'in[78] Alman sosyal demokratlarının daha gerçekçi bir resmini sunmaya uğraşması boşunaydı. Birinci Dünya Savaşının daha sonraki olayları bile bu yanılsamaları ortadan kaldırmadı. Üstelik eski efsaneye bir yenisi eklendi.

Bu yeni efsane şöyle devam eder: Birinci Dünya Savaşı öncesinde partinin büyük yaşlı adamları yani Bebel ve Liebknecht maalesef öldüler. Esas itibariyle proleter olmayan entelektüeller ile diğer profesyonel siyasetçilerden oluşan onların ardılları partinin ilkelerine ihanet ettiler. Kayzer'in saldırganlık politikasıyla işbirliği yaptılar. Ama cevherlerinde proleterler olarak doğal ve zorunlu olarak sosyalist, demokrat, devrimci ve enternasyonal zihniyetli olan işçiler bu vatan hainlerini terk ettiler ve onları yeni liderlerle yani yaşlı Liebknecht'in oğlu Karl ve Rosa Luxemburg'la değiştirdiler. 1918 devrimini eski dürüst olmayan liderleri değil de işçiler yaptılar ve Kayzer ile diğer Alman prenslerini tahtan indirdiler. Ama kapitalistler ile Junkerler oyunu bırakmadılar. Hain parti liderleri Noske, Ebert ve Scheidemann onlara yardım ettiler. On dört uzun yıl boyunca işçiler demokrasi ve özgürlük için ölüm kalım savaşı verdiler. Ama tekrar tekrar kendi liderlerinin ihanetine uğrayan bu kitleler başarısız olmaya mahkûmdu. Kapitalistler, sonunda kendilerine zaferi getiren şeytanî bir plan hazırladılar. Onların silâhlandırılmış çeteleri iktidarı zapt ettiler ve şimdi büyük iş(letme)lerin ve finans (dünyasın)ın kuklası olan Adolf Hitler, ülkeyi yönetmektedir. Ne var ki, kitleler bu biçare uşakları küçümsemekte; onları esir almış teröre gönülsüzce boyun eğmekte ve cesurca yeni nihaî isyanı hazırlamaktadır. Gerçek proleter komünizm için zafer günü, yani özgürleşme zamanı zaten ağarıyor.

Bu efsanelerin her kelimesi gerçeği tahrif etmektedir.

---

[77] Michels'in yazılarından oluşan bir bibliyografya için bkz. *Studi in Memoria di Roberto Michels*, "Annali della Facoltá di Giurisprudenza delle R. Universitá di Perugia" (Padova, 1937), XLIX. Cilt.

[78] Andler, *Le Socialisme impérialiste dans l'Allemagne contemporaine, Dossier d'une polémique avec Jean Jauré (1912-13)* (Paris, 1918).

2. *Marksizm ve İşçi Hareketi*

Karl Marx, iktisadı henüz bilmediği bir zamanda sosyalizme saptı. Zira onu bilmiyordu. Daha sonra 1848 ve 1849 devriminin başarısızlığı onu Almanya'dan ayrılmaya zorladığında İngiltere'ye gitti. İngiliz Müzesi (*British Museum*)'nin okuma odasında 1850'lerde –övündüğü gibi- sadece kapitalist evrimin kanunlarını değil aynı zamanda İngiliz siyasî iktisadına (politik ekonomisine) ilişkin yazıları, İngiliz hükümeti tarafından yazılmış raporları ve erken dönem İngiliz sosyalistlerinin emeğin taleplerinin ahlâkî açıdan meşrulaştırılması/gerekçelendirilmesi için klâsik iktisatçılarca izah edildiği gibi değer teorisini kullandıkları broşürleri de keşfetti. Bunlar, sayesinde Marx'ın kendi sosyalizminin "iktisadî temelleri"ni inşa ettiği malzemelerdi.

Londra'ya hareket etmeden önce Marx, çok naif bir şekilde bir müdahalecilik programına kendini adamıştı. 1847'de *Komünist Manifesto*'da yakın/kısa vadeli eylem için on önlemi izah etti. "Genellikle çok gelişmiş ülkelerde son derece uygulanabilir" şeklinde tasvir ettiği bu noktalar, "mülkiyet hakları ve burjuva üretim yöntemlerine ilişkin şartlar üzerine despotik saldırılar" olarak tanımlanmaktadır. Marx ve Engels onları "iktisadî olarak tatmin edici olmayan ve savunulamaz ama zamanla kendini aşan, eski sosyal düzen üzerinde daha ileri düzeyde zorlamaları gerektiren ve bütün üretim biçimini tamamen devrimcileştirmenin bir aracı olarak kaçınılmaz olan önlemler"[79] olarak ifade ettiler. Bu on meselenin sekizi, Marx'ı sevindirmiş olacak bir radikalizmle birlikte Alman Nazileri tarafından hayata aktarılmıştır. Kalan iki öneri (yani toprakta özel mülkiyetin kamulaştırılması ve toprağın bütün rantlarının kamuya bırakılması ile mirasa ilişkin bütün hakların kaldırılması) henüz Naziler tarafından kabul edilmemiştir. Bununla birlikte onların vergilendirme yöntemleri, tarımsal planlamaları, kira sınırlandırmasıyla ilgili politikaları Marx tarafından belirlenen hedeflere günden güne yaklaşıyor. Komünist Manifesto'nun yazarları, sosyal reform önlemleriyle sosyalizmin adım adım gerçekleştirilmesini amaçladılar. Bu yüzden onlar, Marx ve daha sonraki –sosyal-reformcu hilekârlık olarak adlandırılan- Marksistlerin usûllerini öneriyorlardı.

Londra'da 1850'lerde Marx çok farklı fikirler öğrendi. İngiliz siyasî iktisadını çalışma ona, piyasanın işleyişine bu türden müdahale eylemlerinin müdahale etmenin amaçlarına hizmet etmeyeceğini öğretti. O andan itibaren, böyle eylemleri kapitalist evrimin kanunlarının bilgisizliğinden kaynaklanan "adi burjuva saçmalığı" olarak bir kenara attı. Sınıf bilinçli proleterler kendi ümitlerini bu türden reformlara dayandırmamalıdırlar. Dar kafalı adi burjuvazinin istediği kapitalizmin evrimine mâni olmamalıdırlar. Aksine, proleterler, kapitalist üre-

[79] *Komünist Manifesto*, ikinci bölümün sonu. *Manifesto*'nun yeni bir baskısına yazdıkları önsözde (24 Haziran 1872) Marx ve Engels, değişen şartlardan dolayı "vurgunun artık ikinci bölümün sonunda düşünülen devrimci önlemlere yapılmadığı"nı ifade etmişlerdir.

tim sistemindeki ilerlemeye ilişkin her adımı desteklemelidirler. Zira kapitalizm olgunluğuna yani evriminin en yüksek aşamasına erişmiş olana kadar sosyalizm onun yerini almayacaktır. "Hiçbir sosyal sistem; bütün üretim faktörleri, bu sistem, [sözü edilen] üretim faktörlerinin gelişimi için yeterli olacak kadar gelişmeden önce asla ortadan kaybolmaz ve onların var oluşuna ilişkin maddî şartlar daha önceki toplumun rahminden doğmadan önce üretimin daha ileri yeni yöntemleri asla ortaya çıkmaz."[80] Bu yüzden, kapitalizmin –yani bizzat kapitalizmin ilerlemeci evriminin- çöküşüne yönelik ancak *tek* yol vardır. Kapitalistlerin kamulaştırılması yoluyla sosyalleştirme "bizzat kapitalist üretimin içkin kanunlarının işlemesi yoluyla iş gören" bir süreçtir. Daha sonra "kapitalist özel mülkiyetin matem çanı duyulur."[81] Sosyalizm doğmakta ve "beşerî toplumun ilkel tarihi ...sona ermektedir."[82]

Bu bakış açısından [hareketle denilebilir ki], zorunlu olarak, sadece sosyal reformcuların kapitalizmi sınırlandırma, düzenleme ve iyileştirmeyi istemeleri boş addedilmeyecek; aynı zamanda, kapitalizm çerçevesinde bizzat işçilerin sendikalaşma ve grevler yoluyla ücret oranlarını ve hayat standartlarını yükseltme planlarına karşı durmak da çok fazla itirazla karşılaşmayacaktır. "Modern endüstrinin hakiki gelişimi, kademeli olarak çalışan insanlara karşı kapitalistin lehine düzeylere/ölçeklere erişmeli" ve "netice itibariyle kapitalist üretimin genel temayülü ortalama ücret standardını artırmak değil aksine düşürmektir." Kapitalist sistemdeki şeylerle ilgili temayülün böyle olduğu düşünülürse; sendikacılığın girişebildiği en önemli şey, "kendileriyle ilgili geçici iyileştirmeler için geçici şanların en iyisi"ni yakalamaktır. Sendikalar bunu anlamalı ve politikalarını tamamen değiştirmelidir. "*Adil bir günün çalışması için âdil günün ücretleri* şeklindeki muhafazakâr mottonun yerine onlar, sancaklarına [şu] *devrimci* simge sözü yazmalıdırlar: *Ücret sisteminin kaldırılması!*"[83]

Bu Marksist fikirler, diyalektikle kafayı bozmuş bazı Hegelcileri etkileyebilir. Bu türden dogmalar, kapitalist üretiminin "inkârın inkârı"[84] şeklinde "bir doğa kanununun değişmezliğiyle birlikte kendi inkârı"na vücut verdiğine inanmak ve "iktisadî temelin değişmesiyle birlikte bütün bu muazzam üstyapının, çok hızlı bir şekilde kendi devrimini tamamlamış olacağı"[85] ânı beklemek için hazırlandılar. Marx'ın düşündüğü gibi iktidarın zaptı için siyasî bir hareket bu türden inançlara dayalı inşa edilemezdi. İşçiler onların destekçileri hâline getirilemezdi. Zaten var olduğundan dolayı törenle başlatılması gerekmeyen işçi

[80] Marx, *Zur Kritik der politischen Oekonomie*, (ed.) Kautsky (Stuttgart , 1897), s. xii.

[81] Marx, *Das Kapital* (7. Baskı, Hamburg, 1914), I, 728.

[82] Marx, *Zur Kritik der politischen Oekonomie,* s. xii.

[83] Marx, *Value, Price and Profit,* (ed.) Eleanor Marx Aveling (New York, 1901), s. 72-74.

[84] Marx, Das Kapital, *op. cit.*, s. 729.

[85] Marx, *Zur Kritik der politischen Oekonomie*, s. xi.

hareketinden, böyle fikirler temelinde işbirliği yapmasını beklemek boşunaydı. Bu işçi hareketi esas itibariyle bir sendika hareketiydi. Tamamen Marx tarafından adi burjuvazi şeklinde tasnif edilen fikirlerle dolu sendikalaşmış emek, daha yüksek ücret oranları ve daha az çalışma saatleri için uğraştı; emek yasalarını, tüketici mallarıyla ilgili fiyat kontrolünü ve kira sınırlandırmasını talep etti. İşçiler, Marksist öğretilere ve onlardan elde edilen reçetelere değil, aksine, müdahaleciler ile sosyal reformcuların programına sempati duydular. Kapitalizm sosyalizme dönmeye yazgılı hâle geldiğinde işçiler, planlarından vazgeçmeye ve oldukça uzak bir günü beklemeye hazır değildiler. Marksist propagandacılar işçilere; "Sosyal evrimin kaçınılmaz kanunları sizin için daha fazla şey takdim etmiştir; sizler, kapitalist toplumun çürük/kötü parazitleriyle yer değiştirmek için seçildiniz; gelecek sizlerindir" diye açıklama yaptıklarında onlar memnun oldular ama uzak bir gelecek için değil kendi günlerini yaşamak istediler ve gelecekteki mirasları yönünden derhal bir ödeme talep ettiler.

Marksistler, ustalarının öğretilerine katı bir biçimde bağlılık ile –işçilere onur, güç, nüfuz ve son olarak ama en önemsizi olmayan güzel bir gelir sağlayabilecek- bir işçi bakış açısına münasip bir uyarlama arasında tercih yapmak zorundaydılar. Sonraki ayartmaya karşı duramadılar ve teslim oldular. Kendi halkalarında Marksist diyalektiği tartışmaya devam ettiler; Marksizm, dahası, gizemli/anlaşılması zor (*esoteric*) bir niteliğe sahipti. Gel gör ki, başlangıçtakinden farklı bir şekilde konuştular ve yazdılar. Ücret artışlarını, emek yasalarını ve sosyal sigorta düzenlemelerini "ortalama kâr oranı muamması"yla ilgili karmaşık tartışmalardan daha önemli addeden emek hareketine önderlik ettiler. Tüketici kooperatiflerini ve konut cemiyetlerini örgütlediler; Marksistlerin yazılarında "adi burjuva meseleleri" olarak damgalanan bütün antikapitalist politikaları desteklediler. Marksist teorilerinin mantıksız olarak itham ettikleri her şeyi yaptılar ve eğer bu türden bir fedakârlıktan bir sonraki seçim kampanyasında birtakım getiriler ümit edilebilseydi bütün ilke ve inançlarını feda etmeye hazır olurlardı. Onlar, gizemli kitaplarında acımasız dogmatikler ve siyasî faaliyetlerinde ilkesiz fırsatçılardı.

Alman sosyal demokratları bu ikiyüzlülüğü mükemmel bir sistem hâline getirdiler. Bir tarafta, amaçları ortodoks inançların saflığını korumak ve partinin bu inançlarla bağdaşmaz siyasî eylemlerini birtakım çok mantıkçılıklar ve hatalı çıkarımlarla meşrulaştırmak/gerekçelendirmek olan meşhur Marksistlerden müteşekkil çok dar bir halka vardı. Marx'ın ölümünden sonra Engels, Marksist düşüncenin otantik yorumcusuydu. Engels'in ölümüyle birlikte Kautsky bu otoriteyi devraldı. Doğru dogmadan bir milim sapan birisi itaatkâr bir şekilde sözünü geri almak veya partinin saflarından acımasız bir şekilde dışlanmayla karşılaşmak zorundaydı. Kendi parasıyla yaşayamayan herkes için bu türden bir dışlama gelir kaynağının kaybı anlamına geldi. Diğer tarafta, emek hareketinin siyasî faaliyetleriyle meşgul parti bürokratlarından müteşekkil büyük, her gün

büyüyen bir yapı vardı. Bu insanlar için Marksist ifade tarzı, sadece onların propagandasındaki bir süslemeden ibaretti. Onlar, müdahaleciler ve reformculardı, tarihî materyalizmi veya emek teorisini zerre kadar önemsemiyorlardı. Onları, kitleler, işverenler nezdinde popüler hâle getiren her şeyi yaptılar. Bu fırsatçılık son derece başarılıydı. Üye sayıları ve partiye katkılar, onların sendikaları, kooperatifleri ve diğer cemiyetler sürekli olarak arttı. Parti, büyük bir bütçeye ve milyonlarca işçiye sahip güçlü bir camia hâline geldi. Kooperatiflerin ihtiyaçlarına hizmet etmek için gazeteleri, yayınevlerini, matbaaları, toplantı salonlarını, pansiyonları, kooperatifleri ve fabrikaları kontrol etti. Parti yöneticilerinden müteşekkil yeni yetişen neslin eğitimi için bir okul işletti. Parti, Alman imparatorluğu'nun siyasî yapısındaki en önemli birimdi ve İkinci Enternasyonal Çalışan İşçiler Cemiyetinde öncelikli bir yere sahipti.

Birbiriyle irtibatlı hâle getirilmesi mümkün olmayan, köklü bir şekilde farklı iki ilke ve eğilimden müteşekkil bir çatı altında barınan bu ikiliği fark etmemek ciddî bir hataydı. Zira bu Alman Sosyal Demokrat Partisinin ve ondan sonra yurtdışında kurulan diğer partilerin en önemli ayırt edici özelliğiydi. –Muhtemelen, bütün Alman İmparatorluğu'nda birkaç yüz kişiden fazla olmayan- gayretkeş Marksistlerden müteşekkil çok küçük gruplar, parti üyelerinin kalanından tamamen ayrıldılar. Onlar yabancı arkadaşlarıyla, özellikle –sürgüne gönderilmiş Rus devrimciler olan- Avusturyalı Marksistlerle ("Avusturyalı Marksist dogmatikler"le) ve İtalyan gruplarla iletişim kurdular. Anglo-Sakson ülkelerde Marksizm bu dönemde neredeyse hiç bilinmiyordu. Bu ortodoks Marksistlerin partinin gündelik siyasî faaliyetleriyle neredeyse bir ilgileri yoktu. Onların bakış açısı ve hisleri sadece kitleler için değil aynı zamanda pek çok parti bürokratı için de yabancı, hatta iğrençti. Sosyal demokrat etikete oy veren milyonlar, sermayenin temerküz etmesi, kapitalizmin çöküşü, finans sermayesi ve emperyalizm ile Marksist materyalizm ve Kantçı eleştirelcilik arasındaki ilişkiler hakkındaki sonu gelmez teorik tartışmalarla ilgilenmediler; bu mektepli klanı hoş gördüler. Zira onların devlet adamlarından, girişimcilerden ve din adamlarından oluşan "burjuva" dünyasını etkilediklerini ve korkuttuklarını ve hükümet tarafından atanan üniversite profesörlerinin –Alman Brahmin kastının- onları ciddîye aldıklarını ve Marksizm hakkında ciltler dolusu eser yazdıklarını anladılar. Ama bildiklerini okudular ve onları uzman doktorlara havale ettiler.

Alman ve İngiliz işçi hareketi arasındaki sözde temel farklılık üzerine çok şey söylenmiştir. Ama bu farklılıkların pek çoğunun sadece arızi ve dışsal nitelikte olduğu teşhis edilmemektedir. Her iki işçi partisi de sosyalizmi arzuluyordu; [yine] her ikisi de kapitalist toplumun çerçevesi içinde reformlar yoluyla yavaş yavaş sosyalizme erişmeyi istedi. Her iki işçi hareketi de esas itibariyle sendika hareketleridir. İmparatorluluk Almanya'sındaki Alman işçisi için Marksizm sadece bir süstü. Marksistler aydınlardan müteşekkil küçük bir gruptu.

Marksist felsefe ile [Alman] Sosyal Demokrat Parti[si] ve onun bağlaşığı sendikalarla örgütlenmiş emeğin felsefesi arasındaki düşmanlık, parti yeni sorunlarla karşı karşıya gelmek zorunda kaldığı anda önemli hâle geldi. Öğreti ile politikalar arasındaki çatışma o ana kadar pratik bir öneme sahip olmamış alanlara taştığında Marksizm ve emek müdahaleciliği arasındaki uzlaşma sona erdi. Partinin, savaş sonrası dönemin olaylarıyla sözde demokratik temayülleri ve sosyalleştirme programı, savaşla da sözde enternasyonalizmi/beynelmilelciliği test edildi.

3. Alman İşçileri ve Alman Devleti

İmparatorluk Almanyası'ndaki sosyal demokrat işçi hareketinin oynadığı rolle ilgili bir kavrayış için sendikacılık ile onun yöntemlerin esaslı özelliklerine ilişkin doğru bir kavramsallaştırma kaçınılmazdır. Sorun, genellikle işçilerin birbiriyle ortaklık etme hakkıyla ilgili bakış açısından hareketle ele alınmaktadır. Ama bu kesinlikle bir sorun değildir. Hiçbir liberal hükümet bir kimseyi dernek kurma hakkından asla mahrum etmemiştir. Ayrıca, kanunların işçilere ve ücretle geçinenlere *dilediği şekilde* (ad libitum) sözleşmeleri bozma hakkı bahşetmiş olup olmadığı önemli değildir. Zira işçiler hukuken söz konusu işverenin zarar ziyanını tazmin etmeyle yükümlü olsalar bile pratik [açıdan] işe yararlılık/menfaatçilik işverenin taleplerini anlamsızlaştırır.

Sendikaların kendi amaçlarının –emek için daha tercihe şayan şartların- elde edilmesi için tatbik edebilecekleri ve ettikleri asıl yöntem grevdir. İncelememizin bu noktasında sendikaların, müdahale edilmemiş piyasa tarafından tespit edilen oranların üzerinde –sürekli olarak ve bütün işçiler için- ücretlerin artmasında asla başarılı olamayacağını yeniden tartışmaya gerek yoktur; ancak, –hem Marksist sol da dâhil eski klâsik teori hem de sosyalist kanat da dâhil modern teori anlamında- iktisat teorisinin kategorik olarak bu soruya olumsuz cevap verdiği hakikatinden söz etmemiz gerekir.[86] Burada sadece sendikaların işverenlerle münasebetlerinde kullandıkları silâh türüne ilişkin sorunla ilgileniyoruz. Hakikat şu ki; onların bütün toplu pazarlıkları, emeğin geçici tatil edilmesi (grev) tehdidi altında gerçekleştirilir. Sendika temsilcileri, işbaşı yapmadan yana olan veya şirket işçilerinden oluşân bir sendikanın greve başvurmaya karşı çıktığı için sahte olduğunu ileri sürerler. Eğer sendikalar işvereni bir grevle tehdit etmeseydi onların toplu pazarlıkları her bir işçinin bireysel pazarlığından daha başarılı olamazdı. Ama bir grev, bazı işçilerin ona katılmayı reddetmesiyle veya girişimcinin grev kırıcıları istihdam etmesiyle başarısız olabilir. Sendikalar, grevlere karşı çıkmaya çalışan herkese karşı gözdağı ve zorlama yolunu seçerler. Kişilere ve hem grev kırıcıların hem de grev kırıcıları istihdam eden işverenin veya yöneticinin mülkiyetine karşı şiddet eylemlerine başvururlar. 19. Yüzyıl boyunca bütün ülkelerin işçileri bu ayrıcalığı çoğu kere açık yasal bir müeyyideyle değil de polis ve

[86] Bkz. [yukarıdaki] "Müdahalecilik" bölümünün sonları.

mahkemelerin lütufkâr tutumlarıyla elde ettiler. Kamuoyu sendikaların davasını destekledi. Grevleri onaylamış, grev kırıcıları hain/alçak herifler olarak damgalamış, isteksiz işverenler ile grev kırıcılara örgütlenmiş emeğin verdiği cezayı uygun görmüş ve otoriteler, saldırıya uğrayanı korumak için müdahil olmaya kalkıştığında güçlü bir şekilde tepki göstermiştir. Sendikalara karşı çıkmaya cesaret eden bir kimse neredeyse hükümet korumasının esirgendiği yasadışı [birisi] ilân edilmiştir. Sendikalara zorlama ve tazyike müracaat etme yetkisi verme şeklindeki bir gelenek hukuku sebatla yerleşik hâle getirilmiştir.

Hükümetler tarafından bu teslimiyet, Prusya ve polisin her şeye kadir ve hayatın her alanına karışmaya alışmış olduğu Almanya'nın kalanındakine göre, geleneğin her zaman özel haksızlıkların/mağduriyetlerin bireysel tazmini/tamiri için daha geniş bir alana imkân verdiği Anglo-Sakson ülkelerinde daha az âşikâr olmuştur. Sayısız kararnameden ve "*yasaklama*"dan (*verboten*) birinin en ufak bir ihlâlinden dolayı suçlu bulunan Hohenzollernlerin ülkesindeki birinin vay hâline! Polis müdahale etmekle, mahkemeler de acımasız cezalar vermekle meşguldü. İhlâllerin ancak üç türü hoş görüldü. Ceza kanunu tarafından yasaklanmasına rağmen düello yapma, muvazzaf askerler, üniversite öğrencileri ve bu sosyal sınıflardan müteşekkil insanlar için belirli sınırlar içinde hemen hemen serbestti. Parlak/zeki üniversite öğreci kulüplerinin sarhoş üyelerinin olay çıkarttıkları, sessiz insanları rahatsız ettikleri ve ahlâksız davranışların diğer türlerinden zevk aldıkları zaman polis de görmezlikten geldi. Bununla birlikte genellikle grevlerle bağlantılı aşırılıklara gösterilmiş müsamaha kıyas kabul etmez bir şekilde daha önemlilerdendi. Belirli bir alanda, grevlerin şiddet eylemi hoşgörüldü.

Hoş görüldüğü ve meşru addedildiği sınırların aşılması eğiliminde olmak, her şiddet tatbikinin doğasındadır. En iyi disiplin bile her zaman şartların gerektirdiğinden daha sert grev yapmadan polis görevlilerini veya mahkûmlar üzerinde gaddarlık tatbik etmekten hapishane gardiyanlarını alıkoyamaz. Ancak gerçeklikten uzak şekilciler, savaşan askerlerin savaş kurallarını katı bir şekilde gözlemeye sevk edilebileceği/zorlanabileceği yanılgısına düşerler. Geleneksel olarak sendikaların şiddet eylemi için tahsis edilmiş alan daha katı bir şekilde sınırlandırılmış olsaydı bile tecavüzler vuku bulacaktı. Bu özel ayrıcalığa sınırlar getirmeye yönelik çaba bizleri, tekrar tekrar memurlar ile grevciler arasındaki çatışmalara götürmüştür. Ve otoriteler defalarca müdahalede bulunmaya çare bulamadıkları için bazen silâhların da kullanımıyla birlikte yanılsamalar, hükümetin işverene yardım ediyor olduğu düşüncesini yaydı. Bu sebepten dolayı halkın dikkati, işverenlerin ve grev kırıcıların geniş sınırlar içinde grevcilerin insafında olduğu hakikatinden başka bir yöne çevrilmiştir. Bir grevin olduğu her yerde belirli sınırlar içinde sendikacıların muhalifleri için artık bir hükümet koruması yoktur. Bu yüzden sendikalar, gerçekte, –daha sonra Çar Rusya'sında tertip edilmiş katliam (*pogrom* [bir sınıfı ya da bir tür insanı ortadan kaldırmaya

yönelik örgütlenmiş cinâyet, ç.n.]) çeteleri ve Nazi Almanya'sındaki Nazi komando örgütü üyelerinin durumunda olduğu gibi- amaçlarını hayata aktarmak için şiddet kullanmaya yetkili bir kamusal birim hâline geldi.

'Alman hükümetinin sendikalara bu ayrıcalıkları bahşetmesi Alman [kamusal] işlerindeki en önemli şeylerden birisi hâline geldi. Bu yüzden 1870'lerden itibaren başarılı grevler yapılabildi. Doğru, bundan önce Prusya'da da bazı grevler olmuştu. Ama bu dönemde şartlar farklıydı. İşverenler küçük yerlerde yerleşmiş fabrikalar mahallesinde grev kırıcılar bulamıyordu ve ulaşım imkânlarının geri durumu, ülke içinde göç etme özgürlüğünü sınırlandıran yasalar ve diğer bölgelerdeki emek piyasası şartları hakkında bilgi eksikliği uzak noktalardan işçi istihdam etmekten onları alıkoydu. Bu şartlar değiştiğinde grevler ancak, tehditlerle, şiddetle ve gözdağıyla desteklendiği zaman başarılı olabildi.

İmparatorluk hükümeti asla ciddî bir şekilde sendika yanlısı politikayı değiştirmeyi düşünmedi. 1899'da, güya işverenler ile sendikalaşmamış işçilerin taleplerine boyun eğerek Reichstag'a greve katılmayanların korunmasına yönelik bir yasa tasarısı getirdi. Bu bir kandırmacadan ibaretti. Zira çalışmaya hazır olanların korunmasızlığı hâlihazırdaki ceza kanununun yetersizliğinden veya kusurlu olmasından değil polis ve diğer otoritelerin geçerli kanunları kasıtlı olarak göz ardı etmesinden kaynaklanıyordu. Ne kanunlar ne de mahkeme kararları bu meselede bir rol oynadı. Polis müdahale etmediği ve savcılar tutuklamadıkları için kanunlar hayata aktarılmadı ve mahkemeler bir karar verme fırsatına sahip olmadı. Ancak sendikalar polis tarafından çizilen sınırları aştıklarında mahkemelerde bir dava açılabildi. Hükümet kesinlikle işlerin bu minval üzere sürmesi için uğraştı. Yasa tasarısını kabul etmesi için parlamentoyu zorlamaya istekli değildi. Ve parlamento gerçekten bu tasarıyı reddetti. Eğer hükümet tasarıyı ciddîye almış olsaydı parlamento tamamen farklı bir usûl takip edecekti. Alman hükümeti, Reichstag'ı kendi isteklerine nasıl boyun eğdirebileceğini çok iyi biliyordu.

Modern Alman tarihinde önemli bir hakikat imparatorluk hükümetinin, kapitalizme, serbest ticarete ve müdahale edilmemiş piyasa ekonomisine düşman bütün gruplarla fiilen bir ittifaka ve hakiki bir siyasî işbirliğine girmesiydi. Hohenzollern militarizmi, emekçi, çiftçi ve küçük iş(letme)den müteşekkil baskı gruplarıyla işbirliği yaparak "burjuva" liberalizmi ve plütokratik parlamenterizmle savaşmaya çalıştı. Adâletsiz bir sömürme sistemi olarak adlandırdıkları şeyi iş (âlemin)e hükümet müdahalesiyle, daha sonraki bir aşamada kapsamlı millî planlamayla ikâme etmeyi amaçladı.

Bu sistemin ideolojik ve nazari/teorik temelleri, kürsü sosyalistleri yani Alman üniversitelerinde sosyal bilimler bölümlerinde tekel oluşturan profesörlerden oluşan bir grup tarafından atıldı. İnançları daha sonra İngiliz Fabianlar ve

Amerikan kurumsalcıları tarafından benimsenenlerle neredeyse özdeş olan bu insanlar, tabir caizse, hükümetin beyin takımı olarak eylemde bulundular. Bizzat sistem, kendi destekçileri tarafından *Sozialpolitik* veya *das soziale Königtum der Hohenzollern* olarak adlandırıldı. Her iki ifade de kelimesi kelimesine bir tercümeye izin vermemektedir. Belki bu ibareler yeni düzen (*New Deal*) olarak çevrilebilir; zira onların temel özellikleri –emek yasası, sosyal güvenlik, tarımsal ürünlerin fiyatlarını yükseltme çabaları, kooperatiflerin teşvik edilmesi, sendikacılığa karşı sempatik bir tutum, menkul kıymetler işlemleri üzerine konulan sınırlandırmalar, şirketlerin yüksek oranda vergilendirilmesi- 1933'te ABD'de resmen başlatılan Amerikan politikasına tekabül eder.[87]

Yeni politika 1870'lerin sonunda başlatıldı ve 17 Kasım 1881 tarihli bir imparatorluk mesajıyla resmen reklâmı yapıldı. Bismarck'ın amacı, emek menfaatlerine önlemler konusunda sosyal demokratlara üstün gelmekti. Eski moda otokratik yönelimleri onu sosyal demokrat liderlere karşı ümitsiz bir mücadelenin içine itti. Onun halefleri antisosyalist kanunları yürürlükten kaldırdılar ama şaşmaz bir şekilde Sozialpolitik'i takip ettiler. 1889 gibi erken bir tarihte Sidney Webb'in dedikleri, İngiliz politikaları hakkındaydı: "Şimdi hakkaniyetle talep edilebilir ki; günümüzün sosyalist felsefesi, ancak, zaten büyük ölçüde bilinçsiz bir şekilde benimsenmiş sosyal örgütlenmenin ilkelerinin bilinçli ve açıkça teyididir. Yüzyılın iktisadî tarihi sosyalizmin ilerlemesinin neredeyse sürekli kaydıdır/kaydedilmesidir."[88] Ne var ki bu yıllarda Alman Sozialpolitik'i çağdaş İngiliz reformculuğunun çok ilerisindeydi.

Alman kürsü sosyalistleri, kendi yüzyıllarının sosyal ilerlemesinin başarılarını yüceltttiler. Almanya'nın emek yanlısı politikalar konusunda muazzam olmasından dolayı kendileriyle gurur duydular. Bu durum, Almanya'nın sırf sosyal yasalar ve sendikacılık meselelerinde Büyük Britanya'yı geride bıraktığını; İngilizler hâlâ serbest ticarete bağlılarken Almanların koruyucu tarifeler uyguladığını ve kartellerinin fiyatları dünya piyasa fiyatlarının üzerine çıkardığını onların dikkatlerinden kaçırdı. Alman reel ücretleri emek verimliliğinden daha fazla yükselmedi. Ne hükümetin Sozialpolitik'i ne sendika faaliyetleri hayat standardında bir iyileşmeye sebep oldu; bunu yapan kapitalist girişimin evrimiydi. Girişimcilerin üretim yöntemlerini mükemmelleştirmesi ve piyasayı sürekli daha iyi mallarla doldurması hükümetin veya sendikaların meziyeti değildi. Alman işçisi, babası ile dedesinden daha fazla mal tüketebildi zira yeni üretim yöntemleri sayesinde emeği daha verimliydi ve daha fazla ve daha iyi mallar üretti. Ama profesörlerin gözünde ölüm oranlarının düşmesi, kişi başına tüketimdeki artış, Hohenzollern sisteminin nimetlerinin bir kanıtıydı. Onlar ihracatın art-

[87] Elmer Roberts "monarşik sosyalizm" terimini kullandı. Bkz. *Monarchical Socialism in Germany* (New York, 1913).

[88] Sidney Webb, *Fabian Essays in Socialism* (Amerikan Baskısı, New York, 1891), s. 4.

masını, Almanya'nın şimdi en güçlü milletlerden birisi olmasına ve imparatorluk donanması ile ordusunun diğer milletleri titretmesine bağladılar. Kamuoyu, hükümetin müdahalesi olmasaydı işçilerin elli veya yüzyıl öncekinden daha iyi durumda olmayacaklarından kesinlikle emindi.

Doğal olarak işçiler, hükümetin eylemde bulunmada yavaş olduğuna ve emek yanlısı politikasını çok daha hızlı bir şekilde takip edebileceğine inanmaya hazırdılar. Her yeni önlemde sadece daha fazla istemek için bir teşvik buldular. Yine de gecikmesinden dolayı hükümeti eleştirirlerken hükümet tarafından önerilen ve "burjuva" üyelerce desteklenen bütün yasa tasarılarına karşı oy veren Reichstag'ın sosyal demokrat üyelerinin tutumunu onaylamadılar. Her yeni emek yanlısı önlemi burjuvazinin emeğe dikte ettiği edepsiz/haddini bilmez bir sahtekârlık olarak adlandıran sosyal demokratlar ile aynı önlemleri Alman Kultur'unun en yararlı başarıları olarak alkışlayan hükümet tarafından atanan profesörlerle aynı fikirdeydiler. Kapitalizmin işleyişine değil de hem sendikaların hem de hükümetin faaliyetlerine atfettikleri hayat standardındaki sürekli artıştan memnundular. Bir ayaklanma çabasına girişmediler. Kapitalistleri korkuttuğu için sosyal demokratların devrimci ifade tarzından hoşlandılar. Ama Alman İmparatorluğu'nun onuru ve ihtişamı onları büyüledi. Onlar, -Majestelerinin sadık muhalifleri- Alman İmparatorluğu'nun itaatkâr vatandaşlarıydılar.

Bu ittifak, o kadar sıkı ve parçalanamaz bir ittifaktı ki; sosyal demokratlara karşı yasaların testinde yıkılmadı. Bu yasalar, iç politikalarında Bismarck'ın kendini adadığı uzun bir yanlışlar serisinde sadece bir halkaydı. Metternich gibi Bismarck da fikirlerin başarılı bir şekilde polisler tarafından ezilebileceğinden kesinlikle emindi. Ama elde edilen neticeler onun niyetlerinin aksi istikâmetteydi. Sosyal demokratlar, 1870'lerde Merkez Parti ile Katolik kilisesinin *Kulturkampf*'tan yani meşhur Katoliklik karşıtı kampanyadan ortaya çıkmış olmasından daha da zindeleşmiş bir hâlde bu yılların tecrübesinden ortaya çıktılar. On iki yıl boyunca antisosyalist yasalar yürürlükteydi (1878-1890); sosyalist oylar hatırı sayılır ölçüde arttı. Yasalar, sadece siyasette aktif bir şekilde yer alan sosyalistleri etkiledi. Sendikalar ile sosyalistler için oy veren kitleleri ciddî bir şekilde rahatsız etmedi. Tam olarak bu yıllarda hükümetin emek yanlısı politikası daha da ileri gitti; hükümet sosyalistleri aşmak istedi. İşçiler, devletin her geçen gün kendi devletleri hâline geldiğini ve işverenlere karşı yürüttükleri savaşlarında onları gittikçe artarak desteklediğini anladılar. Hükümet tarafından atanan fabrika müfettişleri bu işbirliğinin canlı örnekleriydi. İşçilerin sırf parti liderlerini kızdırdığı için bu devlete düşman olmalarının bir sebebi yoktu.[89] Antisosyalist yasaların yürürlükte olduğu yıllardan beri bir parti üyesi

[89] 1880'lerin mutlu günlerinde insanlar "tutuklamalar"dan söz etmeye alışmıştı. Ama Bolşevikler ile Nazilerin daha sonra yapmış oldukları şeyle karşılaştırıldığında bu tutuklamalar bir baş belasından daha fazlası değildi.

zamanında ve düzenli olarak İsviçre'den kaçak getirilen gazeteleri ve broşürleri edindi ve sosyalist milletvekillerinin Reichstag konuşmalarını okudu. O, sadık bir "devrimci" ve –bir miktar eleştirel ve kültürlü- bir monarşistti. Hem Marx ve hem de Kayzer, bu sessiz hemcinslerinin prenslerinin kanları için susadıkları şeklindeki inancında hatalıydı. Ama Lassalle, Hohenzollern devlet ile sosyalist proleterlerin müstakbel işbirliğini tahmin ettiğinde haklı çıkmıştı.

Proleterlerin kayıtsız şartsız sadakati kumandanlarının ellerinde orduyu bir lütufkâr/denkleştirici araç hâline getirdi. Liberalizm Prusya mutlakıyetçiliğinin temelleriyle el sıkışmıştı. Onun hâkimiyet günlerinde kral ve yardımcıları artık ordusunun büyük bir kısmına güvenmedi; onlar, bu ordunun iç düşmana karşı veya gizlenmemiş saldırganlık savaşları için kullanılamayacağını biliyorlardı. Sosyalizm ve müdahalecilik, yani Kayzer'in yeni düzeni, silâhlı kuvvetlerin sadakatini tamir etti; ordu şimdi herhangi bir amaçla kullanılabilirdi. Siyasetteki yeni eğilim için sorumlu insanlar, yani devlet adamı ve profesörler, bunun tamamen farkındaydılar. Onların Sozialpolitik'in başlamasını desteklemeleri ve yoğunlaşmasını talep etmeleri şeklindeki bu amaç doğrultusunda uğraşmalarının sebebi tam da buydu. Ordunun subayları, sosyal demokrat subayların tamamen güvenilir insanlar olduklarından emindiler. Bu yüzden subaylar, Birmarck'ın (Katolik karşıtı politikasının yanı sıra) onlara karşı önlemlerini reddetmiş oldukları daha önceki yıllardaki gibi, Kayzer'in sosyal demokratları istihza dolu küçümsemesini de reddettiler. Sosyalist milletvekillerinin cüretkâr konuşmalarından nefret ettiler ama sosyal demokrat askere güvendiler. Bizzat subaylar, işçilere göre zengin girişimcilere daha fazla kin beslediler. Antisosyalist kampanya günlerinde, 1889'da, onların lirik sözcüleri yani Detlev von Liliencron onu samimiyetle kabul etti.[90] Junkerler ve subaylar, en katı sendikaları şekillendiren araçla –yani ölesiye kinle- işçilerle birlikte sanal bir koalisyona sıkıca dâhil edildiler. Sosyal demokratlar sokaklarda gösteri yaptıklarında –elbiseleri içindeki- subaylar yürüyen kollara baktılar ve gülerek "Bu çocukların nasıl düzenli bir şekilde yürümesi gerektiğini bizzat biz öğrettik; onlar, seferberlik günü geldiğinde emirlerimiz altında çok iyi bir iş yapacaklar" diye yorum yaptılar. Daha sonraki olaylar bu beklentilerin doğruluğunu ispatladı.

3 Ağustos 1914'te Alman İmparatoru Başbakanı Bethmann-Hollweg, bir konferansta parlamentodaki bütün parti gruplarının başkanlıklarını uhdesine aldı. Yoldaş Scheidemann aktarıyor: "Başbakan hepimizin ellerini sıktı. Bana, benim elimi sürpriz bir şekilde yani sıkı ve uzunca sıktı gibi geldi ve daha sonra '*Nasılsınız Mr. Scheidemann*' dediğinde, sanki bana, '*Pekâlâ, şimdi geleneksel kavgalarımızın bir süreliğine bittiğini ümit ediyorum*' mesajını verdiğini hissettim."[91] Elli yıllık düşmanlıktan sonra partinin yüce/büyük popüler liderinin görüşleri

[90] Onun 17 Eylül 1889 tarihli mektubu, *Deutsche Rundschau*, XXI (Berlin, 1910), 663.

[91] Scheidemann, *Der Zusammenbruch* (Berlin, 1921), s. 9.

bu şekildeydi. [Sosyal demokratların derdi] sömürücülere ve emperyalist savaş çığırtkanlarına karşı sınıf bilinçli proletaryanın tarihî bir mücadelesiyle değil –resmî sözcülerin parti toplantılarında ifade etmeye alıştıkları gibi- bir el sıkmayla sona erdirilebilecek bir kavgadan ibaretti.

4. Alman Kast Sisteminde Sosyal Demokratlar

Kapitalizm istihdam edilen emeğin sosyal ve iktisadî konumunu iyileştirdi. Yıldan yıla Alman endüstrisinde istihdam edilenlerin sayısı arttı. İşçiler aşağı yukarı [durumundan] memnundular. Doğal olarak (prenslerin ve aristokratların zenginliğini değil de) üst orta sınıfların zenginliğini kıskandılar ve daha fazla elde etmeye istekliydiler. Ama, ebeveynlerinin yaşamış oldukları koşullara dönüp bakıldığında ve çocuklukları hatırlandığında onlar, vaziyetin her şeyden önce bu kadar kötü olmadığını itiraf etmek zorundaydılar. Almanya refah içindeydi ve çalışan kitleler onun zenginliğini paylaşıyordu.

Almanya'da hâlâ oldukça fazla yoksulluk vardı. Kamuoyunun, hükümetin ve neredeyse her siyasî partinin kapitalizmin yoluna takoz koymaya istekli olduğu bir ülkede başka türlü olması da mümkün olamazdı. Hayat standartları doğu tarafındaki tarımda, kömür madenlerinde ve yöntemlerini değişen koşullara uyarlamada başarısız olan üretimin diğer alanlarında tatmin edici değildi. Ama onlarla ilgili olmayan işçiler, daha az şanslı hemcinsi işçilerin talihiyle çok alâkadar değildi. Sınıf dayanışması kavramı Marksist yanılsamalardan birisiydi.

Bununla birlikte bir şey, tam da refah içinde oldukları için daha zengin işçileri kızdırdı. Ücret elde edenler olma kapasiteleriyle onlar, Alman toplumunda sabit bir mevkie sahip değillerdi. Onların yeni kastı, eski yerleşik kastlar tarafından tanınmıyordu. Adi burjuvazi yani küçük tüccar, esnaf ve zanaatkâr, Alman İmparatorluğu'nun, eyaletlerin ve belediyelerin hizmetinde küçük bir mevki kapan insanlardan müteşekkil çok sayıda sınıf, onlara burun kıvırdılar. Bu adi burjuvazinin gelirleri işçilerinkinden daha yüksek değildi, işleri gerçekten ortalama işçilerindekinden çoğu kere daha usandırıcıydı ama onlar mağrur ve ukalaydılar ve ücret elde edenleri küçümserlerdi. İşçilerin, onların oynadığı bowling oyunu halkalarına katılmalarına ve kız kardeşleriyle dans etmelerine izin vermeye veya sosyal olarak onlarla bir araya gelmeye hazır değillerdi. Daha da kötüsü, kasaba sakinleri, işçilerin, onlara [kasaba sakinlerine] ait eski muharipler cemiyetlerine katılmalarına izin vermeyecekti.[92] Pazarları ve kutlamalarda bu eski muharipler, uzun ipek şapkalar ve siyah kravatlarla birlikte hakiki siyah redingotlar giyerlerdi ve askerî yürüme kurallarına sıkı sıkıya bağlı kalarak ana caddelerde gururla gösteriş yaparlardı. Katılamayan işçileri çok bunaltırlardı. Onlar da [kendilerini] mahcup ve küçük düşürülmüş hissederlerdi.

[92] Bu kulüplerin resmi adı Muharipler Cemiyetleriydi (*Kriegervereine*). Üyeleri, Alman silâhlı kuvvetlerinde görev almış insanlardı.

Bu türden mağduriyetlerden dolayı sosyal demokrat örgütlenme etkili bir çözüm buldu. Sosyal demokratlar işçilere bowling kulüpleri, oyunlar ve onların kendi açık hava toplantıları için yer tedarik ettiler. Sınıf bilinçli proleter kanarya besleyenler, pul meraklıları, satranç oynayanlar, Esperanto'nun dostları, vb. gibi cemiyetler vardı. İşçi şampiyonalarıyla birlikte bağımsız işçi atletleri ve bando ve flamalarıyla birlikte proleter gösterileri vardı. Sayısız komite ve konferans; [dolayısıyla] başkanlar, başkan yardımcıları, onursal sekreterler/bakanlar, onursal hazineler, komite üyeleri, mağaza vekilharçları, bekçileri ve diğer parti görevlileri vardı. İşçiler değerce düşük oldukları hissini ve yalnızlık duygusunu attılar. Artık toplumun üvey çocukları değillerdi; daha geniş bir toplulukla sıkıca bütünleşmişlerdi; sorumluluk ve görev üstlenmiş önemli insanlardı. Ve onların akademik derecelere sahip gözlüklü âlimler olan resmî sözcüleri; onları, adi burjuvaziden yani –zaten yok olmaya mahkûm olan bir sınıftan- sadece iyi olduklarına değil aynı zamanda daha iyi olduklarına ikna ettiler.

Sosyal demokratların gerçekten başardıkları şey, kitlelere devrimci bir ruh aşılamak değil aksine onları Alman kast sistemiyle barıştırmaktı. İşçiler Alman klan sisteminden oluşan yerleşik düzen içinde bir konum elde ettiler; sosyal bir düzenin bütün dar kafalılığı ve bütün önyargılarıyla birlikte kendi başına bir kast hâline geldiler. Daha yüksek ücretler, daha kısa çalışma saatleri ve hububatlar için daha düşük ücretler için savaşmayı bırakmadılar; buna karşın, diğer baskı grubu üyelerinden yani çiftçiler ile zanaatkârlardan daha az itaatkâr vatandaşlar değillerdi.

Sosyal demokrat işçilerin, iç dünyalarında bütünüyle itaatkâr olarak kalırlarken, halkı galeyana getirmeye alışmış olmaları ve kral ve anavatana göze çarpar bir şekilde sadakatlerini göstermelerine rağmen üst orta sınıf ile profesyonellerin özel hayatında/gizli olarak homurdanması imparatorluk Almanya'sının paradoksal olgularından birisiydi. Onların endişe ettiği temel konulardan biri orduyla olan münasebetleriydi.

Alman hayatının her açısını yanlış takdim eden Marksist efsaneler bunu da tahrif etti. Burjuvazi, der onlar, silâhlı kuvvetlerin yedeklerinde/yedek sınıfında görev elde etmeye meraklı olduğu için militarizme teslim oldu. Yedek sınıfta bir subay olmamak, doğru, üst orta sınıftan bir kimsenin onur ve itibarı için ciddî bir darbeydi. Bunu elde etmeyen sivil memurlar, profesyonel insanlar, girişimciler ve iş(letme) yöneticileri, kariyerlerinde ve iş faaliyetlerinde ciddî bir şekilde sakatlanmış oluyordu. Ama yedek sınıfta bir görevin elde edilmesi ve muhafazası da onlara külfet yüklüyordu. Tek sıkıntı, yedek sınıftan bir subayın onlardan şikâyet eden muhalefet partileriyle bir şekilde bağlantılı olmasının yasak olması değildi. Yargıçlar ve sivil memurlar her hâlükârda hükümeti destekleyen partilerin üyeleriydiler; eğer aksi bir durum söz konusu olsaydı bu

görevlere asla gelmemiş olacaklardı. Girişimciler ile iş(letme) yöneticileri, müdahaleci sistemin işleyişi sayesinde, siyasî olarak tarafsız olmaya veya hükümet yanlısı partilerden birine katılmaya zorlandılar. Ama başka güçlükler de vardı.

Junker önyargılarıyla idare edilen ordu, özel yaşamında ve işinde yedek sınıfına mensup bir subayın Junkerlerin centilmen davranış kalıplarına katı bir şekilde uymasını istedi. Bir girişimci veya bir yöneticinin fabrikasında bir el işi yapması, hatta sırf bir işçiye görevini nasıl yapacağını göstermesi bir subayınkine benzer bir iş değildi. İşe âşina olmak için bir makinede bir süre çalışan bir girişimcinin oğlu bir rütbe için elverişli olmadığı gibi; ara sıra bir tüketiciyi kollayan büyük bir mağazanın sahibi de bir rütbe için uygun değildi. Dünya çapında ünlü bir mimar olan yedek sınıftan bir teğmen, bir keresinde, albayı tarafından azarlanıyordu; zira bir gün, geniş bir şehrin belediye binasındaki resepsiyon odasının yeniden dekore edilmesine göz kulak olduğu zaman, ceketini çıkarmış ve duvardaki eski bir tabloyu bizzat asmıştı. Yedek sınıfta görev/rütbe elde etmedikleri için ıstırap çeken insanlar ve üstlerinin tutumlarından dolayı gizliden gizliye öfkeden kuduran subaylar vardı. Özetle, Prusya ordusunda yedek sınıfa mensup bir subay olmak, sıradan birisi için hoş bir şey değildi.

Doğal olarak, alt sınıflar yedek sınıfa mensup subayların bu sıkıntılarından haberdar değillerdi. Onlar sadece bu insanların sayesinde kendilerinin/alt sınıfların değerce aşağı oldukları duygusunu fazlasıyla karşıladıkları/devşirdikleri küstahlığı gördüler. Ama –hem muvazzaf hem de muvazzaf olmayan- subayların sözde bir yıllık insanları yani hizmet etmek için sadece bir yılları olan lise mezunlarını taciz etmeye hevesli olduklarını da gözlemlediler. Subaylar, patronlarının oğullarını adlarıyla çağırdıklarında ve ordunun kademelerinde ne eğitimin ne zenginliğin ne de bir kimsenin babasının büyük işletmesinin bir öneminin olmadığını haykırdıklarında sevindiler.

Üst orta sınıfın sosyal hayatı asil subaylar ile burjuvazinin iddiaları arasında devam eden ihtilafla zehirlendi. Ama siviller çaresizdi. Onlar, Almanya'nın yeniden örgütlendirilmesine yönelik mücadelelerinde yenilmişlerdi/bozguna uğratılmışlardı.

5. Sosyal Demokratlar ve Savaş

Marx bir pasifist (*pacifist*) değildi, bir devrimciydi; imparatorlar ile kralların savaşlarını küçümsedi ama dünyanın birleşmiş proleterlerinin sömürücülere karşı savaşmak zorunda olduğu büyük iç savaş için çalıştı. Aynı türün diğer bütün ütopyacıları gibi o da bu savaşın son savaş olacağından emindi. Proleterler zafer kazanıp ebedi rejimlerini tesis etmiş olduklarında hiç kimse onları bu zaferin nimetlerinden mahrum edecek bir mevkide olmayacaktı. Bu son savaşta Engels, başkomutanlık rolünü kendisine verdi. [Beklenen] *gün* ağardığında kendi görevine lâyık olmak için strateji çalıştı.

Özgürleşme için son mücadelede bütün proleterlerin işbirliğine ilişkin bu fikir bizleri 1864'de Birinci Enternasyonal Çalışan İnsanlar/Emekçiler Cemiyetinin kuruluşuna götürdü. Bu cemiyet neredeyse doktrinerlerden müteşekkil bir yuvarlak masadan daha fazla bir şey değildi; asla siyasî eylem sahasına girmedi. Bu cemiyetin sahneden kaybolması, daha önceki varlığı kadar az dikkat çekti.

1870'de, Kuzey Alman parlamentosunun beş sosyal demokrat üyesinden ikisi yani Bebel ve Liebknecht, Fransa'yla savaşa karşı çıktılar. Onların tutumları, Fransız sosyalist Hervé'in gözlemlemiş olduğu gibi, "neticesi olmayan kişisel jestler/hareketlerdi ve herhangi bir tepkiyle karşılaşmadı." İki millet yani Almanlar ve Fransızlar, der Hervé, "muharebe alanlarında can ciğerdiler. Paris'in enternasyonalistleri kıyasıya kavganın en fanatik destekçileriydiler.... Fransız-Alman savaşı Enternasyonal'in ahlâken çöküşüydü."[93]

1889'da Fransa'da kurulan İkinci Enternasyonal, bir dünya fuarıyla onore edilen şehirlerde toplanmış pek çok Milletlerarası kongreden birisinin bir başarısıydı. Birinci Enternasyonal'in kuruluşundan itibaren geçmiş olan 25 yılda büyük bir dünya devrimi kavramı önemini büyük ölçüde yitirmişti. Yeni örgütlenmenin amacı, artık, çeşitli ülkelerin proleter ordularının askerî operasyonlarını koordine etme şeklinde takdim edilemezdi. Onun faaliyetleri için başka bir hedef bulunmak zorundaydı. Bu oldukça zordu. İşçi partileri, kendi ülkelerinin iç politikalarında çok önemli bir rol oynamaya başlamışlardı; müdahalecilik ile iktisadî milliyetçiliğin sayısız sorunlarıyla ilgileniyorlar ve kendilerine ait siyasî taktiklerini yabancıların gözetimine sunmaya hazır değillerdi. Farklı ülkelerin proleterleri arasındaki menfaatlerin çatışmasının aşikâr hâle geldiği pek çok ciddî sorun vardı. Bu türden sinir bozucu meseleleri tartışmaktan kaçınmak her zaman uygun değildi. Bazen [dışarıdan içeriye] göç engelleri bile tartışılmak zorundaydı; netice, muhalif fikirlerin şiddetle çatışmasından ve yeryüzündeki proleter menfaatler arasında sarsılmaz bir dayanışmanın var olduğu şeklindeki Marksist dogmanın rezalet kabilinden/rezil teşhirinden ibaretti. Marksist üstatlar görünür hâle gelmiş çatlakları gizlemede çok zorluk çekiyorlardı.

Ne var ki Enternasyonal'in toplantılarının ajandasında nötr ve masum bir konu bulunabildi: Barış. Tartışma çok geçmeden Marksist sloganların nasıl boş olduğunu ortaya koydu. Paris kongresinde Frederick Engels, en önemli ülkelerdeki iktidarları bizzat zapt edene kadar ne pahasına olursa olsun savaşa karşı durmanın proleterlerin görevi olduğunu ifade etti.[94] Enternasyonal bu ilkenin ışığında çeşitli önlemleri tartıştı: Genel grev, askerî hizmetin genel reddi, demiryolu sabotajı, vb. Ama bir kimsenin kendi ülkesinin savunma sistemini tahrip etmesinin gerçekten işçilerin menfaatlerine hizmet edip etmediği meselesine temas etmemek imkânsızdı. İşçi bir anavatana sahip değildir, der Marksist;

[93] Hervé, *L'Internationalisme* (Paris, 1910), s. 129 vd.

[94] Kautsky, *Sozialisten und Krieg* (Prague, 1937), s. 300.

onun, zincirlerinden başka kaybedecek bir şeyi yoktur. Çok güzel. Ama Alman zincirlerini Rus zincirleriyle mübadele edip etmemesinin gerçekten Alman işçisi bakımından bir neticesi yok mudur? Fransız işçileri, cumhuriyetini, Prusya militarizminin avı olmasına izin vermeli midir? Bu Üçüncü Cumhuriyet, der Alman sosyal demokratları, bir zenginler demokrasisinden ibarettir ve sahte bir cumhuriyettir; onun için savaşmak Fransız proleterlerinin işi değildir. Ama Fransızlar bu türden akıl yürütmelerle ikna edilemedi. Onlar Hohenzollernlere karşı besledikleri önyargılara bağlı kaldılar. Bizzat sosyal demokratların Rusya'ya karşı Almanya'yı kayıtsız şartsız savunacaklarını açıkça söylemelerine rağmen Almanlar, Fransız inadı ve adi burjuva fikirleri dedikleri şeyden gocundular/nem kaptılar. Bebel bile Rusya'yla bir savaşta bizzat kendisinin, onun gibi eski bir yoldaşın, omzuna bir tüfek alacak olmasıyla övünmüştü.[95] 1892 yılı için hazırlanan Fransız İşçi Partisi yıllığına yaptığı bir katkıda Engels, "Eğer Fransa Cumhuriyeti bütün Rusların çarı ve otokratı/müstebiti majestelerine yardım ederse Alman sosyal demokratlarının onlara karşı savaşmaktan esef duyacaklarını ama yine de onlarla savaşacaklarını"[96] ifade etti. Engels'in bu kelimelerle Fransızlara arz ettiği dilek, Alman milliyetçilerinin saf/naif talepleriyle bütünüyle örtüşüyordu. Onlar da diplomatik olarak kendilerini izole etmenin Fransa'nın görevi olduğunu düşündüler. Onlara göre Fransa, ya Üçlü İttifak ile Rusya arasındaki bir savaşta tarafsız kalmalıydı ya da Almanya'ya karşı bir savaşta kendisini müttefiksiz bulmalıydı.

İkinci Enternasyonal'in müzakerelerindeki hile ve ikiyüzlülüğün miktarı gerçekten hayret verici boyuttaydı. İnsanların bu lâf kalabalığı tartışmaları büyük bir dikkatle takip etmeleri ve konuşmalar ile çözüm önerilerinin son derece önemli olduklarına inanmaları daha da şaşırtıcıdır. Ancak kamuoyunun sosyalist ve Marksist yanlı önyargısı bu olguyu açıklayabilir. Bundan uzak olan herkes onun boş bir konuşmadan ibaret olduğunu kolayca anlayabilirdi. Bu işçi kongrelerinin hatipliği, kendi toplantılarında monarklar tarafından kaldırılan kadehlerden daha fazla bir anlam ifade etmiyordu. Kayzer ve çar da böyle durumlarda onları birbirine bağlayan yoldaşlık ve geleneksel arkadaşlıktan söz etmeye ve tek ilgilerinin barışın korunması olduğuna birbirlerini ikna etmeye alışmışlardı.

İkinci Enternasyonal'de, Alman Sosyal Demokrat Partisi hâkimdi, bütün sosyalist partilerin en iyi örgütlenmiş ve en geniş olanıydı. Bu yüzden kongreler, Alman Sosyal Demokrat Partisindeki şartların tam bir kopyasıydı. Delegeler, ikide bir Marx'ın sözlerini anan Marksistlerdi. Ama onların temsil ettikleri partiler, kendileri için müdahaleciliğin boş bir kavram olduğu sendikaların partileriydiler. Bu partiler, iktisadî milliyetçilikten menfaat temin ettiler. Alman işçileri, sadece Rusya'ya karşı değil aynı zamanda Batılı kapitalist ülkeler olan Fransa

[95] Kautsky, *op. cit.*, s. 307.

[96] *Idem*, s. 352.

ve Büyük Britanya'ya karşı da önyargılıydılar. Diğer bütün Almanlar gibi onlar da Almanya'nın İngiliz ve Fransız sömürgelerinde âdil bir paya sahip olduğuna inanmışlardı. Almanya'nın Fas politikasında değil de başarısız olmasında kusur buldular.[97] Askerî ve donanma işlerinden sorumlu idareyi eleştirdiler ama onların ilgisi, silâhlı kuvvetlerin savaş için hazır olmasıydı. Diğer bütün Almanlar gibi onlar da kılıca/savaşa dış politikanın temel aracı olarak baktılar. Ve Büyük Britanya ile Fransa'nın Almanya'nın zenginliğini kıskandığından ve saldırganlık planları yaptığından da emindiler.

Alman kitlelerin bu militarist zihniyetini teşhis etmemek ciddî bir hataydı. Diğer taraftan, Schippel, Hildebrand ve diğerleri gibi sosyal demokratların açık bir şekilde Kayzerin saldırgan politikasını desteklemeleri gerektiğini söyleyen bazı sosyalistlerin yazılarına çok fazla itibar edilmiştir. Her şeyden önce sosyal demokratlar bir muhalefet partisiydi; hükümet için oy vermek onun görevi değildi. Bununla birlikte onun lütufkâr tutumu, yabancı politikaya ilişkin milliyetçi eğilimi teşvik edecek kadar etkindi.

Hükümet, sosyal demokrat işçilerin bir savaş esnasında onu destekleyeceğinin bütünüyle farkındaydı. Yönetimin önde gelenleri az sayıda ortodoks Marksist konusunda aynı fikirde değildi ama geniş bir uçurumun bu doktrinerleri kitlelerden ayırdığını pekâlâ biliyorlardı ve partinin önemli bir bölümünün Marksist aşırılara karşı ihtiyatlılık önlemlerine göz yumacaklarından emindiler. Bu yüzden savaşın patlak vermesiyle pek çok parti liderini hapse atmayı göze aldılar; daha sonra, buna gerek olmadığını anladılar. Ama –her zaman olduğu gibi iyi bilgilendirilmemiş olan- partinin yönetici komitesi, kamu otoritelerinin onların zihinlerini değiştirmiş olduğunu ve onlardan korkacak bir sebebin bulunmadığını bile bilemedi. Bu yüzden 3 Ağustos 1914'te parti başkanı Ebert ve saymanı Braun, parti fonlarıyla İsviçre'ye kaçtılar.[98]

Savaş kredileri için oy veren sosyalist liderlerin kitlelere ihanet ettiklerini söylemek saçmadır. Kitleler oy birliğiyle Kayzerin savaşını onayladı. Parlamentonun az sayıda üyesi ve muhalif kalan editörler bile oy kullananların iradesine saygı duymak zorundaydı. Sosyal demokrat askerler, fetih ve hâkimiyet amaçlı bu savaşta en istekli savaşçılardı. Daha sonra, doğal olarak şartlar değişti. Beklenen zaferler gelmedi. Milyonlarca Alman, düşman siperlerine karşı başarısız saldırılarda hayatını yitirdi. Kadınlar ve çocuklar açlıktan öldü. O zaman sendika üyeleri bile savaşı hayat şartlarını iyileştirmek için tercihe şayan bir fırsat olarak telâkki etmelerinin yanlış bir şey olduğunu keşfettiler. Millet, radikalizmin propagandası için elverişli hâle geldi. Ama bu radikaller barışı savunmuyorlar, dış düşmana karşı savaşı sınıf savaşının –iç savaşın- yerine ikâme etmek istiyorlardı.

---

[97] Andler, *op. cit.*, s. 107.

[98] Ziekursch, *op. cit.*, III, 385.

H. Yahudi Düşmanlığı ve Irkçılık

1. Irkçılığın Rolü

Nazizm sıklıkla esas itibariyle bir ırkçılık teorisi olarak değerlendirilmektedir.

Alman şovenizmi, Almanlar için yüce bir soyluluk talep eder. Onlar, beşerî uygarlığın gelişmesine katkıda bulunmuş herkesi ihtiva eden Kuzey Avrupalı (*Nordic*)-Ari üstün ırkın evlâtlarıdırlar. Kuzey Avrupalı sarışın saç ve mavi gözleriyle uzun ve incedirler; akıllı ve cesur bir savaşçı yani kahramandırlar, fedakârlık için hazır ve "Faustik" şevkle doludurlar. İnsanoğlunun kalanı maymunlardan çok az farklı ayaktakımıdır/süprüntüdür. Bu yüzden, der Hitler, "bizim en asil ırklarımızdan en düşük sözde insanoğullarını ayıran uçurum, en düşük insanlar ile en yüksek maymunlar arasındaki uçurumdan daha geniştir."[99] Bu asil ırkın dünya hâkimiyeti için âdil bir talebe sahip olduğu açıktır.

Bu biçimde Kuzey Avrupalı miti millî onura/kendini beğenmişliğe hizmet eder. Ama siyasî milliyetçilik, şoven kendi kendini övme ve beğenmeyle ortak bir yana sahip değildir. Alman milliyetçiler, asil soydan olduklarından dünya hâkimiyeti için uğraşmazlar. Alman ırkçıları, Alman milliyetçilerinin Almanlarla ilgili söylüyor oldukları şeylerin daha iyi gerekçelendirmeyle birlikte İsveçliler veya Norveçliler için de söylenebileceğini bilirler. Yine de eğer kendi [Alman] milleti için teklif ettikleri politikaları bu milletler da kabul etmeye cesaret etselerdi bu İskandinavları deliler/kaçıklar olarak adlandırırlardı. Zira İskandinavlılar Alman saldırganlığının temelini oluşturan şartların her ikisinden de yani hem büyük nüfustan hem de stratejik olarak avantajlı bir coğrafî konumdan yoksundurlar.

Hint-Avrupa dillerinin ifade özelliklerini taşıyan (*idiomatic*) cana yakınlığı vaktiyle bütün bu halkların müşterek bir ataya sahip olduğu hipoteziyle izah edildi. Bu Ari hipotezi, bilimsel olarak uzun süre önce çürütüldü. Ari ırkı bir yanılsamadır. Bilimsel antropoloji bu hikâyeye itibar etmemektedir.[100]

İlk Musevî (*Mosaic*) kitap bize Nuh Peygamberin bugün yaşayan bütün insanların atası olduğunu söyler. Nuh Peygamber üç çocuk sahibiydi. Eski Musa Peygamberin Mısır'ın köleliğinden kurtardığı halk olan İbraniler, onlardan birisinden yani Sam (*Shem*)'den gelmektedir. Musevîlik bize Yahudi dinini benimseyen bütün insanların bu insanların evlâtları olduklarını söyler. Bu ifadeyi ispatlamak mümkün değildir; bugüne kadar onu ispatlamaya yönelik bir çabaya girişilmemiştir. Yahudilerin Filistin'den Orta veya Doğu Avrupa'ya doğru göç ettiklerini gösteren tarihî kayıtlar bulunmamaktadır; diğer taraftan, Avrupalı

[99] 3 Eylül 1933'te Nuremburg'teki parti toplantısında yaptığı konuşması için bkz. *Frankfurter Zeitung*, 4 Eylül 1933.

[100] Houzé, *L'Aryen et l'Anthroposociologie* (Brussels, 1906), s. 3 vd.; Hertz, *Rasse und Kultur* (3. Baskı, Leipzig, 1925), s. 102 vd.

Musevî olmayan kimselerin Musevîliğe geçtiğiyle ilgili dokümanlar mevcuttur. Yine de bu ata hipotezi yaygın bir şekilde sarsılmaz bir dogma olarak kabul edilir. Yahudiler kendi inançlarının esas öğretisini oluşturduğu, diğerleri de Yahudilere karşı ayrımcı bir politikayı gerekçelendirebilmek için bu iddiayı sürdürürler. Yahudiler, bu hipoteze göre, Avrupa'ya sadece yaklaşık 1800 yıl önce göç ettikleri için Asyalı yabancılar olarak adlandırılırlar. Bu, Yahudi dinini kabul eden halka ve onların evlâtlarına işaret etmek için Samiler teriminin kullanımını da izah eder. Sami dilleri terimi, filolojide İbranicenin yani Eski Ahit lehçesinin ait olduğu diller ailesine gönderme yapmak için kullanılır. Lâtincenin Katolikliğin ve Arapçanın da İslâm'ın din dili olduğu gibi, doğal olarak, İbranicenin de Yahudiliğin din dili olduğu bir gerçektir.

Bir yüzyıldan uzun bir süredir antropologlar, çeşitli ırkların bedensel özelliklerini çalışmışlardır. Bu bilimsel incelemelerin tartışmasız neticesi, beyaz tenli halkların yani Avrupalılar ile göç etmiş Avrupalı ataların, Avrupalı olmayan vârislerinin çeşitli bedensel ayırt edici özelliklerinin bir karışımını temsil ettikleridir. İnsanlar bu hakikati, saf ilkel stokların soyların üyeleri arasındaki evliliklerin neticesi olarak izah etmeye uğraşmışlardır. Bununla ilgili gerçek ne olursa olsun kesin olan şu ki; bugün beyaz tenli insanlardan müteşekkil sınıf veya ırk içinde saf soylar yoktur.

Belirli bedensel özellikleri –ırksal ayırt edici yanları- belirli zihnî ve ahlâkî ayırt edici özelliklerle birlikte ele almaya yönelik daha ileri düzeyde çabalar sarf edilmiştir. Bütün bu çabalar da başarısız olmuştur.

Sonunda insanlar, özellikle Almanya'da, Avrupalı Yahudi olmayanların ayırt edici özelliklerinden farklı olarak sözde Yahudi veya Semitik bir ırkın fizikî ayırt edici özelliklerini keşfetmeye uğraşmışlardır. Bu araştırmalar da tamamen başarısız olmuştur. Antropolojik olarak Yahudi Almanları Yahudi olmayanlardan ayırt etmenin imkânsız olduğunu ispatlamıştır. Antropoloji alanında ne bir Yahudi ırkı ne de Yahudi ırkına ait ayırt edici özellikler vardır. Anti-Semitiklerin ırkla ilgili öğretisi tabiî bilim olma iddiasındadır. Ama bu öğretiden elde edilen materyal tabiî olguların gözlenmesinin neticesi değildir; Yaratılış/Tekvin şeceresi ve kendilerine ait dinî topluluğun bütün üyelerinin Kral Davut Peygamberin tebaalarından geldikleri şeklindeki haham (*rabbis*) öğretisiyle ilgili dogmalardır.

Belirli şartlar altında yaşayan insanlar çoğu kere ikinci, hatta bazen birinci nesilde özel fizikî veya zihnî biçim almaktadır. Bu, doğal olarak, pek çok istisnası olan bir kuraldır. Ama genellikle yoksulluk veya zenginlik, kentsel veya kırsal çevre, ev içi veya ev dışı hayat, dağ zirveleri veya alçak bölgeler, yerleşik alışkanlıklar veya zor fizikî iş; bir kimsenin bedenine kendi özgül işaretini vuracaktır. Kasaplar ve saatçiler, terziler ve keresteciler, aktörler ve muhasebeciler bu anlamda çoğu kere yüz ifadeleriyle veya fizikî yapısıyla ayırt edilebilir. Irkçılar kasıtlı olarak bu

hakikatleri göz ardı ederler. Bununla birlikte onlar, sadece, gündelik konuşmada aristokrat veya plep [avam tabakaya dâhil olan, ç.n.], bir subay tipi, bir âlim tipi veya bir Yahudi tipi olarak adlandırılan tiplerin kökenini açıklayabilirler.

Yahudiler ve onların çocuklarına karşı ayrımcılık için Naziler tarafından çıkarılan kanunların doğru düzgün ırkî düşüncelerle asla bir ilgisi bulunmamaktadır. Belirli bir ırka mensup insanlara karşı ayrımcılık yapan bir kanun, ilk olarak, biyolojik ve psikolojik kesinlikle birlikte söz konusu ırkın ayırt edici özelliklerini sayıp dökecek; daha sonra, sayesinde bu ayırt edici özelliklerin varlığının veya yokluğunun her birey için lâyıkıyla tespit edilebileceği hukukî usûl ve uygun kurallar/kaideleri buyurmak, bu türden usûllerle ilgili geçerli bir şekilde uygulamaya sokulan nihaî kararlar, müteakiben, her durumdaki ayrımcılığın temelini oluşturmak zorunda kalacaktır. Naziler farklı bir yol seçtiler. Onların, kendilerinin Yahudi dinine inanan insanlara karşı değil de Yahudi ırkına mensup olanlara karşı ayrımcılık yapmak istediklerini söyledikleri doğrudur. Yine de onlar, Yahudi ırkının üyelerini Yahudi dinine inanan veya Yahudi dinine inanan insanlardan gelen insanlar olarak tanımlarlar. Yahudi ırkının ayırt edici hukukî özelliği, Nuremberg'in sözde ırk yasalarında, söz konusu bireyin veya atalarının Yahudilik dinî topluluğuna üyeliğidir. Eğer bir kanun, miyoba karşı bir ayrımcılık yapma temayülünde olduğunu iddia ediyor ama miyopluluğu kel olma niteliği şeklinde tanımlıyorsa genellikle kabul edilen terminolojiyi kullanan insanlar bu kanunu miyobun değil de kelin zararına bir kanun olarak adlandıracaktır. Eğer Amerikalılar zencilere karşı ayrımcılık yapmak istiyorlarsa söz konusu insanların ırkî bağını çalışmak için arşivlere gitmezler; zenci atanın izleri için bireyin bedenini araştırırlar. Zenciler ve beyazlar ırkî –yani bedensel- özellikleri yönünden farklılaşırlar ama Yahudi bir Almanı Yahudi olmayan bir Almandan ırkî herhangi bir ayırt edici özellik sayesinde ayrıştırmak mümkün değildir.

Naziler sürekli olarak ırk ve ırkî saflıktan söz etmektedirler. Politikalarını modern antropolojinin bir neticesi olarak görmektedirler. Ama onların ırkî düşüncelere yönelik politikalarını araştırmak gereksizdir. Onlar –Yahudiler ile onların evlâtlarının istisna tutulmasıyla birlikte- Almanca konuşan bütün beyaz insanları Ariler olarak telâkki etmekte, onlara bedensel özelliklerine göre ayrımcılık yapmaktadırlar. Almanca konuşan insanlar Slav, Roman veya Moğol (Macar veya Fin-Ural) ataların çocukları oldukları şüphesiz olsa da onların düşüncesinde Almanlardır. Naziler, Kuzey Avrupalı üstün ırk ile beşerî zavallılar (*underdogs*) arasındaki nihaî savaş için mücadele ettiklerini iddia etmişlerdir. Ne var ki bu mücadele için onlar, ırkî öğretileri melez bir ırk olarak tarif edilen İtalyanlarla ve çekik gözlü, sarı tenli ve siyah saçlı Japon Moğollarla müttefiktirler. Diğer taraftan, onların dünya hâkimiyeti planlarına sempatiyle bakmayan İskandinav Kuzey Avrupalıları küçümsemektedirler. Naziler, Kuzey Avrupalı olarak telâkki ettikleri İngilizlere karşı yürüttükleri savaşta Arap kabilelerine yardım etme-

lerine rağmen kendilerini Anti-Semitikler olarak adlandırmaktadırlar. Araplar Semitik bir lehçe konuşurlar ve Nazi âlimleri onları Semitikler olarak adlandırmaktadırlar. Filistin mücadelelerinde "Anti-Semitikler" adını/lâkabını talep etmeye kim daha fazla hakka sahiptir?

Irkî mitin bizzat kendisi bile bir Alman ürünü değildir, Fransa kökenlidir. Onunun kurucuları, özellikle Gobineau, asaletin kibar Fransız soyunu/doğuşunu göstererek Fransız aristokrasisinin ayrıcalıklarını meşrulaştırmayı istedi. Bu yüzden, Nazilerin de siyasî liderlik ve kast ayrıcalıklarına yönelik prenslerin ve asillerin taleplerini tanıdıkları yanlış inanç, Batı Avrupa'da çıktı. Ne var ki Alman milliyetçileri –Yahudiler ile onların çocukları hariç- bütün Alman halkını asillerden müteşekkil homojen bir ırk olarak telâkki ettiler. Bu asil ırk içinde onlar ayrımcılık yapmazlar. Almanlıktan daha yüksek bir asillik derecesi düşünülemez. Nazilerin kanunları çerçevesinde Almanca konuşan insanlar dosttur (*Volksgenossen*) ve bu anlamda eşittir. Nazilerin Almanlar arasında yaptığı tek ayrımcılık, onların gerçekten Alman olarak telâkki edilen bu niteliklerin gösterimindeki gayretlerinin yoğunluğuna göre yapılır. Yahudi olmayan her Alman –prens, asil veya sıradan insan- milletine hizmet sunma ve hu hizmette temayüz etme [şeklinde] eşit hakka sahiptir.

Birinci Cihan Harbi'nin öncesine rastlayan yıllarda milliyetçilerin da –vaktiyle Almanya'da çok popüler olan- Prusyalı Junkerlerin askerî liderlik için son derece yetenekli oldukları önyargısına bağlı kaldıkları doğrudur. Ama bu eski Prusya efsanesi ancak 1918 yılına kadar yaşadı. 1806 seferinde Prusyalı subayların başarısı sayesinde öğrenilen dersler uzun süre unutuldu. Hiç kimse Bismarck'ın şüpheciliğini iplemedi/dikkate almadı. Kendisi aristokrat olmayan bir annenin oğlu olan Bismarck; Prusya'nın, alt kademe subayları başka bir ülke nezdinde emsalsiz bir niteliğe sahip askerî kumandanlar mevkiine getiriyor olduğunu; ancak, daha yüksek rütbelerle alâkalı olarak yerli Prusya soyunun artık II. Frederick'in günlerinde olduğu gibi yetenekli liderler üretecek kadar verimli olmadığını gözledi.[101] Öte yandan Prusya tarihçileri, bütün eleştirilerin sesi kısılana dek Prusya ordusunun işlerini yüceltmiştiler. Pan-Cermenler, Katolikler ve sosyal demokratlar küstah Junkerlerden nefret etmede birleşmişlerdi ama onların özellikle askerî liderlik ve muvazzaf subaylık için uygun olduklarından tamamıyla emindiler. Halk aristokrat olmayan subayların kraliyet muhafızlarından ve pek çok süvari birliğinden dışlanmasından ve ordunun diğer bölümlerinde gördüğü küçümseme dolu muameleden şikâyet etti ama Junkerlerin üstün askerî niteliklerini asla tartışmaya kalkışmadı. Sosyal demokratların bile Prusya ordusunun muvazzaf subaylarına güvenleri tamdı. –Alman milletinin bütün katmanlarının 1914'te paylaştığı- savaşın ezici bir Alman zaferine sebep olacağına dair kesin inanç, esas itibariyle, Junkerlerin askerî dehasına ilişkin bu abartmaya dayandırıldı.

[101] Bismarck, *op. cit.*, I, 6.

İnsanlar, siyasî hayatta uzun süredir başrol oynamayı bırakmış olan Alman asilliğinin şimdi ordunun dizginlerini kaybetme noktasında olduğuna dikkat etmediler. Onlar bilimde, sanatta ve edebiyatta asla yüksek bir dereceye ulaşmamışlardı. Onların bu alanlardaki katkıları İngiliz, Fransız ve İtalyan aristokratların başarılarıyla kıyaslanamaz. Yine de Almanya'dan başka, aristokratların konumunun daha tercihe şayan veya sıradan insanların konumunun daha az tekin olduğu başka bir modern ülke yoktu. Hayatının ve başarısının zirvesindeyken Goethe, acı dolu, "Şartların yabancı ülkede nasıl olduğunu bilmiyorum ama Almanya'da ancak asiller belirli bir evrensel ve kişisel tekâmüle erişebilmektedir. Sıradan bir insan liyakat elde edebilir, en iyi ihtimâlle, zihnini çalıştırabilir ama onun kişiliği, ne kadar uğraşırsa uğraşsın, bozulur"[102] şeklindeki satırları yazdı. Ama bizleri Almanya'yı "şairler ve düşünürler milleti" olarak adlandırmaya götüren çalışmaları yaratan asiller değildi, sıradan insanlardı.

Milletin siyasî düşüncesini şekillendiren yazarların arasında asiller yoktu. Prusyalı muhafazakârlar bile kendi ideolojilerini pleplerden yani Stahl, Rodbertus, Wagener, Adolf Wagner'den elde etmişlerdi. Alman milliyetçiliğini geliştiren insanlar arasında neredeyse aristokrat bir üye bulunmuyordu. Pan-Cermenizm ve Nazizm, bu anlamda, sosyalizm, Marksizm ve müdahalecilik gibi "burjuva" hareketleridir. Bürokrasinin yüksek katlarında aristokrat olmayan unsurların sürekli artan nüfuzu vardı.

Silahlı kuvvetler için de aynı durum söz konusuydu. Genelkurmayın birimlerinde özellikle teknik hizmetlerde ve donanmadaki zor işler, Junkerlerin arzu ve isteklerine uygun değildi. Genelkurmaydaki pek çok önemli görev sıradan insanlar tarafından işgâl edildi. Savaş öncesi Alman militarizmindeki olağanüstü kişilik, ancak 1900'de asalet ünvanı elde eden Amiral Tirpitz'di. Ludendorff, Groener ve Hoffmann da avama mensup komutanlardı.

Ne var ki sonunda Junkerlerin askerî prestijini yıkan Birinci Cihan Harbi'ndeki yenilgiydi. Bugünkü Alman ordusunda yüksek rütbeliler arasında hâlâ çok sayıda aristokrat vardır zira muvazzaflıklarını Birinci Cihan Harbi'nin öncesine denk gelen yıllarda elde eden subaylar, şimdi hiyerarşinin zirvesine ulaşmışlardır. Ama artık, aristokratlara tanınan bir öncelik bulunmamaktadır. Nazizmin siyasî liderleri arasında az sayıda asilzâde vardır –ve hatta bunların ünvanları çoğu kere şüphelidir.

Liberalizm ve demokrasiyi sürekli küçümseyen ve 1933'e kadar kendi ayrıcalıklarını korumak için inatla savaşan Alman prensleri ve asilleri, Nazizme bütünüyle teslim olmuşlardır ve onun eşitlikçi ilkelerine ortak olmaktadırlar. Onlar, Führer'in en fanatik hayranlarının saflarında bulunurlar. Kan hısımlığı sebebiyle prens olanlar, parti mevkilerini elinde tutan dile düşmüş düzenbazların uydu-

[102] Goethe, *Wilhelm Meister's Lehrjahre*, V. Kitap, iii. Bölüm.

ları olarak hizmet sunmaktan gurur duymaktadırlar. Onların samimî inançla mı yoksa cesaretsizlik ve korkuyla mı hareket edip etmediklerine şaşırılabilir. Ama İngiliz aristokrasisinin pek çok üyesi için müşterek olan inancın yani Alman hanedanlarının yenilenmesinin, Alman zihniyetini değiştireceğinden ve siyasetteki ısınmanın yanlış olduğundan şüphe duyulmayabilir.[103]

2. *Yahudi Zihnine Karşı Mücadele*

Nazizm Yahudi zihniyetiyle mücadele etmek istemektedir ama onun ayırt edici özelliklerini tanımlamada bugüne kadar başarılı olamamıştır. Yahudi zihni de en az Yahudi ırkı kadar mitiktir.

Önceki Alman milliyetçileri Yahudi zihnini "Hıristiyan-Cermen" dünya görüşüyle karşılaştırmaya çalıştılar. Ne var ki, Hıristiyan ve Cermen bileşimi savunulması imkânsız bir şeydir. Yorum hilelerinin hiçbiri, Hıristiyan diyarda, öncelikli bir mevkie yönelik Alman iddiasını meşrulaştıramaz. İnciller Almanlardan bahsetmez; Tanrının idaresi altında bütün insanları eşit kabul eder. Sadece Yahudilere karşı değil aynı zamanda Yahudilerin Hıristiyan torunlarına karşı da ayrımcılık yapmaya meraklı biri, İncillere ihtiyaç duymaz. Tutarlı Ant-Semitikler Hıristiyanlığı reddetmelidirler.

Burada, bizzat Hıristiyanlığın, Yahudilik olarak adlandırılıp adlandırılamayacağına karar vermemize gerek yoktur.[104] Her halükârda Hıristiyanlık Yahudi inancı üzerinden gelişti. Hıristiyanlık inancı, On Emri ebedî yasa ve Eski Ahit'i de kutsal kitap olarak kabul eder. Havariler ile ilkel topluluğun üyeleri Yahudi'ydiler. Hıristiyan'ın kendi öğretilerinde hahamla aynı fikirde olmadığı itirazı gelebilir. Ama Tanrının kurtarıcıyı Yahudilere gönderdiği, Vandallara göndermediği, kutsal kitapları İbranice ve Grekçe vahyettiği, Almanca vermediği hakikatleri ortada durmaktadır. Eğer Naziler kendilerine ait radikal efsaneleri ciddîye almaya ve onlarda parti toplantılarındaki nutuktan daha fazlasını görmeye hazır olsalardı liberalizm ve pasifistliğe karşı yaptıklarına benzer bir gaddarlıkla Hıristiyanlığı ortadan kaldırmak zorunda kalırlardı. Bu işi ümitsiz bir iş olarak gördükleri için değil de kendilerine ait *siyaset*in ırkçılıkla kesinlikle bir ilgisi bulunmadığından onlar, böyle bir girişimde bulunmada başarısız oldular.

Otoritelerin, resmî olarak, Yahudileri ve Yahudiliği iğrenç terimlerle taciz ettiği, Yahudiliklerinden dolayı Yahudileri yasa dışı saymış ve eğer yazarları hakkında "Ari olmayanlar"dan olduğu şüphesi varsa matematik teoremlerin, fizik hipotezlerinin ve tedaviyle ilgili usûllerin boykot edildiği bir ülkede papazların,

---

[103] Kraliçe Victoria'nın büyükoğlu olarak Büyük Britanya'da doğan ve büyüyen Saxe-Coburg-Gotha'nın son egemen dükü -1933'ten uzun süre önce- Nazi partisinde görev alan ilk Alman prensiydi.

[104] Papa XI. Pius'a atfedilen bir vecizede "Manen bizler Semitikleriz" denilmektedir. Bkz. G. Seldes, *The Catholic Crisis* (New York, 1939), s. 45.

çeşitli akidelere sahip çok sayıda kilisede ahlâkî yasanın temeli olarak Yahudi Musa'yı gösterenlerin On Emri övmeye devam etmeleri hakikaten ilginçtir. Yahudi bir yazarın bir kelimesinin basılmadığı veya okunmadığı bir ülkede mezmurların/ilahilerin ve onların Alman çevirilerinin, uyarlamalarının ve taklitlerinin çalınması ilginçtir. Doğu Avrupa binlerce savunmasız Yahudi kadın ve çocuğu alçakça köleleştirmekle övünen Alman ordularına, ordu birliklerinin ellerindeki İncillerle birlikte eşlik ediyor olmaları ilginçtir. Ne var ki, Üçüncü Alman İmparatorluğu (*Reich*) bu türden çelişkilerle doludur.

Doğal olarak, Naziler, başka fatihler ve savaşçılar gibi, İncillerin ahlâkî öğretilerine uymazlar. Artık Hıristiyanlığın, diğer saldırganların yolunda olduğu gibi, Nazi siyasetinin yolunda da bir engel hâline gelmesine izin verilmez.

Nazizm sadece açık bir şekilde Hıristiyanlığı reddetmede başarısız olmaz; aynı zamanda kendisini resmen bir Hıristiyan parti olarak deklare eder. "*Değiştirilemez* parti programı"nın 24. maddesi; partinin, kendisini çeşitli Hıristiyan kiliseleri ve mezhepleriyle bağlantılı görmeksizin *pozitif Hıristiyanlığı* savunduğunu beyan eder. Bu bağlamda "pozitif" terimi, çeşitli kiliseler ile mezhepler arasındaki düşmanlıklar yönünden tarafsızlık anlamına gelmektedir.[105]

Pek çok Nazi yazarının Hıristiyanlığı suçlamaktan ve küçümsemekten ve yeni bir Alman dini oluşturmak için planlar hazırlamaktan zevk aldıkları doğrudur. Ne var ki Nazi partisi, bu sıfatla, Hıristiyanlıkla değil de özerk kurumlar ve bağımsız birimler olarak Hıristiyan kiliseleriyle mücadele etmektedir. Onun totaliterizmi tam olarak Führer'in egemenliğine tâbi olmayan bir kurumun varlığını hoş göremez. Hiçbir Alman, bağımsız bir otoriteye gönderme yaparak devlet tarafından çıkarılan bir emre meydan okuma ayrıcalığına sahip değildir. Kilise ve devletin ayrılması, totaliterizmin ilkelerine aykırıdır. Nazizm, sonuçta, Alman Lutheryen kiliselerinde ve aynı şekilde Weimar Anayasasından önce Prusya birlik kilisesinde hâkim olan şartlara bir geri dönüşü hedeflemek zorundadır. O zaman sivil otorite, kilisede de hâkimdi. Ülkenin yöneticisi, ülkenin Lutheryen kilisesinin başrahibiydi. Onunkisi *idarenin idare etmeyle ilgili hakkıydı* (jus circi sirca).

Katolik kilisesiyle çatışma benzer bir niteliğe sahiptir. Naziler, Alman vatandaşları ile yabancılar veya yabancı kurumlar arasında herhangi bir bağlantıyı hoş görmeyeceklerdir. Onlar, genel merkezleri Chicago'da bulunan Rotary International'le bağlantılı olduklarından dolayı Alman Rotary kulüplerini bile kapattılar. Bir Alman vatandaşının sadece Führer'ine ve milletine bağlılık borcu vardır; enternasyonalizmin her türü bir belâdır. Hitler, eğer papa Almanya'da oturan biri olsa ve parti makinesinin altında bulunsaydı ancak o zaman Katolikliği hoş görebilirdi.

---

[105] "Pozitif" teriminin başka bir yorumu için bkz. Bishop Alois Hudal (Nazizmin meşhur Katolik lideri), *Die Grundlagen des Nationalsozialismus* (Leipzig, 1937, s. 59)

Hıristiyanlık hariç, Naziler, Yahudi yazarlardan kaynaklanan her şeyi Yahudilerle ilgili olduğu gerekçesiyle reddettiler. Bu ayıplama/mahkûmiyet, Stahl, Lassalle, Gumplowicz ve Rathenau gibi Nazizm sistemine pek çok önemli fikirle katkıda bulunmuş Yahudi'nin yazılarını da içermektedir. Ama Yahudi zihni, Nazilerin söyledikleri gibi, sadece Yahudilerle ve onların evlâtlarıyla sınırlı değildir. Çok sayıda "Ari" –örneğin, şair, yazar ve eleştirmen Gotthold Ephraim Lessing, sosyalist Frederick Engels, besteci Johannes Brahms, yazar Thomas Mann ve teolog Karl Barth- Yahudi zihniyetiyle doldurulmuştur. Onlar da lânetlenmektedir. Şu hâlde, düşünce, sanat ve edebiyatın bütün okullarının Yahudilerle ilgili olduğu gerekçesiyle reddiyle karşı karşıyayız. Enternasyonalizm ve pasifizm Yahudilerle ilgilidir, bu yüzden savaş sebebidir. Marksistler ile Bolşeviklerin "sahte/yapma[cık]" sosyalizmleri gibi liberalizm ve kapitalizm de onlara benzer. Descartes ve Hume'un felsefelerine, pozitivizm, materyalizm ve ampirik-eleştirelciliğe, hem klâsiklerin hem de modern sübjektivistlerin iktisadî teorilerine Yahudilerle ilgili ve Batılı lâkaplar takılır. Atonal müzik, İtalyan opera tarzı yani operet ve izlenimciliğin boyamaları da Yahudilerle ilgilidir. Kısaca, Yahudilerle ilgili olan şey, Nazi'nin hoşlanmadığı bir şeydir. Eğer çeşitli Nazilerin Yahudilerle ilgili diye damgalamış oldukları her şey bir araya getirilirse bizim bütün uygarlığımızın sadece Yahudilerin başarısı olduğu şeklinde bir izlenim edinilecektir.

Diğer taraftan, Alman ırkçılığının savunucuları; Alman olmayan milletlerin bütün temayüz etmiş insanlarının, Alman kökünün Ari Kuzey Avrupalıları (*Nordics*) olduklarını göstermeye uğraşmışlardır. Eski Marksist Woltmann, örneğin, Cermen atalarından bir miras olarak tevarüs ettikleri dehalara sahip olan Petrarch, Dante, Ariosto, Raphael ve Michelangelo'da Cermenizmin özelliklerini keşfetmiştir. Woltmann, "bütün Avrupa medeniyetinin, hatta Slav ve Lâtin ülkelerdeki medeniyetin Alman ırkının bir başarısı olduğu"nu[106] ispatlamış olduğundan kesinlikle emindir.

Böyle ifadeler üzerinde durmak bir zaman israfı olacaktır. Alman ırkçılığının çeşitli temsilcilerinin hem asil ırkın ırkî ayırt edici özelliklerini belirleme hem de aynı bireylerin ırkî sınıflandırılması konusunda birbiriyle çeliştiklerini söylemek yeterlidir. Çoğu kere onlar, bizzat kendilerinin başka bir yerde söylemiş oldukları şeyle bile çelişmektedirler. Asil ırk miti, hakikaten, özensiz bir şekilde ele alınmıştır.[107]

Bütün Nazi taraftarları sürekli olarak Marksizm ve Bolşevikliğin Yahudi zihninin numunei timsalleri olduklarında ve bu hastalığın kökünü kazımanın Nazizmin en önemli misyonu olduğunda ısrar etmektedirler. Bu tutumun Alman milliyetçilerini Weimar Cumhuriyetinin altını oyma konusunda Alman komü-

[106] Bkz. Woltmann'ın kitapları: *Politische Anthropologie* (Eisenach, 1903); *Die Germanen und die Renaissance in Italien* (Leipzig, 1905); *Die Germanen in Frankreich* (Jena, 1907).

[107] Hertz, *op. cit.*, s. 159 vd.

nistleriyle işbirliği yapmaktan veya 1923-1933 yılları arasında Rus topçu ve havacı birliklerinde kendilerine ait siyah giysili muhafızlarını eğitmekten veya -Ağustos 1939'dan Haziran 1941'e kadarki dönemde- Sovyet Rusya ile yakın siyasî ve askerî suç ortaklığına girmekten alıkoymadı. Yine de kamuoyu, Nazizm ile Bolşevikliğin felsefeler – amansız bir şekilde her biri diğerine muhalif olan dünya görüşleri (*Weltanschauungen*)- oldukları fikrini destekler. Gerçekten, bu yıllarda bütün dünyada iki tane temel parti olmuştur: Antifaşistler yani Rusya'nın dostları (komünistler, sempatizanlar [*fellow travelers*], kerameti kendinden menkul liberaller ve ilericiler) ve antikomünistler yani Almanya'nın dostları (muhalifleri tarafından, "faşistler" şeklinde çok doğru bir şekilde adlandırılmayan farklı renklerden oluşan gömlekli partiler). Bu yıllarda az sayıda gerçek liberal ve demokrat var olmuştur. Kendilerini bu şekilde tanımlamış olanların çoğu, gerçekten totaliter önlemleri desteklemeye hazır olmuş ve pek çoğu diktatörlüğün Rus yöntemlerini iştiyakla övmüştür.

Sırf bu iki grubun birbiriyle savaştıkları hakikati, zorunlu olarak, bu grupların felsefelerinde ve temel ilkelerinde farklılaştıklarını ispatlamaz. Aynı akidelere ve felsefelere bağlı insanlar arasında savaşlar her zaman var olmuştur. Sol ve sağ partiler, her ikisi de en yüksek gücü amaçladığı için çatışma içindedir. V. Charles, "Ben ve kuzenim yani Fransa Kralı tam bir mutabakat içindeyiz; aynı neticeyi yani Milan'ı almayı hedeflediğimizde birbirimizle savaşıyoruz" demeyi alışkanlık hâline getirmiştir. Hitler ve Stalin aynı şeyi hedeflemekte; her ikisi de Baltık ülkelerini, Polonya ve Ukrayna'yı yönetmek istemektedir.

Marksistler, Nazilerin de sosyalistler olduklarını kabul etmeye hazır değillerdir. Onların gözlerinde Nazizm, kapitalizmin bütün belâlarının en kötüsüdür. Diğer taraftan, Naziler Rus sistemini kapitalist sömürünün bütün türlerinin en rahatsız edici olanı ve Yahudi olmayanların hâkimiyeti için dünya Yahudi cemaatinin şeytanî bir entrikası olarak tasvir ettiler. Ne var ki, her iki -Alman ve Rus- sistemin de iktisadî bakış açısından hareketle sosyalist olarak telâkki edilmek zorunda olduğu açıktır. Ve bir parti veya sistemin sosyalist mi, değil mi olduğunu tartışma çerçevesindeki meseleler, ancak iktisadî bakış açısından ele alınabilecek meselelerdir. Sosyalizm, toplumun iktisadî örgütlenmesine ilişkin bir sistem olarak telâkki edilmektedir ve her zaman [da böyle] telâkki edilmiştir. Sosyalizm, hükümetin bütün üretim ve dağıtımın kontrolüne sahip olduğu bir sistemdir. Sadece tek tek ülkelerde var olan sosyalizm, gerçek sosyalizm olarak adlandırılabildiği sürece; hem Rusya hem de Almanya, kendi sistemlerini sosyalist olarak adlandırmada haklıdır.

Nazilerin ve Bolşeviklerin kendilerini işçilerin partileri olarak görmelerinin haklı olup olmadığı, başka bir sorundur. Komünist Manifesto, "proleter hareket, büyük bir ekseriyetin utangaç bağımsız hareketidir" demektedir ve eski Marksistlerin bir partiyi işçilerin partisi olarak tanımlaması, bu anlamda ele

alınmalıdır. Proleterler, der onlar, milletin kâhir ekseriyetidirler; iyiliksever bir hükümet veya iyi niyetli bir azınlık olarak değil de bizzat iktidarı zapt etmekte ve sosyalizmi tesis etmektedirler. Ama Bolşevikler bu programı terk etmişlerdir. Küçük bir azınlık, kendisini proleterlerin öncüsü olmak istemekte, diktatörlüğü zapt etmekte, evrensel oy verme hakkıyla seçilmiş parlamentoyu zorla dağıtmakta ve kendi yasa ve iktidarıyla yönetmektedir. Doğal olarak, bu yöneten azınlık, yaptığı şeyin çoğunluğun menfaatlerine ve hakikaten toplumun bütününün menfaatlerine hizmet ettiğini ileri sürmektedir ama oligarşik yöneticilerin iddiası her zaman bu olmuştur.

Bolşevikler örnekler oluşturmaktadır. Lenin kliğinin başarısı, Mussolini çetesi ve Hitler birliklerini teşvik etti. Hem İtalyan faşizmi hem de Alman Nazizmi, Sovyet Rusya'nın siyasî yöntemlerini kabul etti.[108] Nazizm ve Bolşeviklik arasındaki tek fark şudur: Naziler, yaptıkları hükümet darbesinden (*coup d'état*) önceki seçimlerde, Bolşeviklerin 1917 sonbaharındaki Rus seçimlerinde elde ettikleri [kazandıkları milletvekilleri]nden daha büyük bir azınlık oluşturdular.

Naziler, sadece Bolşeviklerin iktidarı zapt etme taktiklerini taklit etmemişler, daha da fazlasını yapmışlar, Rusya'dan tek parti sistemi ile bu partinin ve üyelerinin kamusal hayattaki ayrıcalıklı rolünü, gizli polisin son derece önemli mevkiini, kendi hükümetleriyle savaşlarında ve kamusal fonlar ile diplomatik ve konsolosluk hizmetinin korumasından yararlanan sabotaj ve casuslukta kullanılan yurtdışı bağlaşık partilerin örgütlenmesini, mültecilerin/sürgünlerin aileleri üzerinde tatbik edilen cezalandırmayı, propaganda yöntemlerini ithal etmişler; bu türden saçmalıkları bile Marksistlerden söylev biçimi, –Marksist yoldaştan (*Genosse*) türetilen- parti yoldaşı (*Parteigenosse*) ile sivil ve iktisadî hayatın her alanı için askerî bir terminolojinin kullanımı gibi saçmalıkları borç almışlardır.[109] Mesele, sadece, her iki sistemin hangi yönlerden benzedikleri meselesi değildir, aynı zamanda her iki sistemin hangi yönlerden farklılaştıkları meselesidir.

---

[108] İtalyan faşizminin yani lonca devletinin (*stato corporativo*) Birinci Cihan Harbi esnasında ve daha sonraki yıllarda en meşhur İngiliz ve birtakım kara Avrupa'sına mensup sosyalist tarafından propagandası yapılan İngiliz lonca sosyalizmi programından farklılaşmadığını, [ancak] az sayıda insan anladı. Bu öğretinin en güzel ortaya konulduğu yer Sidney ve Beatrice Webb'in (Lord ve Leydi Passfield'in) 1920'de basılan kitapları *A Constitution for the Socialist Commonwealth of Great Britian*'dır. Bu ciltle karşılaştırıldığında Mussolini'nin konuşmaları ile iktisadî dayanışmacılığın (*economia corporativa*) İtalyan profesörlerinin yazıları acemi gözükmektedir. Doğal olarak, ne İngiliz sol kanat sosyalistleri ne de İtalyan faşitleri bugüne kadar bu geniş bir şekilde reklâmı yapılan programı uygulamaya sokmak için ciddî bir çaba sarf etti. Onun hayata aktarılması tam bir kaosa yol açacaktır. Faşist İtalya'nın iktisadî rejimi gerçekten Alman planlamasının (*Zwangswirtshaft*) başarısız bir taklidiydi. Bkz. Mises, *Nationalökonomie* (Geneva, 1940), s. 705-715.

[109] İki sistemin bir karşılaştırması için bkz. Max Eastman, *Stalin's Russia* (New York, 1940), s. 83-94.

Rusya ve Almanya'nın sosyalist tarzlarının hangi yönlerden farklılaştıkları zaten gösterilmiştir.[110] Bu farklılıklar, temel felsefî görüşlerdeki bir farklılıktan kaynaklanmaz; iki ülkenin iktisadî şartlarındaki farklılıkların kaçınılmaz neticesidir. Rus tarzı sosyalizm, nüfusu kendi kendine yeterlilik hali içinde yaşayamayacak olan Almanya'da tatbik edilemezdi. Alman tarzı sosyalizm, kıyas kabul etmez bir şekilde daha verimli kapitalist sistemle karşılaştırıldığında çok verimsiz gibi gözükmektedir ama Rus tarzı sosyalizmden çok daha verimlidir. Ruslar, ülkelerinin doğal kaynaklarının tüketilemez zenginliğine rağmen çok düşük bir iktisadî seviyede yaşarlar.

Her iki ülkede de gelirler ve hayat standardıyla ilgili eşitsizlik vardır. Parti yoldaşı Goering ile ortalama partili yoldaşın hayat standartlarındaki farklılığın, yoldaş Stalin ile *onun* yoldaşlarının hayat standartlarındaki farklılıktan daha büyük veya daha küçük olduğunu tespit etmeye çalışmak gereksiz olacaktır. Sosyalizmin ayırt edici özelliği, gelir eşitsizliği değil iş(letme) faaliyetlerinin hükümetçe tümden kontrol edilmesi yani hükümetin bütün üretim araçlarının kullanımına yönelik tekel yetkisidir.

Naziler, Marksistler sosyalizmi amaçladıkları için değil de kendilerini enternasyonalizme adadıkları için Marksizmi reddederler.[111] Marx'ın enternasyonalizmi, savaşın temel sebepleri (hür milletler komşusunun toprağına göz dikmezlerken prenslerin fetih yoluyla büyümeyi istemelerinden dolayı birbiriyle savaşmaya hevesli olmaları) hakkındaki 18. Yüzyıl fikirlerinin kabulünden başka bir şey değildi. Ama barışa yönelik bu temayülün müdahale edilmemiş bir piyasa ekonomisinin var oluşuna bağlı olması asla Marx'ın aklına gelmedi. Hem Marx hem de onun okulu, devletçilik ve sosyalizmden ibaret bir dünyadaki Milletlerarası çatışmaların anlamını hiçbir zaman kavrayamadı. Onlar, sosyalizmin vaat edilmiş toprağında asla bir çatışmanın var olmayacağı iddiasıyla kendilerini avuttular.

Vaktiyle, barışı sürdürme sorununun İkinci Enternasyonal'de oynadığı şüphe götürür rolünün ne olduğunu görmüştük. Sovyet Rusya için Üçüncü Enternasyonal, onun bütün yabancı hükümetlere karşı bıkmaz usanmaz/yorulmaz savaşında bir araçtan ibaret olmuştur. Sovyetler, geçmişin herhangi bir fatihi kadar fetih için isteklidirler. Bunu yapmaya zorlandıkları yer hariç, çarların daha önceki fetihlerinin çok küçük bir bölümüyle yetinmediler. İmparatorluklarını genişletmek için her fırsatı kullanmışlardır. Doğal olarak, artık fetih için eski çarcı bahaneleri kullanmamaktadırlar; bu amaç için yeni bir terminoloji geliştirmişlerdir. Ama bu, boyun eğdirilenin kaderini daha kolay hâle getirmemektedir.

---

[110] Yukarıdaki "Rusya ve Almanya'da Sosyalizm" bölümüne bakınız.

[111] Benzer bir yolla pek çok Hıristiyan yazar, sırf Hıristiyan karşıtı olduğu için Bolşevikliği reddeder. Bkz. Berdyaew, *The Origin of Russian Communism* (London, 1937), s. 217-225.

Enternasyonalizm için Yahudi zihnini suçladıklarında Nazilerin zihinlerinde gerçekten sahip oldukları şey, serbest ticaret ile Milletlerarası işbölümünün karşılıklı avantajlarından ibaret liberal teoridir. Yahudiler, der onlar, barışın avantajlarıyla dolu aldatıcı öğretilerle doğuştan Ari kahramanlık ruhunu ifsat etmek isterler. Yahudilerin modern medeniyete katkıları [bundan] daha yanlış bir şekilde asla abartılamazdı. Milletler arasındaki barışçıl işbirliği kesinlikle Yahudi entrikalarının neticesinden daha fazladır. Liberalizm ve demokrasi, kapitalizm ve Milletlerarası ticaret Yahudi îcatları değildir.

Son olarak, Naziler iş(letme) zihniyetini Yahudilikle ilgili olarak adlandırmaktadırlar. Tacitus bize, kendi döneminin Alman kabilelerinin, kan dökmeyle kazanılabilen şeyi alın teriyle elde etmeyi acemilik ve ayıp telâkki ettiklerini söyler. Bu da Nazilerin ilk ahlâkî ilkesidir. Onlar, diğer insanlara hizmet ederek yarar sağlamaya istekli bireyleri ve milletleri küçümserler; onların gözünde hırsızlık, geçim sağlamak için en asil yoldur. Werner Sombart, insanoğlunun iki türünü yani seyyar satıcılar (*Händler*) ile kahramanları (*Helden*) zıtlaştırmıştır. İngilizler, sokak satıcılarıdırlar, Almanlar [ise] kahramanlardır. Ama sokak satıcıları adlandırması, daha çok, Yahudilere izafe edilmektedir.

Naziler, hakikaten, kendi öğretileri ile inançlarının aksine her şeyi Yahudilere ait ve komünist olarak adlandırmaktadırlar. Işgâl edilen ülkelerdeki rehineleri idam ederlerken onlar, her zaman, Yahudileri ve komünistleri cezalandırmış olduklarını ifade ederler. Birleşik Devletler başkanını bir Yahudi ve komünist olarak adlandırırlar. Onlara teslim olmaya hazır olmayan biri, bu özellikten dolayı, aşikâr bir şekilde bir Yahudi'dir. Nazi sözlüğünde Yahudi ve komünist terimleri Nazi olmayanla eşanlamlıdır.

3. Müdahalecilik ve Yahudilere Karşı Hukukî Ayrımcılık

Liberalizmin hâkimiyetinden önceki günlerde belirli bir dinî inanca bağlı bireyler tek başlarına bir düzen, bir kast oluşturdular. İnanç, her bir üyeye ayrıcalıklar ile mahrumiyetler (*privilegia odiosa*) verilen bir gruba üyeliği belirledi. Liberalizm, sadece birkaç ülkede işlerin bu şekilde yürüdüğü hali ortadan kaldırmıştır. Başka hususlarda vicdan ve dinî yaşama hürriyetinin ve kanun hâkimiyetinde bütün vatandaşların eşitliğinin bahşedildiği pek çok Avrupa ülkesinde, aile hukuku ile çocukların, evliliklerin ve ölümlerin kaydı, her bir dinî grup için ayrı kalmaya devam etmektedir. Bir kiliseye veya dinî bir topluluğa üyelik özel bir hukukî niteliği muhafaza etmektedir. Her vatandaş, dinî grupların birine ait olmak zorundadır ve bu niteliğini kendi çocuklarına aktarmaktadır. Üyelik ve dinî sadakatin değişmesi durumlarında izlenmesi gereken usûl, kamusal hukuk tarafından düzenlenmektedir. Herhangi bir dinî topluluğa ait olmak istemeyen insanlar için özel tedarikler sağlanmaktadır. Bu durum, akrabalığın miras davalarında soruşturulabildiği aynı aşikâr yol çerçevesinde hukukî doğrulukla/kesinlikle birlikte bir insanın ve atalarının dinî sadakatini tespit etmeyi mümkün kılmaktadır.

Bu hakikatin sağladığı yarar, onu dilsel bir gruba bağlılıkla ilgili durumlarla zıtlaştırarak izah edilebilir. Dilsel bir grup içindeki üyelik asla bir kast niteliğine sahip olmadı, bir hakikat meselesiydi ve bugün de öyledir ama hukukî bir statü değildir.[112] Bir insanın ölü atalarının ait olduğu dilsel bir grubu tespit etmek, genellikle mümkün değildir. Tek istisna, dilsel grupların mümtaz kişilikleri, yazarları veya siyasî liderleri olan atalardır. Dahası, bir kimsenin, geçmişinde bir zamanlar dilsel grubunu değiştirip değiştirmediğini belirlemek çoğu kere imkânsızdır. Almanca konuşan ve kendisinin bir Alman olduğunu ifade eden kimse; kendi ifadesinin, geçmişte ailesinin ve kendisinin Alman olmadığına dair belgesel bir delille çürütülebileceği konusunda nadiren bir korku duyar. Yabancı bir aksan/şive bile onu açığa vurmaya ihtiyaç duymaz. Dilsel olarak karışık nüfusa sahip ülkelerde her grubun şivesi ile tonlaması diğerini etkiler. Almanya'nın doğu bölgelerinde, Avusturya ve Çekoslovakya ve diğer doğulu ülkelerdeki Alman milliyetçiliğinin liderleri arasında, isimlerinin telâffuzu yabancı bir isimmiş izlenimi veren veya kendi yerli isimlerini sadece çok kısa bir süre önce Almanca bir isimmiş gibi ses çıkaran isimlerle ikâme etmiş, temiz bir Sloven, Macar veya İtalyan şivesiyle birlikte Almanca konuşan çok sayıda insan vardı. Hâlâ yaşayan ebeveynleri hiç Almanca anlamayan Nazi saldırı birlikleri bile bulunuyordu. Erkek kardeşler ile kız kardeşlerin farklı dilsel gruplara mensup olması sık karşılaşılan bir durumdu. Böyle [herhangi bir şeye, örneğin dine, dile, ç.n.] yeni dâhil olanlara karşı hukukî olarak ayrımcılık yapmaya çalışılamazdı zira hukukî olarak aşikâr bir yolla hakikatleri belirlemek mümkün değildi.

Müdahale edilmemiş bir piyasa ekonomisinde herhangi birisine karşı hukukî bir ayrımcılık yoktur. Herkes, içinde başarılı bir şekilde çalışabileceği ve geçimini sağlayabileceği sosyal sistemde yer edinme hakkına sahiptir. Tüketici, şayet maliyeti karşılamaya hazırsa, ayrımcılık yapmakta özgürdür. Bir Çek veya bir Polonyalı, bir Almanın sahip olduğu bir mağazada daha ucuz ve daha iyi alış veriş yapmak yerine bir Slav'ın sahip olduğu bir mağazada daha yüksek bir maliyetle alış veriş yapmayı tercih edebilir. Bir Yahudi düşmanı, "Yahudilere ait" ilâç olan "Savlarsan"ın kullanımıyla iğrenç bir hastalığı tedavi etmekten kaçınabilir ve daha az etkili bir tedaviye müracaat edebilir. Bu örnekte keyfî iktidar, iktisatçıların tüketicinin egemenliği dedikleri şeyi ihtiva eder.

Müdahalecilik, vatandaşların bir azınlığının menfaatlerini çoğunluğun menfaatlerine aykırı bir şekilde ilerleten zorunlu/cebrî ayrımcılık anlamına gelir. Ne var ki ayrımcılık, demokratik bir toplulukta da tatbik edilebilir. Çeşitli azınlık grupları bir birlik ve bu sayede her biri için ayrıcalıklar elde etmek için bir çoğunluk oluşturabilir. Örneğin, bir ülkenin buğday üreticileri, koyun besleyicileri ve şarap imâlatçıları bir çiftçi partisi oluştururlar; yabancı rekabetçilere karşı

[112] Bir insanın dilsel niteliğine hukukî bir statü vermeye yönelik eski Avusturya'da yapılan bazı geçici çabaları göz ardı edebiliriz.

ayrımcılık elde etmede ve bu yolla bu grupların her birine ayrıcalık sağlamada başarılı olurlar. Şarap imâlatçılarına bahşedilen bu ayrıcalığın maliyetleri –koyun besleyicileri ve buğday üreticileri de dâhil- topluluğun kalanına yüklenir ve diğerlerinin her biri için de durum bunun aynısıdır.

–Mantıkî olarak başka bir açıdan görülemeyen- hakikatleri bu açıdan gören herkes, sözde bu üretici politikası lehine ileri sürülen iddiaların savunulamaz iddialar olduğunu anlar. Bir azınlık grubu, tek başına, çoğunluk onu hoş görmeyeceği için böyle bir ayrıcalığı elde edemez. Ama eğer bütün azınlık grupları veya onların yeteri kadar bir bölümü bir ayrıcalık elde ederse toplumun kalanından daha değerli bir ayrıcalık elde etmeyen her grup şikâyetçi olur. Müdahaleciliğin siyasî hâkimiyetinin sebebi, bu açık gerçeğin teşhis edilmesindeki başarısızlıktır. İnsanlar ayrımcılığı ve ayrıcalıkları destekler zira bizzat kendilerinin tüketiciler olduklarını ve bu sıfatla hesabı ödediklerini anlamazlar. Korumacılık hâlinde, örneğin, sadece kendilerine karşı ithalat resimleriyle ayrımcılık yapılan yabancıların zarar gördüklerine inanırlar. Yabancıların zarar gördükleri doğrudur ama sadece onlar zarar görmezler; daha yüksek fiyatları ödemek zorunda kalan tüketiciler de onlardan zarar görürler.

Şimdi, Yahudi azınlıkların var olduğu her yerde –ve Yahudilerin sadece bir azınlık olduğu her ülkede- yabancılara karşı yapıldığı gibi onlara karşı da hukukî olarak ayrımcılık yapmak kolaydır zira bir Yahudi olma keyfiyeti hukukî olarak geçerli bir yolla belirlenebilir. Bu çaresiz azınlığa karşı ayrımcılık, çok inandırıcı gibi gözükecek bir hâle getirilebilir, bütün Yahudi olmayanların menfaatlerini artırıyor gibi gözükebilir. İnsanlar, aynı şekilde Yahudi olmayanların menfaatlerine de zarar verdiklerinin aşikâr olduğunu anlamamaktadırlar. Eğer Yahudiler bir tıbbî kariyerden mahrum bırakılırlarsa, Yahudi olmayan doktorların menfaatleri kollanır ama hastaların menfaatlerine zarar verilir. Onların güvendikleri doktorları seçme özgürlükleri sınırlandırılır. Yahudi bir doktora danışmak istemeyenler bir şey kaybetmezler ama danışmak isteyenler bundan zarar görürler.

Çoğu Avrupa ülkesinde Yahudilere ve onların çocuklarına karşı hukuken ayrımcılık yapmak; teknik olarak mümkündür (*feasible*), ayrıca Yahudiler, genellikle, oyları seçimlerde çok hesaba katılmayan önemsiz azınlıklar olduklarından dolayı siyasî olarak da uygundur ve son olarak, daha az verimli üreticilerin daha verimli ve daha ucuz rakiplerine karşı korunması için hükümet müdahalesinin yararlı bir politika olarak değerlendirildiği bir çağda iktisadî açıdan da makul kabul edilmektedir. Yahudi olmayan manav sorar: Niçin beni de korumuyorsunuz? Daha iyi ve daha az maliyetli üretim yapan yabancılara karşı imâlatçıyı ve çiftçiyi koruyorsunuz; göçmen işçinin rekabetine karşı [yerli] işçiyi koruyorsunuz; komşumun yani Yahudi manavın rekabetine karşı da beni korumalısınız.

Ayrımcılık, kendilerine ayrımcılığın tatbik edildiği kimselere yönelik düşmanlık veya nefretle bir ilgisinin olmasına ihtiyaç duymaz. İsviçreliler ve İtalyanlar,

Amerikalılar ile İsveçlilere düşmanlık beslemezler; yine de Amerikan ve İsveç mallarına karşı ayrımcılık yaparlar. İnsanlar her zaman rakiplerden nefret ederler. Ama tüketici için ona malları sağlayan yabancılar rakipler değil, aksine satıcılardır/tedarikçilerdir. Yahudi olmayan doktor, rakibi olan Yahudi doktordan nefret edebilir. Ne var ki o, Yahudileri tıp mesleğinden tamamen dışlamak ister. Zira çok sayıda Yahudi olmayan hasta, sadece Yahudi doktorları sevmekle kalmaz, aynı zamanda onları, Yahudi olmayan doktorlara tercih eder ve kollar. Nazi ırk kanunlarının Yahudiler ile "Ariler" arasındaki cinsî münasebetlere ağır cezalar öngörmesi, bu iki grup arasındaki düşmanlığın varlığına işaret etmez. Birbirinden nefret eden insanları cinsî münasebetlerden alıkoymak gereksiz olacaktır. Ne var ki milliyetçilik ve Nazizmin siyasî sorunlarına adanmış bir incelemede girift seks patolojisi meseleleriyle ilgilenmemiz gerekmez. Nuremberg ırk kanunlarının ve Yahudileri öldürme ve işkenceye tâbi tutma şeklindeki sadistçe davranışların sorumlusu aşağılık kompleksleri ve cinsî sapıklıkları çalışmak, psikiyatrinin görevidir.

İnsanların bir piyasa ekonomisinin anlamını kavramış oldukları ve bu yüzden bir tüketici politikasına kendilerini adadıkları bir dünyada Yahudilere karşı hukukî bir ayrımcılık yoktur. Yahudilerden hoşlanmayan biri, böyle bir dünyada Yahudi esnafını, doktorları ve avukatları kollamaktan kaçınabilir. Diğer taraftan, müdahalecilikten ibaret bir dünyada sadece bir mucize uzun vadede Yahudilere karşı hukukî ayrımcılığa mâni olabilir. Daha az verimli yerli üreticiyi daha verimli yabancı üreticiye, zanaatkârı imâlatçıya ve küçük mağazaları büyük mağazalara ve zincir marketlere karşı koruma politikası, eğer "Ari"yi Yahudi'ye karşı korumasaydı, eksik olurdu.

Yahudi karşıtı yoğun propagandadan ibaret uzun yıllar, Alman "Ariler"in Yahudilerin sahip olduğu mağazalardan alış veriş yapmaktan, Yahudi doktor ve avukatlara danışmaktan ve Yahudi yazarları okumaktan alıkoymada başarılı ol[a]madı. Onlar, gafil avlanarak Yahudileri kollamadılar –"Ari" rakipler, bu insanların Yahudi olduklarını sürekli olarak onlara söyleme konusunda dikkatliydiler-. Kendi Yahudi rakiplerini bertaraf etmek isteyen biri, Yahudilerle ilgili sözde bir düşmanlığa dayanamazdı; onlara karşı hukukî bir ayrımcılık istemeye mecburdu.

Bu türden ayrımcılık, milliyetçiliğin veya ırkçılığın bir neticesi değildir, esas itibariyle, –milliyetçilik gibi- müdahaleciliğin ve daha az verimli üreticinin tüketicinin zararına kollanması politikasının bir sonucudur.

Yahudi düşmanlığı sorunuyla ilgilenen neredeyse her yazar, Yahudilerin, davranışları ve tutumlarıyla, bir şekilde Yahudi düşmanlığını kışkırtmış olduklarını göstermeye çalışmıştır. Yahudi yazarlar ve Yahudi düşmanlığının Yahudi olmayan muhalifleri bile bu fikri paylaşmaktadırlar; onlar da Yahudi olmayanları Yahudi düşmanlığına iten Yahudilerle ilgili hataları araştırmaktadırlar. Ama eğer Yahudi düşmanlığının sebebi gerçekten Yahudilerin ayırt edici özelliklerinde bulunabil-

seydi bu özellikler, Yahudileri insanoğlunun eliti olarak nitelendirecek olağanüstü erdemler ve liyakatler olmak zorundaydı. Eğer bizzat Yahudiler, idealleri sürekli savaş ve kan dökme olan, şiddete tapan ve özgürlüğü tahrip etmeye istekli olanların, onları kendi çabalarının en tehlikeli muhalifleri olarak telâkki ettikleri için suçlanıyorlarsa; bunun sebebi, kesinlikle, Yahudilerin özgürlüğün, adâletin ve Milletlerarasındaki barışçıl işbirliğinin savunucuları arasında temayüz etmeleridir. Eğer Yahudiler kendi davranışlarıyla Nazilerin düşmanlığına mâruz kalmış olsalardı; şüphesiz bu düşmanlık, Alman milletinde, Almanya'nın geçmişinin bütün ölümsüz başarılarında büyük ve asil olan şeyin, ya Yahudiler tarafından tamamlanmasından ya da Yahudi zihnine uygun olmasından kaynaklanırdı. Modern uygarlığı tahrip etmeye ve barbarlığa geri dönmeye uğraşan taraflar programlarının en başına Yahudi düşmanlığını koymuş oldukları için [şu hâlde] bu uygarlık, açık bir şekilde Yahudilerin bir yaratımıdır. Uygarlığın ölümcül düşmanları, bir kimse veya bir grup hakkında, onlara zulmetmek için çok sağlıklı gerekçelere sahip olduklarını söylemekten başka, gönülleri okşayıcı bir şey söyleyemezdi.

Gerçek şudur: Yahudiler Yahudi düşmanlığının nesneleri olurlarken onların davranış ve nitelikleri Yahudi düşmanlığının modern versiyonunun tahrik edilmesi ve yayılmasında belirleyici bir rol oynamadı. Onların her yerde kesin bir şekilde hukuken tanımlanılabilir olan bir azınlık oluşturmaları, müdahalecilik çağında, onlara karşı ayrımcılık yapmayı kışkırtmaktadır. Yahudiler, doğal olarak, modern uygarlığın yükselişine katkıda bulunmuşlardır ama bu uygarlık ne tamamen ne de bariz bir şekilde onların başarılarıdır. Barış ve özgürlük, demokrasi ve adâlet, akıl ve düşünce hassaten Yahudilere ait değildir. Yeryüzünde Yahudilerin katılımı olmadan iyi veya kötü pek çok şey vuku bulmaktadır. Yahudi düşmanları, modern kültürün önde gelen temsilcilerini Yahudilerde gördüklerinde ve dünyanın barbar istilâlardan ibaret yüzyıllardan sonra değişmiş olmasından tek başına onları sorumlu tuttuklarında büyük ölçüde [meseleyi] abartmaktadırlar.[113]

Karanlık çağlarda putperestler (paganlar), Hıristiyanlar ve Müslümanlar, dinlerinden dolayı Yahudilere zulmettiler. Bu saik, gücünü büyük ölçüde yitirmiştir ve sadece, Yahudileri özgür düşünmenin yayılmasından sorumlu tutan göreli olarak az sayıda Katolik ve köktenci için hâlâ geçerlidir. Ve bu da yanlış bir fikirdir. Ne Hume ne de Kant, ne Laplace ne de Darwin Yahudi'ydi. İncilin daha ileri düzeyde eleştirisi Protestan teologlar tarafından geliştirildi.[114] Yahudi hahamlar ona yıllarca şiddetle karşı çıktılar.

---

[113] Biz burada Orta ve Batı Avrupa ile Amerika'daki şartlarla ilgileniyoruz. Doğru Avrupa'nın pek çok bölümünde her şey farklıydı. Orada modern uygarlık gerçekten büyük ölçüde Yahudilerin bir başarısıydı.

[114] Rahip Hudal, Alman[ca] ileri düzey eleştirisinde olağanüstü figür olan David Friedrich Strauss'u "Ari olmayan" şeklinde nitelendirdi (*op. cit.*, s. 23). Bu yanlıştır; Strauss, Cizvit tarikatının kurucusu Loyola'lı Ignatus'un Yahudi kökenli olduğuna (Seldes, *op.*

Ne liberalizm, kapitalizm ne de bir piyasa ekonomisi Yahudilere ait başarılardı. Yahudileri kapitalistler ve laissez faire'in savunucuları olarak itham ederek Yahudi düşmanlığını meşrulaştırmaya uğraşanlar vardır. Diğer Yahudi düşmanları –ve çoğu kere aynı kimseler- Yahudileri komünist olmakla suçlarlar. Bu çelişik ithamlar birbirini nakzetmektedir/geçersiz kılmaktadır. Ama bunun, kapitalizm karşıtı propagandanın, Yahudi düşmanlığının yaygınlaşmasına büyük ölçüde katkıda bulunduğu bir gerçektir. Basit zihinler soyut sermaye ve sömürü, kapitalistler ve sömürücüler terimlerinin anlamını kavramamakta, bunların yerine Yahudileri ve Yahudi cemaati terimlerini ikâme etmektedir. Öte yandan, Yahudiler, gerçekte olduğundan daha az popüler insanlara sahip olsaydılar bile, diğer insanlardan hukuken açık bir şekilde ayırt edilebilir bir azınlık olmasaydılar onlara karşı bir ayrımcılık yapılmazdı.

4. "Kahpelik"

Birinci Cihan Harbi'nin sonu, Alman milliyetçiliğinin dogmasının çekirdeğini apaçık bir şekilde ifşa etti. Milliyetçilerin idolü olan Ludendorff, bizzat, savaşın kaybedildiğini, Alman İmparatorluğu'nun ezici bir yenilgi tatmış olduğunu itiraf etmek zorunda kaldı. Bu başarısızlığın haberleri millet tarafından tahmin edilmedi. Dört yıldan uzun bir süredir hükümet, Almanya'nın muzaffer olduğu inancıyla safdil halkı kontrol etmişti. Müttefik ordular Alman imparatorluğu toprağının sadece birkaç mil karesini kontrol ederlerken Alman ordularının Belçika'nın neredeyse bütün topraklarını ve Fransa'nın pek çok bölgesini işgâl etmiş olduklarında şüphe yoktur. Alman orduları Brüksel, Varşova, Belgrad, Bükreş'i fethetmişti. Rusya ve Romanya, Almanya tarafından dikte edilen barış anlaşmalarını imzalamaya zorlanmıştı. Alman devlet adamları, "Kimin muzaffer olduğunu görmek istiyorsanız, haritaya bakınız!" diyorlardı. İngilizlerin övündükleri donanması, Kuzey Denizinden silip süpürülmüştü ve yuvasına dönüyordu; İngiliz deniz ticareti Alman denizaltıları için kolay bir avdı. İngilizler açlıktan ölüyordu. Londra halkı zeplinlerin korkusundan dolayı uyuyamıyordu. Amerika, Müttefik Devletleri kurtaracak bir konumda değildi; Amerikalılar bir orduya sahip değillerdi ve eğer sahip olsalardı onu Avrupa'ya gönderecek gemilerden yoksun olacaklardı. Alman generaller, yaratıcılıklarını kanıtlamışlardır: Hindenburg, Ludendorff ve Mackensen, geçmişin çok meşhur liderlerine denktiler ve Alman silâhlı kuvvetlerindeki herkes, korkusuz pilotlar ve denizaltıların gözü pek mürettebatları, bir kahramandı.

Ve şimdi, çöküş! Tek izahın ihanet olacağı korkunç ve dehşetli bir şey olmuştu. Bir kez daha bir vatan haini, fatihi güvenli bir şekilde gizli dönüm noktasından pusuya düşürmüştü. Yeniden, Hagen Siegfried'i öldürmüştü. Muzaffer ordu arkadan vurulmuştu. Almanlar düşmanla savaşırken iç düşmanlar Kasım

cit., s. 261) dair Katolik karşıtı bir söz söylemedi. Bu ifadeyeyle ilgili bir kanıt bulunmamaktadır.

ayaklanmasında yani çağların en rezil/çirkin bu suçunda isyan etmek için yurtiçindeki insanları kışkırtmışlardı. Cephe değil de arka bölge düşmüştü. Suçlular ne askerlerdi ne de generallerdi, aksine sivil hükümetin ve isyanı durdurmada başarısız olmuş Reichstag'ın zayıflıklarıydı.

Kasım 1918 olayları için utanç ve nedamet, aristokratlar, subaylar ve milliyetçi kodamanlar için daha büyüktür zira onlar bu günlerde öyle bir şekilde davranmışlardı ki, bizzat, çok yakında rezil olarak addedilmek zorundaydılar. Savaş gemilerindeki bazı subaylar asileri durdurmak için uğraşmışlardı ama neredeyse bütün diğer subaylar devrime boyun eğmişlerdi. Yirmi iki Alman kralı/tahtı, herhangi bir çaba olmaksızın direnmeden ezildi. Ölümüne kişisel sadakat yeminlerini ettikleri prensler tahttan indirildiklerinde saray ileri gelenleri, yardımcıları, emir subayları ve muhafızları sessizce duruma razı oldular. XVI. Louis ve eşi için ölen İsviçreli muhafızlar tarafından vaktiyle verilen örnek, taklit edilmedi. Kitleler çeşitli kralların ve düklerin kalelerine hücum ettiklerinde [ortalıkta] Anavatan Partisinden ve milliyetçilerden bir iz yoktu.

Bazı generaller ve milliyetçi liderler bir gerekçe(lendirme) ve bir mazeret bulduklarında bu, bütün bu cesareti kırılmış ruhların haysiyetinin kurtuluşuydu: [Bütün bunlar] Yahudilerin işiydi. Almanya, toprak ve hava ile hava kuvvetleri sayesinde muzafferdi ama Yahudiler muzaffer kuvvetleri arkasından vurmuştu. Bu efsaneyi reddetmeye teşebbüs eden kimse, bizzat, bir Yahudi veya Yahudilerin rüşvet almış kölesi olarak itham edildi. Hiçbir mantıkî iddia bu efsaneyi savuşturamazdı. Efsane parçalara bölünmüştür. Onun içerdiği konuların her biri belgesel kanıtla çürütülmüştür. -Boşuna- bu efsanenin çürütülmesi için bir yığın materyal toplanmıştır.

Alman milliyetçiliğinin Birinci Cihan Harbi'nin yenilgisini ancak arkadan vurma efsanesi aracıyla kurtulmaya çalıştığını anlamak gerekir. Bu efsanesiz milliyetçiler, bütünüyle Almanya'nın askerî üstünlüğü tezine dayandırılan milliyetçi programlarını terk etmeye zorlanmış olacaklardı. Bu programı sürdürmek için millete şunları söyleyebilmek kaçınılmazdı: "Bizler yenilmezliğimizin yeni kanıtını sunmuştuk. Ama zaferlerimiz bize başarı getirmedi zira Yahudiler ülkeyi sabote ettiler. Eğer Yahudileri ortadan kaldırmazsak zaferlerimiz onların istedikleri ödülü hâsıl edecektir."

Bu zamana kadar Yahudi düşmanlığı, Alman milliyetçiliği öğretilerinin yapısında çok küçük bir rol oynamıştı. O hareketten (*byplay*) ibaretti, bir siyasî mesele değildi. Yahudilere karşı ayrımcılık yapmaya yönelik çabalar, milliyetçilikte olduğu gibi, müdahalecilikten kaynaklandı ama Alman siyasî milliyetçiliği sisteminde hayatî bir önemi haizdi. Şimdi Yahudi düşmanlığı, milliyetçi inancın odak noktası, esas meselesi hâline geldi; bu, onun yurtiçi siyasetindeki anlamıydı ve çok geçmeden dış işlerinde aynı ölçüde önemli hâle geldi.

5. *Milletlerarası Siyasette Bir Faktör Olarak Yahudi Düşmanlığı*

Yahudi düşmanlığını dünya işlerinde önemli bir faktör hâline çeviren siyasî güçlerden müteşekkil çok garip bir takımyıldızıydı.

Birinci Cihan Harbi'nden sonraki yıllarda Marksizm, muzaffer bir şekilde Anglo-Sakson ülkeleri silip süpürdü. Büyük Britanya'da kamuoyu, savaşların sadece sermayenin bencil sınıf menfaatleri uğruna yapıldığını ileri süren emperyalizm hakkındaki Neo-Marksist öğretilerin büyüsüne mâruz kaldı. Solun entelektüelleri ile partileri, İngiltere'nin dünya savaşına katılmasından ziyadesiyle mahcubiyet duydu. Onlar; bu savaşın, Almanya'yı tazminat ödemeye ve silâhlarını sınırlandırmaya zorlamak için hem ahlâkî olarak adâletsiz hem de siyasî olarak mantıksız olduğundan emindiler. Büyük Britanya'nın bir savaşta savaşmasına izin verilmesine kesinlikle bir kere daha izin verilmemesi konusunda kararlıydılar. Milletler Cemiyetinin kadir-i mutlaklığına safiyane güvenlerini zayıflatabilecek hoş olmayan her şeye kasıtlı olarak gözlerini kapadılar. Müeyyidelerin ve Briand-Kellogg Paktıyla yasaklanan savaş şeklindeki önlemlerin etkinliğini abarttılar. Ülkeleri için İngiliz İmparatorluğu'nu bıkmadan yeni savaşlara hazırlık yapan bir dünyada neredeyse savunmasız hâle getiren bir silâhsızlanma politikasını tercih ettiler.

Diğer taraftan, aynı zamanda bu insanlar, İngiliz hükümeti ile Milletler Cemiyetinden "dinamik" güçlerin emellerini frenlemesini ve daha zayıf milletlerin bağımsızlığını –savaşa ramak kala- her yolla korumasını istiyorlardı. Japonya ve İtalya'ya karşı sert bir dil kullanmaya başladılar ama pratikte silâhlara muhalefetleri ve kayıtsız şartsız pasifist olmalarıyla bu ülkelerin emperyalist politikalarını teşvik ettiler. Japonya'nın Çin'de genişlemesini durdurmak için Büyük Britanya'nın Sekreter Stimson'un önerilerini reddetmesinde önemli bir rol oynadılar. En azından, Etiyopya'nın bir bölümünü bağımsız bırakmış olacak Hoare-Laval planını baltaladılar ama İtalya bütün ülkeyi işgâl ettiğinde parmaklarını oynatmadılar. Hitler iktidarı zapt ettiğinde ve derhal Almanya'nın ilk olarak Avrupa kıtasında ve daha sonra da bütün dünyada hâkim olması anlamına gelen savaşlar için hazırlık yapmaya başladığında politikalarını değiştirmediler. Onların politikası, Britanya'nın o güne kadar karşı karşıya kalmak zorunda kaldığı en ciddî durum karşısında deve kuşu politikasını takip etmekti.[115]

Sağ partiler, ilke olarak, sol partilerden farklı değildi. Sadece, söylemlerinde daha ılımlıydılar ve solun gamsız bir şekilde ve gelecekle ilgili bir düşünce olmaksızın razı olduğu hareketsizlik ve kayıtsızlık politikası için mantıklı bir bahane bulmaya çalışıyorlardı. Almanya'nın Fransa'ya saldırmayı değil de sa-

[115] Bu zihniyetin garip tezahürü, 1936 yılında basılan Bertrand Russell'ın *Which Way to Peace?* başlıklı kitabıydı. İngiliz İşçi Partisinin dış politikasının etkileyici eleştirisi "Gericiler" (*Nineteenth Century and After*, No. 769 [Mart, 1941], s. 209-229) başlıklı başyazıda takdim edildi.

dece Sovyet Rusya'ya saldırmayı planladığı ümidiyle kendilerini teselli ettiler. Bu, *Mein Kampf*'ta ifade edildiği gibi Hitler'in planlarını dikkate almayı reddeden tamamen bir hüsnükuruntuydu. Sol, çok kızgın hâle geldi. Onlar, "Bizim gericilerimiz, kendi sınıf menfaatlerini milletin refahının önüne aldıkları için Hitler'e yardım ediyorlar" diye bağırıyordu. Ne var ki, Hitler'in İngiltere'den aldığı destek, İngiliz üst sınıfların bazı üyelerinin Sovyet karşıtı duygularından daha çok İngiliz silâhlı kuvvetlerinin durumundan kaynaklanıyordu; bunun sorumlusu, sağ kanattan daha çok sol kanattı. Hitler'i durdurmanın tek yolu yeniden silâhlanma için daha fazla para harcamak ve zorunlu askerliğe geri dönmek olacaktı. Sadece aristokrasi değil bütün İngiliz milleti, bu türden önlemlere şiddetle karşıydı. Bu şartlar altında, asillerden ve zengin burjuvalardan oluşan küçük bir grubun iki ülke arasındaki ilişkileri iyileştirmeye uğraşması gerektiği (düşüncesi) mantıklı değildi. Doğal olarak, başarı ihtimâli olmayan bir plan vardı. Naziler, sosyal olarak mümtaz İngiliz şahsiyetlerinin konuşmalarına uyarak amaçlarından vazgeçirilemezdi. silâhlanma ve zorunlu askerliğe yönelik popüler İngiliz muhalefeti, Nazi planlarında önemli bir faktördü. Ama bu bir düzine asilin umurunda değildi. Büyük Britanya'nın, tam da yeni bir savaş başladığında, 1914'te yaptığı gibi yedi tümenden oluşan seferi bir kuvveti Fransa'ya gönderemeyeceği; kraliyet hava kuvvetlerinin sayıca Alman hava kuvvetlerinden veyahut da İngiliz donanmasının 1914-1918 arası yıllardakinden daha az güçlü olduğu bilinmeyen bir şey değildi. Naziler, Güney Afrika'da pek çok siyasetçinin, sömürgelerin yeni bir savaşa katılmalarına karşı çıktılarını pekâlâ biliyorlardı. Ve Güneydoğu Asya'da, Mısır'da ve Arap ülkelerindeki İngiliz karşıtı partilerle yakın temas içindeydiler.

Büyük Britanya'nın yüzleşmek zorunda kaldığı sorun, basitçe şuydu: Bütün Avrupa kıtasını fethetmesi için Almanya'ya izin vermek milletin çıkarına mıdır? Hitler'in büyük planı; Fransa, Polonya, Çekoslovakya ve Ukrayna'nın fethi tamamlanana kadar ne pahasına olursa olsun İngiltere'yi tarafsız tutmaktı. Büyük Britanya bu görevinde ona yardım etmeli miydi? Buna hayır cevabı veren herkes, konuşmamalı, eylemde bulunmalıydı. Ama İngiliz siyasetçiler kafalarını kuma gömdüler.

İngiliz kamuoyunun durumu dikkate alındığında; Fransa, yalıtılmış olduğunu ve Nazi tehlikesini tek başına göğüslemesi gerektiğini anlamış olmalıydı. Fransızlar, Alman zihniyeti ve siyasî şartları hakkında çok az şey biliyorlardı. Yine de Hitler iktidarı ele geçirdiğinde her Fransız siyasetçisi, onun planlarındaki temel amacın Fransa'yı imha etmek olduğunu anlamış olmalıydı. Doğal olarak Fransız sol kanat partileri, İngiliz soluyla ilgili önyargıları, yanılgıları ve hataları paylaştılar. Ama Fransa'da Almanya'ya asla güvenmemiş ve faal bir Alman karşıtı politikayı desteklemiş etkili bir milliyetçi grup vardı. Eğer 1933 ve takip eden yıllarda Fransız milliyetçileri kendilerini ciddî bir şekilde Almanya'nın yeniden

silâhlanmasına mâni olmaya yönelik önlemlere adamış olsaydılar; uzlaşmaz/dik kafalı komünistler hariç, bütün milletin desteğini elde etmiş olacaklardı. Almanya zaten Weimar Cumhuriyeti altında yeniden silâhlanmaya başlamıştı. Bununla birlikte 1933'te, Fransa'yla bir savaşa hazır değildi; bundan sonraki birkaç yıl boyunca da durum farklı sayılmazdı. Ya Fransa tehdidine boyun eğmeye ya da bir başarı ihtimâli olmaksızın bir savaşa girmeye zorlanmış olacaktı. Bu dönemde, tehditlerle Nazileri durdurmak hâlâ mümkündü. Ve hatta savaş çıksa da Fransa, kazanabilecek kadar güçlü olacaktı.

Ama daha sonra şaşırtıcı ve beklenmedik bir şey oldu. Altmış yıldır fanatik bir şekilde Alman karşıtı olmuş, Alman olan her şeyi küçümsemiş ve her zaman Weimar Cumhuriyetine karşı faal bir politika talep etmiş olan milliyetçiler; bir gecede fikirlerini değiştirdiler. Fransız-Alman ilişkilerini iyileştirmeyi amaçlayan bütün çabaları Yahudilere ait diyerek hor görmüş, Dawes ve Young planları ile Locarno anlaşmasına Yahudi entrikaları olarak saldırmış ve Milletler Cemiyetini bir Yahudi kurumu olduğu gerekçesiyle şüpheyle karşılamış olan insanlar, âniden Hitler'e sempati beslemeye başladılar. Hitler'in Fransa'yı bir çırpıda tahrip etmeye istekli olduğu hakikatini görmeyi/anlamayı reddettiler. Hitler, diye ima ettiler, Fransa'nın bir düşmanı olmaktan daha çok Yahudilerin bir düşmanıdır, eski bir savaşçı olarak, Alman ülkücü savaşçılara sempati beslemektedir. Fransız milliyetçiler, Almanya'nın yeniden silâhlanmasını küçümsediler; ayrıca, Hitler'in sadece Yahudi Bolşevikliğine karşı savaşmak için yeniden silâhlandığını söylediler. Nazizm, dünya Yahudileri ile onun en önemli temsilcisine yani Bolşevikliğe yapılan taarruzda Avrupa'nın kalkanıdır. Yahudiler, Fransa'yı Nazilere karşı savaşa itmeye isteklidirler. Ama Fransa, Yahudiler için kendini ateşe atmayacak kadar akıllıdır. Fransa, Yahudiler için kan dökmeyecektir/savaşmayacaktır.

Bu, Fransa tarihinde milliyetçilerin Yahudi düşmanlıklarını Fransız vatanseverliklerinin üzerine koydukları ilk örnek değildi. Drefyus olayında masum bir Yahudi hapiste perişanlık çekerken onlar, hain bir subayın tamamen cezadan kurtulması için şevkle çalıştılar.

Nazilerin Fransız milliyetçilerini ayarttıkları söylenmiştir. Belki bazı Fransız siyasetçileri gerçekten rüşvet aldılar. Ama siyasî olarak bu çok da önemli değildir. Alman İmparatorluğu, kendi fonlarını/kaynaklarını israf etmiş olacaktı. Yahudi karşıtı gazeteler ve dergiler geniş bir dağıtım ağına sahipti; Alman sübvansiyonlarına ihtiyaç duymadı. Hitler, Milletler Cemiyetinden ayrıldı; Versay Anlaşmasının silâhsızlanma maddelerini iptal etti/yok saydı; Ren'deki askersizleştirilmiş bölgeyi işgâl etti; Kuzey Afrika'daki Fransız karşıtı eğilimleri izledi. Fransız milliyetçileri, büyük ölçüde, sadece suçu Fransa'daki siyasî muhaliflerine atmak için bu eylemleri eleştirdiler: Nazizme karşı düşmanca bir tutumu benimsemiş oldukları için suçlu olan onlardı.

Daha sonra Hitler Avusturya'yı işgâl etti. Yedi yıl önce Fransa, Avusturya-Almanya gümrük birliği planına etkin bir şekilde muhalefet etmişti. Ama şimdi Fransız hükümeti, Avusturya'nın şiddet yoluyla ilhak edilmesini tanımak için acele etti. –Büyük Britanya ve İtalya'yla işbirliği içinde- Berlin'de Çekoslovakya'yı Alman taleplerine boyun eğmeye zorladı. Bütün bunlar, Fransız milliyetçilerinin çoğunluğunun onayını aldı. Hitler tarafından tahrik edilen Mussolini; Savoy, Nice, Korsika ve Tunus'a yönelik İtalyan özlemlerini ortaya koyduğunda/beyan ettiğinde; Fransız milliyetçileri itirazlarını ürkek bir şekilde dile getirdiler. Philip'e karşı milleti uyaracak Demosthenes yoktu. Ama eğer yeni bir Domosthenes kendini göstermiş olsaydı milliyetçiler onu, bir hahamın oğlu veya Rothschild'ın bir yeğeni olarak suçlamış olacaklardı.

Fransız solunun da Nazilere karşı çıkmadıkları ve bu yönden İngiliz yoldaşlarından farklı olmadıkları doğrudur. Ama milliyetçilerin bir bahanesi yoktur. Onlar, Fransa'da Nazi karşıtı faal bir politikayı teşvik edecek kadar etkiliydiler. Ama onlar için ciddî bir şekilde Hitler'e mukavemet etmeyi amaçlayan her öneri, Yahudi hainliğinin bir şekliydi.

Barışa âşık olması ve feda edilme pahasına bile olsa savaştan kaçınmaya hazır bulunması Fransız milletinin değerini düşürmemektedir. Ama mesele bu değildi. Almanya, açık bir şekilde Fransa'nın tümden imhası için bir savaşa hazırlanıyordu. Nazilerin niyetleri hakkında bir şüphe yoktu. Böyle şartlar altında uygun tek yol, ne pahasına olursa olsun, Hitler'in planlarını boşa çıkarmak olacaktı. Fransız-Alman ilişkilerini tartışırken Yahudileri ortaya atanlar, kendi milletlerinin davasını terk ettiler/yüzüstü bıraktılar. Hitler'in Yahudilerin dostu veya düşmanı olup olmadığının konuyla bir ilgisi yoktu. Fransa'nın varlığı tehlikedeydi. Bu, tek başına, Alman rakiplerini göz ardı etmek isteyen Fransız esnafının veya doktorlarının arzusu olarak telâkki edilmemeliydi.

Fransa'nın; Hitler'in çabalarını zamanında engellememesi, uzun süre askerî hazırlıklarını göz ardı etmesi ve en sonunda savaş artık kaçınılmaz hâle geldiği zaman savaşmaya hazır olmaması, Yahudi düşmanlığının hatasıydı. Fransız Yahudi düşmanları Hitler'e çok güzel hizmet ettiler. Onlarsız yeni savaştan kaçınılmış olunabilirdi veya en azından çok daha elverişli şartlar altında savaşılmış olunabilirdi. Savaş başladığında bu savaş Fransız sağ [kanad]ı tarafından Yahudiler hatırına bir savaş ve Fransız komünistleri tarafından kapitalizm uğruna bir savaş şeklinde damgalandı. Savaşın popüler olmaması, askerî şeflerin ellerini/kabiliyetlerini felce uğrattı. silâh fabrikalarındaki çalışmayı yavaşlattı. Askerî bir bakış açısından Haziran 1940'daki meseleler, Eylül 1914'tekilerden daha kötü ve Eylül 1870'tekinden daha az elverişli değildi. Gambetta, Clemenceau veya Briand silâh bırakmış olmayacaktı. Georges Mandel de. Ama Mandel bir Yahudi'ydi ve bu yüzden siyasî liderlik için münasip değildi. Dolayısıyla, inanıl-

mayacak bir şey oldu: Fransa, kendi geçmişini inkâr etti; Fransa, Yahudi tarihinin en onurlu hatıralarını lekeledi ve milli bir devrim ve gerçek Fransız ruhunun yeniden canlandırılması olarak siyasî bağımsızlığı kaybetmeyi alkışladı.

Sadece Fransa'da değil bütün dünyada Yahudi karşıtlığı Nazizm için propaganda malzemesi yapıldı. Bu, müdahalecilik ile onun –pek çok insanın [herhangi] bir bakış açısından hareketle, dış politika sorunlarını beğenmiyor hâle gelmesi ama başarılı rakibine karşı ayrımcılığı arzuladığı- ayrımcılık doğrultusundaki temayüllerinin zararlı etkisiydi. Onlar başka her şeyi yani kendi milletinin bağımsızlığını, özgürlüğünü, dinini, medeniyetini unuturlarken Yahudi bir rakipten kurtulma ümidi onları büyüledi. Bütün dünyada Nazi yanlısı partiler vardı ve vardır. Her Avrupa ülkesi kendi Quislings'ine sahiptir. Quislings, görevi kendi ülkesini savunmak olan ordulara emir verdi/kumanda etti. Ordular haysiyet kırıcı bir şekilde teslim oldular; istilacılarla işbirliği yaptılar; kendi hainliklerini gerçek vatanseverlik olarak takdim etmek küstahlığını gösterdiler. Naziler, Yahudi bir rakipten kurtulmak isteyen bir insanın bulunduğu her kasabada veya köyde bir müttefike sahiptirler. Hitler'in gizli silâhı, milyonlarca esnaf ile manavın veya doktor ile avukatın veyahut da profesör ile yazarın Yahudi karşıtı söylemleridir.

Bugünkü savaş, Yahudi karşıtlığı olmasaydı, asla çıkmamış olacaktı. Sadece Yahudi karşıtlığı Nazilerin; Alman halkının, Alman silâhlı kuvvetlerinin yenilmezliğine inancını tamir etmesini ve bu sayede Almanya'yı tekrar saldırganlık ve dünya hâkimiyeti politikasına sürüklemesini mümkün kıldı. Hitler'in hâlâ savaşsız durdurulabileceği zaman Fransa'yı Hitler'i durdurmaktan meneden şey, Fransız kamuoyunun büyük bir bölümünün Yahudi karşıtlığı engelinden başka bir şey değildi. Ve Alman ordularının her Avrupa ülkesinde kendilerine kapıları açmaya hazır insanlar bulmalarına yardım eden Yahudi karşıtlığıydı.

İnsanoğlu, Yahudi karşıtlığı yüzünden, hakikaten büyük bir bedel ödedi.

İ. Weimar Cumhuriyeti ve Çöküşü

1. Weimar Cumhuriyeti

Hohenzollern militarizminin lehinde ileri sürülen temel iddia onun sözde verimliliğidir. Demokrasi, der sosyalist profesörler, bağımsızlığın büyük güçlerin karşılıklı rakipleriyle korunduğu küçük ülkeler veya coğrafî durumuyla himaye edilen İngiltere ve Birleşik Devletler gibi milletler için bir hükümet şekli olabilir ama Almanya için durum farklıdır. Almanya, düşman milletlerce çevrilidir, dünyada tek başına ayakta durmaktadır; onun sınırları, doğal sınırlarla korunmamaktadır, güvenliği ordusuna bağlıdır; bu, Hohenzollern hanedanının biricik başarısıdır. Bu yenilmez aracı bir parlamentoya, konuşkan ve yetersiz sivillerden müteşekkil bir organa devretmek aptallık olacaktır.

Ama şimdi Birinci Cihan Harbi ezici bir mağlubiyete yol açmış ve kraliyet ailesinin, Junkerlerin, subayların ve memurların eski prestijini tahrip etmişti. Batı'nın parlamenter sistemi, askerî üstünlüğünün delilini sunmuştu. Başkan Wilson'ın dünyayı demokrasi için daha güvenli hâle getirmeyi amaçlıyor dediği savaş, demokrasi için ateşten bir gömlek olmuştu. Almanlar, siyasî inançlarını gözden geçirmeye başladılar, demokrasiye döndüler. Neredeyse bir yarım yüzyıl unutulmuş olan demokrasi terimi, savaşın son haftalarında yeniden popüler hâle geldi. Demokrasi, Almanların zihinlerinde savaş esnasında askıya alınan sivil özgürlüklere, insan haklarına geri dönüş ve her şeyden önce monarşik yarı despotizmin yerine parlamenter hükümetin ikâme edilmesi anlamına geldi. Bu noktalar, her Almanın bildiği gibi, en çok milletvekiline sahip partinin, sosyal demokratların resmî programında ima edildi. İnsanlar, sosyal demokratların şimdi kendi [bu insanların] programlarının demokratik ilkelerini anlayacaklarını ümit ettiler ve siyasî yeniden inşaya yönelik çabalarında bu partiyi desteklemeye hazırdılar.

Ama Marksistlerin saflarından, profesyonel Marx uzmanlarının küçük bir grubunun dışında, hiç kimsenin önceden aklından geçemeyecek bir cevap geldi. Bizler, sınıf bilinçli proleterler, diye iddia eder Marksistler, özgürlük, parlamenterizm ve demokrasiden ibaret burjuva kavramlarıyla ilgilenmiyoruz. Biz demokrasiyi istemiyoruz, aksine proletarya diktatörlüğünü, yani bizim diktatörlüğümüzü istiyoruz. Size burjuvazi parazitleri olan insan haklarını bahşetmeye, oy hakkı ve parlamenter temsil yetkisi vermeye hazır değiliz. Bundan sonra, sadece Marksistler ve proleterler idare edeceklerdir. Eğer siz demokrasi konusundaki duruşumuzu yanlış yorumladıysanız bu sizin hatanızdır. Eğer Marx'ın yazılarını daha dikkatli bir şekilde çalışmış olsaydınız daha iyi bilgilendirilmiş olacaktınız.

Devrimin ikinci gününde Berlin'deki sosyal demokratlar, Alman İmparatorluğu yani milletvekilleri (*Mandataries of the People*) için yeni bir hükümet atadılar. Bu hükümet, sosyal demokratların diktatörlüğüydü; sadece bu partinin vekillerinden oluşturuldu ve hükümette diğer partilere bir yer verilmesi düşünülmedi.[116]

Savaşın sonunda eski Sosyal Demokrat Parti üç gruba bölündü: Çoğunluk sosyalistler, bağımsız sosyalistler ve komünistler. Hükümet üyelerinin bir yarısı çoğunluk sosyalistlerine, diğer yarısı da bağımsız sosyalistlere aitti. Bu üç grubun en radikali hükümetin kurulmasına katılmadı. Onlar, sosyal vatan hainleri

[116] Monarşik Almanya'nın Reichstag'ındaki en geniş grup olmalarına rağmen sosyal demokratların müttefik diğer partiler tarafından sayıca abartıldığını fark etmek önemlidir. Onlar, asla seçmenlerin çoğunluğunun desteğini elde etmediler. Weimar Cumhuriyeti esnasında bütün Marksist partiler hep birlikte asla oyların çoğunluğunu toplamada ve Reichstag'da mutlak bir çoğunluk kazanmada başarılı olmadılar.

olarak itham ettikleri ılımlı çoğunluk sosyalistleriyle işbirliğini reddettiler. Bu radikaller –Spartacus grubu veya komünist parti-, burjuvazinin derhal ortadan kaldırılmasını talep ettiler. Onların özetlenmiş programı şuydu: Bütün iktidar, işçiler ile askerlerden müteşekkil Sovyetlerin ellerinde olmalıdır. Onlar, kendi partilerinin üyeleri olmayan insanlara siyasî haklar bahşetmeye yönelik her planı şiddetle reddettiler ve parlamenter sisteme fanatik bir şekilde karşı çıktılar. Almanya'yı Sovyet tarzına göre örgütlemek ve burjuvaziyi Sovyet tarzında "bertaraf etmek" istediler. Bütün dünyanın, kapitalizmi tahrip etmeyi ve sonsuza kadar sürecek komünist cenneti kurmayı amaçlayan büyük proleter devrimin şafağında olduğundan emindiler ve bu muhteşem girişime kendi katkılarını sunmak için can atıyorlardı. Bağımsız sosyalistler, komünistlerin fikirlerine sempatiyle baktılar ama daha az açık sözlüydüler. Bu aşırı çekingenlik onları –radikal söylemi temel ilkeye vurgu yapan- komünistlere bağımlı hâle getirdi. Çoğunluk sosyalistleri ne kendilerine ait fikirlere ne de hangi politikaları kabul etmek zorunda olduklarına dair açık bir fikre sahipti. Bu kararsızlık, onların sosyalist inançlar yönünden yaşadıkları bir zihniyet değişiminden kaynaklanmıyordu; aksine, Alman sosyalist işçilerin büyük bir bölümünün, sosyal demokrat programındaki demokratik noktaları ciddîye almış olmalarını ve parlamenterizmin ortadan kaldırılmasına karşı çıktıklarını anlamaktan kaynaklanıyordu. [Ne var ki] sosyal demokratlar hâlâ, sosyalizm ve demokrasinin bağdaşmaz olmadığına, hakikaten, sosyalizmin ancak demokratik bir toplulukta gerçekleştirilebileceğine inandılar. Ne sosyalizm ile demokrasinin bağdaşmazlığını fark ettiler ne de Almanya'nın, diktatörlüğün Rus yöntemini/tarzını, demokrasinin Batılı ilkesine niçin tercih etmesi gerektiğini anladılar.

Komünistler iktidarı şiddetle zapt etmeye istekliydiler. Rus yardımına güvendiler ama bu dış yardım olmaksızın da iktidarı ele geçirebilecek kadar kendilerini güçlü hissettiler. Zira Almanya'nın kahir ekseriyetinin onları desteklediğinden tamamen emindiler. Bu yüzden, burjuvazinin bertaraf edilmesi için özel hazırlıklar yapılmasını gereksiz gördüler. Muhalifler sessiz kaldıkları sürece ilk darbeyi indirmek gereksizdi. Eğer burjuvazi bir şeye başlamak zorundaydıysa onları dövmek kolaydı. Ve ilk olaylar bu düşünceyi haklı çıkardı. 1918'de yılbaşında Berlin'de yeni hükümet ile hırçın komünist bir birlik –halkın denizcileri birimi (*people's sailors' division*)- arasında bir çatışma patlak verdi. Denizciler hükümete direndi. Panik içinde halkın vekilleri, Berlin çevresine yerleştirilmiş eski ordunun henüz terhis edilmemiş bir bölümünü –aristokrat bir prens tarafından idare edilen eski kraliyet muhafızlarının atları ellerinden alınmış süvarilerinden müteşekkil bir birliği- onların yardımına çağırdı. Bir çatışma oldu: O zaman hükümet, muhafizlara geri çekilmeyi emretti. Onlar küçük bir taktik başarı kazanmışlardı ama hükümet güçlerini geri çekti. Zira kendi davasına güveni yoktu; "yoldaşlar"la savaşmak istemedi. Bu önemsiz mücadele komünizmin muzaffer

bir şekilde ilerlemesinin durdurulamayacağı konusunda bağımsız sosyalistleri ikna etti. Popülaritelerini kaybetmemek ve muhtemel komünist hükümette yer almak için çok geç kalmama düşüncesiyle bağımsız sosyalistler, vekillerini millet meclisinden geri çektiler. Çoğunluk sosyalistleri, şimdi hükümette tek başlarınaydılar, Alman İmparatorluğu'nda olan her şeyden yani artan anarşiden, gıda ve diğer zorunlu ihtiyaçların tatmin edici olmayan arzından, işsizliğin hızla yayılmasından tek başlarına sorumluydular. Radikallerin gözünde onlar, irtica ve adâletsizliğin savunucularıydılar.

Bu radikallerin planları hakkında şüphe bulunamazdı. Onlar, hükümet binalarını işgâl edecekler, hükümet üyelerini hapse atacaklar, belki de öldüreceklerdi. Boş yere, hükümetin başkomutan olarak atamış olduğu Noske, çoğunluk sosyalistlerinden müteşekkil bir birlik örgütlemeye uğraştı. Hiçbir sosyal demokrat komünistlere karşı savaşmayı istemiyordu. 5 Ocak 1919'da komünistler ve bağımsız sosyalistler Berlin sokaklarında bir çatışmayı başlattıkları ve başkentin önemli bir bölümünü kontrol altına aldıklarında hükümetin durumu çaresiz gibi gözüküyordu. Ama bu en büyük tehlikede beklenmeyen bir yardım belirdi.

Marksistler, bu yolu takip eden olayları anlatmadılar: Kitleler, radikal Marksist liderleri destekleme ve sosyalizmin hayata aktarılmasını isteme konusunda hemfikirdiler. Aksiliğe bakın ki, onlar, maalesef, sırf eski sosyal demokrat şeflerinden müteşekkil hükümetin, bu çabalarında onlara mâni olmayacağına inanacak kadar güven duyuyorlardı. Ne var ki, Ebert, Noske ve Scheidemann onlara ihanet etti. Kapitalizmi korumaya istekli bu vatan hainleri, eski ordunun kalıntılarıyla ve kapitalistler tarafından tutulan çetelerle yani özgür/serbest müfrezelerle birlikte gizli plan yaptılar. Gericilik birlikleri, masum komünist liderlerine taarruz etti, onları katletti ve liderlerini kaybetmiş olan kitleleri dağıttı. Bu yüzden, en sonunda, Weimar Cumhuriyetinin çöküşünde ve Nazizmin hâkimiyetinde zirveye çıkan bir gericilik politikası başladı.

Hakikatlerle ilgili bu ifade, 1918'in son haftalarında Alman milletinin siyasî zihniyetinde meydana gelen radikal değişimi göz ardı etmektedir. 1918 yılının Aralık ayının ilk günlerinde [Alman] milletin[in] büyük bir çoğunluğu, samimî bir şekilde demokratik bir hükümeti desteklemeye hazırdı. En çok sayıda milletvekiline sahip olan parti olduğundan sosyal demokratlar, demokratik bir parti olarak telâkki edildiği için halk hükümetiyle ilgili gelecekteki sistemi oluşturmada yönlendirici rolü onlara tevdi etmeye hazır olma konusunda neredeyse bir uzlaşma vardı. Ama daha sonra şok geldi. Marksist partinin mümtaz insanları demokrasiyi reddettiler ve kendilerinin proletarya diktatörlüğüne taraftar olduklarını ilân ettiler. Onların elli yıldır itiraf etmiş oldukları her şey, kısaca, yalanlar ihtiva etmekteydi. Bütün bu konuşma, görünürde, sadece bir amaca sahipti, Rosa Luxemburg'u yani bir yabancıyı Hohenzollernlerin yerine

koymayı hedefliyordu. Almanların gözleri açılmıştı. Demokratların sloganlarıyla yanıltılmalarına nasıl izin verebilirlerdi? Demokrasi, öğrenmiş oldukları gibi, açıkçası aptalların kandırılması için îcat edilmiş bir terimdi. Hakikaten, muhafazakârın her zaman ileri sürmüş oldukları gibi, demokrasinin taraftarları, ayak takımının ve demogogların diktatörlüğünün tesis edilmesini istediler.

Komünistler, sürekli olarak, Alman milletinin entelektüel kapasitesini küçümsediler. Rusya'da başarı sağlamış olan yöntemlerin aynısıyla Almanlarla ilgilenmenin imkânsız olduğunu anlamadılar. Demokrasi yanlısı tartışmayla dolu geçen son elli yılda demokrasiye adanmada asla samimîyet göstermemiş olmalarıyla övündükleri, Almanlara "Siz, saflar; sizi nasıl zekice aldattık! Artık sizi büyülemiştik!" dedikleri zaman; bu, sadece milletin kalanı için değil aynı zamanda sosyal demokrat partinin eski üyelerinin çoğunluğu için de çok önemliydi. Birkaç hafta içinde (iktisadî bir sistem olarak sosyalizm değil de) Marksizm ve Marksist sosyalizm daha önceki bütün prestijini kaybetmişti. Bizzat demokrasi fikri, ümitsizce şüpheli hâle geldi. Bu zamandan itibaren demokrasi terimi, pek çok Alman için sahtekârlıkla eşanlamlıydı. 1919 yılının başında komünistler, zaten liderlerinin inandıklarından çok daha azdılar. Ve örgütlü emeğin kahir ekseriyeti de aslında onlara şiddetle karşıydı.

Milliyetçiler, zihniyetteki bu değişimi kavramada hızlıydılar. Fırsatları geri tepmediler. Birkaç hafta önce bir umutsuzluk içinde bulunmuşlardı. Şimdi bir geriye dönüşü nasıl idare edeceklerini öğrendiler. "Kahpelik" efsanesi vaktiyle onların kaybolan özgüvenlerini tamir etmişti. Ve şimdi gelecekteki politikanın ne olması gerektiğini gördüler. İlk olarak, bir kırmızı diktatörlük kurulmasına mâni olmak ve komünistleri proleter olmayanları toptan yok etmekten men etmek zorundaydılar.

Eski Muhafazakâr Parti ve bazı ortak/müttefik gruplar Kasım'da parti isimlerini Alman Milliyetçi Halk Partisi (*Deutsch-nationale Volkspartei*) şeklinde değiştirmişti. 24 Kasım'da yayımlanan ilk manifestolarında onlar, "sadece bir sınıfın diktatörlüğünden bugünkü olayların ışığında tek uygun sistem olarak parlamenter hükümete bir geriye dönüş"ü; ayrıca, birey ve vicdan özgürlüğünü, konuşma ve bilim özgürlüğünü ve eşit oy kullanma hakkını talep ettiler. Alman tarihinde ikinci kez, esas itibariyle antidemokratik olan bir parti, tamamen taktik nedenlerle seçmenlere bir liberalizm ve demokrasi programını takdim etti. Marksist yöntemler, üstatlar bulmaktadır. Milliyetçiler, Lenin ve Bukharin okumadan yarar sağlamışlardı. Şimdi, iktidarı zapt etmeye yönelik gelecekteki operasyonları için kusursuz bir planı itina ile hazırlamışlardı. Daha sonraki bir tarihte alaşağı edebilmek için kısa vadede parlamenter hükümet, özgürlük ve demokrasi gayesini desteklemeye karar verdiler. Sadece Katoliklerle birlikte değil aynı zamanda Wilhelmstrasse'nin hükümet saraylarında ödü koparak oturan

çoğunluk sosyalistler ve onların eski liderleriyle birlikte bu programın birinci bölümünün icrası için işbirliği yapmaya hazırdılar.

Bolşevikliği dışarıda bırakmak ve orta vadede parlamenterizm ve özgürlüğü korumak için komünistler ile bağımsız sosyalistlerin silâhlı kuvvetlerini mağlûp etmek zorunluydu. Yetenekli komutanlar tarafından yönetildiği zaman eski ordunun mevcut kalıntıları komünistlere karşı başarılı bir şekilde mücadele edecek kadar güçlüydüler.

Ama böyle komutanlar generaller sınıfında bulunamazdı. Hindenburg yaşlı birisiydi; onun savaştaki rolü, Ludendorff'a tam yetki vermede açıkça yer almış olmasıydı. Şimdi, Ludendorff'suz çaresizdi. Diğer generaller Hindenburg'un emirlerini bekliyorlardı, inisiyatif sahibi değillerdi. Ama ordu disiplininin dağılması zaten o kadar ilerlemişti ki; generallerin bu uyuşukluğu, artık ordunun eylemlerine mâni olamazdı. Daha genç subaylar, bazen de teğmenler boşluğu doldurdular. Dürüst işlere geri dönmeye çok istekli olmayan ve düzenli iş için birliklerin macera dolu hayatını tercih eden terhis edilen askerlerinin içinden bazı subaylar, kendi adlarına liderlik için savaştıkları serbest müfrezeler oluşturdular. Diğer subaylar, genelkurmayın daha dürüst subaylarını bir kenara ittiler ve, bazen dürüst davranmaksızın, generalleri iç savaşa dahil olmaya zorladılar.

Âniden yardım geldiğinde milletvekilleri (*The People's Mandataries*) zaten bütün kurtuluş ümidini kaybetmişlerdi. Birlikler Berlin'i istila ettiler ve komünist isyanı bastırdılar. Karl Liebknecht ve Rosa Luxemburg hapse atıldılar ve daha sonra bertaraf edildiler. Bu zafer iç savaşı durdurmadı. İş savaş illerde aylarca devam etti ve Berlin'de zaman zaman yeniden patlak verdi. Bununla birlikte Berlin'de Ocak 1919'da birlikler tarafından rapor edilen zafer, kurucu meclis seçimlerini, bu parlamentonun oturumunu ve Weimar Anayasasının yayımlanıp yürürlüğe sokulmasını güvence altına aldı. II. William, "Benim muhafızlarımın ayak bastıkları yerde demokrasiyle ilgili başka bir sorun yoktur" demeye alışkındı. Weimar demokrasisi, tuhaf bir demokrasi türüydü. Kayzer'in muhafızlarının süvarileri onun için savaştılar ve kazandılar. Weimar Anayasası sadece müzakere edilebilir ve oylanabilir zira demokrasinin milliyetçi muhalifleri onu komünist diktatörlüğüne tercih ettiler. Alman milleti; parlamenter hükümeti –hediyelerini geri almak için bir fırsat bekleyen- özgürlüğün ölümcül düşmanlarının ellerinden alınan bir hediye olarak kabul etti.

Çoğunluk sosyalistleri ile ortaklarının –yani Demokrat Partinin- bu can sıkıcı hakikatleri muğlâklaştırmak için bir efsane daha îcat etmeleri boşunaydı. Ekim Devrimini takip eden ilk aylarda, der onlar, Marksistler; hangi hükümet şeklinin Alman işçisinin menfaatlerine en iyi hizmet edeceğine ilişkin sorunu kendi parti teşkilâtlarında/halkalarında tartıştılar. Tartışmalar bazen çok sertti. Zira bazı radikaller onları endişelendirdiler. Ama sonunda, dikkatli müzakerelerden

sonra işçiler, parlamenter demokrasinin en uygun hükümet şekli olacağına kadar verdiler. Diktatörlükle ilgili bu cömert/asil feragat, gönüllü bir kararın neticesiydi ve Alman işçisinin siyasî olgunluğunu bir kez daha kanıtladı.

Olayların bu [şekilde] yorumu dikkatli bir şekilde asıl sorunla ilgilenmekten kaçınmaktadır. 1919 yılının Ocak ayı başlarında Almanya'da bir tek siyasî sorun vardı: Bir tarafta, Rosa Luxemburg ve Karl Liebknecht'in ortak diktatörlüğü altındaki Bolşevik totaliterizmi ile diğer tarafta, parlamenterizm arasında tercih. Bu mücadele demokrasinin barışçıl yöntemleriyle sonuçlandırılamazdı. Komünistler, çoğunluğa boyun eğmeye hazır değillerdi; silâhlı bir birlik hâlindeydiler ve başkent ile güzel pek çok başka yerin önemli bir bölümünün denetimini ellerine almışlardı. Milliyetçi çeteler ve birlikler ile eski ordunun kalıntıları olmasaydı, Alman İmparatorluğu'nun tamamında iktidarı zapt etmiş ve Almanya'da Bolşevikliği kurmuş olmalıydılar. Onların saldırısını durdurabilecek ve gerçekten onu durduran bir tek faktör vardı: Sağ [kanad]ın silâhlı kuvvetleri.

Ilımlı Marksistler, sadece burjuvazi ve çiftçilerin değil aynı zamanda örgütlü emeğin büyük bir bölümünün de diktatörlüğe karşı olduğunu ve parlamenter hükümeti tercih ettiğini iddia ederlerken haklıydılar. Ama bu dönemde artık, bir insanın bir parti seçim listesi için oy kullanmaya hazır olup olmadığı; buna karşın, inancı doğrultusunda kendi hayatını tehlikeye atmaya hazır olup olmadığına ilişkin bir sorun yoktu. Komünistler, küçük bir azınlıktan ibarettiler ama onlarla mücadele etmek için tek yol kalıyordu: Ölümcül silâhlarla mücadele etmek. –Weltanschauung'una ilişkin bir bakış açısından hareketle isterse sırf daha az kötü olduğu için- demokrasiyi seven biri, komünizmin kalelerine saldırmak ve silâhlı zümrelerini bozguna uğratmak ve hükümeti başkentin ve ülkenin kalanının denetimine bırakmak zorundaydı. Herkes, vaziyetin böyle olduğunu biliyordu. Çoğunluk sosyalistlerin her üyesi, silâhlı kuvvetlerle komünistlerle savaşmamanın komünizme boyun eğmeye denk olduğunun tamamen farkındaydı. Ama hükümetin sadece az sayıda memuru, mukavemeti örgütlemek için acemice bir çabaya da girişti ve diğer bütün siyasî arkadaşları işbirliğini reddettikleri için onların çabaları başarısız oldu.

Bu uğursuz günlerde çoğunluk sosyalistlerinin tutumlarını şekillendiren fikirleri anlamak son derece önemlidir. Zira bu fikirler, Marksist düşüncenin asıl özünden yayıldı. Dünyada Marksist öğretilerle dolu insanların benzer durumlarla karşılaşmak zorunda oldukları her yerde ve zamanda yeniden ortaya çıkmaktadır. Bu fikirlerde, siyasî eylem alanında bile –iktisadî başarısızlığını sorun yapmayan- Marksizmin, tarihin en bariz başarısızlığı olmasının ve olmaya devam etmesinin temel sebeplerinden birisini buluyoruz.

Alman Marksistleri –hatırlayınız, komünistler değil aksine diktatörlüğü samimîyetle reddedenler- şu yolu ileri sürdüler: Demokratik sosyalizme giden

yolu açmak için komünistleri ezmek zorunludur. (Aralık 1918 ile Ocak 1919 arası günlerde komünist olmayan Alman Marksistleri, hâlâ, halkın çoğunluğunun *onların* sosyalist programını desteklediği yanılsamâsına sarılmışlardı.) silâhlı mukavemetle komünist ayaklanmayı bastırmak gerekir. Ama bu bizim işimiz değildi. Hiç kimse bizim, yani Marksistler ve proleterlerin, sınıfımıza ve parti yoldaşlarımıza karşı olan kuvvetlerin içinde yer alarak ayaklanmamızı bekleyemez. Kirli bir iş yapılmak zorundadır ama onu yapmak bizim görevimiz değildir. İnançlarımız, böyle bir politikayla çelişir. Biz, sınıf ve parti dayanışması ilkesine bağlı kalmalıyız. Zaten böyle bir iş popülaritemize zarar verecek ve yakında vuku bulacak seçimdeki başarımızı olumsuz etkileyecektir. Hakikaten, çok talihsiz bir konumdayız. Zira komünistler kendilerini aynı fikirlerle bağlı hissetmiyorlar. Bizleri sosyal [vatan]hainleri ve gericiler olarak itham etmenin büyük avantajına sahip oldukları için bizimle savaşabilirler. Onların ithamlarının öcünü alamayız. Onlar bizimle savaşırlarken devrimcilerdir ama biz onlarla savaşırken gericiler olarak gözükeceğiz. Marksist düşünce sahasında, kim ki en radikaldir, en ihtiyatlı parti üyelerinden nefret ederken ve onlara saldırırken her zaman haklıdır. Eğer onları vatan hainleri ve dönekler olarak adlandırmasaydık hiç kimse bize inanmazdı. Bu durumda, Marksistler olarak, mukavemet etmeme tutumunu benimsemeye yardımcı olamayız.

Bu aşırı saf Marksistler, Alman halkının –onlar arasında milyonlarca eski parti üyesinin- pekâlâ çok iyi anladığı şeyi, yani bu politikanın Alman Marksizminin tahtından inmesi anlamına geldiğini, fark etmediler. Eğer bir iktidar partisi; bunun şimdi yapılması gerektiğini, günün/devrin bir zarureti olduğunu ama inançlarımıza uymadığı için bunu yapamayacağımızı kabul etmek zorundaysa başka birisi boşluğu doldurmak –siyasî liderliğe yönelik taleplerinden ilk ve son kez feragat etmek- zorundadır.

Komünist olmayan Marksistler; komünist güçlerin milliyetçi galipleriyle işbirliği yaptıkları için Ebert, Noske ve kendi liderlerinin diğerlerini şiddetle suçladılar. Ama bu işbirliği bazı istişarelerden daha fazlasını ihtiva etmedi. Muhtemelen, halkın ödü kopmuş vekilleri ile onların yaverleri, korkmuş ve muktedir olmayan ve korunmaktan memnun kalacak olan milliyetçi kumandanlarla bu konuşmalarını gizlemediler. Ama zaten bu, sınıf dayanışması ilkesinin inatçı destekçilerinin gözünde hainlik anlamına geldi.

Komünist olmayan Marksistler, tarafsız kalmaya isteklilerken Alman komünizmi, tek başına, sağ [kanat] tarafından mağlûp edildi; tek aşikâr hakikat budur. Milliyetçi silâhlı müdahale olmasaydı, Almanya, 1919'da Bolşevikliğe dönmüş olacaktı. Ocak 1919'un olaylarının neticesi, milliyetçilerin prestijinde inanılmaz bir artıştı; sosyal demokratlar hakir görülür hâle gelirlerken onlarınki, milleti korumanın onuruydu. Her yeni komünist ayaklanma aynı deneyimi tekrarladı.

Sosyal demokratlar "komünist yoldaşlar"ına karşı çıkmada tereddüt etmelerine rağmen milliyetçiler, tek başına, komünistlerle savaştılar. Sosyal demokratlar Prusya'yı –fevkalâde devleti- ve Alman İmparatorluğu'nun daha küçük devletlerinin bir kısmını yönettiler ama sadece Reichswehr ile serbest müfrezelerin milliyetçilerinden elde ettikleri destek sayesinde yönettiler. Bu andan itibaren sosyal demokratlar, sağın insafındaydılar.

Weimar Cumhuriyeti, hem milliyetçiler hem de komünistler tarafından sadece diktatörlüğe yönelik mücadelelerindeki muharebe sahası olarak değerlendirildi. Her ikisi de iç savaş için silâhlandı, birçok kez saldırının önünü açmak için uğraştı ve zorla geri püskürtülmek zorunda kalındı. Ama komünistler yavaş yavaş felce uğrarken milliyetçiler her gün daha güçlü hâle geldiler. Bu, parlamentodaki oylar ile üyelerin sayısıyla ilgili bir sorun değildi. Bu partilerin ağırlık merkezleri parlamento işlerinin dışında bulunmaktaydı. Milliyetçiler serbestçe hareket edebilirlerdi; entelektüellerin çoğunluğu, maaşlı insanlar (memurlar), girişimciler, çiftçiler ve kalifiye emeğin bir bölümü tarafından desteklendiler; Alman hayatının sorunlarına âşinaydılar. Milletin ve illerin her birinin değişen iktisadî ve siyasî şartlarına eylemlerini uyarlayabilirlerdi. Diğer taraftan komünistler, Almanya'ya âşina olmayan cahil Rus şefler tarafından çıkarılan/yayımlanan emirlere uymak zorundaydılar ve Moskova merkez komitesi böyle yapmalarını onlara emrettiğinde bir gecede kendi politikalarını değiştirmeye zorlandılar. Zeki ve dürüst hiçbir insan, böyle bir köleliğe dayanamazdı. Alman komünist liderlerin entelektüel ve ahlâkî kalitesi/niteliği, bu yüzden, Alman politikacılarının ortalama seviyesinin çok altındaydı. Onlar milliyetçilerle denk değillerdi. Komünistler, Alman siyasetinde ancak sabotajcılar ve casuslarıyla rol oynadılar. 1919'dan sonra artık bir başarı şansına sahip değillerdi. Doğal olarak, Nazilerin kötü yönetiminin on yılı Alman komünizmini yeniden canlandırmıştır; Hitler'in çöküş gününde onlar, Almanya'daki en güçlü parti olacaktır.

Eğer Almanlar bir şansa sahip olsaydılar 1918'de demokrasinin lehinde karar vermiş olacaklardı. Ama işler böyle olunca, sadece iki diktatörlüğün, komünistlerin diktatörlüğü ile milliyetçilerin diktatörlüğünün, arasında bir tercih yapmak durumunda kaldılar. Bu iki diktacı partinin arasında kapitalizmi ve onun siyasî neticesini –demokrasiyi- desteklemeye hazır üçüncü bir parti yoktu. Ne çoğunluk sosyalistleri ve onların müttefikleri –Demokrat Parti- ne de Katolik Merkez Partisi "plütokratik [zengin egemenliğine dayanan, ç.n.]" demokrasinin ve "burjuva" cumhuriyetçiliğinin kabulü için uygundu. Onların geçmişi ve ideolojileri böyle bir tutuma tamamen zıttı. Hohenzollernler, İngiliz tarzı parlamenterizmi reddettikleri için tahtlarını kaybettiler. Weimar Cumhuriyeti, Üçüncü Cumhuriyette 1875'ten 1930'a kadar anlaşılan şekliyle Fransız cumhuriyetçiliğini reddettiği için başarısız oldu. Weimar Cumhuriyeti bir programa sahip değildi, aksine, diktatörlüğü amaçlayan iki grup arasında orta bir yolu gözetmek zorundaydı.

Hükümet destekçileri için parlamenterizm, en iyi hükümet sistemi değildi, sadece bir âcil durum önlemi, çaresiydi. Çoğunluk sosyalistleri; ılımlı Marksistler ve ılımlı milliyetçiler –yani milliyetçi Marksistler ve Marksist milliyetçiler- olmak istediler. Katolikler, milliyetçilik ile sosyalizmi Katoliklikle birleştirmeyi ve yine de demokrasiyi sürdürmeyi istediler. Bu türden eklektiklik başarısızlığa mahkûmdur. Darbeye dayanmaz. Kararlı muhaliflerle her çatışmada mağlûp olur.

Milliyetçilik için tek bir alternatif kalmıştı: Sınırlandırılmamış serbest ticaretin kabul edilmesi. Almanya'da hiç kimse böyle bir dönüşü düşünmedi. Bu dönüş, Sozialpolitik'in bütün önlemlerinin –hükümet kontrolü ve sendika baskısının- terk edilmesini gerektirmiş olacaktı. Radikal milliyetçiliğe karşı savaşıyor olduklarına inanan bu partiler –sosyal demokratlar ile onların müttefikleri, daha sonra komünistler, Merkez Parti ve bazı çiftçi grupları-, aksine, devletçilik ile aşırı korumacılığın fanatik taraftarlarıydılar. Ama bu politikaların Almanya'yı muazzam bir otarşi sorunuyla karşı karşıya bıraktığını görmek için oldukça dar kafalıydılar. Sadece gözlerini kapadılar. Alman kitlelerinin entelektüel kapasitelerini abartmamalıyız. Ama onlar, otarşinin Almanya'nın temel sorunu olduğunu ve sadece milliyetçi partilerin bu sorunla nasıl ilgileneceğine ilişkin (her ne kadar gayrimeşru da olsa) bir fikrinin bulunduğunu anlamak için çok aptal değillerdi. Diğer partiler onun (otarşinin) tehlikelerinden uzak dururlarken milliyetçiler, çözüm için bir plan sundu. Dünyanın fethine ilişkin bu plan Almanlara teklif edilmiş tek plan olduğu için Almanlar onu onayladılar. Hiç kimse onlara, başka bir çıkış yolunun var olduğunu söylemedi. Marksistler ve Katolikler, dünya hâkimiyetine ilişkin Nazi planının askerî başarısızlığa mahkûm olduğunu işaret edecek kadar bile duyarlı değillerdi; kendi yenilmezliğinden tamamen emin insanların kibirliliğine zarar vermemek için endişeliydiler. Ama saldırgan muhalifler yeni bir savaşın tehlikeleri ile risklerini lâyıkıyla ortaya koymuş olsaydılar bile düz vatandaş yine de tercihini Nazilerden yana yapmış olacaktı. Zira daha ihtiyatlı ve sinsi Nazi der ki: Biz, Almanya'nın kurtuluşu için kapsamlı bir plana sahibiz; bu plan riskli bir plandır ve başarı garantisi veremeyiz. Ama bu plan, başka bir kimse ciddî sorunumuzla nasıl ilgileneceğine ilişkin bir fikre sahip değilken, yine de bize bir şans vermektedir. Eğer akıntıya kapılırsanız talihiniz kapalıdır; bizi takip ederseniz, en azından, bir başarı şansı vardır.

Alman solunun davranışı Büyük Britanya ve Fransa'daki solun devekuşu politikasından farklı değildi. Bir taraftan, sol (kanat), kendini kadir-i mutlak devlete ve bundan dolayı aşırı korumaya adadı; diğer taraftan, otarşiden ibaret bir dünyada Almanya'nın açlığa mahkûm olduğu hakikatine yönelik bir fikir serdetmedi. Alman Marksist göçmenler, kendi partilerinin Alman silâhlanmasına mâni olmaya dönük bazı –hakikaten, son derece zayıf ve çekingen- çabalar sarf etmesiyle övündüler. Ama bu sadece onların gerçeği olduğu gibi görmedeki tutarsızlıklarının ve kabiliyetsizliklerinin bir deliliydi. Barışı sürdürmek isteyen bir

kimse, devletçilikle savaşmak zorundaydı. Ne var ki sol (kanat), devletçiliği destekleme konusunda sağdan/sağ kanattan daha az fanatik değildi. Bütün Alman milleti, Zwangswirtschatt'a sebep olmak zorunda olan iş âlemine hükümet müdahalesi politikasını destekledi. Ama Rusya'nın otarşi içinde yaşayabilecekken Almanya'nın yaşayamayacağı hakikatini, sadece Naziler kavradılar. Bu yüzden Naziler, laissez-faire'e –bir piyasa ekonomisine- kendilerini adamış bir partiyle karşılaşmadıklarından dolayı başarı sağladılar.

2. Başarısız Sosyalleştirme

Sosyal demokratlar, üretim araçlarının sosyalleştirilmesi (*Vergesellschaftung*) talebini parti programlarının başına koymuşlardı. Ama eğer halk bunu, üretim araçlarının devlet tarafından zorla el konulması ve bu yüzden iktisadî faaliyetin bütün branşlarının hükümetçe yönetimi şeklinde yorumlamaya hazır olsaydı; bu açık ve berrak olacaktı. Ama sosyal demokratlar, söz konusu iki kavramın temel taleplerinin anlamının asla bu olmadığını kesin bir dille ifade ettiler. Millîleştirme (*Verstaatlichung*) ve sosyalleştirme, onların iddiasına göre, tamamen farklı iki şeydi. Alman İmparatorluğu ile onun üyesi olan devletlerin 1880'lerden beri sosyal iktisadî politikalarının önemli bir parçası olarak telâkki etmiş oldukları çeşitli fabrika ve girişimle ilgili millîleştirme ve beledîleştirme (*Verstadtlichung*) önlemleri, der onlar, ne sosyalleştirmeydi ne de sosyalleştirme doğrultusundaki ilk adımlardı; aksine, emeğin menfaatlerine son derece zararlı kapitalist bir politikanın neticesiydi. Bu yüzden, bu millîleştirme ve beledîleştirme meseleleriyle ilgili hoş olmayan deneyimin sosyalleştirmeye yönelik sosyalist taleple bir ilgisi yoktu. Bununla birlikte, Marksistler, sosyalleştirmenin gerçekten ne anlama geldiğini ve millîleştirmeden nasıl farklılaştığını açıklamadılar. Bazı acemice çabalar sarf ettiler ama çok geçmeden bu çetin sorunlarla ilgili tartışmadan vazgeçtiler. Bu konu tabulaştırıldı. Saygıdeğer hiçbir Alman, bir soru sorarak bu bariyeri aşacak kadar uğraşmadı.

Birinci Dünya Savaşı, savaş sosyalizmi doğrultusunda bir eğilimi beraberinde getirdi; işin (*business*) bir şubesinden sonra diğeri merkezîleştirildi, zorla, üyelerinin –söz konusu şubenin girişimcilerinin- hükümetin temsilcilerinden müteşekkil bir danışma kurulundan başka bir şey olmadığı bir komitenin yönetimi altına verildi. Bu yüzden, hükümet, iş dünyasının bütün önemli/hayatî şubelerinin tam kontrolünü eline aldı. Hindenburg programı, bu sistemin, Alman ticaret ve üretiminin bütün şubelerine geniş kapsamlı tatbikine kendini adadı. Onun yürütülmesi Almanya'yı tamamıyla Zwangswirtschatt tarzı sosyalist siyasî toplumuna dönüştürmüş olacaktı. Ama Hindenburg programı Alman İmparatorluğu çökünce tam olarak gerçekleştirilmedi.

Savaş sosyalizmi Almanya'da hiç sevilmeyen bir şeydi. İnsanlar onu suçu olmayan şey için suçladılar. Alman açlığının/açlıktan ölümlerinin suçlusu mün-

hasıran savaş sosyalizmi değildi; kuşatma, silâhlı kuvvetlerde hizmet sunan milyonlarca işçinin yokluğu/üretime katılamaması ile üretken çabanın önemli bir bölümünün silâh ve cephane üretimine yönlendirilmesi gerektiği şeklindeki hakikat, üretimin sosyalist yöntemlerinin yetersizliğinden bile daha fazla acıya sebep oldu. Sosyal demokratlar bunlara da aynı şekilde işaret etmiş olmalıydılar. Ama hakikatlerin demogojik tahrifi için sömürülebilecek bir fırsatı kaçırmak istemediler. Haddizatında Zwangswirtschatt'a saldırdılar. Zwangswirtschatt, onların iddiasına göre, kapitalist sömürme ve kötüye kullanımın en berbat türüydü ve kapitalizmin yerine sosyalizmin ikâme edilmesine yönelik âcil ihtiyacı ortaya koymuştu.

Savaşın sonu; askerî yenilgiyi, devrimi, iç savaşı, kıtlığı ve tahribatı beraberinde getirdi. Pek çoğu silâhını elinden bırakmış terhis edilen milyonlarca asker evlerine geri döndü. Bunlar, askerî cephane depolarını soydular. Gıda aramak için trenleri durdurdular. Bir gecede mühimmat üretmeyi bırakmaya zorlanmış olan fabrikalar tarafından işten atılan işçiler eşliğinde ekmek ve patates için müdafaasız ülkeyi yağmaladılar. Köylüler silâhlı direniş örgütlediler. Şartlar kaotikti. Hükümeti zapt etmiş olan tecrübesiz ve cahil sosyalistler, çaresizlerdi. Bu durumla nasıl baş edebileceklerine ilişkin bir fikre sahip değillerdi. Onların emirleri ile mukabil emirler idare cihazını parçaladı. Açlıktan ölen kitleler gıda talep ettiler ve tumturaklı konuşmalarla beslendiler.

Bu âcil durumda kapitalizm, uyarlanabilme ve verimlilik kabiliyetine ilişkin kanıt sundu. Müteşebbisler, en sonunda, Zwangswirtschatt'ın sayısız kanunu ile kararnamesine kafa tutarak, kendilerine ait fabrikaları yeniden çalıştırmak için uğraştılar. En âcil ihtiyaç, tarafsız ülkeler ile Balkanlardaki gıda ve hammaddeyi satın almak için ihracata yönelik üretimi devam ettirmekti. Böyle ithalatlar olmaksızın Almanya, ölüme mahkûm olacaktı. Girişimciler çabalarında başarılı oldular ve bu sayede Almanya'yı kurtardılar. İnsanlar onları vurguncular olarak adlandırdılar ama piyasaya getirilen mallar için yarıştılar ve fena hâlde ihtiyaç duyulan bu malları elde ettikleri için mutluydular. İşsiz yeniden iş buldu. Almanya, normalleşmeye başladı.

Sosyalistler, Zwangswirtschatt'ın gevşetilmesi konusunda fazla endişelenmediler. Onların fikrince sosyalist olmaktan çok uzak olan bu sistem, mümkün olan en kısa zamanda ortadan kaldırılması gereken kapitalist bir belâydı. Şimdi, gerçek sosyalleştirme başlamalıydı.

Ama sosyalleştirme ne anlama geliyordu? Sosyalleştirme, Marksistlerin ifadesine göre, ne devlet demiryollarının, madenlerinin ve benzeri şeylerin millîleştirilmesiyle temsil edilen türden bir şeydi; ne de Zwangswirtschatt'ın savaş sosyalizmiydi. Ama başka ne olabilirdi? Bütün grupların Marksistleri, sosyalleştirmenin ne olduğunu bilmediklerini itiraf etmek zorundaydılar. Elli

yıldan daha uzun bir süredir kendilerini, programlarının odak noktası olarak sosyalleştirmeye adamışlardı. Mademki iktidarı ele geçirmişlerdi; kendi programlarını hayata geçirmeliydiler. Şimdi, sosyalleştirmeliydiler. Ama derhal, onların sosyalleştirmenin ne anlama geldiğini bilmedikleri aşikâr hâle geldi. Durum, hakikaten oldukça can sıkıcıydı.

Çok şükür, sosyalist liderler; işleri her şeyi bilmek olan insanlardan müteşekkil bir sınıfın –her şeyi bilen profesörlerin- var olduğunu hatırladılar. Hükümet, bir sosyalleştirme komitesi atadı. Komite üyelerinin çoğunluğu sosyal demokrattı; yine de bu, muammanın çözümünün sadece profesörlerden beklendiği örneklerden biri değildi. Hükümetin aday gösterdiği adaylar sosyal demokrat değildi, ilk başlarda çeşitli girişimlerin millîleştirilmesi ile beledîleştirilmesini savunmuş ve bugünlerde planlı ekonomiyi –Zwangswirtschatt'ı- desteklemiş olan Socialpolitik taraftarlarıydı. Ortodoks Marksistlerin, proleterlerin menfaatleri için zararlı kapitalist hile olarak itham ettikleri reformculuğu her zaman bütünüyle desteklemişlerdi.

Sosyalleştirme komitesi kılı kırk yarıp muğlâk tanımlamaları özetleyerek, ciddî planlar hazırlayarak ve çok kötü iktisadı yutturarak yıllarca müzakere etti. Komitenin kalın ciltlerden oluşan raflarda toplanan tutanakları ve raporları, gelecek kuşakların aydınlanması için kütüphanelerde dinlenmektedir. Bunlar, Marksizm ve devletçiliğin beraberinde getirdiği entelektüel çürümenin bir işaretidir. Ama söz konusu komite; sosyalleştirmenin, millîleştirme (*Verstaatlichung*) ve planlamanın (*Zwangswirtschatt*) yanı sıra başka ne anlama geldiği sorusunu cevaplandırmada başarısız oldu.

Sosyalleştirmenin, sadece iki yolu vardır, her ikisi de Alman İmparatorluk hükümeti tarafından tatbik edilmiştir. Bir tarafta, hiçbir sınır tanımayan millîleştirmedir, Sovyet Rusya'nın bugünkü yöntemidir. Diğer tarafta, merkezî planlama yer alır. Bu da Hindenburg programının Zwangswirtschatt'ı ve Nazilerin yöntemidir. Alman Marksistleri, mahlas/takma ad demagojileri yoluyla her iki yolu da kendilerine kapadılar. Weimar Cumhuriyetinin Marksistleri, sadece sosyalleştirme doğrultusundaki eğilimi daha ileri bir düzeye taşımadılar; aynı zamanda, imparatorluk hükümetince başlatılan en etkili sosyalleştirme önlemlerinin neredeyse terk edilmesini de hoş gördüler. Onların muhalifleri –aralarındaki en önemlisi, Katolik Başbakan Bruening'in sistemi/idaresi- daha sonra planlama politikasını devam ettirdiler ve Naziler, kapsamlı planlamayı –Zwangswirtschatt türü Alman sosyalizmini- tesis ederek bu çabaları kemale erdirdiler.

Alman işçileri –hem sosyal demokratlar hem de komünistler- sosyalleştirmeyle çok fazla ilgili değillerdi. Onlar için devrim, Kautsky'nin belirttiği gibi, ücretleri artırmaya yönelik tek fırsat anlamına geliyordu. Daha yüksek ücretler, daha yüksek işsizlik yardımları ve daha kısa çalışma saatleri, onlar için sosyalleştirmeden daha fazla anlam ifade ediyordu.

Bu durum sadece sosyalist liderlerden gelen ihanetin değil aynı zamanda sosyal demokrat inançta mündemiç çelişkilerin neticesiydi. Marksistler, gerçekleştirilmesi, devleti kadir-i mutlak ve totaliter hâle getirmeyi gerektiren bir programa kendilerini adadılar ama "bütünüyle gereksiz bu devlet"in baştan savılması, "devletin sönümlemesi/ortadan kalkması" hakkında da bıkmadan usanmadan konuştular. Kendilerini sosyalleştirmeye adadılar ama onun başarılması için sadece iki yöntemin mevcut olduğunu reddettiler. İşçilerin şartlarını iyileştirmenin bir aracı olarak sendikacılıkla ilgili hayâl kırıklığı hakkında konuştular ama sendika politikalarını kendi siyasî eylemlerinin odak noktası hâline getirdiler. Kapitalizm tam zirveye/olgunlaşma noktasına erişmeden önce sosyalizme erişilemeyeceğini öğrettiler ve kapitalizmin denetlenmesi veya geciktirilmesi amacıyla tasarlanmış bütün önlemleri adî burjuva şeklinde küçük gördüler. Ama böyle önlemleri ateşli ve fanatik bir şekilde bizzat kendileri talep ettiler. Kapitalistlerin veya girişimcilerin dolapları/entrikaları değil de bu çelişkiler ve tutarsızlıklar, Alman Marksizminin çöküşüne sebep oldu.

Doğru, sosyal demokratların liderleri yetersizdi, bazısı ahlâksızdı ve samimî değildi. Ama bu bir tesadüf değildi. Zeki hiçbir insan, Marksist öğretinin temel kusurlarını görmede başarısız olamazdı. Ahlâksızlık, gözü açık bir kamuoyu tarafından kontrol edilmeyen her hükümette içkin olan bir belâdır. Sosyalleştirme talebini ciddîye almaya hazır olanlar, Nazizmin safları uğruna Marksizminkini terk ettiler. Zira Naziler, yine de ahlâkî olarak daha namussuz olsalar da, kesinlikle merkezî planlamanın gerçekleştirilmesini amaçladılar.

3. Silâhlı Partiler

Ekim Devrimi, uzun süre önce Alman tarihinden silinmiş bir olgunun tekrar ortaya çıkmasını sağladı. Askerî maceraperestler silâhlı birlikler veya *Freikorps* oluşturdular ve kendi adlarına eylemde bulundular. Bu yöntemi, komünist devrimciler başlatmışlardı ama çok geçmeden milliyetçiler kabul edip mükemmelleştirdiler. Eski ordunun atılan subayları, terhis edilen askerler ile uyumsuz çocukları birlikte olmaya çağırdı ve açlıktan ölen kasaba halkının saldırısıyla tehdit edilen çiftçiler ile Polonyalı ve Lituanyalı gerilla istilalarından şikâyet eden doğu sınırlarının nüfusuna kendi korumalarını teklif ettiler. Toprak sahipleri ile çiftçiler, hizmetlerinin karşılığında onlara gıda ve barınak temin ettiler. Onların müdahalelerini yararlı göstermiş olan durum değiştiğinde bu çeteler, şantaj yapmaya ve toprak sahiplerinden, işadamlarından ve diğer zengin insanlardan para koparmaya başladılar; kamusal bir felâket hâline geldiler.

Hükümet onları sona erdirmeyi önemsemedi. Birliklerin bir kısmı komünistlere karşı cesurca savaşmışlardı. Diğerleri, Polonyalılar ile Lituanyalılara karşı doğu vilayetlerini başarıyla savunmuşlardı. Onlar, bu başarıyla övünç duydular ve milliyetçi gençlik onlara duyduğu sempatiyi gizlemedi. Milliyetçi partinin

eski liderleri, onların [liderlerinin] öğüdüne meydan okuyan ve dikkatsiz eylemleri liderlerinin planlarıyla çatışan yönetilemez bu çete liderlerine son derece düşmandılar. Serbest birliklerin zorbalıkları, toprak sahipleri ve köylüler için büyük bir yüktü. Komünist gelişmelere karşı bir koruma olarak artık müfrezelere ihtiyaç yoktu. Versay Anlaşmasına göre yeniden örgütlenen yeni ordu Reichswehr, şimdi bu görev için yeteri kadar güçlüydü. Milliyetçi önderler; bu birlikleri oluşturan genç insanların, onları hareketin liderliğinden edebileceklerini beklemekte tamamıyla haklıydılar. Onların bastırılması için parlak bir plan hazırladılar. Reichswehr onları kendi bünyesine dâhil etmeli ve bu sayede zararsız hâle getirmeliydi. Kendi adamlarının maişeti/geçimi için kaynak temin etmek serbest birliklere günden güne daha zor hâle geldiğinden onlar, bu teklifi kabule ve ordu subaylarının emirlerine itaat etmeye hazırdılar.

Ne var ki bu çözüm, Reichswehr'in büyüklüğünü yüzbin insanla sınırlandırmış olan Versay Anlaşmasının ihlâliydi. Bundan dolayı Fransız ve İngiliz temsilcilerle çatışma çıktı. Müttefik Güçler, sözde kara[nlık] Reichswehr'in tümden dağıtılmasını talep ettiler. Buna uyan hükümet, en önemli kara[nlık] birliğini –denizcilerin Ehrhardt tugayını- dağıtmaya karar verdiğinde Kapp ayaklanmasının patlak vermesini hızlandırdı.

Savaş ve iç savaş ile Marksistler ve milliyetçilerin devrimci zihniyeti, siyasî partilerin kendi örgütlenmelerine askerî bir karakter vermeleri şeklindeki bir gaddarlık ruhunu yaratmıştır. Hem milliyetçi sağ (kanat) hem de Marksist sol (kanat) kendi silâhlı kuvvetlerine sahipti. Bu parti birlikleri, doğal olarak, milliyetçi atılganlık ve komünist radikaller tarafından oluşturulan serbest birliklerden tamamen farklıydı. Onların üyeleri, kendine ait düzenli işlere sahip ve pazartesiden cumartesi öğlene kadar meşgul olan insanlardı. Hafta sonlarında üniformalarını giyecekler ve bando, bayrak ve çoğu kere ateşli silâhlarla birlikte geçit töreni yapacaklardı. Bu topluluklara üye olmalarından dolayı gururluydular ama savaşmaya istekli bir saldırganlık ruhuyla dolu değillerdi. Onların varlıkları, geçit törenleri, övünmeleri ve liderlerinin meydan okuyucu konuşmaları bir baş belâsıydı ama iç barış için ciddî bir tehdit değildi.

Mart 1920'de Kapp'ın, Kasım 1923'te Hitler ve Lundendorff'un ve –en önemlisi Mart 1921'deki Holz ayaklanması olan- çeşitli komünist gelişmelerin başarısız olmasından sonra Almanya; normal şartlara geri dönme yolundaydı. Serbest birlikler ve komünist çeteler, yavaş yavaş siyasî sahneden kaybolmaya başladılar. Yine de birbirleriyle ve halka karşı bazı gerilla savaşlarına giriştiler. Ama bu çarpışmalar, sürekli olarak, gangsterlik ve asiliğe doğru evrildi. Böyle ayaklanmalar ve birkaç maceracının suikastları sosyal düzenin istikrarını tehlikeye atamazdı.

Ama Sosyal Demokrat Parti ve basın, az sayıda hâlâ eylem yapan milliyetçi serbest birliği sürekli olarak itham etme ve onların dağıtılması üzerinde şiddetli bir

şekilde ısrar etme büyük hatasını yaptı. Bu tutum, maceracılardan, sosyal demokratlardan daha az nefret etmeyen ama onlardan vazgeçmeyi açık bir şekilde ifade etmeyi önemsemeyen milliyetçi partiler için bir meydan okumaydı. Bu partiler, sert karşılık verdiler ve komünist oluşumların dağıtılmasını da talep ettiler. Ama sosyal demokratlar, komünist birlikler hakkında farklı düşünüyorlardı. Onlara kızdılar ve öfke kustular; yine de onlarla açık bir şekilde mücadele etmediler.

Bismarck'ın Alman İmparatorluğu'ndaki –aynı şekilde Weimar Cumhuriyetindeki gibi- sivil idarenin asıl güçleri; imparatorluk hükümetine verilmemişti, aksine üye devletlerin hükümetlerine verilmişti. Prusya en geniş ve en zengin üye devletti, onun nüfusu hepsinden fazlaydı. İmparatorluğun ağırlık merkezîydi veya daha açık söylemek gerekirse imparatorluktu. Muhafazakâr Partinin Prusya'ya hâkim olması gerçeği, imparatorluk Almanya'sı üzerinde muhafazakârların hâkimiyetini sağlamıştı. Sosyal demokratların Weimar Cumhuriyeti altında Prusya'yı idare etmeleri gerçeği, onları cumhuriyetçi Alman İmparatorluğu'nda hâkim hâle getirdi. Başbakan Papen'in 20 Temmuz 1932 tarihli hükümet darbesi, Prusya'daki sosyalist rejimi alaşağı ettiğinde Alman İmparatorluğu için mücadele neredeyse sonuçlanmıştı.

Bavyera hükümeti, kendi toprağındaki milliyetçi birlikleri dağıtmaya isteksizdi. Milliyetçilere sempati duymuyordu ama bu tutumu belirleyen il özerkliğine sempati besliyordu. Merkezî otoriteye itaat etmemek onun için bir ilke meselesiydi. Alman İmparatorluğu'nun hükümeti çaresizdi. Zira itaat etmeyen bir üye devlete kendi idaresini dayatmasının ancak bir tek yolu vardı, yani çıkar yol iç savaştı. Bu çıkmazda sosyal demokrat Prusya hükümeti mukadderatı tayin eden bir önlem almaya girişti. 22 Şubat 1924'te, Magdeburg'da *Siyah, Kırmızı, Sarı Ülke Bayrağı* (Reichsbanner Schwarz-Rot-Gold)'nı buldu. Bu, diğer silâhlı parti kuvvetleri gibi, özel bir birlik değildi; Prusya iktidar partisinin bir ordusuydu ve Prusya hükümetinin tam desteğine sahipti. Olağanüstü bir Prusya memuru –Saxony ilinin idarecisi- onun şefliğine atandı. Reichsbanner, hükümetin cumhuriyetçi sistemine ve Weimar Anayasasına sadık olan bütün insanların partizan olmayan bir topluluğu olmalıydı. Bununla birlikte, sanki sosyal demokrat bir kurumdu. Onun liderleri, diğer sadık partilerin üyelerinin bu ordunun saflarında makbul olduğunda ısrar ettiler. Ama üyelerinin kahir ekseriyeti, bu zamana kadar, çeşitli yerel ve il sosyal demokrat silâhlı parti güçlerinin üyeleri olan sosyal demokratlardı. Bu yüzden, Reichsbanner'ın kuruluşu, sosyal demokratların askerî güçlerini kuvvetlendirmedi; sadece onlara yeni, daha merkezî bir örgütlenme imkânı sağladı ve onları Prusya devletinin müsaadesine mazhar etti. Katolik Merkez Partisinin üyeleri Reichsbanner'da asla önemli bir yekûn teşkil etmedi ve çok geçmeden onun saflarından tamamen kayboldular. Üçüncü sadık parti –demokratlar- sosyal demokratların önemsiz bir ortağından ibaretti.

Sosyal demokratlar, Reichsbanner'la ilgili milliyetçi önyargıya –Alman İmparatorluğu'nu oluşturan yüzbin askere- gönderme yaparak Reichsbanner'ın kuruluşunu meşrulaştırmaya çalışmıştı. Ama Kapp ayaklanması; sosyalistlerin, genel grevdeki milliyetçileri mağlûp etmek için mevcut, oldukça verimli bir silâha sahip olduklarını göstermişlerdi. Weimar Cumhuriyeti için tek ciddî tehdit, örgütlü emeğin saflarındaki milliyetçi sempatilerdi. Sosyal demokrat şefler, bu eğilimlere karşı başarılı bir şekilde mücadele edemediler, çoğu gizlice onlara sempati duydu.

Reichsbanner'ın uğursuz neticesi, bu örgütlenmenin Hitler'e iyi bir başlangıç yapma imkânı sağlamasıydı. Hitler'in Kasım 1923 isyanı/ayaklanması tam bir başarısızlığa sebep olmuştu. Hitler, Aralık 1924'te hapishaneden çıktığı zaman onun siyasî istikbâli kara[nlık] gözüküyordu. Reichsbanner'ın kuruluşu, tam da onun istediği şeydi. Bütün Marksist olmayanlar –nüfusun çoğunluğu- onun [Reichsbanner'ın] şeflerinin asi konuşmaları ve bu ordunun kuruluşundan bir yıl sonra üye sayısının üç milyon –sağ [kanad]ın bütün Wehrverbände'inin üyelerinden daha fazla- olması hakikatiyle korkutuldular.[117] Sosyal demokratlar gibi onlar da Reichsbanner'ın gücünü ve savaşa hazır oluşunu abarttılar. Bu yüzden, iyi pek çok insan Nazi komando örgütlerine yardım etmeye hazırdı.

Ama bu komando örgütleri, sol ve sağ [kanad]ın her ikisinin de diğer silâhlı parti güçlerinden çok farklıydı. Onların üyeleri, Birinci Cihan Harbi'nde savaşmış ve şimdi kendi ailelerini desteklemek için işlerini devam ettirmeye istekli olan yaşlı insanlardan değillerdi. Nazi komando örgütleri, serbest birliklerde olduğu gibi, savaşmayla hayatını kazanan işsiz çocuklardı. Onlar, sadece hafta sonlarında ve tatillerde değil, günün her saatinde mevcuttular. –İster sol isterse sağ [kanat] olsun- parti güçlerinin ciddî şekilde saldırıya uğradıklarında savaşmaya hazır olacakları şüpheliydi. Kesin olan şuydu ki, onlar, bir saldırganlık kampanyasına girişmeye asla hazır olmayacaklardı. Ama Hitler'in birlikleri hırçındı, profesyonel kavgacıydı. Eğer Nazizmin muhalifleri 1933'te mukavemetsiz boyun eğmiş olmasalardı onlar, kanlı bir iç savaşta kendi Führer'leri için savaşmış olacaklardı.

Hitler, kariyerinin ilk döneminde büyük işletmelerden sübvansiyonlar aldı. Hâkimiyet için mücadelesinin ikinci döneminde onlardan çok daha büyük miktarda para kopardı. Thyssen ve diğerleri ona ödeme yaptılar ama rüşvet vermediler. Hitler, bir kralın tebaalarından aldığı hediyeler gibi, onların parasını aldı. Eğer onlar, Hitler'in istediği şeyi ona vermeyi reddetmiş olsalardı Hitler, onların fabrikalarına sabotaj düzenlemiş veyahut da onları öldürmüş olacaktı. Böyle zora başvuran önlemler gereksizdi. Girişimciler; Rus tarzı komünizmle bertaraf edilmek yerine, Nazizmle esnaf statüsüne düşürülmeyi tercih ettiler. Şartlar Almanya'nın şartları olduğu için onlara açık üçüncü bir yol yoktu.

[117] Stampfer, *Die vierzehn Jahre der ersten Deutschen Republik* (Karlsbad, 1936), s. 365.

Hem güç hem de para, fikirler karşısında çaresizdir. Naziler, Almanya'yı fethetmelerini, büyük işletmelerden birkaç milyon Alman İmparatorluğu markı elde etmelerine veya acımasız savaşçılar olmalarına borçlu değillerdi. Alman milletinin kahir ekseriyeti, yıllardır hem sosyalist hem de milliyetçiydi. Sosyal demokrat sendika üyeleri; köylüler, Katolikler ve esnaf kadar milliyetçi radikalizme sempati beslediler. Komünistler, oylarını büyük ölçüde komünizmin Avrupa'da Alman hâkimiyeti kurmanın ve Batılı kapitalizmi mağlûp etmenin en iyi yolu olduğu fikrine borçluydular. Alman girişimcileri ile iş adamları Nazilerin zaferine kendi katkılarını yaptılar ama bunu milletin diğer bütün katmanları da yaptı. –Hem Katolik hem de Protestan- kiliseler bile istisna teşkil etmedi.

Büyük ideolojik değişiklikler, bazılarının parasının onların adına harcandığını söyleyerek, güçlükle izah edilmektedir. Bugünkü Amerika'da, komünizmin popülaritesi veyahut da başka bir şey, ya Rus hükümetinin bol kese yardımlarının ya da bazı milyarderlerin sol kanadın gazete ve dergilerini sübvanse etmeleri gerçeğinin sonucu değildir. Ve Nazi Yahudi düşmanlığıyla korkutulmuş bazı Yahudi bankerlerin Sosyalist Parti fonlarına katkıda bulundukları ve Almanya'da sosyal bilimler çalışması için bugüne kadar yapılan en büyük bağışın Frankfurt Üniversitesinde Marksist bir enstitünün kurulması için Yahudi bir hububat tüccarı tarafından yapılan bağış olduğu doğru olsa da; Alman Marksizmi, yine de, –Nazilerin iddia ettikleri gibi- Yahudi işverenlerin ürünü değildi.

"Millî dayanışma (*Volksgemenschaft*)" sloganı, Alman zihniyetinde öyle bir yer edinmişti ki; Naziler son darbeyi vurdukları zaman hiç kimse onlara mukavemet etmeye cesaret etmedi. Naziler, vaktiyle onları destekleyen pek çok grubun umutlarını yok ettiler. Büyük işletmeler, toprak sahipleri ve çiftçiler, esnaf ve zanaatkârlar, kiliseler; hepsi hayâl kırıklığına uğradı. Ama Nazi inancının temel unsurlarının saygınlığı –milliyetçilik ve sosyalizm- o kadar büyüktü ki; bu tatminsizliğin neticeleri önem arz etmiyordu.

Sadece tek şey Nazi idaresine bir son verebilirdi: Askerî bir yenilgi. Alman şehirlerinin İngiliz ve Amerikan uçakları tarafından kuşatılması ve bombalanması; en sonunda Nazizmin, kendi milletlerini zengin yapmanın en iyi yolu olmadığı konusunda Almanları ikna edecektir.

4. Versay Anlaşması

Versay, St. Germain, Trianon ve Sevr'den oluşan dört barış anlaşması hep birlikte bugüne kadar gerçekleştirilen en beceriksiz diplomatik anlaşmaları oluşturmaktadır. Onların amacı, ebedî barışı tesis etmekti: Netice, bir dizi küçük savaş ve sonunda yeni ve daha feci bir dünya savaşıydı. Bu anlaşmalar, küçük devletlerin bağımsızlığını korumayı amaçlamadı; sonuç, Avusturya, Habeşistan, Arnavutluk ve Çekoslovakya'nın ortadan kaybolmasıydı. Yine bu dört anlaşma;

demokrasi için dünyayı daha güvenli hâle getirmeyi tasarladı; sonuç, Stalin, Hitler, Mussolini, Franco ve Horthy'di.

Bununla birlikte, Versay Anlaşması hakkında genellikle yapılan sitem, tamamen asılsızdır. Alman propagandası, anlaşma şartlarının Almanya için son derece adâletsiz olduğu; bu şartların Almanların sırtına yüklediği zorlukların onları ümitsizliğe sevk ettiği ve Nazizm ile bugünkü savaşın Almanya'nın incinmesinin bir neticesi olduğu konusunda, Anglo-Sakson ülkelerdeki kamuoyunu ikna etmede başarılı oldu. Bu tamamen yanlıştı. Dört anlaşmayla Avrupa'ya verilen siyasî düzen hiç tatmin edici değildi. Doğu Avrupa sorunlarının çözümü, kaosun yol açtığı gerçek şartların bu şekilde göz ardı edilmesiyle bulundu. Ama Versay Anlaşması Almanya için adâletsiz değildi ve Almanları sefalete sürüklemedi. Eğer anlaşma şartları hayata aktarılmış olsaydı Almanya'nın tekrar silâhlanması ve saldırıya geçmesi mümkün olmayacaktı. Belâ, anlaşmanın Almanya'yı ilgilendirdiği ölçüde kötü olması değildi; aksine, galip güçlerin, Almanya'nın anlaşmanın en önemli maddelerinin bir kısmını yok saymasına izin vermeleriydi.

Anlaşma, Prusya'nın fethetmiş olduğu ve esas itibariyle Almanca konuşmayan nüfusunun kararlı bir şekilde Alman idaresine muhalefet ettiği Alman olmayan ülkeleri terk etmesi konusunda Almanya'ya borç yükledi. Almanya'nın bu ülkelere yönelik tek tasarruf hakkı, daha önceki fetihti. Alman İmparatorluğu'nun, Hohenzollernlerin önceki yıllarda zapt etmiş oldukları şeyi geri vermeye zorlanması –Alman propagandacılarının alışkanlık hâline getirdikleri gibi- bugüne kadar başvurulan en küçük düşürücü soygundu. Alman propagandasının en tercihe şayan konusu, Polonya koridoruydu. Başka bir ülkeye bir geçiş yolu sağlamak için ülkenin bir parçasının birbiriyle bağlantısız şekilde bölünerek kendi ülkelerinden alınmış olunmasaydı; Fransız ve İngilizler Nazi sözcüleri ile onların yabancı dostlarına neyi haykıracaklardı? Böyle feryatlar, bütün dünya kamuoyunu etkiledi. Bizzat Polonyalılar, bu konu üzerinde neredeyse hiç durmadılar. Bütün bu yıllar boyunca, yeteneksiz ve ahlâksız bir oligarşi tarafından idare edildiler ve bu yönetici kliği, Alman propagandasıyla mücadele etmek için entelektüel güçten yoksundu.

Hakikatlerin ta kendisi şunlardır: Orta Çağlarda Cermen şövalyeler bugün Doğu Prusya'nın Prusya ili olarak bilinen ülkeyi fethettiler ama 1914'te Batı Prusya'nın Prusya ili olan toprağı fethetmeye yönelik çabalarında başarılı olamadılar. Bu yüzden, Doğu Prusya Alman İmparatorluğu'na komşu olmadı. Doğu Prusya'nın batı sınırları ile Mukaddes Roma-Cermen İmparatorluğu'nun doğu sınırları arasında, Polonya'nın bir parçasını oluşturan ve Polonyalıların oturdukları, Polonya kralı tarafından yönetilen bir toprak parçası uzanıyordu. Bu toprak parçası –Batı Prusya- 1772'de Polonya'nın ilk taksiminde Prusya tarafın-

dan ilhak edildi. Batı Prusya'nın (ve aynısı Posen'in Prusya ili için de doğrudur) Alman İmparatorluğu tarafından değil de Prusya tarafından ilhak edilmesini anlamak önemlidir. Bu iller, ne 1806'da parçalanan Mukaddes Roma-Cermen İmparatorluğu'na ne de 1815'ten 1866'ya kadar Alman milletinin siyasî örgütlenmesi olan Alman Konfederasyonuna aitti. Söz konusu iller, haddizatında Prusya krallarının "özel mülkiyet"iydi. Brandenburg'un seçici meclisi (*elector-marquis* [dükten bir aşağı asalet ünvanı, ç.n.]) ve Pamerania'nın dükü şeklindeki sıfatlarıyla Prusya kralının, Mukaddes Roma-Cermen İmparatorluğu'nun ve Alman Konfederasyonunun bir üyesi olması, bu doğu ülkeleri için, vaktiyle İngiltere kralının, Mukaddes Roma-Cermen İmparatorluğu'nun bir prensliği olan Hannover'in seçici üyesi (*elector* [Mukaddes Roma-Cermen İmparatorluğu'nda seçmeye yetkili prenslerden her biri, ç.n.]) –ve daha sonra kralı- ve hemen sonra Alman Konfederasyonunun bir üyesi sıfatıyla Büyük Britanya için sahip olduğundan hukukî olarak ve anayasal açıdan daha fazla bir önemi haiz değildi. 1866'ya kadar bu illerin Almanya'yla olan ilişkisi; 1714 ile 1776 yılları arasında Virginia veya Massachusetts'in ve 1714 ile 1837 yılları arasında İskoçya'nın Almanya'yla ilişkisi gibiydi. Onlar, aynı zamanda bir Alman ülkesini yönetmek için başa gelen bir prens tarafından yönetilen yabancı ülkelerdi.

Ancak 1866'da Prusya kralı bu illeri kendi egemen kararıyla Kuzey Alman Konfederasyonu (*Nordheutscher Bund*)'na ve 1871'de de Alman İmparatorluğu (*Deutsches Reich*)'na dâhil etti. Bu ülkelerde yaşayan insanların buna rıza gösterip göstermediğine bakılmadı. Hatta bu insanlar, bu iltihak fikrine katılmadılar. Onlar, Alman Reichstag'a Polonyalı üyeleri seçtiler ve Polonya dilini ve Polonya geleneklerine bağlılıklarını sürdürme konusunda endişeliydiler. Elli yıldır, Prusya hükümetinin onları Almanlaştırmaya yönelik her çabasına mukavemet ettiler.

Versay Anlaşması Polonya'yı yeniden bağımsızlığa kavuşturduğu ve Posen ve Batı Prusya illerini Polonya'ya geri verdiği zaman Polonya'ya bir *koridor* vermedi. Sadece önceki (Alman değil de) Prusya fetihlerinin etkilerini eski hâline getirdiler. Cermen şövalyelerinin Alman İmparatorluğu'na komşu olmayan bir ülkeyi fethetmiş olması, arabulucuların veya Polonyalıların hatası değildi.

Versay Anlaşması, Alsace-Loraine'i Fransa'ya ve kuzey Schleswig'i Danimarka'ya geri verdi. Bu örneklerde de Almanya'yı soymadı. Bu ülkelerin nüfusu Alman idaresine şiddetle muhalefet etti ve Alman idaresinin boyunduruğundan kurtulmanın özlemini çekti. Almanya bu halkları baskı altına almak için sadece bir tek tasarruf hakkına sahipti, o da fetihti. Yenilginin mantıkî neticesi, daha önceki fetihlerin yağmalarını teslim etmeydi.

Anlaşmanın şiddetle eleştirilmesi alışkanlık hâline gelen ikinci hükmü, tazminatlarla ilgiliydi. Almanlar, Belçika'nın ve kuzey doğu Fransa'nın büyük bir bölümünü harabeye çevirmişti. Bu alanların yeniden inşasının parasını kim

ödemeliydi? Saldırıya uğrayan Fransa ve Belçika mı? Yoksa saldırgan Almanya mı? Galip mi, mağlûp mu? Anlaşma, Almanya'nın ödemede bulunması gerektiğine karar verdi.

Tazminatlar sorununa ilişkin detaylı bir tartışmaya girmemize gerek yoktur. Burada, tazminatların Almanya için gerçekten felâket ve açlıktan ölme anlamına gelip gelmediğini belirlemek yeterlidir. Gelin, 1925'ten 1930'a kadar Almanya'nın geliri ile tazminat ödemelerine bakalım.

Yıllar	Alman İmparatorluğu markı bazında kişi başına düşen gelir	Alman İmparatorluğu markı bazında kişi başına düşen tazminat ödemesi	Gelirin bir oranı olarak tazminat ödemeleri
1925	61	16.25	1.69
1926	997	18.30	1.84
1927	1.118	24.37	2.18
1928	1.185	30.75	2.60
1929	1.187	38.47	3.24
1930	1.090	26.10[1]	2.39

Bu ödemelerin Almanya'yı yoksul hâle getirdiğini ve Almanları açlığa mahkûm ettiğini ileri sürmek, hakikatlere ilişkin tuhaf bir yanlış yorumlamadır. Eğer Almanlar bu paraları kendi ceplerinden ödemiş ve –gerçekte yaptıkları gibi- dışarıdan ödünç alınan paralardan ödememiş olsalardı bile bu tazminatlar Alman hayat standardını ciddî bir şekilde etkilemeyecekti.

1925-1929 arası yıllarda Alman sermayesinin artışıyla ilgili mevcut rakamlar vardır. Bu artışlar şöyledir:[118]

Yıllar	Alman İmparatorluğu markı cinsinden artışlar (x1.000.000)
1925	5.770
1926	10.123
1927	7.125
1928	7.469
1929	6.815

Eylül 1924'ten Temmuz 1931'e kadar Almanya, Dawes ve Young planları çerçevesinde 18.821 milyon Alman İmparatorluğu markını tazminat olarak ödedi. Daha sonra ödemeler tümüyle durdu. Çoğu aynı dönemde ortaya çıkan

[118] "Zuwachs an bereitgestalltem Geldkapital," *Vierteljahrshefte fuer Konjunkturforschung*, Özel Sayı 22 (Berlin, 1931), s. 29.

dışarıya giden Alman özel ve kamusal borçlara karşın sermaye, 205 milyar Alman İmparatorluğu markını aşan bir noktaya erişti. Buna, yaklaşık olarak 5 milyar Alman İmparatorluğu markı tutarındaki Almanya'daki doğrudan sermaye yatırımları da ilâve edilebilir. Almanya'nın sermaye yokluğundan şikâyet etmediği açıktır. Eğer daha fazla delile ihtiyaç duyulsaydı, bu delil, Almanya'nın aynı dönemde yurtdışına yaptığı yaklaşık olarak 10 milyar Alman İmparatorluğu markı yatırımda bulunabilirdi.[119]

Tazminatlar, Almanların iktisadî ıstırabının sorumlusu değildi. Ama eğer Müttefik Devletler onların ödenmesi konusunda ısrar etmiş olsalardı, Almanya'nın yeniden silâhlanmasına ciddî bir şekilde takoz koymuş olacaklardı.

Tazminat karşıtı kampanya, Müttefik Devletler için tam bir fiyaskoya ve Almanya'nın ödemeyi reddetmesine ilişkin tam bir başarıya sebep oldu. Almanların ödedikleri şey, daha sonra reddettikleri dış borçlardan ödedikleriydi. Bu yüzden, gerçekte bütün yük yabancıların üzerine bindi.

Geleceğe ait muhtemel tazminatlar yönünden, bu önceki başarısızlığın temel sebeplerini bilmek son derece önemlidir. Müttefik Devletler, müzakerelerin tâ başından beri, bugünkü devletçi iktidarın sahte/gayrimeşru para öğretilerine bağlılıkları yüzünden kötürümdüler. Ödemelerin Almanya'daki parasal istikrarın sürdürülmesine yönelik bir tehdit teşkil ettiğinden ve dış ticaret dengesi "elverişli" olmadan Almanya'nın bu ödemeleri yapamayacağından emindiler. Sahte bir "transfer" sorunuyla ilgiliydiler. "Siyasî" ödemelerin, ticarî işlemlerden kaynaklanan ödemelerden tamamen farklı etkilere sahip olduğu şeklindeki Alman tezini kabul etmeye hazırdılar. Merkantilist yanılgılar çerçevesindeki bu ayak bağı onları, bizzat barış anlaşmasının vadesi dolmuş toplam miktarı sabitlemeye değil de daha sonraki müzakerelerin kararına bırakmaya sevk etti; ayrıca, aynı şekilde teslimatları belirlemeye, "transfer emniyeti" maddesini anlaşmaya sokmaya ve son olarak Temmuz 1931'in Hoover borç ertelemesine (*moratorium*) ve bütün tazminat ödemelerinin iptal edilmesine katılmaya zorladı.

Hakikat, parasal istikrarın ve sağlıklı bir para sisteminin devamının ödemeler ve [dış] ticaret dengesiyle kesinlikle bir ilgisinin bulunmamasıdır. Parasal istikrarı tehlikeye sokan tek bir şey vardır, o da enflasyondur. Eğer bir ülke, ilâve kâğıt para miktarını artırır veya krediyi genişletirse parasal bir sıkıntıya girecektir. İhracatların fazlalığı, tazminat ödemelerinin bir ön şartı değildir. Bu sebep-sonuç ilişkisi, daha ziyade tersinedir. Bir milletin böyle ödemeleri yapması, bu türden ihracat fazlalığı yaratma eğilimine sahiptir. Bir "transfer" sorunu şeklinde bahsedildiği türden bir sorun yoktur. Eğer Alman hükümeti (Alman İmparatorluğu markı bazında) ödemeler için ihtiyaç duyulan miktarı kendi vatandaşlarını vergilendirerek toplarsa, her Alman vergi mükellefi buna paralel

[119] Stolper, *German Economy 1870-1940* (New York, 1940), s. 179.

olarak ya Alman ya da ithal edilen ürünlerinden yaptıkları tüketimi düşürmek zorundadır. İkinci durumda başka türlü, bu ithal edilen malların satın alınması için kullanılmış olacak kambiyo fiyatları mevcut hâle gelir. Birinci durumda yurtiçi ürünlerinin fiyatı düşer ve bu ihracatları ve bu suretle mevcut kambiyo miktarını artırmaya yüz tutar. Dolayısıyla, ödeme için gerekli olan Alman İmparatorluğu markı miktarını yurtiçinde toplama, otomatik olarak, transfer için ihtiyaç duyulan kambiyo miktarını temin eder. Bunun hiçbirisi, tabiatıyla, bir şekilde ödemelerin "siyasî" veya "ticarî" olmasına bağlı değildir.

Doğru; tazminatların ödenmesi, Alman vergi mükellefine zarar vermiş, onu tüketimini kısmaya zorlamış olacaktı. Herhangi bir şart altında bir kimse verdiği zararı ödemek zorundaydı. Saldırganların ödemedikleri şey, saldırganın mağdurları tarafından ödenmeliydi. Ne var ki, tüm dünyada yüzlerce yazar ve siyasetçi, Almanlar için hem timsah hem de gerçek gözyaşı dökmesine rağmen, hiç kimse mağdurlara acımadı.

Belki, Almanya tarafından her yıl ödenmesi gereken tazminat miktarını sabitlemek için başka bir yöntem seçmek siyasî olarak daha akıllıca olacaktı. Örneğin, yıllık ödeme, Almanya'nın silâhlı kuvvetleri için gelecekte harcayacağı toplam miktarla bazı sabitlenmiş bir ilişki çerçevesinde ilân edilmiş olabilirdi. Alman ordusu ve donanmasına harcanan her Alman İmparatorluğu markı için bir misli [para] taksit olarak ödenmesi zorunlu tutulabilirdi. Ama Müttefik Devletler merkantilist yanılgıların kuvvetli etkisi altındayken bütün planlar verimsiz kalmaya mahkûm olacaktı.

Almanya'nın ödemelerinin geri dönüşü, zorunlu olarak, alıcı ülkenin (dış) ticaret dengesini "elverişli" hâle getirdi. Tazminatları topladıkları *için* onların ithalatları, ihracatlarını aştı; merkantilist yanılgılarla ilgili bakış açısından bu etki, endişe verici gibi gözüktü. Müttefik Devletler, derhal Almanya'yı ödeme yaptırmaya istekliydiler ve ödemeleri almaya istekli değillerdi. Kısacası, ne istediklerini bilmiyorlardı. Ama Almanlar, ne istediklerini pekâlâ biliyorlar, ödeme yapmak istemiyorlardı.

Almanya, diğer milletlerin ticaret engellerinin onun ödemelerini daha külfetli hâle getirdiğinden şikâyet etti. Bu yakınmanın temeli sağlamdı. Eğer Almanlar, ihracatların artışı sayesinde nakit ödemeler için gerekli olan aracı tedarike gerçekten uğraşmış olsalardı, Almanlar haklı olacaklardı. Ama onların nakit olarak ödedikleri şey onlara, dış borçlarla temin edildi.

Yabancı gözlemciler, Nazilerin taşkınlığında Versay Anlaşmasının oynadığı rolü tamamen yanlış anlamışlardır. Onların propagandasının esası, anlaşmanın adâletsizliği değildi, "kahpelik" efsanesiydi. Biz, onların söylemeyi alışkanlık hâline getirdikleri gibi, Avrupa'daki, hatta dünyadaki en güçlü milletiz. Savaş bizim yenilmezliğimizi bir kere daha kanıtlamıştır. Biz, eğer istersek, diğer bü-

tün milletleri hezimete uğratabiliriz. Ama Yahudiler bizi arkamızdan vurmuştur. Naziler sadece, Yahudilerin bütünüyle alçak olduklarını göstermek için Anlaşmadan söz ettiler.

"Bizler –muzaffer millet-", der onlar, "Ekim cinâyetiyle teslim olmaya zorlanmıştık. Hiç kimse bunu yapmaya bizi zorlayacak kadar güçlü olmamasına rağmen bizim hükümetimiz tazminatları ödemektedir. Bizim Yahudi ve Marksist idarecilerimiz Anlaşmanın silâhsızlanma maddelerine riayet etmektedirler. Zira bizim bu parayı dünya Yahudilerine ödememizi istiyorlar." Hitler Anlaşmayla uğraşmadı. Alman parlamentosunda bu Anlaşmanın kabul edilmesi için oy kullanmış olan ve tek taraflı olarak ihlâline karşı çıkan Almanlarla savaştı. Almanya Anlaşmayı bozacak kadar güçlü olduğu için milliyetçiler, "kahpelik" efsanesinin zaten ispatlanmış olduğunu düşündüler.

Versay Anlaşmasının çok sayıda müttefik ülke tarafsız eleştirmeni; Almanya'ya şikâyet için bir mazeret bırakmanın bir hata olduğunu ileri sürmeye alışmıştı. Bu bakış açısı yanlıştır. Eğer Anlaşma Almanya'nın Avrupa toprağına dokunmamış, onu sömürgelerini terk etmeye zorlamamış ve Almanların tazminat ödemelerine ve silâhlanmanın sınırlandırılmasına yönelik hüküm koymamış olsaydı bile yeni bir savaş önlenememiş olacaktı. Alman milliyetçileri, daha fazla yerleşim alanı fethetmeye kararlıydılar, otarşi elde etmeye hevesliydiler, zafer için askerî başarı ihtimâllerinin mükemmel olduğundan emindiler. Onların saldırgan milliyetçiliği, Versay Anlaşmasının bir sonucu değildi. Nazilerin şikâyetlerinin Anlaşmayla pek az ilgisi vardı. Onlar, Lebensraum'la ilgileniyorlardı.

Versay Anlaşmasının 1814 ve 1815 anlaşmalarıyla pek çok kere karşılaştırılması yapılmıştır. Viyana sistemi, yıllarca Avrupa barışını korumada başarılı olmuştur. Bu sistemin mağlûp edilen Fransa'yla ilgili cömert muamelesi, iddiaya göre, Fransa'yı öç alma savaşlarını planlamaktan alıkoydu. Eğer Müttefik Devletleri Almanya'ya da aynı şekilde muamele etmiş olsalardı, der iddia sahipleri, daha iyi neticeler elde etmiş olacaklardı.

Birbuçuk yüzyıl önce Fransa, kıta Avrupa'sında hâkim güçtü. Onun nüfusu, zenginliği, medeniyeti ve askerî verimliliği, diğer milletlerinkini gölgede bırakıyordu. Eğer bugünlerin Fransızları modern anlamda milliyetçiler olsalardı, bir süreliğine kıtayı elde etme ve hâkimiyet altına alma fırsatı yakalamış olacaklardı. Ama milliyetçilik, devrimci dönemin Fransızlarına yabancıydı. Onlar, doğrudur, şovenistlerdi; kendilerini (belki de diğer insanlardan daha iyi/makul sebeplere dayanan) insanoğlunun çiçeği olarak telâkki ettiler; yeni elde ettikleri özgürlükle gururluydular; tiranlara karşı mücadelelerinde diğer milletlere yardım etmenin görevleri olduğuna inanıyorlardı; [kısacası], sovenist, vatansever ve devrimciydiler. Ama milliyetçi değildiler; fetih için can atmıyorlardı; savaşa girişmediler. Yabancı monarklar onlara saldırdı; onlar, istilacıla-

rı yendiler. Aralarında en önemlisinin Napoleon olduğu ihtiraslı generallerin onları toprak genişletmeye sevk etmeleri daha sonraydı. Fransızlar başlangıçta, hakikaten, müsamaha gösterdiler ama Bonapart ailesinin hatırına kan dökmeye başladıklarını anlamaya başladıkları için sürekli daha fazla isteksizlik ortaya çıktı. Waterloo'dan sonra rahatladılar. Şimdi artık, oğullarının akıbetinden endişe etmeleri gerekmiyordu. Az sayıda Fransız; Rhineland, Hollanda veya İtalya'nın kaybedilmesinden şikâyet etti; Joseph artık İspanya kralı ve Jerome artık Westphalia kralı olmadığı için gözyaşı döktü. Austerlitz ve Jena tarihî hatıralar hâline geldi; vatandaşlık gururu, son imparator ile onun muharebelerine övgü yağdıran şiirlerin bilgilendirmesinden elde edildi ama artık hiç kimse Avrupa'yı zapt etmeye hevesli değildi.

Daha sonra, tekrar, Haziran 1848 olayları, dikkatleri imparatorun yeğenine çekti. Pek çok kimse onun, amcasının ilk devrimle baş etmiş olmasına benzer şekilde, yeni yurtiçi sorunların üstesinden gelmesini bekledi. III. Napoleon'un; halkça tutulmasının sadece amcasının şanına borçlu olduğunda şüphe yoktur. Hem Fransa'da hiç kimse onu hem de o hiç kimseyi tanımıyordu; o, ülkeyi sadece hapishane demirlerinden görmüştü ve Fransızcayı Alman aksanıyla konuşuyordu. Sadece büyük bir ismin yeğeni, vârisiydi; daha fazlası değil. Hakikaten Fransızlar, yeni savaşlar istedikleri için onu seçmediler; o, III. Napoleon idaresinin barışı koruyacağı konusunda ikna ederek onları kendi yanına çekti. İmparatorluk barış anlamına gelmektedir, onun propagandasının sloganıydı. Sevastopol ve Solferino onun halkça tutulmasını artırmadı, aksine azalttı. I. Napoleon'un ihtişamının edebî öncüsü olan Victor Hugo, III. Napoleon'u sürekli olarak yerdi.

Viyana Kongresi'nin eseri, kısaca, Avrupa barışı seviyor olduğu ve savaşı bir baş belası olarak telâkki ettiği için devam edebildi. Versay'ın eseri, saldırgan milliyetçilikten ibaret bu çağda başarısızlığa mahkûmdu.

Versay Anlaşmasının gerçekten elde etmeye uğraştığı şey, Anlaşmanın askerî konularla ilgili maddelerinde yer almaktadır. Alman silâhlanmasının sınırlandırılması ve Rhineland'in askersizleştirilmesi Almanya'ya zarar vermedi. Zira hiçbir millet ona saldırmaya cesaret etmedi. Ama eğer Fransa ve Büyük Britanya yeni bir saldırganlığa mâni olmaya samimî olarak karar vermiş olsaydı bu maddeler onlara böyle bir saldırganlığı önleme imkânı vermiş olacaktı. Galip milletlerin Anlaşmanın hükümlerini hayata aktarmaya girişmemeleri, Anlaşmanın kusuru değildir.

5. İktisadî Kriz

Yüksek Alman enflasyonu, kürsü sosyalistlerinin para öğretilerinin neticesiydi; askerî ve siyasî olaylarla çok az ilgiliydi. Bu kitabın yazarı onu 1912'de tahmin etti. Amerikalı iktisatçı B. M. Anderson 1917'de bu tahmini doğruladı. Ama 1914 ile 1923 yılları arasında Almanya'nın para ve banka politikalarını

etkileyecek bir konumda olan insanların çoğu ile bütün gazeteciler, yazarlar ve bu sorunlarla ilgilenen siyasetçiler, banknotların miktarındaki bir artışın mal fiyatlarını ve kambiyo oranlarını etkilemediği yanılsaması altında çalıştılar; mal fiyatlarının artışından kuşatma veya vurgunculuk yapmayı ve kambiyo oranlarının artışından elverişsiz ödemeler dengesini suçladılar. Enflasyonu durdurmak için parmaklarını kımıldatmadılar. Enflasyon yanlısı bütün partiler gibi, enflasyonun istenmeyen ama kaçınılmaz sonuçlarıyla –mal fiyatlarının artışıyla- mücadele etmek istediler. İktisadî sorunlarla ilgili cehaletleri onları, fiyat kontrolü ve kambiyo sınırlandırmalarına gitmeye sevk etti. Onlar, bu çabaların niçin başarısızlığa mahkûm olduğunu asla anlayamadılar. Enflasyon ne Tanrının bir işi ne de Versay Anlaşmasının sonucuydu; milliyetçiliği doğurmuş olan aynı devletçi fikirlerin pratiğe aktarılmasıydı. Bütün Alman siyasî partileri enflasyonun sorumluluğunu paylaştı. Onların hepsi de enflasyonun sebebinin, banka kredilerinin artışı değil de paranın değerini düşüren elverişsiz ödemeler dengesi olduğu şeklindeki hataya saplandılar.

Enflasyon orta sınıfları yoksullaştırmıştı. Mağdurlar Hitler'e katıldı ama bunu, ıstırap çektikleri için değil de Nazizmin onları fakirlikten kurtaracağına inandıkları için yaptılar. Bir insanın kötü hazımdan şikâyet etmesi, onun niçin bir şarlatana danıştığını izah etmez. O, onu iyileştireceğine inandığı için şarlatana danışır. Eğer başka fikirlere sahip olsaydı bir doktora müracaat etmiş olacaktı. Almanya'da iktisadî bir sıkıntının var olması, Nazizmin başarısının sorumlusu tutulamaz. Diğer partiler –örneğin sosyal demokratlar ve komünistler- de Nazilerin apaçık ilâçlarını önerdiler.

Almanya, 1929'dan sonra büyük bunalımla sarsıldı ama bu sarsıntı, diğer milletlerinkinden daha büyük değildi. Aksi doğruydu. Bu kriz yıllarında Almanya'nın ithal ettiği erzaklar ile hammaddelerin fiyatları, ihraç ettiği mamûllerin fiyatlarından daha fazla düştü.

Kriz, ücret oranlarında bir düşüşe yol açmış olacaktı ama sendikalar ücret kesintilerine izin vermedikleri için işsizlik arttı. Hem sosyal demokratlar hem de komünistler, işsizliğin artmasının onların güçlerini artıracağından emindiler ama bu artış, Nazizme yaradı.

Büyük bunalım milletlerarasıydı. Ne var ki, sadece Almanya'da, silâhlanmayı ve savaşı her derdin devası olarak öneren bir partinin zaferine yol açtı.

6. Nazizm ve Alman İşçisi

Nazizmin sorunlarıyla ilgilenen neredeyse bütün yazarları şaşırtmış olan bir muamma şudur: Sosyal demokratların, komünistlerin ve Katoliklerin partilerinde örgütlenmiş milyonlarca Alman vardı; onlar, bu partilerle ittifak kurmuş sendikaların üyeleriydiler. Naziler kararlı muhaliflerden müteşekkil bu kitleleri alaşağı etme

ve kendi totaliter sistemlerini kurmada nasıl başarılı olabildiler? Bu milyonlar bir gecede fikirlerini mi değiştirdiler? Veya onlar, komando örgütlerinin terörüne boyun eğen ve kurtuluş gününü bekleyen korkak insanlar mıydı? Alman işçileri hâlâ Marksist miydiler? Veya Nazi sisteminin samimî destekçileri miydiler?

Sorunu bu şekilde takdim etmede temel bir hata vardır. İnsanlar; çeşitli parti kulüpleri ile sendikaların üyelerinin, ikna edilmiş sosyal demokratlar, komünistler veya Katolikler olduklarını ve kendi liderlerinin inançları ile programlarını desteklediklerini peşinen kabul etmektedirler. Parti bağlılığı ile sendika üyeliğinin neredeyse zorunlu olduğu genellikle fark edilmemektedir. Almanya'da ve yabancı sanayinin bazı şubelerinde bugün var olan yalnız sendika üyelerinin çalışabildiği işyeri sistemi, Weimar Almanya'sında aşırıya götürülmediyse de, yine de bu açıdan yeteri kadar yol alınmıştı. Almanya'nın büyük bir bölümü ile Alman üretim şubelerinin çoğunda bir işçi için, bütün büyük sendika gruplarının dışında kalmak, neredeyse imkânsızdı. Eğer o bir iş isteseydi veya işten atılmak istenseydi veya işsizlik yardımı almak isteseydi bu sendikalardan birine katılması zorunlu olurdu. Sendikalar, her bireyin boyun eğmek zorunda kaldığı iktisadî ve siyasî bir baskı uyguladı. Sendikaya katılmak, pratikte, işçi için rutin bir mesele hâline geldi. Bir işçi, herkes sendikaya üye olduğu ve sendikaya üye olmamak risk oluşturduğu için sendikaya katıldı. Sendikasının dünya görüşünü (*Welstanschauung*) araştırmak onun için bir mesele olmadığı gibi, sendika bürokratları da üyelerinin inançları veya duyguları hakkında kafa yormadılar. Onların ilk hedefi, mümkün olduğu kadar çok sayıda işçiyi kendi sendikalarının saflarına katmaktı.

Milyonlarca örgütlü işçi, kendi partilerinin inançlarına sahte bağlılık göstermeye, parlamento ve sendikalar için yapılan seçimlerde kendi sendikasının adaylarına oy vermeye, parti gazetelerine abone olmaya ve partinin politikasını açıkça eleştirmekten kaçınmaya zorlandı. Ama yine de gündelik deneyim onlara, partileriyle ilgili yanlış bir şeyin var olduğuna dair bir delil sundu. Her gün, Alman mamûllerine –yani kendi alın terleriyle çilelerinin ürünlerine- karşı yabancı ülkeler tarafından belirlenen yeni ticaret bariyerleri hakkında bilgi sahibi oldular. Az sayıda istisna hariç, sendikalar, ücret kesintilerini kabule hazır olmadığı için her yeni ticaret bariyeri derhal artan işsizliğe yol açtı. İşçiler, Marksistler ile Merkez Partiye olan güvenlerini kaybettiler. Bu insanların, onların sorunlarıyla nasıl baş edeceklerini bilmediklerinin ve yaptıkları tek şeyin kapitalizmi suçlamak olduğunun farkına vardılar. Alman işçisi kapitalizme şiddetle karşıydı ama bu örnekte kapitalizmin suçlanmasını tatmin edici bulmadı. Eğer ihraç malları satışı düşseydi işçiler üretimi kısmayı bekleyemezdi. Bu yüzden, Nazi iddialarına ilgi duymaya başladılar. Bu tür gelişmeler, diyordu Naziler, uygun olmayan bir şekilde dış piyasalar ile yabancı hükümetlerin kaprislerine bağımlılığımızın mahzurlarıdır. Almanya, eğer daha fazla yer fethetme ve kendi kendine yeterliliğe erişme konusunda başarılı olamazsa, ölüme mahkûmdur. Yabancı kapi-

talistlerin ücretli köleleri olarak hizmete zorlandığımız sürece işçinin şartlarını iyileştirmeye yönelik bütün çabalar boşunadır. Böyle ifadeler işçileri etkiledi. İşçiler, ya sendikaları ya da parti kulüplerini terk ettiler zira bu onlar için çok ciddî sonuçları beraberinde getirmiş olacaktı. Onlar, korku ve ataletten dolayı yine de sosyal demokrat, komünist veya Katolik partilere oy verdiler. Ama hem Marksist hem de Katolik sosyalizme aldırmaz oldular ve millî sosyalizme sempati duymaya başladılar. 1933 öncesi yıllarda Alman sendikalarının safları zaten Nazizme gizlice sempati duyan insanlarla doluydu. Bu yüzden, Naziler en sonunda bütün sendika üyelerini Emek Cephesi (*Labor Front*)'ne zorla dâhil ettiklerinde Alman işçisi fazla rahatsızlık duymadı. İşçiler, Naziler onların en âcil sorunuyla –yabancı ticaret engelleriyle- ilgilenen bir programa sahip oldukları için Nazizme yöneldiler. Diğer partiler böyle bir programdan yoksundu.

Popüler olmayan sendika bürokratlarının yerinden edilmesi işçileri, Nazilerin girişimciler ve yöneticileri mâruz bıraktıkları küçük düşürmelerden daha fazla memnun etti. Patronlar, esnaf seviyesine düşürüldüler, kadir-i mutlak parti şeflerine boyun eğmek zorundaydılar. İşçiler, kendi işverenlerinin mutsuzluğundan sevinçten uçtular. Öfkeden köpüren patronları, devletin tatil günü resmî geçitlerinde işçilerle yan yana yürümeye zorlandıklarında bu, onların zaferiydi, kalpleri için bir teselliydi.

Daha sonra yeniden silâhlanma patlaması yaşandı. Artık işsiz yoktu. Çok geçmeden bir işçi açığı ortaya çıktı. Naziler, sosyal demokratların baş edememiş oldukları bir sorunu çözmede başarı sağladılar. İşçinin şevki arttı.

İşçilerin şimdi resmin siyah tarafının bütünüyle farkında oldukları çok muhtemeldir. Onlar, hayâl kırıklığı içindedirler.[120] Naziler onları, süt ve bala kavuşturmamıştır. Tayın kartlarının bozkırında/çölünde komünizmin tohumları serpilip büyüyor. Mağlubiyet gününde Emek Cephesi; Marksist ve Katolik sendikaların 1933'teki çöküşleri gibi, çökecektir.

7. Nazizmin Yabancı Tenkitçileri

Hitler ve kliği, kaba şiddet, ölüm ve cinâyetle Almanya'yı fethetti ama Nazizmin öğretileri bundan çok uzun süre önce Alman zihnine girmişti. Şiddet değil de ikna, milletin kahir ekseriyetini militan milliyetçiliğin inançlarına/ilkelerine yöneltmişti. Eğer Hitler diktatörlük yarışını kazanma konusunda başarı sağlayamamış olsaydı başka birisi onu kazanacaktı. Onun geçmek zorunda olduğu çok sayıda (diktatör) adayı vardı: Kapp, General Ludendorff, Kaptan Ehrhardt, Forstrat

[120] Bununla birlikte, Londra *Times*'ı 6 Ekim 1942 gibi geç bir tarihte Moskova'dan, Rus otoriteleri tarafından Alman savaş mahkûmlarının sorgulanmasının; kalifiye işçilerin çoğunluğunun, özellikle 25 ilâ 35 yaş grubundaki erkeklerin ve Ruhr ve diğer eski sanayi merkezlerinden olanların, hâlâ Nazilerin katı destekçileri olduklarını gösterdiğini bildiriyordu.

Escherich, Strasser ve daha pek çok kişi. Hitler, bir engellemeyle karşılaşmadı ve bu yüzden daha iyi eğitim görmüş veya daha dürüst rakiplerini mağlûp etti.

Nazizm, kesinlikle yeterli bir entelektüel mukavemetle karşılaşmadığı için Almanya'yı fethetti. Eğer Fransa'nın düşüşünden sonra Büyük Britanya ve Birleşik Devletler onunla ciddî bir şekilde savaşmaya başlamamış olsaydı, bütün dünyayı fethetmiş olacaktı.

Nazi programının çağdaş eleştirisi amacına ulaşamadı. İnsanlar Nazi öğretisinin sırf ayrıntılarıyla uğraşmakla meşguldürler; asla, milliyetçi sosyalist öğretilerin esasına ilişkin tam bir tartışmaya giremediler. Sebep aşikârdır: *Nazi ideolojisinin temel ilkeleri, genel kabul gören sosyal ve iktisadî ideolojilerinkinden farklılaşmamaktadır.* Farklılık, sadece, bu ideolojilerin Almanya'nın özel sorunlarına tatbikatıyla ilgilidir.

Bunlar, günümüzün "ortodoks olmayan" ortodoksluğunun dogmalarıdır:

1. Kapitalizm sömürüyle ilgili adâletsiz bir sistemdir; küçük bir azınlığın menfaati için kahir ekseriyete zarar verir. Üretim araçlarının özel sahipliği; doğal kaynaklar ile teknik iyileşmelerin tamamen kullanılmasına mâni olur. Kâr ve faiz; kitlelerin işe yaramaz parazitlerden oluşan bir sınıf için ödeme yapmaya zorlandığı haraçlardır. Kapitalizm mülkiyetin kaynağıdır ve savaşa sebep olmak zorundadır.

2. Bu yüzden, halk hükümetinin en önemli görevi, kapitalistler ile girişimcilerin yönetiminin yerine işletmenin hükümetçe kontrol edilmesini ikâme etmektir.

3. Tüketiciler taifesinin durumunu iyileştirmenin ve bütün ücretle geçinenlerin hayat standartlarını sürekli olarak yükseltmenin uygun yolu; ister doğrudan doğruya idare tarafından isterse dolaylı olarak sendikalara yetki vererek hayata aktarılsın, fiyat tavanları ve asgarî ücret oranlarıdır. Bunlar, (en sonunda, sosyalizmin tesis edilmesiyle) kitlelerin sermayenin boyunduruğundan tamamen kurtarılması doğrultusundaki adımlardır. (Sırası gelmişken, ömrünün ilerleyen yıllarında Marx'ın bu önermelere şiddetle karşı çıktığına işaret edebiliriz. Ne var ki, bugünkü Marksizm bu önermeleri tamamen onaylar.)

4. Kolay para politikası –kredi genişlemesi–; sermayenin kitlelere aktardığı yükleri hafifletmenin ve ülkeyi daha zengin yapmanın yararlı bir yoludur. Onun, iktisadî krizin periyodik yinelemesiyle hiçbir ilgisi bulunmamaktadır. İktisadî krizler, müdahale edilmemiş kapitalizmde içkin olan bir belâdır.

5. Yukarıdaki ifadeleri inkâr eden ve kitlelere en iyi kapitalizmin hizmet sunduğunu ve toplumun bütün katmanlarının iktisadî şartlarını sürekli olarak iyileştirmenin tek etkili yönteminin tedricen sermaye birikimi olduğunu ileri

süren herkes, sömürücülerin bencil menfaatlerinin kötü niyetli dar kafalı savunucularıdır. Laissez-faire, serbest ticaret, altın standardı ve iktisadî özgürlüğe geri dönüş imkânsızdır. İnsanoğlu, çok şükür, 19. Yüzyıl ile Viktorya çağının fikirlerine ve politikalarına asla geri dönmeyecektir. (Gelin, sırası gelmişken, "19. Yüzyıl" ve "Viktorya dönemine ait" nitelendirmelerine en fazla hak iddia edebileceklerin hem Marksizm hem de sendikacılık olduğunu belirtelim.)

6. Dış ticaretten elde edilen avantaj münhasıran ihracata dayanmaktadır. İthalat kötüdür ve mümkün olduğu kadar engellenmelidir. Bir milletin kendisini içinde bulabileceği en mutlu durum, yurtdışından bir ithalata dayanmaya/güvenmeye ihtiyacının olmadığı durumdur. ("İlericiler", doğrudur, bu dogma hakkında istekli değillerdir ve üstelik bazen onu milliyetçi bir hata olarak reddederler. Ne var ki, onların siyasî eylemleri tamamen bu dogma tarafından dikte edilir.)

Bu dogmalar yönünden, bir tarafta bugünkü İngiliz liberalleri ile İngiliz işçi partisi, diğer tarafta da Naziler arasında farklılık yoktur. Bu ilkeleri; Almanların, daha sağlam gerekçelerle anti-liberal ve anti-demokratik olarak nitelendirmelerine rağmen; İngilizlerin, liberalizmin ve iktisadî demokrasinin gelişmesi/gelişmiş hali şeklinde tasvir etmesinin bir önemi yoktur. Büyük Britanya'da bir muhalife sadece bir aptal olarak gülünmesine ve tepeden bakılmasına rağmen Almanya'da hiç kimsenin muhalif fikirleri telâffuz etmede özgür olmaması çok da önemli değildir.

Burada, bu altı dogmadaki yanılgıların çürütülmesiyle ilgilenmeye gerek duymuyoruz. Bu, iktisadî teorinin temel sorunlarını izah eden/yorumlayan denemelerin amacıdır. Vaktiyle yapılmış olan bir görevdir. Sadece, bu varsayımlara saldırma cesaretinden veya ferasetinden yoksun olan birinin, Naziler tarafından onlardan çıkarılan sonuçlarla ilgili hata bulabilecek bir konumda olmadığını vurgulamamız gerekir. Naziler de işin/iş dünyasının hükümetçe kontrolünü arzular, kendi milletinin otarşisi için uğraşırlar. Onların politikalarının ayırt edici işareti, aynı sistemin başka milletler tarafından kabul edilmesinin onlara dayatacağı dezavantajlara razı olmayı reddetmeleridir. Onlar, kendi ifadelerine göre, emek verimliliğinin diğer ülkelerdekinden daha düşük olduğu göreli olarak kalabalık bir alanda sonsuza kadar "hapsedilme"ye hazır değillerdir.

Nazizmin hem Alman hem de yabancı/dış muhalifleri ona karşı entelektüel mücadelede mağlûp oldular zira aynı inatçı ve hoşgörüsüz dogmatizmin tuzağına düştüler. İngiliz sol kanadı ile Amerikan ilericileri, kendi ülkelerinde işletmelerin tamamen kontrolünü istemektedirler; iktisadî yönetime ilişkin Sovyet yöntemlerine hayran kalmaktadırlar. Alman totaliterizmini reddederlerken kendileriyle çelişmektedirler. Alman entelektüelleri, Büyük Britanya'nın serbest ticareti ve altın standardını terk etmesinde Alman öğretileri ile yöntemlerinin üstünlüğünün bir delilini fark ettiler. Şimdi, Anglo-Saksonların neredeyse her

yönden onların iktisadî yönetimini taklit ettiklerini gördüler. Kendi milletlerinin savaş sonrası dönemde bu politikalara bağlanacağını belirten bu ülkelerin mümtaz vatandaşlarını işitiyorlar. Buna rağmen, Naziler, yeni ve daha iyi bir iktisadî ve sosyal düzenin mahkûmları olduklarına niçin inandırılmasın/ikna edilmesin?

Nazi partisi ile komando örgütlerinin şefleri sadist çetecilerdir ama Nazizmin temel sosyal, iktisadî ve siyasî öğretileriyle hemfikir oldukları için Alman entelektüelleri ve işçileri, Nazilerin yönetimini hoş gördü. Haddizatında Nazizme savaş açmak isteyen biri, bugünkü savaştan önce ve (sadece bugün Almanya'daki ofisleri işgâl eden ayak takımını işten çıkarmak için değil) ondan kaçınmak için, Alman halkının zihinlerini değiştirmek zorunda kalmış olacaktı. Bu, devletçilik yandaşlarının gücünün ötesindeydi.

Çelişkiler ve tutarsızlıklar için Nazi öğretilerini araştırmaya gerek yoktur. Bu öğretiler, hakikaten, kendisiyle çelişen ve tutarsız öğretilerdir ama onların temel hataları, bugünkü devletçiliğin bütün türleri için müşterek olan hatalardır.

Nazilere yöneltilen en bildik eleştirilerden biri, onun nüfus politikasının sözde tutarsızlığıyla ilgiliydi. İnsanların söylemeye alıştıkları gibi; bir taraftan, Almanya'nın göreli olarak aşırı nüfusundan şikâyet etmek ve daha fazla Lebensraum istemek ve diğer taraftan doğum oranını artırmaya uğraşmak çelişkilidir. Ne var ki, Nazilerin gözünde bu tutumlarda bir tutarsızlık yoktu: Göreli olarak aşırı nüfusla ilgili aynı sorunla boğuşan küçük devletler kendilerini korumak için çok güçsüzlerken; Almanlar, daha fazla alan için bir savaşa girişecek kadar kalabalıktır. Nazilerin aşırı nüfus belâsının tek çaresi olarak bildikleri şey buydu. Almanya ne kadar fazla asker toplayabilirse ülkeyi aşırı nüfus belâsından kurtarmak o kadar kolay olacaktı. Temel düşünce hatalıydı ama öğretinin tamamına saldırmayan biri, mümkün olduğu kadar fedai beslemeye yönelik çabalarla ilgili ikna edici bir hata bulamazdı.

Nazilerin despotizminin ve yaptıkları kıyımların çok az etkiye sahip olmasına yönelik itirazların bir sebebi, bizzat tenkitçilerin pek çoğunun, Sovyet yöntemlerini mazur görmeye meyilli olmasıdır. Bu yüzden, Alman milliyetçileri; –ister Alman isterse yabancı olsun- muhaliflerinin, Rusya'dakilerden daha acımasız bir şekilde yargıladıkları pratikler için Nazileri suçlarlarken onlara haksızlık yapıyor olduklarını iddia edebilirler. Ve Anglo-Saksonlar Nazilerin ırkçı öğretilerine saldırdıklarında onlar bunu samimîyetsizlik ve iki yüzlülük olarak adlandırdılar. Bizzat İngilizler ve Amerikalılar, diye itham ettiler, bütün ırkların eşitliği ilkesini gözetmekte midirler?

Yabancı eleştirmenler, Nazi sistemini kapitalist olarak mahkûm etmektedirler. Fanatik antikapitalizm ve ateşli sosyalizm desteğinden ibaret bu çağda; moda fikrin gözünde, bir hükümetin itibarını düşürmede "kapitalizm yanlısı" etiketinden daha mükemmeli yok gibi gözükmektedir. Ama bu, Nazilere yönelik temel-

siz bir suçlamadır. Bir önceki bölümde Zwangswirtschaft'ın işletmenin kapsamlı bir hükümet kontrolünden ibaret sosyalist bir sistem olduğunu görmüştük.

Almanya'da hâlâ kârların/kârlı girişimlerin bulunduğu doğrudur. Üstelik girişimciler, Weimar rejiminin son yıllarındakinden daha fazla kâr elde etmektedirler. Ama bu hakikatlerin önemi, eleştirmenlerin inandıkları şeyden son derece farklıdır. Özel harcamayla ilgili sıkı bir kontrol vardır. Bir Alman kapitalisti veya girişimcisi (esnafı) veyahut da başka bir kimse; hükümetin onun milletin hizmetindeki konumuna ve sınıfına uygun addettiğinden daha fazla tüketim harcaması yapmakta özgür değildi. Artığın, bankalara veya yerli bonolara veya tamamen hükümet tarafından kontrol edilen Alman şirketlerinin stokuna yatırılması zorunludur. Para veya banknotların istif edilmesi, katı bir şekilde yasaklandı ve büyük bir vatan hainliği olarak cezalandırıldı. Savaştan önce bile yurtdışından lüks mal ithalatı yoktu ve bu malların yurtiçi üretimi uzun süredir durdurulmuştu. Kimse tahsis edilen tayından daha fazla gıda ve elbise almada özgür değildir. Kiralar durdurulur; mobilya ve diğer bütün mallar erişilemezdir. Yurtdışı seyahatine ancak hükümet işleri için izin verilmektedir. Kısa bir süre öncesine kadar, İsviçre ve İtalya'da bir tatile gitmek isteyen turistlere sınırlı bir kambiyo miktarı tahsis edildi. Nazi hükümeti, vatandaşlarını İtalya'yı ziyaretten menederek İtalyan dostlarından daha çok kendi dostlarının öfkesini artırmamak için uğraşıyordu. İsviçre'de durum farklıydı. Kendi iktisadî sisteminin en önemli şubelerinden birisinin taleplerine boyun eğen İsviçre hükümeti, İsviçre'ye yapılan Alman ihracatları için yapılan ödemelerin bir bölümünün, Alman turistlerin harcamalarıyla dengelenmesi gerektiğinde ısrar etti. Almanya'nın İsviçre'ye ve İsviçre'nin Almanya'ya yaptığı ihracatın toplam miktarı, iki taraflı bir mübadele anlaşmasıyla sabitlendiği için İsviçre'nin artığa nasıl katkıda bulunduğunun Almanya için bir önemi yoktu. İsviçre'ye seyahat eden Alman turistlere tahsis edilen toplam miktar, Alman borçlarının İsviçre bankalarına geri ödenmesi için ayrılmış olandan çıkarıldı. Bu yüzden, İsviçre bankalarının hissedarları, Alman turistleri tarafından yapılan masrafları ödediler.

Alman şirketleri, kârlarını hissedarlarına dağıtmada özgür değildir. Kâr paylarının (*dividends*) miktarı, hayli karmaşık hukukî bir tekniğe göre katı bir şekilde sınırlandırılır. Şirketler stokları artırmada özgür oldukları için bunun ciddî bir kontrol teşkil etmediği iddia edilmiştir. Bu bir hatadır. Onlar, itibari (*nominal*) stoklarını sadece, haddizatında daha önceki yıllarda elde edilen ve açıklanan ve vergilendirilen ama hissedarlara dağıtılmamış kârlardan artırmada özgürdürler.

Bütün özel tüketim hükümet tarafından katı bir şekilde sınırlandığı ve denetlendiği ve bütün tüketilmeyen gelir yatırıma aktarılmak zorunda olduğu –ki bunlar hükümete borç verme anlamına gelir- için yüksek kârlar vergilendirmenin sinsi bir yönteminden başka bir şey değildir. Tüketici daha yüksek fiyatlar ödemek zorundadır ve işletme görünürde kârlıdır. Ama kârları ne kadar büyükse hükümet

fonları o kadar fazla artırılır. Hükümet ya vergiler ya da borçlar şeklinde para elde eder. Ve herkes, bu borçların bir gün reddedilebileceğinin/ödenmeyebileceğinin farkında olmalıdır. Yıllardan beri Alman işletmeleri, kendi donanımını onaracak konumda olmamıştır. Savaşın sonunda şirketlerin ve özel firmaların varlıkları (*assets*), esas itibariyle yıpranmış makineleri ve hükümete karşı çeşitli şüpheli hakları (*claims*) ihtiva etmektedir. Savaşan Almanya, kendi sermaye stokuyla –görünürde onun kapitalistlerince sahiplenilen sermayeyle- geçinmektedir.

Naziler, hammaddeler sorunu yönünden diğer milletlerin durumunu kendi haklarının/taleplerinin âdil olduğunun tasdiki olarak yorumlamaktadır. Milletler Cemiyeti şunu tespit etmiştir: Bugünkü vaziyet tatmin edici değildir ve kendilerini yoksun addeden ülkelerin menfaatlerine zarar vermektedir. "Birleşik Krallık ile Birleşik Devletler hükümetlerinin, dünyanın daha iyi bir geleceğine ilişkin ümitlerini temellendirdikleri kendi ülkelerinin millî politikalarındaki belirli ortak ilkeler" hâline getirdikleri 14 Ağustos 1941'deki Atlantik Deklarasyonunun dördüncü maddesi şöyle okunmaktadır: "Bugünkü yükümlülüklerine gerekli saygıyla birlikte onlar, küçük veya büyük, galip veya mağlûp bütün devletlerin ticarete ve kendi iktisadî zenginlikleri için ihtiyaç duydukları dünyanın hammaddelerine eşit şartlarda erişimiyle, mutluluğu artırma doğrultusunda çalışacaklar."

Roma Katolik Kilisesi, bir dünya savaşında, savaşan tarafların üstündedir. Her iki kampta da Katolikler vardır. Papa, çatışmaya tarafsızlıkla bakabilecek bir konumdadır. Bu yüzden Papa, savaşın temel sebeplerini "iktisadî kaynakları ile maddeleri biriktirme eğiliminde olan soğuk ve hesapçı bencilliğin bunları, tabiatça daha az elverişli olan milletlerin onlara erişimine mâni olacak ölçüde kullanma"ya yöneltmesinde bulmuş/keşfetmiş ve dahası "bu ilkenin yerine getirilmesinin *alanlar* değil de *verenler* kategorisine ait olduğu ülkeler yönünden bile yeryüzünün doğal zenginliklerine herkesin katılımı gereğini kabul ettiğini" belirtti.[121]

Pekâlâ, derler Naziler, herkes bizim yakınmalarımızın makul olduğunu teslim etmektedir ve eklerler, totaliter milletlerin otarşisinin peşinde koşan bu dünyada onları tekrar ıslah etmenin tek yolu toprakla ilgili egemenliği yeniden dağıtmaktır.

Çoğu kere, Nazilerin korktukları otarşinin tehlikelerinin hâlâ oldukça uzak olduğu, Almanya'nın ihracatını yine de genişletebileceği ve kişi başına gelirinin artmaya devam ettiği ileri sürüldü. Böyle itirazlar Almanları etkilemedi. Onlar, iktisadî eşitliği –Alman işçisinin üretkenliğinin diğer [herhangi bir] milletinki kadar yüksek olmasını- görmek istediler. Anglo-Sakson ülkelerin ücretle geçinenleri de, diye itiraz ederler, geçmişten daha yüksek bir hayat standardının keyfini sürerler. Yine de "ilericiler", bu hakikati kapitalizmin meşrulaştırılması olarak telâkki etmezler, aksine emeğin daha yüksek ücretlere ve ücretler sisteminin kaldırılması-

[121] Yılbaşı radyo konuşması, *New York Times*, 25 Aralık 1941.

na yönelik taleplerini onaylarlar. Alglo-Sakson işçisinin bu taleplerine kimse itiraz etmezken Alman taleplerine itiraz etmek, derler Naziler, âdil değildir.

Nazi öğretisine karşı ileri sürülen en zayıf iddia, pasifist slogandı: Savaş hiçbir şeyi halletmez. Zira toprağa ait egemenlik ile siyasî örgütlenmenin bugünkü durumunun geçmişte yapılan savaşların neticesi olduğu inkâr edilemez. Kılıç, Fransa'yı İngiliz krallarının idaresinden kurtardı ve bağımsız bir millet yaptı, Amerika ve Avustralya'yı beyaz insanların ülkeleri hâline dönüştürdü ve Amerikalı cumhuriyetlerin özerkliğini güvence altına aldı. Kanlı çarpışmalar, Fransa ve Belçika'yı büyük ölçüde Katolik, kuzey Almanya ile Hollanda'yı büyük ölçüde Proteston yaptı. İç savaşlar, Birleşik Devletler ile İsviçre'nin birliğini muhafaza etti.

İki etkili ve reddedilemez itiraz Alman saldırganlık planlarına karşı pekâlâ yapılmış olmalıydı. Birincisi, bizzat Almanların; yürekler acısı olarak telâkki ettikleri bu duruma yapabildikleri kadar katkıda bulunmuş olmalarıdır. İkincisi, savaşın, Milletlerarası işbölümüyle bağdaşmazlığıdır. Ama "ilericiler" ve milliyetçiler, bu gerekçelerle Nazizme meydan okuyabilecek bir konumda değillerdi. Onlar kendilerini, Milletlerarası işbölümünün devamıyla ilgili görmediler de zorunlu olarak korumacılığa ve en sonunda otarşiye yol açması gereken iş dünyasının hükümetçe kontrolüne adadılar.

Nazizmin yanıltıcı öğretileri, bugün ortodoks şeklinde küçük düşürülen makul/sağlam iktisadın eleştirisine karşı koyamaz. Ama popüler yeni merkantilizmin dogmalarına bağlanan ve kendini iş dünyasının hükümetçe kontrolüne adayan biri, onları çürütecek kapasitede değildir. Fabiyen ve Keynezyen "ortodoksluk olmayan", Nazizmin inançlarının mahcup kabulüne yol açtı. Onun siyasî politikalara tatbiki, Nazizmin özlemleriyle tehdit edilen bütün milletlerin müşterek bir cephe oluşturmasına yönelik her türlü çabayı boşa çıkardı.

K. Bir Dünya Sorunu Olarak Nazizm

1. Tarihin Kapsamı ve Sınırlılıkları

Tarihî araştırmanın işlevi, kaynaklarına kadar tarihî olayların izini sürmektir. Tarihçi, tarihî bir durumun daha önceden var olan –tabiî ve sosyal- şartlar içinde nasıl geliştiğini ve insanların eylemleri ile beşerî denetimin ötesindeki hadiselerin daha önceki bir durumu şimdiki hâline nasıl dönüştürdüğünü göstermek zorundadır. Bu analitik geçmişe bakış, müphem bir şekilde yapılamaz. Er veya geç, tarih, yorumlamaya ilişkin kendi yöntemlerinin artık kullanışsız olduğu bir noktaya erişir. O zaman tarihçi, sonuçlanan şeyi husûle getiren/yaptıran işlevsel bir faktörü tesis etmekten başka bir şey yapamaz. Bunu kelimelere dökmenin alışıldık yolu özgüllük (*individuality*) veya biriciklikten (*uniqueness*) söz etmektir.

Aynısı, esas itibariyle, tabiî bilimler için de doğrudur. Onlar da, er veya geç, gerçekten deneyimlerden ibaret bir detay olarak, "veri" şeklinde almak zorunda oldukları bir noktaya kaçınılmaz olarak erişirler. Onların amacı/kapsamı, vuku bulan değişiklikleri kâinatın/evrenin her tarafında iş gören güçlerin neticesi olarak yorumlamaktır (veya insanların vaktiyle söylemeyi tercih ettikleri gibi, izah etmektir). Bu bilimler bir hakikatin önceki hakikatlere kadar izini sürerler; izah *a*, *b* ve *n*'nin *x*'in neticeleri olduğunu gösterir. Buna karşın, en azından günümüzde, diğer kaynaklara kadar izi sürülemeyecek *x*'ler vardır. Gelecek kuşaklar bilgimizin sınırlarını daha gerilere kadar götürmede başarılı olabilirler. Ama başka kaynaklara kadar geriye götürülemeyecek bazı hususların her zaman var olabileceğinde şüphe yoktur.

İnsan zihni, bütün şeylerin nihaî sebebi olarak böyle bir kavramın anlamını tutarlı bir şekilde kavramaya da muktedir değildir. Tabiî bilim tahlil edilemeyecek ve kaynaklarına, başlangıçlarına veya illetlerine kadar geriye doğru izi sürülemeyecek bazı nihaî faktörlerin tespit edilmesinden daha ileriye asla gidemeyecektir.

Tarihçiler tarafından kullanılan şekliyle özgüllük terimi, diğer faktörlere kadar geriye gidilemeyecek bir faktörle karşı karşıya olduğumuz anlamına gelir, bir yorumlama veya açıklama tedarik etmez; aksine, tarihî deneyimle ilgili izah edilemez bir detayla ilgilenmek zorunda olduğumuzu gösterir. Sezar, niçin dönülmesi imkânsız bir işe girişti? Tarihçiler, Sezar'ın kararını etkilemiş olabilecek çeşitli saikler hakkında bize bilgi sağlayabilirler ama başka bir kararın mümkün olmuş olacağını inkâr edemezler. Belki benzer bir durumla karşılaşan Çiçero veya Brütüs, farklı bir şekilde davranmış olacaktı. Tek doğru cevap şudur: O, Sezar olduğu için dönülmesi imkânsız bir işe girişti.

Bir insanın veya bir grubun davranışını onun/onların karakterine işaret ederek izah etmek yanıltıcıdır. Karakter (*character*) kavramı, özgüllük (*individuality*) kavramına eşdeğerdir. Bir insanın veya bir grubun karakteri olarak adlandırdığımız şey, onun/onların davranışı hakkındaki bilgimizin tamamıdır. Eğer gerçekten yaptıklarından başka türlü davranmış olsaydılar onların karakterine ilişkin fikirlerimiz farklı olurdu. Hakikaten, Napoleon'un kendisini imparator yaptığı ve kendi karakterinin bir sonucu olarak hayli budalaca bir yolla eski Avrupa hanedanlarının halkasına dâhil olmak için uğraştığı şeklinde izahta bulunmak, bir hatadır. Eğer o, hayat boyu konsül ünvanının yerine imparatorluğu ikâme et*me*miş olsaydı ve bir arşidüşesle [Avusturya imparatorluk ailesinden bir prensesle, ç.n.] evlen*me*miş olsaydı, aynı şekilde bunun, onun karakterinin tuhaf bir işareti olduğunu söylemek zorunda kalacaktık. Karaktere gönderme yapma, *virtus dormitive qui facit sensus assupire*'siyle afyonun uyuşturucu etkisinin meşhur izahını yapmaktan daha fazla şeyi izah etmez.

Bu yüzden, ister bireysel isterse kitle psikolojisi olsun, psikolojiden bir yardım beklemek boşunadır. Psikoloji, bizi özgüllük kavramında belirlenmiş/sabitlenmiş sınırların ötesine götürmez. Aşkta ihanete uğramış olmanın, Petrarch ve Goethe'ye ölümsüz şiirleri ve Beethoven'a ilâhî müziği ilham ederken, niçin bazı insanları ayyaşlığa, diğerlerini intihara, bir kısmını da beyitler yazmaya sevk ettiğini *izah* etmez. İnsanların çeşitli karakter türlerine ayrılması, çok yararlı bir yol değildir. İnsanlar davranışlarına göre sınıflandırılmakta ve daha sonra insanlar, yaptıkları sınıflandırmadan davranış çıkarsama çerçevesinde bir açıklama sağlamış olduklarına inanmaktadır. Ayrıca, her birey veya grup, sınıflandırmanın zalim/gaddar yatağına/kalıbına uymayan özelliklere sahiptir.

Psikoloji de sorunu çözemez. Psikoloji, dışsal hakikatler ile şartların insan şuurunda/bilincinde belirli fikir ve eylemleri nasıl beraberinde getirdiğini izah edemez. Beyin hücreleri ile sinirlerinin işleyişi hakkındaki her şeyi bilseydik bile benzer çevresel hakikatlerin farklı bireylerin ve farklı zamanlarda aynı bireylerin niçin farklı fikirlere ulaşmalarına ve eylemlere girişmelerine sebep olduğunu -özgüllüğe gönderme yapmaktan başka bir şekilde- açıklamak için şaşırmalıydık/afallamalıydık. Düşen elmanın manzarası Newton'u yerçekimi kanunlarına götürdü; niye ondan önceki insanları buna sevk etmedi? Niçin başka insanlar değil de bir insan bir eşitliğin doğru çözümünde başarılı olmaktadır? Yanlış bir çözüme sevk edenden farklı bir sorunun matematiksel olarak doğru çözümüne hangi psikolojik süreç sebep olmaktadır? Alplerin sakinleri bu ilhama sahip değillerken, karla kaplı dağlardaki gezmeyle ilgili aynı sorunlar, niçin Norveçlileri kayak yapmaya sevk etti?

Tarihî araştırma, özgüllük kavramına gönderme yapmaktan kaçınamaz. Ne sadece bir kişiliğin hayatıyla ilgilenerek biyoloji ne de insanların ve milletlerin tarihi, analizini son sözün/ifadenin özgüllük olduğu bir noktadan daha öteye götüremez.

2. *"Millî Karakter" Kavramı Yanılgısı*

Bir açıklama olarak kullanıldığında karakter kavramının asıl eksikliği ona atfedilen sürekliliktir. Birey veya grup, bütün fikirleri ile eylemlerinin kendisinden kaynaklandığı istikrarlı bir karakterle donatılmış hâlde tasavvur edilir. Suçlu, bir suçu işlemiş olduğu için suçlu değildir; suçlu olduğu için bir suç işler. Bu yüzden, bir insanın vaktiyle bir suç işlemiş olması hakikati, onun bir suçlu olduğunun ve ona izafe edilen diğer [herhangi bir] suçun suçlusu bulunduğunu akla uygun hâle getirdiğinin kanıtıdır. Bu öğreti, kıta Avrupa'sındaki ceza usûlünü derinden etkilemiştir. Devlet, sanığın vaktiyle daha önceki kariyerinde başka suçları işlemiş olduğunu ispatlamaya heveslidir; aynı şekilde savunma, sanığın geçmiş yaşamının hatalardan uzak olduğunu göstererek sanığı temize çıkarmaya uğraşır.[122] Ne var ki, vaktiyle birkaç cinâyet işlemiş bir kimse, yargılandığı

[122] Bu ifadeler, Amerikan ceza usûlü için geçerli değildir.

cinâyette suçsuz olabileceği gibi; altmış yıllık mükemmel bir davranıştan sonra bir insan da menfur bir suç işlemiş olabilir.

Bir milletin karakteri kavramı, çeşitli bireylerde keşfedilmiş özelliklerle ilgili bir genelleştirmedir. Bu kavram, esas itibariyle, yetersiz sayıda kötü seçilmiş örneklerden aceleye getirilmiş ve düşüncesiz çıkarımın neticesidir. Eski günlerde Bohemya'nın Alman vatandaşları aşçı ve hizmetlilerden başka, az sayıda Çekle karşılaşıyorlardı. Bu yüzden Çeklerin aşağılık, itaatkâr ve yaltakçı oldukları sonucuna ulaştılar. Çek siyaset ve din tarihi çalışan bir öğrenci, onları daha ziyade isyankâr ve özgürlük âşıkları şeklinde nitelendirir. Bizi, bir taraftan, Trocnovlu John Huss ve Zizka'yı ve diğer taraftan uşaklar ile oda hizmetçilerini ihtiva eden bir toplumun çeşitli bireylerinin müşterek ayırt edici özelliklerini araştırmaya ne yetkili kılar? "Çekler" şeklindeki sınıf kavramının oluşumuna tatbik edilen kriter, Çek dilinin kullanımıdır. Bir dil grubunun bütün üyelerinin, müştereken bir takım işaretlere sahip olmaları gerektiğini varsaymak bir kısır döngüdür (*petitio principii*).

Nazizmin hâkimiyetinin en popüler yorumu, onu Alman millî karakterinin bir neticesi olarak açıklar. Bu teorinin taraftarları, metinleri, alıntıları ve saldırganlığa işaret eden başarılar, yağmacılık ve fetih aşkı için Alman edebiyatı ve tarihini araştırmaktadırlar. Bu bilgi kırıntılarından Alman millî karakterini çıkarsamakta ve bu karakterden yola çıkarak Nazizmin yükselişini tespit etmektedirler.

Alman tarihinin pek çok hakikatini ve saldırganlığa yönelik içsel/doğuştan bir Alman eğilimini göstermek için kullanılabilecek Alman yazarlardan pek çok alıntıyı bir araya getirmek, hakikaten, çok kolaydır. Ama diğer dil gruplarının –örneğin İtalyan, Fransız ve İngiliz- tarihi ve edebiyatında da aynı ayırt edici özellikleri keşfetmek mümkündür. Almanya, Carlyle ve Ruskin'den askerî kahramanlık ve savaşla ilgili daha mükemmel ve aşikâr methiyecilere, Kipling'ten daha şovenist bir şair ve yazara, Warren Hastings ve Lord Clive'den daha gaddar ve Makyevelci fatihlere, Hodson's Horse'un Hodson'undan daha cani bir askere asla sahip olmamıştı.

Alıntılar, genellikle bağlamından çıkarılmakta ve bu yüzden tamamen tahrif edilmektedir. Birinci Cihan Harbi'nde İngiliz propagandacılar, Goethe'nin *Faust*'undan birkaç satırı tekrar tekrar alıntılamayı alışkanlık hâline getirmişlerdi. Ne var ki, Byron'un romantizmi kendi klâsiklerine müracaat etmemesine rağmen; bu kelimeleri onların ağzına sokan karakterin –Euphorion'un-, Goethe'nin (Schiller hariç) çağdaşı diğer [herhangi bir] şairden daha fazla hayran kaldığı Lord Byron'un bir muadili olduğundan söz etmediler. Bu mısralar Goethe'nin kendi görüşlerini asla ifade etmemektedir. *Faust*, üretken çalışmayla ilgili bir övgüyle sonuçlanmaktadır; onun rehber fikri, sadece hemcinsine faydalı hizmetler sunmaktan elde edilen kendi kendine tatmin olmanın bir insanı mutlu yapabi-

leceği fikridir. *Faust*; barış, özgürlük ve –Nazilerin küçümseyerek "burjuvazi" olarak adlandırdıkları- güvenlik üstüne bir methiyedir. Euphorion-Byron, farklı bir ideali takdim eder: İnsanoğlu için erişilmesi imkânsız amaçlar için kararsız özlem duyma; macera, mücadele ve başarısızlığa ve vakitsiz ölüme sebep olan onur için hasret çekme. Euphorion'un, savaş ve zafere ilişkin tutkulu ve övgüyle birlikte, kendi ebeveynlerince barışın mahkûm edilmesine cevap verdiği mısraları, Almanya'nın doğuştan militarizminin delili olarak alıntılamak mantıksızdır.

Diğer bütün ülkelerde olduğu gibi Almanya'da da hem saldırganlık, savaş ve fethin methiyecileri hem de başka Almanlar var olmuştur. [Almanların] en büyüğü, tiranlık ve Alman dünya hâkimiyetine övgü yağdıranların saflarında aranmamalıdır. Heinrich von Kleist, Richard Wagner ve Detlev von Liliencron; millî karakteri Kant, Goethe, Schiller, Mozart ve Beethoven'dan daha mı fazla temsil etmektedirler?

Bir milletin karakteri fikri, açıkçası, keyfîdir. Peşin hükümlerle çelişen bütün hoş olmayan hakikatleri atan bir yargıdan elde edilir.

Bir milletin karakterinin belirlenmesinde istatistiksel usûller tatbik etmeye izin verilemez. Mesele, "eğer Almanlar, kendi ülkelerinin politikasının takip etmesi gereken istikâmeti halkoyuyla karar vermiş olsaydılar geçmişte nasıl oy kullanmış olduklarını bulmaktır" meselesi değildir. Böyle bir incelemeye başarılı bir şekilde girişilebilseydi bile onun sonuçları bu vakamızda bize yararlı bir bilgi sağlamazdı. Her bir dönemin siyasî durumu kendi biricik formuna, özgüllüğüne sahiptir. Geçmiş olaylardan bugüne tatbik edilebilir sonuçlar çıkarma imkânına sahip değiliz. Eğer Gotların, çoğunluğunun Roma İmparatorluğu'nun istilasını onaylayıp onaylamadığını veya yirminci yüzyıl Almanlarının çoğunluğunun, Milanolu Barbaros'un tutumunu destekleyip desteklemediğini bilseydik bu, sorunlarımızı çözmezdi. Bugünkü durum geçmişteki durumla çok az müşterek noktaya sahiptir.

Tatbik edilen alışıldık yöntem, bir milletin geçmiş ve bugününün meşhur kişiliklerini seçmek ve onların fikirleri ile eylemlerini bütün milletin temsilcisi olarak almaktır. Eğer insanlar, karşıt fikirlere sahip ve farklı bir şekilde davranan diğerleriyle keyfî bir biçimde seçilmiş insanları yüzleştirecek kadar titiz/dikkatli olsaydılar bile bu da yanlış bir yöntem olurdu. Aynı temsil edici önemi Kant'ın ve kalın kafalı bir felsefe profesörünün ilkelerine atfetmek, izin verilebilir bir şey değildir.

Bir taraftan, diğerlerini göz ardı ederek sadece *meşhur* insanları temsil edici olarak telâkki etmek ve diğer taraftan keyfî olarak seçilmiş kişilere bile meşhur insanlar şeklinde muamele etmek çelişkilidir. Grubun tamamı bütün milletten ayrıldığı gibi, bu gruba ait bir insan da, grubun kalanından ayrılabilir. Yüzlerce şair bozuntusu, biricik Goethe'yi aş[a]mamaktadır.

Eğer bu terimle çoğunluğun zihniyetini tasavvur edersek belirli bir tarihî dönemde bir milletin zihniyetinden söz etmek doğrudur. Ama o da değişime tâbidir. Alman zihniyeti, Orta Çağa ait feodalizm çağında, Reformasyon çağında, Aydınlanma çağında, liberalizm günlerinde ve zamanımızda aynı olmamıştır.

Bugün, bütün Almanca konuşan Avrupalıların yaklaşık % 80'inin Naziler olması muhtemeldir. Eğer Yahudileri, Avusturyalıları ve Almanca konuşan İsviçrelileri bir kenara bırakırsak; Almanların % 90'ının Hitler'in dünya hâkimiyeti için savaşını desteklediğini söyleyebiliriz. Ne var ki bu, çağdaş Almanlarla ilgili olarak Tacitus tarafından yapılan tanımlamaya/nitelendirmeye gönderme yaparak izah edilemez. Böyle bir açıklama, Nazilerin Jeanne d'Arc'ın idaresine gönderme yaparak bugünkü Anglo-Saksonların sözde barbarlığını –Tasmanyalı Aborijinlerin İngiliz sakinler tarafından toptan yok edilmelerini ve *Uncle Tom's Cabin*'de tasvir edilen gaddarlıkları- ispatlama yöntemlerinden daha iyi değildir.

Böyle istikrarlı bir millî karakter şeklinde bir şey yoktur. Almanların Nazizmin inançlarını kabul etme doğrultusunda doğal bir temayüle sahip olduklarına işaret ederek Nazizmi izah etmek, bir kısır döngüdür.

3. Almanya'nın Rubikon'u

Bu kitap Nazizmin yükselişini açıklığa kavuşturmaya çalışmış; modern sanayiciliğin ve bugünkü sosyo-iktisadî öğretiler ile politikaların etkisiyle bunun nasıl olduğunu göstermek için, Alman halkının kahir ekseriyetinin felâketten kaçınmanın ve kendi topraklarını iyileştirmenin bir yolunu göremedikleri; buna karşın, Nazi parti programında işaret edilenleri gördükleri bir durumun nasıl ortaya çıktığını ortaya koymuştur. Almanlar, bir yandan, iktisadî otarşiye doğru hızla hareket edilen bir çağda kendi yerli doğal kaynaklarının dışında vatandaşlarını ne besleyebilecek ne de giydirebilecek bir millet için karanlık bir gelecek gördüler. Diğer taraftan, yeteri kadar bir Lebensraum fethederek bu felâketten kaçınacak kadar güçlü olduklarına inandılar.

Nazizmin hâkimiyetine ilişkin bu izah tarihî bir incelemenin muhtemelen gidebileceği kadar uzağa gider. Başka çözüm yolu vardı ve vardır: Serbest ticaret. Doğal olarak serbest ticaret ilkelerinin kabulü, müdahalecilik ile sosyalizmin terk edilmesini ve müdahale edilmemiş bir piyasa ekonomisinin kurulmasını gerektirecektir. Ama bu imkânsız olduğu gerekçesiyle niçin bir kenara itilmelidir? Almanlar müdahaleciliğin lüzumsuzluğunu ve sosyalizmin hayata aktarılamaz olduğunu anlamada niçin başarısız oldular?

Diğer bütün milletlerin da devletçiliğe ve iktisadî milliyetçiliğe bağlandıklarını söylemek, ne yeterli bir izahtır ne de geçerli bir mazerettir. Almanya çok geçmeden –ve daha kötü bir biçimde- otarşi doğrultusundaki eğilimin etkisiyle tehdit edildi. Her ne kadar daha sonra diğer büyük milletleri da ilgilendirdiyse

de [bu] sorun, ilk başta ve bir süre, bir Alman sorunuydu. Almanya, bir çözüm bulmaya zorlandı. Niçin Nazizmi seçti de savaşı seçti de barışı seçmedi?

Eğer kırk-elli yıl önce Almanya kayıtsız şartsız serbest ticareti kabul etmiş olsaydı Büyük Britanya, onun kraliyet sömürgeleri, İngiliz Hindistan'ı ve bazı daha küçük Avrupa milletleri da serbest ticareti terk etmemiş olacaklardı. Serbest ticaret yapmak için güçlü bir itici kuvvet bulunacaktı. Dünyanın durumu farklı olacaktı. Korumacılığın, parasal partikülarizm (*particularism* [bir kimsenin kendini belli bir fikir veya partiye adaması, ç.n.]) ve yabancı emek ile sermayeye karşı ayrımcılığın daha fazla ilerlemesi kontrol edilmiş olacaktı. Dalga durdurulmuş olacaktı. Diğer ülkelerin, Almanya tarafından belirlenen örneği taklit etmeleri ihtimâl dâhilinde olmayacaktı. Her hâlükârda Almanya'nın zenginliği, otarşi doğrultusundaki diğer milletlerin daha fazla ilerlemesiyle tehdit edilmiş olmayacaktı.

Ne var ki, Almanlar bu alternatifi bile tasavvur etmediler. Hem yurtiçindeki hem de yurtdışındaki ticarette kayıtsız şartsız özgürlüğe kendilerini adayan bir avuç insana, tehditler yüzünden sesi kesilen gericiler şeklinde nefret edilen ahmaklar olarak gülüp geçildi. 1890'larda Almanya zaten, daha fazla yerle, dünya hâkimiyeti için yakında olması muhtemel savaşa hazırlık şeklinde tasarlanmış politikaları desteklemede neredeyse hemfikirdi.

Naziler, Almanya'daki bütün diğer sosyalist, milliyetçi ve müdahaleci partileri mağlûp ettiler. Zira programlarını nihaî mantıkî sonucuna kadar takip etmekten korkmadılar. İnsanlar, onların cidden bu programı amaçladıklarından emindiler. Naziler, dış ticaret sorunu için radikal bir çözüm sundular ve bu radikalizm sayesinde, sükûnetle ve kararsız ve eksik bir şekilde de olsa esas itibariyle aynı çözüme kendini adayan diğer partilere üstün geldiler. Örneğin, Versay Anlaşmasının toprakla ilgili maddeleri vardı. İstisnasız bütün Alman partileri Almanya'nın başına sarılanın en rezili ve iktisadî acılarının asıl sebepleri olarak bu şartlardan şikâyet ettiler. Komünistler, özellikle bu maddelerden bahsetmediler; bu anlaşmayı küçük görmelerine rağmen, kapitalist emperyalizmin bu en utanç verici ürünü, onların dedikleri gibi, bu maddeleri de ihtiva ediyordu. Pasifistler de farklı değillerdi. Ama sadece Naziler, muzaffer bir savaş hariç, kaybedilen illeri yeniden elde etmeye yönelik bir ümidin var olmadığını iddia edecek kadar dürüst ve tutarlıydılar. Bu yüzden, tek başına, herkesin takdir ettiği sözde bir belâ için bir tedavi teklif ediyor gözüktüler.

Ne var ki, bütün bu kritik yıllarda Almanların milliyetçiliğe karşı alternatifi –liberalizm ve serbest ticareti- niçin asla ciddî bir şekilde düşünmediğini izah etmek mümkün değildir. Serbest ticaret ve barışa karşı ve milliyetçilik ve savaş lehindeki uğursuz karar, izaha açık değildir. Biricik, tekrar edilemez tarihî bir durumda Alman milleti savaşı seçti ve barışçıl çözümü reddetti. Bu, daha fazla

tahlil edilemeyecek veya izah edilemeyecek tekil tarihî bir olaydır. Almanlar kendi Rubikon [eski Galya'yı İtalya'dan ayıran nehir, ç.n.]'unu geçtiler (dönülmesi imkânsız işlere giriştiler).

Onların milliyetçilik çağının Almanları oldukları için bu şekilde eylemde bulunduklarını söyleyebiliriz. Ama bu hiçbir şeyi izah etmez.

Eğer kuzeyliler siyasî birlikten ayrılmaya rıza göstermiş olsaydılar Amerikan iç savaşından kaçınılmış olunacaktı. Eğer sömürgeciler kendi bağımsızlıkları için riskli bir savaşa girmeye hazır olmamış olsaydılar Amerikan devrimi vuku bulmamış olacaktı. 1776 ve 1861'in Amerikalılarının bu ayırt edici özellikleri nihaî hakikatlerdir, tarihî olaylarla ilgili tekil olaylardır.

Bir alternatifle karşılaşan bazı insanların niçin *b*'yi değil de *a*'yı seçtiklerini izah edemeyiz.

Doğal olarak, Almanya tarafından seçilen yöntem sadece diğer bütün insanları incitmez; aynı zamanda, Almanları da incitir. Almanlar, uğraştıkları hedefleri elde edemeyecekler. Lebensraum savaşları onlar için felâketi getirecektir. Ne var ki, Almanlar yıkıma giden yolu seçerlerken; yukarıda bahsedilen iki olayda, Amerikalıların, niçin seçimleri daha sonraki olayların onlar ve Batı medeniyeti için yararlı olduğunu ispatlamış bir şekilde yaptıklarını bilmiyoruz.

Aynısı, saldırganlığa yönelik Alman planlarının tehdit ettiği milletlerin davranışı hakkında söylenebilir. Dünyanın bugünkü vaziyetinin sebebi, sadece Alman milliyetçilerinin kötü niyetli emelleri değil aynı zamanda dünyanın kalanının uygun önlemlerle onları engellemedeki başarısızlığıdır. Eğer mağdurlar karşılıklı rakiplerinin yerine yakın siyasî ve askerî işbirliğini ikâme etmiş olsaydılar Almanya, planlarını terk etmeye zorlanmış olacaktı. Herkes, saldırganları durdurmanın ve savaşa engel olmanın ancak tek bir yolunun –kolektif güvenliğin- bulunduğunu biliyor. Tehdit edilen kimseler niçin bu planı kabul etmediler? Onlar, bütün barışçıl milletlerin birleşik bir cephe oluşturması için bütün planları akamete uğratan iktisadî milliyetçilik politikalarına sarılmayı niçin tercih ettiler? Ticaret engellerini ortadan kaldırabilmek için niçin devletçiliği terk etmediler? Almanlar gibi, laissez-faire'e geri dönüşü düşünmede niçin başarısız oldular?

Devletçilik sadece, Alman milliyetçilerinin fetihten başka bir çıkış yolu görmedikleri bir durumu beraberinde getirmemekte; aynı zamanda, Almanya'yı zamanında durdurmaya yönelik çabaları yararsız hâle getirmektedir. Almanlar "gün" için yeniden silâhlanmayla meşgullerken Büyük Britanya'nın esas ilgi alanı, Büyük Britanya'ya ihracatlarına sınırlar getirerek Fransa'nın ve diğer bütün milletlerin menfaatlerine zarar vermekti. Her millet, işletmenin/iş dünyasının hükümetçe kontrol edilmesini tesis etmek için kendi egemenliğini kullanmaya hevesliydi. Bu tutum zorunlu olarak tecrit ve iktisadî milliyetçilik politikasını

ima etti. Her millet, diğer bütün milletlerle iktisadî savaşı devam ettiriyordu. En son istatistiksel rapor ihracattaki bir artışı ve ithalattaki bir düşüşü gösterdiğinde her vatandaş coştu. Hollandalılardan yapılan ithalat azaldığından Belçikalılar zafer sarhoşuydular. Hollandalılar, Belçika'yı ziyaret eden Hollandalı turistlerin sayısını azaltmada başarılı olduklarında sevindiler. İsviçre hükümeti, İsviçre'ye seyahat eden Fransız turistleri, Fransız hükümeti de, Fransa'ya seyahat eden İsviçreli turistleri sübvanse etti. Polonya hükümeti yabancı ülkeleri ziyaret ettikleri için kendi vatandaşlarını cezalandırdı. Eğer bir Polonyalı, bir Çek, bir Macar veya bir Rumen, Viyanalı bir doktora danışmak veya oğlunu bir İsviçre okuluna göndermek isterse kambiyo kontrol ofisinden alınan özel bir izin için başvuru yapmak zorundaydı.

Herkes, kendi hükümetinin bir eylemi olmadıkça bunun delilik olduğundan emindi. Hergün gazeteler, iktisadî milliyetçiliğin hassaten paradoksal bu özlemlerine ilişkin örnekleri yayımladılar ve acımasızca eleştirdiler. Ama hiçbir siyasî parti, kendi ülkesinin ticaret duvarlarını kaldırmaya hazır değildi. Herkes, diğer bütün milletler için serbest ticaretin, kendi ülkesi için ise aşırı korumacığın lehindeydi. Serbest ticaretin yurtiçinde başladığı, kimsenin aklına gelmiyordu. Zira neredeyse herkes kendi ülkesindeki işletmelerin hükümetçe kontrolünü destekledi.

Bu tutum için de tarih, özgüllük veya biriciklik fikrine başvurmaktan başka, daha iyi bir izah sunamaz. Ciddî bir sorunla karşılaşan milletler felâkete giden yolu seçtiler.

4. Alternatif

Nazizmin gerçekliği başka herkesi bir alternatifle yüzleştirir: Onlar Nazizmi ezmek veya kendi kaderlerini tayinlerinden –özgürlükleri ile insanoğlu olarak hakiki varlıklarından- vazgeçmek zorundadırlar. Boyun eğerlerse Nazilerin hâkim olduğu bir dünyada köle olacaklardır. Uygarlıkları yok olacak, artık istedikleri gibi seçme, eylemde bulunma ve yaşama hürriyetine sahip olmayacak; kısaca, itaat etmek zorunda kalacaklardır. Führer –"Alman Tanrısı"nın vekili- onların Yüce Tanrısı hâline gelecektir. Eğer işlerin bu vaziyetine razı olmazlarsa Nazi iktidarı tamamen yıkılana kadar çılgınca savaşmak zorundadırlar. Bu alternatiften bir kaçış yoktur; üçüncü bir çözüm mevcut değildir. Bir çaresizliğin neticesi olan müzakere edilmiş bir barış, geçici bir mütarekeden başka bir anlama gelmeyecektir. Naziler, dünya hâkimiyetine yönelik planlarını terk etmeyecek, saldırılarını yenilemeyeceklerdir. Kesin bir zafer veya Nazizmin nihaî yenilgisinden başka hiçbir şey, bu savaşları durdurmayacaktır.

Bu savaşa sanki Batı medeniyetine dâhil ülkeler arasında son yüzyıllarda yapılan pek çok savaştan biri olarak bakmak ölümcül bir hatadır. Bu, topyekûn bir savaştır; tehlikede olan bir hanedanın veya bir ilin veya bir ülkenin mukadderatından ibaret değildir, aksine bütün milletlerin ve medeniyetlerin kaderidir.

Avrupa, 13. yüzyıldaki Tatar istilalarından sonra buna benzer bir tehlikeyle karşılaşmamıştır. Kaybedilen toprak, Türk boyunduruğu altındaki Yunanlılar ve Sırplarınkinden daha kötü olacaktır. Türkler, mağlûp edilen Yunanlılar ve Sırpları silip süpürmeye ve onların dilleri ile Hıristiyan inancını ortadan kaldırmaya teşebbüs etmediler. Ama Naziler, fethettikleri yerler için ellerinde başka şeylere sahiptirler: Üstün ırka inatla direnenlerin yok edilmesi, kendiliğinden boyun eğenlerin köleleştirilmesi.

Böyle bir savaşta tarafsızlıkla ilgili bir mesele söz konusu olamaz. Tarafsızlar, eğer Naziler Birleşmiş Milletler (BM)'i yenerse kendi kaderlerinin ne olacağını pekâlâ biliyorlar. Eğer Naziler onlara saldırırlarsa onların kendi bağımsızlıkları için savaşmaya hazır olmaları şeklindeki övünçleri boşunadır. BM'nin bir yenilgisi durumunda İsviçre veya İsveç yönünden askerî eylem sembolik bir hareketten daha fazla bir şey olmayacaktır. Bugünkü şartlar altında tarafsızlık, âdeta Nazizme destekle eştir.

Aynısı, ister Alman İmparatorluğu'nun vatandaşları olsun isterse olmasın, Almanca konuşan erkek ve kadınlar için de doğrudur. Kendilerinin Naziler olmadığına, buna karşın yoldaşlarının/arkadaşlarının safında savaşmaya yardım edemeyeceklerine işaret ederek onurunu kurtarmak isteyen Alman İmparatorluğu'na mensup vatandaşlar vardır. Sebebi ister doğru isterse yanlış olsun, kendi dil grubuna kayıtsız şartsız bağlı olmak, der onlar, bir erkeğin/insanın görevidir. Avusturya, İsviçre ile çeşitli Amerikan ülkelerinin bir kısım vatandaşlarını, ya Nazizme ya da onların bir tarafsızlıktan ibaret bir tutumun var olduğuna inandıkları şeye doğru yönelten bu fikirdi.

Ama bir dil grubunun bütün üyelerinin sınırsız dayanışmasına ilişkin bu öğreti, milliyetçiliğin temel günahlarından biridir. Hiç kimse, diğer gruplar yönünden böyle bir dayanışma ilkesini ileri sürmeye hazır olmayacaktır. Eğer bir kasaba veya bir ilin sakinlerinin çoğunluğu ülkenin kalanına karşı savaşmaya karar verseydi, azınlığın çoğunlukla birlikte hareket etme ve onun eylemini destekleme ahlâkî yükümüne sahip olduğunu az sayıda insan kabul ederdi. Nazizm ile insanoğlunun kalanı arasındaki mücadelede mesele, aynı dili konuşan insanlardan müteşekkil topluluğun tek meşru sosyal bütünlük olup olmadığı veya hâkimiyetin bütün insanoğlunu kapsayan geniş topluma tahsis edilmesi gerekip gerekmediği meselesidir. Bu mücadelede, bir grubun inatçı partilülarizm taleplerine karşı insanlığın savaşıdır. Nazilerin, Avusturyalılar ve İsviçreliler için inkâr ettikleri ahlâkî ve siyasî özerklik ile sınırlandırılmamış egemenlik hakları; insan toplumunun üyelerince, daha iyi gerekçelerle, çeşitli dil grupları için inkâr edilmelidir. Eğer insanlar belirli bir dil grubuna sadakati insanlığın, ahlâkî yasanın ve bireyin ahlâkî sorumluluğu ve özerkliği ilkesine bağlılığın üstüne çıkarırlarsa, beşerî işbirliği ile sürekli barış tasavvur edilemez. Renan; "sorun,

bir insan belirli bir dil grubuna mı yoksa kendisine mi aittir", sorunudur diye iddia ederken haklıydı.[123]

Bizzat Naziler, açıkçası, Milletlerarası işbölümü ve endüstrileşmenin bugünkü vaziyetinin beraberinde getirdiği şartlar altında milletlerin ve ülkelerin tecridinin imkânsız hâle gelmiş olduğunu anlamaktadırlar. Dünyadan çekilmek ve debdebeli tecrit içinde kendi topraklarında yaşamak istememektedirler. Dünyayı kapsayan büyük toplumu tahrip etmek istemektedirler. Bu toplumu bir oligarşi olarak örgütlemeyi amaçlamaktadırlar. Tek başlarına bu oligarşide yönetmeli; diğerleri itaat etmeli ve onların köleleri olmalıdırlar. Böyle bir mücadelede Nazilere karşı mücadele edenlerin bir parçası olmayan bir kimse, Nazizmin amacına hizmet etmektedir.

Bu, günümüzün pek çok pasifisti ve vicdan sahibi muhalifi için doğrudur. Onların asil saiklerine ve iyi niyetlerine hayranlık duyabiliriz ama tutumlarının Nazizmle suç ortaklığına sebep olduğunda şüphe yoktur. Direnç göstermeme ve pasif itaat, kesinlikle, Nazilerin, planlarını gerçekleştirmek için ihtiyaç duyduğu şeydir. Kant; bir ilkenin ahlâkî değerinin kanıtının bu ilkenin evrensel bir davranış kuralı olarak benimsenip benimsenemeyeceği (pragmatistlerin söyleyecekleri gibi, "iş" görüp görmeyeceği) olduğunu ileri sürerken haklıydı. Nazi olmayanlar tarafından direnç göstermeme ve itaat ilkesinin genel kabulü medeniyetimizi yok edecek ve bütün Alman olmayanları kölelik düzeyine indirecektir.

Medeniyetimizi korumanın ve insanın beşerî haysiyetini muhafaza etmenin ancak tek bir yolu vardır. Bu yol, Nazizmi radikal bir şekilde ve acımasızca yok etmektir. Ancak Nazizmin tümden tahrip edilmesinden sonra dünya, sosyal örgütlenmeyi iyileştirmeye ve iyi toplum inşa etmeye yönelik çabalarını yeniden başlatabilecektir.

Alternatif, insanlık veya hayvanlık, barışçıl beşerî işbirliği veya totaliter despotizmdir. Bir üçüncü yola yönelik bütün planlar yanılsamadır.

[123] Yukarıda "Liberalizm ve Millet İlkesi" başlığını taşıyan alt bölüme bakınız.

Dördüncü Bölüm

Batı Medeniyetinin Geleceği

L. Dünya Planlaması Hayâlleri

1. Planlama Terimi

Bir tarafta, Milletlerarası işbölümü ve diğer tarafta, iş âleminin hükümetçe kontrolü çağında her bir milletin sınırlandırılmamış egemenliğinin bizleri mutlaka iktisadî milliyetçiliğe ve bu yüzden çatışmaya götürdüğü açıktır. Hiç kimse, iktisadî milliyetçilik ile barışın bağdaşmaz olduğunu inkâr etmeye kalkışmaz. Sonuç olarak, dünyanın şartlarının daha tatmin edici olduğu bir durumun tesis edilmesine yönelik bütün projeler, iktisadî milliyetçiliğin sürekli çatışmalarının yerine, Milletlerarası işbirliğinin bazı türlerinin ikâme edilmesine yönelik önerileri ihtiva eder. Bu önerilerin en popüler olanı, dünya planlaması veya Milletlerarası planlama şeklinde adlandırılanıdır. Planlama, günümüzün hazır ilâcıdır. İnsanlar onun, içişleri ve dışişleriyle ilgili bütün belâları defedeceğinden emindirler. Sloganik planlama sözünün prestiji o kadar büyüktür ki, onun sadece bahsinin geçmesi, bütün iktisadî sorunların bir çözümü olarak telâkki edilir.

İçişleriyle ilgilenirken planlama, sosyalizmle eşanlamlı olarak kullanılır. Uygun sosyalizm terimi Rus tarzına hasredilirken bazen sosyalizmin sadece Alman tarzı –Zwangswirtschaft- planlama olarak adlandırılmaktadır. Her hâlükârda planlama her zaman hükümet otoriteleri tarafından planlama ve bu planların polis gücüyle desteklenen hükümet emriyle hayata aktarılması anlamına gelmektedir. Planlama, serbest girişimin ve üretim araçlarının özel mülkiyetinin antitezidir. Planlama ve kapitalizm kesinlikle bağdaşmaz. Bir planlama sisteminde üretim; tüketicilerin isteklerini en iyi yerine getirerek kâr etmeye hevesli kapitalist girişimcilerin planlarına göre değil de hükümetin emirlerine göre yerine getirilir.

Planlama ve serbest teşebbüsün uzlaştırılabileceğine inanmak bir hayâldir. İki yöntem arasında bir uzlaşma mümkün değildir. Çeşitli girişimlerin neyi, nasıl üreteceğine karar vermede serbest olduğu yerde kapitalizm vardır. Diğer

taraftan, hükümet otoritelerinin yönlendirme işini üstlendiği yerde sosyalist planlama vardır. Şu hâlde, çeşitli firmalar, artık kapitalist girişimciler değildir, emirlerine uymak zorunda oldukları devlet organlarının bağlılarıdır. Daha öncenin girişimcisi, Nazi Almanya'sındaki Betriebsführer gibi, bir mağaza müdürü hâline gelmektedir.

Üretimin çeşitli şubelerinden müteşekkil örgütlü gruplar sayesinde planlama fikri, bazı iş adamları nezdinde son derece popülerdir. Bu, serbest girişim ve rekabetin yerine zorunlu kartellerin ikâme edilmesine yol açacaktır. Kapitalizmi bir kenara itecek ve Orta Çağa özgü lonca sisteminin kopyası gibi bir şey olan girişimci sendikacılığı onun yerini alacaktır. Sosyalizmi beraberinde getirmeyecektir ama bütün zararlı neticeleriyle birlikte kapsamlı bir tekele yol açacaktır. Arza zarar verecek ve teknik iyileştirmeler yolunda ciddî engeller oluşturacaktır. Serbest girişimi muhafaza etmeyecek ama *şimdi* fabrikaların mâliki ve işleteni olan kimselere, onları piyasaya yeni giren verimli girişimcilerin rekabetine karşı koruyan ayrıcalıklı bir konum verecektir. Zengin insanlardan müteşekkil küçük grupların çıkarı için devletin [yetkilerinden] kısmen feragat etmesi anlamına gelecektir.

Milletlerarası işlere atıfla dünya planlaması bazen birleşik bir dünya yönetimi vasıtasıyla dünya sosyalizmi anlamına gelmektedir. Diğer taraftan, daha çok, her millî hükümetin bağımsız müdahaleciliğinin yerine bütün hükümetlerin veya çok sayıda hükümetin işbirliğine dayalı müdahaleciliğin ikâme edilmesi anlamına gelir. Bu kavramsallaştırmaların her ikisiyle [de] ilgilenmek zorunda kalacağız.

Ne var ki, söz konusu sorunların iktisadî olarak incelenmesinden önce, planlama fikrinin halkça tutulmasının psikolojik kaynaklarıyla ilgili birkaç gözlemde bulunmak yararlıdır.

2. Diktatörlük Kompleksi

İnsan, sosyal olmayan ve sosyallik karşıtı bir varlık olarak doğar. Yeni doğan çocuk bir yabanîdir/medeniyet görmemiş biridir. Bencillik onun doğasıdır. Sadece hayat tecrübesi ile ebeveynlerinin, kız kardeşlerinin, oyun arkadaşlarının ve bilahare diğer insanların öğretileri onu sosyal işbirliğinin avantajlarını anlamaya ve bu yolla davranışını değiştirmeye zorlar. Bu yüzden medeniyet görmemiş bir kimse medeniyet ve vatandaşlığa yönelir. İradesinin kadir-i mutlak olmadığını, kendisini başkalarına uydurması ve eylemlerini sosyal çevreyle uyumlu hâle getirmesi gerektiğini, diğer insanların amaçları ile eylemlerinin mutlaka hesaba katılması gereken hakikatler olduğunu öğrenir.

Sinir hastası (*neurotic*) kendisini sosyal çevresine uyumlu hâle getirme kabiliyetinden yoksundur; sosyal değildir, asla hakikatlerle bir uyuma erişemez. Ama ister hoşlansın, isterse hoşlanmasın gerçeklik kendi yoluna sahiptir. Hem-

cinslerinin iradesini ve eylemlerini ortadan kaldırmak ve önündeki/öncesindeki her şeyi silip süpürmek, sinir hastasının gücünün ötesindedir. Bu yüzden, sinir hastası hayâllere dalarlar. Hayat ve gerçeklikle devam edecek güçten yoksun iradesiz kimse başka herhangi bir kimseyi kendine tâbi kılmak için diktatörlük ve güç üzerine derin düşünceye dalar. Onun rüyalarının diyarı, tek başına onun iradesinin karar verdiği diyardır, sadece onun emirler verdiği ve diğerlerinin itaat ettikleri bölgedir/ülkedir. Bu cennette yalnızca onun olmasını istediği şeyler vuku bulur. Her şey kusursuz ve makuldür –tam olarak fikirlerine ve isteklerine uyan her şey, onun baktığı yerden bakıldığında akla uygundur-.

Bu kuruntuların gizliliği çerçevesinde sinir hastası, diktatör rolünü kendisine tahsis eder; o, Sezar'ın ta kendisidir, hemcinslerine hitap ettiğinde daha alçak gönüllü olmak zorundadır. Başka bir kimse tarafından işletilen bir diktatörlük resmini tasvir eder ama [aslında] tasvir ettiği diktatör, sadece onun tebaası ve elulağıdır. Bu yüzden, bu diktatör, yalnızca sinir hastasının eylemde bulunmasını istediği gibi eylemde bulunur. Bu kadar da ihtiyatlı olmayan ve diktatörün yerine kendisini öneren bir hayâlperest, bir deli olarak telâkki edilme ve muamele görme riskini üzerine alacaktır. Ruh doktorları onun deliliğini megalomani (büyüklük kuruntusu) şeklinde adlandıracaklardır.

Bugüne kadar hiç kimse kendisinin onayladıklarından başka hedeflere ulaşmayı amaçlayan bir diktatör önermedi. Kendini diktatöre adayan biri, her ne kadar bir aracı, bir sekreter tarafından işletilse de, her zaman kendi iradesinin sınırlandırılmamış idaresine kendini vakfeder. Her zaman, kendi zihninde tasarladığı bir diktatörü sever.

Şimdi, planlamanın popülaritesinin sebeplerini kavrayabiliriz. İnsanların yapmak zorunda oldukları her şey, planların gerçekleştirilmesidir. Bu anlamda bütün iktisadî faaliyet planlama anlamına gelmektedir. Ama *anarşik üretimi* küçük gören ve kendini *planlı ekonomi*ye adayan kimseler, başka kimselerin planlarını ortadan kaldırmaya isteklidirler. *Bir* irade, tek başına, isteme hakkına sahip olmalıdır; *bir* plan, tek başına, hayata aktarılmalıdır –sinir hastasının onayladığı plan, makul plandır, tek plandır-. Bütün engeller ortadan kaldırılmalıdır; bütün diğer insanların gücü kırılmalıdır; hiçbir şey, acınacak hâldeki sinir hastasını kendi kaprislerine göre dünyayı düzenlemeden alıkoymamalıdır. Eğer hayâlperestin aklını hâkim kılmaya yardım ediyorsa her araç meşrudur/haklıdır.

Çağdaşlarımız tarafından planlamanın oybirliğiyle onaylanması apaçıktır. Planlamanın destekçileri, kendi planları yönünden hemfikir değiller, sadece diğer insanlarca ileri sürülen planların reddedilmesi konusunda aynı fikri paylaşırlar.

Sosyalizmle ilgili pek çok popüler yanılgı, sosyalizmin bütün dostlarının kendilerini aynı sisteme adadıkları yanlış inançtan kaynaklanır. Diğer taraftan, sosyalist kendi sosyalizmini ister, diğer yoldaşlarınınkini istemezler. Diğer sos-

yalistlerin kendilerini sosyalistler olarak adlandırma haklarını tartışma konusu yaparlar. Stalin'in gözünde Menşevikler ve Troçkistler, sosyalistler değil vatan hainleridirler ve tersi de doğrudur. Marksistler Nazileri kapitalizmin destekçileri olarak adlandırırlar; Naziler [de] Marksistleri Yahudi sermayesinin destekçileri şeklinde nitelendirirler. Eğer bir kimse sosyalizmden veya planlamadan söz ediyorsa onun zihninde sosyalizmin ona ait türü, kendi planı vardır. Bu yüzden planlama, hakikaten, barışçıl bir işbirliği yapmaya hazırlık anlamına gelmez, çatışma anlamına gelir.

3. Dünya Hükümeti

Millet-üstü bir dünya hükümetinin kurulması, pasifistlere ait eski bir fikirdir.

Bununla birlikte, eğer demokrasi ve müdahale edilmemiş bir piyasa ekonomisi her yerde hâkim olursa barışın devamı için böyle bir dünya hükümetine ihtiyaç duyulmaz. Serbest kapitalizm ve serbest ticaretin hüküm sürdüğü yerde barışı korumak için özel tedbirlere veya Milletlerarası kurumlara ihtiyaç duyulmaz. Yabancılara karşı ayrımcılığın olmadığı yerde, herkes istediği yerde yaşama ve çalışmada özgür olduğu zaman, artık savaşın bahaneleri bulunmaz.

Eğer bu devletin yöneticileri, herhangi bir ırka, dil grubuna veya dine karşı ayrımcılık yapmazlarsa aynısının sosyalist bir dünya devleti için de doğru olduğunu sosyalistlere müjdeleyebiliriz. Ama eğer, aksine, ayrımcılık tatbik edilirse, bundan zarar gören kimseler ayrımcılığı ortadan kaldıracak kadar güçlü olduklarına inandıkları takdirde hiçbir şey savaşların patlak vermesine mâni olamaz.

Eğer kollanan gruplar veya milletler özel ayrıcalıklarından feragat etmeye hazır değillerse bir dünya polis gücünün yardımıyla silâhlı çatışmaları engellemeye yönelik bir dünya otoritesinin tesis edilmesi hakkındaki bütün konuşmalar boşunadır. Eğer bu ayrıcalıklar sürdürülmek isteniyorsa bir dünya devleti sadece ayrıcalıklı milletlerin ayrıcalıksızlar üzerindeki despotik idaresi olarak telâkki edilebilir. Özgür milletlerden müteşekkil demokratik siyasî toplum (*commonwealth*), büyük/geniş gruplara karşı bir ayrımcılıkla bağdaşmaz.

Bütün yetişkinlerin sahip oldukları evrensel ve eşit seçim hakkıyla seçilen bir dünya parlamentosu açıkçası göç ve ticaret engellerine asla rıza göstermeyecektir. Asya halklarının Avustralya ve Yeni Zelanda göç yasalarını hoş görmeye hazır olacaklarını veya Avrupa'nın büyük ölçüde endüstrileşmiş milletlerinin hammadde ve erzak üreten ülkeler için bir korumacılık politikasını onaylayacağını varsaymak saçmadır.

Bir kimse, kendisinin tek tek ülkelerde azınlık gruplarının kendileri için yararlı ve milletin çoğunluğu için zararlı olan ayrıcalıkları elde etmede başarılı olduğu hakikatiyle yönlendirilmesine izin vermemelidir. Bu olguyla yeterince ilgilenmiştik. Şunu varsayalım: Korumacılığın iktisadî neticelerine ilişkin sorunun muğlâklığı,

Milletlerarası hukuk yapıcılarının zihinlerini o kadar karıştırsın ki, ticaret engelleri tarafından zarar görenlerin temsilcileri geçici olarak muhalif konumlarını terk edecek kadar iğfal edilmiş olsun. Bu çok da mümkün değil ama olabilir. Buna karşın, göç engellerinin işleyişinden dolayı zarar görenlerin temsilcilerinin derli toplu bir çoğunluk oluşturacağı bir dünya parlamentosunun, onların [bu engellerin] daimî himayesine asla rıza göstermeyeceği açıktır. Bunlar, demokratik bir dünya devleti veya bir dünya federasyonu hayâlî için ihtiraslı planlar temin eden hakikatlerdir. Bugünkü şartlar altında böyle projelere dalmak ütopyadır.

Dünya hâkimiyetini amaçlayan totaliter milletlere karşı göç engellerinin sürdürülmesinin, siyasî ve askerî savunma için kaçınılmaz olduğuna daha yeni işaret etmiştik. Bugünkü şartlar altında göç engellerinin bütün türlerinin emeğin yanlış yönlendirilmiş bencil sınıf menfaatlerinin neticesi olduğunu ileri sürmek, şüphesiz, yanlış olacaktır. Bununla birlikte –bugün neredeyse yaygın kabul gören- emperyalizmle ilgili Marksist öğretinin aksine, işverenler olarak kapasiteleri yönünden kapitalistler ve müteşebbislerin asla göç engellerinin tesis edilmesine ilgi duymadıklarını vurgulamak gereksizdir. Kâr ve faiz gündeme gelir zira girişimciler ve kapitalistler hakkaniyete uygun şekilde işçilere ödenmesi gereken şeyin bir parçasını alıkoyar şeklinde yanıltıcı öğretiye katılmak zorunda kalsaydık bile aşikâr olan şu ki; ne kısa vadeli ne de uzun vadeli menfaatler, kapitalistler ile girişimcileri yurtiçi ücret oranlarını yükseltecek önlemler almaya sevk etmektedir. Sermaye, kaçınılamaz neticesi korumacılık olan Socialpolitik'in yaptığıyla karşılaştırıldığında, göç engellerini onun kadar desteklemez. Eğer büyük işletmenin bencil sınıf menfaatleri –Marksistlerin bize söyledikleri gibi- dünyada hâkim olsaydı ticaret engelleri var olmazdı. En verimli fabrikaların mâlikleri –yurtiçi iktisadî özgürlük ortamında- korumayla ilgilenmez. Eğer emek yanlısı politikaların sebep olduğu maliyetlerdeki artış için bir tazminat ödenmesi gerekmeseydi onlar, ithalat resimlerini istemezlerdi.

Göç engelleri var olduğu sürece yurtiçi emek piyasasında sabitlenmiş ücret oranları, üretim için fizikî şartların –örneğin, ABD'de olduğu gibi- daha elverişli olduğu ülkelerde bu açıdan daha az elverişli şartlar sunan ülkelerdekinden daha yüksek bir düzeyde kalır. İşçilerin göçüne mâni olunduğu zaman ücret oranlarının eşitlenmesi doğrultusundaki eğilimler yoktur. Göç engelleriyle birlikte serbest ticaret şartlarında ABD'de, ücretlerin, üretimin toplam maliyetlerinin göreli olarak küçük bir parçasını oluşturduğu üretim şubelerindeki bir genişlemesi doğrultusunda bir eğilim hâkim olacaktır. Göreli olarak daha fazla emek (örneğin, giysi ticareti) gerektiren şubeler küçülecektir/daralacaktır. Sonuçtaki/hâsıl olan ithalat ne kötü işi ne de işsizliği beraberinde getirecektir. Onlar, bu ülkede en büyük avantajla üretilebilecek malların ihracatındaki bir artışla tazmin edilecektir. Bazı girişimciler, serbest ticaretle tehlikeye mâruz bırakılırlarken sanayinin ve bütün milletin büyük bir kısmının menfaatleri bundan zarar görmez.

Amerikan korumacılığı lehinde ileri sürülen temel iddia –korumanın milletin yüksek hayat standardını sürdürmek için zorunlu olduğu düşüncesi- yanılgıdır. Amerikan ücret oranları, göç kanunlarıyla korunmaktadır.

Emek yanlısı yasalar ve sendika taktikleri, göç yasalarıyla güvence altına alınan seviyenin üstünde ücret oranları artışına sebep olur. Böyle yöntemlerin beraberinde getirdiği sosyal kazançlar apaçıktır. Eğer tarife yoksa bu önlemler ya ücret oranlarında ya da işsizlikte bir düşüşe yol açar. Zira yerli sanayinin rekabet gücü zayıflatılır ve onların satışları hep birlikte düşer. Eğer koruyucu bir tarife varsa onlar yurtiçi üretim maliyetlerindeki artışın koruma gerektirdiği malların fiyatlarını yükseltir. Bu yüzden, işçilerin tüketiciler olarak kapasiteleri zarar görür.

Eğer korumalar yerli sanayileri kapsamasaydı yatırımcılar zarar görmezlerdi. Bu sanayiler, şartların en iyi kâr fırsatlarını sunuyor gibi gözüktüğü ülkelerde yatırım yapmakta özgürdür. Zaten sadece sanayinin bazı şubelerine yatırım yapılmış sermayenin menfaatleri korumayla kollanır.

Büyük işletmelerin korumadan bir avantaj sağlamadığına dair en iyi delil, en büyük firmaların çeşitli ülkelerde faaliyet yapıyor oldukları gerçeğiyle sağlanır. Bu, kesinlikle, aşırı korumacılıktan ibaret çağımızdaki geniş ölçekli girişimlerin ayırt edici özelliğidir.[124] Bununla birlikte, eğer onlar bütün üretimlerini şartların daha elverişli olduğu yere kurulmuş fabrikalarda yoğunlaştırabilselerdi daha kârlı (ve doğal olarak aynı zamanda tüketiciler için daha avantajlı) olurdu.

Üretken güçlerin tam kullanımının önündeki gerçek engel, Marksistlerin söyledikleri gibi, sermaye veya kapitalizm değildir; aksine, Marx'ın adi burjuvazi diye nitelendirdiği kapitalizmi reforme etmek ve gözden geçirmek için tasarlanmış politikalardır. Aynı zamanda bu politikalar, iktisadî milliyetçiliğe sebep olmakta ve Milletlerarası işbölümü altında barışçıl işbirliğinin yerine Milletlerarası çatışmayı ikâme etmektedir.

4. Planlı Üretim

Dünya planlaması için daha gerçekçi teklifler, bir dünya parlamentosuna sahip bir dünya devletinin kurulmasını ima etmez; üretim, dış ticaret, para ve kredi ile son olarak dış borç ve yatırımlarla ilgili Milletlerarası anlaşmaları ve regülasyonları önerir.

Planlamacılar bazen kendi önerilerini yoksulluk ve ihtiyaçla mücadele etmeye yönelik önlemler olarak nitelerler. Tanımlama iddialıdır. Bütün iktisadî politikalar yoksulluğun tedavisi olarak tasarlanır. Laissez-faire de yoksulluğu ortadan

[124] Örneğin, Amerikan otomobil imâlatçıları veya büyük petrol, margarin ve sabun şirketleri. Amerikan otomobil imâlatçıları, kendilerini korumaya adamamalıdırlar. Almanya'da Makine Imâlatçıları Derneği, (1933 yılına kadar) milliyetçi partilerin korumacı politikalarına açıkça savaş açma cesaretine sahip tek örgüttü.

kaldırmanın bir yöntemidir. Hem tarih hem de iktisadî teori, onun bu konuda diğer politikalardan daha başarılı olduğunu göstermiştir. Japonlar rakiplerinden daha ucuz satarak ihracatlarını genişletmek istediklerinde Japon kitlelerinin çoğunun durumunu iyileştirmeye uğraştılar. Eğer diğer ülkelerdeki iktisadî milliyetçilik çabalarını sekteye uğratmamış olsaydı Japonlar, sadece bu sonuca ulaşmamış olacaklardı, aynı zamanda, kendi vatandaşlarına daha ucuz mallar temin ederek ithalat yapan ülkelerdeki hayat standartlarını da yükseltmiş olacaklardı.

Burada, Milletlerarası hayırseverlik planlarıyla ilgilenmediğimizi vurgulamak gerekir. Eğer bazı milletler, karşılıksız olarak gıda ve giysi dağıtarak yoksul ülkelerdeki açlıktan ölen kitlelere yardım etmeye hazır olsaydılar, daha fazla acı ve ıstırap dindirilmiş olurdu. Ama bu türden eylemler, açıkçası, iktisadî mülahazalar alanının dışındadır. Bunlar, tüketim biçimleridir, mal üretim biçimleri değildir.

İlk olarak, çeşitli malların üretiminin –çeşitli hükümetlerin Milletlerarası anlaşması veya bu amaçla kurulmuş Milletlerarası bir otoritenin emri yoluyla- düzenlenmesine yönelik önerileri inceleyebiliriz.

Müdahale edilmemiş piyasada fiyatlar, üretimin rehberleri ve düzenleyicileridir. Mallar, bir kârla üretilebileceği her zaman üretilebilir ve üretimin bir kayıp ihtiva ettiği her zaman [da] üretilemez. Kârlı bir endüstri genişlemeye, kârsız bir endüstri de daralmaya meyillidir. Eğer üreticinin ürünlerden elde edebildiği fiyatlar, onların üretimi için gerekli olan maddeler ile emeğin maliyetini karşılamıyorsa bir endüstri kârsızdır. Bu yüzden, tüketiciler, satın alma veya almama yoluyla endüstrinin her dalında ne kadar üretim yapılması gerektiğine karar verirler. Üretilen buğdayın miktarı, tüketicilerin ödemeye hazır oldukları fiyatla belirlenir. Üretimin bu sınırların ötesinde genişlemesi; –tüketicilerin talepleriyle uyumlu şekilde diğer malların üretimi için ihtiyaç duyulan- üretim faktörlerinin (emek ve sermayenin), tüketicilerin daha az âcil olarak telâkki ettikleri ihtiyaçların tatminine yöneltilmiş olacağı anlamına gelecektir. Müdahale edilmemiş kapitalizmin hâkimiyeti altında her alandaki üretimin miktarını marjinal üreticinin veya üreticilerin –en elverişsiz şartlar altında çalışanların- ne kâr elde ettiği/ettikleri ne de bir zarara uğradığı/uğradıkları bir seviyede sabitlemeye yönelik bir eğilim hâkim olur.

Eğer hükümet veya Milletlerarası otorite uğranılan zararlara karşılık olsun diye onlara tazminat ödemek için verimsiz (*submarginal*) üreticileri sübvanse etmeseydi bir malın üretiminin genişlemesini temin eden bir regülasyonun hiçbir amaca hizmet etmeyeceği şartlara benzer bir durum ortaya çıkardı. Ama bu, diğer malların çıktısıyla ilgili mukabil bir sınırlandırmaya sebep olurdu. Üretim faktörleri, sübvanse edilen endüstriyi genişletmek için kullanılmak üzere diğer şubelerden çekilirdi. Vergi ödeyenler olarak sübvansiyonlar için ihtiyaç duyulan aracı temin eden tüketiciler, kendi tüketimlerini sınırlandırmak zorunda-

dırlar. Daha fazla elde etmek istedikleri malların daha küçük bir miktarını elde ederler ve taleplerinin daha az yoğun olduğu diğer ürünlerden daha fazla elde etme fırsatına sahip olurlar. Hükümetin müdahalesi, onların bireysel istekleriyle uyuşmaz. Aslında tüketiciler, müdahalenin sonucunu kendi şartlarına ilişkin bir iyileşme şeklinde telâkki edemezler.

Tüketiciler tarafından daha âcil bir şekilde talep edilen diğer malların arzında mukabil bir sınırlandırma olmaksızın bir malın arzını artırmak, hükümetlerin iktidarında değildir. Otorite, ancak diğer malların fiyatlarını artırarak bir malın fiyatını düşürebilir.

Doğal olarak, eğer fiyatlar daha düşük olsaydı, daha fazla buğday, şeker, kauçuk veya kalay tüketmeye hazır olacak yüzmilyonlarca insan vardır. Her malın satışı, düşen fiyatlarla birlikte artar. Ama hiçbir hükümet müdahalesi, diğer malların –örneğin etin, yünün veya kâğıt hamurunun- fiyatları artırmaksızın bu malları daha ucuz hâle getiremez. Üretimle ilgili genel bir artış ancak teknik yöntemlerin iyileşmesi, ilâve sermaye birikimi ve üretim faktörlerinin daha verimli kullanımı sayesinde elde edilebilir. –İster millî isterse Milletlerarası düzeyde olsun- hiçbir planlama gerçek fiyatlarla ilgili genel bir düşüşe etki edemez ve fiyatların çok yüksek geldiği kimselerin hoşnutsuzluklarını gideremez.

Ama Milletlerarası planlamanın pek çok destekçisi hammaddelerin ve erzakların daha ucuz yapılmasına ilişkin en ufak bir niyete sahip değildir. Durum tam tersidir. Onların zihinlerindeki asıl şey, fiyatları artırma ve arzı sınırlandırmadır. Onlar, çeşitli hükümetlerin –esas itibariyle son yirmi yıldır- üreticilerin özel gruplarının yararına ve tüketicilerin zararına hayata aktarmaya uğraştıkları sınırlandırmalar ve fiyat artışları politikalarını, en iyi politikalar olarak görürler. Doğru; bu planların bir kısmı sadece kısa bir süre çalıştı ve daha sonra çöktü; buna karşın, çoğu hiç çalışmadı. Ama bu, plancılara göre, teknik uygulamanın hatalarından dolayı böyledir. Savaş sonrası iktisadî planlamaya yönelik onların bütün projelerinin esası şudur: Onlar, tatbik edilebilen yöntemleri o kadar iyileştireceklerdir ki, bu yöntemler gelecekte başarılı olacaktır.

Korkunç hakikat şudur: Müdahaleyle bir malı daha ucuz hâle getirmeyi amaçlayan çabalarında kösteklendiği hâlde bir hükümet, kuşkusuz, bu malı daha pahalı hâle getirme gücüne sahiptir. Hükümetler tekeller oluşturma gücüne sahiptir; tekel fiyatlarına ödeme yapmaları için tüketicileri zorlayabilir ve bu gücü müsrifçe kullanır.

Milletlerarası iktisadî ilişkiler alanında böyle planların gerçekleştirilmesinden daha felâket bir şey vuku bulamaz. Böyle planlar milletleri –sömüren ve sömürülen, üretimi sınırlandıran ve tekel fiyatları belirleyenler ile tekel fiyatlarına ödeme yapmaya zorlananlar şeklinde- iki gruba ayrılacaktır. Çözümsüz menfaat çatışmalarına ve kaçınılmaz yeni savaşlara yol açacaktır.

Bu planların destekçileri, şartların hammadde ve erzak üreticileri için hiç de tatmin edici olmadığına işaret ederek kendi önerilerini gerekçelendirmeye uğraşırlar. Bu işlerde aşırı üretim vardır, diye ısrar eder onlar; fiyatlar o kadar düşüktür ki, üreticiler kâr kaybederler. Onların planlarının amacı, der onlar, üretimin kârlılığını temin etmektir.

Bu malların üretiminin büyük bir bölümünün kâr sağlamadığı doğrudur. Otarşi doğrultusundaki eğilim, sanayileşmiş milletlerin imâlatlarını yurtdışına satmalarını zorlaştırmaktadır; sonuç olarak bu milletler, gıda ve hammadde satın alımlarını sınırlandırmak zorundadırlar. Bu yüzden, gıda ve hammaddelerin üretimini kısmak zorunludur; verimsiz üreticiler işsiz kalmak mecburiyetindedir. Bu onlar için çok talihsiz bir durumdur. Ne var ki onlar, sadece hiperenflasyonist politikaların sorumlusu olan kendi ülkelerinin siyasetçilerini suçlayabilirler. Kahve satışlarını artırmanın ve tekelleşmemiş bir piyasada fiyatları artırmanın tek yolu, ihracatın artması durumunda kahve tüketiminin genişleyeceği ülkelerden daha fazla ürün satın almaktır. Ama üreticilerden müteşekkil baskı grupları bu çözümü reddederler ve tekel fiyatları için uğraşırlar. Müdahale edilmemiş bir piyasanın işleyişinin yerine tekelci planları ikâme etmek isterler. Müdahale edilmemiş bir piyasada üretici ülkelerin korumacı politikaları sayesinde kaçınılmaz hâle getirilmiş hammadde ve erzak üretimindeki sınırlandırma, verimsiz üreticilerin –üretimin piyasa fiyatında kâr sağlamayan kimselerin- ortadan kalkmasıyla otomatik olarak vuku bulur. Ama hükümetler, tekel fiyatları tesis etme uğruna daha geniş bir sınırlandırmayı hayata geçirmek isterler.

Kapitalist piyasa mekanizmasının bugünkü şartlar altında artık çalışmadığı sıklıkla söylenir. Verimsiz üreticiler, diye devam eder iddia, işsiz kalmazlar, üretime devam ederler; bu yüzden fiyatlar, üretimin herhangi bir üreticiye artık kâr sağlamadığı düzeye kadar düşer. Sonuç olarak hükümet müdahalesine ihtiyaç duyulur.

Bu husus doğrudur ama onun yorumu ile bu yorumdan çıkarılan neticeler tamamen yanlıştır. Verimsiz üreticilerin üretimi durdurmamalarının sebebi şudur: Bu üreticiler, hükümet müdahalesinin onların işini tekrar kârlı hâle getireceğinden emindirler. Onların devam ettirilen/eden üretimi piyasayı mala boğar; öyle ki, fiyatlar artık diğer üreticilerin maliyetlerini bile karşılamaz. Bu olayda, başka pek çok olaydaki gibi, önceki bir hükümet müdahalesinin tatmin edici olmayan etkileri, daha fazla müdahale için iddialar şeklinde ileri sürüldü. İthalat kontrol edildiğinden ihracat satışları düşer; bu yüzden, ihraç mallarının fiyatları da düşer ve daha sonra fiyatları artırmaya yönelik önlemler için bir talep ortaya çıkar.

Gelin, Amerikan tarımındaki şartlara bir kez daha bakalım. İlk dönem koloni başlangıçlarında tarım daha az verimli topraklardan daha verimli topraklara doğru sürekli bir sıçrama içinde olmuştur. Daha düşük maliyetlerde üretim yapan çiftçilerin rekabeti onları kârsız hâle getirdiği için üretimin kesilmesi gerek-

tiği verimsiz çiftlikler her zaman var olmuştur. Ama Yeni Düzen (*New Deal*) ile birlikte işler yeni bir biçim aldı. Hükümet, verimsiz çiftçilerin yararına müdahale etti. Bütün çiftçiler, çıktıyla ilgili oransal bir sınırlandırmaya başvurmak zorundaydı. Hükümet, fiyatları artıran, üretimi sınırlandırmaya ve çiftlikleri sübvanse etmeye yönelik kapsamlı bir plana girişti. Verimsiz çiftçinin özel çıkarına müdahalede hükümet, bunu gıda ve pamuğu tüketen herkesin ve vergi ödeyenin zararına olacak şekilde yaptı. Bazı gruplara mükâfatlar sağlamak için milletin kalanına maliyet yükledi. Bu yüzden, milleti çatışan iki gruba –ödül alanlardan oluşan bir grup ile ödül verenlerden oluşan daha büyük bir sınıfa– böldü. Bu, müdahaleciliğin kaçınılmaz sonucudur. Hükümet bir gruba, ancak diğerinden aldığı şeyi verebilir.

Böyle politikaların sebep olduğu yurtiçi çatışmalar hakikaten çok ciddîdir. Ama Milletlerarası ilişkiler alanında göreli olarak tahripkâr çatışmalar vardır. Gıda ve hammaddeler için tekel fiyatları tespit edilerek, bir anlamda, yoksulların şikâyetleri haklılaştırılmaktadır.

Bunlar, hammadde ve erzakların üretimi alanında Milletlerarası veya dünya planlamasının beklentileridir. [Bundan başka], gerçekleşmesi, müstakbel çatışmalara ve savaşlara daha fazla sebep olacak [herhangi] bir program hayâl etmek zor olacaktır.

5. Dış Ticaret Anlaşmaları

Laissez-faire çağında ticarî anlaşmalar, adım adım, ticaret engellerini ve yabancılara yönelik bütün diğer ayrımcılık önlemlerini ortadan kaldırmanın bir aracı olarak telâkki edildi. Bugünlerde en çok kayrılan millet ilkesi, böyle anlaşmaların bir ön şartıydı.

Daha sonra işler tersine döndü. Müdahaleciliğin hâkimiyetiyle birlikte ithalat, bir milletin iktisadî zenginliğinin önündeki tehdit olarak addedildi. Ardından, yabancılara karşı ayrımcılık, bir ülkenin refahını artırmanın iyi bir yolu olarak değerlendirilir oldu. Ticarî anlaşmaların anlamı tamamen değişti. Hükümetler, müzakerelerde birini diğeriyle aldatmak için hevesli hâle geldi. Bir anlaşma, diğer milletin ihracatına zarar verdiği ve kendi ihracatını teşvik eder göründüğü ölçüde değerli görüldü. En çok kayırılan millet anlaşması düşmanca ayrımcılığa boyun eğdi.

Uzun vadede "ılımlı" korumacılık şeklinde bir şey olamaz. Eğer insanlar ithalatı bir zarar olarak değerlendirirlerse otarşiye giden yolda [herhangi bir] yerde durmayacaklardır. Eğer korumacılığı bertaraf etmek için bir yol var gibi gözüküyorsa bir bela niçin hoş görülür? Korumacılık, izin ve kota sistemine ve döviz kontrolüne doğru gelişmek zorundaydı. Bugün, neredeyse her milletin dış ticaret politikasının nihaî hedefi, bütün ithalata mâni olmaktır. Bu otarşi anlamına gelir.

Dış ticaret meseleleriyle ilgili Milletlerarası müzakerelerde kullanılan yöntemlerdeki tamamıyla teknik değişikliklerden bir şey beklemek boşunadır. Eğer Atlantis, yurtdışında imal edilmiş elbiseye erişime engel koymaya kararlıysa onun temsilcilerinin Thule delegeleriyle doğrudan doğruya müzakere etmek zorunda olup olmamalarının veya meselenin diğer milletlerin temsil edildiği Milletlerarası bir kurul tarafından ele alınıp alınamayacağının bir önemi yoktur. Eğer Atlantis, sadece mukabil bir buğday kotasıyla mal satmak istediği için Thule'den sınırlı bir elbise miktarını –kotayı- kabul etmeye hazırsa, diğer milletlere da bu kotanın bir parçasını tahsis etti diye bir hatırlatmada bulunmanın bir netice vermesi mümkün değildir. Eğer daha fazla elbise ithal edebilecek kadar ithalat regülasyonlarını değiştirsin diye Atlantis'e baskı yapmak için baskı veya şiddet tatbik edilirse, Atlantis müdahaleciliğin diğer yöntemlerine müracaat edecektir. İşletmenin hükümetçe kontrolünden ibaret bir rejim altında bir hükümet, ithalatı cezalandırmak için elde sayısız araca sahiptir. Bunlar idaresi daha zor araçlar olabilir ama tarifelerden, kotalardan veya ithalatın tümden yasaklanmasından daha verimli bir şekilde uygulanabilir.

Bugünkü şartlar altında dış ticaret planlaması için Milletlerarası bir örgüt aşırı korumacılık fikirlerine bağlı hükümetlerin temsilcilerinden oluşan bir meclis olacaktır. Böyle bir otoritenin, dış ticaretin teşviki için gerçek veya sürekli bir katkıda bulunacak bir mevkide bulunacağını varsaymak bir yanılsamadır.

Bazı insanlar, şu inanca sarılıyorlar: Evrensel serbest ticaret ile dünyayı kapsayan bir işbölümü tamamen yanlıştır; en azından, komşu ülkeler daha yakın iktisadî işbirliğine içine girmelidir. Eğer bu ülkeler bölgesel iktisadî bloklar oluşturmaya hazır olsalardı, iddiaya göre, onların ekonomileri birbirini tamamlayabilirdi. İlk olarak Alman milliyetçiliği tarafından geliştirilen bu öğreti yanılsamadır.

Genellikle, komşu ülkeler –özellikle tarımdaki– ürün için benzer doğal şartlar sunmaktadır. İktisadî sistemlerinin onları birbirini tamamlayan ülkelerden ziyade dünya piyasasındaki rakipler hâline getirmesi daha fazla ihtimâl dâhilindedir. İspanya ile Portekiz veya Bulgaristan ile Yugoslavya veya Almanya ile Belçika arasındaki bir gümrük birliği büyük bir anlam ifade etmeyecektir. Dış ticaretin temel sorunları bölgesel değildir. İspanyol şarap ihracatının şartları, Portekiz'le serbest ticaret yoluyla iyileştirilemez veya tersi de doğrudur. Aynı değerlendirme Almanya ve Belçika'daki makinelerin üretimi, Bulgaristan ve Yugoslavya'daki tarımsal üretim için de doğrudur.

6. Parasal Planlama

Altın standardı Milletlerarası bir standarttı. Kambiyo oranlarının istikrarını muhafaza etti. Serbest ticaret ile Milletlerarası işbölümünün doğal bir sonucuydu. Bu yüzden, devletçilik ile radikal korumacılığı destekleyenler onu küçümsediler ve kendilerini onun kaldırılmasına adadılar. Onların sıkı uğraşı başarılı oldu.

Liberalizmin zirvede olduğu dönemde bile hükümetler kolay para programlarını hayata aktarmak için uğraşmaktan vazgeçmediler. Kamuoyu; faizin, hükümet müdahalesiyle kaldırılamayacak bir piyasa olgusu olduğunu anlamaya/kavramaya hazır değildir. Herkes, bugünkü tüketim için mevcut bir dilim ekmeğe bundan on veya yüzyıl sonra mevcut olacak bir dilim ekmekten daha fazla değer vermektedir. Bu doğru olduğu sürece her iktisadî faaliyet onu dikkate almak zorundadır. Bir sosyalist yönetim bile onu tamamen dikkate almaya zorlanacaktır.

Bir piyasa ekonomisinde faiz oranı, müstakbel mallar ile mevcut malların değerlendirilmesindeki bu farklılığın miktarına tekabül etmeye yönelik bir eğilime sahiptir. Doğru; hükümetler, kısa vadede faiz oranını düşürebilir. İlâve kâğıt para çıkarabilir. Bankalar sayesinde kredi genişlemesinin önünü açabilir. Bu yüzden, yapay bir patlama ve zenginlik halini yaratabilir. Ama böyle bir patlama, er veya geç, çökmek ve bir krizi beraberinde getirmek zorundadır.

Altın standardı, kolay para amaçlı hükümet planlarını geciktirmektedir. [Altın standardı sisteminde] kredi genişlemesine girişmek mümkün değildir, zira para sürekli olarak hukuk tarafından belirlenmiş altın paritesine bağlıdır. Hükümetler altın standardı ile onların kredi genişlemesine ilişkin –uzun vadeli felâket- politikası arasında tercih yapmak zorundadır. Altın standardı çökmedi. Onu hükümetler tahrip etti. Altın standardı, serbest ticaret kadar devletçilikle bağdaşmazdı. Çeşitli hükümetler altın standardını terk ettiler. Zira yurtiçi fiyatları ile ücretlerini dünya piyasa düzeyinin üstüne çıkarma konusunda istekliydiler ve ihracatı artırmak ve ithalata mâni olmak istediler. Kambiyo oranlarının istikrarı onların gözünde bir lütfuilâhî değil kötülüktür.[125]

Eğer bir hükümet altın standardına geri dönmek istiyorsa Milletlerarası anlaşmalara veya Milletlerarası planlamaya ihtiyaç duyulmaz. –İster zengin isterse yoksul olsun, ister güçlü isterse zayıf olsun- her millet bir gün tekrar altın standardını kabul edebilir. İhtiyaç duyulan tek şart, bir kolay para politikasının ve paranın değerinin düşürülmesi (*devaluation*) yoluyla ithalatla savaşmayı amaçlayan çabaların terk edilmesidir.

Söz konusu mesele, burada, bir milletin vaktiyle tesis edilmiş ve uzun süredir terk edilmiş altın paritesine geri dönmesi gerekip gerekmediği meselesi değildir. Böyle bir politika, doğal olarak, şimdi para arzının azaltılması (*deflation*) anlamına gelmektedir. Ama her hükümet, kendi millî para birimi ve altın arasındaki var olan mübadele oranını dengelemede ve bu orana istikrar kazandırmada özgürdür. Eğer daha fazla kredi genişlemesi ve enflasyon yoksa altın standardı veya altın mübadele standardı mekanizması yeniden iş görecektir.

[125] Bu, Lord Keynes'in parayla ilgili öğretilerinin esasıdır. Keynesyen okul kendini tutkulu bir şekilde kambiyo oranlarının istikrarsızlığına adamaktadır.

Bununla birlikte bütün hükümetler, enflasyonu ve kredi genişlemesini kendi hâline bırakmamada çok kararlıdırlar. Hepsi de ruhlarını kolay para belasına satmışlardır. Harcamayla kendi vatandaşını mutlu edebilmek her idare için büyük bir keyiftir. Zira kamuoyu daha sonra ortaya çıkan patlamayı şimdiki yöneticilerine atfedecektir. Kaçınılmaz çöküş daha sonra vuku bulacak ve mevcut liderler ardıllarına külfet yükleyeceklerdir. Bu, tipik *bizden sonrası tufan* (après nous le dèluge) politikasıdır. Bu politikanın öncüsü Lord Keynes, der ki: "Uzun vadede hepimiz ölüyüz."[126] Ama neredeyse hepimiz, maalesef, kısa vadede hayatta kalıyoruz. Birkaç yılın kolay para hezeyanı için on yılları feda etmeye yazgılıyız.

Enflasyon esas itibariyle antidemokratiktir. Demokratik kontrol bütçe kontrolüdür. Hükümet bir tek gelir kaynağına –vergilere- sahiptir. Parlamento onayı olmaksızın vergileme hukukî değildir. Ama eğer hükümet başka gelir kaynaklarına sahipse kendini bu kontrolden azade görebilir.

Eğer savaş kaçınılmaz hâle gelirse gerçekten demokratik bir hükümet ülkeye hakikati söylemeye zorlanır. Şunu demek zorundadır: "Bağımsızlığımız için savaşmaya mecbur bırakılıyoruz. Sizler, vatandaşlar bu yükü taşımak zorundasınız. Daha fazla vergi ödemeli ve bu yüzden tüketiminizi sınırlandırmalısınız." Ama eğer yönetici parti daha yüksek vergilemeyle kendi popülaritesine zarar vermek istemezse enflasyona müracaat eder.

Yetkili pek çok kimsenin kambiyo oranlarının istikrarını bir avantaj olarak telâkki ettikleri günler geride kalıyor. Bir ülkenin parasının devalüasyonu şimdi ithalatı sınırlandırmanın ve yabancı sermayeyi kamulaştırmanın düzenli bir aracı hâline gelmiştir, iktisadî milliyetçiliğin yöntemlerinden birisidir. Az sayıda insan şimdi kendi ülkeleri için sabit kambiyo oranları istemektedir. Onların kendi ülkeleri, gördükleri gibi, diğer milletlerin ticaret bariyerleri ve başka ülkelerin para sistemlerinin artan oranda devalüasyonuyla savaşmaktadır. Kendi ticaret duvarlarını kaldırmaya niçin cesaret etmesinler?

Yeni bir Milletlerarası para taraftarların bir kısmı kredi genişlemesi üzerinde bir denetim getirmediği için altının bu hizmet için uygun olmadığına inanmaktadır. Onların düşüncesi, Milletlerarası bir dünya otoritesi veya Milletlerarası bir merkez bankası tarafından çıkarılan evrensel bir kâğıt paradır. Tek tek milletler, kendi yerel paralarını dünya parasına denk tutmak yükümlülüğü altına sokulacaktır. Dünya otoritesi, tek başına, tedavüle ilâve kâğıt para çıkarma veya dünya bankası yoluyla kredi genişlemesine izin verme hakkına sahip olacaktır. Bu sayede, enflasyon ve kredi genişlemesinin sözde nimetleri korunacak; buna karşın, çeşitli yerel para sistemleri arasında mübadele oranları istikrar içinde olacaktır.

[126] Lord Keynes, bu ibareyi kısa vadeli politikaları tavsiye etmek için değil para politikasının bazı yetersiz yöntemleri ile ifadeleri eleştirmek için söyledi. (Keynes, *Monetary Reform*, New York, 1924, s. 88). Bununla birlikte Lord Keynes ve okulu tarafından teklif edilen iktisadî politikaları en iyi ortaya koyan ifade budur.

Ne var ki bu planlar asıl meseleyi/niyeti hesaba katmamaktadır. Her enflasyon veya kredi genişlemesi örneğinde, birisi kazananlardan, birisi de kaybedenlerden müteşekkil iki grup vardır. Kredi verenler kaybedenlerdir; borçluların kârı, onların zararıdır. Ama hepsi bu değildir. Enflasyonun en feci sonuçları, ücret ve fiyatlarda sebep olduğu artışın, mal ve hizmetlerin çeşitli türleri için farklı zamanlarda ve farklı önlemlerin alınmasına yol açtığı hakikatinden çıkarılır. Bazı fiyat ve ücret türleri daha hızlı bir şekilde ve diğerlerinden daha yüksek bir seviyeye yükselmektedir. Enflasyonist şartlarda, satın aldıkları mal ve hizmetlerin fiyatları henüz hiç artmamışken veya aynı ölçüde artmamışken insanlar, sattıkları mal ve hizmetlerin daha yüksek fiyatlarından elde ettiği kârın keyfini çıkarırlar. Bu insanlar, kendi konumlarından dolayı vurgun yapmaktadırlar. Onlar için enflasyon iyi bir iştir. Onların kazançları, nüfusun diğer bölümlerinin kayıplarından elde edilir. Kaybedenler esef verici durumdakilerdir zira fiyatları henüz hiç veya kendi tüketimleri için satın aldıkları şeylerin fiyatlarınkiyle aynı düzeyde yükselmemiş malı ve hizmetleri satarlar. Dünyanın en büyük filozoflarından ikisi –David Hume ve J. Stuart Mill-; fiyat ve ücretlerin artışının bütün mal ve hizmetler için aynı zamanda ve aynı ölçüde vuku bulduğu enflasyona yol açan değişmelere ilişkin bir şema hazırlamaya uğraştı. Her ikisi de bu çabasında başarısız oldu. Modern para teorisi bize, orantısızlık ve eş zamanlı olmamanın, para ve kredi miktarındaki her değişikliğin kaçınılmaz özellikleri olduğunu reddedilemez bir şekilde göstermektedir.[127]

Dünya enflasyonundan veya dünya kredi genişlemesinden ibaret bir sistemde her millet, kaybedenlerin değil kazananların sınıfına dâhil olmak için uğraşacaktır. Kendi ülkesi için mümkün olduğu kadar fazla ilâve kâğıt para ve kredi talep edecektir. Yukarıda bahsedilen eşitsizlikleri hiçbir yöntem ortadan kaldıramayacağı ve [yeniden] dağıtım için âdil bir ilke bulunamayacağından, tatmin edici bir çözümü bulunmayacak düşmanlıklar ortaya çıkacaktır. Asya'nın kalabalık fakir milletleri kendilerini, örneğin, kişi başına tahsise –daha hızlı bir şekilde ürettikleri hammaddelerin fiyatlarında satın aldıkları mamûl malların fiyatlarından daha fazla artışa sebep olacak bir usûle- adayacaklardır. Daha zengin milletler, millî gelirlerine göre bir dağıtım veya işletme [sermayesinin] devir hızının toplam miktarına veya başka benzer standartlara göre bir dağıtım isteyeceklerdir. Bir anlaşmaya erişme ümidi yoktur.

7. Milletlerarası Sermaye İşlemlerini Planlama

Milletlerarası planlamaya yönelik en hayret verici öneriler, dış borçlar veya yatırımlarla ilgilidir. Bu öneriler, mevcut sermayenin âdil bir dağıtımını hedeflemektedir.

---

[127] Bkz. Mises, *Theory of Money and Credit* (New York, 1934), s. 137–145 ve *Nationalökonomie* (Geneva, 1940), s. 375–378.

Gelin, Amerikalı kapitalistlerin Venezuela hükümetine bir borç vermeye veya Şili'de bir madene para yatırmaya hazır olduklarını varsayalım. Milletlerarası örgüt bu durumda ne yapabilir? Hakikaten, Venezuela yerine Şili'ye para vermeleri veya Şili madenciliğine değil de Pers/İran demiryollarına yatırım yapmak için Amerikalı kapitalistleri zorlama gücüne sahip olmayacaktır.

Veya Amerikan hükümeti, çeşitli sebeplerle Meksika'daki karayollarının inşasını sübvanse etmek isteyebilir. Milletlerarası otorite ona, bunun yerine Yunan tekstil fabrikalarını sübvanse etme emri verecek midir?

Milletlerarası sermaye piyasası, iktisadî Milletlerarasıcılığın (*internationalism*) diğer bütün şubelerinde olduğu gibi iktisadî milliyetçilikle parçalanmıştır. Yatırımlar ve borçlar bir hayırseverlik değil de iş anlamına geldiği için kapitalistler, yurtdışına yatırım yapma şevkini yitirmişlerdir. Milletlerarası para ve sermaye piyasasını yeniden inşa etmek, oldukça zor olacaktır ve uzun bir süre alacaktır. Milletlerarası otoritelerinin müdahalesi bu çabaları ilerletmeyecektir, aksine daha fazla sekteye uğratacaktır.

Sendikalar, emeğin yurtiçi marjinal verimliliğini mümkün olduğu kadar artırmaya istekli oldukları için sermaye ihracına düşman olmaları muhtemeldir. Pek çok hükümet bir sermaye ihracına genel bir ambargo koymaktadır; dış borç ve yatırımlara özel bir hükümet izni olmaksızın müsaade edilmemektedir. Savaştan sonra hemencecik bir değişikliğin vuku bulması ihtimâl dâhilinde değildir.

Daha yoksul ülkeler, Milletlerarası sermaye piyasasının parçalanmasını teşvik edebilecek her şeyi yapmışlardır. Yabancı kapitalistler ile girişimcilere mümkün olduğu kadar zarar vermişlerdir; şimdi, yeni yabancı sermaye elde etmek için endişelidirler. Ne var ki bugün sadece isteksizlikle karşılaşmaktadırlar. Kapitalistler güvenilir olmayan borçlulardan uzak dururlar. Ve işçi, sermayenin yurtdışına gitmesine izin verilmesini istemez.

M. Barış Projeleri

1. Silâh Denetimi

Bugün, herhangi bir milletin korumacılığı terk etmeye hazır olduğunu varsaymak bir yanılsama olacaktır. Yönetici partiler işletmenin/iş dünyasının hükümetçe kontrolüne ve millî planlamaya taraftar oldukları için, kendi ülkeleri tarafından dikilen ticaret duvarlarını kaldıramaz. Bu yüzden, savaş ve fetih amaçlı teşvikler ortadan kaybolmayacaktır. Her millet, saldırganlığı defetmeye hazır olmak zorunda kalacaktır. Savaş hazırlığı, savaştan kaçınmanın tek yolu olacaktır. Eski *eğer barış istiyorsan savaşa hazırlan* (Si vis pacem para bellum) deyişi yeniden doğrulanacaktır.

Ne var ki, eğer göç bariyerleri de ortadan kaldırılmasaydı sadece ticaret bariyerlerinin ortadan kaldırılması barışı koruyamazdı. Göreli olarak kalabalık milletler,

onlar için daha düşük hayat standardına sebep olan bu duruma zar zor razı olacaklardır. Diğer taraftan, aşikâr olan şu ki; hiçbir millet, kendi bağımsızlığını tehlikeye atmadan, fethi amaçlayan totaliter ülkelerin vatandaşlarına sınırlarını açamayacaktır. Bu yüzden, günümüz şartlarında hiçbir planın savaşın temel sebeplerini ortadan kaldıramayacağını kabul etmeye mecbur kalırız. Müstakbel savaş döneminde daha samimî Milletlerarası ilişkilere yönelik beklentiler ümit verici değildir.

Üstelik yenilgiden sonra Almanya'yla resmî bir barış anlaşması imzalamanın bir öneminin/kıymetinin olup olmayacağı çok şüphelidir. Her şey, son otuz yılda hatırı sayılır ölçüde değişmiştir. Genel olarak Milletlerarası anlaşmalar ve özel olarak da barış anlaşmaları, alışıldık, bildik anlaşmalar değildir. Bu sadece, anlaşmaların sırf kâğıt parçaları olmasıyla övünen Almanların suçu değildir. Müttefik Devletler de masum sayılmaz.

1919'da Müttefik Güçlerin yaptıkları en önemli hatalardan biri, barış müzakerelerinin acemice düzenlenmesiydi. Yüzyıllardır, centilmenlerin âdetleriyle uyumlu bir şekilde barış müzakerelerini yapmak gelenek olmuştu. İster galip isterse mağlûp olsun, her iki tarafın da temsilcileri toplanacaklardır. Zira medenî insanlar iş yapmak için toplanırlar. Galipler, mağlûp olanları ne mahcup ettiler ne de aşağıladılar; [aksine] centilmenler ve eşitler olarak telâkki ettiler. Karşılıklı sorunlarını sessiz ve kibar dille tartıştılar. Bunlar, eski çağ kuralları ile diplomasinin âdetleriydi/töreleriydi.

Müttefik Güçler bu âdeti yıktılar. Alman temsilcilere horlama ve küçümsemeyle muamelede bulunmaktan zevk aldılar. Temsilciler kendilerine tahsis edilen evlere kapatıldılar; kapılara korumalar yerleştirildi, hiçbir temsilcinin evden çıkma hakkı yoktu. Onlar, mahkûmlar gibi, tren garından alınarak kalacakları yerlere ve kaldıkları yerlerden toplantı salonlarına ve aynı şekilde tekrar kalacakları yere götürüldüler. Toplantı salonuna girdikleri zaman galip devletlerin temsilcileri onların selâmlarını aşikâr bir şekilde kibirle cevapladılar. Alman temsilciler ile galip devletlerin delegeleri arasında hiçbir konuşmaya izin verilmedi. Almanlara anlaşmanın bir taslağı verildi ve onlardan belirli bir saatte yazılı bir cevap vermeleri istendi.

Bu davranış mazur görülemez. Eğer Müttefik Güçler, temsilciler arasında sözlü tartışmayı gerektiren Milletlerarası hukukun eski yerleşik kuralına uymayı istemiyorlardıysa, önceden, Alman hükümetini bu konu hakkında bilgilendirmiş olmalıydılar. Almanlara, seçkin insanlardan oluşan bir temsilciler heyetini göndermeye zaman harcatılmamalıydı. Müttefikler tarafından seçilen usûl için bir mektup taşıyıcısı, Alman temsilcisi olarak kâfi gelmiş olacaktı. Ama Talleyrand ve Disraeli'nin ardılları zaferlerinin keyfini sonuna kadar çıkarmak istediler.

Eğer Müttefik Devletler daha az saldırgan bir şekilde davranmış olsaydılar bile doğal olarak Versay Anlaşması, esas itibariyle, farklılık arz etmemiş olacak-

tı. Eğer bir savaş bir beraberliğe sebep olmaz, bir tarafın zaferiyle biterse, bir barış anlaşması her zaman dikte edilir. Yenilen taraf, başka şartlar altında kabul etmeyeceği şartlara razı olur. Bu barış anlaşmasının esası, zorlamadır. Mağlûp olan devlet, savaşmaya devam edecek konumda olmadığı için boyun eğmektedir. Vatandaşlar arasındaki bir sözleşme, eğer taraflardan biri, zorlama/baskı altında imza atmaya zorlanıldığını ispatlayabilirse mahkemelerce iptal edilebilir. Ama medenî hukukun bu mefhumları, egemen milletler arasındaki anlaşmalara tatbik edilmez. Burada hâlâ en güçlünün hukuku hâkim olur.

Alman propagandası bu aşikâr meseleleri belirsizleştirmiştir. Alman milliyetçileri; Versay Anlaşmasının, dikte edildiği ve Almanya tarafından kendiliğinden kabul edilmediği için geçersiz olduğu tezini ileri sürdüler. Alsace-Lorraine, Polonya illeri ve kuzey Schleswig'in terk edilmesi, der onlar, Almanya zorla teslim olduğu için hükümsüzdür. Ama onlar, aynı ilkeyi, 1740'tan bu yana Prusya'nın, sayesinde Silesia, Batı Prusya, Posen, Saxony, Rhineland, Westpjalia ve Schleswig-Holstein vilayetlerini elde etmiş olduğu anlaşmalara tatbik edecek kadar tutarlı değiller. Prusya'nın anlaşma olmaksızın Hannover krallığını, Hessen prensliğini (*electorate*), Nassau dükalığını ve Frankfurt cumhuriyetini fethedip [kendi ülkesine] ilhak etmiş olduğu hakikatinden bahsetmeyi düşünmediler. 1914'te Prusya krallığını oluşturan on iki ilden dokuzu, 1740 ilâ 1866 yılları arasındaki başarılı savaşların yağmalarıydı. 1871'de Fransa, Alsace-Lorraine'i kendi özgür iradesiyle Alman İmparatorluğu'na teslim etmedi.

Ne var ki, milliyetçilerle açık bir şekilde tartışamazsınız. Almanlar, kendilerine tatbik edilen zorlamanın suç, buna karşın onlar tarafından başka milletlere tatbik edilen zorlamanın âdil ve yerinde olduğuna tamamen ikna edildiler. Onların daha fazla mekân/yer heveslerini tatmin etmeyen bir barış anlaşmasına asla rıza göstermeyeceklerdir. Onların yeni bir saldırı savaşına müracaat edip etmediği, lâyıkıyla bir barış anlaşmasını imzalamış olup olmadıklarına bağlı olmayacaktır. Eğer yeni bir saldırı için şartlar elverişli gibi gözüküyorsa Alman milliyetçilerinin [herhangi] bir anlaşmanın maddelerine boyun eğmesini beklemek boşunadır.

Eğer BM Almanlar ile müttefiklerini yeniden silâhlanmadan meneden bir dünya düzeni kurmada başarılı olmazsa yeni bir savaş kaçınılmazdır. İktisadî milliyetçilik var olduğu sürece BM, gece gündüz onların tahkimatlarını/setlerini seyretmek zorunda kalacaktır.

Muzaffer milletlerin ittifakı sürekli hâle getirilmelidir. Almanya, İtalya ve Japonya tamamen silâhsızlandırılmalıdır; ordularını, donanmalarını, hava kuvvetlerini sürdürme hakkından yoksun bırakılmalıdır. Onlar için sadece, tüfeklerle silâhlandırılmış küçük bir polis gücüne izin verilmelidir. silâh üretiminin hiçbir türü hoş görülmemelidir. Polislerin silâhları ve cephanesi onlara, BM tarafından verilmelidir. Onların uçmasına veya bir uçak imal etmelerine müsaade edilme-

melidir. Ülkelerindeki ticarî havacılık, yabancı uçaklar kullanılarak ve yabancı pilotlar istihdam edilerek yabancı şirketler tarafından işletilmelidir. Ama onların silâhlanmasına mâni olmaya yönelik asıl araç, ithalatların BM tarafından sıkıca kontrolü olmalıdır. Eğer Almanlar üretimlerinin bir bölümünü silâhlara tahsis ederlerse ve ithal edilmiş hammadde stoklarını toplamaya çalışırlarsa saldırgan milletlere hiçbir ithalat izni verilmemelidir. Böyle bir kontrol kolayca tesis edilebilir. Tarafsızlık bahanesi altında, eğer bir ülke kayıtsız şartsız bu plana uymazsa aynı yöntemler benzer bir biçimde bu ülkeye karşı da tatbik edilecektir.

Hiçbir yapay/taklit (*ersatz*) üretim, bu planın verimliliğini ortadan kaldıramaz. Eğer teknolojik imkânlardaki bir değişme kontrol sistemini, kontrol sisteminin işleyişini tehlikeye atarsa söz konusu ülkeyi teslim olmaya zorlamak kolay olacaktır. Bütün gıda maddelerinin yasaklanması çok etkili bir silâhtır.

Bu, sorunla ilgili pek hoş bir bir çözüm değildir. Ne var ki, eğer muzaffer milletler bağlılıklarını savaştan sonra da devam ettirirlerse tatmin edici bir şekilde işleyebilecek tek çözümdür.

Tek yanlı silâhsızlanmanın yenilen ülke için adâletsiz olduğu değerlendirmesi yanlıştır. Eğer onlar yeni saldırganlık planlamıyorlarsa silâh ihtiyacı içinde olmazlar. Eğer yeni savaşların rüyasını görüyorlarsa ve silâhların yokluğundan dolayı durduruluyorlarsa tek taraflı silâhsızlanma onları galip milletlerinkinden daha az kollamayacaktır. Eğer diğer milletlere saldıracak araçlardan yoksun bırakılmak zorunda kalsalardı bile onların bağımsızlığına ve kendilerini yönetme haklarına dokunulmamış olurdu.

Şartları, olmasını istediğimiz gibi değil, gerçekten oldukları haliyle görmeliyiz. Eğer bu savaş Almanların yeni bir savaşa girmesini sonsuza kadar imkânsız hâle getirmiyorsa Almanlar, er veya geç, yeni bir çatışmayı alevlendirmeye uğraşacaktır. Galip milletler, Almanların istedikleri şeyi –dünya hâkimiyetini- kabul etmeyecekleri için yüksek nüfus rakamları ve iç saflardan (*interior lines*) ibaret iki stratejik avantaj değişmeden kaldığı sürece Alman saldırganlık planlarına rıza göstermeyeceklerdir. Nazizm, yeni bir biçimde ve yeni bir ad altında yeniden diriltilecektir.

Barış anlaşması, dahası, masum insanları öldürmekten ve onlara işkence etmekten sorumlu olan Nazilerin cezalandırılması için özel hükümler koymalıdır. Alman milletini, kendi yöneticileri ile kalabalıkların yaptığı hırsızlıkların tazminatlarını ödemeye zorlamak zorunda kalacaktır. Bu, öldürülenleri geri getirmeyecektir. Yıllar geçtikten sonra, yaralanan herkese âdil bir tazminat miktarı tahsis etmek mümkün olmayacaktır. Ama Almanları yaptıkları bütün eylemlerden dolayı sorumlu tutmak çok önemlidir. Onların bütün kıyımlarının cezalandırılmamasına izin vermek saçma olacaktır. Naziler bunu hem bir başarı hem de kendi davranışlarının meşrulaştırılması olarak telâkki edeceklerdir. "Her şeyden

önce, en azından kısmî bir başarı elde etmiştik; 'aşağı' ırkların nüfusunu ve zenginliğini azaltmıştık; bu savaşın asıl yükü bizim üzerimize değil de onların üzerine binmektedir" diye düşüneceklerdir. Eğer Almanlar saldırganlıklarının sonuçlarından dolayı saldırdıklarına göre daha az acı çekerlerse hakikaten bu haysiyet kırıcı bir şey olacaktır.

Kellogg Paktı savaşı yasakladı. Almanya, İtalya, Japonya, Macaristan ve Romanya bu belgeyi imzaladı. Eğer bu birlikteliğin bir anlamı olsaydı o zaman saldırganlar hukuka aykırı bir eylemin suçluları olurlar ve suçlarının sorumluluğunu üstlenmek zorunda kalırlardı. Bu milletlerin diktatörlere açıkça karşı çıkmayan vatandaşları, masum olduklarını ileri süremezler.

İnsanlar sahte kahraman tapınmasını terk etmedikçe ve mağlûp edilen saldırgana saldırganın mağdurlarından daha fazla acımayı bırakmadıkça; barışı kalıcı hâle getirmeyi amaçlayan her çaba boş olacaktır. –Avrupa'da 19. Yüzyıl'da neredeyse evrensel olan- I. Napoleon kültü, sağduyuya karşı bir saldırıydı. I. Napoleon; gerçekten, İspanya ve Rusya istilaları için bir mazerete sahip değildi, bir kurban değildi, St. Helena'daki sürgününde sakat kalmasına ve yaralanmasına sebep olduğu milyonlarca insandan daha konforlu bir hayatın sonuna kadar keyfini çıkardı. 1914'te Belçika tarafsızlığının ihlâlinin sorumluluklarının cezalandırılmaktan kaçmaları bir rezaletti; bu, sorumluların, anlaşmaların boş kâğıt parçaları olduklarına ilişkin tepeden bakma tavrına gecikmiş bir gerekçe sağladı. Alman tazminatları yönünden –Fransa ve Belçika'nın- kamuoyunun tutumu ciddî bir hataydı. Bu tutum Alman milliyetçiliğini teşvik etti. Gelecekte bu hatalardan kaçınılmalıdır.

2. Önerilen Diğer Birtakım Planların Eleştirisi

Mağlubiyetin, mağlûp edilenin zihniyetini değiştireceğini ve onları barış âşığı hâline getireceğini ümit etmek boşunadır. Onlar, eğer şartlar yenilenlerin fetih yapmayı ümit edemeyeceği şartlar olursa ancak o zaman barışa sarılacaklardır. [Herhangi] bir Alman partisinin fetihten sonra derhal saldırganlığı bırakacağı ve gönüllü olarak samimî işbirliği politikasına gireceği varsayımına dayalı hiçbir plan, bir işe yaramaz. Eğer yeni bir saldırının bir başarı şansı mevcut olsaydı savaşa karşı çıkan bir Alman siyasetçi, Erzberger ve Rathenau'nun akıbetiyle karşılaşırdı.

Almanlar bir gün aklını başına devşireceklerdir. Modern medeniyetin bir ölçüde onların bir başarısı olduğunu hatırlayacaklardır. Schiller ve Goethe'nin fikirlerine geri dönmenin bir yolunu bulacaklardır. Ama bu iyileşme süreci içten/içeriden gelmek zorundadır. –Ne İtalya veya Japonya– ne de Almanya galip bir ordu veya yabancı öğretmenler tarafından zorunlu eğitimle buna zorlanamaz. Almanlar, kendi saldırgan milliyetçiliklerinin intihar olduğunu ve zaten onların başına tamiri imkânsız belalar sardığını öğrenmek zorundadırlar. Bugünkü inançlarını kendiliğinden reddetmek ve bugün Hıristiyan, Batı veya Yahudi

olduğu gerekçesiyle bir kenara attıkları bütün bu fikirleri kabul etmek; Alman halkı arasından, bir zamanlar Kral Clovis'in vaftizinde St. Remigius'un söylediği sözleri ("Kızmaya alıştığın şeyi çok sev; çok sevmeye alıştığın şeye kız!") onlara hatırlatacak insanlar ortaya çıkmak zorunda kalacaktır.

Bazı gruplar, Almanya'nın siyasî yönden parçalanmasını amaçlayan bir plan hazırlamışlardır. *Almanya İmparatorluğu* (1815-1866) günlerindeki Almanya'nın, egemen kırk devlete bölündüğü ve bu dönemde saldırganlığa cesaret etmediğini hatırlatmaktadırlar. Söz konusu günlerde [Alman] millet[i] zengindi. Eğer bütün Alman prensleri Viyana Anlaşmasıyla kendilerine yüklenen sorumluluğu yerine getirmiş –kendi vatandaşlarına parlamenter kurumları bağışlamamış- olsalardı Almanlar, siyasî örgütlenmelerini değiştirmek için bir mazeret bulamamış olacaklardı. Alman Konfederasyonu onları, bir taraftan, fetih savaşlarına başvurmaktan alıkoydu; diğer taraftan, yabancı saldırganlığına karşı korudu. Bu yüzden, bu sistem, hem Almanya hem de Avrupa'nın tamamı için yararlı olduğunu ispatladı.

Prens Matternich'in [bu modası] geç[miş] methiyecileri, Alman tarihiyle ilgili en önemli hakikatleri göz ardı etmektedirler. Bugünlerin Almanya'sının liberal olduğunu ve Almanların millî yücelikle/büyüklükle ilgili fikirlerinin modern milliyetçiliğinkinden köklü bir şekilde farklılık arz ettiğini anlamamaktadırlar. "Alman İmparatorluğu ve Alman milleti", diyordu Schiller yayımlanmamış "Alman Yüceliği" başlığını taşıyan şiirinin taslağında, "iki farklı şeydir. Almanya'nın onuru, asla liderlerinin kişiliğiyle edinilmedi. Alman, siyasî değerlerden tamamen ayrı kendi değerlerini oluşturmuştur. Eğer imparatorluk yanlışlık yapsa bile Alman onuru olduğu gibi kalmaya devam ederdi. Onur, siyasî değişikliklere bağlı olmayan, milletin karakteriyle kazanılan ahlâkî bir yüceliktir."[128] Bunlar, erken 19. Yüzyıl Almanlarının fikirleriydi. Gerçek liberalizme doğru uygun adım ilerleyen bir dünyanın ortasında Almanlar da istekli bir şekilde liberaldiler. Eğer despot prenslerden müteşekkil olmamış olsaydı Alman İmparatorluğu'nu siyasî sorunun tatmin edici bir çözümü olarak görmüş olacaklardı. Bugün, milliyetçilik çağında Almanlar da milliyetçidirler. Çok ciddî bir iktisadî sorunla karşı karşıya kalmak zorundadırlar ve devletçi önyargıları onları, Labensraum'un fethinden başka bir çözümü görmekten alıkoymaktadır. Schiller'in ortadan kalkmış olmasını ümit ettiği "kaba kuvvet"e tapınmaktadırlar. Böyle şartlar altında milliyetçilik, Alman İmparatorluğu'nun bağımsız devletlere bölünmesiyle tahtından indirilemez. Bu devletlerin her birinde milliyetçi tutkuların ateşi alevlenecektir. Her bir bölümün bağımsızlığı yeni seferberlik gününe kadar muhafaza edilmek durumunda kalınsaydı bile onların siyasî ve askerî faaliyetlerini kavgacı ruh koordine eder ve birleştirirdi.

[128] Cassirer, *Freiheit und Form, Studien zur deutschen Geistesgeschichte* (Berlin, 1916), s. 475 vd.

Orta Avrupa'nın tarihi farklı bir doğrultuda seyretmiş olmalıydı. Bugün, eğitimlerini okulda öğretilen veya evde öğrenilen klâsik Almancayla alan ve onların diyalektleriyle hitap etmeyen insanlarla konuşurken Almancayı kullanan kimselerin bir bölümü; hâlen mevcut dillerden başkasını veya kendine ait bir dili kullanıyor olabilirdi. Basit Almanca diyalekti (*Platt*) kullanan insanların bir grubu, Hollanda'yı yaratmıştır; basit Almanca konuşanların daha kalabalık bir diğer grubu da yüksek/gelişkin Almanca konuşanların dil grubuna katılmıştır. Kendi dilleriyle birlikte Hollandalıları bir millet hâline getiren siyasî ve iktisadî süreç, Alman dil grubunun daha fazla itibar kaybetmesine yol açmış olmalıydı. Eğer karşı reformasyon (*counter-reformation* [XVI. yüzyılda Protestan Reformu başladıktan sonra Katolik kilisesinde girişilen reformasyon, ç.n.]) ve Cizvitlik, Bavaria ve Avusturya'da dinî, entelektüel ve edebî özgürlüklerin hepsini ortadan kaldırmamış olsaydı hâkimiyetini Luther'in İncil'le ilgili izahına ve reformasyonun ilk iki yüzyılının Protestan yazılarına borçlu olan Saxon şansölyesinin dili Bavyera diyalektinden geliştirilmiş edebî bir dil içinde ciddî bir rakip bulmuş olabilirdi. İster Suabiya [Güneydoğu Almanya'da Orta Çağ dükalığı, ç.n.] diyalekti isterse Slovenyalı diyalekt ve kuzeyin Baltık dilleri yönünden olsun, böyle düşüncelere bile dalınabilir. Ama böyle rüyalar tarihî hakikatleri ve siyasî gerçekliği değiştiremez. Almanlar bugün Avrupa'daki en kalabalık dil grubudur. Devletçilik ve milliyetçilik çağı bu hakikatin önemini kavramak zorundadır. Almanca konuşan grubun büyük bir bölümü, millet ilkesini onaylamakta; Almanca konuşan bütün insanları ihtiva eden birleşik bir Alman devleti istemektedir. Fransa ve Büyük Britanya; Avusturyalılar ile İsviçrelilerin bu planları reddettikleri ve Alman İmparatorluğu dışında kalmak için can attıkları hakikatinden dolayı güven içinde değildir. Aksi doğrudur. Delice tutkunlukla Fransızlar daha sonra İngilizler, Avusturya'yı zayıflatmak ve Prusya özlemlerini güçlendirmek için çok şey yapmışlardır. Bourbon kralları, Avusturya'ya karşı savaşlarında sadece Prusya'yla değil aynı zamanda Türklerle bile ittifak yaptılar. Büyük Britanya, Yedi Yıl Savaşlarında Prusya'nın müttefikiydi. III. Napoleon Avusturya'ya ne diye saldırdı? Prusya ve İtalya Avusturya'ya saldırdığı, Macar milliyetçiler Bismarck'ın yardımıyla bir ayaklanma hazırlığı yaptıkları ve Romanya'nın Hohenzollern prensi, son vuruşu yapmak amacıyla silâhlanmaya uğraştığında bir araya gelen bugünkü Mihver Devletler [II. Dünya Savaşında Almanya, İtalya ve Japonya) topluluğunun, 1866 ittifakının yeniden canlandırılmasından başka bir şey olmadığına işaret edilmelidir: Bu dönemde hem Paris'te hem de Londra'da hükümetler ve kamuoyu saldırganlara sempatiyle baktılar. Fransızlar ve İngilizler, ancak daha sonra *Prusya kralı için çalıştıklarını* (pour le roi de Prusse) öğrendiler.

Eğer bütün insanlar aynı dili konuşsaydı veya çeşitli dil grupları en azından genişlik bakımından daha eşit olsaydılar sorunumuz daha basit hâle gelirdi.

Ama Alman İmparatorluğu'ndaki yetmiş milyonluk Alman varlığı bugünkü siyasetin bir verisidir, zorunlu bir başlangıç noktasıdır. Alman İmparatorluğu'nun parçalanmasıyla ortadan kaldırılamaz. Bu sorunun bir günde çözülebileceğini varsaymak, ölümcül bir yanılsama olacaktır. Doğru; Avusturya ve İsviçre'nin bağımsızlığını korumak, Avrupa'nın yeniden inşasını amaçlayan bütün gelecek planlarının nihaî amacı olmalıdır. Ama eski Alman İmparatorluğu'nun (Almanların dedikleri gibi, Avusturya ve Sudetenland'ı da ihtiva eden *Büyük Almanya* [Gross-Deutschland]'dan onu ayırmak için *Altreich*'in) parçalanması, beyhude bir önlem olacaktır.

Yirmi milyondan fazla Alman vardır özdeyişiyle çok sayıda insan, Clemenceau'ya itibar etmiştir. Bazı fanatikler, sihirli bir değnek olarak Nazilerin tümden yok edilmesini teklif etmişlerdir. Bu, sorunu, Nazilerin bakış açısından, topyekûn savaşın mantıkî neticesi olacak bir şekilde çözecektir. Nazilerin topyekûn savaş kavramı, Fransızların, Çeklerin, Polonyalıların, Yahudilerin ve diğer grupların radikal bir şekilde yok edilmesini ima eder ve onlar zaten bu planı uygulamaya koymaya başlamışlardır. Bu yüzden, eğer BM Alman İmparatorluğu'nun "Arî" vatandaşlarını yok etmek için onların zaferinden istifade etseydi, Naziler bunu, mantıkî olarak, adâletsiz veya barbar olarak nitelendiremezlerdi. Ne İtalyanlar ne Japonlar ne de Romenler bunu diyebilirlerdi. Ama BM, Naziler ve Faşistler gibi, gaddar değildir.

Bazı yazarlar, dil bakımından karışık nüfus sorununun, zorla yer değiştirme ve azınlıkların mübadelesiyle çözülebileceğine inanırlar. Türkiye ve Yunanistan'da tatbik edilen haliyle bu yöntemin güya elverişli/tercihe şayan neticelerine işaret ederler. Hakikaten bu, dil keşmekeşinin hoş olmayan sonuçlarıyla uğraşmanın oldukça aşikâr bir yöntemi gibi gözükmektedir. Kavga eden grupları ayır ve daha fazla mücadeleyi engelle!

Ne var ki bu planlar müdafaası imkânsız planlardır. Bugünün düşmanlıklarının temel meselesini –yeryüzünün çeşitli bölümlerinin eşitsizliğini– göz ardı etmektedir. Dil keşmekeşliği, hayat şartlarını iyileştirmeye istekli insanların yaptığı göçlerin neticesidir. İşçiler, emeğin marjinal verimliliğinin düşük olduğu yerden daha yüksek olduğu yere –bir başka ifadeyle, göreli olarak kalabalık yerlerden göreli olarak az nüfuslu yerlere- hareket ederler. Böyle göçleri engellemek veya zorla ihraçla/kovmayla veya göç edenlerin memleketlerine geri gönderilmesi yoluyla onları eski hâline getirmeye uğraşmak, sorunu çözmemekte, aksine sadece çatışmaları artırmaktadır.

Aynısı köylüler için de doğrudur. Örneğin, Avrupa'nın en verimli bölgelerinden biri olan Banat'ta Alman çiftçiler vardır. Bu insanlar 18. Yüzyıl'da göç ettiler. Bu dönemde bölge medeniyetin son derece aşağı bir düzeyindeydi, seyrek nüfusluydu. Türk fena/kötü idaresi ve sürekli savaşlar yüzünden viraneye

çevrilmişti. Bugün Banat; Sırplar, Romenler ve Macarlar arasında mücadele alanıdır. Üç davacının/hak talep edenin hepsinin tarafındaki Alman azınlığı baş belasıdır. Bunlar, Almanları başlarından savmaktan çok memnun olacaklardır. Ama mübadelede çiftlikleri için ne tür bir tazminat teklif edebilirler? Alman azınlıkların meskûn olduğu ülkelerde Sırplar veya Romenlerce mâlik olunan veya Almanya sınırlarında Macarlar tarafından sahiplenilen muadil çiftlikler yoktur. Alman köylülerinin kamulaştırılmaları ve kovulmaları, sükûnete doğru bir adım olmayacak, sadece yeni yakınmalar yaratacaktır. Benzer şartlar bütün Doğu Avrupa'da hüküm sürmektedir.

Tecridin günümüzün milletlerarası meselelerini çözebileceği yanılsamasına teslim olanların, gerçekliğe gözleri kapalıdır. Japonları saldırganlığa isten, tam da Avusturyalıların kendi ülkelerindeki dil ve ırk homojenliğini sürdürmedeki başarısıydı. Kapalı kapı politikası, savaşlarımızın temel sebeplerinden biridir.

Büyük Britanya ve Amerika'da pek çok insan, komünist bir Almanya ihtimâliyle korkutulmaktadır. Onlar, sirayetten/bulaşmadan korkuyorlar. Ama bu endişeler temelsizdir. Komünizm bir hastalık değildir ve hücrelerle yayılmaz. Komünizm, sınırlarına en yakın noktaya kadar gittiği için hiçbir ülke onu kapmayacaktır. Komünist bir rejimin Amerika veya Büyük Britanya'da iktidara gelme şansının olup olmaması, bu ülkelerin vatandaşlarının zihniyetlerine bağlıdır. Bir ülkedeki komünist yanlısı sempatilerin, bu ülkenin komşularının komünist olup olmalarıyla bir ilgisi yoktur.

Eğer Almanya yüzünü komünizme çevirirse müdahale etmek yabancı milletlerin görevi olamaz. Anglo-Sakson ülkelerde, komünizm hatırı sayılır ölçüde önemli sayıdaki dostları; tek yararlı sistem olarak telâkki ettikleri ve ülkeleri için kendilerini adadıkları bir sistemi kabul etmekten bir ülkeyi alıkoymaya karşı çıkacaklardır. Diğer taraftan, komünizmin zeki muhalifleri, kendi ülkelerinin onlara zarar vermekten Almanları niçin menetmeye girişmesi gerektiğini anlamayacaktır. Komünizmin kusurları Almanya'nın endüstriyel araçlarını felç edecek ve parçalayacak ve bu sayede yabancı bir müdahalenin bile yapabileceğinden daha etkin bir şekilde onun askerî gücünü zayıflatacaktır.

Rusya'nın askerî gücü, topraklarının uzaklığına ve genişliğine dayanır. Rusya, çok geniş ve aşılamaz olduğundan istila edilemez. İstilacılar, Rus ordularını mağlûp etmişlerdir ama hiçbiri coğrafî engellerin üstesinden gelmede başarılı olamamıştır. XII. Charles, Napoleon, Hindenburg ve Hitler, Rusya'nın içine sızdılar; onların muzaffer ilerlemesi, bizzat kendi ordularının felâketi demekti. Kırım Savaşı'nda İngilizler ve Fransızlar ve sadece kırk yıl önce Japonlar, Çar İmparatorluğu'nun kıyısında havlu attılar. Bugünkü savaş, Rus kuvvetlerini mağlûp etmenin beyhude olduğu şeklindeki eski Prusya'nın askerî öğretisinin tezini bir kez daha ispatlamıştır. Milyonlarca kilometrekareyi kolayca fethettik-

ten sonra Nazi orduları, ülkenin genişliği yüzünden bölündü. İstilacı bir generalin Rusya'da karşılaşmak zorunda olduğu temel sorun, kuvvetlerini nasıl güvenle geri çekeceği sorunudur. Ne Napoleon ne de Hitler bu sorunu çözebilmiştir.

Komünist iktisadî idare, Rusya'nın saldırganlığını defetme kabiliyetini zayıflatmadı, coğrafî faktörlere müdahale etmedi. Almanya'da komünizm –burjuvazinin tümden yok edilmesi ve Zwangswirtschaft'ın yerine Sovyet tarzı bürokratik sosyalizmin ikâmesi– Almanya'nın mamûl malları ihraç etme kapasitesini ciddî bir şekilde zayıflatacak veyahut da tahrip edecektir. Komünist bir Almanya'nın Rusya kadar kolay bir şekilde yeniden silâhlanabileceğine inananlar, iki ülke arasındaki temel farklılığı teşhis etmede başarısız olmaktadırlar. Rusya yabancı hammadde ithal etmeye zorlanmazken Almanya zorlanır. Ama mamûl maddelerin ihracı için Almanya, yeniden silâhlanmasında ihtiyaç duyduğu hammaddelerin hepsini ithal edecek bir konumda bulunmamış olacaktı. Nazilerin, Zwangswirtschaft sistemini Sovyet sistemine tercih etmelerinin sebebi, doğrudan doğruya hükümet sekreterleri tarafından yönetilen fabrikaların dünya piyasasında rekabet edemeyeceği hakikatini tam olarak teşhis etmeleriydi. Korkunç *Blitz* makinesinin yapımı için ihtiyaç duyulan maddeleri sağlayan Alman ihraç ticaretiydi. Bolşeviklik, Rusya'nın savunma potansiyeline zarar vermedi. [Ama] Almanya'nın saldırganlık potansiyelini yok edecektir.

Almanya'da komünizmle ilgili asıl tehlike; onun kaçınılmaz iktisadî başarısızlığının, bu savaştaki mağlubiyet yüzünden kaybolan Nazizmin prestijini tamir edebilme ihtimâlinde yatmaktadır. Tam da Nazi rejiminin tatmin edici olmayan sonuçları şimdilerde komünizmi Alman kitleleri nezdinde popüler yaparken, komünizmin kötü sonuçları, belki Nazizmin rehabilitasyonuna katkıda bulunabilir. Alman meselesi kesinlikle budur, yani Almanya'nın, liberalizmi, demokrasiyi ve kapitalizmi desteklemeye hazır bir partiye sahip olmaması ve sadece iki alternatif görmesidir: Bir tarafta, Nazizm –kapsamlı planlamadan ibaret Alman tarzı sosyalizm- veya diğer tarafta, Bolşeviklik –doğrudan devlet yönetiminden ibaret Sovyet tarzı sosyalizm-. Bu iki sistemin hiçbiri, Almanya'nın iktisadî sorununu çözemez. Her iki sistem de Almanya'yı daha fazla Lebensraum fethetme politikasına doğru itecektir.

3. Batılı Demokrasiler Birliği

Asıl ihtiyaç, bugün totaliter saldırganlığı bastırmayı amaçlayan çabalar çerçevesinde birleşmiş/kenetlenmiş milletler arasında daimî bir işbirliğidir. Eğer söz konusu milletler bugünkü ittifaklarını kalıcı bir birliğe dönüştürmezlerse hiçbir plan iş göremez; zaferden sonra savaş öncesi politikalarını devam ettirirler, siyasî rekabetlere ve iktisadî savaşa geri dönerlerse sonuç, 1919-1939 yılları arasındaki gelişmelerin bir tekrarı niteliğinde olacaktır. İktisadî alanda birbiriyle savaşan milletler arasında ne etkili bir siyasî işbirliği ne de dayanışma ve kolektif güvenlik olabilir.

Eğer Batılı demokrasiler daimî bir birlik oluşturmada başarı sağlayamazlarsa zaferin meyveleri yeniden yitirilmiş olacaktır. Onların ayrılığı/ihtilafı, mağlûp olan saldırganlara yeniden siyasî entrika ve gizli tertipler sahnesine girme, başka saldırı için yeniden silâhlanma ve yeni ve güçlü bir ortaklık oluşturma fırsatı sağlayacaktır. Etkili bir dayanışmayı seçmedikçe demokrasiler mahvolmaya mahkûmdur. Eğer diplomasi terminolojisinin "millî egemenlik"[129] olarak adlandırdığı şeyi korumaya uğraşırlarsa kendi hayat tarzlarını koruyamazlar. Onlar, bütün gücü yeni millet-üstü bir otoriteye verme ile onlara eşit zeminde muamele etmeye hazır olmayan milletlerin kölesi olma arasında tercih yapmak zorundadırlar. Yeni demokratik millet-üstü bir sisteme dâhil olmanın alternatifi, sınırlandırılmamış egemenlik değil, aksine, totaliter güçlerce topyekûn iltihak edilmedir.

Bu, Hollandalılar, Danimarkalılar ve Norveçliler gibi küçük milletlerin durumunda aşikârdır. Onlar ancak, Avrupa güç dengesinin çok kötüye kullanılan sistemi onları koruduğu sürece barış içinde yaşayabilirler. Onların bağımsızlığı, büyük güçlerin karşılıklı rekabeti ve kıskançlığı sayesinde korundu. Montroe Doktrini ve İngiliz donanması istilayı amaçlayan çabaları engellediği için Lâtin Amerika ülkeleri, özerkliklerinin keyfini çıkardılar. Bu günler geride kaldı. Günümüzde bu küçük milletler, egemenliklerini kendi kendilerine korumak zorundadırlar. Herhangi bir olayda gururlu tecritçiliklerini ve uzlaşmak taleplerini terk etmek zorunda kalacaklardır. Tek gerçek sorun, onların totaliter bir sistemin köleleri veya millet-üstü bir demokrasinin özgür insanları hâline gelip gelmeyecekleri sorunudur.

Büyük Britanya ve Fransa'ya gelince; eğer onlar, sınırsız millî egemenlik doğrultusundaki geleneksel özlemlerini terk etmeye hazır değillerse kendi felâketlerini hazırlamış olacaklarında şüphe olamaz. Bu, Avustralya ve Yeni Zelanda için çok daha doğru olabilir.

Daha sonra Birleşik Devletler ve Kanada vardır. 19. Yüzyıl esnasında bu ülkeler, ada halklarının mutlu mevkiindeydiler. Binlerce mil okyanus onları, potansiyel istilacılardan korudu. Teknik imkânlar saldırganlığı imkânsız hâle getirdiği için güven içindeydiler. Ama hava kuvvetlerinin olduğu bu çağda tehlikeli düşmanlarının yakın komşuları hâline gelmişlerdir. On veya yirmi yıl içinde Kuzey Amerika kıtasının istilasının; Almanya ve Japonya için, 1940'da Hollanda'nın ve 1941 ve 1942'de Filipinlerin işgâlinde olduğu kadar teknik açıdan kolay olacağı muhtemeldir. Birleşik Devletler ve Kanada'nın vatandaşları, önlerinde, barış içinde yaşamak için diğer bütün demokratik halklarla işbirliği yapmaktan başka bir yol bulunmadığını anlamak zorunda kalacaklardır.

[129] Eğer milletler, ticaret veya göç engelleri olmaksızın serbest piyasa ekonomisine geri dönselerdi, doğal olarak, her milletin mutlak egemenliğinin korunması barışçıl işbirliğine mâni olmazdı.

Bu yüzden, aşikâr olan şu ki, Batılı demokrasiler, karşılıklı ilişkilerinde iktisadî savaşla ilgili daha ileri düzeyde bütün önlemlerden vazgeçmek zorundadırlar. Doğru, bütün dünyada serbest ticarete genel bir geri dönüş beklentisinin saçma olduğu hâlâ katı bir halk inancıdır. Ama eğer teklif edilen demokratik birliği oluşturan tek tek ülkeler arasındaki ticaret bariyerleri kaldırılmazsa kesinlikle bir birlik var olmayacaktır. Bu yönüyle savaş sonrası bir anlaşma için önerilen bütün planlar hemfikirdir: Hepsi, demokrasilerin, iktisadî milliyetçilik yöntemleriyle birlikte bir diğer millete savaş açmayı durduracağı beklentisine dayalıdır. Ama böyle bir çözümün neyi gerektirdiğini ve sonuçlarının ne olmak durumunda kalacağını anlamada başarısız olmaktadırlar.

İktisadî milliyetçiliğin –ister müdahalecilik isterse sosyalizm olsun- devletçiliğin sonucu olduğu tekrar tekrar vurgulanmalıdır. Sadece –bugün genellikle gerici şeklinde alay edilen- müdahale edilmemiş kapitalizm politikasına bağlanan ülkeler ticaret bariyerleri olmaksızın yapabilirler. Eğer bir ülke işletmenin hükümetçe kontrol edilmesini terk etmek istemiyorsa ve yine de oluşturulan yeni birliğin diğer üye milletleriyle ilişkilerinde korumacılıktan feragat ediyorsa bütün gücü bu birliği yöneten otoriteye tevdi etmek/aktarmak ve kendi egemenliğini *tamamen* Milletlerarası otoriteye teslim etmek zorundadır. Ama çağdaşlarımızın bunu kabul etme ihtimâli bulunmamaktadır.

Federal bir birliğin kurulmasının meseleyi çözeceği inancı hâkim olduğu için meselenin can alıcı noktası göz ardı edilmiştir. İnsanların iddiasına göre, bazı güçler, millet-üstü birlik hükümetine bırakılmalıdır; kalanı, üye ülkelerin hükümetlerinde kalmalıdır. Federal hükümet pek çok ülkede, özellikle Birleşik Devletlerde ve İsviçre'de çok iyi başarı elde etmiştir. İnsanların ifadesine göre, federal hükümetin, Clarence Streit[130] tarafından önerilen Batılı demokrasilerden oluşan federal bir birlik çerçevesinde çok tatmin edici olduğunu ispatlamayacağından şüphe etmek için bir sebep yoktur.

Maalesef ne Streit Beyefendi ne de benzer projelerin taraftarları, iktisadî müdahalecilik ile sosyalizmin yayılmasıyla birlikte (diğer bütün federasyonlardaki gibi) bu iki federal hükümetin yapısında vuku bulmuş değişiklileri dikkate almaktadır. Hem Amerika'daki hem de İsviçre'deki federal sistem, sivil hükümetin görevinin vatandaşların işine müdahale etmek şeklinde telâkki edilmediği bir çağda kuruldu. Birleşik Devletlerde, federal hükümet gümrük resimleri, federal bir posta hizmeti ve millî bir para sistemi vardır. Ama neredeyse diğer bütün yönlerden sivil hükümet, işletmenin/iş dünyasının kontrolüyle ilgili değildi. Vatandaşlar, kendi işlerini takip etmede özgürdüler. Hükümetin tek görevi, dâhili ve hârici barışı korumaktı. Böyle şartlar altında gücü, federal hükümet ile çeşitli üye devletlerin hükümetleri arasında bölmek basitti. Federe devletlerin sınırlarının ötesine geçen

[130] *Union Now* (London, 1939); *Union Now with Great Britain* (London, 1941).

meseleler federal hükümete bırakıldı: Dışişleri, dış saldırıya karşı savunma, federe devletler arasındaki ticaretin korunması, posta hizmeti ile gümrüklerin yönetimi. Ayrıca, federal hükümet, federe devletlerin yerel işlerine karışmadı ve federe devletler, vatandaşın özel işleri addedilen şeye müdahale etmedi.

Hükümetin yetki ve nüfuzuna ait güçlerin dağıtımındaki bu denge, müdahalecilik politikası sayesinde tamamen altüst edildi. Yeni güçler, federe devletlerin payına değil de federal hükümetin payına düştü. Daha fazla hükümet müdahalesi ve daha fazla planlama doğrultusundaki her adım, aynı zamanda, merkezî hükümetin yetki ve nüfuzunun genişlemesi anlamına gelmektedir. Washington ve Bern, bir zamanlar federal hükümetlerin merkeziydi; bugün, kelimenin tam anlamıyla başkenttirler ve federe devletler ile kantonlar, neredeyse, iller statüsüne indirgenmektedir. Daha fazla hükümet kontrolü doğrultusundaki eğilimin muhaliflerinin kendi muhalefetlerini Washington ve Bern'e –merkeziyetçiliğe karşı bir muhalefet olarak nitelemeleri, merkezî güce karşı federe devletlerin haklarının savunulması olarak telâkki edilmesi çok önemli bir hakikattir.

Bu evrim kaza eseri değildir, müdahale ve planlamadan ibaret politikaların kaçınılmaz sonucudur. Üye federe devletler arasında ticaret engelleri olmadığı zaman böyle önlemler, millî düzeyde konulmalıdır. Tek bir hükümet için bu önlemleri benimsemede bir sorun yoktur. Ticaret duvarlarıyla korunmayan bir ülkede/toprak parçasında üretim maliyetlerini artırmak imkânsızdır. Müdahalecilik sistemi içinde federe devletler arasında ticaret duvarlarının olmaması, siyasî ağırlık merkezîni federal hükümete kaydırır. Anayasa hukukunun şekilci bakış açısından görüldüğü gibi; Birleşik Devletler ve İsviçre Konfederasyonu şüphesiz hâlâ federasyonlar olarak sınıflandırılabilir ama hakikatte bu iki ülke, sürekli daha fazla merkezîleşmeye doğru yol almaktadır.

Bu, üstelik sosyalist bir sistem için daha çok geçerlidir. Görünürde Sovyetler Birliğini oluşturan çeşitli cumhuriyetler, sadece sahte bir varlığa sahiptir. Sovyetler Birliği, bütünüyle merkezîleşmiş bir hükümettir.[131] Aynısı, Almanya için de geçerlidir. Naziler, federal anayasayı üniter bir hükümetle değiştirmişlerdir. Milletlerarası birleşik bir hükümete mukavemetin ancak millî gurur ve onurdan ortaya çıkacağına inanmak bir hata olacaktır. Böyle engeller aşılamayacaktır. Muhalefetin asıl kaynağı çok daha derinlerde olacaktır. Egemenliğin millî otoritelerden millet-üstü bir otoriteye kayması, siyasî güçlerin yapısında tümden bir değişimi

[131] 1 Şubat 1944 tarihli Yüksek Sovyet kararnamesi (bkz. *New York Times,* 3 Şubat 1944), Sovyet iktisadî yönetimi ile iç/dâhili idarenin tam merkezîleşmesini [herhangi] bir şekilde değiştirmemektedir. Sovyetlere tâbi olan bütün ülkenin iktisadî ve idarî işlerinin tamamının idaresi, Moskova'nın merkezî birimlerinin ellerinde kalmaya devam eder. Bu birimler, tek başına, bütün iktisadî ve siyasî faaliyetleri yönlendirme gücüne ve hakkına sahiptir. Ve şimdi, eskiden olduğu gibi, Moskova'nın merkez komitesi görünürde bağımsız altmış cumhuriyetin bütün memurlarını atar ve görevden uzaklaştırır.

ima eder. Millî ölçekte çok güçlü olan ve politikaları şekillendirecek bir konumda bulunan baskı grupları, millet-üstü ölçekte yetersiz hâle gelebilir. Veya tersi. Göç bariyerleriyle ilgili hassas sorunu bir kenara bırakmaya hazırsak bile hakikat çok açıktır. Amerikan pamuk üreticileri, çok yüksek pamuk fiyatları için can atar ve Birleşik Devletlerde sadece bir azınlık olmalarına rağmen yüksek pamuk fiyatları politikasını kendi milletine dayatacak bir mevkidedir. Pamuk ithal eden pek çok ülkeyi ihtiva eden bir birlikte onların etkisinin aynı olup olmayacağı şüphelidir. Diğer taraftan, İngiliz motorlu araç üreticileri, çok etkili korumacı önlemler yoluyla Amerikan rekabetine karşı korunmaktadırlar. Onlar, bu avantajı kaybetmek istemeyeceklerdir. Örnekler, sonsuza kadar çoğaltılabilir.

Millet-üstü birleşik bir hükümete yönelik en güçlü ve tehlikeli muhalefet, bütün modern baskı gruplarının en güçlüsünden –emekten- gelecektir. Ücret oranlarının daha yüksek olduğu bu ülkelerin işçileri kendilerini daha düşük ücretlere sahip ülkelerin rekabetiyle incinmiş/zarar görmüş hissedeceklerdir. Onlar, bu rekabeti adâletsiz bulacaklar, damping olarak suçlayacaklardır. Ama daha az elverişli üretim şartlarına sahip ülkelerdeki ücret oranlarını yükseltebilecek tek önlemi –göç etme özgürlüğünü- kabul etmeyeceklerdir.

İşletmeye modern hükümetçe müdahale edilmesi, müdahale edilmemiş piyasa ekonomisindeki serbest rekabetin etkilerinden etkili baskı gruplarını koruma politikasıdır. Söz konusu baskı grupları, bir milletin çeşitli bölümleri arasında ticaret engellerinin yokluğunda, kendi ülkesindeki rekabete karşı korunamayacağını, nispeten değiştirilemez bir hakikat olarak almışlardır. New York mandıracısı, Wisconsin peyniri ve tereyağına ithal resmi konulmasını istemez ve Masschusetts işçileri, güneyden ucuz emek sızmasına karşı göç yasalarını talep etmez. Onlar, Birleşik Devletler içinde ne ticaret bariyerleri ne de göç engelleri bulunduğu hakikatini, kısmen kabul etmektedirler. Federe devletler arasında ticaret bariyerleri oluşturmaya yönelik çabalar, ancak bir ölçüde başarılı olmuştur; kamuoyu, bu çabalara karşıdır.[132]

Diğer taraftan, insanlar o kadar iktisadî milliyetçiliğin genel olarak kabul edilmiş inançlarının etkisi altındadırlar ki; korumacılığın onları maruz bıraktığı dezavantajlara ses çıkarmazlar. Kendi ülkesindeki bazı malların üreticilerinin yararı için dünya piyasasından daha fazla para ödemeye zorlayan bir ithal resmine, tüketici, neredeyse hiç karşı çıkmaz. Ama onun, millet-üstü birliğin diğer bölümlerindeki üreticilerin yararı için konulan bir ithal resmine aynı şekilde tahammül edip etmeyeceği son derece şüphelidir. Amerikan tüketicisi, İngiliz ithalatçılarının menfaatlerini artırmak için bir mala daha fazla para ödemeye hazır olacak mıdır? Bu yüzden, Alman, İtalyan, Japon kökenli daha ucuz ürünlere karşı tatbik

[132] Bkz. Buell, *Death by Tariff* (Chicago, 1938); Melder, *State Trade Walls* (New York, 1939).

edilen ayrımcılığın kendi menfaatlerine karşı bir önyargı olduğunu görmeyecek midir? Millet-üstü bir korumacılık politikasının, millî korumacılığı elverişli hâle getiren ideolojik temellerden yoksun olup olmayacağını merak edebiliriz.

Üye milletler arasında serbest iç ticaretle birlikte millet-üstü bir gümrük birliğinin kurulmasının önündeki asıl engel, böyle bir gümrük birliğinin, millet-üstü otoritelerin sınırsız egemenliği ve devletçilik muhafaza edilirse millî hükümetlerin neredeyse tamamen yok olmasını gerekli kılması hakikatidir. Mevcut şartlar altında önerilen Batılı demokrasiler birliği anayasasının birleşik/tekçi veya federal bir hükümetin hukukî kalıbına göre biçimlendirilip biçimlendirilmediği çok önemli değildir. Açık olan sadece iki alternatif vardır: Uğursuz sonuçları -iktisadî milliyetçilik, rekabet/yarışmalar ve ihtilaf/uyumsuzluk- ile birlikte üye devletler arasındaki serbest ticaret bariyerleri veya üye devletler ile (onun için kabul edilen anayasal form ne olursa olsun) katı bir şekilde merkezîleşmiş hükümet arasındaki serbest ticaret. Birinci örnekte, Birleşik Devletler başkanı ve Büyük Britanya başbakanı, neredeyse il idarecilerinin, Amerikan Kongresi ve İngiliz Parlamentosu il meclislerinin statüsüne indirilmiş olacaktır. Amerikalılar ve İngilizlerin meselenin bu şekilde hallini kolayca kabul etmeleri ihtimâl dâhilinde değildir.[133]

İşletmeye/iş dünyasına hükümetçe müdahale edilmesi ve millî planlama politikaları iktisadî milliyetçiliği doğurmaktadır. Eğer insanlar müdahale edilmemiş piyasa ekonomisine geri dönmek istemezlerse iktisadî milliyetçiliğin terk edilmesi -ebedî barışın tesis edilmesinin kaçınılmaz şartı- ancak, bir hükümet birliği yoluyla elde edilebilecektir.

Streit Beyefendinin planının zayıflığı; onun, bu temel sorunun farkında olmaması hakikatinde yatmaktadır. Sırf hukukî bir çözümle bu zorluktan kaçınmak mümkün değildir. Birlik projesinin riskli oluşu, onun anayasal karakteriyle ilgili değildir, müdahaleci ve sosyalist politikalarının esasında yatar; bugünkü sosyal ve iktisadî öğretilerden kaynaklanır ve bazı özel anayasal planlarla bertaraf edilemez.

Ama gelin, eğer bir barış kalıcı hâle getirilmek isteniyorsa böyle bir birliğin kurulması gerektiğini unutmayalım. Batılı demokrasilerden oluşan bir birliğin gerçekleştirilmesinin alternatifi, 1918'den 1939'a kadar hâkim olan uğursuz şartlara ve sonuçta yeni ve üstelik daha korkunç savaşlara bir geri dönüştür.

---

[133] Kendi milletlerinin egemenliklerinin terk edilmesinin lehinde olup olmadıklarını insanlara sormak, boşunadır. Pek çok ehliyetsiz kimse (*layman*), "egemenlik" teriminin anlamını kavrayamaz. Sorunun doğru ifadesi şu olacaktır: Milletinin, vatandaşlarının çoğunluğunun karşı çıktığı bir önleme teslim olmaya zorlanacağı bir sistemi destekler misin? Ülkenin gönderdiği üyelerin, sadece azınlık olduğu bir birlik parlamentosunca değiştirilen temel kanunlarını (örneğin, göç kanunlarını) görmeye hazır mısın?

4. Doğu Avrupa'da Barış

Millet ilkesinin tatbikiyle Doğu Avrupa'nın siyasî sorunlarını çözmeyi amaçlayan çabalar, tam bir başarısızlıkla karşılaşmıştır. Dünyanın bu köşesinde çeşitli dil gruplarını açık bir şekilde ve akıllıca ayıracak sınırları belirlemek mümkün değildir. Bu bölgenin büyük bir bölümü dil bakımından karışıktır –farklı dillerden insanlarca meskûndur-. Bu milletlerin rekabetleri ve karşılıklı düşmanlıkları onları üç büyük komşu gücün –Almanya, Rusya ve İtalya'nın- "dinamizm"i için kolay av hâline getirmektedir. Eğer tek taşına bırakılsalar nizalarını bırakmadıkça, er veya geç, bağımsızlıklarını kaybedeceklerdir.

Her iki dünya savaşı da bu alanda ortaya çıktı. İki kez Batılı demokrasiler, bu milletlerin tehdit edilen bağımsızlığını savunmak için kılıç çekmişlerdir. Ne var ki Batı, bu insanların şerefini, bütünlüğünü korumada gerçek bir maddî menfaate sahip değildir. Eğer Batılı demokrasiler, yeni saldırganlıklara karşı onları koruyan bir düzeni kurmada başarılı olsalardı, Varşova'nın bağımsız bir Polonya devletinin başkenti mi, yoksa Rusya veya Almanya'nın bir ili mi, Atina'nın bir Yunan şehri mi, yoksa bir İtalyan şehri mi olup olmadığı onlar için bir anlam ifade etmeyecektir. Batılı demokrasilerin ne askerî ne de iktisadî gücü ciddî bir şekilde zarar görmezdi. Eğer Rusya, Almanya ve İtalya bu toprakları kendi aralarında paylaşsalardı bir Lituanya dili ve edebiyatının sürdürülmesi veya ortadan kaldırılması, aynı şekilde, onlar için bir mesele olmayacaktı.

Doğu Avrupa işlerinde Batılı demokrasilerin çıkarı, diğerkâm ve bencil olmayan bir çıkardır, tarafsız bir sempatinin, özgürlük hayranlığının ve adâlet duygusunun neticesidir. Bu duygular, bütün bu Doğulu milletlerce tamamen sömürülmüştür. Batıdaki arkadaşları onların, azınlıklara baskı yapmalarını veya daha zayıf komşularına saldırmalarını istemediler. Batılı demokratlar Kossuth'u alkışladıkları zaman Slovakların, Hırvatların, Sırpların, Ukraynalıların ve Rumenlerin gaddar baskısını destekledikleri onların aklına gelmedi. Onlar, Polonya'ya sempatilerini ifade ettiklerinde Polonyalıların; Ukraynalılara, Lituanyalılara ve Almanlara karşı tatbik ettikleri yöntemleri onaylamayı amaçlamadılar. Milliyetçi tiranlığı değil de liberalizm ve demokrasiyi teşvik etmek için uğraştılar.

Doğu Avrupa dil gruplarının siyasî liderlerinin Batılı milletlerin tutumlarında vuku bulmakta olan değişimin henüz farkına varmamış olması muhtemeldir. Onlar savaşın zaferle bitmesinden sonra kendi milletlerinin siyasî bağımsızlıklarının geri verileceğini beklemede haklıdırlar. Ama eğer Batılı milletlerin onlar için üçüncü dünya savaşına girişeceğini varsayarlarsa, ziyadesiyle hatalı davranmış olurlar. Bizzat kendileri yakın komşularıyla barış içinde yaşamalarını ve büyük güçlerden –Rusya, İtalya ve Almanya'dan- ileride gelebilecek saldırganlıklara karşı bağımsızlıklarını korumalarını mümkün kılan bir siyasî düzeni tesis etmek zorunda kalacaklardır.

Doğu Avrupa veya Tuna gümrük birliği veya federasyonu oluşturulmasına veya Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun basit[çe] yeniden tesis edilmesine yönelik geçmişte önerilen bütün planlar, hatalı varsayımlara dayandırıldıkları için başarısız olmaya mahkûmdurlar. Onların yazarları, işletmeye/iş dünyasına hükümet müdahalesinden ibaret bir çağda gümrük birliğinin, üye milletlerin egemenliğini sürdürmeyle bağdaşmaz olduğunu fark etmediler; bugünkü şartlar altında bir federasyonun, neredeyse bütün gücün millet-üstü hükümete tevdi edilmesi ve millî hükümetlerin iller mesabesine indirilmesi anlamına geldiği hakikatini kavramadılar. Doğu Avrupa'da veya dünyanın diğer herhangi bir parçasında mevcut parçalanmanın yerine barış ve işbirliğini ikâme etmenin tek yolu; –milletler laissez-faire'e geri dönmedikçe- üniter bir hükümetin kurulmasıdır.

Üniter hükümet, sınırlar ve dil azınlıklarına ilişkin özel sorunlara yönelik tek çözümü sağladığı için Doğu Avrupa'da daha uygun ve kaçınılmaz yoldur. Bu yüzden bir federasyon, asla başarılı olamaz. Federal bir sistem altında anayasa, bazı hükümet güçlerini federal hükümete ve diğerlerini de üye devletlerin yerel yönetimlerine aktarır. Anayasa değişmeden kaldığı sürece federal hükümet, üye devletlerinin yetki ve nüfuz sahasındaki sorunlara müdahale etme gücüne sahip değildir. Böyle bir sistem çalışamaz, ancak güçlü bir millî birlik hissinin var olduğu ve dil, din ve ırk yönünden hiçbir farklılığın nüfusu bölmediği homojen insanlarla birlikte iş görmüştür.

Gelin, varsayılan bir Doğu Avrupa federasyonu anayasasının, her dilsel azınlık gruplarına kendi dillerini öğrettikleri okullar açma hakkı bahşettiğini varsayalım. O zaman, böyle okulların açılmasına doğrudan veya dolaylı olarak mâni olmak üye bir devlet için hukuka aykırı olacaktı. Ama eğer yapı/inşaat yasası/düzeni [imar yasası/düzeni, ç.n.] kamu sağlığı ve yangınla mücadele idaresi, münhasıran üye devletlerin yetki ve nüfuz sahasındaysa bir yerel yönetim; yetkilerini, binanın bu regülasyonlarla belirlenen gerekliliklere uymadığı gerekçesiyle okulu kapatmak için kullanabilir. Federal otoriteler çaresiz olacaktır. Eğer ileri sürülen gerekçelerin sadece bir bahane olduğu ispatlansaydı bile müdahale etme hakkına sahip olmazdı. Üye devletlere verilen her türlü anayasal yetki, bir yerel yönetim tarafından kötüye kullanılabilir.

Eğer azınlık gruplarına karşı bütün ayrımcılığı kaldırmak, bütün vatandaşlara şekilden ibaret olmayan gerçek özgürlük ve eşitliği vermek istiyorsak, bütün gücü tek başına merkezî hükümete tevdi etmeliyiz. Bu, âdil bir şekilde gücünü kullanmaya istekli sadık bir yerel yönetimin haklarına zarar vermeyecektir. Ama hükümetin bütün idarî cihazının zarar vermek için kullandığı yöntemlere geri dönüşe mâni olacaktır.

Doğu Avrupa'da bir federasyon, sınırların siyasî imalarını asla ortadan kaldıramaz. Her üye devlette azınlıklar sorunu devam edecektir. Azınlıkların bastı-

rılması, nefret ve irredentizm (*irredentism*) [yabancı idaresine geçmiş toprakları geri alma politikası, ç.n.]) var olacaktır. Her üye devletin hükümeti, komşularını düşman telâkki etmeye devam edecektir. Üç büyük komşu gücün diplomatik ve konsolosluk birimleri, bu kavga ve rekabetten yarar sağlamaya çalışacaktır ve bütün sistemi sekteye uğratmada başarı sağlayabilir.

Doğu Avrupa'da tesis edilmesi gereken yeni siyasî düzenin temel hedefleri şöyle olmalıdır:

1. Her vatandaşa, Doğru Avrupa sınırları içinde bir dil grubu tarafından taciz edilmeksizin serbestçe yaşama ve çalışma fırsatı vermek. Hiç kimse, anadili veya inancı yüzünden tutuklanmamalı veya engellenmemelidir. Her dil grubu, kendi dilini kullanma hakkına sahip olmalıdır. Azınlık gruplarına veya onların üyelerine karşı hiçbir ayrımcılık hoş görülmemelidir. Her vatandaşa, bu kimsenin ülkeye hiçbir çekince koymaksızın "benim ülkem" ve hükümete de "benim hükümetim" diyeceği şekilde muamele edilmelidir.

2. Herhangi bir dil grubunun toprağa ilişkin örgütlenmede bir değişiklikle siyasî statüsünde iyileşmeyi ümit etmesine yol açmamak. Yöneten bir dil grubu ile baskı yapılan dil bakımından azınlıklar arasındaki farklılık ortadan kalkmalıdır. Bir "yabancı idaresi altına geçmiş ülke/arazi (*irredente*)" olmamalıdır.

3. Komşularından gelecek saldırganlıklara karşı kendi bağımsızlığını savunacak kadar güçlü bir sistem geliştirmek. Onun silâhlı kuvvetleri, dış yardım almaksızın, Almanya veya İtalya veya Rusya'dan gelecek yalıtılmış bir saldırganlık eylemini püskürtebilmelidir. Batılı demokrasilerin yardımına ancak bu komşuların en azından ikisinin müşterek saldırganlığına karşı bel bağlanmalıdır.

Doğu Avrupa'nın bütün toprağı, bu yüzden, katı bir şekilde birlikçi/üniter demokratik bir hükümet altında siyasî bir birim olarak örgütlenmelidir. Bu alanda her birey, yaşamak ve çalışmak istediği yeri seçme hakkına sahip olmalıdır. Yasalar ve otoriteler bütün yerlilere –Doğu Avrupa'nın bütün vatandaşlarına-, bireylere veya gruplara ayrıcalık tanır veya ayrımcılık yapar tarzda değil de eşit muamele etmelidir.

Gelin, bu yeni siyasî yapıyı "Doğulu Demokratik Birlik (DDB)" olarak adlandıralım. Bu birliğin çerçevesi içinde eski siyasî birimler işlev görmeye devam edebilir. Tarihî olarak gelişmiş birimlerin yerinin değiştirilmesine gerek duyulmaz. Bir kez sınırlar sorunu yıkıcı siyasî imalarından mahrum edilmiş olduğundan, mevcut millî örgütlerin/bünyelerin çoğu el sürülmeden kalacaktır. Kendi komşularına ve azınlıklarına zarar verme gücünü kaybetmiş olduğundan, medeniyetin ve beşerî refahın ilerlemesi için çok yararlı olduğunu gösterebilir. Doğal olarak, bu önceki bağımsız egemen devletler DDB çerçevesinde illerden daha fazla bir şey olmayacaklardır. Kendilerine ait bütün seromonik yönlerini,

yani krallarını veya başkanlarını, bayraklarını, marşlarını, devlet tatillerini ve törenlerini muhafaza ederek onlar, katı bir şekilde DDB'nin yasaları ile idarî önlemlerine uymak zorunda kalacaklardır. Ama bu yasaları ve regülasyonları ihlâl etmeye uğraşmadıkları sürece özgür olacaklardır. Her bir devletin itaatkâr ve kurallara uyan hükümeti, merkezî hükümetçe engellenmeyecek, aksine, güçlü bir şekilde desteklenecektir.

DDB'nin özel memurları, yerel yönetimlerin işlevini yerine getirmesini gözetmek zorunda kalacaklardır. Yerel otoritelerin bütün idarî eylemlerine karşı zarar gören taraflar, böyle eylemlerin bir hukuk mahkemesinin yetkisine girmesi şartıyla, bu memura veya merkezî hükümete müracaat etme hakkına sahip olacaklardır. Yerel yönetimler veya özel memur ile yerel yönetim arasındaki bütün anlaşmazlıklar, son tahlilde, sadece merkezî parlamentoya karşı sorumlu olan merkezî hükümet tarafından karara bağlanacaktır. Merkezî hükümetin üstünlüğü, yerel yönetimlerin anayasal yetkileriyle sınırlandırılmamalıdır. Anlaşmazlıklar, tüm sistemin düzgün işleyişi çerçevesinde her sorunu değerlendirmesi/yargılaması ve karara bağlaması gereken merkezî hükümet veya merkezî parlamento tarafından çözüme kavuşturulmalıdır. Örneğin, Vilno şehriyle ilgili bir tartışma çıkarsa çözüm sadece Polonya ve Lituanya yerel yönetimleri veya merkezî hükümetin Polonyalı ve Lituanyalı üyeleri arasında araştırılmayacak; merkezî hükümet ve merkezî parlamento, Budweis, Temesvár veya Selanik'te ortaya çıkan benzer durumlara da adâletle tatbik edilebilecek bir çözüm bulmaya uğraşacaktır.

Bu şekilde, pratikte tatmin edici bir idarî yerinden yönetim derecesine sahip üniter bir hükümete sahip olmak mümkün olabilir.

DDB; Almanya, İsviçre ve İtalya'nın doğu sınırları ile Rusya'nın batı sınırları arasındaki bütün toprakları, bu arada Balkan ülkelerinin tamamını ihtiva etmeli, 1933'te Arnavutluk, Macaristan, Letonya, Lituanya, Polonya, Romanya ve Yugoslavya egemen devletlerini oluşturmuş alanı; 1913'te Doğu Prusya, Batı Prusya, Posen ve Silesia'dan ibaret Prusya illerini kapsayan toprağı kapsamak zorunda kalacaktır. Bu illerden Doğu Prusya, Batı Prusya, Posen; ne Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu'na ne de Alman Konfederasyonuna aitti. Silesia, sadece Bohemia Krallığının bir eki [bir şeye ekli ama onun parçası olmayan, ç.n.] olarak Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu'nun bir parçasıydı. 16. ve 17. Yüzyıl'da Piastların –Polonya'nın eski kraliyet ailesinin- bir şubesine ait olan dükler tarafından idare edildi. Büyük Frederick 1740'ta Silesia'nın fethine giriştiği zaman bu talepleri, kendisinin Piast ailesinin meşru vârisi olduğuna işaret ederek gerekçelendirmeye çalıştı. Bu illerin dördü de dil bakımından karışık bir nüfusla meskûndur.

İtalya, oniki ada da dâhil 1913'ten sonra işgâl etmiş olduğu bütün Avrupa ülkelerini ve ayrıca Venedik, Fruili [Rahaeto-Romanic dilini konuşan insanların oturduğu bir bölge, ç.n.] ilinin doğu bölümlerini DDB'ne terk etmelidir.

Bu yüzden, DDB, 17 dili konuşan yaklaşık 120 milyon insanın yaşadığı 700 bin mil kareyi [1 mil kare = 2.5898 kilimetrekare, ç.n.] aşan bir alanı kapsamaktadır. Birleştirildiği zaman böyle bir ülke, üç güçlü komşusundan –Rusya, Almanya ve İtalya'dan- birisine karşı kendi bağımsızlığını savunacak kadar güçlü olacaktır.

DDB'nin en hassas sorunu dil sorunu olacaktır.

17 dilin hepsi, doğal olarak, eşit olarak muamele görmeye ihtiyaç duyar. Her ilçede, ilde (*county*) veya toplulukta mahkemeler, hükümet birimleri ve belediyeler; ilçe, il veya topluluk nüfusunun % 20'sinden daha fazlası tarafından konuşulduğu için her dili kullanmak zorunda kalacaktır.

İngilizce, değişik dil gruplarının üyeleri arasındaki muameleler için Milletlerarası yardımcı bir dil olarak kullanılmalıdır. Bütün yasalar, İngilizce ve diğer 17 millî dilde yayımlanacaktır. Bu sistem oldukça ilginç ve karmaşık gözükmektedir. Ama 8 dille birlikte eski Avusturya'da hayli tatmin edici bir şekilde çalıştığını hatırlamalıyız. Yaygın ve hatalı bir mefhumun aksine Alman dili, İmparatorluk Avusturya'sında anayasal üstünlüğe sahip değildi.

Doğu Avrupa hükümetleri, kendi dillerini bırakmaları ve çoğunluğun dilini benimsemeleri için azınlıkları zorlamada zorunlu eğitim sistemini kötüye kullandılar. DDB, bu yönden tamamıyla tarafsız olmak zorunda kalacaktır. Sadece özel okullar var olacaktır. Herhangi bir vatandaş veya vatandaşların herhangi bir grubu, bir eğitim kurumunu işletme hakkına sahip olacaktır. Eğer bu okullar merkezî hükümetin belirlediği standartlara uyarlarsa, her öğrenci için götürü bir yolla sübvanse edilir. Yerel yönetimler, bazı okulların yönetimini üstüne alma hakkına sahip olacaktır ama böyle durumlarda bile okul bütçeleri, yerel yönetimlerin genel bütçesinden bağımsız tutulacaktır. Bu okullar için sübvansiyonlar olarak merkezî hükümetçe tahsis edilenler hariç, hiçbir kamusal fon kullanılmamalıdır.

Bu Doğu milletlerinin siyasetçileri ve devlet adamları bugün tek bir noktada birleşir: Böyle bir önerinin reddedilmesi. Onlar, tek alternatifin onlar arasında sürekli huzursuzluk ve savaş ve belki de kendi topraklarının Almanya, Rusya ve İtalya arasında bölüşülmesi olduğunu görmüyorlar. Anlamıyorlar zira Amerikan ve İngiliz kuvvetlerinin yenilmezliğine güveniyorlar. Amerikalılar ve İngilizlerin birbiri ardına yapılan dünya savaşlarından, onların çıkarı için savaşmanın dışında, bu dünyada/dünyanın bu bölgesinde bir görevinin bulunmadığını düşünmüyorlar.

Gelecekte karşılıklı taleplerini barışçıl bir şekilde bir kenara bırakmaya niyet ettiklerine bizleri ikna etmeye uğraşmak, bu milletlerin mülteci temsilcileri için gerçekliğin göz ardı edilmesinden ibaret olacaktır. Almanya Rusya'yı istila et-

meden önce Polonyalı ve Çek mültecilerin, iki ülkenin sınırlarının çekilmesi/belirlenmesi ve gelecekteki siyasî işbirliği hakkında bir anlaşma yaptıkları doğrudur. Ama bu plan, gerçekten uygulamaya aktarıldığında işlemeyecektir. Bu tür bütün anlaşmaların, radikal milliyetçiler onları asla kabul etmedikleri için başarısız olduğuna dair bol miktarda deneyime sahibiz. Eski Avusturya'daki Almanlar ile Çekler arasında bir anlaşmaya yönelik bütün çabalar felâketle karşılaştı. Zira fanatik gençlik daha gerçekçi yaşlı liderlerinin önermiş oldukları şeyi reddetti. Mülteciler, doğal olarak, iktidardaki insanlara göre uzlaşmak için çok daha hazırdırlar. Birinci Cihan Harbi esnasında Sırpların, Hırvatların ve Slovenlerin yanı sıra Çekler ve Slovaklar, sürgünde bir anlaşmaya vardılar. Daha sonraki olaylar, onların anlaşmalarının yararsızlığını ispatladı.

Ayrıca, hem Çekler hem de Polonyalılar tarafından talep edilen alanın göreli olarak küçük ve her bir grup için çok az önemi haiz olduğunu hatırlamalıyız. Benzer bir anlaşmanın bir tarafta Polonyalılar ve diğer tarafta Almanlar, Lituanyalılar, Ruslar veya Ukraynalılar arasında veya bir tarafta Çekler ve diğer tarafta Almanlar veya Macarlar veya Slovaklar arasında, bir gün hayata aktarılabileceğine dair bir ümit yoktur. İhtiyaç duyulan şey, iki grup arasındaki sınır çizgilerinin belirlenmesi değildir, aksine, artık sınır çizgilerinin belirlenmesinin azınlıklar arasında hoşnutsuzluk, kargaşa ve istikrarsızlık yarattığı bir sistemdir. Demokrasi Doğuda, ancak tarafsız bir hükümetle sürdürülebilir. Önerilen DDB'nin içinde hiçbir dil grubu, kalanlara hâkim olmaya yeter sayıda olmayacaktır. En kalabalık olan Polonyalılar olacak ve onlar da DDB'nin toplam nüfusunun yaklaşık % 20'sini kapsayacaktır.

DDB'ne bırakılan alanın/toprağın çok geniş olduğu ve söz konusu farklı dil gruplarının müşterek bir yanlarının bulunmadığı itirazı yapılabilir. Gerçekten, Lituanyalıların sıradan diplomatik ilişkilerden başka daha önce karşılıklı ilişkiye girmemiş olmalarına rağmen Yunanlılarla işbirliği yapmak zorunda olmaları tuhaf gözükebilir. Ama DDB Polonyalılar ile Lituanyalıların karmakarışık bir şekilde yaşadıkları ve her iki milletin da hevesli bir biçimde talep ettikleri geniş bir alan bulunduğu için hem Lituanyalıları hem de Polonyalıları içermeliyse; aynı şartlar, Polonyalılar ve Lituanyalılar arasında mevcut olduğu gibi, Polonyalılar ve Çekler arasında da hâkim olduğu için Çekleri de ihtiva etmelidir. Macarlar da, Sırplar da ve sonuç olarak Makedonya –Bulgarlar, Arnavutlar ve Yunanlılar olarak bilinen toprağın parçalarını talep eden diğer milletler- da aynı gerekçelerle DDB'ne dâhil edilmelidir.

DDB'nin düzgün işlev görmesi için Yunanlıların Lituanyalıları arkadaşlar ve kardeşler olarak telâkki etmelerine gerek yoktur. (Yine de Yunanlıların, Lituanyalılara karşı yakın komşularından çok daha fazla arkadaşça duygular besleyecekleri muhtemel gibi gözükmektedir.) İhtiyaç duyulan şey, başka bir dil konuşan insanlara artık baskı yapmanın mümkün olmadığına, bütün bu halkların

siyasetçilerini ikna etmekten başka bir şey değildir. Onlar, bir diğerini sevmek zorunda değildir, sadece bir başkasına zarar vermeyi durdurmak zorundadırlar.

DDB, milyonlarca Almanca ve yüz binden fazla sayıda İtalyanca konuşan vatandaş ihtiva edecektir. Bugünkü savaş esnasında Naziler ve Faşistlerce kullanılan yöntemlerle körüklenen kinin hemen(cecik) yok olmayacağı doğrudur. Almanlarla işbirliği için bir araya gelmek Polonyalılara ve Çeklere, İtalyanlarla işbirliği yapmak da Sırplar ve Slovenlere zor gelecektir.

Ama bu itirazların hiçbiri geçerli sayılamaz. Doğu Avrupa sorununun başka bir çözümü yoktur. Bu milletlere barış ve siyasî bağımsızlıktan ibaret bir hayat verebilecek bir çözüm bulunmamaktadır.

5. Asya'nın Sorunları

Liberalizm çağı belirdiği zaman Batılı milletler, kendi sömürge girişimleri hakkında tereddüt etmeye başladılar. Onlar, geri halklara yaptıkları muamelelerden utanç duydular; kendi iç politikalarının ilkeleri ile sömürge ele geçirme ve idare etmesinde tatbik edilen yöntemler arasındaki zıtlığı fark eder hâle geldiler. Onlar, her ne kadar liberaller ve demokratlar olsalar da, neden yönetilenlerin rızası olmaksızın yabancı milletleri yönetmek zorunda kaldılar?

Ama o zaman bir ilham (kaynağın)a sahiptiler, modern medeniyetin lütuflarını geri halklara götürmek, beyaz adamın mesuliyetiydi. Bu temize çıkarmanın samimîyetsizlik ve ikiyüzlülükten ibaret olduğunu söylemek âdil olmayacaktır. Büyük Britanya, yerlilerin refahını teşvik edecek muhtemel en iyi yol doğrultusunda uyarlamak için kendi sömürge sistemini yeniden şekillendirmişti. Son elli yılda Hindistan ve sömürge işlerinin İngiliz idaresi, genel anlamda, halk *için* yönetim olmuştur.

Bununla birlikte, halk tarafından hükümet etme olmamıştır, müttefik bir üstün ırk tarafından hükümet olmuştur. Onun meşrulaştırılması, yerlilerin kendi kendini yönetme için yetenekli olmadıkları ve tek başına bırakılırlarsa İngilizlerden daha az medenî ve daha az iyiliksever fetihçilerin zalimane baskısına mâruz kalacakları varsayımında yatmaktadır; ayrıca, sayesinde İngilizlerin, boyun eğmiş yerlileri mutlu yapmak istedikleri Batı medeniyetinin onlar için memnuniyet verici olduğunu ima etti. Bunun hakikaten vakıa olduğunu hiç tartışmasız kabul edilebiliriz. Delili, bütün bu renkli ırkların, sadece Batı medeniyetinin teknik yöntemlerini kabul etmek için değil aynı zamanda Batılı siyasî öğretilerini ve ideolojilerini öğrenme konusunda da [geçmişte] ve [halen] can atmalarıdır. Sonunda onları, istilacıların mutlak idaresine karşı sesini yükseltmeye sevk eden şey, kesinlikle, Batılı düşüncenin kabulüydü.

Asya halklarından özgürlük ve kendi kendini yönetmeye yönelik talepler, bu halkların Batılılaşmasının bir sonucudur. Yerliler, Avrupalılardan ödünç aldıkla-

rı ideolojilerle birlikte onlarla savaşıyorlar. Arapların, Hinduların ve Çinlilerin Batılı siyasî öğretilerin anlamını tamamen kavramış olmaları, Avrupa'nın 19. Yüzyıl Asya siyasetinin en büyük başarısıdır.

Asyalı halklar, önceki savaşlarda işlenilen vahşetler için istilacıları suçlayarak aklanamazlar. Bu aşırılıklar, liberal inançlar ve ilkelerle ilgili bir bakış açısından savunulamaz şeylerdi ama doğulu gelenek ve görenekler açısından sıradan şeylerdi. Batılı fikirlerin sızması olmasaydı Doğu, muhalifleri köleleştirme ve onlara işkence etmenin uygun olup olmadığını asla sorgulamamış olurdu. Onların yerli yöntemleri çok daha vahşî ve iğrençti. En kalabalık Asyalı milletlerin, kendi medeniyetlerini sadece Anglo-Saksonların askerî yardımıyla muhafaza edebildikleri bir dönemde, geçmişte yaşanmış hoşnutsuzlukları ileri sürmeleri paradoksaldır.

BM'nin bir mağlubiyeti, Çinlilerin, Hintlilerin, Batı Asyalı Müslümanların ve Asya ve Afrika'nın bütün daha küçük milletlerinin felâketini haber verecektir. BM'nin zaferi onlara siyasî özerklik getirecektir. Onlar, topyekûn savaş ve topyekûn yıkımdan ibaret modern yöntemlerden ziyade Batı'dan daha fazla şeyi özümsemiş olup olmadıklarını gösterme fırsatını yakalayacaklar.

Doğu ve Batı arasındaki ilişkiler sorunu, siyasî sorunlarla ilgilenmenin bugünkü yollarının kusurları ve yetersizlikleriyle anlaşılmaz hâle getirilir. Marksistler, kasıtlı olarak, dünyanın farklı yerlerindeki doğal şartların eşitsizliğini göz ardı ederler. Bu yüzden, onların akıl yürütmeleri asıl konuyu hesaba katmaz. Marksistler, ya geçmişe ilişkin tatmin edici bir değerlendirmeyle ya da gelecekle ilgili görevlere dair bir düşünceyle kendi yollarını kapatırlar.

Doğal kaynakların eşitsizliğine rağmen, bugün, insanoğlunun kalanını ilgilendirmeyen bir ülkenin içişleri şeklinde bir şey yoktur. Bütün yeryüzünde üretimin en verimli yönteminin tatbik edilmesi gerektiği düşüncesi, her milletin hayatî derecede çıkarınadır. Eğer, örneğin, kauçuk üretimi için en elverişli şartlara sahip bu ülkeler kendi kaynaklarının en verimli kullanımını tesis edemezlerse bu, herkesin refahına zarar verir. Bir ülkenin iktisaden geriliği başka herkese de ıstırap verir. Bir ülkedeki otarşi, diğer bütün ülkelerdeki hayat standardını düşürebilir. Eğer bir millet, "bizi tek başımıza bırakınız; bizler sizin işlerinize müdahale etmek istemiyoruz ve işimize karışmanız için size izin vermeyeceğiz" derse bu, diğer bütün insanlara zarar verebilir.

Batılı milletleri eski tecritçiliklerini terk etmeleri ve limanlarını yabancı ticarete açmaları için Çin ve Japonya'yı zorlamaya sevk eden telâkkiler bunlardır. Bu politikanın nimetleri karşılıklıdır. Doğuda ölüm oranı rakamlarının düşüşü bunu açık bir şekilde ispatlamaktadır. Eğer Asyalı milletlerin siyasî özerkliği onların üretiminde bir düşüşe veya Milletlerarası ticaretten kısmen veya tamamen çekilmelerine sebep olsaydı Doğu ve Batı birlikte zarar görürdü.

Asyalı özyönetim (*home rule*) taraftarlarının, bu hakikatin önemini tam olarak kavramış olup olmadıklarını merak edebiliriz. Onların zihinlerindeki modern fikirler, şaşırtıcı bir şekilde atalardan kalma fikirlerle harmanlanır. Onlar, eski uygarlıklarıyla gurur duyarlar. Batı'yı küçük görmeye meyillidirler. Avrupa ve Amerika'nın kusurlarını –militarizmi ile milliyetçiliğini-, büyük başarılarını kabulden daha hızlı tasdik etmektedirler. Marksist totaliterizm onları özgürlük, kapitalizm ve demokrasiden ibaret "burjuva önyargıları"ndan daha fazla cezp etmektedir. Onlar, zenginlik için kendi milletlerinin önünde sadece tek bir yolun –Batılı sanayiciliğin/endüstriyalizmin kayıtsız şartsız kabulünün- bulunduğunu anlıyorlar mı?

Doğulu milletlerin liderlerinin çoğu, Batı'nın sosyalizme döneceğinden emindir. Ama bu temel meseleyi değiştiremez. Doğudaki gerilik, kapitalist Batı için olduğu kadar sosyalist bir Batı için de benzer sorunları dayatacaktır.

Tek tek ülkelerin millî tecrit çağı, işbölümünün ilerlemesiyle birlikte yoluna devam etti. Hiçbir millet, şimdi, diğer ülkelerin iç şartlarına kayıtsızlıkla bakamaz.

6. Milletler Cemiyetinin Rolü

1919 Sözleşmesinin Cenevre'de kurduğu Milletler Cemiyeti (MC), Milletlerarası bir dünya hükümeti değildi, esas itibariyle, katılmaya hazır millî hükümetlerin temsilcilerinin periyodik konferansları için bir örgütlenmeydi. Milletlerarası yürütme ofisleri yoktu. Sadece görevi çoğunlukla raporları yazma ve istatistiksel materyalleri toplamayı ihtiva eden bir görevli vardı. Dahası, personelin pek çoğu kendilerini Milletlerarası bir teşkilâtın memurları olarak değil de kendi milletlerinin resmî olmayan temsilcileri olarak değerlendiriyorlardı. Onlar, kendi hükümetlerinin teklifi üzerine atandılar. Bir gün, kendi ülkelerinin kamu hizmetinde daha iyi mevkiler elde etmek için hükümetlerine güzelce hizmet sunmaya can atıyorlardı. Bu memurların bir kısmı sadece Milletlerarası fikirli değildi, aynı zamanda milliyetçilik ruhuyla doluydu. Onlar arasında bazı tuhaf şahsiyetler vardı. Örneğin Vidkun Quisling, bir süre MC'nin bir memuru olarak hizmet etti. Rost von Tonningen, yıllarca Sekreterliğin bir üyesiydi ve 1931'de MC'nin Viyana'daki temsilcisi hâline geldi; birkaç yıl sonra, Hollanda Nazi Partisinin başkan yardımcısı olmak için bu önemli mevkii terk etti ve bugün Hollanda'nın kukla idaresindeki sıra dışı şahsiyetlerden birisidir. En parlak ve ileri fikirli çağdaşlarımızın bir kısmı, doğrudur, MC'nde bulunmaktadır. Ama ne yazık ki şartlar onların çabalarını felç etti ve çoğunu hayâl kırıklığına uğrattı.

MC'nin savaştan sonra yeniden diriltilip diriltilmediği çok da önemli değildir. MC, barış ve Milletlerarası işbirliğinin desteklenmesine çok az katkıda bulundu. Artık gelecekte [de] başarılı olmayacaktır. Milliyetçilik onun çalışmasını, 1939 öncesi yıllarda yaptığı gibi, boşa çıkaracaktır.

Pek çok tanınmış Amerikalı, MC çöktüğü için kendi ülkesini suçlamaktadır. Eğer Amerika MC'ne katılmış olsaydı, der onlar, görevlerini ifa için ihtiyaç duyulan prestijle birlikte bu kurumu kollamış olacaktı. Bu bir hatadır. Şeklî olarak MC'nin bir üyesi olmasa da Birleşik Devletler, onun çabalarına değerli katkılarda bulundu. Amerika'nın onun gelirlerine katkıda bulunması ve toplantılarına temsilci üye göndermesi çok önemli değildi. Dünya, Amerikan milletinin barışı muhafaza etmeye yönelik çabaları desteklediğini pekâlâ biliyordu. Cenevre'deki Amerikan resmî işbirliği, saldırgan milletleri durdurmuş olmayacaktı.

Bugün, bütün milletler milliyetçiliğe saplandıkları için hükümetler zorunlu olarak milliyetçiliğin destekçileridirler. Böyle hükümetlerin faaliyetlerinden barış amacıyla çok az şey beklenebilir. Özel kurumlara, ofislere veya konferanslara değil de iktisadî öğretiler ve ideolojilerle ilgili bir değişime ihtiyaç duyulmaktadır.

Kalıcı bir barış için önerilen pek çok planın temel kusurları, onların bu hakikati fark etmemesidir. Prof. J. B. Condliffe ve Prof. J. E. Meade gibi MC'nin mümtaz öncüleri; hükümetlerin, müşterek çabalar ve karşılıklı anlaşmalar yoluyla iktisadî milliyetçiliğin en çok itiraz edilebilir anormalliklerini silecek ve şikâyetçilere bazı ödünler vererek çatışmaları azaltacak kadar akıllı olacağından emindirler.[134] Onlar, millî egemenliğin kullanımında soğukkanlılık ve itidali tavsiye ettiler. Ama aynı zamanda bunun zorunlu olarak her hükümeti inatçı milliyetçilik doğrultusunda itmesinden şüphe duymaksızın, kendilerini daha fazla hükümet kontrolüne adadılar. Devletçilik ilkelerine bağlı bir hükümetin daha fazla tecrit için uğraşmaktan vazgeçebileceğini ümit etmek boşunadır. Her ülkede Condliffe ve Meade Beyefendilerin önerilerini desteklemeye hazır insanların var olduğunu varsayabiliriz. Ama onlar, fikirleri geniş bir karşılık/yankı bulmayan azınlıklardır. Bir millet işletmenin/iş dünyasının kamusal kontrolü doğrultusunda ne kadar fazla yol alırsa Milletlerarası işbölümünden uzaklaşmak için o kadar fazla zorlanır. Milletlerarası zihniyetli iktisatçılardan gelen iyi niyetli nasihatler, müdahaleci bir hükümeti iktisadî milliyetçilik önlemlerinden caydıramaz.

MC, bulaşıcı hastalık, uyuşturucu trafiği ve fahişelikle savaşmaya, gelecekte Milletlerarası bir istatistik bürosu olarak faaliyet göstermeye devam edebilir, çalışmasını, entelektüel işbirliği alanında geliştirebilir. Ama barışın teşviki için çok küçük hizmetlerden daha fazlasını sunabileceğini ümit etmek bir yanılsamadır.

134 J. E. Meade, *The Economic Basis of a Durable Peace* (New York, 1940); J. B. Condliffe, *Agenda for a Postwar World* (New York, 1942).

Sonuç

I

18. Yüzyıl liberalleri insanın mükemmelleştirilebilirliğine gönülden inanmışlardı. Onlara göre, bütün insanlar eşittirler ve karmaşık çıkarımların anlamını kavrama yeteneğine doğuştan mâliktirler; bu yüzden, iktisat ve sosyal felsefenin öğretilerini kavrayacaklar, bütün bireylerin ve bireylerden müteşekkil bütün grupların doğru bir şekilde anlaşılan (uzun vadeli) menfaatlerinin sadece serbest bir piyasa ekonomisinde tam bir uyum içinde olabileceğini anlayacaklar, liberal ütopyayı hayata aktaracaklardır. Bundan sonra akıl hâkim olacağı için insanoğlu, daimî zenginlik ve ebedî barıştan ibaret bir çağın şafağındadır.

Bu iyimserlik; tamamıyla, bütün ırkların, milletlerin ve ülkelerin, kısaca bütün insanların, sosyal işbirliğine ilişkin sorunları anlamak için yeteri kadar istekli oldukları varsayımına dayandırıldı. Bu varsayımdan şüphe duymak kesinlikle eski liberallerin aklına gelmedi. Onlar, hiçbir şeyin aydınlanmanın ilerlemesini ve makul düşüncenin yayılmasını durduramayacağından emindiler. Bu iyimserlik, Abraham Lincoln'ün "Bütün zamanlarda bütün insanlara aptal muamelesi yapamazsınız!" ifadesindeki güvende saklıydı.

Liberal öğretinin dayandığı iktisadî teoriler çürütülmesi imkânsız teorilerdir. Yüz elli yıldır, totalitarizm ve Nazizmin en büyük öncülerinden birisinin –Carlyle'nın- "kasvetli bilim" olarak nitelediği şeyin öğretilerini çürütmeyi amaçlayan bütün gözü dönmüş çabalar, hazin bir şekilde başarısız oldu. Bütün bu sözde iktisatçılar Ricardocu dış ticaret teorisini veya hükümetin bir piyasa ekonomisine karışmasının etkileriyle ilgili öğretileri sarsamadı. Sosyalist sistemde, hiçbir iktisadî hesaplamanın mümkün olmadığının gösterimini reddetmeye yönelik çabalarında kimse başarı sağlayamadı. Bir piyasa ekonomisinde doğru bir şekilde anlaşılan menfaatler arasında bir çatışmanın var olmadığı şeklindeki izah, çürütülemedi.

Ama bütün insanlar kendi menfaatlerini doğru bir şekilde anlayacaklar mıdır? Ya anlamazlarsa? Barışçıl işbirliğinden ibaret özgür bir dünya için liberal iddiadaki zayıf nokta budur. –En azından günümüzde- insanlar makul iktisadın ilkelerini özümseyecek zihnî kabiliyetten yoksun oldukları için liberal planın hayata aktarılması mümkün değildir. Çok sayıda insan, akıl yürütmenin karmaşık zincirlerini/aşamalarını takip edemeyecek kadar kalın kafalıdır. Kahir ekseriyetin entelektüel kapasiteleri, kavrama görevini yerine getirmeye yeterli olmadığından liberalizm başarısız oldu.

Yakın gelecekte bir değişiklik beklemek boşunadır. İnsanlar bazen en basit ve en aşikâr hakikatleri bile göremiyorlar. Hiçbir şey, muharebede galibi veya mağlubu anlamaktan daha kolay olmamalıdır. Ve yine milyonlarca Alman, Birinci Cihan Harbi'nde Müttefik Devletlerin değil de Almanya'nın galip olduğundan kesinlikle emindir. Hiçbir Alman milliyetçisi, Alman ordusunun hem 1914 hem de 1918'de Marne'da mağlûp edildiğini kesinlikle kabul etmedi. Eğer böyle şeyler Almanlar için mümkünse Hinduların –ineğe tapanların- Ricardo'nun ve Bentham'ın teorilerini kavraması gerektiğini nasıl bekleyebiliriz?

Demokratik bir dünyada sosyalist planların hayata aktarılması bile, ekseriyetin bu planların elverişliliğini/uygunluğunu kabul etmesine bağlı olacaktır. Gelin, bir an için, sosyalizmin iktisaden uygulanmasına ilişkin bütün endişeleri bir kenara bırakalım; iddianın hatırına, sosyalistlerin sosyalist planlamaya ilişkin değerlendirmelerinde haklı olduklarını varsayalım. Hegelci dünyanın ruhu (*Weltgeist*) mistisizmiyle dolu olan Marx; sosyalizmin –doğal olarak, sosyalizmin Marksist türünün- hayata aktarılması doğrultusunda proleterleri –kâhir ekseriyeti- harekete geçiren/iten ve insan işlerinin evriminde iş gören bazı diyalektik faktörlerin var olduğundan emindi. Zımnen, hem sosyalizmin proletaryanın menfaatlerine en iyi şekilde uyduğunu hem de proleterlerin bunu kavradıklarını varsaydı. Vaktiyle, Marksistlerin hâkim olduğu Frankfurt Üniversitesinin bir profesörü olan Franz Oppenheimer'in dediği gibi: "Birey, çoğu kere, kendi menfaatlerinin peşinden koşarken yanılır; bir sınıf, uzun vadede, asla hata yapmaz."[135]

Şimdiki Marksistler bu metafizik yanılsamaları terk etmişlerdir. Sosyalizm pek çok ülkede kahir ekseriyetin siyasî amentüsü olmasına rağmen onlar, kabul edilmesi gereken sosyalizmin türü yönünden bir uzlaşmanın bulunmadığı hakikatiyle yüzleşmek zorunda kaldılar. Sosyalizmin çok sayıda farklı türünün ve birbiriyle acımasızca savaşan pek çok sosyalist partinin olduğunu öğrendiler. Sosyalizmin bir tek türünün çoğunluğun onayını alabileceğine ve kendi ideallerine bütün proletarya tarafından destek çıkılacağına artık bel bağlamıyorlar. Bu Marksistler, şimdi sadece bir elitin gerçek sosyalizmin lütuflarını anlaya-

[135] F. Oppenheimer, *System der Soziologie* (Jena, 1926), II, 559.

cak entelektüel güce sahip olduğundan emindirler. Bu elitin –çoğunluğun değil proletaryanın sözde öncüsünün- kutsal bir görevi –şiddet eylemi- yoluyla iktidarı zapt etme, bütün muhalifleri yok etme ve sosyalist milenyumu [gelecekteki mutluluk ve doğruluk dönemini, ç.n.] kurma görevini üstlendiğini belirterek sözlerini bitirirler. Usûle ilişkin bu meselede Lenin ile Werner Sombart ve Stalin ile Hitler arasında tam bir anlaşma vardır. Onlar, sadece elitin kim olduğu meselesi yönünden ayrılırlar.

Liberaller bu çözümü kabul edemezler; –insanoğlunun gerçek eliti olsaydılar bile- bir azınlığın sürekli olarak çoğunluğun sesini kısamayacağına inanırlar; insanlığın zorlama ve baskıyla korunabileceğine inanmazlar; diktatörlüklerin sonu gelmez çatışmalara, savaşlara ve devrimlere sebep olmak zorunda olduğunu öngörürler. İstikrarlı hükümetler, yönetilenlerin serbest rızasını gerekli kılar. İyi niyetli despotların tiranlığı bile olsa tiranlık, daimî barışı ve zenginliği getiremez.

Eğer insanlar kendi menfaatlerine en iyi şekilde uyan şeyi anlayamazlarsa mevcut bir tedavi/çözüm yoktur. Liberalizm, pek çok insan hâlâ onun anlamını kavrayacak kadar aydınlanmamış olduğundan hayata aktarılamaz. Eski liberallerin akıl yürütmesinde psikolojik bir hata vardı. Onlar, hem ortalama insanın entelektüel kapasitesini hem de daha az akıllı muhataplarını mâkul fikirlere yöneltme konusunda elitin kapasitesini abarttılar.

II

Bugünkü Milletlerarası sorunların temel konuları aşağıdaki gibi özetlenebilir:

1. Kalıcı barış ancak şu ana kadar hiçbir zaman ve hiçbir yerde tamamen uğraşılmamış veya başarılmamış kusursuz/mükemmel kapitalizm altında mümkündür. Müdahale edilmemiş piyasa ekonomisinden ibaret bu türden Jefforsoncu bir dünyada hükümet faaliyetlerinin kapsamı; şiddetli veya hileli saldırganlığa karşı bireylerin hayatlarının, sağlığının ve mülkiyetinin korunmasıyla sınırlıdır. Yasalar, idareler ve mahkemeler yerliler ile yabancılara aynı şekilde muamelede bulunur. Hiçbir Milletlerarası çatışma ortaya çıkmaz; savaşın iktisadî sebepleri bulunmamaktadır.

2. Emeğin serbest dolaşımı, emeğin verimliliğinin ve bu sayede bütün dünyadaki ücret oranlarının eşitlenmesine doğru temayül eder. Eğer göreli olarak az nüfuslu ülkelerin işçileri göç engelleriyle sahip oldukları daha yüksek hayat standartlarını korumaya uğraşırlarsa göreli olarak kalabalık yerlerin işçilerinin menfaatlerine zarar vermekten kaçınamazlar. (Uzun vadede, ayrıca, kendi menfaatlerine de zarar verirler.)

3. İşletmeye/iş dünyasına hükümet müdahalesi ve sendika politikaları, üretimin yurtiçi maliyetlerini artırmak ve bu yüzden yerli endüstrilerin rekabet

gücünü azaltmak için birleşmektedir. Eğer bu politikalar, göç bariyerleri, yerli üretimin korunması ve –ihraç endüstrileri örneğinde- tekelle tamamlanmasaydı sonuçta, kısa vadede bile amaçlarına ulaşmada başarısız olurdu. Yabancı ticarete bağımlılık, hükümetin yerli işletmeyi kontrol etme gücünü sınırlandırmak zorunda olduğundan; müdahalecilik, mutlak surette otarşiyi hedefler.

4. Eğer sosyalist ülke dışarıdan ithalatlarına bağımlı olursa ve bu yüzden hâlâ piyasada satış için mal üretmek zorunda kalırsa –dünya ölçeğinde işletilmediğinde-sosyalizm kusurludur. Mal satmak zorunda olduğu yabancı ülkeler ile mal satın almak zorunda kaldığı ülkelerin sosyalist olup olmaması, sorun değildir. Sosyalizm de otarşiyi hedeflemek zorundadır.

5. Korumacılık ve otarşi, yabancı emek ve sermayeye karşı ayrımcılık anlamına gelmektedir. Bu ikisi, sadece beşerî çabanın verimliliğini ve bu sayede bütün milletlerin hayat standardını düşürmez, aynı zamanda, Milletlerarası çatışmalara yol açar.

6. Yeterli doğal kaynakları olmadığı için yerli kaynaklarla kendi nüfusunu besleyemeyen ve giydiremeyen milletler vardır. Onlar, ancak bir fetih politikasına girişerek otarşi peşinde koşabilirler. Bu milletlerdeki savaşçılık ve saldırganlık isteği, onların devletçilik ilkelerine bağlılıklarının neticesidir.

7. Eğer millî bir hükümet kendi ülkesinin kaynaklarının en verimli kullanımına mâni olursa diğer bütün milletlerin menfaatine zarar verir. Zengin doğal kaynaklara sahip bir ülkenin iktisadî geriliği; şartları, bu doğal zenginliğin daha verimli işletilmesiyle iyileştirilebilecek olan herkese zarar verir.

8. Devletçilik ülke içinde gelir eşitliğini amaçlar. Ama diğer taraftan, daha yoksul ülkeler ile daha zengin ülkeler arasındaki tarihî olarak gelişen eşitsizliklerin devam ettirilmesine sebep olur. Bir ülkedeki kitleleri gelir eşitliği politikası doğrultusunda harekete geçiren aynı telâkkiler, göreli olarak aşırı nüfuslu ülkelerin halklarını göreli olarak az nüfuslu ülkelere karşı saldırgan bir politikaya sürükler. Ataları, daha iyi bir doğayı haiz olan alanlara el koymada yeteri kadar istekli olmadıklarından dolayı onlar, bütün bir gelecek için göreli yoksunluklarına tahammül etmeye gerçekten hazır değillerdir. "İlericiler"in içişleri yönünden ileri sürdükleri şey –özgürlüğe ilişkin geleneksel fikirlerin sadece yoksulları ilgilendirdiği ölçüde sahtekârlık olduğu ve gerçek özgürlüğün gelir eşitliği anlamına geldiği düşüncesi- "yoksul" milletlerin sözcüleri tarafından, Milletlerarası ilişkilere tatbik edilir. Alman milliyetçilerinin gözünde sadece tek bir özgürlük vardır: *Nahrungsfreiheit* (ithal edilen gıdadan özgürlük) –milletlerin, diğer milletlerin en elverişli olanıyla aynı hayat standardının keyfini çıkarmak için ihtiyaç duyduğu bütün gıda ve hammaddeleri yine kendi sınırları içinde üretebildiği bir durum-. Onların özgürlük ve eşitlik mefhumu budur. Onlar kendilerini, bir

sürü gerici milletin yerleşik menfaatlerine karşı kendi milletlerinin vazgeçilmez hakları için savaşan devrimciler olarak adlandırırlar.

9. Sosyalist bir dünya hükümeti de göreli olarak kalabalık yerler ile az nüfuslu yerlerin vatandaşları arasında tarihî olarak gelişmiş eşitsizlikleri ortadan kaldıramaz. Ne var ki, emeğin, malların ve sermayenin serbest dolaşımına mâni olan bütün bariyerleri ortadan kaldırmak için eski liberallerin çabalarını boşa çıkaran aynı güçler, sosyalist dünya idaresinin bu türüne şiddetle karşı çıkacaktır. Karşılaştırmalı olarak az nüfuslu ülkelerdeki emeğin, tevarüs ettiği ayrıcalıkları terk etmesi muhtemel değildir. İşçilerin, uzun bir geçiş süreci boyunca onların hayat standardını düşürecek ve sadece yoksul milletlerin maddî şartlarını iyileştirecek politikaları kabul etmeleri ihtimâli bulunmamaktadır. Batı'nın işçileri sosyalizmden kendi refahlarında âni bir artışı beklerler. İçinde, yoksul milletlerin kahir ekseriyetinin oylarının onların oylarını aşacağı demokratik bir dünya hükümeti sistemini tesis etmeyi amaçlayan bir planı, şiddetle reddedeceklerdir.

10. Federal hükümet ancak serbest bir piyasa ekonomisine tâbi olarak çalışabilir. Eğer üye devletleri birbirinden yalıtan ticaret engelleri yoksa devletçilik, katı bir şekilde merkezîleştirilmiş bir hükümeti gerekli kılar. Bir dünya federasyonuna veyahut da Batılı demokrasilerden müteşekkil bir federasyona yönelik mevcut planlar, bu yüzden, yanılsamadır. Eğer insanlar devletçiliği terk etmeyi reddederlerse, bütün gücü dünyadan veya demokratik milletlerin oluşturduğu bir birlikten müteşekkil birleşik/üniter millet-üstü bir hükümete tevdi etme hariç, iktisadî milliyetçilik felâketinden kaçamazlar. Ama güçlü baskı gruplarının müktesep menfaatleri, maalesef, millî egemenliğin bu şekilde terk edilmesiyle bağdaşmaz.

Hülyalara dalmaya gerek yoktur. Hükümetin işletmeyi/iş dünyasını kontrolü, barışçıl hiçbir çözümün bulunamayacağı çatışmaları körükler. Sınırları geçen silâhsız insanlara ve mallara mâni olmak kolaydı; bunu yapmaya çalışan ordulara engel olmak çok daha zordur. Sosyalistler ve devletçiler, iktisatçıların uyarıcı seslerini göz ardı edebiliyorlar veya kısabiliyorlardı; topun gürlemesini ve bombaların patlamasını göz ardı edemezler veya kısamazlar.

Kadir-i mutlak hükümet destekçilerinin bütün söylemleri kalıcı barışı mümkün kılacak ancak tek bir sistemin –serbest piyasa ekonomisinin- var olduğu hakikatini yok sayamaz. Hükümet kontrolü, iktisadî milliyetçiliğe ve bu yüzden çatışmaya sebep olmaktadır.

III

Pek çok insan şöyle diyerek kendini teselli etmektedir: "Savaş her zaman var olmuştur. Gelecekte de savaş ve devrimler var olacaktır. Liberalizmin rüyaları yanılsamadır. Ama paniğe kapılmanın bir gereği yoktur. İnsanoğlu, geçmişte

neredeyse sürekli savaşmasına rağmen pekâlâ ilerledi. Eğer çatışmalar gelecekte de devam ederse medeniyet yok olmayacaktır, liberal ütopyalar tarafından tasvir edilenden daha az mükemmel şartlar altında çok iyi neşvünema bulabilir. Çok sayıda insan, barbar istilaları veya Otuz Yıl Savaşları günlerinde Neron veya Napoleon'un idaresi altında mutluydu; hayat devam edecek, insanlar evlenecek ve çocuklar doğuracak, çalışacak ve festivallerde eğleneceklerdir. Büyük düşünürler ve şairler, hayatlarını acınacak şartlarda geçirdiler ama bu onları çalışmalarını yapmaktan alıkoymadı. Ne mevcut ne de müstakbel siyasî sıkıntılar, gelecek kuşakların büyük şeyler yapmalarına engel olacaktır."

Ne var ki bu şekilde düşünmede bir yanılgı vardır. İnsanoğlu, işbölümünün ve iktisadî zenginliğin daha yüksek bir aşamasından daha düşük bir aşamasına geri dönmede özgürdür. Kapitalizm çağının bir sonucu olarak yeryüzünün nüfusu, şimdilerde, kapitalist çağın şafağındakinden muazzam bir şekilde daha fazla ve hayat standartları çok daha yüksektir. Medeniyetimiz, Milletlerarası işbölümüne dayalıdır, otarşi altında hayatta kalamaz. Birleşik Devletler ve Kanada, diğer ülkelerden daha az ıstırap çekecektir ama onlarda bile iktisadî tecrit zenginlikte son derece önemli bir düşüşe yol açacaktır. İster bizzat birleşik isterse bölünmüş olsun, Avrupa, her ülkenin iktisadî olarak kendi kendine yeterli olduğu bir dünyada ölüme mahkûm olacaktır.

Dahası, böyle bir iktisadî savaş hazırlığının yükünü düşünmek zorundayız. Örneğin, Asya'dan gelen şiddetli taarruzları püskürtecek bir konumda olmak için Avustralya ve Yeni Zelanda, askerî kamplara dönüştürülmek zorunda kalacaktı. Onların –on milyondan az olan- toplam nüfusu, ancak, diğer Anglo-Sakson ülkelerden eriştirilen yardıma kadar kendi sahillerinin savunması için yetecek kadar güçlü bir ordu olabilir. Onlar, eski Avusturya askerî hudut sistemini (*militärgrenze*) veya eski Amerikan hudut sistemine dayalı biçimlendirilen ama modern sanayiciliğin çok daha karmaşık şartlarına uyarlanan bir sistemi kabul etmek zorunda kalacaklardır. Ama Habsburg İmparatorluğu'nu ve bu sayede Avrupa'yı Türklere karşı savunan cesur Hırvatlar ve Sırplar, aile mâlikânelerinde iktisaden kendi kendine yeterlik içinde yaşayan köylülerdi. Amerikan hudut bekçilerinin durumu da aynıydı. Toprağı sürmekten ziyade sınırları gözetlemek zorunda kalmak, onlar için küçük bir felâketti; onların yokluğunda çiftliklerin bakımı eşler ve çocuklar tarafından üstdeniliyordu. Endüstriyel topluluk böyle şartlarda işletilemez.

Diğer alanlardaki şartlar bir miktar daha iyi olacaktır. Ama savunmaya hazır olma zorunluluğu, bütün milletler için ağır bir külfet anlamına gelecektir. Sadece iktisadî değil aynı zamanda ahlâkî ve siyasî şartlar [bundan] etkilenecektir. Militarizm, demokrasinin yerini alacak, askerî disiplinin hâkim olmak zorunda olduğu yerde sivil özgürlükler gözden kaybolacaktır.

Son yüzyılların zenginliği[nin şartları], sermaye birikiminin kesintisiz ve hızla ilerlemesiyle belirlenmiştir. Avrupa'nın pek çok ülkesi, zaten sermaye tüketimine ve sermaye azalmasına geri dönüş yolundadır. Diğer ülkeler [onları] takip edecektir. Sonuç, parçalanma ve yoksullaşma olacaktır.

Roma İmparatorluğu'nun çöküşünden bu yana Batı, işbölümündeki bir gerilemenin veya mevcut sermayenin azalmasının sonuçlarını yaşamamıştı. Hayâl gücümüz, gelecekte olup bitecekleri resmetmeye yetmez.

IV

Bu yıkım ilk olarak Avrupa'yı etkiler. Eğer Milletlerarası işbölümü parçalanırsa Avrupa, bugünkü nüfusunun ancak küçük bir bölümünü besleyebilir ve onları da ancak daha düşük bir standartta besler. Doğru şekilde anlaşılan gündelik deneyim, kendi politikalarının neticelerinin ne olduğunu Avrupa'ya öğretecektir. Ama Avrupalılar ders alacaklar mıdır?

İndeks

A

altın standardı 225, 252
Anderson 220
Andler 157, 173
asgarî ücret 18, 75, 76, 224

B

barış 21, 29, 39, 44, 47, 52, 61, 62, 63, 85, 109, 116, 120, 122, 128, 139, 140, 147, 190, 210, 213, 217, 220, 233, 237, 238, 255, 256, 257, 259, 265, 269, 270, 271, 276, 278, 279, 283
Başkan Wilson 19, 155, 197
Bebel 157, 171, 172
Bethmann-Hollweg 167
Bismarck 42, 137, 142, 146, 165, 166, 177, 211
Bois-Reymond 27
Bolşeviklik 25, 183, 264
Bruening 208

C

Carlyle 58, 232, 281
Clemenceau 195, 262
çok mantıkçılık 151, 154
Condliffe 279
Copernicus 28
Crowther 25

D

Devletçilik 6, 7, 57, 70, 77, 89, 93, 102, 144, 152, 236, 261, 279, 284
Dietzgen 152
Dil 262
Doğu Avrupa , 86, 92, 93, 97, 99, 100, 104, 174, 180, 214, 263, 270, 271, 272, 274, 276
dünya hükümeti 278, 285

E

enflasyon 252, 253, 254
Engels 58, 158, 160, 170, 171, 172, 181

F

fiyat kontrolü 77, 221
Führer 11, 21, 46, 115, 178, 180, 212, 237

G

Genelkurmay 47, 48
göç engelleri 171, 265, 268
Goethe 21, 37, 132, 148, 178, 231, 232, 233, 259

H

Hamilton 58, 154
Hayek 57, 65
Hegel 57, 149
Hentsch 52
Hindenburg programı 206
Hindistan 94, 106, 107, 117, 235, 276
Hitler 21, 26, 30, 66, 70, 98, 108, 122, 147, 148, 156, 157, 174, 180, 182, 183, 192, 193, 194, 195, 196, 204, 210, 212, 214, 219, 221, 223, 224, 234, 263, 264, 283

I

I. Frederick William 33, 38, 51, 58
II. Frederick 33, 36, 38, 39, 49, 51, 148, 177
II. Frederick William 51, 148
III. Napoleon 42, 44, 47, 90, 220, 261
II. William 48, 49, 50, 52, 142, 155, 201
iktisadî milliyetçilik 17, 104, 119, 120, 236, 241, 247, 266, 269, 279, 285
I. Napoleon 90, 220, 259
İsviçre 43, 86, 88, 97, 98, 100, 138, 167, 173, 227, 229, 237, 238, 262, 266, 267, 273
IV. Frederick William 40, 41
I. William 41, 47, 49, 52, 58

J

Junkerler 127, 140, 142, 157, 167

K

kahpelik 218, 219
Kant 21, 148, 189, 233, 239
kapitalizm 19, 67, 68, 71, 75, 110, 111, 116, 117, 118, 121, 159, 181, 185, 190, 195, 207, 226, 241, 244, 246, 266, 278, 283
Kautsky 159, 160, 171, 172, 208
kendi kendine yeterlilik 15, 69, 83, 85, 184
Keynes 252, 253
Kleist 36, 37, 233
komando örgütleri 212
korumacılık 17, 78, 80, 88, 244, 245, 250, 251, 269
kredi genişlemesi 224, 252, 253, 254
kriz 221

L

Lassalle 6, 45, 46, 53, 102, 167, 181
Lebensraum 15, 16, 85, 219, 226, 234, 236, 264
Lenin 23, 66, 124, 134, 183, 200, 283
Liberalizm 6, 7, 18, 33, 43, 58, 61, 63, 90, 99, 103, 114, 131, 167, 178, 185, 239, 276, 283
Liebknecht 157, 171, 201, 202
Liliencron 167, 233
Lincoln 281
List 58, 86, 154
Ludendorff 52, 53, 178, 190, 201, 224
Luxemburg 157, 199, 201, 202

M

Madariaga 29, 30
Man 126
Mandel 195
Mannheim 152, 153

Marksizm , 11, 20, 26, 54, 58, 126, 158, 160, 161, 162, 178, 181, 192, 200, 208, 224, 225
Marx 58, 84, 88, 123, 152, 158, 159, 160, 167, 170, 172, 184, 197, 224, 246, 282
Meade 279
Menger 154
Metternich 37, 43, 166
Militarizm 6, 49, 53, 286
Milletlerarası Çalışma Ofisi 78
Milletler Cemiyeti 29, 93, 106, 228, 278
millî karakter 234
millîleştirme 206, 208
milliyetçilik 15, 16, 17, 25, 36, 38, 78, 92, 99, 104, 119, 120, 122, 126, 128, 130, 132, 134, 143, 144, 146, 174, 188, 205, 213, 219, 235, 236, 241, 247, 257, 260, 261, 266, 269, 278, 279, 285
milliyet ilkesi 94
mitler 81, 132, 133, 134
Moltke 47, 50, 51, 52, 53
müdahalecilik 57, 71, 77, 98, 101, 102, 122, 126, 134, 158, 167, 171, 178, 189, 196, 234, 266, 267, 284
Mussolini 30, 66, 108, 123, 183, 195, 214
mutlakıyetçilik 50, 53, 55, 66, 107

N

Nazizm 15, 25, 26, 27, 31, 33, 36, 46, 54, 96, 122, 134, 143, 144, 147, 148, 149, 150, 155, 156, 174, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 194, 196, 214, 221, 224, 229, 238, 258, 264

O

Oppenheimer 282
Otarşi 7, 17, 83, 249

P

Pan-Cermenizm , 139, 142, 143, 144, 155, 178
Pan-Cermenler 142, 146, 155, 177
Pasifizm 114
planlama 208, 241, 242, 243, 244, 248, 267, 269
Planlama , 67, 241, 251, 254
Platt-Deutsch 97
Prusya ordusu 33, 37, 38, 41

R

Rathenau 156, 181, 259
Renan 99, 100, 238
Ricardo 86, 132, 149, 153, 282
Roon 40, 42
Rosenberg 25, 148
Rotary International 180

S

Santayana 148, 149
Scheidemann 157, 167, 199
Schiller 21, 34, 37, 105, 148, 232, 233, 259, 260
Schmitt-Dorotic 102
Schmoller 87, 139, 141
sendikacılık 82, 162, 165, 225
sendikalar 75, 76, 88, 114, 162, 163, 164, 221, 222

Sombart 11, 185, 283
Sorel 66, 133
sosyal demokratlar 55, 64, 166, 173, 177, 197, 198, 199, 203, 204, 205, 206, 208, 211, 221, 222
sosyalizm 15, 19, 38, 46, 64, 66, 67, 68, 69, 71, 72, 75, 77, 93, 102, 116, 117, 122, 127, 133, 159, 165, 178, 182, 184, 198, 200, 213, 226, 241, 264, 266, 284
Şovenizm 16, 129, 130, 131, 132
Spencer 49, 150
Spengler 148
Stahl 178, 181
Stalin 26, 30, 66, 182, 183, 184, 214, 244, 283
Stein 58
Streit 266, 269
Strindberg 105

T

Tirala 153, 154
topyekûn savaş 262, 277

U

Ukraynalılar 104, 275

V

vatanseverlik 16, 196
Versay Anlaşması , 213, 214, 215, 256
VII. Edward 155
Voltaire 112, 132, 148, 150

W

Wagner 86, 87, 139, 178, 233
Webb 165, 183
Weimar Anayasası 201

AVUSTURYA İKTİSAT OKULU SERİSİ

MISES | ROTHBARD
MENGER | BAWERK

Carl Menger, İktisadın İlkeleri
Carl Menger, Paranın Kaynağı Üzerine
Eugen Böhm-Bawerk, Marx ve Marksist Sistemin Bitişi
Eugen Böhm-Bawerk, Sermaye ve Faiz
Ludwig von Mises, Sosyalizm
Ludwig von Mises, Para ve Kredi Teorisi
Ludwig von Mises, Teori ve Tarih
Ludwig von Mises, Para, Metod ve Piyasa Süreci
Ludwig von Mises, İnsan Eylemi
Ludwig von Mises, Kadir-i Mutlak Devlet
Murray N. Rothbard, Yeni Bir Hürriyet İçin
Murray N. Rothbard, İktisadi Bakımdan Anlamlı Olmak
Murray N. Rothbard, İnsan, İktisat ve Devlet
Murray N. Rothbard, Bankacılığın Sırrı
Murray N. Rothbard, Hürriyet Ahlâkı
Murray N. Rothbard, Eşitlikçilik: Tabiata İsyan

Avusturya İktisat Okulu Serisi

Carl Menger, İktisadın Prensipleri
Carl Menger, Paranın Kaynağı Üzerine

Eugen Böhm-Bawerk, Marx ve Marksist Sistemin Bitişi
Eugen Böhm-Bawerk, Sermaye ve Faiz

Ludwig von Mises, Sosyalizm
Ludwig von Mises, Para ve Kredi Teorisi
Ludwig von Mises, Teori ve Tarih
Ludwig von Mises, Para, Metod ve Piyasa Süreci
Ludwig von Mises, İnsan Eylemi
Ludwig von Mises, Kadir-i Mutlak Devlet: Total Savaşın ve Total Devletin Yükselişi

Murray N. Rothbard, Yeni Bir Hürriyet İçin
Murray N. Rothbard, İktisadî Bakımdan Anlamlı Olmak
Murray N. Rothbard, İnsan, İktisat ve Devlet
Murray N. Rothbard, Bankacılığın Sırrı
Murray N. Rothbard, Hürriyet Ahlâkı
Murray N. Rothbard, Eşitlikçilik: Doğaya Karşı İsyan

Devletçilik ülke içinde gelir eşitliğini amaçlar. Ama diğer taraftan, daha yoksul ülkeler ile daha zengin ülkeler arasındaki tarihî olarak gelişen eşitsizliklerin devam ettirilmesine sebep olur. Bir ülkedeki kitleleri gelir eşitliği politikası doğrultusunda harekete geçiren aynı telâkkiler, göreli olarak aşırı nüfuslu ülkelerin halklarını göreli olarak az nüfuslu ülkelere karşı saldırgan bir politikaya sürükler.

Ludwig von Mises

Kadir-i Mutlak Devlet 1944'te İkinci Dünya Savaşı sırasında basılmıştır. Mises'in Amerika'ya gelişinin ardından yazılan ve yayınlanan ilk kitabıdır. Mises, *Kadir-i Mutlak Devlet*'te Mises, iki Dünya Savaşı'na da neden olan uluslararası çatışmaların iktisadî bakımdan açıklamasını yapmaktadır. Yarım asırdan daha uzun zaman önce yazılmış olmasına rağmen Mises'in ana teması hâlâ ayaktadır: Hükümetin iktisada müdahalesi çatışma ve savaşlara yol açar. Mises'e göre barış için son ve en iyi umut –özgürlük felsefesi olan, serbest piyasa, sınırlı devlet ve demokrasiyi savunan– liberalizmdir.

LİBERTE
liberteyayınları

liberte.
com.
tr

ISBN 978-975-6201-57-2